

A félegyházi Endre család Legendáriuma

A félegyházi ENDRE család LEGENDÁRIUMA

Szerkesztette és nyomda alá rendezte:
SZAPPANOS ISTVÁN

Dedikálom ezt az írást kiterjedt családjunk minden tagjának, azzal a céllal, hogy jobban megismerhessék ősük eredetét, történetét, azoknak kimagasló, nemes egyéniségét.

A Szerző kiadása—Mentor, OH, USA, 2021 június havában
Minden jog fenntartva.

Published by the author—in Mentor, OH, in the month of June 2021.

Publication and reproduction of this material, in whole or in part by any means, is prohibited without the express permission of the author.

szappanos.se@sbcglobal.net

E könyv teljes terjedelmében olvasható az Országos Széchényi Könyvtár elektronikus könyvtárában, a <https://mek.oszk.hu/21100/21176> weboldalon.

Tartalomjegyzék

ELŐSZÓ	1
I. CSALÁDTÖRTÉNET	9
Endre család eredete.....	10
Az Endre család nemessége	13
Endre László II. családtörténete.....	17
Endre László IV.: Az Endre család története.....	50
Endre László IV. emlékezései szüleitől, saját életéről	77
Az Endre család vándorútja	89
A szentkúti Endre emlékmű.....	104
Szentkúti Emlékek	121
II. CSALÁDFÁK, GENEALÓGIAI TÁBLÁZATOK.....	131
Az Endre család részletes táblázata.....	133
A félegyházi Endre család táblázata – Endre Lóránt kéziraja	168
III. ÉLETRAJZOK, BIOGRÁFIÁK.....	169
Endre László I. életéről.....	170
Endre László II. önéletrajza	175
Endre László III. és családja	181
Endre Dénes Dr. és családja	182
Endre Loránt.....	183
Endre, Zoltán Huba, dr.....	188
Endre Antal II. és családja.....	192
Endre Anna Horváth Jánosné.....	193
Endre Éva, Zsíros Jánosné	194
Endre Sándor I. Lajos családja.....	197
Endre Iván I. Dr. és családja.....	199
Endre András IV. (Andor) Dr.....	200
Endre Etelka I., Juventius Antalné.....	205
Endre Izabella I. Huszka Dezsőné.....	207
Dr. Endre Zsigmond I. és családja története.....	209
Endre László IV. és családja	233
A felsőalmási Fábry család	240
A Crouy-Channel család.....	244
Endre László IV. mint közéleti személy.....	246
Endre Zsigmond II. élete és családja.....	264
Endre Jella	278
Endre László V.....	281
Endre Mária V. Hegyeshalmy-Fischer Elemérné.....	285
Steven Fischer.....	292

The MacPhersons	292
The Jungs	293
A Hegyeshalmi-Fischer család	296
Endre Ilona I. Geréby Imréné.....	304
ötömösi Geréby Zsuzsanna és Versényi Jenő családja.....	307
ötömösi Geréby János és gr. erdődi Pálffy Irén család.....	307
Az ötömösi Geréby család.....	311
Endre Mária IV. Újhelyi Tiborné.....	315
A tiszaujhelyi Ujhelyi család	318
Endre Etelka III. Várday Istvánné.....	319
Endre Szidónia II.	320
Endre Márta I. Szappanos Istvánné	325
Szappanos István VIII.	328
Szappanos Imre IV. Tamás életrajza.....	336
A Szappanos Család.....	340
Endre Szidónia I. Hoffer Józsefné.....	344
Dr. Hoffer József.....	345
Endre Béla I. életrajza.....	353
Beniczky család	355
A Dugonics család.....	361
Reé Család	367
Vaymár Család	373
Gulner Család.....	375
IV. VÁGRENDELETEK, BIRTOK	387
Endre András I. örökváltság levele	388
Endre Mihály I., és András I. Végrendeletei.....	390
Endre Mihály I. Testamentuma	391
Endre András I. Testamentuma	395
A félegyházi Endre házak.....	399
A szentkúti birtok.....	404
A szentkúti birtok leírása	405
V. FÜGGELÉK	417
Naplókivonatok 1944 szept-1945 július.	418
Endre Zsdigmond II. finnországi naplójának kivonata	443
Jászkun redempció	447

ELŐSZÓ

Hogy ez a kötet megvalósult, köszönhető szüleimnek Szappanos Istvánnak és Endre Mártánnak, úgymint unokatestvéremnek Endre Zsigának, akik hosszú évek során családunk összes tagjával való rendíthetetlen levelezések árán kikönyörögte, begyűjtötte, összeszedte, rendbe szedte mindazokat a szétszórt iratokat, képeket okmányokat amiket a világháború vihara szétszórt, de még fellelhetők voltak. Ugyancsak írásba foglalták azt a sok sok emléket amit emlékezettárukból merítettek.

Évek folyamán nálam is összegyűlt egy tömeg irat, kép és dokumentum és ekkor rádöbentem arra, hogy mindez nem mehet a szemébe halálom után. Első feladatomnak láttam azt, hogy azt a tömeg egyéni és családi adattömeget fel kell dolgozni egy egységes rendszerbe. Szerencsére a mai modern számítógépes világban meg van erre a lehetőség egy profi genealógiai családfa szerkesztő program formájában. Ez össze is állt hamarosan és ezt azóta is vezetem új adatok (halálozás, születés, házasság) hozzáadásával. Ugyancsak házilag is kezelhető másoló és szkener gépek nagyban megkönnyítik a régi papírok digitális formába való feldolgozását.

Köszönet továbbá azoknak akik jelenlegi munkám megkezdése óta hatalmas segítséget nyújtottak lelkes támogatásukkal, képek, adatok és dokumentumok felkutatásával és elküldésével. Ezek pedig: Endre Laci és Jella Argentínában, Hegyeshalmi Fischer István és húga Kinga, Endre Enikő és Endre Zoltán Ausztráliában, úgyszintén Dr. Kraft Péter, Dél-Amerikában született, de Magyarországra „visszidált”, az Endre családnak bensőséges barátja, aki Zsiga hatalmas irattárát megörökölte és abból az ide passzoló anyagot nekem rendelkezésemre bocsájtotta. Munkatársa Szalay Kristóf nagy szolgálatot nyújtott ebben, olyannyira, hogy még Kiskunfélegyházára is leutazott a Kiskun Múzeumba, ahol egypárértékes régi dokumentumot fedezett fel. Ugyancsak angazsáltam a Historia Fordítás – (www.historyforditas.hu) szolgálatát ahonnan ugyancsak sok értékes kutatási anyagot kaptam.

A könyv szerkesztése folyamán egy nagy dilemma előtt álltam. Az Endre család hozzám legközelebb álló prominens személyisége, Endre László IV. politikai tevékenysége egy „elefánt a szobában”, amit ebben a könyvben figyelmen kívül hagyni, vagy mélyrehatóan analizálni? - képezi a dilemmát. Minden szándékom az, hogy ebben a munkában távol tartsam magam a politikától és csak kizárólag a család tagjainak személyes és emberi vonásait örökítsem meg. De mivel Laci bácsi politikai életpályája elkerülhetetlen része az ő személyiségének, úgy döntöttem, hogy beleveszem az ő saját írását, a személyével kapcsolatos kortársi véleményeket és újságcikkeket, mert csak úgy tudjuk őt valóban megismerni. Ez a megismerés lehet változó attól függően, mennyire tudjuk magunkat behelyezni azokba a történelmi időkbe amiben ő élt és cselekedett és mennyire tudjuk vagy akarjuk megérteni azt az őrijítő paradoxont amiben talpig becsületes, erkölcsileg, vallásilag feddhetetlen emberek olyan elborzasztó, a korszellem eltorzult céljait szentesítő cselekedetekre voltak képesek. Mert csak ilyen nézőpontból lehet igazságos módon eldönteni, hogy ez az ember egy gonosz, haszonleső, idegen érdekeket kiszolgáló sötét gazember, vagy pedig egy a kor szellemének befolyása alatt mély meggyőződésből, bár vakon túlságba vitt hazaszeretettől fűtött, de hazája és népe érdekeiért utolsó csepp véréig harcoló becsületes ember volt.

.....

Életem alkonyán, „ha ez az utolsó, dolog amit még elvégzek” felkiáltással nekiálltam mindezt az anyagot feldolgozni egy nyomtatható könyv formájában. A mindentudó szövegszerkesztő segítségével hosszú és kemény munka után sikerült is összehoznom mindezt, avval a szándékkal, hogy az Endre család még élő tagjainak, a kiskunfélegyházi Kiskun Múzeumnak, és az Országos Széchenyi Könyvtárnak egy egy példányt, ha másképp nem, digitális formában eljuttassak.

Célom evvel a munkával az, hogy az Endre családnak még ma élő tagjai és azoknak leszármazottjai közelebbről megismerhessék még ma is élő rokonaikat, és továbbá megismerhessék felmenő ősüket, kik voltak, mik voltak ők? Evvel remélem meggazdagítom minden családtag önismeretét és önbecsülését avval, hogy a családi múlt megismerésével szilárdabb gyökereket tudunk magunknak alkotni a jövőben.

Valódi igyekezettel voltam azon, hogy e könyv tartalma teljes, áttekinthető, érthető és hibamentes legyen. Legjobb igyekezetem ellenére ez valószínűleg nem sikerült teljesen és hibák, elírások itt is ott is becsúsztak. Ezért az olvasótól elnézést kérek.

A szerző „barlangja” ahol 3 számítógép, 2 szkanner, 2 nyomtató, 1 fax gép, telefon, polcokon fényképalbumok, 5 fiókos file cabinet-ben barna tasakokban, manila folderok-ban régi iratok, papírok, képek.

GLOSSARY

A short lesson on reading words in the Hungarian language, for those who are not on “first name basis” with this strange language. The formulation of the writing of the language is based on Latin, and it is 100% phonetic, meaning that each sound is represented by only one (or a combination of two) character(s) in the Latin alphabet, which is pronounced the same in every case. In order to assign a character to every sound in the language, there was a need to combine two consonants in some cases and apply various accents over vowels in others. The net result is that the Hungarian alphabet contains 40 letters, instead of the 26 in English. A, Á, B, C, Cs, D, Dz, Dzs, E, É, F, G, Gy, H, I, Í, J, K, L, Ly, M, N, Ny, O, Ó, Ö, Ő, P, R, S, Sz, T, Ty, U, Ú, Ü, Ű, V, Z, Zs. Four more letters Q, W, X, and Y are used in foreign words only, except the ‘y’, that is used in a notatory function in the combined consonants, and also in the last century has been adopted for use in family name endings to signify a status of nobility or uniqueness: *Jánosy* vs. *Jánosi*

Most consonants in the alphabet are pronounced the same as in English, with the following exceptions:

‘c’ is always pronounced as in ‘tsunami’, never as a ‘k’,

‘g’ is always pronounced as in ‘get’,

‘j’ is always pronounced as in ‘you’,

‘l’ is formed by the tongue against the back of the front teeth, not up touching the middle of the roof.

‘r’ is pronounced rolled as in Spanish or Italian,

‘s’ is always pronounced as in ‘share’, never as an ‘s’ in English,

Double consonants: ‘*bb*’, ‘*cc*’, ‘*dd*’, ‘*ff*’, etc. for each consonant adds weight, doubles sound duration to each sound, e.g. ‘*ad*’ and ‘*added*’, or ‘*surf*’ and ‘*suffering*’ in English.

Combined consonants:

‘cs’ equals ‘ch’ as in ‘check’ in English

‘dx’ as in ‘kids’ in English

‘dzs’ as in ‘jungle’ in English

‘gy’ as in ‘duty’

‘ly’ equals ‘y’ in English. This letter combination is a remnant from early times, currently no different in pronunciation from the ‘j’ in the alphabet.

‘ny’ as in ‘new’

‘sx’ as in ‘say’, it the equivalent of ‘s’ in English

‘ty’ as in ‘stew’

‘zs’ as in ‘pleasure’

Vowels give the unique character of the Hungarian language. Each vowel represents a certain sound and is pronounced the same way in every word. Hint on accents: the absence or a dot means short vowel, a single or double stroke (á,é,í,ő,ú) means long vowel. There are no diphthongs, such as ‘ou’, ‘ae’, ‘ie’, etc. as in English, each contiguous vowel is pronounced separately:

‘a’ as in ‘call’

‘u’ as in ‘fool’

‘á’ as in ‘file’

‘ü’ as in ‘fuel’

‘e’ as in ‘let’

‘ű’ as above, but drawn out

‘é’ as in ‘café’

‘i’ as in ‘hit’

‘í’ as in ‘heed’

‘o’ as in ‘force’

‘ó’ as in ‘go’

‘ő’ as in ‘first’

‘ű’ as in ‘peu’ in French, or a drawn out ‘fiirst’

‘u’ as in ‘full’

A short Glossary of terms, names, places used in this tome, for quick reference for those less familiar with this family's members, homesteads, and culture.

államtitkár – highest ministerial official just below the minister (secretary – in the USA) of a department. There can be more than one, e.g. Secretary in charge of

alispán – elected chief executive of the County, or County Commissioner

aranylakodalom – golden wedding anniversary (of my grandparents in Szentkút)

atilla – Hungarian military version of the *díszmagyar* (see there), parade uniform in most countries, but emulating many of the *díszmagyar*'s features.

bácsi – literally : uncle, but used as a title or address of respect for men older than you by at least 10 years.

Babci -Endre Mária V. (Hegyeshalmyné). A name used in the family during her childhood.

Bad Tölz – a beautiful resort town in southern Bavaria, close to our place of residence during our life in Germany. Also, the place where my aunt Szidi néni lived out her life, after most members of the family emigrated.

Beuerberg – a village in southern Bavaria, 6 km. from Mooseurach, our place of living, where I went to school, and where the railroad station was for trains going to Munich.

bíró – judge

szolgabíró – District Commissioner

főszolgabíró – Chief District Commissioner

táblabíró – elected county court judge

járásbíró – District Judge

bocskai ruha – Hungarian men's attire for festive occasions, much less elaborate and costly than the *díszmagyar* (see there), traditionally made of black heavy cloth, braided clasps replacing buttons down the front .

címzet - titles of address - in the quasi-“feudal” Hungary, up until the Communist regime's outlawing all titles of distinction in 1945, there was an elaborate hierarchy of titles of address according to one's social status. Here is some of that hierarchy – by no means complete – listed in ascending order:

nemzetes úr/asszony - lower middle class

tekintetes úr/asszony – middle class

nagyságos úr/asszony – upper middle class

méltóságos úr/asszony – distinguished career – colonel (military), judge, high official

kegyelmes úr/asszony – general (military), minister, member of Parliament.

díszmagyar – court dress, an ornate and elaborate, highly obligatory attire of the upper class nobility for festive occasions, such as state and celebratory functions, high society balls, parliamentary receptions. The term applies to both ladies' and gentlemen's attire. Each is custom tailored and made to personal taste and pocket. Because of its high cost it is often handed down through generations.

Endre Etelka (*Etus néni*), wife of Várday István, my mother's sister. Fled Hungary in 1944, ended up in Germany, and died there in 1954.

Endre family – my mother's family of Kiskunfélegyháza

Endre Ilona (*Ilonka néni*) wife of Geréby Imre, my mother's sister. Fled Hungary in 1944 with her family, Zsuzsa, János (Jancsi), and Paul (Pali)(enlisted in the Hungarian army in the last months and never returned - missing in action, presumed dead.). Spent 6 years in Germany, many of them in close proximity to our family, sharing a lot of common experiences and memories. Emigrated to USA to her daughter in New York and died there in 1966.

Endre László – my uncle, Laci bácsi, the brother of my mother, who was a prominent and controversial political figure in Hungary. Held various elective and appointed political offices. Because of his extensive involvement with the deportation of Hungarian Jews, the Communist regime in 1946,

atilla

bocskai

díszmagyar

following a show-trial had him executed.

Endre Mária (*Marika néni*), wife of Újhelyi Tibor, my mother's sister. Fled Hungary in 1944, ended up in Germany, after 6 years emigrated to Cleveland. Died there in 1985.

Endre Márta (*anyuka*), my mother. Wife of Szappanos István VI.

Endre Szidónia (*Szidi néni*), unmarried, my mother's sister. Fled Hungary in 1944, ended up in Germany and remained there until her death in 2002, at the age of 103.

Endre Zsigmond I. – my grandfather or *nagyapapa*. Held various elected political positions, such as District Commissioner of Kiskunfélegyháza, a member of the Hungarian Parliament (House of Representatives, later House of Lords), and landowner and resident in his manor house in Szentkút. Died by his own hand in Velem, Oct. 1944, refusing to leave his country, fleeing from Communist takeover.

Endre Zsigmond II. – my cousin Zsiga, son of Laci bácsi. Fought in WWII, in the Special Forces of Finland (1944) and later in the Hungarian Army, wounded in the battlefield. Fled with the family to Germany. In 1946 clandestinely returned to Hungary to visit his father in prison there, then escaping just in time before being apprehended himself. After marrying, emigrated to Argentina, had a son and daughter, got divorced and returned to Germany in the late sixties. Lived there until regime change in Hungary (1989), and returned to live in Budapest in 1995. In 2009 his daughter took him back to Argentina, where he died in 2010, at the age of 90.

Erdély – Transylvania

Etus néni – Endre Etelka – see there

félegyházi – a predicate to the Endre name indicating the residence of that branch of the family. A popular abbreviation of kiskunfélegyházi.

Felsőházi tag – appointed member of the Upper House of the Parliament. (House of Lords, Senate)

főispán - appointed ceremonial head official of the County.

földbirtok, birtok – country estate of over – say 100 hectares, with a manor house where the owner and his family reside.

földbirtokos – owner of a country estate.

Geréby family – has been part of my life for many years. Beginning in Szentkút, summer vacations, Geréby Zsuzsi, Pali and Jancsi, the three children of my aunt Ilonka néni and husband Geréby Imre bácsi has been close cousins and good friends. In our refugee years in Germany, we lived in the same house in Mooseurach for 3 years, then nearby in neighboring village of Königsdorf. After coming to the USA Jancsi and his growing family also lived in Cleveland, and their children were very good friends with our children. They attended Hungarian Scouts together, and vacationed together often.

Geréby János, Jancsi - my cousin Geréby János with whom and whose family I, we have a lot of history together, in Germany and in Cleveland as well.

gimnázium – an academic educational institution spanning 5th to 12th grades, customary in Europe in those times.

hagyaték – material possessions of a deceased to be dealt with in his last will and testament.

hajdú – a liveried manservant assigned to serve an all around servant (enforcer) of a high official of the district or county.

hintó – a spring carriage built for elegant people transport.

huszár – cavalry, a branch of the Hungarian Army

Ilonka néni – Endre Ilona - see there.

Imre bácsi - Geréby Imre, husband of Endre Ilona – see there

Jancsi - see Geréby János

Jász-kun – Jazyg-Cuman ethnic group that settled in Hungary in the 11th Century.

jegyző – county, district, city, village clerk

Jézuska – the Christchild of Christmas.

Josefsberg – the village in Austria, where we made our second stop of 3 month stay during our flight from the war.

Kecskemét – the city in the county of Pest-Pilis-Solt-Kiskun (presently Bács-Kiskun county), where I was born, located in the middle of Hungary between the rivers Tisza and Danube, on the Great Plains of Hungary.

Kiskunfélegyháza – a city 20 km. south of Kecskemét, where my mother was born.

Kiskunság – Little Cumania, the area between the rivers of the Tisza and the Danube, on the Great Planes of Hungary, south, and excluding Kecskemét, where the Cumans (kunok) settled in the 11th Century.

kivándorlás – emigration to overseas countries

kocsis – coachman, often liveried, driving the horses in a pre-automobile era.

Königsdorf – a village in southern Bavaria, 6 km. from Mooseurach, our place of residence. Later, in 1947 our family moved there from Mooseurach, and lived there until 1949, the time of our emigration to USA.

Kormányzó – Regent of Hungary, vitéz nagybányai Horthy Mikós, reigned 1920-1944.

Kun-kapitány – A ceremonial, honorary appointed head or chief of the Cumans (kunok), an ethnic group in Hungary.

Marika néni – Endre Mária (Újhelyiné) – see there

megye (m.), vármegye (vm.) – county. Greater Hungary (pre-1920) had 52 counties. Pest m. or Pest vm., short for Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. was the largest with about 1 million people. During Communist times it was cut in two and still is : Pest m. and Bács-Kiskun m. After WWI. Trianon Treaty the country lost 2/3 of its territory and today it has 19 counties. Counties are divided into Districts (Járás)

menekülés – a term used for the act of flight, escape, and the trek undertaken by Hungarians to avoid enduring the horrors of battle and siege of Hungary and her cities in 1944-45.

menekült évek – the years in exile as refugees, who chose to remain in Germany after the conclusion of WWII.

minisztérium – ministry or department of the government, e.g. Ministry (Department) of the Interior (Belügyminisztérium), ... of Agriculture (Földművelésügyi minisztérium).

miniszterelnök – primeminister

miniszteri tanácsos – head of a department in the given ministry

Mooseurach – the manor in the Bosch estate, in southern Bavaria, where our family lived and worked for 3 years after arriving in Germany after the war.

Nagy Alföld – then Great Plains of Hungary located between the rivers Tisza and Danube.

nagymama, szentkúti nagymama – wife of Endre Zsigmond I., my grandmother of Szentkút, as opposed to my other grandmother of Kecskemét.

nagypapa – Endre Zsigmond I. , my grandfather – see there.

néni - literally : aunt, but used as a title or address of respect for women older than you by at least 10 years.

nemes, ns. – title of nobility. Usually conferred unto an individual or individuals and their descendants by a ruler, emperor, king or prince, for deeds of extreme loyalty, service or heroism. Such titles were documented by letters of declaration drawn on precious parchment, or tanned deer or dog hide - thence the Hungarian expression “kutyabőr”. These awards covered a range of favors and material gifts, from granting simple basic privileges of nobility, such as participating in court games (e.g. jousting, etc.), and gatherings, to the bestowment of tracts of land and a name predicate referring to the land bestowed. In all cases however there is a unique crest design described in the document (following the rules of heraldry) granting its use to the awardee(s) and their descendants. In every case the crest is topped with a 5 point crown, the 5 points defining it as a crest of general nobility. (the title of baron gets 7 points, count gets 9 points.). The act of granting this title was done by a public announcement, on the date and place of its issuance, and duly recorded in the annals of the county.

nemesi előnév – predicate of nobility, or distinction. Either bestowed by the grantor of the title of nobility (e.g. felsőalmási Fábry), or affixed by individuals bearing a common name, such as Horváth (pálóczy Horváth), or Fischer (hegyeshalmi Fischer), in order to lend distinction from other common names.

országgyűlési képviselő – elected representative of a District, a member of the Lower House of the Parliament. (House of Representatives)

Öttschlössl – the quaint chateau in Pessenbach, Bavaria, where my grandmother and Szidi néni lived during their 5 years as refugees.

Páka or Páka puszta – an outlying area in the jurisdiction of Kiskunfélegyháza, along the main Budapest-Szeged highway #5, to the south and contiguous with Városföld. A larger part of the Szappanos estate was located there.

Pessenbach – the village in Bavaria, where my grandmother and Szidi néni lived during their 5 years as refugees.

plébános – parish priest

puszta – a large tract of flatland with sparse vegetation, mainly of pasture land and small stands of poplar or locust trees.

szaloncukor – wrapped candy specialty for hanging on Christmas trees.

Szappanos family – my father's family of Kecskemét

Szentkút, Pálósszentkút – an outlying area and settlement (presently called Petőfiszállás) in the jurisdiction of Kiskunfélegyháza, about 15 km. south of the city. This is where my grandfather had his estate and manor house. The manor is close to the place of pilgrimage, Pálósszentkút, which is run by the Pauline Order. This is the place where we, the remaining 6 grandchildren erected a memorial to the *félegyházi Endre* family in 1993.

Szidi néni – Endre Szidónia – see there

Tamás, Tomika – my brother Szappanos Imre IV. – see there.

tanya – a small cluster of houses, made up of living quarters, livestock sheds, stables and barns, located in the *puszta*.

Tibor bácsi – Újhelyi Tibor, husband of Endre Mária – see there

Városföld – an outlying area, (presently a village) in the jurisdiction of Kecskemét, about 15 km. south of the city along the main Budapest-Szeged highway #5. Part of the Szappanos estate, and the manor house was there, the entrance road located at the 100 km. highway marker (from Budapest).

Velem – the village in western Hungary (county of Vas) where we made our first stop of 3 month stay during our flight from the war.

vitéz – a title of distinction bestowed to those who have earned appropriate military medals for exceptional heroism. Membership to the Vitézi Rend (Order of Vitéz) is through an award ceremony having been performed by Regent Horthy – the founder of this Order – which qualifies one to use this title.

Waldwerke/Passau – a Hungarian refugee camp near Passau, Germany where the Hungarian high-school, *gimnázium*, operated. It is where I attended and graduated in 1948.

Zsiga – my cousin Endre Zsigmond II. – see there

I. CSALÁDTÖRTÉNET

ENDRE CSALÁD EREDETE

A XV. században virágzó Félegyházát az ennél nagyobb Ferenczszállásával együtt a török teljesen felégette, tönkretette. Eleink egy része a megmaradt Kecskeméten és Kőrösön, keresett menedéket, nagyobb része felhúzódott a Jászságba, Nógrádba; a megye vezetősége Fülekre, Szécsénybe. Ősapáink Jászfényszaruból költöztek vissza, a török kiűzése után Félegyházára, ahol akkor nem volt más épület, mint a régi Szabó ház, a mostani Járásbíróság helyén álló „Posta”, s még egy korcsma épület. A jászkun eredetű Endre András 1744-ben költözött át Jászárokszállásról az újratelepülő Kis-kunfélegyházára. Birtokait a redempciós program alatt szerezte. (Lásd: a jászkunokról és a redempcióról további ismertetőt a Függelékben)

A család tagjai a földművelés mellett hamarosan a vármegyei közéletben is szerepet vállaltak, ennek köszönhetően a família gyorsan emelkedett a társadalmi ranglétrán.

FÉLEGYHÁZI HÍRLAP

1886.

Jelenleg élő és szereplő családaink.

a) a birtokos osztályból.

3.) Endre-család . Beköltözött 1741-ben **Endre András** Árok szállásáról. Neje Kalló Erzsébet. Fiai : Máttyás, Imre és Mihály, Ennek fiai : Antal, László, József és András. Itt két részre ágazott a család.

1., Antálnak fiai : Imre és Mihály (bíró); Ez utóbbinak neje Knie Borbála. Élő gyermekei: Miklós, Rozália és Borbála férj. Horváth József-né,

2., László , (főjegyző, majd nádori kapitány .) Ennek gyermekei :

a) László ügyvéd, distr. ménes- intézeti felügyelő, utolsó élő nádori táblabíró. Neje V a y m á r Matild. Élő gyermekei László gazdász, Antal mérnök, Sándor főhadnagy, Iván ezredorvos, E t e l k a, férj. Juventius Antalné, Izabella férj, Huszka Dezsőné, Gizella, Z s i g m o n d jogász , Szidónia

b) András, fia A n d o r mérnök Vásárhelyen .

(I. Andrásnak első felesége Trombitás Rozália volt akitől a gyerekei származtak. Rozália meghalt 1776-ban. Kalló Erzsébetet 1777-ben vette feleségül, de ötöle már gyerekek nem születtek. – Szerk.)

Endre András I. (1723-1776) az 1743-évi „Redemptio”-kor költözött Félegyházára. Ferenczszálláson, Galamboson és Csobjoson (?) szerzett birtokokat. Félegyházán még csak egy vendégfogadó és postakocsi állomás épülete állott, amikor itt a házat felépítette. Első felesége Trombitás Rozália azonban 10 gyereket hozott világra akiből 5 ért meg felnőtt kort. Második felesége Kalló Erzsébet, régi kúnkapitánysági családból származott (Már Nagy Lajos kir. idejében említik őket.) Ettől gyerekek nem származtak. Az 5 felnőtt korú fiú utód közül csak egy fiúnak, Mihálynak tudunk leszármazottairól, a többinek, bár tudomásunk van feleségeiről, de esetleges gyerekeiről nincs tudomásunk.

Fia **Mihály I.**, „Szenátor” (1453-1801), földbirtokos, első felesége Makkay Veronika, 8 gyerek szülei, akiből 3 fiú ért meg felnőtt kort. Második felesége Krebek Katalin, 1 gyermek, **András II.** anyja.

Fia **József I.** (1742-1810), főbíró, nincsenek ismert leszármazottai.

Fia **Antal I.** (1778-1883) első feleségétől, Szabó Magdolnától 2 fiú (Imre II., és Mihály II.) és két lány született, Második feleségétől, Fritska Rozáliától 2 leánya.

Fia **Imre II.** (1804-1841), felesége boczonádi Szabó Julianna szült 1 fiút, (Flórián, Imre) aki 10 éves korában elhunyt, és 3 lányt. Így ebben a családban az Endre név kihalt.

Fia **Mihály II.** (1806-1882), főbíró, felesége Knie Borbála. Egy felnőtt kort megért fiuk Miklós I. feleségül vette unokatestvérét Imre nagybátyja lányát Máriát, ahonnan egy lány született. Azonkívül négy leánya is volt Mihálynak. Az Endre név ebben az ágban is kihalt.

Fia **László I.**, (1781-1837) nádori táblabíró, kapitány az utolsó nemesi felkelésben. Felesége Benitzky Etelka, Beniczky Miklós Csongrád vm-i főjegyzőjének és Dugonics Théréziának a lánya. Thérézia apja Ádám szegedi polgármester, Dugonics András piarista szerzetes, író és egyetemi tanár öccse. A Beniczky család első ismert őse Thúróczi Benedek, IV. Béla idejében szerepel.

Fia **András II.** (Andor) (1795-1850), felesége Bánhidya Rozália. Két fia (József II. és András III.) és Katalin lánya Kiskunfélegyházán születnek. **Józsefnek** (1824-?)nincsenek gyerekei, bár három feleséget váltott életében. **András III.** (1828-?) felesége Mayer Kornélia, a család Szegedre költözik ahol András mint Tisza szabályzó mérnök működik. Lányuk **Sára** (1911-1978), Szelőczy Jánosnéval, nagyapám meleg rokoni kapcsolatot tartott. Vendég volt a szentkúti 1943-ban megtartott Aranylakodalmon is. Egy fiuk **Béla I.** (1870-1928) neves festőművész Szegeden és Hódmezővásárhelyen. Bélának fia **Béla II.** (1912-1982) honvéd százados, családja, ha volt ismeretlen. Valószínű ez az Endre ág is kihalt.

László I. egyetlen fia **László II.** (1813-1898), nádori táblabíró, a pákai állami ménésintézet főfelügyelője, rendkívül művelt ember és nagybirtok szerző. Fiatalkorában mint jurátus, ott volt utolsó rendi országgyűlésen Pozsonyban. Pozsonyból nősült, felesége Vaymár Matild, Vaymár Ferdinánd, Pálffy hercegi jószágigazgató és Istvánffy Antonia leánya. Antonia anyja Beniczky Julianna. 13 gyermekük volt, amiből 5 fiú és 4 lány ért meg felnőtt kort. Ezekről külön egyéni fejezetekben fogunk megemlékezni.

Álló b-j: Endre Iván I., Endre Zsigmond I.,
Ülő l-r: Endre Antal II., Endre László II.,
Endre Sándor I.

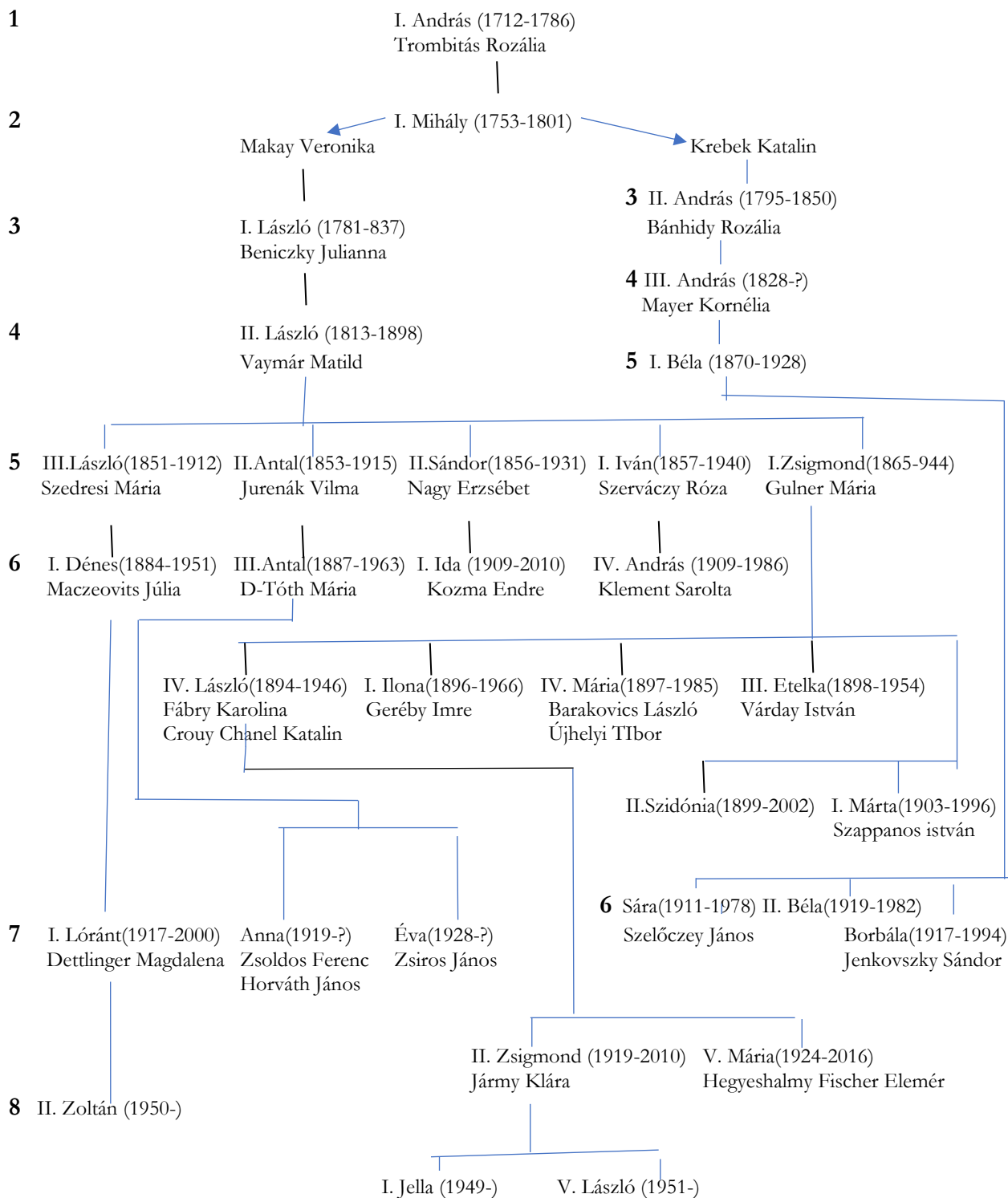
Endre László II családja
Balról-jobbra álló sor:
Endre Sándor I, Endre Antal II., Endre László III, Endre Iván I., Endre Zsigmond I..
Balról-jobbra ülő sor:
Endre Etelka, mother Vaymár Matild (Ottília), Endre Szidónia, father Endre László II., Endre Izabella Endre Gizella

Leszűkített családfa

Könnyebb áttekinthetőség okából a család jelentősebb tagjai feltüntetve az alábbi táblázaton.

Generáció

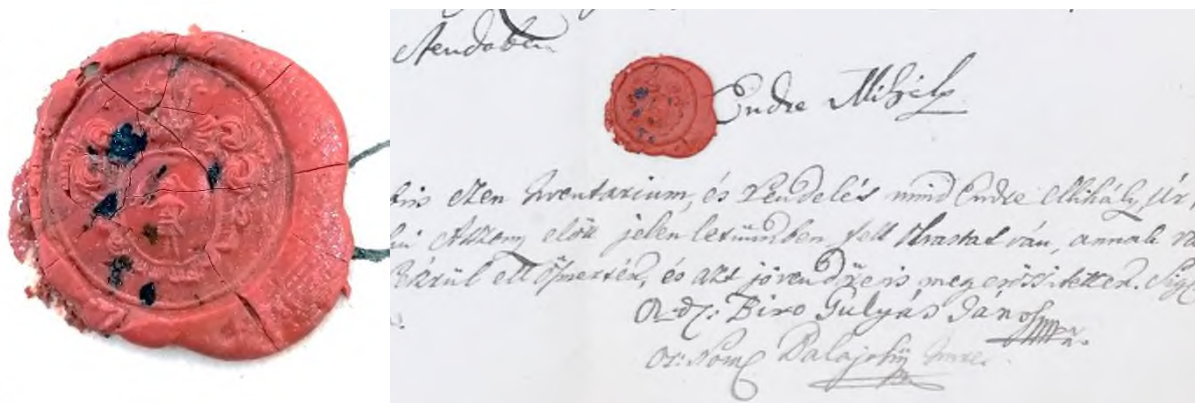

AZ ENDRE CSALÁD NEMESSÉGE

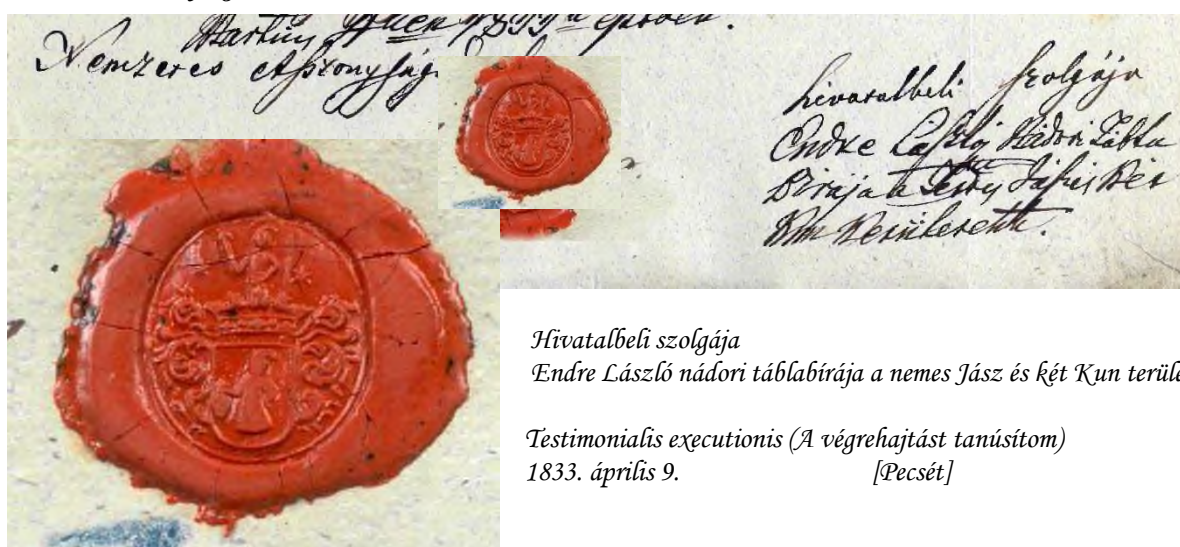

Jelen munkámnak sarkalatos része volt az, hogy a lehető legpontosabb módon megállapítsam az Endre család nemességének, annak családi címerének valódiságát és hitelességét. Szükségesnek láttam ezt azért, mert a családdal kapcsolatos köz-irodalomban előfordulnak olyan írások amik megkérdőjelezzik ezeknek létezését. Valóban eddigi kutatásaim családi iratokban és az interneten elérhető forrásokban nem járt sikerrel, sehol nem találtam utalást nemesi összeírásokban, kiadványokban az Endre családról. Ezért egy budapesti hivatásos családkutató (Historia Fordítás - www.historiaforditas.hu) szolgálatát angazsáltam és ezek segítségével, úgymint Kraft Péter budapesti családi jóbarát és a neki szolgálatot tévő Szalay Kristóf segítségével, aki személyesen ment le Kiskunfélegyházára a Kiskun Múzeumba kutatni, sikerült ha nem is hitelesíteni, de körülményi bizonyítékokkal összeállítani egy reális képet.

CÍMER. 1. A címeres viaszpecsét Endre Mihály végrendeletén jelenik meg először 1791-ben, így felnagyított formában teljesen felismerhetően.

2. Endre László Nádori Táblabíró egy periratának része amelyen az Endre pecsét található Endre László aláírásával együtt. A két pecsét látszólag nem ugyanaz, de az ábrázolás rajtuk egybevágó.
Nemzetes Asszonyságodnak

Hivatalbeli szolgálja
Endre László nádori táblabírája a nemes Jász és két Kun területeknek

Testimonialis executionis (A végrehajtást tanúsítom)
1833. április 9. [Pecsét]

3. További bizonyítékkal szolgálhat az az irat (lásd balra), egy 1903-ból származó bizonyítvány, mely igazolja azt, hogy a levélen feltüntetett címerfestmény a Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye levéltárában Endre László Úrnak a Jász-Kun kerületek nádori táblabírójának a „Polgári perek fasc. 202 No. 12.” jelzetű iratokon levő 1833-évi pecsétlenyomatának hű másolata.

Annak dacára, hogy a címerről azaz a nemslevélről a sok kutatás után sem sikerült nyomára jutni hivatalos bizonyítéknak, ez a pecsét és annak viaszpecsétekként való régi használata nagy valószínűséggel bizonyítja, hogy családunk jogosan használja ezt a nemesi címet.

NEMESSÉG. Kutatásunknak nem sikerült nyomára jutni egy hiteles nemességi adományozólevélnek.

Ugyszintén semmilyen nemesi összeírásokban nem találtunk utalást az Endre családra. Azonban a családtagok nemesi állományára lehet következtetni abból, hogy Endre László I. 1829-ben császári kitüntetésben részesült, hősies katonai szolgálata után, amiben a Kiskun terület Nádori elnöki tisztjét kapja elismerésül. Továbbá fia László II. ugyancsak nádori táblabíró és a Kiskun területek kapitánya. 1930-ban József Főherceg személyesen adja át II. László fiának I. Zsimondnak szentkúti kúriájában azt az érdemrendet amivel kitünteti őt mint a kiskun kapitányok és nádor táblabírák generációkon átívelő sorainak mai képviselőjét. Ezeket a tisztségeket csakis nemes családok tagjainak lehetett elnyerni. Ezért jogos lehet az a feltételezés, hogy az Endre család már az 1700-as évektől a nemesi rendekhez tartozott.

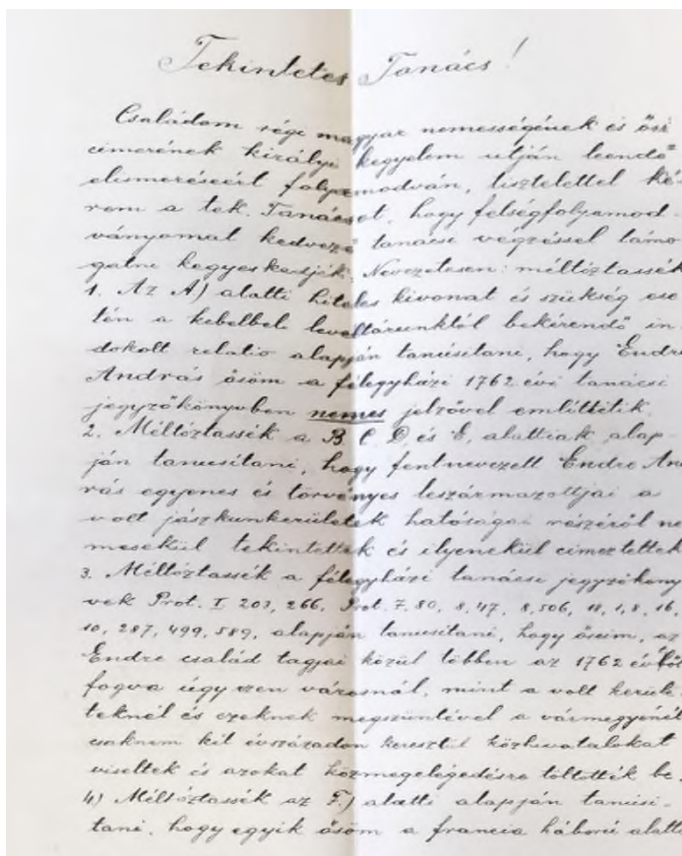
1907-ben Endre Antal, Újvidék város királyi műszaki tanácsosa egy megkeresést intézett Kiskunfélegyháza Városi Tanácsához, amiben kéri, hogy a csatolt dokumentumok alapján adjanak hivatalos igazolást az Endre család nemességéről. Ezen kérvényező levél és az erre kapott válasz előkerült kutatásink folyamán a kiskunfélegyházai Kiskun Múzeum levéltárából. Sajnos a levélben jelzett csatolmányok nem maradtak meg a levéltárban így azoknak mibenlétéről nincs ismeretünk. Sajnos, ezen dokumentumok nem bizonyultak elegendőnek és a Tanács nem talált lehetőséget a kért hitelesítés megadására. Ez a levelezés az alábbiakban olvasható.

Azonban, mi sem bizonyítja jobban, mint ez a kérvény azt, hogy családunk prominens tagjai teljes tudatában voltak nemességük hitelességének, de a hiteles dokumentáció valószínű elkallódott az idők folyamán.

Tisztelt Tanács!

Csatolom régi magyar nemességének és ősi címerének királyi kegyelem útján leendő elismeréséért folyamodván, tisztelettel kérem a tek. Tanácsot, hogy felségfolyamodványomat kedvező tanácsi végzéssel támogatni kegyeskedjék. Nevezetesen méltóztassék

1. Az A) alatti hiteles kivonat és szükség esetén a kebelbeli levéltárunkból bekérendő indokolt relatio alapján tanúsítani, hogy Endre András őszám a félegyházi 1762 évi tanácsi jegyzőkönyvben nemes jelzővel említették.

2. Méltóztassék a B, C, D és E alattiak alapján tanúsítani, hogy fent nevezett Endre András egyenes és törvényes leszármazottjai a volt jászkun területek hatóságai részéről nemességük tekintetben és ilyenekül ismertettek.

3. Méltóztassék a félegyházi tanácsi jegyzőkönyvek Prot. I. 203, 266, Prot 7, 80, 8, 117, 8, 506, 18, 1, 8, 16, 10, 287, 499, 589 alapján tanúsítani, hogy őseim, az Endre család tagjai közül többen az 1762 évtől fogva úgy ezen városnál, mint a volt kerületnél és ezeknek megszüntével a vármagyénél csaknem két évszázadon keresztül közhivatalokat viseltek és azokat közmegelegedésre töltötték be.

4. Méltóztassék az F.) alatti alapján tanúsítani, hogy egyik őszám a francia háború alatti insurrectio alkalmával főhagnagyi, majd kapitányi ranggal a haza és trón védelmére fegyvert fogott, másik őszám pedig a Galatti szerint közmegelegedés folytán a hadi segély beszedése körül a hivatali kötelességet messze túlhaladó buzgalommal fáradozott.

5. Méltóztassék mint köztudomású tény tanúsítani, hogy őseim, az Endre család tagjai kezdve András I. oszt. redemptustól mint idevaló és birtokos lakosok a város mindennemű terheiből hűségesen kivették részüket a 18. és 19.

század háborús viszontagságaiban a hazát és királyt önfeláldozóan szolgálták.

Mind ezek folytán méltóztassék végül kimondani hogy őseim és mai nap élő törvényes utódaik köztudomású polgári és hadi érdemeik folytán a királyi kegyre méltók és érdemesek.

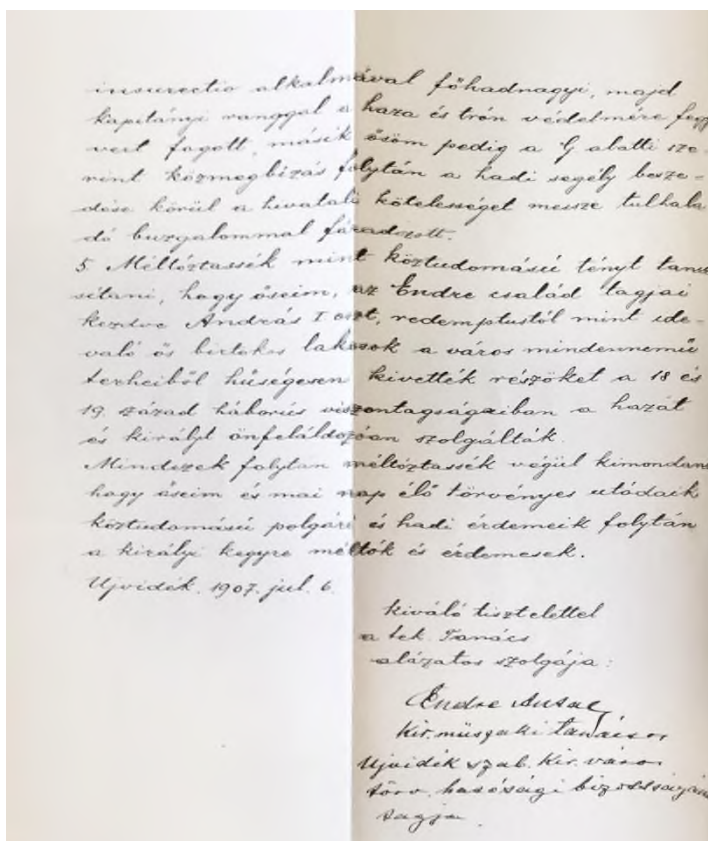
Újvidék 1907 jul. 6.

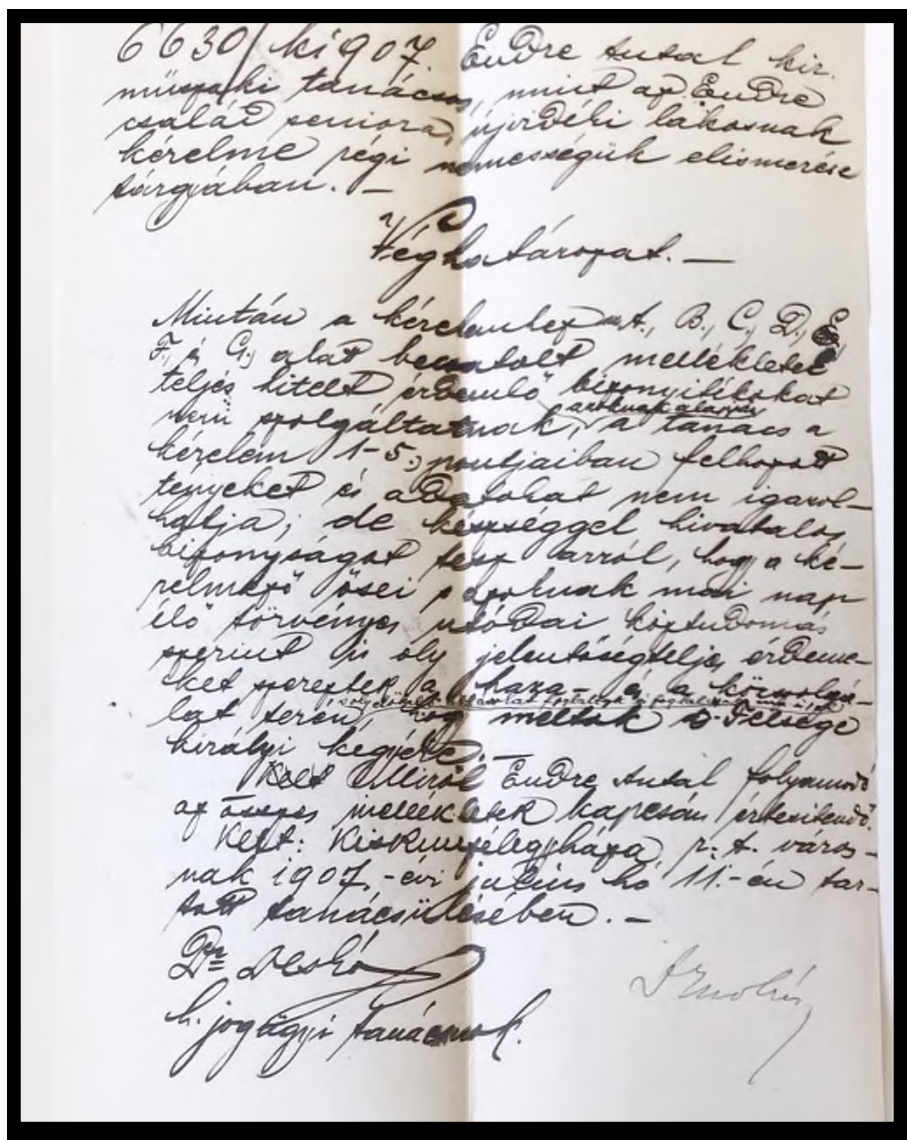
Kiváló tisztelettel a tek. tanács alázatos szolgálója

Endre Antal

kir. műszaki tanácsos

Újvidék szab. királyi város törv. hatósági bizottságának tagja

6630/ki907. Endre Antal kir. műszaki tanácsos, mint az Endre család seniora, újvidéki lakosnak kérelme régi nemeségük elismerése tárgyában.

Véghatározat. —

Miután a kérelemhez A., B., C., D., E., F. és G. alatt becsatolt mellékletek teljes hitelt érdemlő bizonyítékokat nem szolgáltatnak, azoknak alapján a tanács a kérelem 1-5. pontjaiban felhozott tényeket és adatokat nem igazolhatja, de készséggel hivatalos bizonyítást tesz arról, hogy a kérelmező ősei és azoknak mai nap élő törvényes utódai köztudomás szerint is oly jelentőségteljes érdemeket szereztek a haza és a közszolgálat terén, s oly előkelő hivatalokat foglaltak és foglalnak mai napig, hogy méltók Ófelsége királyi kegyeire.

Miről Endre Antal folyamodó az összes mellékletek kapcsán értesítendő.

Kelt: Kiskunfélegyháza r.t. városnak 1907. évi július hó 11-én tartott tanácsülésében.

(Két olvashatatlan aláírás) h. jogügyi tanácsosok

ENDRE LÁSZLÓ II. CSALÁDTÖRTÉNETE

November 20-án 1869.

Édes Gyermekeim! Nem lesek érdetelen dötte-
tek, sőt a miveltebb osztályhoz tartoz-
ván illő, hogy Elődeitekkel valamit tud-
jatok - ime ezen emlékezetemből jött
Családi adatakat itt meg írom. - Men-
nyivel többet irhatnék ha azám is Nagy
Azám is ehhez hasonló jegyzeteket tit-
tel volna! de ne rojjuk meg ölet, mert
azon időhöz az irástoll meg, gyerekek
forgott az emberk kezében.

Édes-Édes apátok Endre Andriás
volt. Ez 1741-ben Reclenytis alkalmával
a Jászágóbeli Ártósnáljáról több oda-
való törzsfőnök családok társaságában
szállotta meg Filogyhárárt; egész hely földet
s: a nagy tanyái családok fölélet s váltva
az előkelő birtokokhoz köztött állott - mert
egy helynél többet s: mi a föld minem
Jegéhez képest 160 köbörjűt - 200 ig állott.
Telán fenki neve is váltott. Itarát e-
zen a helyen építette a hol a mi hármuk
áll

A teljes eredeti kéziratot annak idején Endre Zsiga átírta írógépen és az olvashatóság kedvéért ezt a változatot helyeztem be az alábbiakban.

ENDRE LASZLO II (1813-1898) az én dédapám.
Emlékirata

November 29^{kén} 1869.

Edes gyermekeim! Nem lessz érdektelen elöttetek, sütt a' műveltebb osztályhoz tartozván illő, hogy Elődeitekről valamit tudjatok - ime ezen emlékezetemből szedett családi adatokat itt meg írom. - Mennyivel többet írhatnék ha Apám és Nagy Apám is ehhez hasonló jegyzeteket tettek volna! de ne rójjuk meg őket, mert azon időkben az író toll még gyéribben forgott az emberek kezében.

Szép-Szép Apátok Endre András volt. Ez 1741^{bén} Redemptio alkalmával a Jászságból Árokszállásáról több oda való törzsökös családok társaságában szállotta meg Félegyházát; egész hely földet /: a' nagy tanyai családi földet :/ váltván az előkelő birtokosok között állott - mert egy helynél többet /: mi a föld minémtségéhez képeest 160 köblöstől - 200ig állott :/ talán senki nem is váltott. Házát ezen a' helyen építtette a' hol a' mi házunk áll, mondják hogy egy nád termő rét partján, a' mi igen is hihető, mert a' mostani Gócs Ferencz udvarába még Apám is nád termésre emlékezik, 's ezt tanusítja az egyház utcának görbesége, melly a rét partján kénytelenült vonulni. - Ezen megtelepedés idejében Félegyháza is egy pusztta lévén - egy korcsma és pósta háznál rajta egyéb nem állott. - Ezen Endre András Szép-Szép Apátokról csak annyit tudok: hogy sorsosai között előkelő - Tanácsbeli, és Bíró viselt ember volt - hagyván maga után három fiút Mátyást - Mihályt a' Szép Apátokat és Imrét. Egy Leánya is volt, ki Csongrádra valami Makai nevű jó módú emberhez ment férjhez, innen a' még Apám idejében is emlegetett atyafiság a Makaiakkal, kik később az ezen Leánynak hagyományozott mostani galambosi Makai réle Endre földekre átal telepedtek. - Külömben ezen Endre András Szép-Szép Apátok szerző is volt, mennyiben az eredeti Redemptionalis földje Mátyás és Imre fiainak maradván - Mihály fia azokhoz hasonló értékű földben örökösödött - mi későbbi szerzeménye volt - valamint a Makaiak birtokába Leány ágon jutott föld is. -

Meg említem: hogy van Félegyházán egy Endre néven lévő másik Család is. Hogy ezek vérszerénti és Törvényes Rokonok volnának velünk soha sem hallottam. Hanem boldogult Apám gyanúsító szava után úgy álta a' dolog: hogy Szép Szép Apátok Endre Andrással Redemptio alkalmával mint valami nem tudni miféle rokona vele jöven Endre András váltott volna nekie egy negyedrészt hely földet, és az Endre vagy a' nép szájában Endrész név csak úgy ragadt volna reájok - bizonyosságot nem tudni - de annyi igaz hogy 1825^{ik} év körül még élő Endre István előkelő - Tanácsbeliség viselő gazda volt - de hat fia maradván, ugyan csak Endre István nevű fiát /: kinek most élő fiai Imre a' volt 2^{ik} bíró és tán szinte István :/ kivéve mind elszegényedtek.

Szép Szép Apátoknak leg öregebb fia Mátyás, kit még én öreg korában ösmertem igen szép férfi arcú természetes ember volt - 82 éves korában halt meg körül belül 817-818ban. Két felesége volt, az elsőnek neve a Matrikulából volna kitudható, 2ik felesége bizonyos Mihálovicsné /: kinek utódjai a mostani Mihálovics Kalmán és Gábor :/ volt - valami előkelő hivatalnok volt első férje - volt egy Mihálovics János nevű Hadi kapitány fia is, mit azért említék meg: hogy kitűnjék miszerént szóban forgó Mátyás bátyánk testileg és vagyoniilag feltűnő ember lehetett - különben egy műveltebb osztálybeli nő hozzá feleségül nem ment volna. Igaz hogy igyekezett is most nevezett nő és említett kapitány fia mit lehetett vagyonából elsajátítani, mint ezt egy kezeimbe lévő folyamodvány a mellék ágon lévő Endre Család által háztóli eltávolítását a sok pazarlás miatt igazolja. - Az Endre Család szerencséjére ezen 2ik asszony is meg halt - az özvegyé maradt Endre Mátyás immár a' 70 éveken jóval felül Szüléimet fogadta házába az ő ápolására - lévén már akkor mankón járó szélütötte öreg ember. Anyámnak nagy éberségébe került őt a harmadik nőüléstől vissza tartani - mert mint afféle jó modú embert az egész világ házassította - bajjal sikerült Öreg Molnár Ferenczné eljegyző kendőjét vissza küldeni - mi ha nem sikerül, ezen asszony családnak iszonyú kárával körül belül az 1850ik évig, tehát 30 's több évig ezen birtokot a családtól eltartóztatta, vagy ki tudja miképp csorbította volna. - És ezen tény, mint is ezen 3ik házasság megakadályozását Anyám a' Család eránti nagy érdemének tulajdonítja, de méltán, jól emlékszem magam is mint gyermek a' gyengéd ápolásra, mellybe az én úri nevelésű anyám az öreget részesítette. -

Szép-Szép Apátoknak legifjabbik fia Imre szinte szép tekintélyes Tanácsbeli, és Biró viselt ember volt, még ösmertem én is, nem sokkal később halt meg Mátyásnál, szintén gyermek nélkül 1827ben ha jól emlékszem, mert ekkor merült fel a' per Özvegye Stikker Klára ellen az ősi javaknak kiadásáért. Ki is adta az ősi ingatlan birtokot /: osztály nélkül nekünk jutott mostani nagy tanyát :/ de mi az ősi ingóságokból is szeretünk volna kapni - maradván még ott sok szerzemény föld - szőlők - leg alább is 15000ft akkoriban sok pénz - mit mi az Özvegynek sokallottunk - 's azon meggyőződésbe éltünk, ha nevezett Nagybátyánk hirtelen nem halva végintézetet tehet, nagy részt nekünk szeretett vérszerénti legközelebbi rokonainak hagyta volna. - Folyt tehát a per - Özvegy Stikker Klára is bele halt 1831ben, a' kezei közt lévő vagyonról merő idegenek részére Testamentomot tévén, mellyben a' helybeli gaz barát ámitására a' Kecskeméti, Gyöngyösi, és Szegedi Barátok is 300 és 300 ftjával voltak hagyományozva.- Az Özvegy is estve paprikás malaccal lett jóllakása után azon éjjel guta ütés által hirtelen mulván ki, első volt kit a cselédség oda hívott a Barát, a' mindenés, ki Horváth Gáborné segítségével /: hol a' barátnak akkor időben lakása volt, mai napság is Confraternának hívják :/ reggelre a' mi elvihető , ellopható volt mind el takarították,

úgy hogy mire az Endre Atyafiság halála hírére hallotta, a házat majdnem üresen találták. Könnyű volt kitudni a tolvajokat, Horváth Gábornét és a Barátot - rajtok mentek persze bírói segéllyel, és sikerült tőlük mintegy 5-6000 ft értékű kötelezvényeket kicsikarni, de ezen felül pénz - kötvény - fehér nemű - házi eszköz mi maradt ott, az a zavarban kipuhatható nem volt, örökre ott veszett.- Most tehát újra megindult az Endre Atyafiak pere a hagyományosok ellen, és tíz esztendei csűrés-csavarás után sikerült velük egyességre lépni. Minek következtében a hagyományosoknak kifizettünk 10958 vikat - az Atyafiságnak megmaradt 6061 ft - s abból különösen nekem 2020 ft egynéhány, és körülbelül 10 köblös úgynevezett kisszállási özvegy föld.- Az Eggyeségbeli irományok ez idő szerént egy nagy csomóban fiókjaim egyikében vannak elhelyezve.

Szép-Szép Apátoknak középső fia volt Mihály - vagy is az én Nagy Apám - azt nem ösmertem - kinézéséről se hallottam az apámtól semmit - csak annyit hogy gyermekei erányában, főképp Katalinnal második házasságra lett lépése után túl szigorú is volt. Jó apám is kegyetlenséggel határos szigorúságát bő mértékben érezve, úgy lácczik az erántai fiui kegyetlenségtől sokat vesztett, mert nagyon keveset emlékezett rólla. Lakása ott volt hol most a Gócs és Szabó Imre házai állanak. Birtoka az volt melly a Csongrádi és Csányi út között előbb ugyan Endre Antal - Lászlóé az apámé és Andrásé volt halála után, azután Endre Mátyás és Imre Magvaszakadtak halála után magára Endre Andrásra maradt - ennek utódai pedig a most élő Endre József és Andor mérnök a fentebbi pénz rabló Horváth Gábornénak adták el, meglehet azon lopott pénzek egy részével tulajdonította magának! - Szóban forgó Endre Mihály Szép Apátok nem hosszú életet élhetett, mert amidőn Nagy Apátok Endre László Dugonics alatt a philosophiát tanulta már meghalt, számításom szerént a 45 éven alól lehetett. Négy férfi örökösöt hagyott maga után, Józsefet - Antalt a mostani Endre Mihály bíró apját - Andrást a mostani Endre Andor mérnök apját - és Lászlót /: születésre ^kat :/ az én apámat - illetőleg a ti Nagy Apátokat.

Ezek közül Antal bognár mesterember volt. Sokáig folytatta mesterségét - felesége Szabó Theresia() volt, a mostani előkelő Szabó család attyának néhai Szabó József Kis Kun Kapitánynak húga, vagyis a mostani Szabó Károly - Sándor, és József honvéd alezredes Nagy nénje volt - innen némi atyafiság a Szabókkal.- Nevezett Antal Nagy Bátyám tisztességes - igen becsületes ember volt - volt néki Antal - Imre professor később 840 körül mint várnagy halt meg - Borbála Kecskemétre Fischer kőmives építő mester neje - Mihály a most élő Bíró - Terka Majsára valami korhely elpusztult akkoriban vagyonos Farkas nevű emberhez ment férjhez - ezek Mihályt a mostani Bíró kivéve mind Hectikában haltak el, a nyavalyát Édes Annyukról örökölvén - és pedig Antal még mint nőtlen fiatal ember - Imre egy fiút szinte sorvadásba elhalt ifjabb Imrét, Theresia

most Nagyzomborban lakós Vujevits Zachárnét, és elhunyt Máriát, Endre Miklós egykori feleségét hagyván hátra.- Ezen Endre Imrének hátrahagyott özvegye Szabó Franciska később viszonyba lépett Molnár Sándorral, ki már mint vaske-
reskedő itt és Majsán bankrottivólván kis gazdaságába lépett, véle lakott és szerencsével gazdálkodott, úgy hogy Szabó Franczi Cholérában bekövetkezett halálával tisztességes, jó karban maradt a két leány, úgy annyira hogy az egyiket mint fentebb íram Vujevits, másikat Endre Miklós elönyös partieknak találták.- Molnár Sándortól is van ezen Szabó Francinak egy természetes leánya a mostani Szabó Janiné, ki alkalmasint a most haldókló Molnár Sándornak örököse lessz.

Endre Borcsa Fischernének több gyermekei közül egy Leánya Reiman alpári halász mesternek a felesége - egy korú kőműves fia is volt, mi lett belőlök, nem tudom. -

Endre Mihály mostani bírónak mint tudjátok - Miklós és Mihály fiai - Róza ókanizsai gyógyszerész Kosztyik Ede felesége, és Borbála Horváth Józsefné. Ezen Endre Mihály értelmes, higgadt gondolkozású - szorgalmatos, de nem annyira becsületes ember - fiatal korában már elkezdvén a föld vásárlásokat hitelben - jobbadán - és adósságra, azon reményben: hogy a föld termése ki fogja magát fizetni - számításában nagyon csalódott - mert most öregségére eladósodva - bukás veszedelme hírében áll. Úgy nevezett kapzsi ember volt egész életében. Én egy mesgye vizzályért a Nagy tanyai Vujevics felé eső földön utáltam bele egész életemre - hol világos tudomása és meggyőződése ellenére elég szentelen volt részint a föld egyik végén a mesgyét mintegy két öllel beljebb tenni - mintegy vékás lehetett volna talán az elesendő föld - a kérdésre ő a szé-
ken egy töltésnek megkérdezésem nélkül történt kelleténél az én földembe bell-
jebb hányatásával adott alkalmat - hogy hibáját igazolja reám akarta disputálni, hogy a mesgye feljebb van, - örökre megutáltam, innen az egész életünkbeli hi-
deg viszony közöttünk. - Külömben a városi tisztségekben fiatalkori kora alkal-
mazását részint az én Apámnak, részint Szabó József kapitánynak mint mind két részről Nagy bátyainak köszönhettem. Felesége Knie Borbála - Budáról származott árva leány - néhai Jankovics Miklósné Hauck Róza leánytestvérének polgári szegény sorsúnak a leánya - ezen Jankovicsné által neveltetvén egy szerelmi kaland elől ide hozzánk a mi házukba Félégyházára lehozattott. Mint könnyelmű leány előbb bizonyos Gozon Imre halasi előkelő fiatal emberrel kezdett szerelmi viszonyt - de ez az öreg Gozony által meggátoltatván mondhatni hogy azután Endre Mihály karjaiba vetette magát - kaczérságával de nagy nénje Jankovicsné részéről akkoriban 4000 ft szép pénz hozományával /: miből elég nem szép: semmi se lett :/ meghódította, és Endre Mihályné lett - boldogtalanul éltek - nem tud-
va! - pusztulásának ezen szerencsétlen asszony az egyik fő oka. Külömben egész életében városi hivatalnok - sok ideig bíró - a közügyekre befolyásos ember - utóbbi időkben zilált vagyoni állapota folytán igen korlátozott körű bíró.

Már most térjünk Endre Andrásra, Nagypátoknak ifjabb öccsére, ki Endre Mihály Szép-Apátoknak kecskeméti származású Katalin nevű 2ik feleségétől született - ez rézműves mesterségre taníttatott - mire vándorlásából haza tért, már akkoron Magtalan Endre Mátyás és Imre Nagy bátyjai elhalván a szép gazdaságba minden teher nélkül nőtlenül egyszerre belépett Antallal, és Nagy Apátok Lászlóval egyenlően osztozkodván, sőt amennyiben az 8 Annyának mint 2ik feleségnek külön legatumai is voltak mint szőlő - száraz malom - tehát még többet öröklött - el vette nőül Bánhidy Rozáliát - előkelő Biró viselt Bánhidy Józsefnek a leányát - József - Andor - és Kati leánya maradt. Ő maga vadászatra és boritalra ~~adván~~ adván magát - mesterségével fel hagyott - pusztulni kezdett, adósságokkal tetézve földjeinek részét még életében el adva /: én is vettem tőle 11 ...hosszat a Nagy tanyai alsó földön úgy nevezett Özvegy Stikker Klára féle földből .. 150 váltó ft köblit - ez volt első vételtem :/ rongált vagyoni állapotok között halt meg - úgy annyira hogy a rossz gazdálkodást özvegye és felserdült fiai is folytatván minden földjük el lett adva. - József fiát is a vadászat szenvedéllye tette semmivé - Andor mérnök - tudománya után él - kissé könnyelmű a költésben - mert ha arányt tudna tartani tisztességesen meg élhetne - volt városi és kerületi mérnök - most Vásárhely választotta meg ez előtt egy évvel szép fizetéses mérnökének - felesége szegedi kereskedő Mayernak Cornelia nevű leánya - Kati testvérjük egy akkoriban jó modú Firtting nevű kecskeméti kék festőhöz ment férjhez, de a vadászat és urizálás ezt is elpusztította, most úgy hiszem szegénységben élnek.

Nagy apátoknak volt még egy József nevű testvérje - hamar meg halt - én már nem ösmertem, csak annyit tudok rólla: hogy valami Angyal Magdolna volt a felesége - ki a mostani Kis tanyának egy részét míg élt özvegyi jussal birta.

Nagy apátok Endre László volt, a fentebb elsorolt Endre Antal - András és Józsefnek negyedik férfi testvére - születésre aligha nem 3ik. Ő a helybeli Iskolákban tanulni kezdett, és tanult is egész a 8ik osztályig, vagy is akkoriban a physikáig a philosophia második osztályáig. Matheseos professora a híres szegedi születésű Dugonics András piarista /: kivel később olly közel rokoni össze kötetésbe lépett :/ volt - kinek az a rendes szokása volt hogy alkalmasint nyáron által szerette az aludt tejet. Aludttejes köcsögjei kiürülvén, és új hozatalt igényelvén ki nézett a pesti Piarista Convent ablakán ha tanítványai közül nem pillantaná é meg valamelyikét - a köcsögök el vitelére és újjak hozására - a sors szeszélye éppen Nagy apátokat tűzé szem ügyébe - magához fel intette, és a két köcsögöt a meg bizással kezébe adta - Apám szégyenkezve kezéből át vette ugyan a köcsögöket és elindult véllök - de a Convent Ambitusa végén egy ablakba szépen le tette, nem éppen kárhoztatható büszkesége nem engedvén hogy azokkal Pest városa úcczáin végig sétáljon. Persze meg lettek találva az el nem vitt köcsögök. Más nap a bosszus Dugonics úgy üdvözlötte az Iskolában hogy: "te kun disznó! apád tizenkét ökre se húz ki a tertiából" - úgy is történt - szegény Apám a tertiával haza jövéen Nagy Apám Endre Mihály külömben is kegyetlen ember lévén a tanyára

pásztornak ki kergette, s ott is őrzötte a jószágot, meddig - meddig nem? - nem tudom - de huzamossabb időnek kellett lenni, mert így mondá a Szegény Apátok: milly jól esett neki a mikor mostoha anyja a Radnai búcsúról vissza jövet a Tanyát utjába ejtven, az el nem fogyasztott elemősinából egy darab sült kappant adott kezébe - ünnepélyes lakomául ette meg. Itt őrizvén a jószágot, a Gondviselés úgy akarta, hogy Endre Mihály Szép Apátok nem sokára hirtelen meg halt, és így Nagy Apátok tanulmányi vágyát követve viszontagságossan újra el kezdte iskoláit folytatni - s immár első évi Törvényhalgató volt - a midőn Félégyháza várossában 2od aljegyzőre lévén szükség, arra haza hívatott - ezért 1805ben kényszer helyzetétől szorítva ő az akkoriban ilyen igényes állást el is foglalta.

1805ben tört be Napoleon először Magyar Országba - az Insurrectio össze hevenyésztetett - mint a féle martcziális eleven katonás ember Nagy Apátok a Kerületek közgyűlése által Insurgens fő hadnagynak ki nevezetett * - szegény ember volt, adósságra equipirozta magát - el ment - a többivel ott volt - nem sokat végeztek a mint a történelem mondja - haza jött és folytatta hivatalát. - 1809ben ** már mint kapitány ment az Insurrectiohoz - újra equipirozta magát adósságra /: mellyet 1841-42ik esztendőben én egyenlítetttem ki az Atyafisággal, jussomban tudatván 1400 Rénes ftok, mint a melyeket néhai Endre Imre magvaszakadt nagy bátyámtól kölcsönzött fel :/ - egész életében emlegette milly vitézül viselte magát - egy osztályuk a francziák által elvágatván, az egyesülésre keresztül kellett magukat vágni a francziákon - mit ő vezetvén Eskadronjával az elő csapatot - vitézül meg is tettek - hanem az elvágott hadtest főparancsnoka valami Eszterházy féle mágnás kapta az érdem keresztet - mellyet állítása szerint Nagy Apátok érdemlett volna; - másik említésre méltó momentumul arról emlékezett: hogy Szalában a mostani híres Deák Ferencz Testvér bátyjának Antalnak gazdag boros pinczéjét a prédálástól mentette meg. - Utasított is engem 833ban hogy Szalai követül Posonba lévő Deák Antalt keressem meg, és említsem meg neki, hogy pinczéje meg mentőjének a fia vagyok - de biz én ál szeméremből nem mentem el. - A harmadik dicséretes momentum az volt Insurgens pályáján: hogy a Győr alól meg szökötteknek egyik bírójául a hadi Törvényszékbe ő is ki volt nevezve - tanulságául annak: hogy ő a híres nagy győri szaladásnak részese nem volt. - Űgy a helybeli, mint Kerületi protokollumokban ebbeli katonaságáról elismerő feljegyzések találtattnak. -

* 1805.nov.8tól 31 ló 31 legénnyel 806.april 12kéig.

** 1809.máj.12től 1810 martziusig

Innét is elöjövén, folytatta a főlegyházi jegyzőséget.- 1812^{ben} hogy-hogy nem az Alpári plébános néhai Miksy Mihály által egy a Szikszai erdőben tartott majálison jó Nagy Anyátokkal, Micsinyei és Beniczei Beniczky Ottiliával esmerkedett meg.- Jó Nagy Anyátok ritka szépségű, műveltségű, gyönyörű emlékező tehetségű, átaljában igen nagy művelt közönségtől ismert, becsült, és szeretett egyéniség volt.- Attya idősbb Beniczky Miklós Ősrégi nemesi családból Thúrócz vármegyéből vette eredetét. Van irományaim közt egy 4^{ik} Béla király általi Adomány Levél másolata, mellyben a Beniczky család már nemesi birtokaiban, és jussaiban meg erősítettik, és a nemesi előjog és praerogativa a Beniczky Leányoktól született fi gyermekeknek is meg adatik, miszerént én, és ti fiaim valóságos régi Országos Nemesek volnátok, - de a praktikus életbe a nemességnek a Leányok általi illy átszarmazását ez egyetlen eseten kívül se nem hallottam, se nem olvastam.- Ez a Beniczky család igen nagy az országba elterjedt, de nagyobbbrészt már elszegényedett nemzetség. Gazdag Beniczky még Ádám, ha jól tartom czinkotai birtokos vagy is már ennek utódai Pesten a Kerepesi és a Pacsirta úcca sarkán van egy nagy házuk - gazdag Beniczky Floriánnak egy Beniczky Muki nevű korcs sequestrum alatt lévő fia, ki Harsányi Pál - Milink férjének egy könnyelmű testvérjét vett 2^{ik} feleségül - harmadnap mulva el is váltak.- Vannak gazdag Beniczkyek Zólyom megyében - de szegények mindenfelé - sokan.- Fent említett Beniczky Miklós Szép Apátok tán tízen voltak testvérek - Felső Magyarországon születtek - ennek egyik testvére János Triesztben gubernális tanácsos volt, mint nyugdíjazott öreget Posonban esmertem - emlékül adott is egy morális tartalmú könyvet, mint a féle igen vallásos ember, a Diakovári püspöknek akkori jó barátja. Volt egy gárdista testvére, volt egy a Budai helytartó tanácsnál - kik nem sokáig éltek. Volt egy Leány testvére Ernestina, ez a posoni Ursulitáknak főnöke, fejedelem asszonya volt - ehhez vitték mint Nagy nénéhez Nagy Anyátokat hat éves leányka korába a klastromba nevelésre, és ott volt 12 éves koráig.- Volt másik Leány testvére Juliánna - ki ritka szépségű lévén, egy már nős gróf Erdődy szeretett bele, és viszont, úgy annyira: hogy a Szülői háztól kétszer szökött meg Erdődyhez, hol ennek bekövetkezett haláláig azután fény és gazdagságban mindig ott is maradt, nemzvéen a nevezett gróftól anyai Nagy Anyátokat Istvánfy Antóniát. Elhalván Erdődy gróf, a szóban forgó Beniczky Juliannának akkoriban igen szép summa pénzt 30000 ftot - aranyban is sokat - ezüst asztali és ékszereket nagy értékben - úgy egy darabig magánossan és soha többé férjhez menő szándékkal élt Posonban Julianna - mert mondják rendkívüli volt a gróf eránti szerelme és hűsége - de meg gondolván a gróftól nemzett - bálványozott Antóniájának névtelenségit, hogy annak nevet adjon, férjhez ment Istvánfy nyugalmazott huszár kapitányhoz - ez felesége Capitálissait szaporítani szándékozván, Erdélybe haszonbérletbe bocsájtkozott - de a jó akarat több volt a tehetségénél, mert ha már más okból nem, de elég a helybeli viszonyok nem ismerése - vállalata meg pukott -

néhány év a szép capitalisnak végett vetett, úgy hogy szegényen vándoroltak vissza Posonba, hol idő közben Antonia leányok egy gyönyörű kedves teremtés /: kit én mint Anyátoknak Annyát mintegy 30 éves korában láttam mind össze ötször :/ fel nevedvén - Vaymár Ferdinánd Pálffy hercegnek tisztartója által nőül kéretvén - elvétetett, és a még élő Vaymár Minna özvegy Sunyálné - Vaymár Sándor ügyvéd - Vaymár Lajos hadi kapitány /: és még elhunyt más hat testvér mellett :/ életet adott Édes Anyátoknak Vaymár Mathildnak is, és így édes gyermekeim, úgy apai, mint anyai Nagy Anyátok mind a kettő Beniczky vér - van benne grófi is, de azzal ne dicsekedjünk.- Volt Beniczky Miklós Szép Apátoknak még két Leány testvére, - egyébként Josefinát körül belül 60 éves korába Posonba mint aggszüzetné asszony Társalkodónője képében - Juratusok eránt egész iszonnnyal viseltetést - ismertem - ki igen tisztességessen férjhez mehetett volna, ha nemesi büszkesége a nem nemes Posoni polgármesternek kezét vissza nem utasította volna.- A másikról boldogult Anyámtól tudom hogy Hávor Consilarius volt a férje - magas korban - gyermektelenül halt el s tulajdonképp Anyám Posoni hat évi gyermek éveiből másfelet a leg elején ezen Nagy Nénjénél töltött el - ki másfél évi fent léte után meg halván jutott a későbbi négy és fél évre az Ursuliták klastromába. -

De hát idősb Beniczky Miklósról Szép Apátokról nem szóllottam még. Ezt édes fiaim herczeg Grassalkovich Antal, mint Csongrád Vármegyének akkori örökös főispánja hozta, és nevezte ki mint a féle jeles fiatal nőtlen embert Csongrád Megye főjegyzőjévé. Igen szép hivatal volt az akkor - nem úgy mint most - nőtlen ember lévén a világban körül tekintett - és nem csuda ha szemei Dugonics Theresia Szép Anyátokon meg akadtak - mert az időben mint szépség, mint gazdagság tekintetében ő volt Szegednek leg kitünőbb gyöngye. Apja Dugonics Ádám szegedi polgármester s a legelső rendű szegedi vagyon birtokosa volt. Ezen egyetlen Leányán túl egyetlen fia Dugonics Antal /: kinek egyetlen Leánya a még élő Dugonics Theresia özvegy Bánhidny Józsefné Szegeden :/ volt. Dugonics Ádám Testvér Öccse volt a fent már említett Dugonics András nagy tudományú Piaristának.- Mint vagyonos szép egyetlen Leány elkényeztetve neveltetvén hozzá ment ugyan nőül Beniczky Miklós fő jegyző Szép Apátokhoz - de mint az eseményekből következtethetem - boldogok vagy éppen nem, vagy csak rövid ideig lehettek. Szép Apátok becsületes, házias, buzgó hivatalnok, és csendes ember volt - Szép Anyátok ellenben a családi csendes élettel éppen mit sem gondoló, fényűző, örököké utazó, társas életet hajhászó könnyű vértű nő volt - úgy annyira, hogy házasságuk 10-12ik évében már meg válva éltek, Szép Apátok Szegváron egy ágygal, és kofferral a megye házában egy hivatalos szobában, Szép Anyátok pedig Szegeden, vagy is inkább egyebütt széjjel a nagy világban, minek gyászos következése az lett: hogy a midőn engem mint 6-7 éves gyermeket hosszabb időre Szegedre magával vitt, a szép vagyonnak már akkor csak emléke volt meg. - Mint kitűnő szépség,

ott brillírozott az 1790- és 1792^{ki} Dietákon, Lőrinczéknél láthatjátok gazdag magyar öltönyében lepingálva - de úgy lácczik hiúságát nem kissé nevelte híres piarista Nagy bátyjának hiúsága is - ki unoka húga szépségére s mondhatni ritka műveltségére büszke lévén, ország szerti sok utazásában mindenfelé el hurczolta. Így nem történhetett másképp - hogy hátra hagyott hat gyermekeik csak nem a sors által neveltettek. Különösen ifjabb Beniczky Miklós, kit ti nagyobb fiaim még ismertetek, a Nagy Váradi Convictusban nevededett, és végezte ingyen oskoláit, ott intézeti nevendékül fel vétettvén. Iskoláit végezvén haza jött s csak mindjárt megyei eskütt lett, többi testvéreinek ellátásában a mennyire annyira segédül szolgálván.- Nagy Anyátok Ottilia mint már érintém 6 éves korában Posenba és klasztromba került 12 éves koráig - innen férjhez meneteléig hogy és hol hányódott vetődött - sajnálatomra^{soha} sem tudtam meg - szomorú hajadonsága lehetett, mert soha se emlékezett róla. Csak annyit sejtek beszédjeiből, hogy az első kérőnek ki jött - Nagy Anyánk hogy szabadulhasson tőlle, várva várván oda adta - különben alig magyarázható hogy az igen szép, jó, művelt lelki tulajdonokkal fel ruházott nő másképpen egy szegény Kun félegyházi jegyzőnek oda adathatott volna. Ő maga is hánytvetett elhagyatottságától menekülendő - talán könnyebben is elhatározta magát.- Harmadik testvér a még egyetlen élő Emilia, Szegváron orvos Bécsi Józsefné, bizony ez ifjabb lévén, és férjhez menő szerencséje azon könnyelmű pusztulás közepette nem akadván, még több hányás-vetés elhagyatottságnak volt szomorú sok keservet értanúja, még végre idős Nagy Apánk Beniczky Miklós Szegváron egy szerény házat és háztartást alapíthatván ötet magához nem vette, hol körül belül 45 éves korában a becsületes jóra való Bécsi József orvos második feleségül el vette.- Negyedik testvér volt Móríc, egy könnyelmű, de nem csuda mert elhagyatott fiú, ki Vác megyei világi pappá lévén, mint magára keveset adó éppen nem ambitiosus ember, rossz helyeken sokáig káplánkodott - végre a veszekedő és rossz fizető Csépai nemeseknek plébánossává nevezettvén, mint egy 10 évi plebánosság után körül belül 52-53 éves korában aszkóiban meghalt. Külömben becsületes jó szívű vig kedélyű ember volt, adott volna mindent, ha lett volna neki - de minthogy nek nem volt, mástól várta hogy adjanak neki! - Nyugodjék békével.- Az ötödik testvér volt Mária, egy szép jó teremtés - kis gyermek kora oltá egyik rokontól a másikhoz hányódva vetődve - végre Pesten Jankovich Miklós bátyánk neje nál mint társalkodónő menedékre talált. Voltak a jó és nemes léleknek több férjhez meneteli reményei, de többnyire a családi zür-zavar áldozataivá lőnek. Mig körül belül 40 éves korában Bezuh Károly, Csekonics grófnak igen becsületes és művelt nevelője mint második nejét oltárhoz nem vezeté, ki mellett nyugalomban élte le napjait - a mennyiben egyik mellje operálásából eredett soha be nem gyógyult fájdalmi által utolsó 5-6 éveit nyugodtan élhette - e bajába szegény bele is hal Jó akaróm lett volna - ha túlfeszült finomsága jó akaratját véllem meg értetthet volna!

- Feljebb Jankovich Miklós Bátyánkról() emlékeztem - a távoli rokonság onnan: hogy ezen museumáról országos hírt Jankovichnak édes anyja Hávor leány volt Posonból - testvérje azon Hávor Consiliariusnak, kinek Özvegyénél született Beniczky leánynál Anyánk posoni gyermekkori tartózkodását meg kezdte.- Sok jó akarat-tal volt erányunkban ezen Öreg Jankovich Ur - Apám halálakor beállott pénz zavaraimban 8 volt az egyetlen: ki 200 pg8 fkal ajándékban megsegített.-

- Végre a hatodik Testvér András volt, ezt már gyenge gyermekségébe Alpári Plebános Miksy Mihály fogadta örökbe és pártfogásába - korábbi időkben Szegváron lévén plebános - a mikor még Beniczky Miklós és Dugonics Theresia Nagy-Szül8im együtt élve Szegváron is bizonyos ideig laktak volt.- András csak négy évvel lévén id8sőbb nálamnál - 3 iskola volt mindég közöttünk - mint Deákok több éveken át együtt laktunk - egymás eránt igazi testvéri érzelemmel viseltettünk.- A prokatori Diplomát meg szerevén, nem sokára Csongrád Megyének Kisteleki járási Esküttje lett - gyakran meg fordult nállunk - az Alpári pap örökössévé válalván 8t - örökségül mint egy 5000 ftot, és a Szegedi Családi Dugonics házat, melyet az Alpári pap a hitelez8kt8l /: Nagy Anyáméit8l :/ ki váltott. Ezen pénzekb8l én sokszor - részint költs8n, részint közös kereskedésre több-kevesebbet használván, el8menetelemnek nem csekély forrását merítettem bel8le - használván mind nekie mind magamnak.- Sok gondolkodás és válogatás után n8ül vette Emilia Testvéremet - unoka hugát - pápai dispensatio mellett, miért 400 pg8 ftot fizett 1847^{be}. Csak másfél évig éltek együtt, ki8tvén a 848^{ki} forradalom, a forradalmi emberek Esküttségéb8l ki hagyván Szegedre mentek be lakni, ott éltek a zavarok közt lehet8 csendességben - míg nem az Oct.13^{kai} Cravall a Ráczok ellen ki 8tvén, a nagy lármára és rém hírekre bizonyosat hallani 8 is az úcczára sietett - ott egy csoportosulásra akadván közepette egy agyon vert Rácz keresked8vel, kit még élettelenül is bántalmaztak - az eliszonyodás hangján fel sz8llalt: Miért bántjátok, hiszen ez már élettelen? Arra egy d8h8s ember, mint mondják csizmadia ki kés8bb is ismerve volt, de ki ellen az el8ljáróság az ujját se görbitette, az illet8 örökösök pedig azon zavaros id8kben a halgatást tanácsosabbnak látták - fel kiáltott: l8jjétek agyon, ez is pártolja a Ráczokat! - mire puskáját el is s8tvén, hátulról ágyékán keresztül l8tte délután 5 óra tájban - éjji 11 órára iszonyú kínok között Testvérem karjaiba meg halt.- Temetésére 15^{kén} én is oda értem, mennyiben a Ráczok ellen mi Félegyháziak is népfelkelésre lettünk felszólítva - akarva-nem akarva menni kellett f8képp az úrnak - mentünk is - éppen a szomorú Catastrophára érvén! - Becsületes, józan, tiszta jellem8 ember volt! Nyugodjon bévével. - Halála után Mili Testvérem Félegyházára vissza térvén, in február egy fiút sz8lt, ki azomban - a lelki rázkódásokat tekintve mellyeken az anyja keresztül ment nem csuda - hogy már nem sokára szintén meg halt. -

Már most Endre László Nagy Apátokra térjünk vissza. - Mint mondám a Szikrai erdőben Nagy Anyáttal meg esmerkedvén, bele szeretett 's az lett belőle: hogy különben Nagy Apátok egy deli szép természetű /: arcról ugyan himlő helyes, és mint beszélé, gyermekkorában a Templom mellett el esvén az orrát derékon úgy behorasztotta hogy teljes életére úgy nevezett pisze maradt :/ lovagias, nyájas, és úri modorú ember lévén - 's mint Insurgens kapitány uniformissában imponáló alak - 1812. Junius 8^{kán} Medárd napján Szegeden a Minoriták templomában Nagy Anyáttal oltárhoz vezette, 's másnap sok áldás kíséretében Félégyházára egy városi notariális lakására /: mert tulajdon háza még nem volt :/ ott hol most Molnár Lojzi boltja van - el is hozta. A lakás szerény volt, még én is ismertem, a bútort pedig annak meg felelő - nem állván az egyébből: mint boldogult Szép Anyáttal még akkor egészen el nem pazarlott fény korának maradványaiból - új darab semmi se vétetett - ha jól tartom, egy viselt varró asztal, egy almáriom három fiókos - ma a kis leányaim szobájába - és egy valamelyik tanyán lévő tükörből állt. Hat törülközőnek Szép Anyáttal egy alsó szoknyáját hasogatta el. A többit ehhez mérten el képzelhetitek mily staffirung lehetett az?! - Hanem hát szegény Szülőim igazán szeretvén egymást, sok nélkülözéssel bár anyagi tekintetben, de lelkileg boldogul éltek.- Látogatóik a Szegedi Atyafiságból nem hiányoztak, sőt ritkán voltak hogy valamelyik Testvér vagy Szép Anyáttal itt ne tartózkodott volna. Évenként el jött az öreg Dugonics Piarista is, hintaja bakjára mindig fel kötve magával hordván réz éjjeli edényit is, mi arról maradt emlékezetessé: hogy egyszer egy Barkóczy nevű nyalka Piaristával jöven, a midőn a szobába beszállottak: fel szólította az úti társ Piaristát: "Menjen amice hozza be a serbimet!" - mire amaz mint ambitiosus fiatal ember és már szinte professor mérgibe olly nagyot ugrott, hogy a gerendába ütötte a fejét. -

Föld birtoka ekkor az Apátnak még igen kevés lehetett - egy harmad - vagy miután mostoha anyja is birhatott belőle özvegyi jogánál fogva valamit, plane csak egy hatod része annak, mi később sok évekkel egészen Endre András osztályába esett - legfeljebb 20 hold föld.- Szökött a haleszit azon évben ültettette az Apám 1813^{ba} a mikor én születtem. Ez volt az egész gazdaság, és ha egyébb nem, az Insurrectionalis uniformisokra fel kért adósság. -

Anyám azt mondta: hogy én négy éves koromig mindig betegeskedtem, élet-halál közt voltam - nem is emlékezem ezen kor előtt semmire. Első emlékezetem a midőn ezen betegségemből végképp fel üdültem az: hogy a hasamról a flastromot, mely életemet mentette meg, miként kapartam le. -

Már ekkor nem a notariális quartélyon, hanem ezen helyen Endre Mátyás Nagy Bátyám házába laktunk, hol mai házunk áll. Szülőim sorsa az ide költözéssel javult egybe-másba - ha bár az öreg Endre Mátyás jövedelmeit szép csendessen el tudta is másfelé költeni. Az öreg már akkor 70 éven felüli szél ütött öreg ember volt.

Négy éves lehettem a midőn emlékezetemre Anyám először Szegedre vitt. Emlékezem miként itta a szép bokros udvarra állított asztalkán reggeli kávéját az öreg Dugonics Piarista, ingerkedve vagyis inkább a feje fölötti kaliczkában lévő szarka ingerkedve az öreggel, mennyiben krákogását utánozta, ez pedig viszont "eb az anynya czudarja" fenyegette. - Anyám beszédje után - miután már ekkor három Testvérek élhettünk, adta elő magát az alkalom azon jelenetre is: miként Anyám bennünket gyermekeit az öreg piaristának be mutattván e szavakkal: "ime Urambátyám a kun malaczok!" - az Öreg meg emlékeztén Apánk kun disznónak titulálásáról, és tertiába tételéről, a dolgot megrestellette. - Emlékezem az Öregnek szobájára, bibliothekájára, ágya állására, író asztalára - mely ugyan az: mellyen ezen sorokat írom. Jusson ez bármellyitek birtokába, ereklye gyanánt Brizzétek, mert ez a Dugonics vagyomból az egyetlen, és egyszersmind legbecsesbb örökségünk. - Ez után való évbe gondolom 818^{ba} az öreg meg halt. Mind végig jó humora volt - leg később öregségire a beszéd nehezen esett - de még beszélni birt, mindig beszélt - és Anyám állítása szerint gyönyörűség, és tanulságos volt halgatni. - Ágyát csak lopva lehetett felvetni, azt a fészket találván legjobbnak, mellyet testével már hetek oltá kimélyített. - A 860as évben a Városi elöljáróság fel lelkesült, hogy a házat mellyben élt 's halt emlék táblával fogják jelezni - mi azonban el maradt - a városban állítandó emlékére is már több ízben pénz gyűjtések történtek - de úgy lácczik, a hitlen gyűjtők zsebeiben maradtak. - 1876-ban végre el készült ércz szobra - én is 90 ftal járultam hozzá - leleplezésén Iván fiammal voltam ott.

Mint hat éves koromba ismét, de már hosszabb időre Szegedre vitt Nagy Anyám, úgy hogy már a földön jajgatva át húzva, a szomszéd Súlyom iskolába fel adtak. - Emlékezem itti primitiv írka-firkáimra, Szent György Templomos rajzaimra, és Nagy Anyám buzdítására - ha mikor nem utazott. - Ismét haza kerülven, itthon már a 2^{ik} Normába mentem, boldogult Fazekas Pál becsületes ember volt a professorom. Magam se tudom hogy, 2^{ik} eminens lettem, csak arra emlékezem miként professorom azzal dicsekedett, hogy senki se mondta olly egyszerre tanulmányait, mint én. - Szegény jó Apám nagyon örült, én is. -

1820^{ba} emlékezem hogy a 3^{ik} normába az 1820^{at} miként írtam az és arra hogy az egész fejem egy nagy ótvar lévén, miként ültettek mint egy fél évig fel tett sipkával a hátulsó padba - még nem Nagy Anyám egy kis petrezselymes tehén vajjal pár hét alatt a csunya bajtól megszabadított.

1821^{be} már Szegedre gymnasiumba első grammatistának mentem. Ördög Farkas, egy öreg iszákos agglegény világi ember volt professorom. 2^{ik} eminentiával végeztem.

A második grammatikát hátrább eminentiával szintén ott végeztem. Azomban haza jövén az Öreg Brassai helybeli professor által itthon Apám jelenlétében meg examináltattván - Brassai másnap Iskolájának minta képül mutatott be, szegény jó Apámnak mondhatom nagy örömére, magamnak pedig megelégedésére.

- Külömben ezen Szegedi gyermekségem igen ártatlan gyermekiességgel folyt le - szórakozásom fa lovakat, kocsikat felszerszámozni, - először csak egyet birtam venni - megint egyet - úgy tovább aprán-egyenként három négyes Zúgot állítottam össze - gyermekség! mondjátok édes gyermekeim! de ember koromban sokszor eszembe jutott már ezen gyermekség, mert ember koromban is éppen így egyenként-kettőnként szaporítottam, és soha nemítettem az ökröt és egyebet, és valjon nem az a gyermekségi takarékoságom é alapja férfiúi előmenetelemnek?! - Szegény Nagy Anyám keveset volt otthon - utazott - holnapokig - otthon nem volt mit enni - volt eset egy harapás kenyér és semmi de semmi élelem nem volt a háznál, sem egy szál tűzre való, úgy annyira: hogy csak úgy főzhettünk egy kis rántott levest, ha a szomszéd Ördögék házatól mindnyájan eltávozván, sikerült az öreg Dadának /: ez Nagy Anyámnál jó és rossz napjaiban egy örökös hű-szolgálló mindenestül volt, leg alább is 40 évig szolgálta a családot :/ egy nyaláb venyige, vagy a mi meg éghetőt - tisztán ki mondva - lophatni. Illy kenyér fogytán Miklós bátyánkhoz folyamodtunk, ki már akkor Oexel Magdolna szeretetre méltó igen vagyonos nejét Kis Zomborból elvévén, az időben mint Megyei Aljegyző Szegeden lakott, - ki is azután zsörtölődve egy-egy akkori ezüst huszassal meg segített, mellyel hogy és miként és meddig éltünk tovább, azt csak az öreg Dada, és az Isten tudja. - Házi személyzetünk Beniczky Emilia Nagy Néném, Andor, én, és az öreg Dadából állott, Nagy Anyánk csak akkor és addig volt otthon, még valahonnan meg rakodva haza térhetett, és még abban tartott addig éltünk úri módon - elfogyván - ment. Ruházat tekintetében csak hogy fedve voltam - a bátyák és nagy bátyák elviselt értéktelen ruháiból állott az. Egyszer az Öreg Dugonics Ádámnak egy olaj színű dolmánya került kézhez, ez egy spencernek sok, kettőnek kevés volt, pedig Andor bátyám és az én részemre két spencernek kellett belőle ki kerülni. Úgy segitettek a dolgon, hogy az én spenceremnek tíz grádussal setétebb színű zöldes más posztóból készítettek ujjait, még is igen szűk - szellős lehetett, mert az itthoni Feltámadásra mint legszebb ruhámat fel vévén úgy meg fáztam benne, hogy reggelre anginába kis híjján hogy bele nem fülltam - két hétre épültem fel.- Fővegem is rendkívüli volt. Jó Apámnak egy medvebőr /: á la granatos hosszú szőrű :/ kalpagját a molly megkapkodván, kisebbre - t.i. az én 10 éves fejemhez idomították. Télen csak meg járta ez, ha bár széles Szeged várossába se kicsinynek se nagynak ilyen süvegét látni nem lehetett, de nyáron bizon meleg volt. Ollyan volt, mint a millyen kalpagokban mai napság az élcz lapokban az oroszokat karicaturózzák. Interpelláltam én szegény jó Szülőimet, hogy kellene már egy sipka - Ők is be látták, szorítottak is reá - mert egy sipka ára csak nagy ritkán volt rakáson a háznál - el is küldték kécczer, de természetesen Nagy Anyánknak, nem a 10 éves gyermeknek adresszálván, miből aztán az lett: hogy nagyobb lévén a ház kávé, és egyéb élelembeli szüksége, a sipka ára mindég el lett élve, én pedig a már akkor két évig viselt - bizony viselt - medve kalpagba tértem Augusztusba vacatióra haza. Ekkor történt, hogy Brassai professor meg

examinált, és oskolájának be akart mutatni, de a sipka!? Már jó Szüléim is úgy találták, hogy a kalpagba nem lehet többé a nagy publikum előtt meg jenni - tehát "necessitas artes" mi abból állt: hogy Apámnak egy elviselt 14 zoll magas Cylinder kalapját egy spárgával tövön szorították, hogy egészen el ne takarjon mint egy tyúk borító, mert meg kell jegyeznem, hogy egészen olyan Iván fiam forma kis fiú voltam - szegény Apám lopva megmosolygott - én pedig jobbhöz nem lévén szokva a kalpag után - nehéz szívvel nézve mások illendő fővegét - nem emlékezem meddig? csak elviseltem. -

Következett a 3^{ik} grammatika. Ezt itthon Félegyházán Mihálovits Gábor professorsága alatt, ki akkor időben a 3^{ik} és 4^{ik} grammatikát egy maga tanította egy szobában mind a két Classist, egyik órában az egyiket, a másikban a másikat - és Isten tudja emberek váltak belőlünk - Pest-Budára fel menvén ott voltunk ahol a többi - melly körülményt ha a mostani szaktanítással, és minden órában más tantárgy és tanítósággal egybe vetem, a mai eredményekkel éppen nem vagyok megelégedve. Sokat lehetne és kellene erről beszélni, de az jelen iratomnak nem czélja. -

A 4^{ik} grammatikára Budára adtak fel, bekövetkezettnek látván Szüléim az időt a német nyelv megtanulására. Egy Schwartzmayerné nevű özvegy szabónőhöz helyeztek el, cserébe fia szinte 4^{ik} iskolás István /: most is él szegény becsületes ember mint lácczik igen korlátolt renommeejü Orvos Doctor⁺ ugyan azon házban Budán Várba Bécsi kapu uccza :/ jövéen el helyettem.- A becsületes polgári család egy hajadon eladó leányán kívül még egy másik hajadonból és belőlem négyünkből állt.- Ev végével a német nyelvet jó folyvást gagyogtam, jóformán értettem, az Iskolába azonban az első classis 20^{ik}jára süllyedtem - lévén egy elaggott vak professorunk, Fekete nevű, kitől mindent tehettünk, csak nem tanultunk. - El ment az év az 1824^{ik}.

Az 5^{ik} gymnasialis akkor úgy nevezett első Humanitatis évet szinte Budán ugyan azon családnál - ismét cserébe - ekkor helyettem egy Greger Toni nevű leányka rokona jövéen - töltöttem egyszerű éltünk, de az fel se tűnt előtttem. - A Város ligetbe volt gazdaasszonyomnak egy szép szölleje /: most vas fürdő /: annak elején egy csinos háza, mellyben 8k magok mérték a bort. - Délutánonként asszonyom mindennap kijövéen, magam is nem egyszer egy pár libát vagy csirkét czepelvén utánna - ott a zöldbe sok kellemes idő töltést találtam - úgy gyermekeken. Ez évben már egy igen derék mindnyájunk által jó formán atyailag szeretett professorunk volt, szinte koros Gábor - jó előadása lévén tanultunk is - kedvünk is volt - 's így lön hogy a 16^{ik} eminentiára ismét felvergődtem. - Eszembe jutott, tehát nem hagyhatom fel jegyzés nélkül első adjus-tirungomat Budára menetelem alkalmával.- Valami viselt felöltömm lehetett, de ünnepesebből is kellett gondolkozni - ki húzták hát a sárga Schublád alsó fiókját benne valami ócska félére szemlélet tartandók - de biz ott Apám két rendbeli insurrectionális tiszt uniformisánál egyéb nem találtatott - buza virág + később méreg által vetett véget örömtelen életének.

szép kék posztókból, az egyik világos kék selyem - másik valódi ezüst zsinórzatra. Tehát az 1805^{ki} kék zsinóros dolmány vétetett elő, és idomítottatott anynyiban testemhez, hogy ujjai hosszából el vágtak, bőségét is szűkebbre varrták - de már az elejéhez nagy munka és pusztítás nélkül /: egészen borítve lévén zsinórral és 102 gombbal :/ hozzá fogni nem lehetett, tehát az in status quo megmaradt, 's így lőn, hogy a csipőig érni kellő dolmány még a hasamat is eltakarta - szép fényesek voltak az aranyozott gombok - tecczett is az itthon Antus cigányoknak /: kitől 2 véka árpáért egy vacatiónt ált hegedülni tanultam :/ és iskolás gyerekeknek - de már Budán illyet szem nem látott - meg is bámultak benne - de tecczését csak egyetlen Lengyel származású iskola társam nyilvánította, 's így be elégedtem Budán tán kétszeri felvételével - hétköznapló ruhám maradván ünneplőül is.- Köpönyeget az 1809^{ki} insurrectionalis fehér tiszti köpönyegből idomítottak - négy-öt apró gallérral egymás felett akkor úgy nevezett Schlieffer formára - ennek is fehér színe a városban tán egyetlen volt, de a hideg és kényszerűség még is viselhetőbbé tette.- A 6^{ik} iskolára már Szegvárról boldogult id.Beniczky Miklós Nagy Apámtól kaptam egy világos sárga tubák szín még 2^{ik} József császár idejebeli frakkot, ebből csináltunk is egy testemhez illőt - de színére hasonlót egész Budán nem látván, nagy ruhabeli fogyatkozásom daczára resteltem fel venni - míg nem utánna következő vacatioba Endre Miska /: most bíró :/ Egerbe festő gazdájától feketére festeni eltanulván - azt széjjel bontva meg nem festette, 's újra meg varrva hordozhatóvá nem tette. -

1826^{ik} évbe a vagy is 6^{ik} osztályt szinte Budán - Várjon professor alatt kezdve, ki újév táján elhalván, Nováczy exhortator által helyettesített - eminentiával végeztem, egy becsületes Schaller nevű asszony szabónál lévén cserébe.

1827^{ben} Pesten a Logicát, az idő szerint az első philosophiai cursust hallgattam, becsülettel bevégeztem úgy 828^{ba} a másik évi folyamat is. Pesten egy szegény Svoboda nevű pintér mester embernél lévén cserébe - télen egy elszüllyedt régi fél pincze forma szobába a pintér legények refectoriumába egy szolgálóval - nyáron egy padlás szobájába, melly felülről kapván a világosságot, belőle ki látni nem lehetett, laktam. Bizony szegényessen! Nyári szobámban mind két nyáron egy orvos növendék lakó társam volt, ki arról maradt emlékezetes előttem: hogy szegény az száraz kenyérnél egyebet sohse evett, és meg volt!- Ebbe az évbe kaptam az első egyenesen reám szabott új ruhát, fekete frakk és nadrágot - volt is örömem!

Ebbe az évbe april 22^{kén} halt meg Szép Apátok Öregebb Beniczky Miklós Szegváron, előtte való évbe házat akkor szerént tisztességessen fel építvén - nem soká élvezhette! Néhány hónappal halála előtt került össze ismét együtt lakásra a sors által meg tört Szép Anyáttal Dugonics Theresiával az egész családnak nagy öröme, - de fájdalom - nem soká tartott.

829^{be} Pesten mint első éves Jurista tanulmányaimat jól végeztem - valami dorosmai születésű Mertty főhadnagynénál voltam első pénzes 200 váltó ftos kosztón, itt már előbbi állásaimhoz képest úri módon voltam ellátva.

830^{ba} Posonba, hol akkor Diaeta volt, adott fel jó Apám, részint azon kegyeletből, hogy ő is ott végezte jogi pályáját - de részint hogy a folyó Országgyűlésen a mit azt tapasztalhassak. Szlemenicz kecskeméti születésű magyar ember volt a Juris Patris professorom - eminentes végzettem, 's így 19^{ik} évemben az iskolákat befejeztem.

Posonba holtig barátom tavaly elhunyt jászberényi Eördögh Jánossal laktam. Havonként 30 váltó ftot fizettünk.- Ezen évben folyt le a híres első lengyel forradalom, melly köztünk fiatalok közt is sok vitatkozásra adott alkalmat - Rác származású iskola társaink már akkor is a leg szívósabban az oroszokkal tartván. Ezen év végén julius elején ütött ki Magyarországon is az első Cholera, és pedig leg először Csongrádon, - képzelhetitek ijedségemet a midőn ezt Posonba meg hallottam. Az egész Ország leírhatatlan ijjedelmibe, és zavaros mámorba volt - ha bár már előtte való évbe közeledésit Africai Észak felül hallottuk is - azért ellenszerűl senki semmit nem tudott.- Oskolákat nyakra-főre mindenütt bevégezték, így Posonba is bennünket julius utolsó napjaiba elbocsájtottak, tehát haza menetelről kellett gondolkozni. Szegény Apám haza jöve telemre tán valami kölcsön vett utolsó 10 ftját csúsztatta a levélbe, mellyet meg is kaptam, de mi volt az akkor Posonyból vas út 's gőzhajó nem lévén, tengelyen haza jönni. Elég az hozzá, el kellett indulni - öt Deákok fogadtunk egy Landkutschert Pestig - el is indultunk - Komáromig szerencsésen el is értünk, de ott azon rém hírt hallottuk, hogy Pesten is kiütvén a Cholera, az le van zárolva, oda és onnét se ki se be senki nem mehet. Kocsisunk erre le mondva rollunk vissza fordult Posonba - mi pedig Pestet kikerülendők, Moór, Fehérvár felé gondoltuk veendőknek útunkat, hogy majd valahol Pesten alul a Dunán átkelve valahogy haza jutandunk. Am de a rémületben kocsis alig találkozott, és csak két-három árán, és csak a legközelebbi faluig, úgy hogy sok helyen csak podgyászunk férvén fel a kocsira, magunk mellette gyalogoltunk. Így nagy bajjal, minden faluba Testimoniumainkat megfüstölve, bennünket szorosan ki kérdezve el értünk Fehérvárra. Három társunk a Bácska felé más útra kelt, mi Eördögh barátommal magunkra maradtunk, mit teendők? csak fuvarost kell keresnünk. Tudakozódás után előre hátra, az úcczán utasítottak: hogy az úgy nevezett Király kút mellett lakik egy fuvaros a ki talán el vinne. Mi tehát természetesen a Király kútát kérdeztük és kerestük, de ez feltűnést okozott, s azon vettük magunkat észre, hogy egy Biztossal 6-7 városi drabant körül kapott bennünket mint méreg keverőket /: mert a nép közt országsszerte az a vak hiedelem volt el terjedve hogy az urak mérgezik a kutakat, onnan a Cholera, Bereg Vármegyébe iszonyú mészárlások történtek az úri renden é czim alatt :/ és késértek a Városházához, mire oda értünk a nép körülöttünk lavinaképp szaporodott, alig fért az úcczán, nyilván fülünk hallatára beszélve hogy elfogták a méreg keverőket.

Különös Isteni gondviselés, hogy egy is el nem kiáltotta magát: "üssétek agyon" - mert tekintve a nép hangulatát, tüstént végünk lett volna. Szerencsésen, bántatlanul Scháj Polgármester eléjbe állítottunk, kinek el mondván és elő mutatván igazolásunkat és Testimoniumunkat, azonnal elbocsájtott - az ijedtség osztály részünkül maradván.- Kocsist tehát még is csak fogadtunk, és miután Fehérvári tartózkodásunk alatt híre jött annak; hogy a Pesti Cholera zendülés mind a két fővárost a zár alul felszabadította, 's így a köröszkül utazás lehetővé lett, úgy fogadtuk a kocsist; hogy Buda Pesten mint Cholerás helyeken meg se állva, Pesten túl a legközelebbi faluig fog vinni. Úgy, de kevés költségünk, főképp az enyim egészen fogytán volt - mit tenni? - a Püspökhöz mentünk magyarul szólván koldulni. Három és három ezüst huszassal könyörült rajtunk - bizony kis emberség olly körülményekbe - legalább ha nekünk tapasztalatlan fiataloknak nem, de neki lehetett volna annyi esze - hogy Testimoniumunkból látva becsületes, jó házbóli származásunkat - ilyen körülmények közt egy kis kölcsönnel megsegíthetett volna! - Hogy hogy nem, már nem emlékezem, Pest Budán meg állás nélkül keresztül hajtva Jász Berény felé Pestről az első faluba szerencsésen meg érkezünk, a kocsist kifizettük - innen JászBerénybe lettünk indulandók, honnan majd Eördögh barátomék segítségével, mert nekem már egy ~~Yrom~~ sem volt, akartam haza menni, de Nagy Kátán ismét fel tartóztattak, az lévén ott a hír, hogy Jász Berénybe se eresztenek be senkit - Patay Szolgabíróhoz vezetettünk mint gyanús emberek, - egész emberséggel el kezdett kihalgatni, Eördögh barátom bátyját akkori Jászkun Kerületi főjegyző Józsefet jól ismervén, kiléttünkél könnyen tisztára jöttünk - ám de én a nélkülözésektől, és út szokatlan éjjel nappali fáradalmaimtól el tikkadva bemelegedett levegőjű szobájában egyszerre csak elájultam - alig birtak a szabad levegőre ki vinni - az egész úri család meg rémült, nem gondolván egyebet mint hogy Cholera-ra estem. Szerencsére egy kis hideg víz-eczet segélyével magamhoz jöttem, 's egy paraszt házhoz éjszakára el lettünk quártélyozva. Itt képzelem jó Eördögh barátomnak milyen anxietájára egy ágyba fektettek bennünket - a hol fáradalmainktól csak hamar el nyomva reggelig meg se mozdultunk.- Másnap szives volt Patay Szolgabíró úr részemre Félégyházáig egy jó fuvarost 30 vfkért fogadni vagy rendelni, ki mindenütt pusztákon keresztül semmi várost vagy községet nem érintve estendre magának, aggódó jó Szüleimnek és testvéreimnek nagy örömére, a városon körül fel állított Úr biztos Klór János barátomnak elnézésével be eresztve - szerencsésen meg érkeztem, 's kocsisomat az Öreg Heinrich György tímártól költsönként 30 fkkal becsülettel ki fizettük.- Itthon lévén szeretett Családom körében minden baj el lön feledve, annál könnyebben, mert Félégyházánkat ezen leg dühöngőbb mérvű, és tájékozatlan Cholera szerencsésen el is kerülte. -

Végzettem pedig Iskoláimat 19 éves koromba, 's így haza kerülvén, ha bár a gazdálkodásba - jó Apámnak semilyen gazdasága se lévén - semmi tapasztalásom nem volt is, kezdtem észlelni nyomorult szegénységünket, mert jól megjegyezzétek: hogy a családba csak úgy vettünk valami új ruha darabot, ha kölcsön kértünk reá pénzt - utazásról Pestre szó se volt, szegény jó Anyám húsz évi eddigi félegyházi lakása alatt egyetlen egyszer nem volt többször Pesten akkor is Szép Anyátok által nem tudom miképpen elb hajhászott pénzzel - habár ekkor már 120 köblös örök föld volt is Nagy Apátok birtokába, és 140 köblös pákai arendás föld, de ez utóbbit subarendába adta 40 véka rozs és 40 véka árpáért /: de milyen szemeteket hoztak!? Nagy Apátok meg se nézte :/ újig ritkán volt kenyerünk, ekkor se volt, pedig egy szem gabonát soha el nem adtak, tudtommal szénát sem, pedig a Gátér akkor is termett, 's két lovunknál, 8-9 darab szarvas marhánál soha se volt több jószágunk - szóval siralmas állapotba volt ház-tartásunk! Jó Nagy Anyátok ugyan helyt állt - a házi takarékoságban nem volt semmi hiba - sőt csudálandó - miként tudta jó Nagy Anyátok a háznak becsületét annyira fentartani, mert tudjátok meg: hogy Nagy Apátok vendég szere t b ember lévén, Nagy Anyátok pedig ritka szívessége, nyájassága, és még ritkább - fel merek tenni hat vármegyét - míveltsége által a vendéget vonzván - egész Félegyháza összevéve annyi előkelő vendéget nem látott, mint a mi nyomorult viskónk. Nagy Apátok Insurgens katona 's erre holtig büszke lévén, igen nagy tisztelője volt a katonaságnak, úgy annyira: hogy a városba elmondhatom nem fordult meg egyetlen katona tiszt a ki házunkat ne látogatta 's asztalunknál nem ült volna. Azon kívül a széles atyafiságból - hol egyik, hol másik - gyakran és hosszabb időkre - ráadásul a sok Pestre utazó alföldi ösmerettségek, kik jövetmenet kocsival, lóval nállunk szálltak - valóban bámulandó fiaim: hogy tudta mind ezeket jó Nagy Anyátok Nagy Apátoknak mint Nádori Táblabíróknak 300 pengő f fizetéséből és a fent le írt gazdaságból ki állítani. Említém ugyan, hogy hát csináltak adósságot - az igaz! - hanem az még nem ment volna sokra ha Nagy Apátok az esedékes kamatokat fizethette volna - de vagy éppen nem fizette, 's így legnagyobb részt nem fizetett kamatból állt azon 30.000 vfton felüli adósság teher, melyet bekövetkezett halálával a boldogult családjára hátra hagyott.

Elhatározott volt bennem a dolgok folyamát látva a meggyőződés: hogy itt segíteni kell - ám de még ekkor hátra lévén a prokatori Diplomának reám nézve megszerzése, még semmihez nem foghattam, hanem 1832 Januárban Nagy Kun Kapitán Illéssy Jánoshoz, Apámnak hivatalnok igen jó barátjához törvényes praxisra mentem Kisújszállására - igen unalmas körül belül hat hónapot töltöttem ott - a praxis se sokat ért, mert még akkor úgy mentek a dolgok, hogy egy pár hét alatt három havi hivataloskodás sokkal pontosabban el volt végezve, mint most az örökös hivatalba ülő - Juliusba tehát onnét haza jövén alkalmam volt és lett ismét szegénységünkön aggódni és elmélkedni.- Terveztem, de pénz nélkül semmit sem lehetvén kezdeni, 's még Diplomám sem lévén, nyomorogtunk a-hogy lehetett. -

Az 1832*ik* évi December 3*kán* kezdődött Országgyűlésre szerencsés voltam Megyei Főügyész 's Országgyűlési követ Kálmán Sándor által - Apám eránti barátságából országgyűlési irnokul maga mellé felvétetni.- Ha bár két irnokot vett maga mellé, és így az irnoki két pg8 ft diurnnum két felé oszlott, még is igen nagy szerencsének tartottam magamra nézve az alkalmazást, mert havonként 30 ft javadalomba léptem, és a dolognak moralis oldalát tekintve, magam szőrű fiatal embert ennél nagyobb kitüntetés az idő szerént nem érhetett.- Boldog voltam, a 30 ftnak felét kosztra /: bizony a leg szűkebbre, de meg voltam mellette :/ felét ruházatra fordítottam, 's jó gazdálkodás mellett sikerült is 20 holnapos Posonba tartózkodásom alatt fehér ruhától kezdve mind végig tisztességessen fel ruházni, úgy hogy bár hol is tisztességgel meg jelenhettem, meg is jelentem, több követ urak családjaihoz, különösen Hódi Imre szegedi, Laki N. komáromi, Sáy fehérvári, Szárics szabadkai, Poroszlai debreczeni követekhez 's kisasszonyaikhoz járatos voltam, természetesen kedvökért lovagias kötelességből minden bálak- és nyilvános helyeken illem szerént véllök megjelentem és társalogtam, és azt mind a 30 ft diurnumból! Úgy hogy elmondhatom ez volt fiatalságomnak leg szebb szaka!! -

Ezen Posoni tartózkodásom idejére esik azon úgy magamat mint benneteket érdeklő körülmény, hogy jó Anyátokat Vaymár Mathildot meg ismertem.- Ugyan is Szép Nagy Bátyátok a feljebb említett Szegeden a forradalomba agyon lőtt Beniczky Andor is Csongrád megye részéről Posonba irnokoskodván tudomásával birt annak: hogy Attyának Beniczky Miklósnak, nektek Szép Apátoknak, egy Testvér húga Julianna özv.Istvánfy hadi kapitányné Poson megyében Malaczkán Pálffy herceg uradalmában lakik, vejenél Vaymár Ferdinánd Tisztartónál - tehát elhatároztuk meg látogatásukat.- A fuvarbért össze sporolván, egy délután el is indultunk egy kocsin négyen, Bene Lajos Szegedi- és Farkas Pista Hajdú kerületi pajtássainkkal fiatal emberessen in dulci jubilo! - nem annyira az új ösmerettségnak /: mi még akkor homály volt előttünk :/ mint inkább a kirándulási kalandnak örülvén. - Űt közben egy tót fuvarossal össze akasztván, azt valamellyik közbe eső faluba a Szolgabírónak be is vádoltuk, 's az készségessen meg is büntette. - Oda értünk szerencsésen délután 5 óra tájba - nem gondoltuk hogy olly messze van - Andorral ketten kerestük fel előbben a családot, nem akarván őket tömegessen meg rohanni - 's leg kedvesebb meglepetésünkre nem csak egy legkedvesbb, de legszívesebb rokon családot is találtunk, a kik bennünket Szülőink után fel esmerve a legszivélyesebben fogadtak, pajtássainkat is el híván igen jól esett pompás vacsorával meg vendégeltek, úgy hogy estve 9 óra után szabadulván, éjjél után értünk vissza Posonba. - Feljebb már elmondtam Szép Anyátok Juliánna Istvánfinének biographiáját, egyetlen Leánya volt anyai Nagyanyátok Antonia Vaymár Ferdinándné, ritka szépségű és kedvességű egy asszony - 1836*ban* egy typhus elragadta - ott léttünk alkalmával öt gyermekeik voltak, Minna Sunyálné akkor 10 éves, Joczi 8, Mathild Anyátok 6, Rudolph és Miklós kissebbek - gyerek korban el haltak - még ezek után születtek élő Sándor és Lajos Nagybátyáitok.

Igaz édes gyermekeim: hogy a mint ezen családba leg először beléptem, és a milly szívélyessen fogadtattam, és a milly kedves és megnyerő maga viseletű volt örege - apraja, én mintegy varázs erővel lettem ezen családhoz csatolva, és nem titkolom a bennem fel ébredt titkos vágyat - vajha valamikor ezen Leánykák egyikét én oltárhoz vezethetném! - és úgy lett!

A szives fogadásnak az is egy kiegészítő része volt, hogy bennünket más-szorra is minél gyakrabban meg hívtak, - mentünk volna is mi minél gyakrabban, de financiánk nem állta ki a fuvart, így azután csak akkor mentünk ki, a mikor érettünk úri módon hintót küldtek, a mi a még következett egy karácson, két hús-vét, és egy farsangon 4-5 napi időkre történt meg fogadás és mulatás mindég leirhatlan gyönyörrel töltött el, úgy hogy el mondhatom, ezek voltak élttem legszebb napjai! -

Posonba tartózkodásom utolsó hónapjában a prokátori censurát már ekkor - 1834.május 30. - praeclare vagy is a legjobb calculussal le tévén - egy Olasz országi útról tervezgettünk /: Bécset ötödnapi tartózkodással 35 ft úti költség-gel ötödmagam fiatal emberekkel mondhatom épületes tapasztalatokkal gazdagulva és élvezve - már ekkor megjártam :/ de véletlenül Beniczky Miklós Nagy Bátyám Posonba megjelenvén - "hej öcsém Laci jer már haza" - könnyű volt a békát vízbe ugrasztani - Ferencz első gőzhajón melly 21k évében akkor evezett, 's mellyen szinte kedves társaságban felejtethetetlenül jól mulattam - kedveseim örömmel fogadó karjai közé haza jöttem - szegény jó Apám alig ösmert meg, annyira meg emberesedtem.

'S tehát 1834 Julius végén mint prokátor 22 éves koromba itthon voltam. Házi, 's családi körülményeink a régibe - azoknak javítása a leg főbb gondom. Jó Apám 120 holdnyi örök földjét - Nagy és Kis tanyát - felébe szántotta, de én kiszámítottam: hogy 8 ökör és két péres tartása nem kerül annyiba, mint a megnyit a feles el visz, és úgy lőn - ha bár szegény Apám egyre ijjesztett, hogy annyi kenyérünk se lessz mint most van.- De hogy 's miként meg indítani? Jó Anyám akkoriba kosztos Deákokat tartott, éppen ekkor is volt két Bene Csongrád megyei fő jegyző fiai, és valami Szatmári Vásárhelyről - 200 vftot fizettek, így az év végén a három kosztos Deák 300 vftot adván Anyámnak, alapos előterjesztésemre ezen 300 ftot jó Anyám ökör vételre nekem ide adta. Mentem is és vettem Kecskeméten azonnal hat ökröt 297 fton, már a millyet ollyat - négy elvitte az ekét. A hozzá való készséget jóformán saját kezemmel meg csináltam, és egész gyönyörűséggel neki vetettem az ekét, úgy hogy szépen el is vetettünk - még pedig a subarendásoktól is el vévén 100 zsákos Pákát, ott is vetettem keveset. A tavaszia-
kat is szokott mennyiségbe szépen el vetettük, várva a boldog jövendőt, a mibe ugyan mint alább látni fogjátok, nagyon csalatkoztunk. Ökrünk már lévén, ügyel bajjal télen által még kettő lett hozzá szerevezve, az akkor igen jövedelmes bir-káról kellett gondoskodni. Erre se volt más mód, csak a kölcsön pénz, adott is

a még akkor élő Lossovy Mihály kerületi seborvos 1500 vftot - ezt zsebbebe tévén, vagy hét-nyolcz hétig az 5-6 mértföldre eső egész vidéket mind be koncsorogtam, hol vehetnék jobban és jutányosabban - míg végre itthon bizonyos Szabó Imrénétől 150 darabot jobbadán mind ellőst csak ugyan megvettem jó erőben - de raczkás szőrűeket. Fel is ellettek szerencsésen - igen szép bárányaik lettek és maradtak. Egész évben első juhászom Selyem Gazsi volt egy 24 éves hű katlantámasztónknak Hendó Pannának a veje. - Következett a tavasz, a 836^{ki} szárazság - semmi esső, de semmi egész tavaszon - széna az egész félegyházi határba egy szál se lett kaszállva - a nádasokat vágták csak le szénának. Be jött az aratás - tavaszt a szó szoros értelmében fél magot se adott, alig birták össze kaparni - rozs és búzát sehol se lehetett rövidsége miatt fel kötni - néhány nap alatt le volt takarítva az egész határ - én az egész Páka 100 zsákos termésit egy hét alatt a Nagytanyára hordtam, és az oda való egész terméssel együtt egy hét alatt négy lovon el is nyomtattam. - Az őszi mag szorossan vetni elég lett - de a tavaszt vetni valót is venni kellett. - Venni kellett az élelemre való búzát egész évre, a mi tekintve a rossz termést nem éppen drága volt, mert mindjárt összelperse kölcsön vett pénzzel Szegeden provideáltam magamat 6 és fél ftért váltóban, de venni kellett zsírt, szalonnát - nem volt mivel hizlalni, a kukoricza nem nőtt nagyobbra 2-3 arasztnál, mellyet fél száradva takarmánynak nagy gonddal ki vágunk - de igen kis rakás lett abból. - Széna egy szál se az egész gazdaságomba, pedig telelőre jövendő birkám már 300 darab volt - Kisteleknek Szegedi oldalán egy tanyán találtam egy baglyát - (?) össze vissza [?] vegyes czudar szénát kölcsön vett 300 vftért, két közönséges szekéren és három kocsin mind el is hoztuk, a magam hajtotta kocsival fel is fordultam, mi által is sok elveszelődött belőle. Ez volt a téli provisio 300 birkának - kis rakáska szalmák - remegve néztem a tél elejbe. - De ezen felette szorongó helyzetben jó formán csak magam mint kezdő gazda voltam, mert a nagy közönségnek az előbbeni nem éppen mostoha termésekből gabonája, takarmánya több-kevesebb csak volt, leg feljebb hogy eladójuk nem maradt. De én nállam semmi de semmi régi nem lévén, helyzetem valóban aggasztó volt. - Szerencsémre jó Apám ekkor a pákai ménes Intézetnek inspektora lévén, onnét két ló portio szénát, zabot húzott fizetés képpen, ezzel a leg alább 50 évet összessen számláló négy vén fehér lovunk kitelelése redézve lőn - már amennyire igazi

Nagyobb szerencsénkre pedig nem lett semmi tél - semmi hó, semmi fagy, úgy hogy a birka egész télen folyvást mindig legelhetett, úgy annyira, hogy minden nagyobb baj nélkül szerencsésen kiteleltünk - ügyel bajjal el vetettünk - éltünk és következett

1837^{ben} egy áldásos bű esztendő - millyen azolta gabona termést illetőleg még manapságig soha sem volt - széna ugyan csak kis középszerű, de gabona bőven. Szegény jó Nagy Apátok hogy örült, látván a gabonával tele sok vermet - jószágot - a birka falka 400^{on} felül szaporodott - én nem is tudtam, Apám öröminek örüljek-e jobban /: ki most hetekig a tanyán lakott /: - vagy az előmenetelnek!

Gazdasági tekintetben tehát lélezhattünk, hanem ez év lefolyása más nemű nagy szomorúságokkal látogatott meg bennünket. Ugyan is 1837. év január 7-én Ottília kedves Testvérem, egy okos, művelt szép kedves lélek, már pár éves sorvadás következtében 22 éves korában meghalt. Utánna február 1-én kedves Johanna Testvérem néhány napi forró lázba 20 éves korába szinte el múlt. Mind ezen csapások be se hegedtek kebleinkben, és ért a legnagyobb csapás - December 3^{kán} délutáni 4-5 óra között imádvá szeretett jó Apám - Nagy Apátok - örök létre szenderült. Beteg se volt - még reggel talpon volt - holmi meg nem mondható változást érezvén dél felé lefeküdt - mindnyájan múltó változásnak gondoltuk - én egész nyugalommal a kávé házba mulattam - 4 óra tájba komoly tünetek mutatkoztak Apámon - orvost - papot - engem is hívtak - de mire haza értem, az ágyba maga erejéből egyet befelé fordulva, egy nagy lélezéssel becsületes jó lelkét kiadá. Mi érte? Soha se tudtuk meghatározni - ... szélhűdés vagy mi? Valóban ritka becsületességű mint hivatalnok és ember - ha lett volna neki, adakozó- mindenkiel jót tenni kívánó - gyermekeit szerető- gyermekei által is imádasig szeretett apa volt - pedig rossz gazda volt! Leírhatatlan volt halála által okozott fájdalmunk és kétségbe esésünk - nem csak azon morális tekintetből hogy szerettük, de anyagi tekintetben is halála által a család 300 ft jövedelmet, azon időben reánk nézve nagy összeget vesztvén, kevés vagyonunk pedig körül belül 30.000 ft adóssággal terhelve lévén - reménytelenül néztünk a jövőre elibe. Dicsekvés nélkül legyen mondva, a család szerencsésére itt voltam én - de hogy itt voltam azt még akkor magam se sejtettem, hanem most 36 esztendő múlva, a midőn ezen sorokat írom, látom, hogy itt voltam, és a megsemmisülés szélén álló szerencsétlen családomat, és magamat megmentettem. - Ugyan is ezen egy pár évi itthon létem alatti gazdálkodási igyekezetem, hajlalom, szava tartó becsületességem, de meg mindenki eránti nyájas meg becsülő magam viselete, takarékoságom nem kerülték ki a nagy közönség figyelmét, és így történt hogy hitelezőinknek leg nagyobb része bizván bennem, a hitelek fel nem mondották, 's azon néhánynak pedig a ki fel mondott, sok gonddal, bajjal eleget tévén - hitelemet meg állapítottam. Mert ellenkező esetben - ha t.i. Apám halálakor valamennyi hitelezőnk felmondanak - abba az időbe tán minden vagyonunk össze véve a törlesztésre elég se lett volna.- Hanem az igaz: a ház tartást is meg változtattuk, az asztalra csak az került, a mi a háztól szegényessen ki került. Egyébben a bőséghez úgy se lévén szokva semmiben - nélkülöztünk - hitelem volt - az akkoriban igen nyereséges gőbböly, és ürü tartásra kölcsön pénzeket mindig kaptam, különösen Beniczky Andor Szép Nagy Bátyátoktól, kinek vagy 10.000 ft Capitálissai lévén, amennyi kellett közös nyereségre mindig adott, - ezek azon penzek, mellyeket ő Miksy Mihály plébánostól öröklött, és a melly pénzeket leg közelebb Fluck Károlyné, Endre Emilia Nagy Nénéteknek Cornelia nevű Leánya öröklött. Ha nem is használtam, de jó formán én kezeltem mindig ezen pénzeket, és pedig fiaim reájok nézve egy órnai csorba nélkül - sőt szép szaporulattal.

- Illyen formán okkal-móddal, gonddal-bajjal egyéb folyó költségeim mellett évenként mindig némi adósságot is törlesztettem - de lassan ment az, mert milly nagy összeget kellett évenként csak kamat fejében ki adnom, ha azt gazdaságomba ruházhattam volna! hej fiaim gazdag ember volnék.- Jó Apám halála életemben nagy Epochát képezett, még most 60 éves koromban is midőn ezt írom fájó szívvel - kegyeletes szent borzadályal gondolok reá, és csak azért ohajtanám az örökkévalóságot, hogy vele találkozhassek, hogy elmondhassam nekie - jó Apám, nem felejtettelek, szerettelek holtomig - neved becsületét utódodban fentartottam, szeretett hátra hagyott családot az inségtől nem csak meg mentettem, de némi jólétre is emeltem! add Nagy Apai áldásodat az én utódaimra is - Amen. -

Meg kell itt emlitenem: hogy ezen 1837^{ik} év szeptember hónapjában esett anyai Nagy Anyátoknak Istvánfy Antónia Vaymár Ferdinándnének halála is, - hiszem, hogy a leírhatatlan kedvességű, szép, mívelt asszonynak /: én életembe szeretetre méltóbb nőt - ha csak mások szemei szerént apai Nagy Anyátok Beniczky Otilia az nem volt, nem ismertem /: halála szintén leírhatatlan fájdalmat okozott! Édes Anyátok mint 9 éves Leányka árván maradván. - 'S így ezen 1837^{ki} év a családból négy kedves egyéniséget ragadván el, valóban gyászos emlékezetű esztendő!

Gazdasági tekintetben fáradhatatlan szorgalom - mert hiszen mennyit versenyt dolgoztam béresseimmel, napszámosaimmal - utánjárás, és ügyes intézkedés által napról-napra bár lassan de gyarapodtam - 1841^{ben} előre magam téglát égettetvén, fel építtetem lakó házamnak három első szobájából és forhausból álló részét, került 2445/57^{örba} váltó - 1842^{ben} vettem az első földbirtokot Endre András Szép Nagy bátyátoktól - Andor mérnök attyától a Nagy tanyán 11 holdat 150 váltó ft - 1650 ftért. Mint hogy éppen borozdás lévén, nem akartam el szalajtani, különben még ekkor földre való pénzem nem volt. Üggyel-bajjal kifizettem.- 1843^{ba} léptünk birtokába az idén letelű Ujfalusi elönyös haszonbéres 234 hold arendás földnek - utánna 15 évvel a majori résznek - ezen birtok nagyot segített rajtunk. De Pákából is mintegy 25 évig birtam 160 köblös földet, ez is hasznos volt. Birtam a Kisújszállási pusztából is néhány évre vagy 50 holdat - kis haszonnal - /: félbe kell szakítanom az írást - mert ég már harmadszor másfél év alatt a zsidó korcsmáros szomszéd háza! Az ördög tudja mit csinál. Egy óra alatt el lett nyomva /: - Birtunk mintegy tizenketten társaságba 4000 holdas szanki pusztát 11 évig - bizony kevés haszonnal - birtuk néhányan a Szkirályi féle Bugaczi pusztát járásul 5 évig kielégítőleg.- Birom jelenleg a Kisszállási pusztán az Osztrohuzky féle 290 hold birtok részt, mellynek czélba vett megvételeitől Kukányi el ütött három év lefolyása után 12 évig.- Haszonnal - birtokába jöttünk 873 Újév napján öt társak a 8000 holdas Matkói elönyös pusztának - Isten tudja végit érjük e' kilencz évre! - Illyen kapadozással vagyunk ott fiaim a hol látjátok hogy vagyunk - sok fáradság - szaladás - gond kellett mind ehhez, hát még az a temérdek építtetés - alig volt év egész életemben, mellyben építeni ne kellett volna! 1850^{be} házasságom első évébe építtetem fel egészen lakó házamat, kerülvén mint számadásaim mutatják 6043 ft 31^{örba} váltó - vettem és felépíttetem a most granariumul szolgáló első házat, számadásaim mutatják, hogy miként? 's at 's at

Most már hivatalos pályám leírására térek át. Ügyvédi vizsgámat 1834. máj. 30^{án} praeclarus calculussal le tévén, mint ügyvéd haza jöttem, - ezen pályára is reá illik "omni initium durum" - még a fiatal ügyvéd némi keresettségre szert tehet! - különben azon időben a régi praktikus ügyvédeknek se volt fényes keresete, nem hiszem hogy lett volna a Jászkunságba a ki tisztán és egyedül az ügyvédi keresetből élt, vagy élhetett volna - elég az hozzá, hogy főképp most is él Kalmár József akkori városi főjegyzőnek, nekünk jó akaró emberünknek /: elhalt Johanna második Testvér hugom eránt úgy lácczék bensőbb vonzalommal viseltetvén, ha halála közbe nem jön, talán el is veszi vala :/ utasításából lassanként el kezdtek hozzám hulladozni az ügyes bajos emberek. Szerény néhány forintocskát kerestem ügyvédségemmel, mi a tető pontján 1840^{ben} a mikor pákai ménes felügyelővé nevezettvén ki, a magán ügyvédséggel fel kellett hagynom, annyira ment: hogy 6-7 részint bevégezett, részint bevégetlen, más ügyvédnek Seres Lászlónak átadott perek után mintegy 1000 vftot vettem be de akkor ez is jó segítettég volt. - Apám halála után 1838 elején Szluha Imre Főkapitány Ő Nagyságának erántami különös kegyességével, és az illető többi Tisztviselő urak szives hajlamánál fogva Kiskun Kerületi Erdő biztosnak lettem ki nevezve 150 vft fizetéssel - ez is jó volt - dolgom nem volt vele annyit ér - Majd feledem: még Apám életében 1835. mart. 13^{kán} Fenséges József Nádor Ispán Grófunk és Bíránk által tiszteletbeli Tiszti Alügyésszé neveztettem ki - a mi tekintve alig egy éves itthon léttemet, és ifjúságomat, akkor időben szép kitüntetés volt. - 1840 Julius 16^{kán} ugyan csak Nádor Ő Fensége által a Pákai Ménes Intézetnek felügyelőjévé neveztettem ki, mindenesetre fent tisztelt Szluha Imr Főkapitány Őrnak erántami bizodalmas hajlamából, és ajánlásából - lévén a fizetésem 100 ftpengő és két lóra való járadék. - Mind ezen hivatalokat közmegelégedésre kellett, hogy vezettem, különben 1842^{ben} Aug. 25^{kén} az a rendkívüli meztiszteltetés nem érhetett volna, miszerént ugyan csak Fenséges Nádorunk leg kegyesb elismerésével Tiszteletbeli Nádori Tábla Bírónak lettem kinevezve. - Ez időbe fiaim a Jászkunságba ennél nagyobb rangbeli megtiszteltetés nem volt - a meg éppen idáig soha nem történt hallatlan dolog volt, hogy ezen tisztességet egy 29 éves fiatal ember, mennyi akkor voltam - valaha elnyerte volna. - Nállun Jász-Kunságba nem olyan könnyen osztogatták a TáblaBíróságot mint megyében - az egész Kerületekben nem volt több négy vagy ötnél - ezek is többnyire már má hivatalokban meg űszült emberek voltak. Magamra nézve is annál meglepőbb volt, mert nem kértem - de másokra nézve úgy lácczik még meglepőbb volt, mert már ez után sajnálattal kellett tapasztalnom, hogy iriggyeim, és rossz akaróim kezdte keletkezni. - Bizony zokon esett a sok űszoe csavarodott Esküdtnek, fískálisna hogy a zöld asztalnál előttük ülök - magam is érezvén fiatalságomat, genierozo a dolog - de miután egyszer Nádori TáblaBíró voltam, annak méltóságát fel kell tartani.

- Ezen minőségemben - t.i. mint a pákai ménés intézet felügyelője és tiszteletbeli nádori táblabíró /: többet már kívánom sem lehetett :/ töltöttem be hivatásomat mondhatom köz- de különösen az Intézet eránt szerfelett érdeklődött Főkapitánynak meg elégedésére egész 1848 Martius 15^{kéig}, vagy is a forradalom kitöréséig, a melly nállunk Jász kunoknál első hevenyében nem állt egyébből, mint hogy az Irnok Jegyzővé - a Jegyző Eskütté, az Eskütt Táblabíróvá, ez Kapitánnyá akart lenni, de ezen terveknek első és legfőbb akadállya volt a szigorú kézzel kormányzó Szluha Imre főkapitány, tehát leg először őtet kellett meg buktatni. Keletkeztek tehát ellenibe semmire kelő rágalmak, semmiségek - a legfőbb izgalom a pákai ménés intézet ellen fordult, mint a mellynek különös kedvvelője volt a Főkapitány - azt akarván elhíttetni a világgal, hogy az csak a Főkapitány, és Inspektor zsebébe jövedelmez /: annyi igaz, hogy nem volt semmi jövedelem - de a világ nem tud olly ménest fel mutatni a melly tiszta jövedelmet adna - áldozattal jár az az egész világon :/ - Leg első teendője tehát az volt a közgyűlésnek, hogy Pákára és Mérgesbe egy hat tagból álló urhatnám és kapitánykodhatnám jobbadán községi Jegyzőkből álló küldöttséget menesztett - ezek itt össze vissza vallattak bérest, csikóst, szomszédokat - ha mit a Főkapitány és Tisztség ellen kisüthetnének - az egészből "prodivit

ugyan egy egész protokollum vádat, de a mellyeket a midőn egytől egyig megczáfoltam /: a JBerényi Levéltárban ott kellene nekie lenni :/ az lett a válasz: "hogy merek olly fenn hangon velök beszélni?" - bizony én jó lelkiismeretem mellett mertem - és hiszem sőt látom, hogy ma 25 év után is lesütik előttem szemüket a még élő Deputátusoknak tán hárman. A vádak félegyházi úri emberektől - jobbadán hivatalnok irigyeimtől eredtek - kiket hogy Apátok gyűlöletét ne örököljétek, meg nevezni nem akarok. -

- Állott pedig azon Ménés Intézet - hogy némi fogalmatok legyen rólla - Pákán 2000 hold földön, mellynek centruma a mai Kunszentmártoni birtok és épületek voltak, 180 usque 200 darab lóból, 36-40 szép czimeres jármos ökör - 3000 birka - és gőboly tartásból - a mérgesi 5000 holdas homokos czudar pusztá is hozzá tartozván. A lótenyésztésnek az volt a rendeltetése, hogy innét a 25 Jászkun közönség évenként jutalmas áron magcsődörököt kapott. - Volt kitelhető gabona termesztés, mind az által egyre másra tiszta haszon ott nem volt, mert a jól tartott ménés felemésztette - egyedüli nyereség a kerületekbeli ló nemesítés volt. - A Tiszti személyzet ált az Inspektor, egy Ménés mester, egy Számtartó, egy Ispánból. - Az egész Intézet nem csak forradalmi viszketegből, de azon kilátásból: hogy az egész Páka és Mérgesi puszták a 25 község közt fel fognak osztatni, ugyan csak 1848 végén már egészen megsemmisítettett. - Meg semmisítésével az én hivatalom is megszűnt mind örökre. -

Bekövetkezett a Bach - Schmerling rendszer - elejinte az egész világ azon gondolatban volt, hogy a Magyar alkotmány nem fog meg semmisíttetni, 's így egyéb a forradalom által elűzött hivataltársaimmal én is tettem némi lépéseket ujonnan leendő hivatalos alkalmazásért - de későbbi nagy megelégedésemre az intrigua által elűztetem - a mit látva a Bach kormány rendszernek hova fordultát - soha se bántam meg. -

1861^{ben} a Bach rendszer megszűntével, 's az alkotmányosság ébredésével Kis Kun Kapitányságra első helyre a megválasztásra bizonyos kilátással lettem hírem-tudtom nélkül Jászberénybe, hol jelen sem voltam, candidálva - de már ekkor süketségem olly előre haladott állapotban volt, hogy azt a becsület útján, mint nyomorult, el nem vállalhattam, de külömben is megszokván a független életet, és tapasztalván hogy hivatal nélkül is meg lehet a becsületes emberek sorában lenni és élni, reá szorulva pedig anyagi tekintetből Isten kegyelméből éppen nem lévén, az egésszet egy kis megtiszteltetésen túl semmibe se vettem. - Ki neveztek azután 1861.febr.4^{kén} TáblaBírónak - a miolta vagyok a mint láttok - városi Jász Kun kerületi virilis képviselő - nagy sajnálatomra süketségem miatt semmi tanácskozmányban részt nem vehetvén! -

Feljebb Nagy Apátoknak hivatalos pályáját nem végeztem be, melly röviden ennyiből állt: Mint végzett jogász Félégyházi Aljegyzőnek 1805.mart.16^k megválasztatott - 1805^{ben} mint insurrectionális főhadnagy a franciák ellen ment - honnét gondolatom szerint négy holnap mulva^x vissza térvén Jegyzőségét folytatta - 1809^{be} mint kapitány ment az insurrectióhoz, a honnét 11 honapi expeditio után vissza jöve^{xx} Jegyző maradt. 1812.junius 8. Medardus napján házasodott - 819^{be} Városi Fő Jegyző lett, az ő főjegyzősége alatt építették a mostani Városházát, mit némüleg érdemei közé sorozott - 823^{ba} lett Kis Kun Kerületi Eskütt - 200 ft. - 829 17^{ik} Septemb. lett fizetéses Nádor Ispáni TáblaBírónak ki nevezve - melly rangra nézve akkoriban 5^{ik} igen díszes hivatalt 300 ft fizetéssel holtig viselte - de viselte Nádori TáblaBírósága alatt a Pákai Ménes Intézeti felügyelőséget is, mert akkoriban ezen hivatal az ifjabb Nádori TBírósággal volt össze kötve 100 ft és két ló illetmény lévén a felül fizetése. Halála után minden számadásait mint fiatal ember én készítettem el, még pedig hibátlanul - egy nem akarom megnevezni hivatalos úri ember által ló árában eltagadott 300 pgb ftkat a magam szegénységéből fizetvén.

1874 November 16^{kán}

Leírtam röviden gazdai pályámat, leírtam hivatalos foglalkozásomat - társadalmi állásomról is feljegyzek egyet-mást.- Kora gyermekségem olta úgy emlékezem, hogy béke szerető voltam. Még mint jácczó gyermek sem emlékezem, hogy pajtásaim, vagy Testvéreimmal viszálykodtam volna. A becsületről szinte kora gyermekségem olta szinte nem csak helyes fogalmaim voltak, de éppen úgy nem emlékezem hogy valaha okom lett volna valami becsület ellenes cselekvényemért ön lelki ismeretem ellen meg pirulni.

x 1805.^x9^{br} 8 - 1806.ápr.12.

xx 1809.máj.12 - 1810.martziusig

^x9 = November!

- Boldogult jó Apám a szó szoros értelmében igazi lovagias becsületességű ember volt, nem birnék csak árnyékát is egy tényének felmutatni a mi meg nem felelt ama nagy szónak: "fedhetetlen becsületesség". Jó Anyám meg éppen mintája volt egy földi nőnek, a kit úgy kell nevezni, hogy "Angyal" - az ő korlátolt szűk anyagi állapotához miként alkalmazkodott, miként láttam őt minden házi munkában reggeltől estig részt venni, miként láttam őt gyermekei számára minden alsó, felső ruhájakat tulajdon saját kezeivel készíteni, miképp láttam őt kis gazdaságát a leg szebb rendben tartani, miképp láttam őt minden nélkülözhető idejében olvasni és ennek következtében a műveltség azon fokát elérni, hogy a legműveltebb emberek társaságában nem jöhetett elő tárgy, mellyben ő alaposan hozzá ne szólt volna - és hozzá az előadási modora, kedvessége! Miképp látom őt bennünket gyermekeit micsoda gyengédséggel szeretett, ápolt, dédelgetett - miként tanított egyenkint imádkozni, miképp csepegteté belénk meg ragadó elbeszéléseivel, meséivel a jó és rossz fogalmát, miként látom őt aggódni sorsunk felett, miként látom őt az üres élés kamra mellett szívességgel a temérdek vendéget fogadni, azoknak tisztességes ellátásáról gondoskodva a ház becsületét mind annyiszor meg menteni! Miként látom őt a leg előkelőbb férfiaktól tiszteltetni! Miként nagy olvasottsága mellett is vallásosnak lenni! Miként látom mint anyának két idősb hűgaim halála felett, és miként Özvegynek jó Apám halála feletti évekig tartó vigasztalhatatlanságát! Oh szegény jó Anyám - hercegi koronára lettél volna érdemes - erényeid és tulajdonaidnak fényesebb példányát senkibe nem ismertem!

- Illyen Anya, és illyen Apa példáján nevelkedve ma 62^{ik} éves koromba valóban nem csudálom: hogy egy becsületet sértő homályt nem érzek egész életemben, minek kora ifjuságotól fogva az vala következése: hogy a mint most higgadt elmével kombinálom úgy az egész széles atyafiságban, mint ösmerősseimmé vált idegenek előtt nem tudok nevezni egyéniséget a ki erényomban szíves hajlammal nem viseltetett volna.- Ezen állításomtól kivételt csak hivataloskodásom rövid korszakára teszek, mert mint feljebb íram, 29 éves koromban már a tiszteletbeli Nádori Tábla-Bírósággal, akkor időben a lehető legfelsőbb Jász-kun embert érhető megtiszteltetéssel - tiszteltettvén meg - ezen körülmény nem egy irigységből keletkezett ellenségemet támasztott, de ezeknek létezése reám homályt nem árasztott - hanem megtiszteltetésem igen is azt bizonyítja: hogy magam alkalmazásával köröm, és előjáróim hajlamát, és megelégedését kiérdemeltem. -

Ábránd nélkül legyen mondva, hogy a mit akkor nem tudtam, de most úgy észlelem hogy úgy volt, hogy kor-társaim is vonzalommal viseltettek eránytam. - Igaz hogy indítványaim mint fiatal embereké, legtöbbször csak a mulattság valamely nemére vonatkozhattak, de mindig pártolásra találva közös élvezetet nyújtottak.- Meg említem itt hogy a 40 év olta fenn álló Cassinónak egyik indítványozója és alapítója én voltam /: másik Mihalovits János :/, olly czélszerű, állásunkhoz mért szerény berendezéssel, hogy az mai napságig fenn álhat. - (melléklet)

Városunkban ez idő szerint a szorosabb értelemben vett egyleti élet négy társas egyesület által van képviselve. Ugymint a "Társalgó-egyesület", a "Népkör", a "48-as kör" és a "Gazda-kör"

Az első, vagyis a "Társalgó-egyesület", melyet közönségesen csak "Úri Kaszinó", vagy "Kaszinó" néven ismerünk, leginkább Endre László ügyvéd kezdeményezése folytán még 1834-ben alakult, tehát csakhamar a pesti Nemzeti Kaszinó megalakulása után, s így keletkezését abból a korból veszi, mely gr.Széchenyi István szózatára, egyesületek alakítása által, az országban rövid idő alatt hatalmas közvéleményt teremtett.

Ez egyesület kitűzött célja: "Hírlapoknak, szépirodalmi és tudományos könyveknek olvasása, az illedelem korlátai közötti tisztességes társalgás által a közmívelődés előmozdítása és a megengedett társas-mulatságok általi időtöltés."

Első elnöke volt Endre László, ki után - amennyire az adatok hiányossága megengedte - a következő elnöki névsort sikerült összeállítani: ... Mihalovits János, B.Szabó László, Molnár Sándor, Huszka József és 1884. febr.10-től kezdve a mai napig B.Szabó Sándor.

Jelenleg van az egyesületnek mintegy 1300 kötetből álló könyvtára. Járata 21 lapot és több folyóiratot. Tagjainak száma 112.

/A Félégyházi Hírlap ismeretlen évből való közleménye; eredetije Endre Panninál/

- Magamnak tulajdonítom a kezdeményezést, hogy a hétköznapra esett Sarlósnapi búcsú, mint ünnep megszüntettetett, és vasárnapra tétetett! Milly nagy nyereség a városra aratás idején egy napot meg menteni! Ugyan is akkori Prépost Müller Mihály urat magam jó szántából keresvén meg, hogy lehető volna e' ezen bajon segíteni? Mire ő - legyen örök hála nekie - a megváltoztathatást kilátásba helyezvén - sikerült a városi rokonszenveket a cél elérésére, lépések megtételére meg nyerni. - Magamnak tulajdonítom a kötönyi pusztának a Kaszap családtól történt meg vételének indítványozását is. Ugyan is Szluha Imre főkapitány úrral a kötönyi pusztán lakó egyik Kaszapot meg látogatván, út közben fel említette hogy ezen pusztával ötöt a Kaszapok 40 váltó ftjával holdját meg kínálták, de ő neki nem kell - mire én azt válaszolám: hogy majd meg vesszük Félegyházának, mire haza jövén a tervet Kalmár, Tarjányi 's több befolyásos előljáróval közölvén, a pusztát meg vétele az én igénytelen közvetlen Kaszapokkali közben járásom mellett is létre jött. - A 30 évig haszonnal bírt ujfalusi pusztának haszonbérletét is az Öreg Kalmár József úr után az én buzgólkodásomnak tulajdonítom - és ha élemedett napjaimba boldogtalan siketséggel a társas élettől el nem zár, a közjónak tán még egyéb jó szolgáltatásokat is tehettem volna. - Meg említem még hogy a nagybani dohány termesztésre is én adtam Félegyházán az első példát 1837^{ben} - leg közelebb követett korán el halt Ring József kor-társam, és úgy tovább - mind ezek társadalmi rokonszenves befolyásomnak eredményei valának. -

Nem lehet meg nem emlékezni társadalmi állásomról a nőnem erányában sem. Már mint gyermeknek több Leány testvéreim, 's ezeknek barátnői lévén a városban létező többi leánykák, mondhatom valamennyivel gyermekkortól való esmerettségbe voltam - az Isten látja a szíveket és veséket - idő 's körülmények változtával majd egyik majd másikhoz több kevesebb nem valami komoly vonzalommal viseltetem - minek első üdvös következménye lön: hogy ledérebb nők erányában - a tisztességes társalgás által lévén elfoglalva - még a gondolat árnyéka se fogamzott agyamban - másik következménye az: hogy a nőekkel való finomabb gyengéd társalgási modort elsajátítván - legény koromban /: most vén koromban látom hogy úgy volt :/ minden tisztességes előkelőbb női körökben szívessen láttattam. - De szívessen láttattam a Mamák által is - 's a széles atyafiságbeli Nénik és Nagynénik általános rokoni szeretetével dicsekedhettem. - Külömben 33-34 éves koromig önbírálatom szerint igen korlátolt anyagi viszonyok közt érezvén magamat, 's Mari, Teréz hajadon testvéreim jó Anyámmal is a háznál lévén, házasságról komolyan soha se gondolkoztam - ámbár idők folytával láttam, és most még tisztábban látom: hogy jó hírnevemmel igen előnyös házasságokat köthettem volna - de magam csupa szerénység lévén, 's ez egyetlen tekintetben szegény jó Anyám igen önző lévén /: mert csak maga számára akart öregségére istápol fen-tartani :/ pedig a Szülők belátása és tanácsa milly üdvös a házasság kötelékénél, azt édes gyerekeim magyaráznom felesleges. -

- Elég az hozzá: hogy ha bár itthon is a legelőkelőbb, úgy a távol rokonságbeli Leányok közt szép hozományokkal ellátottak, többen szerencséjüknek tartották volna meg kérésemet, de részint mivel a házassági frigy kötésben magam is a szívnek adám az elsőséget - különös vonszalommal pedig egyik erránt se viseltetem - részint mivel az ész sugallatával senki, annál kevésbé Anyám nem támogatót, meg maradtam azon 20-21 éves koromban Posoni távollétem alatt a Malaczkai Vaymár kedves családjánál merített kedves emlékezetű eszmém mellett: hogy azon akkoriban 9, 7 és 5 éves három Leányka közül fogok egyet nőül venni. De minthogy már ekkor a 9 éves Minna Sunyálhoz férjhez ment, a 7 éves Joczi pedig meg halt, nem volt egyéb hátra az 5-6 éves - most már 19 éves Mathildnál.- Ez volt a titkos gondolatom, gyámolítva azon feltevésem által is, hogy majd ezt mint rokont - eddig ugyan esmeretlent - de anyai ismerettségénél fogva majd az én Anyám is szeretni fogja. - De hogy, mikor, miképp őtet meglátogatni? Csak úgy bizonytalanba Posonba utazni akkor időben még egy kis feladat volt! - Történt: hogy gyapjú eladás végett 1847 Jun.10-20 közt a Pesti vásárról haza felé utazván, Ócsa és Soroksár között Beniczky Miklós bátyival és fiával Dienessel találkoztam. Az üdvözlések után reám kiált Miklós bácsi: "jer Laci Posonba!" - mire én rég ohajtott leg titkossabb vágyam teljesítendő - kocsimról le ugrottam - 's nagy meglepetésökre hozzájuk csatlakozván mentünk Posonba 1847 év Junius 10-20~~ka~~ közt. - Fel érvén első dolgunk volt ott már ez idő szerint nyugalomban élő Vaymár Ferdinándot - Mathildom Attyát, 's őtet fel keresni. Megtaláltuk, Attya szívesen fogadott 's végén nagy félőrai várakozás után, a mi reám nézve egy sorsom döntő kis örökké-valóság volt - végre Mathildom is meg jelent.- Őtet meg látva végelhatározásra jutni, hogy elveszem - egy pillanat műve volt. - Valóban meglepő deli szép hölgy volt - hogy lelki tulajdonai külsejének megfelelnék - arról kételkedni sem akartam. Elvételi elhatározottságom elhírtenkedett nem volt, mert mint feljebb említém, már 14 év, vagy is a Vaymár családnak meg ismerése olta érlelem magamban a gondolatot, hogy közülök fognék egyet nőül venni, - kedves emlékezetű Annyuk Istvánfy /: valóságban gróf Erdődy :/ Antónia a minden tekintetbeni női szép tulajdonoknak egy remek példánya volt - 's a magyar közmondás szerint "alma nem messze esik a fájától" 's "nézd meg az anyyát, vedd el a leányát" csak azt következtettem: hogy anyya jeles tulajdonaival fog birni, 's így én minden habozás nélkül - tökéletes elhatározottsággal még ugyan az nap ebéd utánján Vaymár Ferdinánd Attyának komoly szándékomat kinyilatkoztattam, 's Anyátokat tülle forma szerint - magam lévén magamnak násznagya - megkértem. -

És csudálatos! habár leendő jó Ipam 13 évek oltá nem látott, 's azon hosszú időközben róllam jó formán mit sem hallhatott, feltétlen bele egyezését meg kéresembe szintén minden habozás nélkül tüstént, még pedig örömmel meg adta - 's így nem maradt egyéb hátra mint Mathildom szívét megnyerni. - De erre a jelen látogatás már azon körülménynél fogva se volt alkalmas, mert jelen látogatóba velünk volt Miklós Bányi fia Dienes is, mondhatom szép derék elegans gavallér fiatal ember, ki a legközelebbi mult években a Posoni Országgyűlésen huzamossabban tartózkodván, 's Mathildomnál mint különben közel rokon is gyakran megfordulván - köztök ha teljességgel nem mondhatom is, hogy komoly - de olyan természetes rokoni szívélyesség keletkezhetett - én is éppen azon gradusú de 10 évvel korosabb rokon ugyan - de még eddig Mathildommal semmi érintkezésben nem lévén - éppen nem csudáltam hogy e jelen első felléptem alkalmával Dienes öcsém körül szívélyesebben forgolódik. Ha bár én ezt jól láttam, 's azt is jól tudtam hogy 24 vagy 48 órai idő nem elég arra hogy illy körülmények közt az ember szíveket hódíthasson, sőt tán tértíthessen - mindazáltal elgondolva azt: hogy Posonba nem minen két hétbe szaladhatunk, bátorságot vevék magamnak Mathildomnak is eltökéllett szándékomat mindjárt Attya beleegyezése után szintén tudtára adni. - Hogy tett ajánlatom kedvező vagy kedvetlen benyomást tett e reá? Sem egyik - sem másik - meg határoznom nem lehet - sem határozott nemmel, sem igennel nem felelt - a mi azt illeti teljességgel nem is tehetett egyebet - 's így ez alkalommal férfias kitűzésembe, és nem haszontalan önérzetembe bízva, nem reménytelenül ugyan, de adott szó nélkül tértem haza. - Látogatásomat két hét múlva isméttem Posonba, de hasonló eredménnyel, azon férfias ajánlatot hagyván hátra, hogy határtalan hosszú ideig várni fogom elhatározását. - Haza jöttem - vártam - néhány eredménytelen levelet váltottunk - meg vallom, immár megfogyott reménnyel a hosszú útra nem szántam el magamat. - El múlt 847 - jött 848 - a levelezés meg gyérült - Martiusba a forradalom ki ütött - viszontagságaival a házassági szándékot ha nem lohasztotta is, de akadályozta. - El jött September, és abban Mathildomnak egy levele, mellyben hogy hozzám nőül jön, elhatározását tudtul adja - mire én a legközelebbi lehető alkalommal, November első napjaiba, éppen mikor a szerencsétlen Schwechati ütközetből Honvédjeink vissza vonulóban voltak - Poson úcczái tömve lévén velök - Posonba meg érkeztem. Szerencsétlenségemre Mathildom Testvérjénél Sunyálnénál Morva Szélben Gajáron lévén - előjövételéig várnom kellett - előjövén 's engem Minna testvérének és Sógorának bemutattni ohajtván újra vissza mentünk Gajárra.

Akkor kis Lajos öcsém gazda-társasága mellett - jó késő estve értünk oda - a fogadás szíves volt, Sunyálék mindjárt pártomra állottak - Mathildom habozóban.- Más nap ebéd közben híre jön: hogy jönnek a németek. Nyakra före ebédet félbe hagyva fogattunk 's indultunk Posonba. A sok magyar előrsökön alig tudtunk keresztül hatolni, szerencsére Alföldi magyarságomat látva bocsátottak keresztül. Posonba szerencsésen meg érkezve, a hadi bonyodalmak miatt csak egy estém volt még az ott maradásra, a mellyen sok szép szó - könnyek és tusák után éjjeli 11 óra tájban gyűrűt váltottunk - miszerént más nap mint boldog Jegyes valék szerencsés haza felé útnak indulhatni. - Osszekelésünk határnapjáról azonban a fenforgó hadi zajok miatt szó sem lehetett. - E zavarokban ismét múlt az idő - összeköttetésünk levelezésből állt, Posoni hosszú útról gondolkodni se lehetett. - El jött Julius vége 's Augustus eleje 849, 's azzal Haynau tábora Fél-egyházára, 's a táborral Ipamnak egy rokona Zech obester, ki magát hozzánk quártélyozván, hozá Posoni kedvesseim üdvözetét, és üzenetöket, hogy várva várnak.- Mire Augustusban szomorúan lezajlván Világosnál a forradalmi harcz, a közlekedés lehetősége nyílani kezdett - végre a Komáromi Capitulatióval October elején a gőzhajói közlekedés is a Dunán megnyilván, October 7^{kén} el indultam, 's minden baj nélkül Posonba érve October 11^{kén} délután 5 órakor a Szent Márton Templom Sekrestyéjében valahára hosszú boldog álmodozásim célját érve, Isten Szent Oltára előtt megesküdvé egybe keltünk. -

ENDRE LÁSZLÓ IV.: AZ ENDRE CSALÁD TÖRTÉNETE

Pessenbach, 1945 júniusában

Nagypapa naplója családunk eredetéről kb. 1740-től 1849-ig több mint egy évszázad történetét foglalja magában. Nagypapa 1869-ben írta, vagy legalábbis keletzése szerint ekkor fejezte be megírását. 1849-ben vette feleségül Pozsonyban Nagymamánkat Vaymár Mathildot és hozta haza Félegyházára hajón a Dunán. Ettől az időponttól kezdve adataink hiányosak. Édesapánk birtokában igen sok irat, szerződés, okmány maradt gyönyörűen rendezetten, sajnos mindez ellenséges kézbe került.

Édesapánk sok kedves történetet mesélt Nagypapáék életéből, összefüggő emlékeink azonban sajnos, nincsenek, és nyolc hónappal ezelőtt megboldogult Édesapánk sem tud már egyes kérdésekre választ adni.

Annyit tudunk, hogy Nagypapa rendkívüli képességű, tehetségű, szorgalmú, a puritánságig egyszerű, rendkívül szerény és takarékos, emellett vendégszerető és szükség esetén adakozó, mély bölcsességgel megáldott ember volt.

Édesapjától meglehetősen szétzilált birtokrészeket és gazdaságot vett át adóssággal terheltén. Amellett az Alföld gazdasági viszonyai rendkívül mostohák voltak még abban az időben, az értékesítési és szállítási nehézségekről nem is beszélve.

A Duna Tisza köze még a törökidő másfél évszázados nyomorúságát sínylette, a falvak százai pusztultak el és néptelenedtek el, gyönyörű erdők, nagyobbára tölgyesek égtek le, és ami egyik legnagyobb okozója volt a nyomorúságnak, a Duna Tisza közti fejlett gátrendszernek a teljes elpusztulása volt, minek következtében a tavaszi áradások alkalmával addig művelés alatt állott száz és százezer holdak, lakott területek kerültek víz alá és néptelenedtek el szinte teljesen. A szárazabb esztendőknél a lakosság egy-egy töredéke visszahúzódott a víz által nem járt, vagy kevésbé járt magasabb részre, ahol halászatással és főleg pásztorkodással tengette életét.

A lakott részek messze estek egymástól. Napi járóföldeken embert látni nem lehetett. Nem kell csodálkozni azon, ha a betyárvilág ezeken a helyeken valóság volt. A szabadságharc után sok jó magyar bujdosott a nádasok, buckák közt. De a törvény keze alól menekülők is idekint húzódtak meg, és mivel más keresetük nem is igen volt - pásztor és betyáréleten kívül nem volt más élet a pusztán - abból éltek, amit mástól elvettek. Éjszaka idején rámentek a jószágra, ménesekre, gulyákra, juhnyájakra és elhajtották, amennyi kellett. Ha a pásztorok kevesen voltak, nem is igen tudtak védekezni a jó lovakon, fokossal, baltával, néha fegyverrel járó betyárok ellen. Kiegyeztek és néha együtt is dolgoztak. "Élni és élni hagyni" alapon jutott is, maradt is a jószág gazdájának valamennyi.

Igy voltak azok a vállalkozó szellemű, bátor emberek is, akik mint Nagypapám, belevágtak, és a városhoz közelebb eső földjükön kívül, távolabb eső pusztákon szereztek bérleteket. Nagypapámnak volt birtoka a Félegyházától tíz km-nyire eső Ferencszálláson, amelyet most Szentkútnak neveznek, amely aztán Édesapánké lett. Ez volt az, amelyiken mi is felnőttünk, s amelyet Édesapánk a Duna Tisza köze egyik legszebb mintagazdaságává fejlesztett. Volt azonkívül a Nagytanya, mintegy km-nyire, a Kistanya (Iván bácsié lett?), Páka (Szidi nénié és Etelka nénié), és bérlete is volt mintegy 2000 holdnyi Matkó pusztán, amelyet az egri káptalantól bérelt. Ez lehetett vagy 40 km-nyire Félegyházától. Útja nem volt más, mint kerékagyig érő sár, vagy homokút, hiszen Félegyházának még az ország fővárosa felé sem volt sem vasútja, sem kövezett útja. Itt a hintóval vagy féderes kocsin való utazás állatkínzás lett volna. Nagypapám tehát kis könnyű, rázószekereken járta a gazdaságait. Szinte reggeltől estig úton volt.

Egyszer jó későn este betyárok állították meg, hogy malacát elvegyék, de aztán mégis tovább engedték bántalmazás nélkül. Azok a betyárok számon tartották és ismerték az embereket, birtokosokat. Elsősorban azokat sanyargatták, vagy lopták meg, akik zsugoriak és rossz cselédtartók voltak.

Nagypapa nagyműveltségű ember volt. Iskoláit is városban, Szegeden, Pesten, Pozsonyban végezte. Úgy Édesanyja, mint Nagymamánk nagyműveltségűek, vendéglátók voltak. Sok ember fordult meg házaiknál, akik nyugati, fejlettebb és kényelmesebb életformák közt éltek és nevelkedtek, nagypapánk is tudott volna, az ország más részén akár hivatalviseléssel, akár meglévő ügyvédi oklevelével kényelmesebb és talán jövedelmezőbb életet biztosítani magának, 8 azonban nem tudott és nem akart

elszakadni apái földjétől. Élethivatásának tekintette, hogy az ősi földet az adósságokból kitisztázza, felszerelje, és hatalmas családja eltartását, és majdan gyermekei kielégítését további földszerzésekkel biztosítsa. Ízért vállalta azt a mérhetetlen terhet és fáradtságot, amelyet a Duna Tisza közti 19. század-beli gazdálkodás jelentett.

Vállalta mellette ezt az életformát Nagymamánk is, aki egész gyermekkorát a teljesen nyugati műveltségű Pozsony városában és az ennek közelében fekvő Pálffy uradalomban töltötte, amelynek atyja jószágigazgatója "Volt* Számára szinte más ország volt, ahová került. Idegen .az éghajlat, a növényzet, az emberek. Úgyszólván az 8 úri házuk volt az egyetlen, amelyben az ország egyéb részein általános magyar úri családi légkör uralkodott. Félegyháza csak alig százestendős volt a visszatelepülés óta. Tradíciója alig volt. Parasztságából éppen csak kifejlődő polgársága hajlamos volt a fejlődésre, haladásra, de vezetőrétege még nem képződött. Néhány katonatiszt, a Bach korszakban odakerült néhány hivatalnok, a gyógyszerész, aki ugyancsak nemet eredetű volt, a pap, a tanítók jelentették ezt a réteget. A módos parasztság, a többszáz holdas gazdák megépítették ugyan maguknak a hatalmas, >-6 szobás házakat, nem sajnálták a pénzt a zongoráért sem, de nem igen használták. Kulturális élet nehezen fejlődött.

Nagypapámnak hatalmas könyvtára volt már ez időben. Tökéletesen beszélt, nem csak olvasott, latin, német és francia nyelven, valószínűleg görögül is, Nappal azonban nem igen volt ideje az olvasásra, hiszen szinte hétszámra volt úton egyik gazdaságból a másikba, ezért éjjel olvasgatott. Az olvasásban annyira, elmerült, hogy a külvilágot alig vette ilyenkor észre. Sokszor előfordult, hogy a petróleumlámpa füstölni kezdett s a korom ellepte haját, szakállát, és az egész szobát. Gyönyörű írása volt, akárcsak Édesapámnak. Egyetlen tollvonásnyi hiba nem volt egyikük írásában sem. Talán még megvannak valahol jurátus korabeli, a 19. század eleji pozsonyi diétákon, mint országgyűlési ifjak (tollnokok, jurátusok) által saját kezűleg írt naplók, beszédek, Wesselényi Miklós, Kölcsey Ferenc stb., stb. eredeti előadásai nyomán, amelyeket sokáig, gondosan őriztem. Szép írását sajnós a jelenleg élő generációban talán senki nem örökölte, Édesapámnak és fivéreinek, ill. bátyjainak, Antal., Sándor, Iván bácsinak, mint ismerem, hasonló szép írása volt, így a fiatal Antalnak s Édesapám legfiatalabb testvére fiának, Koffer Lacinak is.

Iván bácsi igen kedvesen rajzolt és festegetett is. Különösen ló és agár képei voltak kitűnőek. Jól rajzolt Hoffer Laci is. A mostaniak közül Ilonka húgom gyerekei közül Zsuzsi és különösen Pali jól rajzolók.

Nagypapáék nagyon boldog házaseletet: élhettek, nagyon szerették és becsülték egymást. Nagymama szép asszony is volt, bár én csak ágyban fekvő helyzetében emlékezem rá. Abban a szobában feküdt a félegyházi öreg házban, amely aztán Édesanyámnak is hálószobája volt.

Nagypapára csak mint fehér hajú és szakállú ősz emberre emlékezem, amint botjára támaszkodva jött át-át hozzánk látogatóba a szomszédos házba. Emlékezem jóságos hangjára, keze érintésére, simogatására.

Sokkal érdekesebb, hogy már Édesapám is csak ősz embernek ismerte Nagypapát. A 11 gyerek közt 8 a tizenkettedik volt. Nagypapa 1813-ban született. Édesapám 1865-ben. 52 éves lehetett csupán, egy évvel idősebb nálam, nekem még nincs ősz hajszálam, de "hogy az idők járnak, egy év múlva már én is lehetek teljesen. Ősz.

A 15 gyerek közül kilenc érte meg a teljes felnőtt kort, öten voltak fiúk, és. négy leány, aki mind férjhez ment. Az aranylakodalmi családi albumban van egy kedves kép, amelyen a két nagyszülő - valamennyi gyermekkel, s egy másik, amelyikén Nagypapa az öt. fiúval van együtt, Valamennyien kifejezetten egészséges szép férfiad Az asszonyok kedves, finom, nőies arcok.

A gyerekek közül a legöregebb **László** volt, aki gyerekkorában súlyos betegségbe esett, s emiatt Nagymamám elkényeztette. Ez, valamint alaptermészete is okozhatta, hogy a legkevésbé szerencsésen sikerült a gyermekek közül. Ami kedvezőtlen, a többi családtagok és hozzátartozók jellemétől és szokásaitól elütő hír vagy jelenség került a családról a nyilvánosság elé, az mind Laci bácsi ágától, főleg Lajos fiától származott. Pedig sok nemes tulajdonsága is volt. Jóságú, gavallér és bohém. Kiváló zenei tehetség, általában tele zsenialitással. Nyelvtelhetség. Franciául, németül kitűnően írt és fordított. De nem sokra ment életében, örökrészét még Nagypapa életében megkapta, de túladott rajta, aztán újra megkapta és újra elköltötte. Ha a Faustot adták Bécsben, ha máshonnan pénzt előteremteni nem tudott, eladta az utolsó ökrét, hogy Bécsbe utazhasson. Pedig akkor még nem járt vonat sem Pestre, tehát oda-vissza mintegy 1000 km kocsin való utazást jelentett egy-egy ilyen Faust előadás, az idővesztéséget nem is számítva. Talán hatvanszor látta a Faustot. Maga is szerette. a zenét, tanyai házába is kivitte egyszer a zongoráját. Nem volt kéznél kőműves, s mivel, a zongorát nem tudta másként elhelyezni megfelelőképpen, a háznak egyik oldalfalán nyitott rést, a zongora falon kívül eső részét pedig kukoricaszárral takartatta be. Miután gazdasága tönkrement, különböző hivatalai voltak. Községi jegyző, vármegyei írnok, a „Magyarország” c. Holló Lajos félegyházi képviselő által szerkesztett politikai napilap korrektora stb. El is látta hivatalát szépen, csak éppen nem volt türelme ahhoz, hogy sokáig megmaradjon egy-egy helyen. Két fia maradt, Dénes és Lajos. Dénes szintén zenei tehetség, amellet jeles műfordító-. Sok kisebb Önálló műve és francia regényfordítása jelent meg előkelő napilapoknál. Szép állása volt a polgári életben is a MÁV igazgatóságnál. Dunaharasztiin szép kis családi otthon is szerzett magának. Kétszer házasodott. Első feleségétől származó Béla nevű fia zenei tehetségét örökölte Szinte gyermekkorában lett az Európa híru Budai Dalárda karmestere, 28 éves korában pedig a kolozsvári Nemzeti Színház karmestere lett. Dénes második házasságából származott Loránd nevű fia, aki a Nemzeti Bank /v. Pénzügyi Központ/ tisztviselője, a világháborúban pedig repülő zászlós volt, sebesült is és szép teljesítményei voltak. Laci bácsi második fia Lajos, nálam mintegy 5 évvel volt idősebb. Külsőre hasonlított hozzám, amivel nem egyszer vissza is élt. Tehetséges, de jellemgyöngye ember volt. Nagyzási mániájában minduntalan túlköltekezett, s pénzszerzési forrásait nem igen válogatta. Igen jó állásai voltak, amelyeket sorban el kellett hagynia, előttem ismeretlen okokból. Rendes szokása volt, hogy reám való hivatkozással kölcsönöket vett fel ismerőseimtől, tisztelőimtől, és autójavítási, üzemanyag számláit is hozzám küldette kifizetés végett. Gyakran költözködött, mert lakbéréket sem igen fizetett. A költözködési számlái is hozzám jöttek. Autókaramboljainál is az én nevemmel takarózkodott. Egy ízben a Pesti Napló nagy cikkben számolt be egy állítólag velem történt gépkocsiszerencsétlenségről, amely ugyancsak vele történt meg. Alispánkoromban pedig nevemmel visszaélve szerzett az alám tartozó textilgyáraktól ellátmányt pesti kereskedők részére, amelyért rendszeres anyagi ellenszolgáltatást élvezett. Címkórsága is nevetséges volt, OKH igazgatónak, ny. főispánnak, kormánybiztosnak adta ki és méltóságosnak címezte magát. A bűnügyi nyilvántartásban is valami 8-10 alkalommal szerepelt a neve. Röstellem, hogy mindezeket meg kell írnom róla, de annyiszor élt vissza családunk nevével, hogy ha valahol ez szóba kerül, találják meg a magyarázatot arra, hogy ennek a sokféle ágazó hatalmas családnak csak ez az egy ága volt, amely miatt restelkednünk kellett. Lajos felesége Nagykörösről származott, családi nevén Bárány leány, aki szépen festett. Két gyermekük volt: Gabriella, aki Ikvy Mihály vezérkari alezredes felesége lett, és László, aki most végzi iskoláit.

A második fiú, **Antal** bácsi éppen ellentéte volt bátyjának, a bohém Laci bácsinak. Foglalkozására nézve is precíz, pontos, szorgalmas mérnök, majd egyúttal mintaszerű állami hivatalnok, folyammérnök Szentesen, Újvidéken stb. A végén, mint műszaki tanácsos ment nyugalomba. Típusa a bi-edermeier kor és egyben az ideális állami tisztviselőnek. Puritán és becsületes a megközelíthetetlen és megvesztegethetetlen legapróbb részleteig. Szerény és nem törtető, szorgalmas, de sohasem stréber. Túlságosan is szerény és úr volt ahhoz, hogy nagyobb karriert fusson meg. Szép öröklött vagyonát megtartotta, felesége a megyeszerte híres szép Jurenák Margit is szép földet örökölt Szentesen. Felesége korán meghalt, de Antal bácsi, aki

rajongásig szerette feleségét, nem házasodott meg újra. Nyugalomba vonulása után, földjei is bérletben lévén, egy ideig Félegyházán lakott, mintegy 2-5 évig. Kedvesen járogatott hozzánk. Eljárt velünk örömmel vadászni Pötölle pusztára, Szentkútra is. A háború idején Pestre költöztében szívszélhűdés következtében halt meg 1915-ben. Laci bácsi bohém volta miatt a családi iratok, emlékek, pld. Dugonics András íróasztala stb. nála, mint legöregebbnél maradtak, s halála után-részint. fiához, részint hozzám kerültek. Engem igen szeretett, sokat voltunk együtt Pötöllén is és azt tervezgette, hogy ha Pesten lesz lakása, én majd mint jogász nála lakom.

Egyetlen fia volt, szintén Antal, igen tehetséges, becsületes, derék ember, aki fiatalkorában egy ideig betegeskedett, s emiatt szülei kicsit elkényeztették. Az étellel is meghasonlott. Első feleségétől elvált, másodiktól azonban, aki egyszerű származású., de- rendkívül derék, és jó asszony, amellel igen szép jelenség is volt, két sikerült, szép leánygyermek született. Az ifjú Antal jogot végzett, de nagy hajlama volt a rajzhoz, tehetsége memóriájában is rendkívüli volt. Iskoláit tiszta jelesen végezte, annak dacára, hogy alig tanult. Jogász korában a legnehezebb jogi könyveket, amelyeket egyszer, olvasott csak át, szinte szóról szóra idézte, Előbb Csongrád megye szolgálatába került, mint szolgabíró, de nem sokáig állta itt ki a tudatlanság és kicsinyességben élő emberek között, Idealista és pesszimista volt egyszemélyben. Rendkívül éles, judíciuma volt politikai és gazdasági kérdésekben egyaránt. Dacára sok nemes igyekezetének, állandó, balszerencse üldözte. Egészségi állapota, családi élete, ill. első házassága, hivatali állása, majd később bérletben lévő földjein újra kezdett gazdálkodása alig hozott örömet számára, inkább csak keserűséget. Ha bérbe adta földjeit, jó gazdasági konjunktúra jött, ha ezen felbuzdulva újra gazdálkodni kezdett, lement a búza és jóság ára, úgy hogy szép vagyona, földbirtoka mellett adósságot kellett felvennie, amikor legdrágább volt a pénz. Balszerencséje aztán bizalmatlanná, gyanakvóvá, néha fősvénységig takarékosná tette. Egyszerűségében és puritánságában, hasonló volt közös apai nagyapánkhöz. Míg azonban az, adóssággal terhelt öröklött földbirtokát tizenhárom gyermek mellett megsokszorozta, ő a meglévő birtokát is alig tudta megtartani Szentesen a Rákóczi utcában csinos és tiszta, de egészen egyszerű, paraszti típusú, az utcára véggel néző házban lakott, amelynek két tágas szobája ugyan a szép régi úri bútorttal, értékes könyvtárral otthonát szerető művelt ember otthonára vallott, de kényelmi berendezésében (WC messze hátul az. udvarban) igényesebb iparosember számára sem felelt volna meg. Felesége, becsülettel tartott ki mellette különbségeiben. Két szép, helyes leányuk neveltetésére azonban nem sajnálták a pénzt. A nagyobbik leány Panni, aki atyja sok kiváló tulajdonságát, észbeli tehetségét is örökölte szerencsére örökölte édesanyja gyakorlatiasságát is, Játszva végezte el - állandóan mint legelső tanuló - a gimnáziumot, majd ennek, végeztével hasonló kiváló eredményel. a szegedi egyetemet is, és 24 éves korára gyógyszerészeti oklevelét szerzett. Értékes, okos, és rendkívül szép leány volt. Szinte gyermekkorától jegyben járt a vele egykorú., és a legelső szentesi családból származó Zsoldos Ferenc, orvostanhallgatóval, akihez 1944. november 28-án feleségül is ment. A fiatalok ezidőben előbb, mint jegyesek, majd mint fiatal házasok nálam laktak budai lakáson, mert úgy előbbi lakóhelyük Szeged, mint szülőik otthona Szentes közben 1944. októberében orosz megszállás alá került. A szülők a kisebbik leánnyal, a hét évvel fiatalabb Évával együtt lovakocsin Dunántúlra a Somogy megyében fekvő Gamás községbe menekültek. Hogy itt túlélték-e a december hónapban bekövetkezett orosz inváziót, nem tudjuk. Panni férjével, aki időközben katonarvos lett, a Szálasi kormány idejében Nyitra megyébe, Födemesre került. Itt találkoztam velük egy országjárás alkalmával 1945 tavaszán utoljára. Hogy velük is mi lett az ország teljes orosz kézre jutása után, nem tudjuk. Szegényeknek, kevés megmentett, holmijából egy értékes nagy koffer velem volt Velemenben, a sok egyéb, saját holmival együtt valamelyik oberdonau állomáson kallódott el.

Édesapám szerette a fiatal Antalt és családját. Évente egyszer-kétszer táviratozott érte Szentesre, ahonnan szívesen át is jött hozzánk Szentkútra, olyankor amikor nagyobb társaság s főleg idegenek ott nem voltak. Ilyenkor élveztük rendkívül érdekes és szellemes előadását. Én is felkerestem Őket Szentesen, ha hivatalos úton, vagy egyébként arrafelé jártam. -Mindig szívesen fogadtak. Édesapámék aranylakodalmára is eljött Panni a vőlegényével és. attól kezdve gyakrabban, voltunk együtt Szegeden is, Pesten is. Esküvőjükön násznagyuk voltam. Farkas. Ákos szföv. polgármester adta össze Őket, a Városházán. A Kálvin téri református templomban esküdtek, és nálunk volt az esküvői ebéd. Katalin, Szilávy, Hoványi Gyuszi, Kálmán Sándor is részt vettek. Azt sajnáltuk csak, hogy Zsiga fiam., aki akkor, sebesülten a szomszédos Siesta szanatóriumában feküdt, sebláza miatt nem tudott velünk lenni.

Nagyapám harmadik fia **Sándor** bácsi a 38.-as Molinár közös gyalogezrednek volt a tisztje. Kiválóan derék fegyelmezett, kemény katona volt, közismert igazságossággal párosult rendkívüli szigorúságáról. Egyformán érdem szerint büntetett és jutalmazott is. Alárendeltjei szinte kivétel nélkül rajongtak érte, mért- a feljebbvalók minden indokolatlan rosszindulata ellen megvédte őket. Érdemes előjárói is becsülték, de tartottak is tőle, mert igazát fel nem adta. Sikerült visszavágásairól, tréfáiról számos történet járt szájról szájra. Egészen remek humora is volt. Szerette a zenét. Elváltathatatlan barátságban voltak öccsével Iván bácsival, aki szintén tényleges katona volt, bárha orvosi minőségben. Ha csak tehették, együtt is laktak, minden szabad, idejükét együtt töltötték. Együtt jártak szórakozásra, udvarlásra. Talán ezért is házasodtak mindketten későn. Gyönyörűen füttyültek mind a ketten, egész operákat is együtt. Sándor bácsi feltűnően csinos magyar tiszt is volt. Soká

állomásozott Bécsben, ahol női társaságokban is igen szerettek. Mikor Sándor bácsi vezette fel a Burgba az őrséget, külön számon tartották a bécsiek, annyira festői látvány volt nem csak a csapat és parancsnoka, hanem az a mód és fegyelmezetség, ahogyan az őrségváltást csinálták.

Sándor bácsi híres volt a szókimondásáról és őszinteségéről. Amikor Kossuth Lajos halálának híre az országba érkezett, császári és királyi őrnagy mivolta ellenére házára kitűzette a gyászlobogót. Természetes, hogy azonnal nyugdíjazták is. Ezután csöndes visszavonultságban Szegeden élt, megházasodott. Négy leánya született, akik nagyrészt férjhez is mentek. A Péteri tó mellett, nem messze a szentkúti otthonunktól volt szép kis szőlője egyszerű lakóházzal, itt töltötte a nyarat vízivadászattal, vadkacsázással. Itt gyakran volt vendége. Iván bácsi is. Sándor bácsinak nálunk való látogatásai nekünk gyerekeknek mindig különös örömet jelentettek. Komoly arccal tréfázott velünk, s mi nagyon szeretünk vele játszani. Emlékezünk arra, amikor egyszer Félégyházán az öreg háznál egész nap azzal üldöztük, mondja meg, szeret-e a tükörbe nézni. Ha azt felelte igen, kórusban kezdtük énekelni: Kényeskedő Katica, kényeskedő Katica! - ha azt felelte, hogy nem, azt énekeltük ugrálva neki: Szundika, szundika! Vannak ilyen buta kis emlékek az ember életében, amelyeket soha nem tud elfelejteni, komoly események pedig feledésbe mennek. Sándor bácsi szép kort ért meg. Pesten érte utól a halál, ott is temették el. Laci és Antal bácsi Félégyházán, Nagypapa sírja mellett nyugsznak.

A negyedik fiú volt **Iván** bácsi, Sándor bácsinak már említett öröktársa. Egymáshoz való ragaszkodásuk alapja talán a természetükben levő sok egyező vonás melletti ellentétek-. Mindketten katonák, fegyelmezettek, puritánok, zene és vadászatkedvelők. De míg Sándor bácsi tréfás, hangosabb, erőteljesebb, Iván bácsi inkább Antal bácsihoz hasonló csöndes, halk, finom úr, aki minden disszonanciát kerül. Termetre nézve az öt fiú közt a legalacsonyabb és aránylag leggyöngébb. De kitűnő lovas, táncos, vívó és lövő, és bár ú.n. krakéler természetű soha nem. volt, de

soha nem tűrte, hogy bármilyen környezetben is félkézzel kezeljék. Katonaorvosi csapatszolgálatát a cs. és kir. 7. huszárezredben teljesítette, ahol azidőben a Monarchia legelőkelőbb arisztokrata és dzsentrifiai szolgáltak. Az orvosi, illetőleg katonaorvosi hivatás nem tartozott azidőben a XIX. századvégi úri Magyarországon a legmegbecsültebbek közé, azért eleinte azt hitték, az új ezredorvost is csak úgy félvállról kezelhetik. Rövidesen rájöttek azonban arra, hogy a szerény megjelenésű ezredorvos az ú.n. úri multságokban is felveszi a versenyt bármelyik nagyhangúval, jobb lovai és agarai vannak bármelyiküknél. Soha nem nagyzott, de nem sajnálta soha azt, amivel a császár kabátjának és előkelő csapat testének tartozott. Debrecenben ezredorvos korában házasodott meg, feleségül vette **Szerváczy Rózát**, akitől egy fiuk származott, **Andor**. Ő is

Szerváczy Róza

mint apja, kissé gyöngébb fizikumú szőke fiú, sokáig céltáblája volt a jóval öregebb unokatestvérek indokolatlan tréfálkozásainak., ami kissé elkeseredetté is tette. Iskoláit szép eredménnyel végezte, végül is édesapja nyomán katonaorvosi pályára ment és a második világháborúban, mint ezredorvos szép teljesítményeket mutatott fel. Elég korán házasodott, felesége **Clement Sári** a Nemzeti Bank

igazgatójának volt a lánya. Először egy leánykájuk született, majd Andor harctéren léte alatt leányikrek jöttek a világra. A három leányka, **Ildikó, Enikő és Gyöngyvér** sok gondot adtak a háborús világ közepén a derék házaspárnak, akik gyönyörűen nevelték a három kis virágszálat. 1944-őszén ők is Velembe jöttek, s onnan tovább Németországba, Eichstättbe, ahol 1945 májusában valószínűleg szintén amerikai megszállás alá kerültek.

Iván bácsiéknak szép háza volt Félegyházán, közvetlenül Nagypapának az öreg háza mellett. Négy szobás igazán barátságos szép otthon volt. Két éves koromtól négyig, Nagypapa haláláig mi laktunk benne 1897-től 1899-ig. Iván bácsi nyugdíjba menetele után ott telepedett meg, jó szomszédok voltunk (mert mi meg az öreg házba kerültünk). Iván bácsi felesége jóval fiatalabb volt nála, mégis előbb halt meg. Igazán kedves, jó szándékú, kellemes úri asszony volt, ragaszkodott családjához és szép rendben tartotta otthonát. Félegyházán, 4 km-nyire a Majsai-úton volt egy kis tanyájuk is (a másikat eladta Iván bácsi), itt gazdálkodtak is. Iván bácsi közel kilencven éves koráig élt Félegyházán, özvegyiségében elég szomorú egyedülletben. Halála után házát fia eladta. Jó kézbe került, egyik unokabátyánk, Hoffer Józsi vette meg. A ház árát Andor Röntgen felszerelésbe fektette, amely az oroszok bejövetele alkalmával Kecskeméten maradt. Ez is elveszett, ahogyan egyelőre a ház is elveszett volna.

Sorrendben most az ötödik fiú Édesapám következnek, őt azonban a folyamatosság miatt végére hagyom, es most Nagypapa lányait veszem sorba.

Endre Izabella

Köztük a legidősebb **Gizella** néni volt, aki **Cserényi Gézához** ment feleségül. Róluk nem sokat tudunk. Házasságuk nem lehetett talán valami szerencsés, mire mi születünk, ők már meghaltak, gyermekeik nem maradtak.

A második leány **Izabella**, temperamentumos, szókimondó asszony volt, sok természetes kedvesség mellett, szélsőséges tulajdonságai voltak. Többször volt nálunk Szentkúton. Mi gyerekek szerettük. Némi hasonlóság volt a mi megítélésünk szerint közte és Sándor bácsi közt. Férje **Huszka Dezső** derék, értékes, de csöndes természetű jómódú birtokos és ügyvédember volt. Gyermeke nem maradt utánuk, de mi a Huszka rokonságot szerettük.

Dezső bácsi egyik unokaöccse Ernő sokat járt a mi házunkhoz. Benne is bátyjához, a híres zeneszerző és operettíró Huszka Jenőhöz (Bob herceg, Gül Baba, stb.) hasonlóan sok zenei tehetség volt. Sokat zongorázott nálunk Félegyházán is, Szentkúton is. Egy unokahúgához, özv. Klimkó Dezsőnéhez sokat járogattam, pesti jogász, koromban, helyes Ili leánya miatt, akivel jól megértettük egymást. Bella néni férje halála után Vecsésre költözött, ahol csinos kis saját házában lakott élete végéig.

A harmadik leány **Etelka** néni. Úgy fennmaradt fényképek, mint ismerői állítása szerint rendkívül bájos, szép, törekeny teremtés volt. Természetére nézve szelíd és csöndes, amellet rendkívül intelligens volt. Férje a Pozsonyból(?) származott **Juventius Antal** királyi mérnök volt, akitől két gyermeke, Antal és Erzsébet származott. Ez a házasság sem volt valami szerencsés, és Etelka néni egészen fiatalasszony korában halt meg. Gyermekeit a következő leány, Szidi néni nevelte. Antal apja példájára mérnök lett. Mádai Margitot vette feleségül. Két fiuk közül az idősebbik, Antal fiatalon, diákkorában halt meg. A másik, László apja zenei tehetségét örökölte. Az apa is korán meghalt, özvegye Temesvárra költözött, ahol az 1918-19-es években, mint temesrékási szolgabíró többször meglátogattam. Később ott újra férjhez ment egy Panajott nevű gyógyszerészhez.

Endre Etelka

Etelka néni leánya **Erzsébet**, hozzánk második szomszédban Szidi néniéknél nevelkedett, s bár sokat volt intézetben, mégis elég gyakran találkoztunk vele és szerettük. Sokat járt hozzánk. Legkedvesebb gyerekkori emlékeink közé tartozik az 8 menyasszonyága, mely a mi szemeink előtt játszódtott le. A vőlegény Édesapám szolgabírója **Decsy József** volt, aki rendkívül kedves, jó kinézésű, mulató, szinte bájosnak mondható ember volt. Jóval idősebb volt menyasszonyánál, de nagyon jól jártak egymással. Házasságuk egyike volt a legszerencsésebbeknek, amelyet valaha, közelről láttam. Decsy Józsi nemsokára Gödöllőn lett főszolgabíró, s nekünk gyerekeknek, nem volt hőbb vágyunk, mint hogy hozzájuk kerüljünk, ha csak egy-két napra is, mint az ő vendégeik. Böske - ahogyan mi neveztük - letéteményese volt húgaim, minden bizalmas ügyének. Pár évvel volt csak idősebb náluk, de ez a

különbség nagy tekintélyt adott neki, hiszen mi diáksorban voltunk, ő pedig férjes asszony. Amellett kedves, csinos, okos asszony is volt. Igen jó gyakorlati érzéke volt kis vagyonkájuk meggyarapításához, szerény jövedelmük fokozásához, házak vételével, eladásával, építkezéssel, részvényeket is vásárolt és biztosította a vendéglátással járó kötelezettségeket. Mindketten szerették a társaságot., a cigány mulat-ságot. Ura kitűnően énekelt magyar nótákat, saját zongora kíséretével. Megvesztegetően kedves házi-gazdák tudtak lenni. Én is sokszor élveztem vendégszeretetüket, sőt hivatali pályám-elején. 1920. ja-nuártól márciusig náluk laktam, mint fiatal gödöllői szolgabíró, 1923-ban Decsy Józsi halála után utódja lettem. Nem is egy évvel ura halála után Böske újra férjhez ment. Ez a házasság nem volt méltó hozzá. Szerencsére válással végződött mielőbb, de megbontotta azt a régi kedves jó viszonyt, amely öt csalá-dunkhoz fűzte.

Böske és Decsy Józsi házasságából két leány származott, **Erzsébet és Etelka**, Mindkettő any-jához; hasonlóan kedves, jó pajtásunk lett, különösen húgaimnak. Az idősebb Bözsike tanárnői diplo-mát, szerzett, és mint igen kiváló és eszes leány, a budapesti tankerületi főigazgatóságon kapott fontos beosztást. Aztán ő is férjhez ment **Brunner Aurél** derék jóra való tisztviselő emberhez. Húga Etelka pedig **Brenner László** elektromérnökhöz. Két gyermekük született, egy fiú és egy leány (3 és 7 évesek), Valamennyien tisztességben, becsületben élnek, szeretik a jó társaságot, mindig jól éreztük magunkat körükben.

Az özvegy két leányával – még férjhez menetelük előtt - Pestre költözött, a Bakáts téren vettek egy öröklakást maguknak, mely azonban a fővárosnak 1944 nyarán való légitámadásai idején bomba-találat folytán, megsemmisült,

A legfiatalabb lány **Szidónia**, a mi most is elő fehér hajú kedves bájos Szidi nénénk, egyúttal az egész család legfiatalabb tagja is volt. Márta húgomhoz hasonló szelíd, szép, okos leány lehetett, aki

nemes vonásait, vonzó lényét közel 60 éves korára is megőrizte. Fiatalon ment férjhez a közbecsülésben álló helybeli gyógyszerész családjába **Hoffer Józsefhez**, akivel több mint 51 éven át élt megelégedett, kiegyensúlyozott, sok gonddal bajjal sok örömet is hozó házas életet. Négy szép gyermekük közül egy fiú egész fiatalon hunyt el. A legidősebb **Józsi**, ma mintegy 55 éves, gazdálkodott. Gyerekkorától kezdve úgyszólván csak ez. érdekelte, ennek is készült, Édesapja pákái gazdaságát valóban mintagazdasággá fejlesztette tovább. Részt vett, mint huszártiszt az 1914-18 világháborúban, orosz fogságba esett. Hazatérése után feleségül vette **Geréby Margitot**, akivel azonban csak rövid ideig éltek együtt. 1944-ben Édesanyjával együtt lófoga-ton ő is Velembe, majd Németországba menekült. Értesülesem szerint most a Chiemsee melletti. Seebruckban vannak. Második gyermek **László**, aki a

budai Ferencz József intézetben végezte iskoláit. Jogot végzett, egy ideig szolgabíró volt Vácott, de aztán apósa birtokain Örkényben gazdálkodott, felesége a vármegye egyik kimagasló családjából, a **Pálóczi-Horvát** családból származott, ahonnan hat leány közül **Irént** vette feleségül. Később ország-gyűlési képviselővé, választották. Részt vett a vármegye közéletében. GömbösGyula miniszterelnök-sége idején az addig zsidó érdekeltségben levő toll kiviteli szindikátusnak került az élére, ahol igen érdekes munkásságot fejtett ki és számos magyar tollkereskedő boldogulását segítette elő. A két fiú, József és László egyénisége., életfelfogása elég különböző, sok tekintetben ellentétes volt. Míg Józsi társaságkerülő, tanyáján dolgozó szorgalmas földbirtokos ember típusa volt, akinek minden szórako-zása is hivatásával függött össze, addig Laci öltözködése választékos, mindig elegáns világfi volt, aki igen szerette az ú.n. előkelő társaságot, ahol jó fellépése, kellemes modora és igen jó humora, miatt őt is szerették, A képviselők körében is sok barátja volt, így Bobory György, a ház alelnöke, Szinnyei Merse Jenő kultuszminiszter stb. Jól lovagolt, jó vadász volt, autót tartott. Az 1930-31-es dekonjunk-túra idején ő is nehézségek közé jutott, de aztán éppen a tollszindikátus révén gazdag ember lett. Pestre költözött, ahol szép lakást tartott. Felesége is jó háziasszony volt. Félegyháza melletti szanki birtokát bátyja Józsi bérelte, ő maga a gazdálkodással felhagyott. Mint huszárfőhadnagy parancsőrtszt részt vett az 1914-es világháborúban. Három fia volt. Az első Pál, aki 1918-ban született, fiatalon meghalt. **László** 1924-ben, **Miklós** talán 1930-ban született. A kis Laci apjához teljesen hasonló természetű, főleg jó lövő, tanulmányait kissé nehezen végezte, gyöngébb egészségi állapota miatt, s ugyanez okból a katonai, szolgálattól is meg- vált, mielőtt harctérre kerülhetett volna. A második élő fiú Miklós, anyai

nagyapjára, Pálóczi Horváth Pista bácsira üthetett. Rendkívül csinos., eleven szemű, eleven eszű kis szőke ördög, kedvence az egész családnak, akit azonban a kényeztetés el nem rontott. Kemény fájú és akaratos gyerek. Mint lovas, 13-14 éves korában is egészen kiválóan ügyes és merész. Mindenre vállalkozó kis csibész, aki rendkívül kedves, tulajdonságai mellett sok gondot okozott szüleinek, nagyszüleinek. Az aranylakodalom alkalmával Zsiga fiammal tűntek el késő este Szentkúton lóháton és valamikor éjfél felé kerültek elő, anyjának., nagyanyjának nagy aggodalmára.

Szidi néniék harmadik gyermeke **Lenke** 1897-ben született. Helyes kis leány volt, kicsit nyafogós. Intézetben nevelkedett, ahol Lacihoz hasonlóan, az előkelőségek iránt való érdeklődése nagyban fokozódott. Különösen érdekelték pld. a német császári uralkodóháznak, a Hohenzollereknek családja. Előbb Rudnyánszky Miklós báró, vármegyei másodfőjegyző menyasszonya volt, de aztán ez a házassági terv abbamaradt, és **Nógrádi István** tart. huszárfőhadnagy, orvoshoz ment 1917-ben feleségül Pestre. Ott a Lendvay utcában saját szép villájukban, laktak, Férje azonban korán meghalt. A fiatal özvegy egész életét három szép gyermeküknek áldozta, akiket igazán nagy gonddal, rendkívül helyesen nevelt fel. Egyébként is mintaszerű anya és kiváló háziasszony volt, méltó képviselője e tekintetben is Édesanyjának. Három, gyermeke közül a legidősebb **Mária**, aki 1919-ben született, egészen fiatalon, közvetlenül az érettségi után ment férjhez a nála mintegy 15 évvel idősebb **Hoványi Gyula** ügyvédhez, aki rendkívül tehetséges ügyvéd. amellet kiváló és szeretetreméltó egyéniség volt. Városi fiú, aki anynyiban nem volt hasonló a mi családunkbeli férfiakhoz, hogy falusi szórakozásai, szokásai, vadászat, lovaglás stb. nem voltak, de természetes jósága, intelligenciája és kedvessége révén az egész család rendkívül megszerette. Esküvőjén Édesapám volt a násznagy, aztán tb. főügyésze lett Pestmegyének. Hivatalra nem volt rászorulva., mert ügyvédi irodája nagyon jól ment, valósággal aranybánya volt. Erzsébet körúton volt remekül berendezett irodája és lakása. 1944-ben, amikor a Hadművelési Területek Polgári Közigazgatás vezetője lettem, ő is mellettem dolgozott, valósággal lelke lett a hivatalnak, később munkarend vezető lett. Az utolsó nehéz hónapokat együtt éltük át Velemben, ő néhány nappal előbb hagyta el az országot, mint én. Sajnos nem tudom, hogy a nagy menekülési hullámban hova jutottak, meddig értek el. Egy DKW autón mentek el családjával együtt. Hoványiéknek két gyermekük született, egyik az 5-6 éves Gyszi, másik az egy éves István. Fiatal és nagyon csinos mamájuk, akit a család Cicunak nevez, még maga is gyerekszájába megy, de igen jól neveli gyerekeit, anyja és nagyanyja tradícióinak nyomdokain. Eszes asszony is, nyelveket beszél, komoly segítőtje urának hivatalos dolgaiban is. Lenke másik két gyermeke fiú. Az idősebb **István**, a fiatalabb **József**. Előbbit most avatták orvossá, utóbbi vegyész-mérnöki tanulmányainak végén jár. Mindkettő tehetséges, szorgalmas fiú. Józsi anyjával Németországba menekült, Pistát az oroszok valószínűleg Pesten érték, mert a város körülzárása előtt nem jött ki.

Szidi néni tehát megérhette azt, hogy közel 80 éves korára három gyermeke és öt unokája mellett még két dédunokájának is örülhet. Annál szomorúbb, hogy ily hosszú és fáradtságos élet után 1944 őszén neki is lovas kocsin kellett menekülnie fiával és lányával Félegyházáról előbb Székesfehérvárra, onnan Velembé, ahol Édesapánknak éppen csak frissen hantolt sírját láthatta már csak. Velemből én szállítottam át őket, ahonnan 1945 húsvétján újból lovaskocsin menekültek a Chiemsee melletti Seebruckba.

Szidi néniék voltak a legközelebbi rokonaink, s egyben szomszédaink is. Sok közös öröm és bánat fűzte családjainkat egymáshoz egy fél évszázadon keresztül Édesapám és Szidi néni, 15 gyermek közül a két legfiatalabb, mindig szerették egymást s igazán ragaszkodtak egymáshoz. Szidi néni férje, Józsi bácsi zárkózottabb, csöndesebb, természetű volt, de jó lelkű, nagy műveltségű, vallásos emberi Szidi néni is sokat tett Félegyházán a vallásos élet megerősítésében, s bizony erre szükség is volt ebben a beporosodott lelkű és utcája alföldi városban. Házaink egy sorban álltak a Budapest-szegedi országút mentén. Legfelül a mi házunk, az öreg ház, mellette Iván bácsi háza, amellet Szidi néniéké. Ők az 1900-as években nagy költséggel két telken újjá építették egyszerűbb házukat egy hatalmas, földszintes kis barokk palotává, amely valóban egyik legdíszesebb családi háza volt a Duna-Tisza köze városi lakóházainak. Szidi néni egyébként is kitűnő háziasszony volt, a kitűnő ízléssel berendezett szép új házában pedig különösen mintaszerű rendet tartott. Porcelánjuk, üvegjük, ezüstjük olyan szépek voltak, hogy egy-egy családi Összejövetel alkalmával igazi gyönyörűség volt végig nézni a 50-40 főre 67, megtérített asztalon. 1944. szeptember 3-án az Édesapámék aranylakodalomát követő évfordulón volt náluk az utolsó ilyen szép családi összejövetel. Ebéd közben jó hangulat volt, de utána egészen goromba

sötét vihar kerekedett, szinte baljósatszerű villámlással, menydörgéssel. Az orosz már Makónál volt. A menekülés lehetőségei is szőnyegre kerültek, meghatározott időpont nélkül. Sajnos, már öt nap múlva megindult Szentkútról a család, s néhány nap múlva szegény Szidi néniék is útra keltek.

Október első felében átutazóban jártam a kiürítés alatt álló városban. A házukban még egy egyszerű jó kis ebédet is kaptam az öreg Ágnestől, aki vagy hatvan éve szolgált náluk. De szomorú volt a nagy üres lakás. Ekkor láttam utoljára keresztanyám Szidi néni házát.

Ez volt a Nagypapa nagy családja legfiatalabb tagjának rövid története.

Nagypapa családjáról oldalágon keveset tudunk. Volt egy unokatestvére: **Andor**, aki mérnök-ember volt. Ennek általam nem ismert, 1928-ban elhalt, fia, **Endre Béla** neves festőművész, és iparművész volt Hódmezővásárhelyen. Felesége Zsóca asszony bohém, de derék asszony és jó anya volt, akitől három gyermeke származott. Művészetében a modern irányt követte. Rudnay Gyula festőművész, Móricz Zsigmond író, és a konzervatív Márkus László újságíró, az Operaház későbbi igazgatója voltak barátai. Felesége szépen énekelt, segített férjének művészetében és az általa rajzolt gyönyörű varrottások kidolgozásában. Béla komoly, majdnem komor színekben festett, tompa, sötét tónusban... A Tisza partja: Mártély voltak kedvenc témái. Interieurjei is voltak. A Rudnay csoport nagyra értékelte művészetét, festőművészetén kívül a híres vásárhelyi fazekas népművészet ujjá élesítésében. A még el nem rontott régi, mintákkal dolgozó, göröncséreket egy kis iparművészeti telepen összegyűjtötte, foglalkoztatta., és a gyönyörű korsók, tányérok, vázák kiállításokon való népszerűsítését is nagy lelkesedéssel szervezte. Egy ilyen kiállításon Szegeden csodáltam az általa összeállított vásárhelyi kerámia gyűjteményt. Ő is ott volt, de nem tudtam megtalálni. Egy névjegyet hagytam egyik vázájában. Karácsonyra válaszolt reá, és egy szép kerámiai gyűjtemény csomaggal lepett meg. Többször készültem meglátogatására. 1928 tavaszán kaptam a szomorú hírt 58 éves korában bekövetkezett hirtelen haláláról. Egy hónappal utána Hódmezővásárhely városa posthumus kiállítást rendezett műveiből, erre elmentem s ott ismertem meg családját., özvegyét s három kedves szép gyereket. Két leánya és egy fia volt. Szinte egy fillér vagyon és jövedelem nélkül maradtak árvaságban. Ezért volt a kiállítás is. A hivatalos város és az ismerősök összefogtak, hogy segítsenek rajtuk. Képeikből, varrottasaikból vásároltak, s bizonyos havi hozzájárulási összegeket vállaltak támogatásukra, az özvegy kapott egy trafikot, amely azonban. sovány jövedelmet biztosított. A legnagyobb segítséget jelentette, hogy Márkus László, az Operaház igazgatója a nagyobbik leányt **Sárát** magához vette és egy mozgás művészeti kurzusra járatta, közben azonban, a leány férjhez ment Szelőczey János orvos tanársegédhez, aki egy gyógyszer és vegyszert gyárban jó állásban volt. Két kis leányuk született. Jó emberek voltak. Kedves lakásuk volt a Váci utcában. Gyönyörű, és értékes háziipari szőttes, kerámia, és bútor gyűjteményük volt. Én is gyakran megfordultam, vendégszerető házuknál.

A második leány, **Borbála** kiváló zenei tehetség. Remek alt hangja van. Őt is Márkusék fogadták magukhoz és neveltették hat éven át a Zeneművészeti. Főiskola növendékeként, míg 1945. októberében az Operaház tagjai közé is felvették. Bori feltűnően szép fekete szemű és fekete hajú nyúlánk barna leány volt, rendkívül szerény, családjához nagyon ragaszkodott. Szentkúton és nálunk is sokszor megfordult. Én is segitettem néha szegénynek nehéz helyzeteiben, de legjáratosabb volt Marika húgomhoz Ujhelyinéhez. Az a jóság, amellyel Márkus Lászlóék az általuk tulajdonképpen csak felületesen ismert Endre Béla családját felkarolták s a két leányt szinte egy évtizeden át iskoláztatták, tartották, az elsőt még ki is házasították, igazán páratlan a maga nemében. Márkuséknak nem voltak gyermekeik, az asszony hódmezővásárhelyi volt, s egy ízben voltak Endre Béla vendégei. De oly hatással volt Márkusra Endre Béla rendkívül jóságos és bölcs egyénisége, hogy ez szinte egész életére hívévé tette, s halála után a legközelebbi rokontól is szokatlan segítségre sarkalta. Ezen a kapcsolaton keresztül jutottam én is összeköttetésbe Márkus Lászlóval, akivel igen meleg barátságot kötöttünk. Sok irigye és ellensége volt, pedig nála tisztább és jobb embert keveset ismertem. Az ú.n. jobboldal zsidó barátának, a zsidók antiszemitanak tartották és minden áron állására törtek, pedig egyik sem, csak művész, és jó ember. 1944-ben vált meg az Opera vezetésétől, amelyet az 1930-as válságokból ő vezetett ki, s tett újra nagygyá és rentábilissá. A nemzet géniusza csak hálával tartozhat Márkusnak ezért.

Endre Béla harmadik gyermeke. **Béla**, derék, becsületes, egyenes jellemű fiú volt, ezért valamint bizonyos fokig életterlen és kényelmes volta miatt nehezen boldogult. Közigazgatási pályára lépett, majd a háború alatt 1942-43-ban ténylegesítette magát. Utoljára, mint főhadnagyot láttam. Külőre nagyon hasonlított hozzánk, jobban mint jóval közelebbi férfirokonaink. Nálam is többször

megfordult, támogattam előmenetelét, mert nagyra becsültem jelleméért.

Örültem, hogy a legszorosabb rokonságon kívül, a távolabbi rokonságban is. voltak nevünket viselő derék emberek, akik szívesen találtak kapcsolatot a főtörzsszel.

Nagypapának voltak rokonai Bécsi Sándor atyafiságával Szegvárott, nagynénje Beniczky Emília és paránczi Bécsi József szegvári. orvos házasságából.

Egy édestestvéréről Teréziáról is tudunk, aki Székesfehérvárott Lőrincz Károly uradalmi jószágigazgatónak volt a felesége. Édesapám, mint gimnáziumi tanuló náluk is volt egy ideig kosztos, diák. Így tudjuk, itt is volt négy gyerek: Etelka, Sándor, Mária és Vilma.

Nagymama oldalági rokonsága, a **Vaymár** család, annál kiterjedtebb volt. Egyik bátyja **Lajos** ulánus tiszt volt, mint őrnagy ment nyugdíjba. Egyike volt a monarchia lelegegásabb tisztjeinek. Kolozsvári Szidóniával való első házasságából három leánya született: Szidónia, Gizella és Irén. Ezek közül, egyik sem ment férjhez. Második feleségétől Lamorót Irén bárónőtől gyermekei nem származtak. Budán, a Fortuna utcában laktak. Lajos bácsi ny, korában polgári, ruhában járt. Cilinderében sashorral, fehér szakállával láttam egyszer fekete ruhájában a Var lépcsőin lejöve, régi metszetekre emlékeztető kedves kép volt.

Nagymama másik fivére **Sándor**, hírneves és gazdag ügyvéd Nagyszombatban, a Pálffy uradalmak bonorum direktora volt. Felesége unokatestvére, szintén Vaymár leány volt. Házasságukból tizenhárom leány származott, köztük ikrek is. Egyik szebb, volt, mint a másik. Cecília, Mária, Margit, Gizella, Erzsébet, Erna, Jolán, Michaela, s a legfiatalabb Lenke. A tizenhárom közül csak egy maradt pártában Gizella, aki 79 éves és ma is él. A vők közt szinte valamennyi foglalkozási ág képviselve volt, orvostól ügyvédig s földbirtokosig. Egyik leány Schoeller Miklóshoz ment férjhez, aki ugyanazon családból származott, mint az én második feleségem anyai nagyanyja. Dúsgazdag bécsi német patrícius család, bankokkal, gyárakkal, földbirtokokkal. Ennek egy leánya született, Erzsébet, aki Hits Miklós kassai földbirtokos felesége lett. Van nekik egy 14 éves. Évi nevű. leánykájuk és egy 2 éves Miklós nevű fiuk, Buritán, Kassa mellett, van egy 900 holdas bérletük és Tapiógyörgyén Frankovszky Gyulának 400 holdas birtokát kezelik. Hitsné Baby asszony rendkívül eleven, szeles, jókedvű, jó háziasszony, jó feleség, jó anya. Sok kedves napot töltöttünk náluk Katalinnal és Frankovszky Gyulával együtt.

Egy másik Vaymár leánynak Mária nevű leánya, kinek első férjétől volt egy most 20 éves fia és 19 éves leánya, másodsor egy Mallai Emil nevű ezredeshez ment férjhez, kivel igen jól élnek. Ebből a házasságból eddig még nem származott gyerek.

A legkisebb Vaymár leány Lenke, Frankovszky Gyula felesége lett, aki egyúttal apósa nagyszombati irodáját is átvette és tovább vezette, ők költöztek a nagyszombati régi Vaymár családi házba, amely valóságos műemléke volt a városnak. Sajnos, Nagyszombatot Trianon Csehszlovákiába kebelezték be, ezért Frankovszkyék a csonka országba költöztek át. Áthozott pénzükből Tapiógyörgyén vettek egy 400 holdas jó minőségű birtokot (amelyet Hits Miklós bérelt ill. kezelt), Pesten bérházat és egy saját szép villát a Rózsadombon. Én is sokat jártam vendégszerető kedves házukhoz. Frankovszky Gyula sokszor betegeskedett, szinte évente megoperálták valamilyen betegségben, de azért szeretett jól élni, nagy életművész volt. Budai villájukban igazán meleg otthonuk volt a régi kedves nagyszombati családi bútorok között. A háziasszony ma 50 éves, kora ellenére is igazán bájos szép kellemes asszony, 50 évesnek is alig néz ki.

Hatalmas, életerős gyökér lehetett az, amelyből ilyen tizenhárom egészséges gyereket számláló családok származhattak.

Endre Zsigmond

Ebből a gyökérből származott, mint Nagyapám fiainak legfiatalab-bika, tizenhárom gyerek közt a tizenkettedik, Édesapám, **Zsigmond** is.

Ahogy a hanyatló Róma fényűző és kényelemhez szokott férfialak-ját Sienkiewicz "Quo vadisának" Petroniusa jellemzi, ahogyan Madách „Em-ber tragédiája” középkorának jellemző kemény férfialakja Tankréd; ahogyan Bánk bán, Csák Máté, Zách Felicián, a törökverő Dobozy, vagy Wesselényi Miklós a maga korának és társadalmi rétegének megtestesítői, vagy vissza-tükrözői még akkor is, és főleg akkor, ha annak általánosságban ellaposodó többségével egyet nem értenek, vagy azzal harcban állanak is, ugyanúgy jel-lemzője és fém jelzője a XIX. szd. végi és XX. szd. eleji nemes értelemben vett úri Magyarország jóindulata, becsületes és önzetlen földbirtokos és

szolgabíró világának, a lovagkori értelemben vett tiszta gavallérnak, a női nem iránt megnyilatkozó és mellékgondolattól mentes szolgálatkészségnek, a legnemesebb értelemben vett hazafiúi áldozatkészségnek, a becsületére a hermelin tisztaságának féltékenységgel vigyázó gavallérnak, a hitvesét az emberi érzések leggyöngédebbjével szerető férjnek, a szülőit öreg korában is könnyes meghatottsággal emlegető jó gyermeknek, a gyermekeiért semmi áldozatot nem sajnáló apának a típusa, legmarkánsabb képviselője volt a mi Édesapánk.

Külsőjére nézve rendkívül csinos, el lehet mondani, hogy férfias szépségű elegáns ember volt. Legelső gyerekkori képeitől a legutolsóig világos, nyílt, tiszta tekintete, jóságos szeméből sugárzó becsületessége, magas homloka, mindig rendes és takaros öltözködése mindenkit lebilincsel, akivel személyesen találkozhatott. Személyes ellensége alig lehetett az legalább is abban a pillanatban, aki szemben állt vele. Pedig szigorú és kemény ember volt. Igazságossága azonban könnyűvé tette a becsületet, egyenes ember számára a mellette való szolgálatot.

Gyerekkorában fényképei szerint vékonyka fiúcska lehetett. Szerette a játékot, lovat, puskát. Amint mesélgette, kedvence volt néniknek is, akik hullámos haját simogatták, fésülgették. Nagypapa, mint legkisebb fiát szívesen vitte tanyai kocsin való utazásaira magával. Édesapánk szívesen beszélt gyermekkoráról, de inkább gimnazista kori élményeiről, Laci bácsival és Iván bácsival tanyai kirándulásairól, amelyek vadkacsa vadászattal, paprikás csirkével voltak kapcsolatban. Gyerekkori barátai Félégyházán Szabó Jenő, egy Félégyházán eltemetett 1848-as altábornagy fia, aki unokatestvére volt, és egy szintén távolabbi rokon, Horváth József voltak, Ferencszállásán pedig Ficsór Gábor, akiről kedvesen emlékezett meg.- Édesapánk sohasem mondta nekünk, hogy jó tanuló volt, annak ellenére, hogy élete végéig szinte szó szerint tudta a latin és magyar memoriterek, verseket, szabályokat. Történelmi és földrajzi ismeretei is rendkívül alaposak voltak. De elbeszélése szerint nem volt türelme a napról napra való asztal melletti tanuláshoz, magolásokhoz. Magaviseletében sem volt az akkori németes tanári szigorúsághoz alkalmazkodó. Túlságosan eleven, életvidám volt ahhoz. Szerette a természetet, a szabadban való szórakozásokat, erdőt, mezőt, vízi vadakkal telt rejtelmes alföldi nádasokat, buckákat, bokrosokat, mint emlegette, "kis gazosokat" akácosokat. Szerette a puskát, lovat, gazdaságot, leánykák társaságát. Már 12 éves korában azt írta többek között egy vele egykorú kis leánynak: "Mert tudja meg, hogy ön egy kimondhatatlan szépség", őt is igen szerették és kedvelték nem csak kiválasztottjai, hanem az egész társaság, ahol csak megfordult. Sokszor nevetve emlegette, hogy a nyolc gimnáziumot hét helyen végezte. Járt Kecskeméten a piaristáknál, Félégyházán, Szegeden, Székesfehérváron a ciszterciatáknál, Nagyszombatban, stb. Végül újból Kecskeméten a reformátusoknál. Itt tett érettségit is. Egyéb-ként bizonyítványai jobbakk voltak, mint ahogyan emlegette, inkább csak, a magaviselet, számtan és latin körül voltak néha bajok, de osztályt ismételnie egyszer sem kellett. Elhelyezése, élelmezése az időben szokásos módon, kosztadó helyeken történt. Voltak családok, magános özvegy asszonyok, akik abból éltek, hogy kosztos diákokat vállaltak tartásra, 2-4-et, hatot is. Élelmezésük egyhangú és közepes lehetett, de azért a fiúk egészségesek maradtak. Szegeden megérkezve a kosztadó helyre, Édesapám az udvar sarkában nagy halom bemeszelt tököt látott, mire megkérdezte kosztadónéját, hogy mi célra vannak azok ottan. "Maguk eszik azt meg a télen, fiatal urak!" mondta a tót nevű asszony, s úgy is lett. Egész télen alig került más főzelék az asztalra, mint tök. Hiába, a tudományért akkoriban jobban meg kellett szenvedni, mint ma, de amit tudtak, azt alaposabban is megtanulták, mint a mai diákok. Talán egyedül Székesfehérváron, nagynénjénél Lőrincz Károlynénál, Terézia nénjénél lakott Édesapám rokon helyen.

Diákköri élményeiről aránylag keveset tudunk. Emlékszem egy kirándulásra, amelyet Székesfehérvárról csináltak a Velencei tónál lévő Dinnyés pusztára egy osztálytársával. Egyes gimnáziumokban a tanárok elvárták a szülőktől a külön "tiszteletdíjat". Egy ízben Nagypapa csupa nagy réz 4 krajcárosokban adta Édesapám kezébe a mintegy 20 Pengőnyi összeget. Édesapám el is vitte a már meglehetősen nagyot halló öreg úrnak a papírba göngyölgetett rézpénzeket, aki éktelen haragra gerjedt, a pénzt a falhoz vágta, s Édesapámat kizavarta a szobából, azzal, hogy minek nézik őt, hozzon ezüst vagy papírpénzt. Édesapám el is ment, de kis idő múlva visszatért, hogy hamár másikat kell hoznia, vissza viszi a rézpénzeket. Mikor a tanár úr ajtaján való többszöri kopogtatásra választ nem kapott, benyitott, s látta amint az öreg úr hason fekszik és kampós botjával kotorássza ki a rézkrajcárok a bútorok alól. Még egy helyen, Nagyszombatban is már mint nagyobbacska 6-7-es diák rokonainál, nagybátyjánál Vaymár Sándoroknál lakott, ahol elképzelhető, mennyire jól érezte magát tizenhárom

leány unokatestvére mellett, akiknek egyike szebb volt, mint a másik, s hogy mennyivel szívesebben foglakozott velük, mint tanulmányaival. Ez a ház különösen hatással is volt reá, a rendkívüli szigorúsága apa mellett a műveit és bájos rokoni női társaság. Szeretettel emlegette itt töltött napjait. Dicsérte kecskeméti diákéletét is, ahol a nagyobb, 7-8. osztályos diákoknak nagy becsülete volt. Bottal járhattak, dohányozhattak, a talán vendéglőbe is eljárhattak. Bálókba azonban minden esetre. Volt itt egy tanárjuk, akít nagyon szerettek, mert amikor szépen sütött a tavaszi nap, megkérdezte diákjait: „Uraim! Nem inkább a szabad természetben tanulnánk-e tovább?” S a mindig igenlő válasza a tanárral az élen mindenki ment., hogy szívé választottjával töltse el azt a rövid órát. Rossz időben aztán bepótolták az ilyként mulasztottakat. (Nem tudom, mint intézkedhetett abban az időben Szent Medárdus?)

Első jogász éveit is Kecskeméten töltötte Édesapám a református jogakadémián Amennyire gimnáziumban nem volt jó tanuló, annyira érdekelték jogi tanulmányai, és ettől kezdve minden colloquiumában, vizsgájában, szigorlatában remekelt. Az alapvizsgáig ugyan részt vett Kecskemét rendkívül kedves társasági életében, de aztán Kolozsvárt, ahova szigorlatait tette, úgyszólván kizárólag csak a tanulásnak élt. A város szélén bérelt egy egész villát, ahol Faragó László nevű Csongrádiról származó barátjával lakott együtt. Talán csak a farsangnak egy-két multságára ment el. Ezt a várost is nagyon megszerette, szinte mondhatnám szívébe zárta. Emlegette az itteni „Sári bálakat”, ahol szobalyánykaktól a jogászokig a város teljes társasági élete együtt zajlott. Itt volt az a bizonyos „narancs eső”, amely lócitromoktól származott. A tánc kalapban folyt, a többség cilinderben. Egy ízben egy leányka körüli szóváltásból valami afférja is támadt egy asztalos segéddel, akinek aztán cilinderét véletlenül össze is törte. - Egyetemi évei alatt egyszer súlyos beteg is volt, tüdőgyulladásból kifolyólag tüdővérzést is kapott. Édesanyja utazott érte Pestre, hazahozta, Gubody Ottó tisztiorvosnak Édesapám későbbi testi-lelki jó barátjának kezelésére bízta. Gyökeres tejivó kúrával és jó házi ápolással a betegség hál Istennek úgy elmúlt, hogy annak későbbre soha semmi nyoma nem maradt. Egyetemi éveinek befejezése után töltötte le Édesapám önkéntes katona évét. Kecskeméten szolgált a cs. és kir. 38. Molinár gyalogezredben. Kiváló katona volt. Bajtársai, előjárói, alárendeltjei egyaránt szerették, s ő is szerette a katonai életet. Kecskeméten már mint diák is, jogász is nagy ismeretségre tett szert; hogy ne lett volna a társaság kedvence a rendkívül jó megjelenésű, kedves, vidám, életrevaló fiatal önkéntes, akinek családi, vagyoni, társadalmi helyzete a szomszédos közeli Félegyházáról Kecskeméten is ismeretes volt. Talán szívesen szolgált volna a huszároknál. Abban az időben azonban a közös huszároknál, ahol egy Eszterházy herceg fél ménessel vonult be szolgálattételre, egy önkéntes esztendő annyira aránytalanul többre került, hogy gavallér, de mindig reális gondolkodású Nagypapám ilyen nagy számú családtagok mellett nem tartotta megengedhetőnek, hogy öt felnőtt fiát huszárnak adja, eggyel pedig nem akart kivételt tenni. Gondolta és mondta is Édesapámnak, sokkal biztosabban fog egész életében lovat tarthatni és lovon járni akkor, ha katonasorban gyalog jár. S így is lett. Önkéntes társai közül kettőnek nevére emlékszem, egyik Komadina, másik Holländer. Egyik legnagyobb volt valamennyi között, másik a legkisebb, s mint jó barátok mindig együtt jártak.

Államtudományi doktorátusának megszerzése után Beniczky Ferenc, Pest vármegye főispánja Édesapámat Pest vm. közigazgatási gyakornokává nevezte ki 1889-ben. Nem sokáig tartott azonban a gyakornokság Kemény Kálmán akkor megyei aljegyző, későbbi főjegyző mellett a pesti megyeházán, néhány hónap múltán Édesapámat szolgabíróvá választották. Kiskörös, Pomáz, Abony, Félegyháza voltak szolgabírói szolgálatának állomáshelyei. E helyek a vármegye különböző részein feküdven, alkalmat adtak Édesapámnak a különböző vidékek s lakosaik megismerésére....

Kiskörös a Duna-Tisza közti alföldi homokvidék, bortermelés és lókereskedelem egyik fontos gócpontja. Kalocsa, Halas vidéke és a nyugatpestmegyei Kunság általában állandó kapcsolatban élt a nagy kiterjedésű, utakkal, vasúttal rosszul ellátott kiskörösi járással. Voltak itt a járásban lakó magyar többség mellett evangélikus tótok és Császártöltésen, Nemesnádudvaron németek. Volt néhány középirtokos, a Jeszenszky bárók, Blaskovichok, stb.

Pomáz a vármegye Dunán túl fekvő festői hegyvidékének központja volt. Egészen más vidék, más emberek. Magyarok és németek mellett szerbek is laktak itt. Ezek közt is voltak jó emberei, mint pld. Mandics Milán földbirtokos, vagy a németek közt Walleshausen kőbánya tulajdonos Dunabogdányban. Édesapám itt már szép lovat is tartott magának. Volt egy kiválóan értékes mezőhegyesi származású Vihar Nónius nevű lova, amelyet különösen szeretett. Ezzel a lovával történt meg, hogy egyszer a pilisi hegyek közt járva lovával, nem vette észre, az út erős emelkedését, csak amikor a gyorsan

lépő nemes állat orrlíkain az első vércseppek megjelentek vette észre, hogy mennyire megerőltette magát s kis híjjá volt, hogy aztán még sikerült megmentenie. A környék lányos házaiban mindenütt szívesen látták és várták a lóháton járó jó hírű csinos fiatal szolgabíró, akinek hivatali erélye, szigorúsága és rendszeretete csakhamar közismertté vált a megye közönsége és vezetősége előtt, s ez általában elismerést, utóbbi helyen vegyes, érzelmeket váltott ki. Kicsinyes érdekszálak hálózta be össze vissza a megye egyes vezető tisztviselőit alárendelt jegyzőkkel, írnokokkal, akiknek a révén beszerzéseiket intéztették, akiktől szívességeket fogadtak el, ami nem lett volna baj, ha nem járt volna azzal, hogy ennek fejében elnézték egyes ilyen alárendelt visszaéléseit, kisebb sikkasztásait, zsarolgatásait, sőt tussolták ezeket s ezzel már a köznek is ártottak. Édesapám, már fiatal tisztviselő, korában kíméletlen szigorral csapott le ott., ahol ilyeneknek jött a nyomára, s nem egyesetben az őt közvetlenül, kiküldő elöljárójának, főszolgabírójának intenciói ellenébe is eljárt a mulasztók vagy visszaélések elkövetői ellen. Egyik, útmester az alispánnak volt kegyeltje, a jegyző a főszolgabírónak vagy államépítészeti hivatalfőnöknek. Ő belenyúlt ezekbe a darázsfészkekbe, így nem csodálható, hogy irigyei és ellenségei elég hamar elkezdtek szaporodni.

Fiatal korának legszebb évei esnek abonyi szolgabíró korára. A megyének, talán legélénkebb, legszínesebb és legkedvesebb társadalmi élete folyt Abonyban a megyének ezen keleti mezsgyéjén, ahol szinte az ország legjobb fekete földjei, gondtalan és szép megélhetést biztosítottak úrnak, parasztnak egyaránt. Pedig, vagy éppen ezért Abony volt az a hely, ahol az emberek Édesapám megállapítása, szerint keveset dolgoztak. A hivatalokban szinte kivétel nélkül mindenütt már 10-11 óra tájban megszűnt a munka, és tisztviselők, felek egyaránt a nagy vendéglőbe vonultak, hogy sörözéssel, kedélyes beszélgetéssel üssék agyon az ebédig hátra lévő időt. Délután folytatták valahol a mulatozást, mely aztán; igen gyakran az éjszakába szaladt. Sokat nem költöttek, de jó kedvben s szépen éltek. Az abonyi élet Pesten is ismertté vált, s itt történt az, az országban egyedül álló eset, hogy a Nemzeti Színház együttese nyaranta lejárt Abonyba, ahol deszkából nyári színházat építettek számukra, s ahol a társulat este játszott, éjszaka pedig vendéglátóival együtt mulatozott. Tagjai az egyes úri családoknál laktak, természetesen vendégképpen, a közös mulatozásokban azonban hol egyik, hol másik úri házban voltak. Abonyra jellemzők a hatalmas belsőségek, 8-10. kat. holdas telkek, ahol az egyes házakat nem csak parkok, hanem erdők vették körül. Veteményesek, lucernások a ház körül, remekül termő fekete, föld a határban. Búza és dohány a fő jövedelmi források. Egyiknek, a termelése sem járt sok gonddal és felügyelettel. Szép lovakat tartottak mindenféle és a szép hintókon járó úri asszonyok és lányok élvezték a XIX. századvég több évtizedes boldog békevilágának esztendeit.

Édesapám Szántó ref. pap házát bérelte ki, mint legényember. Itt önálló háztartása volt. Szép veteményese, lucernása, ahol megtermett hátaslovának Viharnak a takarmánya. A lovat és a kertet Dancsó János nevű, lovász tartotta rendben, a háztartást, főzést ennek felesége látta el. Édesapám legényházánál is vendégjárás folyt; egy ízben, távollétében házába telepedett vendégei, akik közt idegen is volt, őt a később hazatérő házigazdát is alig akarták otthonába beengedni.

Abonyban lakott ezidőben a millennium alkalmával grófositott Vigyázó család, akinek a legnagyobb földbirtoka volt; ott laktak a Sívók, a Lípthayak, Beniczeyek, Batíkok, a főszolgabíró Teszáryék, Kostyánék, Lavatka Béláék, Salaczkok, és végül Abony legkedvesebb és legközkedveltebb családja a Gulner család. A családfő Gulner László már meghalt, de a Vasút utcai hatalmas nagy házban, amelynek pincéjébe kocsin lehetett behajtani, s amelynek konyhájában kerek kút volt. 1848 óta élt a vendéglátásáról híres és nevezetes nagyaszonny : dédanyám Gulner Lászlóné szül. Menyhárt Jozefa két fiával, Gyulával és Pállal.

Nagyapánk **Gulner Gyula** éppen úgy karakterizálója és képviselője volt a maga társadalmi osztályának és köreinek, mint Édesapám. De míg Édesapám a szinte kezdetleges civilizációval küszködő, a török által másfél évszázadra elnéptelentett és elnyomorított, rendkívül nehéz gazdálkodású Félegyházán fősvény és irigy emberek környezetében formálta tovább - egyedül, saját családjában találva megértésre - elődeitől örökölt szerencsés és nemes egyéniségét, anyai nagyapám Abonynak szinte kivételesen harmonikus, derült, nyugodt, kedves légkörében, Édesanyja szerető gondoskodása mellett nevelkedhetett fel. A Fejér megyei Vál községben született 1842. november 2-án, ahonnan a család is származott. A család nemességét is Fejér megye közgyűlésén hirdették ki 1761-ben. A család 1848-ban költözött Abonyba, Nagyapám azonban iskoláit - Abonyban nem lévén gimnázium - Székesfehérváron a ciszterciáknál végezte, mint mindvégig kiváló jeles tanuló. Valószínűleg már ez időből származik a

cisztercita rend későbbi nagy nevezetességű, apátjával Vajda Ödönnel való testi lelki barátsága, amely egész életük végéig fennmaradt. Bizonyítványaikból érdemes néhányat szó szerint idézni azokból a dícsérő megjegyzésekből, amelyeket az egyébként nagyon szigorú paptanárok írtak be kiváló növendékekéről. Nagypám székesfehérvári diákévei alatt keletkezett az a Reé családdhoz fűződő meleg kapcsolat, melynek eredménye a messze földön híres szép Reé Máriával való házassága volt.

Reé János

Tóth Lajoshoz ment férjhez, ki ugyancsak a Dunántúl egyik legjobb nevű gazdája és Esterházy herceg legkedveltebb bérlője volt. Házasságukból öt gyerek származott. Reé Jánosék második gyermeke Hermina. Juraszek Ferenchez ment férjhez Veszprémbe, aki ügyvéd, később országgyűlési képviselő volt. Közismert és népszerű ember, aki azonban aránylag korán elhalt. Három gyermekük született. A legidősebb fiú János sokszor volt Gulner nagypámék vendége. Édesanyám kisleány korában törvényszéki bíró, később elnök lett. Ő is megházasodott, öt gyermekük született, de ezek sorsáról nem igen hallottunk. Juraszekék második gyermeke a már említett Nóra, aki nagy bátyjához Reé Jenőhöz ment férjhez. A harmadik gyermek, Margit nem ment férjhez. Reé Jánosék második fia István. Székesfehérvár sz. kir. város rendőrkapitánya volt. Felesége Námessy Katalin. Vendégszerető kedves házuk volt az ezidőben eléggé elhanyagolt ősi koronázó városban kissé rossznéven is vették, hogy Édesapámmal Pötölle pusztára (Székesfehérvártól 11 km) jártunkban nem igen kerestük fel Őket. Négy gyermekük volt. A legidősebb, János Székesfehérvár városi tanácsnoka lett, kis termetű, elegáns társadalmi ember, aki igen jó lovas volt. A Horthy István által vezetett ú.n. nemzetközi távlovaglásokon két ízben is lovagoltunk együtt. A második fiú, Istvan gazdálkodott. Felesége a cisztercita rend ménesmesterének leánya volt. Két lánya volt még Reé Istvánéknak : Izabella és Mária. Mindketten pártában maradtak. A legfiatalabb Reé lány Eugénia (Jenny) Szűts Albert székesfehérvári ügyvéd felesége lett. A házasságból két gyermek született. Hermina Németh Péter gyógyszerészhez ment férjhez. A háború alatt sokáig a fejérmegyei Abán volt gyógyszerárú, Pötölle pusztáról sokat jártam hozzájuk, s ők is sok kedves napot töltöttek ott nálam, ill. velünk 1910. és 1916. között. Később a zalamegyei Tüjére költöztek, s onnan Lajosmizsére, ahol az 50-es években útban Szentkútra, gyerekeimmel együtt gyakran benéztünk hozzájuk. Végül Székesfehérvárra kerültek. Péter 1945-ban halt meg, Héráin néni talán most is ott él, ha az orosz megszállás alatt életét megtarthatta. Székesfehérváron él fivére, Szűts Gedeon ügyvéd, Fejér vm. tiszti főügyésze is, aki Dieballa Erzsébetet vette feleségül. Két leányuk született: Évi, aki nem ment férjhez és Erzsébet, aki Hollóssy Kuthy László tábornoknak lett a felesége. Három gyermekük van. Bözsi nekem nagyon kedves kis rokonom volt. Székesfehérváron jártamban még lánykorában gyakran jártam náluk, és igen jól megértettük egymást.

Reé Jánosék ötödik gyermeke Eleonóra volt, aki udvardi Cserna Vince korona ügyész-helyettes felesége lett. Egyetlen leányuk Karolina, felsőalmási Fábry Sándor békésmegyei al-, majd főispán, végül az Arad-Csanádi Vasutak Vezérigazgatójának felesége volt, öt gyermekük született. Nóra (sz. 1892. febr. 10) első férje Jakabffy Lajos volt, akitől elvált. Második férje, Ambrózy Migazzi Lajos gróf korán meghalt. Gyermekek egyik házasságából sem származott. Ajánlásomra Tormay Cecil, mint titkárnőt vette magához. Rövidesen barátnője és munkatársa lett. Együtt írták és szerkesztették a Napkelet és a

Magyar Asszonyok című folyóiratot. Országos, alelnöke lett a Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetségének. Ennek képviselőjeként Mussolini két ízben is személyesen fogadta. Igen intelligens, eszes, jólelkű asszony. Tormay Cecillel együtt szép villát vásárolt Mátraházán, amely később teljesen reá szállott. A második gyerek Sándor (1895. máj. 21.) mérnök, műszaki tanácsos a Kereskedelmi Minisztériumban, ma is nőtlen. Marianne (Marinka) 1899-ben született. 1924-ben férjhez ment Jakabffy Lajoshoz, Nóra első férjéhez, akitől két fia született: Lajos és Tamás. Oláh megszállás alatt Temesmegyében, Aranyágon élnek. Férjének 2-500 hold földje volt, melyből alig hagytak meg mást mint 700 hold erdőt a lakóházzal. A legfiatalabb testvér Vince, 1900-ban született. Részt vett a nyugatmagyarországi felkelésben. Ügyvéd lett meggazdagodott, nőtlen maradt, magának élő ember. Pesten lakik. A harmadik gyermek, Karolina 1897 febr. 10-én született Békésgyulán. Rendkívül. bájos és szeretetre méltó egyéniség, amellest eszes és ügyes is, Iskoláinak elvégzése után egy évig Lausanne-ban volt intézetben, majd Münchenben Demjén Zoltán festőművésznél, Barabás Miklós unokájánál festeni tanult. Voltak sikeres képei is; a Nemzeti Szalon tárlatán díjat is nyert, Nevelkedése idején a család már Aradon lakott. Az itteni társaságnak kedvence volt. 1917-ben ismerkedtünk össze a Pannóniában. Ő Édesanyjával hazautazóban; én Édesapámmal Pötölleről jövet, mint harcterről szabadságon levő huszár zászlós. Édesanyáinknak meglepetést szerzendő, jegyeztük el egymást, miután én harcterre mentem. Sok udvarlója és arra való gavallérja volt. Szülei előtt én talán szóhoz sem jutottam volna, ha szegény apja közben meg nem hal és ezzel a család szinte egyik napról a másikra el nem szegényül. Az apa ugyanis hatalmas vállalati igazgatói jövedelmeiből élt, amelyek halála pillanatában mind megszűntek és csak a nyugdíj maradt, ami a háború végi 1917-18-as viszonyok között nagy visszaesést okozott a család élet-színvonalában. Engem közben doktorrá avattak és háború végén szolgabíróvá választottak, így az 1918-as novemberi események, a szerbeknek Aradra való betörési kísérletei, a család, veszélyeztetettsége folytán hirtelen történt döntéssel, miután november 11-én leszereltem, november 14-én Aradon házasságot kötöttünk. Házasságunkból 1919 szeptember 12-én született Aradon Zsiga fiunk és 1924 aug. 18-án Budapesten Mária leányunk. Házasságunkat a bíróság végső, fokon 1944 június 30-án bontotta fel. Karolina második férje dr. Fery Tibor miniszterelnökségi min. osztályfőnök volt, fia Fery Oszkár csendőr altábornagynak, akit a kommunisták 1919-ben bestiálisán meggyilkoltak.

Gulner Gyula képviselő, államtitkár

Reé János gyermekei között sorrendben a harmadik, volt anyai Nagyanyám Mária, kinek rendkívüli bájosságára és szépségére kis fiú koromból én is emlékszem. Van egy Stettka Gyula által festett arcképe, amely ha még megvan, némi fogalmát ad nemes vonásairól. Egészen, fiatalon kerültek össze Nagyapámmal (Gulner Gyulával), még diákkori volt az ismeretség, s az esküvővel addig vártak, míg Nagyapámat, az 1867 április 30-án tartott első alk. közgyűlésen Pest megyében aljegyzővé nem választották. A fiatal pár Budapesten az ősi Megyeházán lakott egyik barátságos, boltíves 1. emeleti lakásban. Első gyermekük Gyula 1869-ben Ahányban született az öreg Gulner házban, drága jó Édesanyám Irma azonban 1872 szeptember 22-én már a pesti megyeházán látta meg a napvilágot. Közben Nagyapám 1868-ban ügyvédi vizsgát is tett kiváló eredménnyel. 1871-ben a vármegye közgyűlésén Nyáry Pál Pest megye 1848-as alispánjának mártírhalála emlékére tartott beszédével a megye közönsége, mely négy éven keresztül megismert hivatali munkája-révén már egyébként is örömteljes figyelemmel kísérte működését, valósággal szívébe zárta a fiatal vármegyei főjegyzőt. Szónoki képessége, szavainak nemes csengése és őszintesége által meggyőző ereje, fellépésének biztonsága, egyéniségének varázsa szinte egész hallgatóságát akaratlanul is hatalmába kerítette. Megérezték, hogy rendkívüli emberrel állanak szemben, aki Ferencz József Magyarországnak felépítésében komoly feladatok megoldására lesz hivatott. 1872-ben megüresedett a jákóhalmi kerület, melynek közönsége, a szomszéd Pestmegyében, máris nagynevű Gulner Gyulát hívta meg képviselőjévé, aki mint az akkor még szabadelvű Tisza Kálmán, ellenzéki pártjának híve került be az. országgyűlésbe. Közben történt, hogy Ferencz József az ellenzék vezérének Tisza Kálmánt kihallgatáson fogadta, és annak ellenére, hogy az általa feltételként hirdetett ú.n. bihari pontokra vonatkozólag, még csak ígéretet sem kapott, a miniszterelnökséget

elvállalta. A „szegre akasztott bihari pontok” miatt aztán pártjának legértékesebb tagjai Apponyi Alberttel élükön, köztük Nagyapámmal kiváltak, s Nagyapám, az 1875-ös ált. választáson már, mint Apponyi ú.n. Nemzeti Pártjának tagja került be újra az országgyűlésbe, melynek aztán egy ciklus kivételével 1906-ig volt tagja. Nagyapám aztán. Apponyi Alberttől való állandó, együttműködésben futotta meg magasan ívelő politikai pályáját. Egy ízben maradt kisebbségben, éppen otthonában Abonyban, ahol. Tisza Kálmán második választása alkalmával a kormánypártiság hagyományos erőszakoskodása tetőpontján volt, 1900-ban Széll Kálmán miniszterelnök és belügyministersége, Apponyi kultuszministersége idején belügyi államtitkárságot vállalt és töltött be több mint 3 és fél éven át 1903 november 7-ig mikor is Tisza István gróf belügyminiszterré történt kinevezésekor leköszönt állásáról. Az országgyűlésbe közben a monori, majd folytatólagosan az abonyi kerület, küldte be képviselőjének. Az időben a politikai ellentétek elég élesek voltak a T. Házban, az ő személye azonban szinte egyetlen kivétel volt. Mert a viták hevében, ha szembe kerültek is egymással, a folyosón és fehér asztalnál nem volt, aki Gulner Gyulát ne szerette volna. Nem tudták ez alól kivonni magukat az asszonyok sem. Akivel néhány szót váltott, akinek házában egyszer megfordult, aki. egyszer a Házban, vagy egy nyilvános gyűlésen, ünnepségen, mint szónokot hallotta, valósággal megbabonázott hívévé lett, ő is szerette a komoly dolgok mellett a vidám és őszinte társaságát. Lelke, egyik alapítója, és hosszú évtizedeken át Teleki. Pállal és Wekerle Sándorral együtt igazgatója volt az Országos Kaszinónak. Életnagyságú arcképe most is díszíti a díszterem, falát, bronz szobra pedig a lépcsőházban áll Wekerle Sándorral együtt. A kaszinó népszerűsége, magas erkölcsi, színvonalának megalapozása szinte az ő személyes érdeme. Soká tartotta pesti lakását is a kaszinó épületében. (itt is halt meg.) Szerette a tarokkot és a nem hazard játékokat. Mindenben kiváló volt, de mégis legkedvesebb esti időtöltése a biliárdozás volt, melyben szinte verhetetlen ellenfélnek bizonyult. De fehér asztalnál való együttlétnél is szinte ellenállhatatlanul kedves tudott lenni. Bégi magyar nótákat remekül játszott zongorán s úgy énekelt hozzá, mintha beszélgetett volna. Akik egyszer összejöttek vele, soha nem akarták, volna elengedni. Nehezen is jutott a lefekvéshez, alig aludt pár órát ágyában, mert reggel mindig pontos volt akár hivatalában, akár másnemű elfoglaltságában vagy ígérete teljesítésében. Közmondásos volt rövid alvása. Szállóigeként emlegették, hogy egyszer megkérdezte valaki tőle? „Mikor alszik Gyula bátyám, hiszen utoljára megy el a kaszinóból s elsőnek ér föl mégis a Várba”. „A siklóban, fiam” - volt a válasz, s ez szinte közel járt a valósághoz. Édesapám mesélte, hogy egyszer Nagyapám meghívta vadászatra Pötöllére. Megelőző éjjelre nála aludt volna szállásán, Nagyapámnak azonban egy orvosi banketten a kormány nevében kellett valami ünnepi beszédet mondania. Meghívta oda Édesapámat is. A bankettnek azonban nem akart vége szakadnia, folyt a tréfa, a komoly szó, a pezsgő, a nótázás felváltva szakadatlan, a cigány reggelig húzta. Éppen csak mosakodásra mentek haza, onnan ki a vonatra, azzal Székesfehérvárra, s onnan újra: lovas fogattal egy órát. E 6-tól 9-ig tartó utazás alatt Nagyapám ültében tökéletesen kialudta magát, s a sok jó és legjobb vadász között ő lőtte a legtöbb vadat. El lehet mondani, hogy mindent a legjobban és legtökéletesebben, csinált, akár hivatalos, akár társadalmi feladatot kellett is megoldania. Az ország legtávolabbi részeiről küldöttségek keresték fél, hogy egy-egy ünnepi beszéd megtartására, szobor felavatásra szónoknak kérjék fel. Egyszer a Torontál megyei Csatád, Lenau németajkú szülőfaluja hívta meg a költő szobrának felavatására. Onnan is alig akarták elengedni. A díszpolgársággal nemcsak képviselő választó kerületei, Monor és Abony tisztelték meg, hanem pld. a meszsze Erdélyben fekvő Erzsébetvárosnak egyébként rendkívül rideg és zárkózott lelkületű színtiszta szász, közönsége is.

Ha a magyarság kiegyezés utáni politikáját és közigazgatását minden ponton a Nagyapámhoz csak némileg hasonló egyéniségű és tapintattal rendelkező vezetők intézték volna, 1848-at nem követték volna az 1918-as események s Trianon sem következett volna be. (Pedig Nagyapámnak nemcsak nemessége volt magyar, hanem egész életszemlélete és lelkivilága is, nemcsak mert anyai, nagyanyai, dédanyai részről mind a legkeményebb fajú magyar családok tradíciói egyesültek benne, hanem mert apai felmenői másfél évszázad óta is lelkük legmélyéig magyarok voltak.) .

Alig volt az országnak olyan társadalmi megnyilatkozása, amelyben szerepet ne játszott volna. A fővárost és önmagát is magyarrá névelő Nemzeti Színházban szinte tiszteletbeli tagnak számított. Volt egy törzsasztaluk az Arany Sas szállodában, ahol a Nemzeti Színház művészei, s az általuk kedvelt és becsült ”kültagok”, az ú.n. Gyökér-társaság tagjai szinte naponta megjelentek. Itt a szinte áthatolhatatlan füstben folyt a kritika, tréfálgozás. Politikusok orvosok, színészek, Pethes Imre, Gyenes

László, Mihályfi Károly, és néha az akkor még egészen fiatal, ma kedves öreg abonyi születésű Kása "Abonyi Gyula", Förster Aurél, Bársony János professzor adták meg a színház irányát, pld. a 30-as évek „Operabarátai” helyett. Színésznők is szerették Nagyapámat, ő is kedves volt hozzájuk, de sohasem, használta ki azt a kivételes pozíciót, melyet a "Gyökér-társaság" számára biztosít hatott volna. A Nemzeti Színháznak ez a remek együttese volt az, amely a már említett abonyi nyári színházat évente megrendezte. Ezek egyikén történt, hogy Nagyapámnál a társaság a legelésző lovakat nézegette, mikor is Mihályfi Károly neves színész lóra szeretett volna ülni. Eleget tettek kérésének s felültették egyik lóra, el is ment tisztességben, de a kicsúszott a lába, a kengyel a ló oldalát kezdte verni, mire az megbolondult, alig sikerült megfogni s a halálra rémült sörénybe kapaszkodó színészt a hátáról lefejtteni.

Nagyapám szeretett utazni. kengyelből Jól beszélt nyelveket. Bejárta Francia- és Németországot, Angliát, járt Nizzában, Ostendében, de legszívesebben beszélt Norvégiában való utazásáról, a gyönyörű fjordokról, a meredek sziklafalak mélyén csillogó tenger vizének gyönyörű kékjéről. Mint kis diák nagyon büszke voltam, mikor hol Párizsból, hol Londonból, hol az "északi fény országából" érkezett tőle egy-egy kártya elegáns pár sor írásával.

Politikai, társadalmi elfoglaltsága, szórakozásai mellett nem feledkezett meg gazdai mivoltáról s ezirányú kötelezettségeiről. Jászkarajenőn volt szüleitől örökölt mintegy 400 kat. hold földje, amelyet eleinte öccsével Gulner Pállal együtt kezelt, majd Abony határában Vigyázó Ferenc gróftól bérelte ki a mintegy 1200 kat. holdat kitevő Bolhás-pusztát Ezt az elhanyagolt gazdaságot gyönyörűen rendbehozta, s olyan búza és dohány termelést állított be, amely szép jövedelmet biztosított a család megélhetéséhez. Akkoriban még nem a politikusok szereztek ebből a mesterségükből vagyont maguknak, hanem a Nagyapám féle politikusok a vagyonuk jövedelmét használták fel arra, hogy politikai és társadalmi természetű kiadásait fedezhessék. Nagyapám illetménye, mint politikai államtitkárnak évi 12.000 Korona, tehát havi ezer korona volt, amelyhez nem járultak a maihoz hasonló különböző nyilvános és nem nyilvános címeken húzott mellékilletmények és egyéb Aladár- szerű jövedelmek. Pedig Nagyapám vendégszerető háza nyitva állt nem csak kerületének minden polgára, hanem minden ügyesbajos dolgát kereső magyar ember előtt. Ahogyan Édesanyja abonyi háza is a magyar vendégszeretnek mintegy szimbolikus példáját mutatta, ugyanúgy az Abonytól jó félórányira fekvő bolhás tanyán is minden vendég tart ajtókat talált.

Gyermekkorunk leggyönyörűbb, legfelejthetlenebb napjait töltöttük Bolháson. Alig vártuk nyaranta azt a napot, mikor Édesanyánk elkezdte a csomagolást a nagy sárga ládába, ahol 5-6 gyerek és saját holmijai nagy részét kellett elhelyeznie. Körülötte ugrándoztunk, alig győzött kérdéseinkre felelni, mikor indulunk, mikor érkezünk, hol szállunk át, stb. stb. Végre beszálltunk a szentkúti állomáson. Ha Tószegnek mentünk, Felegyházán szálltunk át; ha Abonyra, Cegléden. Ennek jobban örültünk, mert akkor az állomáson sós kiflit és virslit kaptunk, amelynek az íze még ma is a szájunkban maradt. Maga az utazás is nagy élmény volt, de a ceglédi virsli csúcspontja volt ennek. Végre vagy az abonyi, vagy a tószegi állomásra érkeztünk meg. Az előbbinek gyönyörűen rendbentartott hársfák voltak a peronján, egy Ferencz. József szakállá állomásfőnök barátságosan és ünnepélyesen köszöntötte Édesanyáékat. Rendesen két kocsit várt bennünket. Én az Édesanyámék kocsijára kerültem a bakra, vagy a kis ülésre. Kása Péter parádés kocsis nyári kék-fehér csíkos ruhájában darutollas kalapjával nagyot köszönt, a két szép ló megindult a fekete hintóval, végig poroltunk az abonyi utcákon. Bolhást már messziről megismertük szép nagy fáról s a zöldellő tujákról. A fafaragású díszekkel ékes, vadszőlővel befuttatott kastély előtt köralakú virágágy volt, tele mindig akkor virágzó kék-fehér petúniákkal. Jó felnőtt ember voltam már, mikor rájöttem, hogy az az illat, amelyet mi gyerekek abonyi szagnak nevezünk, a tujának és petúniának vegyes illata. Kimondhatatlanul boldogok voltunk, mikor leugráltunk a kocsiról. Barátságos arccal, tréfás nevető szemével élénk jövő. Nagyapánk barackot nyomott kopasz fejemre, aztán szaladtunk Nagyanyánkhoz, akinek kávébarna vállkendője különösen kedves illatú volt (ezt Nagyanya szagnak neveztük). A ház egész frontja előtt húzódó széles folyosó és előre ugró veranda piros téglás padlózata tisztára volt súrolva. Ilyen volt a konyha is, ahol Nyanyakó, a betörött orrú és furcsa beszédű öreg szakácsné birodalma volt. Ezt is- mihamar felkerestük, mert mindig frissen süített meleg piskótatésztával várt bennünket, amelyet a tepsiből vett ki. Kicsit csalódást okozott, hogy nem a boltihoz hasonló piskóta alakja volt ennek, hanem késsel vágta szeletekre, vagy törhettünk belőle a kezünkkel, de azért nagyon szerettük. (Nyanyakó orrát fiatal lány korában egy csikó rúgta meg,)

A szűnyoghálókkal. megbűvösített lakásban nagy rend volt és a gótikus templomokéhoz hasonló misztikus sötétség, Mivel mi rendszerint kánikulában voltunk ott, nappal a nagy meleg miatt elsötétítés volt, este meg gyerekeknek már korán kellett lefeküdnünk, a Bolhási kastély szobáira csak ilyen félhomályként emlékezem. Nyáron kint voltunk egész nap a csépiesnél, a magtárban, a lovaknál. Kása ispán gyerekei közt sok volt a hozzánk való. Gyulára leginkább emlékszem. Kásanénak 24 gyereke született s abból emlékezetem szerint 23 élt. Voltak idősebb unokák, mint gyerekek. Mind szépek és egészségesek voltak. Ezekkel együtt játszottunk a hatalmas pirosló búza hegyeken, a zsákok közt, az istállókban.

Emlékszem: egy nyári estére, amikor Nagyapám megengedte, hogy fenn maradjam. Kint ültünk, a kastély előtt karosszékeken. Egy öreg béres jött oda. Hegedült. "Eltörött a hegedűm, nem akar szólalni" - Nagyapám. egyik legkedvesebb nótáját. Meg aztán egyiket, a másik után. Voltak maga csinálta nótái is. Be szép este volt.

Ilyen volt „Bolhás”. Szépen is jövedelmezett. Aztán. Nagyapám még egy gazdaságot vett át. Fejér megyében Székesfehérvártól Sárbogárd irányában az országúton 11 km-nyire feküdt a Sigray Antal gróf tulajdonát képezett Pötölle pusztá. Ez eredetileg Nagyapám Pál öccsének volt a bérlete, aki azonban nem sokat törődött a gazdasággal. Jobban szeretett mulatni. Míg azonban Nagyapám a sok komoly és maradandó alkotó munkája mellett tudott szépen mulatni, Pali bácsinak főfoglalkozása volt a mutató. Igaz, hogy remekül értett hozzá, de ebből megélni nem lehetett. Az 1847 kat. holdas- Pötölle pusztán a végén már csak talán 3-4 ló, -2-3 tehén, 4 ökör unatkozott. Nagyapám megígértette többször Pali bácsival, hogy majd komolyabban veszi a gazdálkodást, de ennek nem sok eredménye lett. Egyik ilyen segítőakció után egy pár nappal, amikor Nagyapám némileg megnyugodva- gondolt öccse ünnepeyes fogadkozására, Pötöllére indult, hogy meglátogassa őt. 2 km-el előbb azonban az országút menti Fövenyi csárdából jókedvű társaság állt kocsija elé, hogy nem engedik tovább menni, menjen be velük mulatni. A csárdába belépve a házigazdában legnagyobb meglepetésére Pál öccsét ismerte fél. Ekkor aztán abbahagyta a kísérletezést. Maga vette át a birtokot. Remek állattenyésztést és gabona termelést állított be. Halálakor 52 db anyakanca, 2.00 db tehén, 80 ökör és sok növendék állat volt, már a főleg tejtermelésre beállított birtokon. A tejet Székesfehérvárra hordták kocsin. Egyszer szomorú esemény történt. Aratás volt. A tejeskocsin Magyar János éppen hogy befordult kocsijával az országútról és a birtok közepén húzódó dűlőúton kezdett ügetni, mikor az egyik lábon álló búzatablából felállott egy férfi és ismétlő fegyverével öt lövéssel előbb a két befogott lovat, azután a bakról leszálló kocsist lőtte le. Azután odament, a kocsis bőr postatáskáját késsel felvágta, abból az egész hónapra járó mintegy 1800 koronányi bérpénzt kivette, utána kerékpárra ült és puskájával együtt, eltávozott. A jelenetnek vagy 20 pár arató volt a szemtanúja, akik néhány száz lépésnyiről látták a rablógyilkosságot. Magyar Jánost Nagyapám temettette el, márványkövel jelölt sírja, ma is ott van Pötöllén, rajta Jancsi babájának - Juliskának a búcsúszavaival.

Nagyapám intézője Pötölle pusztán Szemere Ödön távoli rokon volt. Utóda Révész lett, akinek fiát Pest-megyében támogatta, fél is vették, főszolgabíró lett, szorgalmas és ambiciózus ember, aki nem nagyon hálálta meg jötevőjét.

A tejeskocsist az én időmben Jaklinak hívták. Leánya Mari volt. A béresgazda Túróczi Ferenc nevű szép fekete magas magyar ember volt. A konvenció tanítónőt Zakics Katicának hívták. Volt egy Börcsök nevű béres, akinek felesége kitűnő sült tököt tudott sütni.

Nagyapám Pötöllén létekor néha napján megvendégelte cselédeit. Mulatságot csinált nekik, sorba táncoltatta a béres asszonyokat. Persze hogy ragaszkodtak hozzá még ezek is.

Szép lóállománya volt magyar félvér alapanyaggal. Volt egy Gidrán nevű szög-sárga telivér kancája is mely vagy 35 évet élt meg, minden évben egy-egy szép csikót ajándékozván gazdájának. Egyik füle csonka volt. Egy kétkerekű kordában használták a gazdaságban. Annyira becsületes állat volt, hogy ha csak, ereje volt, legöregebb korban is magától indult meg ügetésben. Egyik fia Fácán, 4 éves korában, mint paripa került hozzám Szentkútra, később az. 1. honvéd huszár ezredben is háttas lovam lett, végig velem volt a harctéren, sok nehéz napot éltünk meg együtt. Gyönyörű aranysárga ragyogó szőre volt. Farkát sajnos, fiatalkorában levágták, de sörényét megnövesztettem. Itthon kicsit ideges természetű, volt, de a harctéren nyugodt és megbízható. Szépen ugrott. Oly gyönyörű kedves feje, fejtartása volt, hogy aki csak, ismerte, szerette is-. Nekem sem volt s nem is lesz soha ilyen kedves lovam. Háború, után Szentkútra került haza. Kocsiban is szépen lehetett használni, mert lábai már

kissé használtak voltak lovaglásra. Fácán is szép kort ért meg. 168 cm magas volt.

Az öreg Gidrának: néhány évvel később is volt egy fia, mely szintén az: enyém lett. Jóval kisebb volt Fácánál, gyöngébb csontozatú és kevésbé tehetséges. Ferencszállásnak hívták. Zsiga ezen tanult lovagolni. 1928-ig volt nálam Gödöllőn. Akkor adtam el, amikor. Amerikába készültem és pénz kellett.

Pötöllén gyönyörű-vadállomány volt. Sok óz, róka, nyúl, fácán, fogoly, vadkacsa, sőt túzok is.

Nagyapám idősebb gyermekét Gulner Gyulát gazdának neveltette. Elvégezte a gazdasági akadémia-t és elég fiatalon házasodott meg. Felesége Dittrich Hortense, a király gödöllői fővadászmestereinek leánya volt. A házasság nem volt szerencsés és hamarosan válással végződött. Második felesége Buchwald Gizella rendkívül tehetséges és jó gazda volt. Tószegen a Milch-féle birtokot bérelték és azon igen sikeresen gazdálkodtak Gyula bácsinak elég korán bekövetkezett haláláig. Gyermek' a második házasságból sem származott. Végtelenül jó. de kissé könnyelmű és gyöngé akaratú, embertársai által könnyen kihasználható ember volt. Egészsége is elég gyöngé volt, többször állott szanatóriumi kezelés alatt.

Mindaz a sok nemes és szép tulajdonság, amely Nagyapám jellemzője volt, még sok sajátos nemes női vonással párosultan volt, meg Édesanyánkban, aki Nagyapánknak is kedvence volt. Szép-ségénél csak mély vallásossága, jósága, egyszerűsége és szerénysége volt nagyobb. Soha nem felejttem el apró gyermekkorombeli tekintetét, jóságtól sugárzó barna szemét, koszorúba font, dús sötét haját. Kis leány korában Nagypapánknak szinte, fiát is pótolta, sokat volt együtt vele, járták a földeket kézen fogva, sokat is tanult tőle, jóságot, emberszeretetet és életbölcsséget. „Minden embert úgy kell venni. ahogyan van!” „Ha nem tudsz mindenkit megjavítani nincs is jogod senkit elítélni” - idézte nekünk nem egyszer Nagyapánk szavait. Gyermekkorának sok kedves, tréfás történetét mesélte el nekünk. Bátyjának, Gyulának egy barátja járt le hozzájuk nyári szünidőben, folyton botanikus kérdésekkel ostromolva Nagyapámat, akit néha már bosszantott ácsok kérdezősködés, de nem is jutott neki mindig mindennek a latin neve eszébe. Ilyenkor rögtönzött válaszokat adott a fiatal tudósjelöltnek. így lett pld. a vad. kender „Cenderi Folium Wildum”, a kukorica „Commedentiá Rőfögianonum”, a növényi mag-nak nézett nyúlmogyoró „Restantia Globularis Leponis”. Perlaky Gábor volt a kérdező diák, ezért a saláta „Lactusa Gaboriana” lett. Gábor diák nem volt nagy vitéz, ezért Nagyapám Édesanyámmal szövetkezve a két fiú szobájába egy csörgő láncot szerelt a fiúk ágya alá, arról spárgát vezettek ki, és amikor a fiúk elaludtak, elkezdtek csörgetni a láncot. Apa és kis lánya együtt kuncogtak az ajtó előtt, amikor hallották a hősök aggodalmas szófoszlányait. „Mi az, Gyula?” – „Hallod Gábor?” Stb.. Más. alkalom-mal a lepedő sarkára kötöttek spárgát és azt kezdték húzogatni, amikor a fiúk már félálomban, voltak.

Édesanyám iskoláit az Angolkisasszonyok zárdájában végezte. Tudását, sokszor bámultuk család-i körben is, vagy amikor saját iskolai feladatainkkal bíbelődtünk. Annak ellenére, hogy néha évtize-des gyakorlatai hiányoztak, igen jól beszélt németül és franciául, sőt némileg angolul is.

Abony kedves társadalmi életében is közszeretben állt. Édesapámmal nem kerültek mindjárt össze. Ő eleinte Teszary László főszolgabírókéhoz járogatott, ahol a házikisasszony Ilonka örömmel és szívesen várta, mindenkoron. Van egy kedves fénykép, amelyen Édesapám, lóhátról beszélget Teszaryék háza előtt a házikisasszonnyal. Édesanyám és Édesapám kölcsönösen hallottak már egymásról, csupa szép és jó híreket, de személyesen még nem találkoztán, nem is siettek az ismerkedéssel. Attól kezdve azonban, hogy Édesapám mégis rászánta magát a látogatásra, s társaságokban is mind gyak-rabban találkoztak, mindinkább nőtt vonzalma és szeretető Édesanyám iránt, míg megérlelődött benne elhatározása, hogy megkéri a kezét. Büszkeségében azonban nem akarta magát visszautasításnak ki-tenni, de aztán egy abonyi kaszinóbálon, amikor a csárdást senki sem táncolta olyan gyönyörűen, mint ők ketten, azt kérdezte Édesanyánktól, hogy „hozzá tudna-e menni olyan emberhez, akit a veszett kutya már egyszer megharapott?” Mire Édesanyánk azt felelte: „Attól függ, ki az az ember”, így aztán tisztába jöttek egymással. Iván bácsi lett a kikérő násznap. A két család is megismerte egymást. Endre Nagyapám is megörült legkisebb fia házasságának. Azt kérdezte Édesapámtól: „Aztán fősvény-e, fiam?” Ami alatt azt értette, hogy takarékos-e, mert hiszen nála gavallérabb és vendégszeretőbb ember nem volt a Kunságban. Amikor aztán megismerte Édesanyámat, aki unokája lehetett volna, végleg szívébe zárta, és végig nagyon. nagy barátságban voltak. Endre Nagyapám hófehér szakállát is Édes-anyámnak kellett ollóval megnyírnia. Gulner Nagyapám is rendkívüli megbecsüléssel beszélt mindig a nála mintegy 50 évvel idősebb nászánál, akit valójában bölcs embernek tartott.

Szüleim, **Endre Zsigmond és Gulner Mária**, esküvője Abonyban 1895 szeptember 5-én volt. Abban a fekete hintóban hajtottak a templomba, amelyen 1943 szeptember 3-án, Szentkúton a Pálosok templomába, aranymenyegzőjükre mentek. Ezt a hintót Édesapám vásárolta akkor, amikor megházasodott. Háta lovát eladta és két kocsilovat tartott azon túl.

Édesapám násznagya testvérbátyja Endre Antal bácsi, Édsanyáé nagybátyja Réé Jenő volt, Vajda Ödön zirci apát eskette össze őket. Az örömszülőkön kívül ott volt az esküvőn Edsanya nagyanyja: özv. Gulner Lászlóné Menyhárt Jozefa, bátyja Gyula, két unokatestvére Gulner Irén és Juraszek Margit, nagybátyja Gulner Pál és felesége remetepoganyesti Kormuth Izabella; Édsapa oldaláról Sándor bácsi, Iván bácsi és Szidi néni a férjével, Hoffer Józseffel, sógora Juventius Antal (Etelka néni, a felesége 1888-ban meghalt); Kostyán Józsi, Sallay Náci, György Józsi, és még sokan mások (Edsanya elbeszélése nyomán, 1953-ban Tigrében – E. Zsiga megjegyzés).

A fiatal pár továbbra is a barátságos. tágas Szánthó házban lakott (mert az öreg abonyi Gulner házban még Dédanyánk lakott). Itt ketten születünk: 1894 december 31-én én, és 1896 március 26-án Ilonka húgom. 1897-ben költöztünk Félegyházára, ahol akkor még Endre Nagypapánk raktak a gömbölyű oszlopos öreg házban, mi pedig a tőszomszédban levő kisebb, de nagyon kedves és barátságos házba költöztünk, amelyet később Iván bácsi örökölt és lakott. Ez is az öreg házhoz hasonló volt beosztásában, az utcára három, az udvar felé egy szép nagy szobája, üveges veranda, és a ház udvari hosszában végig magas oszlopos nyitott folyosó. Az itteni oszlopok azonban négyszögletesek voltak. Itt lakásunk első évében 1897. ápr. 23-án itt született Mária húgom. Nagypapa mindhármunkat nagyon szeretett. Egészen pontosan emlékszem jóságos öreg arcára, fehér szakállára, bajuszára, pipájára. Botjára támaszkodva naponta járt át hozzánk. Kabátja zsebében kerek skatulyában tartotta a színes kerek ú.n. promincli cukrot, amelyből mindig megkínált bennünket. Emlékszem arra, hogy a verandán a térdére ültetett és azon lovagoltatott. Arra is emlékszem, hogyan vette el a dada kezéből és tartotta ölében Mariska húgomat. Arra a jelenetre már nem emlékszem, csak a vele járó izgalomra és szaladgálásra, amikor egy ilyen látogatása alkalmával Mariska után nyúlt, és a dada feléje nyújtotta a kis gyereket 83. mikor ő megszedült, és ha meg nem fogják, el is esett volna. 85 éves korában szélhűdés érte. Agyba feküdt. Szervezete teljesen ép volt ugyan, csupán előrehaladott érlelmeszedése miatt tudták, hogy menthetetlen, ő is tudta, és bölcs nyugalommal fogadta Isten rendelkezését.

Március 16-án mintha csak álmában a fal felé fordult volna, úgy aludt el csöndben és békében. Nagymama már régebben betegeskedett. Én már csak betegágyában ismertem. Egy kis sámlira ültetve beszélgetett kedvesen velem mindennapi látogatásaim alkalmával. Orvosai Nagypapámat is előkészítették nemsokára bekövetkezendő halálára. Sáros télvégi napok lévén, Nagypapa gondosan sárga homokkal hinthette tele az udvart, hogy a temetésen ne kelljen sárban járni. Aztán szegényt őt temették el onnan. Nagymama, Nagypapa halálakor megjegyezte: Édes Lacim, miért nem tudtál még legalább két hetet várni? Április elsején ő is behunyta szemeit. Fél százados boldog együttlét után nem tudtak egymás nélkül élni. Kilenc gyermekük, menyek, vőik, unokáik, a hatalmas család egyszerre vesztette el a sok vihart kiállt erős pilléreket.

A nagy ház egy időre üresen maradt, aztán mi költöztünk oda. Közben Édesapámat választották a félegyházi járás főszolgabírójává. A ferenczszállási földet is Édesapám örökölte, s legkisebb létére, az ősi házat is. Itt születtek többi testvéreink. Etelka 1898. június 16-án, Szidónia 1899 augusztus 9-én és Márta 1903 február 24-én.

A. félegyházi öreg ház - nem csak azért, mert a benne lejátszódó események folytán egy kis darab magyar történelmet jelent, hanem építészeti tökéletességénél fogva is megérdemli, hogy emlékét, megörökítsük. Építéséről Nagyapa is megemlékezik 1898-ban lezárult naplójában.

A XV. században virágzó Félegyházát az ennél nagyobb Ferenczszállásával együtt a török teljesen felégette, tönkretette. Eleink egy része a megmaradt Kecskeméten és Kőrösön, keresett menedéket, nagyobb része felhúzódott a Jászságba, Nógrádba; a megye vezetősége Fülekre, Szécsénybe. Ősapáink Jászfényszaruól költöztek vissza, a török kiűzése után Félegyházára, ahol akkor nem volt más épület, mint a régi Szabó ház, a mostani Járásbíróház helyén álló „Posta”, s még egy korcsma épület. Elsőnek a mi nagy öreg házunk épült, később a mellette levő ház; onnan három házzal tovább épült a Kiskun Kerületek székhaza. Ebben az épületben székelték Szép- és Dédapáink, Nagypapánk, mint a Kiskun kerületek kapitányai és nádori táblabírái, s ugyanebbe az épületbe került 1898-ban Édesapám, mint a kiskunfélegyházi járás főszolgabírája, 1922.-ben országgyűlési képviselővé történt

megválasztásáig. Ezt a házat 1940-1942 közt, mint a megye alispánja, korabeli rajzok alapján gyönyörűen renováltattam. Alul a Kiskun- Múzeumot helyeztük el, fent az emeleten megmaradt a főszolgabírói, lakás és hivatal. Képei benne szerepelnek az "Ezer év Pest vármegye földjén" című, könyvünkben.

(A családi feljegyzések 85-ik oldala az öreg, ház alaprajzát ábrázolja. Lásd IV. részben a Félégyházi Endre házak c. betétben) Ebben az öreg házban nevelkedtünk föl sok éven keresztül szerény-ségben, tisztességben, mai szemmel nézve jólétben és bőségben, de sohasem „flanccal”. Vendéggel szinte mindig tele volt a ház. Mi gyerekek is mindig örültünk a vendégeknek, ünnepélyes alkalmaknak, amilyen II. Rákóczi Ferenc hamvainak hazahozatala volt, melynek éjszakáján több száz vendég fordult meg és evett-ivott házunknál. Ott fogadta, mint a megye főispánja, Gulner nagyapám az egyetemi ifjak küldöttségét, közben, mi mint diákok a vasúti állomáson álltunk sorfalat. Szinte ott- volt az egész hivatalos Magyarország, vagy a hamvakat szállító terméskocsi kíséretében, vagy az állomáson. Díszmagyarok, katonai, rendőri parádé. Az ünnepélyes komor csendben behúzó vonaton a szitáló esőben a katafalk körül lobogó, fáklyák és gyertyák kísértetiesen világították meg a koporsót s a kivont kardú és alabárdos díszőrség mozdulatlan arcát. Fazekas Ágoston volt a megye alispánja, díszmagyarban kezdte meg ünnepi beszédét. Egy-két mondata még határozottan csengett, aztán halkabb lett, s egyszerű vége volt. Szegény a nagy izgalomban elakadt és nem is tudta befejezni mondanivalóját. Az ünnepély még tovább tartott s a vonat tovasiklott az éjszakában a sínek, mentén jobbra-balra lángoló szalmatüzek lobogó világa mellett. A Nagyságos Fejedelem hazatért, lelke tüzeket, lelkesedést gyújtott, de ez sem tartott tovább, mint a szalmaláng, mely útját kísérte. Ez 1907-ben történt és 1909-ben a koalíció bukásával már ismét Becsből intézték Magyarország sorsát.

Nekem azonban férfiideálom, családom tagjain túl mindig II. Rákóczi Ferencz volt és marad. Talán még nyolc éves sem voltam, amikor egy ládát családi színeivel befestettem, képét beleragasztottam, alája szójáték-kockákból egy kis oltárt építettem, s ha ráértem, a meggyújtott karácsonyfa-gyertyafényénél órákig elüldögéltem vagy feküdtem előtte.

Édesanyám a hálószobában lakott, mellette apróbb leány testvéreim. Ahogyan nőttek, úgy kerültek tovább a ház másik végébe, az udvari vendégszobába, sőt, később a szalonba, a nevelőnek felügyelete mellett.

Én Édesapám szobájában aludtam, az ágyával szemben lévő fal melletti kanapén, amelynek lehajtható támlája volt, hogy szélesebb legyen rajta a férőhely. I. gimnazista koromban az e mögötti vászonra tintával, ráírtam nevemet, amiért úgy emlékszem, ki is kaptam. Később, amikor VII-VIII gimnazista koromban a kerti szobába kerültem. ez a kanapé oda is velem jött, sőt mikor 1920-ban Gödöllőre kerültem ott is, 1938-tól pedig budai lakásomnak is leghasználhatóbb és legkedvesebb, darabja maradt. 1944-ig még a tinta bejegyzésem is benne volt (cca. 40 éven át).

Édesanyám már korán reggel a konyha felé intézkedett, Édesapámhoz pedig már felkelése közben néha már 6 órakor is jöttek hivatalos felek, akik a verandái székeken várakoztak. Nem zavarta el őket, hogy majd jöjjenek 10-re a hivatalba; akinek tudta, szinte mosakodás közben elintézte ügyesbajos dolgát. Ott volt a telefon is hálószobájában, így felkelés közben adta ki a parancsokat kocsisnak, hajdúnak, tanyáról bejáró konvenciók cselédeknek, házhoz járó iparosoknak, Ilyenek voltak, különösen Glembóczki nevű lakatos és Móczár Mátyás nevű ács, valamint Kis Kanyó nevű foltozó szabó, aki a család minden férfiruháját pucolta és foltozgatta, ő jött érte és hozta is haza szinte naponta. Mindhárom igazán érdekes ember volt. Glembóczki szerette az italt. Édesapámnak mindig nagyon erős, saját maga főzette pálinkái voltak. Barack, szilva és törköly, vagy seprőpálinka. Aki reggel odajött a házhoz, hivatalos ügyben is, mindig kapott egy jó nagy pohárral, A pálinka mindig ott állt reggel mellette egy pohárral a veranda fehérre festett asztalán. Glembóczkinak jó mondásai voltak. Mikor megitta a pálinkát, azt mondta nagy krákogás után? „Rossz annak, akinek marja, de még rosszabb, akinek nem marja!” Sokan a megivott pálinkát megköszönni sem tudták, annyira meglepően erős volt az. - Móczár Mátyás ácsmester másik remek humorú ember volt. Alacsony termetű, kedves mosolygós arcú, nagy bajuszú, bohém volt. Egyedül élt a nála 50 évvel öregebb Kis Kányánál annak lakásán. Élt halt a vadászatért, remekül lőtte a szaladó nyulat is, de igazi eleme a nyúlnek gödörből (fektéből) vagy lesből való lövése volt, Félegyháza határában kettesben is gyakran vadásztunk meleg: nyári, Őszi délutánokon, de legszébb vadászélményeink Pötölle pusztához kötnek, ahol egy időben konvenciók ács, és főleg tb. vadőrként működött. Ezek az emberek a családhoz tartoztak valójában, s ha nagyobb kirándulásra pld.

Pötöllére ment a család, e segédcapatok is mindenütt kísérték. Móczár nagy erejéről is híres volt, mindig kapható volt egy birkózásra - fogadósért persze. - A Kis Kanyó 70 éven felül járt már. filozófus volt, önálló elmélete volt a túlvilágról, a mennyországról, amelyet Jersopát földjének nevezett. Egyetlen szenvedélye a méhek voltak. Szintén erős ember volt, de nagyon szerény. Családunkhoz nagyon ragaszkodott, különösen Ilonka húgomat becsülte nagyra. Parányi kis lakásán többször meglátogattam, ott főzött, aludt, dolgozott, melegítette a vasalóját, sőt ott lakott nála Móczár Mátyás is. Mégis mindig tisztaság és rend volt nála. Árai nagyon mérsékeltek voltak, pld. egy ruha vasalása 10-12 krajczár, tisztítással együtt 20 krajczár volt. Egy havi számlája alig tett ki másfél-két forintnál többet.

A nagy szobának hívott társalgó volt Édesapáék fogadó szobája. Egy kisebb könyvtár Édesapám hálószobájában is volt, a nagy könyvtár azonban itt volt elhelyezve. Előtte az íróasztala, a könyvtárral szembeni oldalon a mintegy 100 tájékpipából álló pipatórium, fiókjában dohányokkal, szivarokkal, cigarettákkal. A kályha melletti falnál egy hatalmas zöldes színű kanapé; ezen aludta Édesapám rövid délutáni álmát. Közéren szép berakott asztal, e körül s a különböző sarkokban sok ilyen zöldes barna tónusú foteuil. Szép keleti szőnyegek, hatalmas bronz csillár tették befejezetté a nagyméretű szép szoba hangulatát. Szép téli délutánokon, estéken pattogó akácfahasábok lángja világított ki a Mária-üveggel berakott óriás cserépkályha ajtaján. Édesapám újságjába, Édesanyám egy-egy Jókai regénybe mélyedben ültek egy-egy foteuilben, fejük fölött égő fali lámpával. Este felé aztán hol egyik, hol másik jó ismerős nyitott ajtót a családra. Édesapám nem járt vendéglőbe, kávéházba. Kaszinóba is csak nagyon ritkán. Ha délután elment, rendszeresen hivatalába ment!

Leánytestvéreim a nevelőnők felügyelete mellett tanultak, zongorát gyakoroltak. Sok nevelőnk volt nálunk. Legtovább Frau Therese Schmetterer, egy elvált bécsi asszony volt nálunk, aki egy kicsit érzékeny és sértődékeny, de igen derék asszony volt. Ő a növekedő leányokkal az udvari szobában lakott. Többször volt otthon szabadságon, ahonnan mindig ajándékokkal megrakodva tért haza. Még a parádés kocsisnak., az igazán feltűnően csinos Balás Pistának is hozott egyszer egy villany- lámpát, amiért nagyon irigyeltük is, lévén akkor az még nagy ritkaság. Frau Schmetterer zongorázott is. Családi ünnepekre négykezeseket tanultunk meg vele. Velem a „Löwenjagd”-ot játszotta, Mariskával a „Schlittenfahrt”-ot, kézi csengőkkel, ő önmagának is játszott, ha elérzékenyedett. Egy ízben megleptük, amikor azt játszotta, hogy "Emlékszel-e, mikor utolszor láttál? Emlékszel-e?" Magyarul énekelte. Otthoni szokásaiból nem akart engedni, Szilveszter estéjén puncsot ivott akkor is, ha senki nem tartott vele. Engem is szeretett. Haja vörös, arca szeplős, szeme vizenyősen kék volt. Egyszer szénagyűjtésnél ő is kint maradt velünk a napon karja úgy leégett, hogy szinte sírt fájdalmában. Volt egy másik kisasszonyunk, Rosl Müller, aki egy Vahó nevű csendőr főhadnagyba szeretett bele. Örültünk, mikor egyszer megtaláltuk a főhadnagy képét párnája alatt. A sok német mellett volt egy magyar származású nevelőnőnk is: Rupprich Melanie, akinek egy nagybátyja angol lord volt, nagyapja pedig Starhemberg gróf. Adott is pipát ajándékba Édesapámnak, amelynek ezüst kupakján St. Pista neve állott. Jó megjelenésű, kellemes jelenség volt, nagy orra és szép kezei voltak, ő is valami 7-8 évig volt nálunk, férfi vendégeink szívesen voltak társaságában. Böske unokatestvérünk későbbi férje, Decsy Józsi is udvarolgatott neki, az özvegy Polzovich János ezredes pedig megkérdezte Édesapámtól nem adná-e át neki kisasszonyunkat házvezetőnőnek? Édesapám azt felelte, hogy az ő házából csak feleségül lehet elvinni úri hölgyeket, mire Polzovich feleségül vette Melaniet. Házasságukból két kiváló gyermek származott. A fiú, Iván egyetemi tanár lett, a leány pedig igen jól férjhez ment. Később Gödöllőn telepedtek meg. Polzovich ott is halt meg, mint öreg nyugdíjas a 20-as években.

Volt egy 2 m magas angol missünk is, Hildának hívták. 50 év körül járt, nyakán hatalmas daganat volt, a „th”-t mindig kicsit köpködve ejtette. Ezért nem tanultam tőle angolul, megvártam míg felnőtt koromban csinosabbaktól tanulhatok. Édesanyánkhöz nagyon ragaszkodott. Reggelijéhez mindig tojást kért és kapott.

A szalonban később leánytestvéreim aludtak, de mivel a zongora ott állott, vendégjárásakor, különösen, ha fiatalság volt együtt, ott táncolgattunk, gramofonoztunk. Ilonka a szemben levő házból Török Vilmával, Mariska Puky Mariskával, Róth Bözsivel, Czájlik Babával, volt barátságban, nekem Róth Laci, Czájlik Laci, Hering Laci (későbbi utódom Harsányt Laci gödöllői főszolgabíró) voltak barátaim. Róth Laci apja kir. közjegyző, testvérei: Bözsi, Visinger alezredes felesége, Baba, Galambos Sándor makói ügyvéd felesége és Vilma, Koós Ödön ny. százados elvált felesége lett, ő maga igen jó fiú, túlságosan jó hozzám nagyon ragaszkodott s dacára, hogy egy évvel fölöttem járt, én

zsarnokoskodtam fölötte, ő aztán később Kolozsvárra került a keresk. akadémiába. Együtt voltunk vele 1913-ban Törökországban egy iskolai kiránduláson. Együtt kezdtünk vele Szentkúton. cigaretázni. Később mikor erre Édesapám rájött, nemcsak hogy nem tiltotta, hanem 8 is megkínált cigarettával, mire teljesen abbahagytam. Vele együtt építettük Szentkúton azt a kis vályogházat a szőlőbeli kis halastó partján, amely vagy 15 évig fennállott s ahol annyi kedves napot töltöttünk. Az építkezéshez való vályog odahordásában húgaim segédkeztek, ezért a házfelavatásra való meghívót úgy szerkesztettük meg, hogy arra meghívtuk Endre Zs. urat és vályoghordó leányait. Az avatásra 25 kis szardínia nagyságú halat sütöttünk meg, amelyeket a kis tóból kosárral fogtunk, ezenfelül a nagyoktól kaptunk csirkét, amelyet paprikásnak ettünk meg. A kis háznak belül patkája volt, egy kis verandája; bent bogrács, fakanál, egy pár bicska volt a felszerelés. Két ablakajtó is volt, amelyeket Móczár Mátyás szabott egybe.

Czajlik Laci, Czajlik Kálmán járásbírói elnök fia volt, ők is voltak vagy hatan testvérek, köztük a helyes Babi, akivel egy időben jó pajtáságban is voltunk - Hering Laci apja járási állatorvos volt.

Volt még egy barátom, Nagy Miska, aki előbb pásztorfiú volt Szentkúton, később tejes lett, 8 hordta be esténként a tejet Szentkútról a városba vonattal. Legbizalmasabb ügyeimbe Őt is beavattam, így a Rákóczi oltár ügyébe is, és neki is megengedtem, hogy jelen legyen velem a gyertya gyújtásnál, ő is volt vadász pajtásom, Pötöllén is, remek nyugodt, biztos keze volt. 1914-ben katona lett. Oroszországban hősi halált halt. Igazi jó barátot veszítettem benne. Nagyon sajnálom ma is.

Az ebédlő is nagy idők tanúja volt? De sok névnap, képviselő választás, főispán-, miniszterlátogatás, eljegyzés, lakodalom, jubileum játszódott le benne, Mintha gumiból lett volna. Éppen úgy elfértünk benne negyvenen, mint tizenketten; ehhez néha még a cigány is ott muzsikált, vagy kiszorult a nyitott verandára. Mi gyerekek is eleinte valamelyik szomszéd szobába szorultunk; mint „fiatalság” sokszor örültünk is a felügyelet nélküli macskaasztalnak.

A konyhából az ebédlőbe a verandán át vezetett az út, ami téli időben nem volt éppen kényelmes. Sok felszolgáló hajdú, szobalány járta meg évtizedek alatt az utat a két helyiség között.

A konyha is előkelő része volt a háznak. Édesanyám. és leány testvéreim birodalma. Hatalmas, tágas, világos, egészséges, szellős. A verandára, nagy üvegajtaja volt. Lakos féle hatalmas fehér csempe "sparherd"- jen volt egy nagyobb, és egy kisebb alkalmakra szóló külön-külön rész, vízmelegítő, stb., Fölötte Dédanyántól származó muzeális értékű vörösréz konyhaedények tették díszessé a helyiséget, Nagy konyhaszekrény, szép asztalok, egyéb felszerelések ragyogtak a tisztaságtól. Padlója éppen úgy, mint a veranda és folyosó, nagy színes cement kockákkal volt kirakva. Leánytestvéreim közül felváltva volt mindig másik a hetes. Amikor hárman voltak intézetben a Sionban (Ilonka, Mariska, Etus), akkor is jutott még közülük, aki hetes maradjon.

Mikor azonban már a vendégek megérkeztek, Édesanyám friss tiszta ruhájában, mint igazi Nagyasszony fogadta őket, s ha az ebédhez leülés előtt egy pillanatra kinézett is még a konyhába, helyét az asztalfőről nem hagyta el, és csak halk intéseivel vagy üzenetekkel kormányozta a nagy forgalmat.

Leves után rendszerint előétel volt, vagy ahelyett néha valami megfőzött hús körítéssel, utána következett a sült, körítéssel, befőttel, savanyúsággal? Nagyobb alkalmaknál még egy közbeiktatott tésztával, mint pld. fánkkal, sült után következett: a torta vagy sült tészta, majd gyümölcs, sajt, fekete-kávé, Ételek között a legnemesebb borokat töltögette Édesapám a vendégek poharába. Előbb leves után vörös bor, azután könnyű fehér, pld. rizling, peccsenyénél nehéz Sauvignon vagy Furmint, torta után néha még az ugyancsak otthon készült remek Malaga, vagy ürmös került az asztalra. Ami az asztalra került, talán az ú.n. "specerei" kivételével, minden a háztól. Szentkútról került ki, baromfi, zöldség, zsiradék, malac, bárány, ősszel ürü, néha borjú mindig kéznél volt. Legfőbbképpen a remek borok, amelyekre Édesapám személyesen ügyelt fel. A pince kulcsa is nála volt. Amilyen jó háziasszony volt Édesanyám, olyan kedves házigazda volt Édesapám. Kevés férfi vendég akadt, aki töltögetés után minden lelki hatás nélkül kelt volna fel az asztaltól. Maga a család is mindig nagyszámú volt. Egy-két vendég is. már nagy asztalhoz, került. Valamelyik húgom vagy egyik vendég a zongorához ült. Felejt-hetetlen szép órákat és napokat töltöttünk el így. Az. Endre háznak már Nagypapa idejében vendégszerető jó híre volt. Nagypapa írja naplójában, hogy nem fordult meg hivatalnok vagy katonatiszt a városban, aki házukat már Dédapám hazát is elkerülte volna. Szüléinknél is ugyanígy volt. Mindenki jól érezte magát a ceremónia nélküli egyszerű, de barátságos és vendégszerető úri asztalnál. Akármelyik

minisztériumban volt dolgom, ahol személyesen nem is ismertek, bemutatkozáskor megkérdezték: "nem Endre Zsiga, vagy Zsiga bácsi fia vagy?" Ekkor és ekkor voltam nálatok. Sohasem felejttem el azt a házat és azt a páratlan igazán páratlan és magyar vendégszeretetet". Ezeket a válaszokat szinte biztosra vettem, annyira elmaradhatatlanok voltak. Nem tudom hány ezer ember fordulhatott meg asztalunknál, legnagyobbbrészt olyan, akivel szemben semmi egyéb kötelezettség fenn nem állott, csak hogy valami hivatalos, vagy közérdekű ügyben Édesapámmal összetalálkozott. Egy, két vendég miatt még a szokásos étrend sem változott. Hétköznapon délben három, este két tál étel: leves után mindig töltött káposzta következett sertés karajjal és ezután jött csak a sült, stb. Édesapám talán 78-79 éves koráig megkívánta naponta a húsételt, melynek levét néha kanállal is megette. Rendkívül jó gyomra, ideális fizikuma volt. 79 éves koráig alig egyszer kétszer sikerült egy-egy belgyógyászhoz elvinni, hogy szív működését megvizsgálja. Az orvos szinte hihetetlennek mondta, hogy ilyen korú embernek ily tökéletes és romtalanul egészséges szervezete lehet. Szív működése és érrendszere 30 éves embernek felelt meg, mint említettem, húsnak állandó élvezete mellett. Bort is mindennap ivott, de csak étkezés közben, a dohányzásnak pedig minden fajtáját szerette és gyakorolta, de legjobban szerette gyönyörű hosszúszerű tajtékpipáit, melyeket felváltva szívott. Előbb a mi kötelességünk, majd az unokáké volt ebéd és vacsora után a megfelelő pipa kiválasztása, A tisztogatás a hajdúk, kocsisok kötelessége volt, azonfelül csépléskor történt a pipaszáraknak sístergő gőzszugárral való kiforrázása, Pipái családi múzeum és emlékszámbe mentek. Édesapjától és Gulner Nagypánktól öröklött darabjai mellett sok rokon, barát es jó ismerős ajándékozott vagy hagyományozott részére egy-egy pipát. Sokan saját címerekkel ellátott pipákat adtak. Voltak történelmi alakokat, Napóleont, jeleneteket, szarvas vadászatot, kutyát ábrázolókat. Ez utóbbi az unokák kedvence volt, mert a kutya fülén és orrán jött ki a füst. A pipák az arányos szívástól szép barnapiros színűek voltak.

A hálószoza és a konyha közt volt a ruhatárrá átalakított régi gyerekszoba és fürdőszoba, kényelmes jó berendezésével. A gyerekszobáról való egyik kellemetlen emlékem, mikor egyedül vacsorázván, az asztalon lévő gyertyát feltettem az ablakpárkányra, amitől a függöny meggyulladt és pillanatok alatt elégett.

A konyhán, túl volt a hatalmas cselédszoza. Ott folyt a vasalás és egyéb házi munkák. Volt benne egy a konyhából nyíló körkemence, ebben sült a kenyér, a malac, a pulyka. A vasalónő Franci néni volt, aki nagyon szépeket mesélt nekünk vasalás közben, "Mikor én Pozsonyban postamester voltam, Bolha paripámon igen nyargalódtam" - stb. ("Hoppé Jézus Máriám, de nagy madár" - kiabáltak a mosóasszonyok, amikor megláttak. Én meg úgy értettem, hogy "oldd ki Franci a pöndölöd szárát!" Hát a seregélyfiókák mind kirepültek, én meg beleestem a Tiszába. Kilenc kocsi halat vettem ki a popommal ...")

Egy verhetetlen ellenfele volt csak a mesében, az öreg cigány Ágnes néni, aki napszámra járt hozzánk harisnyát stoppolni, foltozni. Gyerekkorunk legszebb meséit gyönyörű szép népi nyelvezettel előadásban tőle hallottuk. Soha senki megközelítőleg sem tudott oly gyönyörűen, folyamatosan mesélni, őt is a cselédszobában hallgattuk estente.

A cselédszobából nyílt a hatalmas éléskamra, benne a pincelejáróval, melynek lépcsői belül is padozottak voltak és raktározó polcokul szolgáltak. Itt voltak a hatalmas polcokon Édesanyám gyönyörű befőttes üvegei százával egymás alatt és mellett. Fehér körték, Ószibarackok, sárgabarackok, kék és hámozott zöldes színű szilvák, pirosuló meggyek, elefántcsont színű cseresznyék, ananásznál jobb cukrozott dinnyehéjak, fekete diók, hát még a gyönyörű lekvárok, ízek, sárgabarack, sötét meggy, málna, földieper üvegekben, a szilvalekvár hatalmas cserépedényekben, bödönökben, stb. Nagy süveg-cukor ütegek, nagy bádogdobozokban kávék, teák, mazsolák, fűszerek. A mazsolán kívül a remek birsalmasajtokat szerettük legjobban, s ha bejuthattunk a kamrába, ezeket egy kicsit rendszerint megváltuk. volt egy fenyőfa szekrény is, s az rejtette magában a különösen finom specerej dolgokat. A hatalmas oldalszalonnák a mennyezetről lógtak le köteleken, a pince lejárón pedig szalmából. gyékényből font kasokban álltak a hüvelyesek, lencse, borsó, bab, meg köles, mák, stb. A lisztek részben zsákban, részben két részre osztott nagy fenyőfa ládában. A mennyezet egy jó részén lécekből összeállított rácsozatról rafia fonálon szőlőfürtök csüngtek alá, s ezek egészen hűsvétig, néha azon túl is eltarlottak, de szőlő volt ezenfelül padláson, sőt valamelyik alsó (kerti) vendégszobában, amelyet télen nem fűtöttek. Ugyanitt állottak a jobbnál, jobb fajta almák, körték. Dió, aszalt szilva, stb. helye szintén a kamrában volt. Volt itt hely bőven arra is, hogy „nagy vendégségek” alkalmával itt rakják le az előre

elkészített hideg ételeket, salátákat, tortákat. Mint gyerekek, óriási izgalommal lestük ezeknek az elkészítését. Nem csak saját, hanem a vendégek véleménye szerint is gyermekkorunk idejében a legkitűnőbb és leghíresebb torták a csokoládé és diótorták voltak. Az előbbiben azt hiszem cukrozott dinyahejak, mandulák, s efélék is lehettek, s ez olyan szilárd massa volt, hogy egyáltalán nem is ragadt, de valami fejedelmi íze volt. Sehol másutt ilyent nem láttam. A diótorta alul és felül elég vastag ruganyos piskóta lapból s közte remek kenőcsszerű diókrémből állott. Amíg sok volt belőle, először csak a töltelékkel ettünk, s csak az ínségben került sor az egyébként szintén finom piskóta részekre. - Voltak még ezen felül remek torták, mint fehérkrém, stb. Ezek mind ott sorakoztak ily alkalmakkor a kamrapolcokon és asztalokon, a céklák, francia saláták, a befőttek különböző gyönyörű üvegtáljai és a gyümölcsös tálak mellett. Ezeken a felszeletelt birsalmasajtok és a félbevágott, dióval, mandulával töltött aszalt szilvák voltak a kedvenceinké. Az éléskamra elvileg zárva volt, mert a cselédszobában nagy volt az idegenforgalom, A kulcsa egy csinos nikkell akasztón lógott Édesanyám kötényének övében, ő járt kelt azzal a szeretetreméltó frissesedével, fürgeségével. A kamrakulcs elég sokszor elveszett és keresőben volt, különösen akkor, amikor húgaim, már növekedtek, hetese lettek s ők is szerepet kaptak - már elég korán - a háztartásban, A kamrának egész külön világa volt, A konyha is a háziasszony birodalma, de ott túl nagy volt mindig a jövés-menés, mozgás. Az egész külső cselédség, postás, tejkuncsaftok ki-be- jártak ottan, A kamrába azonban csak illetékesek juthattak be. Itt voltak a tanácskozások, mi legyen, hogy legyen, Édesanyámon, húgaimon kívül átjött néha segítségül Böske unokatestvérünk vagy Rózsika néni, Iván bácsi felesége is. Előverték a szakácskönyvet, az egyéb recepteket, vagy az ú.n. fejreceptekhez folyamodtak. Nem volt ez könnyű abban az időben sem, mert ha volt is mindenben hozzávaló, az igények és az Ízlés is sokkal kényesebb volt, mint a mostani háborús: és menekülési időben. Amelyik háznak megvolt a jó hírneve, azt meg is kellett őrizni, és ez szegény háziasszonyok terhes feladata és kötelessége volt. Nálunk is voltak néha aggodalmak, de a végén mégis minden olyan jó lett a levestől a feketekávéig, hogy nem győzték a vendégek Édesanyámat dicsérni. Be volt is miért.

Az öreg háznak hatalmas pincéje is volt. í méter széles volt a lejáró lépcsőzete. Ajtaját belül vaskapocs tartotta. A pince boltíves, hűvös, egészséges volt. Három sorban álltak benne a legjobb alföldi borok. Az alföldi borok rossz hírüket & rossz pincéknek és szakszerűtlen rossz kezelésnek köszönhetőek, meg annak, hogy korán szüreteltek és így kevés lett a cukor és szesztartalmuk is.

Édesapám későn szüretelt. Rendszeresen október közepén vagy végén. Legkitűnőbb szőlőfajtákat ültette és a borokat kitűnően kezelte, így aztán elérte azt, hogy országszerte elismerten legjobb borai voltak a magán pincék között az Alföldön. Az öreg házban is állt rendszeren 100-150- néha 200 hl bor a pincében. Aranysárga rizlingek, kövidinkák, kadarkából készült nehéz vörös borok, Sauvignon, fehér Burgundi, Veltelini. Egyik jobb, mint a másik. Az ú.n. Malaga vetélkedett a spanyol márkájú Malaga vagy Madeira kollegáival. Az ú.n, Ráczi ürmös Édesanyám különlegessége volt. Fűszeres, erős, hatalmas ínyenc ital. Amint a konyha Édesanyám, a pince Édesapám birodalma volt, a pincekulccsal együtt. De rend is volt benne. Léhók, lopok, gumicsövek, vödrök, edények mindig tisztára mosott állapotban sorakoztak egymás mellett. A borfejtés fontos, komoly munkálat volt. A seprőből pálinka készült, úgyszintén a szüretkor visszamaradt törkölyből is. A pince büszkeségei azonban, a borok mellett a remek barack és szilvapálinkák voltak. A borok 100-600 literes fahordókban, a pálinka 100-150 literes fahordókban és 15-20-50 literes fonott üveg butykosokban álltak az ászkokon.

Egyszer egy szomorú eset történt. 7-8 éves lehettem. Szüret után a hordókat gurították le a pincébe. Két kötelet a pince ajtóban alul keresztbe helyezett rúdhoz erősítettek, a hordót a köteleken úgy bocsájtották le, hogy két ember a két kötél végét az ajtóból fokozatosan engedte lefelé, egy pedig közvetlenül a hordó mögött, tehát a hordó menetirányával ellentétes oldalon két kézzel a köteleket igazgatta, hogy azok a hordóról le ne csússzanak. Egyszer egyik kötél végét tartó ember kezében megszaladt a kötél, s az alul haladó Ficsór Gábor kezét elkapva, a hordón keresztül dobta. A hordó a szegény emberen keresztül szaladt s azt holtra lapította.

Volt, még két másik pince a háznál. Egy kisebb az ebédlő alatt, ez volt a kispince, és egy nagyobb a hátsó udvarban a magtár és kocsiszín alatt. Ez volt a krumplis és zöldséges pince. A kis pincében faedények álltak, s úgy emlékszem, itt állt a behűtött tej.

A tej különben egyik rendszeres napi bevételi forrása volt a családnak, illetve Édesanyámnak. A Szentkútról naponta hazahordott tejnek egy része eladásra ment. A konyhában mérte ki fél litert, 1-

2 litert egy-egy embernek valamelyik húgom. Ez is hozzá tartozott az öreg ház képéhez: csinos tiszta mosó ruhában, fehér kötényben, hátrakötött kendővel egyik helyes kis húgom, amint a tejes kannák körül forgolódva szolgálja ki a vevőket. Különösen Mariska húgom volt az, aki ügyesen értett ehhez és tudott az emberek nyelvén beszélni.

Természetesen csak a felesleges tej ment eladásra, mert amellet a család minden tejtermékkel bőven el volt látva. Tej, tejes kávé, tejes ételek, tejeves tarhonyával, tejbegríz és rizs, vaj, túró, tejfel; az író, savó rendszeren a malacoknak, baromfinak jutott. Aludttejet nem igen használtunk. Ehelyett egy kitűnő kunsági juhász különlegességi a tarhó volt kedvenc ételünk. Ez meleg tejből készült; először bizonyos (borjúgyomorból való) természetes oltóanyag hozzáadásával, később pedig az elfogyasztás előtt egy kis pohárkával kivett tarhóval, amelyet másnap újra meleg tejbe tettek. Ez a tarhó kitűnő zamatos étel volt. Kinézésre hasonlított az aludttejhez, de nem volt savanyú. Mi, mint gyerekek is nagyon szerettük s majdnem egyenrangúnak, tartottuk a fagylalttal, ami gyereknél igazán sokat jelent. Édesapánk is rendkívül szerette a tarhót, melynek jellemző tulajdonsága volt, hogy bármely bő ebéd vagy vacsora után, mikor már azt hitte az ember, hogy lehetetlen, akkor is lehetett belőle enni. Azt hiszem, a tarhó lényegileg ugyanaz, mint a sokkal később divatba jött joghurt, amelyet Pesten angol találmanynak tartottak, pedig éppen olyan bolgár parasztétel, mint a mi tarhónk, de mivel idegen volt a neve s boltban adták, kapósabb volt.

A kis pincével kapcsolatos egyik emlékem, hogy Ilonka húgom ott sütötte meg egyszer nekem az általam lőtt verebeket.

A borospince után következett a padlásfeljáró, melynek ajtaján alul két lyuk volt a macskák számára. A padláson sok olyan kiszolgált öreg tárgy, rosta, kalicka, deszkák, stb. voltak, amelyek gyerekkromantikára nagyon alkalmasak voltak. Találtam itt olyan ládákat, amelyekben Nagypapa, levelei voltak, ezekről a "krajcáros" bélyegeket levagdostuk. Találtunk "Gartenlaube"-t és "Über Land und Meer" című német képes folyóiratokat, amelyek igen szép kiállításúak voltak, a maiak sem érik el ezek színvonalát. Ezeket nagyon szerettük nézegetni. A padláson jó búvóhelyek is voltak, szerettünk ott játszani.

A folyosó végén volt a külső árnyékszék. Volt egy belső is a fürdőszobában, de általános használatra ez szolgálta. Hatalmas, tágas, tiszta, jó levegőjű cementkocka padlózatú helyiség volt, külön a felnőttek számára egy nagy, és a gyerekek számára egy kis ülőhellyel, azonkívül az ajtó mellett elhelyezett papírral. Egyszer, lehettem vagy 6 éves, elfelejtettem bezárni az ajtaját, egy tejvevő nyitott be egy bögrével, és megszólított, hogy tejfelt szeretne venni. "Menjen néni három ajtóval tovább, mert ebből nem adhatok" - mondtam és rettenetesen szégyeltem magamat.

E helyiséggel szemben a mintegy 50 lépés hosszú, gyönyörű széles folyosó véget ért, lépcsők következtek az udvar felé, bal felől pedig egy újabb épület csatlakozott az öreg házhoz. Ebben első helyiség a karbidos kamra volt. Gyerekkorunkban még csak petróleum világításunk volt, de aztán úgy a 900-as évek elején acetilén gázvilágítást vezettek be szüleink és ehhez kellett az a nagy gépezet, amelyet Molnár Marton szegedi mester állított be. 12 gépével automatikusan működött. Igazán szép világítás volt, szebb fénye volt, mint a villanynak, csak ennél némileg veszélyesebb volt. 1910 körül a várost villamosították s ekkor mi is áttértünk a villanyvilágításra.

E kamra mellett egy egyszerű bútorzatú vendégszoba állott, amelyben katona koromban én is aludtam néha. Ebben halt meg 1920-ban egészen váratlanul és hirtelenül szegény Antalffy nevű táblabíró, aki az akkori nemzetgyűlés választási biztosa volt. A bútorzatát én vásároltam 1917-ben Pestről Ottlik Lóránd huszár főhadnagy bajtársamtól. A bútor annyira tele volt poloskával, hogy gazdája azzal kínálta megvételre, hogy a fuvarért nem kell fizetni, mert a poloskák gyalog leviszik. A főpoloskát Gizikének hívták. Nálunk megmosták a bútort s abban soha több bogarat nem találtunk.

A következő helyiség a hajdúszoba volt Édesapánknak hivatalával járt a hajdú tartás. Rendes, tiszta embereket tartott, illetve fizetett a vármegye, de ezek természetbeni ellátást, lakást, fűtést, világítást, mosást nálunk kaptak. Egyik legkiválóbb hajdúnk volt. Kerepesi Jóska alpári legény, aki típusa volt a becsületnek, tisztességnek, jó akaratnak és hűségnek. Hatalmas, erős, szép szál ember volt. Nagyon szerettem, szinte ő nevelt engem. A nevelőnőket, különösen úgy hat éves koromban egyáltalán nem szerettem, annál inkább Jóskát ő vitt sétálni. A középső ujját értem csak el, abba fogódtam. Engem tréfásan nagy kokónak és kis debegynek nevezett, vagy megfordítva. . . .

ENDRE LÁSZLÓ IV. EMLÉKAZÉSEI SZÜLEIRŐL, SAJÁT ÉLETÉRŐL

Tört. dbr.

Budapest, 1946. január.

Édesapám 1865-ben született Kiskunfélegyházán. Iskoláit ott, középiskoláit Félegyházán, Székesfehérvárott, Nagyszombatban, Kecskeméten előbb a piaristáknál, majd a reformátusoknál végezte és fejezte be. Itt is érettségizett, itt végezte a jogakadémiát, két alapvizsgáját itt tette le kitüntetéssel. A harmadik év alatt szolgálta le önkéntesi évét Kecskeméten a 38.cs.és kir.Mollinary gyalogezredben. Szigorlatait Kolozsvárt tette le, s itt szerezte meg Államtudományi doktorátusát oly kiváló eredménnyel, hogy Concha Gyűző, a politika tanára nem csak megdicsérte, de elhelyezkedésénél való támogatását is felajánlotta számára. A 80-as évek végén Pest vármegye közigazgatási gyakornokává nevezte ki Beniczky Ferenc főispán. Csakhamar szolgabíróvá választották, ily minőségben szolgált Kiskőrösön, Pomázon és Abonyban. Magyar úri életet élt, hátsólovat tartott, társaságba járt, vendéget látott, vadászott, kitűnően táncolt, különösen csárdást. Hivatalát mintaszerűen látta el. Abonyban ismerkedett meg Édesanyámmal Gulner Irmával, kinek atyja, anyai nagyapám földbirtokos, Bolhás pusztán és Pütöllén nagybirtos (4000 kat.hold), országgyűlési képviselő volt. Később Széll Kálmán alatt belügyi államtitkár, majd 1906-tól 1909.végén bekövetkezett haláláig Pest vármegye és Kecskemét főispánja volt.- 1893.szept.2-án kötöttek házasságot. Édesanyám nagyanyja is életben lévén, nem az öreg Gulner házában laktak, ahol a konyhában kerekék kút volt, és 4 lovas kocsival bele lehetett hajtani a pincéjébe, - Szántó ref.lelkészttől bérelt szép kertes házában laktak 1897-ig. Ebben a házában születtem én és Ilonka húgom. 1897-ben Félegyházán főszolgabíróvá választották Édesapámat, haza költöztünk. Előbb az öreg ház melletti, most Iván bácsi tulajdonát képező négy szobás szép Endre házában laktunk. Itt született Mária húgom. Endre nagyapám 1898-bani halála után költöztünk az öreg Endre házába, mely a mostani emeletes posta helyén állott, ahol következő három húgom született. Innen járt át Édesapám a harmadik házába, a Kiskun Kerületi Székházban levő Megyeházának nevezett főszolgabírói hivatalába 1922-ig. Ebben az öreg házában, amelynek pontos leírását adom a Pessenbachban hagyott családtörténeti naplónkban, nőtünk mi fel hatan gyerekek szülünk szerető gondoskodása mellett. Édesapám innen járt ki egész éven át vonaton vagy kocsin hetenként többször is a várostól déli irányban 12 km-nyire fekvő volt Ferenczszállásának, most Pálósszentkútnak nevezett tanyánkra, melyből 109 kat.hold Nagypapától örökölt redemptiós Ősi kun családi föld volt, 28 kat.holdat pedig a mi gyerekkorunkban vett hozzá a Holló családtól. Így az Ősi földet nemcsak megtartotta, de meg is növelte holdakban is. Ezen felül azonban belső értékében is sokban gyarapította. Mintegy 16 kat.hold új szőlőt telepített majdnem értéktelen buckás homokon, 4 hold öreg szőlőt felújított, sok fát ültetett. Szemben a vasúttal van egy 12 kat.holdas erdőnk, bent a családi ház körül 2 hold park, mögötte ki az útig 8 hold akác, s mellette mintegy 2 hold tölgyes. Az öreg négy szobás tanyaház mellé szép magas alapincézett nyolc szobás egészséges úri lakot építtetett körbefutó folyosóval, hatalmas verandával, nádtetűvel és vízvezetékekkel, fürdőszobával, gázvilágítással. A régi ház vendégház lett. Tetőzete, alacsonyabb volta miatt pala. Új borház, magtár, ló- és marhais-tálló, kocsiszín, gazda- és cselédlakások, szénapajta, jégverem épült. Nem csak jó és praktikus, hanem szép épületek is voltak ezek, amelyeket utolsóig maga tervezett Édesapám a homlokzatuktól az ablak díszekig. Az épületek elhelyezése, a park, az udvar összhangja. A hatalmas gyönyörű konyha a százesztendő s vörösréz edényekkel, a gyönyörű éléskamra a sok befűttel. Lovaink mindig híresek voltak. Négyes fogatunk is volt, de kettes fogatunk mindig legszebb volt a környéken. Még 1943-ban is két gyönyörű lipicai szürke vitte ugyanabban az ötven esztendő s, de ma is kitűnő karban tartott fekete hintóban az aranylakodalmi esküvőre drága jó Szüleinket a szentkúti kápolnába, amelyben 1893-ban Abonyban mentek az esküvőre. Igás lovaink is jók voltak. Néha csikó nevelés is volt. Nekem is volt rendszeren egy hátsólova. Télen Gödöllőről is, Pestről is haza küldtem Szentkútra tartásra. Gyönyörű volt a kocsiszín a mindig karban tartott, újra lakkozott kocsiikkal. Kölber féle üveges rekete hintó, nyitott fekete, nyitott sárga hintó, fedeles nagy sárga kocsis, Esterházy és amerikai hajtó kocsis, egy lovas gígg, három szánkó. Szerszámaink is gyönyörűek voltak, négyes, párizsi világkiállításra készült ezüst veretes, rézveretes, lakkos, sallangos. Szép nyergeink voltak, volt női nyereg is. Húgaim is lovagoltak néha. Az udvar közepén hatalmas gémes kút, vastag törzsű eperfák között. Ezek egyike alatt volt a házában komondor ólja

Édesapám gyönyörű rendet tartott a hivatalában s a gazdaságában egyaránt. Gondoskodása a legapróbb részletre is kiterjedt. A nagy padlásokon, kamrákban is rendnek kellett lenni, minden szögnek, vassdarabnak, szerszámnak meg volt a maga helye. A lakásban is szerette a rendet. Könyvtára, fegyvertára, remek, több mint száz tajtékpipából álló pipatóriuma példás rendben volt. Íróasztalában elhelyezett családi, gazdasági iratai, számlái pontos kötegekben álltak egymás mellett. - Míg mi gyermekek iskolába jártunk, a telet a városban töltöttük, s csak a nyári szünetben Szentkúton. Az első világháború, illetőleg a forradalmak után 1920-tól kezdve azonban állandóan kint lakott a család. Csak Mária húgom esküvője volt 1918 májusban a városi öreg házban, a többi mind kint Szentkúton.

- Édesapám járása nagy kiterjedésű volt. Hivatalbalépése előtt nagy rendetlenség volt és korrupció. Az első esztendejében főszolgabíráskodásának tíz községi jegyzője közül hetet kellett felváltania. Kemény kezű, szigorú, de igazságos volt. Hivatalvizsgálatainál lelkiismeretesen végigvizsgált mindent. Nem szállt meg az addigi szokás szerint az érdekelt főjegyzőknél. Vagy a rossz falusi kocsnában szállt meg és étkezett, vagy egy egy plébánosnak fogadta el a vendégszeretetét. Vonaton nem igen utazott, kettes vagy négyes fogaton Balás Pista kocsisal, Kerepesi Jóska hajdúval a bakon, vagy lóháton Kerepesivel ment ki községeibe Agamemnon angol telivér ménen s Juno magyar félvér kancán. Korábbi szokáshoz híven, panaszosok, kérelmezők leinte próbálkoztak azzal, hogy ajándékkal, egy egy malaccal, libával, birkával támasszák alá kívánságaikat. Hamarosan elszoktak azonban ettől a balkáni módszertől, mikor látták, hogy ezzel csak magukat keverik bajba. Mert Édesapámat csak ezzel a dologgal lehetett haragra ingerelni. A hajdúk azonban ismerve szokását, már a kapuban eltanácsolták a szerencsétleneket. Járása népe mindjobban ragaszkodott hozzá. Minden ügyes bajos dolgukban hozzá fordultak, amiben semmi hatásköre nem volt is. Válási, családi ügyekben, magánjogi gondjaikban adott tanácsokat. Ott ültek már reggel 6-7 órakor az öreg ház verandáján, hogy ébredését várják. Mosakodás, borotválkozás közben is meghallgatta őket, s anélkül senki nem ment el a házból, hogy egy pohár pálinkával meg ne kínálta volna. A pálinka saját termésű szilva, seprő, törköly, vagy eperpálinka olyan erős volt, hogy első szóra nem igen lehetett megköszönni. A remek barackpálinkákat már csak a vendégek kapták. - Az öreg házhoz tartoztak Usenki Orzsi, ki előbb szobalány, később szakácsné lett nálunk. En az ő hátán kezdtem el 1-2 éves korban lovagolni. Bagi Etel dajka, Király Piros szakácsné, Vágó Henrik másodkocsis, Nagypáti Sándor tehenes, Nagy Miska fejős gulyás (20 éven át hűséges barátom, bizalmasom a Rákóczi oltárnál, vadásztársam. Egyszerre vonultunk be katonának, 1916-ban esett el az orosz fronton), Bánfiné krumplis asszony, Franci néni vasalóné (prominenci cukor, "Mikor én Pozsonyban póstamester voltam..."), Ágnes néni a legszebb mesemondó, stoppoló asszony, Kis Kanyó foltozó szabó és mész, Móczár Mátyás ács és vadőr, Glembóczy lakatos. Ez utóbbiak nem voltak ugyan állandó alkalmazottak, de majdnem minden reggel megjelentek parancskiadás végett Édesapám ébredésekor - mikor is megkapták pálinkájukat, s csak ha nálunk nem volt dolog, akkor mentek másfelé munkára. Az utóbbi három rendkívüli humorú ember volt, eltérő természetűek, nagyon ragaszkodó derék emberek. Volt még egy házi bútor: Bóné bácsi a népköltő, aki csak 3-4 téli hónapban át lakott nálunk egy udvari szobában. 30 forint havvi fizetése volt ilyenkor a dohány gyárban, de keresett valamit este a kocsmákban szerivel is. Nálunk nem csak ingyen szállást, de teljes ellátást is kapott. Ő tőle hallottam az első antiszemita verset. "Bejött Icir a faluba, batyuval a hátán, rongya lógott, de keblében benne volt a Sátán"... stb. Félegyházán a 900-as évekig aránylag nem volt sok a zsidó. Néhány kereskedő és kocsmáros. Léderer, Frank, Karpelesz, Bindfeld ügyvéd, Schweitzer tollas, Kohn borkereskedő. Ezután azonban megindult a galíciai bevándorlás. Magyarul nem beszélő pajeszosok szivárogtak be szegényen, egy fillér nélkül. Frank azonban - a városbeli neolog zsidó hitközség elnöke, minden galíciai család letelepedéséhez, üzleti megalapozásához jelentős anyagi segítséget nyújtott, így két-három évtized alatt Félegyháza nagyon elzsidósodott. A főutcai kereskedések egymás után kerültek kezükbe. Számuk növekedésével emelkedett megbízhatatlanságuk. Olyannyira csaltak, hogy még Édesapámtól is sokszor kérték egy-egy számla utólagos másodszori kiegyenlítését. Édesapám azonban minden fizetést csak nyugta ellenében teljesített s minden nyugtát eltett. Hány szegény ember esett azonban gaz csalásaiknak áldozatul.

Édesapám főszolgabíró létére mindig ellenzéki volt. A függetlenségi Kossuth párt-hoz tartozott. Holló Lajos félegyházi függetlenségi orsz.gyül.képviselőt ugyan nem sokra becsülte, de mégis rá szavazott s nem a kormánypárt jelöltjeire. A főispánok befolyásolási kísérletei meddők maradtak nála. 1905-ben amikor a Fejérváry kormány idejében az "Ex-lex" törvénytelen állapot bekövetkezett, állásáról minden nyugdíj igény nélkül lemondott. Résztvett a Nemzeti Ellenállásban s hat gyermeke dacára vállalta a fizetéstelenség súlyát. Kiköltözött Szentkútra s akkor telepítette a homokos buckákra a híres kecskeméti Mathiász János szőlőnemesítő tudós szőlőfajtáiból s tervei alapján messze tájon híres szőlőjét. Borainkért mindig 30 - 50%-al magasabb árat kaptunk kiváló minősége folytán. Sauvignon, fehér burgundi, rizling, kövi-dinka, kadarka, oportó, s volt egy aszúszerű borunk is még, s egy egészen kiváló ürmösünk. Egyike jobb volt mint a másik. A szőlőkbe mintegy ezer darab kajszibarackfa is került, s az egészet léckerítéssel kerítették be. 1906-ban egy szép koratavaszi napon én is mellette dolgoztam a szőlőmunkánál, - már napok óta nem láttunk ujságot - mikor egyszerre táviratot hoznak neki. "Törvényes rend helyreállítása folytán felkérem, hogy főszolgabírói állását elfoglalni sziveskedjék. gróf Andrássy Gyula belügyminiszter." Nagy volt az öröm. A szőlő már majdnem egészen készen volt. Akkor fejeződött be az ú.n. "ellenállási fasor" akáccsemetékből a szőlőtől a házig. Repültünk haza rélegyházára. Másnap nagy parádéval fekete hintón négy lóval, a vele becsülettel kitartó Gubody Ottó járási tiszti orvossal, jó barátjával, parádés ruhába öltözött kocsissal, hajdúval a bakon hajtott át a tőlünk harmadik házban levő Megyeházára, hogy hivatalát ünnepélyesen átvegye. Csakhamar jött a hír, hogy a vármegye főispánja anyai nagypám, Gulner Gyula volt belügyi államtitkár, o.gy.képviselő lett. Szép napok következtek. A választásoknál a függetlenségi párt nagy többséget kapott, s Wekerléékkel koalíciós kormányban Kossuth Ferenc keresk.miniszter lett. Édesanyám az ú.n. "Tulipán mozgalomban" szolgálta a nemzeti ipar terjesztésének ügyét. A kormány azonban a bécsi udvar ellenállása s a pártvezérek kicsinyes viszályai miatt a nemzet nagy végyaiból nem sokat tudott megvalósítani. Egyik erkölcsi vívmány: II.Rákóczi Ferenc hamvainak Rodostóból a kassai dómba való hazahozatala volt. Szép éjszaka volt. Nálunk egész nap sürgés, forgás. Édesanyámnak rengeteg gondja, dolga. A Vármegye, az Országgyűlés, főiskolások küldöttségei Félegyházán várták az Orsova felől déli irányból érkező különvonatot. Mindenki díszmagyarban, ünneplőben, parádében. Talán vagy háromszáz ember fordult meg és vacsorázott akkor éjjel nálunk az öreg háznál. A pesti jogász küldöttség ott üdvözölte Nagyapámat, aki valami felejtethetetlenül szép beszédben válaszolt nekik. Éjfél után szemergő esőben vártuk a különvonatot, mely a vasútvonal mentén égő, lobogó szalmakazlak közt - a magyar szalmaláng szimbóluma - ünnepélyes csöndben húzott be a fáklyákkal világított pályaudvarra. Itt újra beszédek, szónoklatok. Fazekas Gusztáv alispán az elérzékenyüléstől megakadt betanult beszédében. Abba kellett hagynia. Az urak beszálltak a kísérő kocsikba, Nagyapám és Édesapám is. Én mint első gimnazista a diákokkal büszke, de fájtó szívvel láttam a vonat elindulását, én ott maradtam. Gyerekkorom óta egy férfiideálom volt: Rákóczi Ferenc. Oltárt építtettem neki a szívenben. Egy deszkaládát belülről Rákóczi színeivel befestve, bent Rákóczi képe, alatta kőkockákból oltár s rajta égő gyertya. Haraggal gondoltunk a németekre, a Habsburgokra, s mint gyermekek is együtt harcoltunk szülőink ideáljaiért. Lenéztük azokat a fiúkat, kiknek apja kormánypárti volt. A koalíciós időkben szinte talajt vesztettünk, hogy megszűnt ellenzékiiségünk. - Édesapámat Csongrád megye főispánjának, a fülöpszállási kerület képviselőjének, Kecskemét th.jogú város polgármesterének hívták ezidőben. Ő azonban olyannyira ragaszkodott szép állásához, az öreg Megyeházához, Szentkúthoz, hogy minden ily kérésnek ellene mondott. Édesanyám is inkább választotta a csöndes ott-hont inkább biztosító helyzet fenntartását, mint a nagyobb reprezentációval járó társadalmi életet. Amikor a haza becsületéről, Édesapám meggyőződése szerinti cselekvésről volt szó, gondolkodás nélkül le tudott mondani a főszolgabírói állás biztos szép jövedelméről, hat gyermekének a gondjaival vállalni. Ott álltam a vasúti állomáshoz induló kocsii mellett, mikor azzal búcsúzott Édesapámtól: "Aztán vissza ne jöjjön, mint főszolgabíró!" Amilyen kedves szelíd jó feleség, olyan jó édesanya is volt. Minden betegségünkben csak ő ápolt minket, sőt az unokákat is, ami ily népes nagy családban nem kis dolog volt. Minduntalan akadt egy-egy betegség, járvány, operáció. Ő semmitől sem félt, sarlach, tifusz, diftéria mindegy volt neki.

Édesapámnak, nekem lábtörésem volt, vakbél, aranyér operációk, szemárványosság, kanyaró, stb. Néha egyszerre öten, hatan feküdtünk betegen. Hála Istennek szer-
vi baj nem volt a családban. A házi orvos Gubody Ottó volt, aki leginkább jó
levegővel, természetes gyógymódokkal gyógyított. Jó barátja is volt Édesapámnak,
majdnem naponta megfordult a házuknál, Szentkúton is legalább vasárnaponként
ebédre, mely után elkvaterkázta a fehér asztalnál. Édesanyám nem szívesen ment
társaságba. Édesapám inkább. Jó kedvéért, szeretetreméltó, udvarias modoráért,
lovagias felfogásáért nagyon szerették, központja volt mindig a társaságnak.
Amikor hazajött, mindent elmesélt Édesanyámnak, aki sohasem tett szemrehányást
neki. Néha az is megesett, hogy az éj folyamán hajnal felé jó kedvű társaságával,
cigánnyal együtt érkezett haza. Édesanyám mosolygós arccal kelt fel, fogadta ven-
dégeit és látta el őket igaz magyar vendégszeretettel. Nálunk gyakran fordult meg
társaság, nekünk gyerekeknek nagy öröme. 10 - 12 - 20 - 30 vendég nem volt ritka-
ság. Remek ebédek, vacsorák kerültek az asztalra. Szép volt a terítés is, hófehér
abrosz, nemes porcelán, kristály üvegek, ezüst evőeszköz. Gyümölcs, befőtt, sava-
nyúság, borok az asztalon, kredencen, illetőleg dézsába hűtve várták míg sorra
kerülnek. A Zsiga nap május 2-án mindig emlékezetes volt. Meghívott vendég nem
volt, de aki jött, mindenki azonnal friss malacpörköltet kapott sós kiflivel, sör-
rel, aki maradt, az rendes ebédet is kapott. Néha megszólalt a cigány is. Almási
Miska volt a primás. Parádésabb alkalmakkor az egész bandát megyei hajdúruhákba
öltöztették. Édesapám rendkívül kedves házigazda volt, rendszeren felköszöntötte
vendégeit, akik nálunk mindig jól érezték magukat. Sok ember megfordult házukban
Félegyházán s a tanyán is. Nagypapám főbispán korában is többször lent járt. Kará-
csont, húsvétot is nálunk töltötte Nagypapámmal együtt, aki szintén végtelenül
aranyos jelenség volt. Nagypapám szeretetreméltósága mindenkit felülmúlt. Rajong-
tak érte asszonyok, férfiak egyaránt. A szónoklatnak, toasztoknak is nagymestere
volt, amellet gyönyörűen énekelt, néha hozzá zongorázott is öreg magyar nótákat.
Volt egy öreg bérese, aki igazán művészi hegedűs volt, s aki olyan szép régi nó-
tákat tudott, amelyekre már senki sem emlékezett. - Ha valami nevezetesebb ember
megfordult Félegyházán, az a mi házuknak is vendége volt, vagy legalább is a mi
négyesünk hozta be az állomásról. József főherceg, Kossuth Ferenc, Blaha Lujza,
majd később Bethlen István, Gömbös Gyula, id. Horthy István, nagyatádi Szabó Ist-
ván, Pesthy Pál, Klebelsberg Kunó, Teleki Pál és Mihály. Egyszer az egész nagy
távlovagló társaság vendégünk volt. Hetvenhatan ültünk az asztalnál. Georg szász-
meiningeni herceg és felesége, Lichtenweldé gróf és felesége, Löwenhaupt gróf,
Rüdít Karola báróné Németországból, ill. Belgiumból, svédok, finnek, észtek, osztrá-
kok, franciák, hollandok, amerikaiak, s persze magyarok. A parkban volt ebédre
terítve, de egy hirtelen jött óriási zápor az egész óriási terített asztalt tönkre
verte. Fél óra múlva a hatalmas verandán újra készen állt minden. Szálláson is
maradtak vagy húszan. - A kertben teniszpálya is volt hugaim részére. Hugaim szép
nevelést kaptak. Nem volt ez csekély dolog oly szerény anyagi viszonyok közt, a-
milyenben éltünk. A vendéglátás ugyanis sok pénzbe nem került, ami az asztalra
került, a bortól a malac vagy libapecsenyéig, a kenyértől a tortáig, mind Szent-
kút termése volt. A leány intézetek azonban drágák voltak. Három nagyobb húgom
a Notre Dame de Sion, két kisebb a Sacré Coeur növendéke volt. Szidónia húgom
Sankt Pöltenben az Angol kisasszonyok intézetébe is járt. Amellet a gimnáziumi
érettségit is letették. Egész kisgyermekkorunk óta nevelőnők voltak mellettünk,
illetőleg mellettük. Leghosszabb ideig Therese Schmetterer, egy derék bécsi öz-
vegy, azonkívül is vagy tíz német, francia, angol nevelőnő. Sok baj volt különc-
kődéseikkel. Némelyiket szerettük is. Szüleim nagy önuralommal viselték a nevelő-
nőknek a családban eléggé zavaró jelenlétét. Egyik nevelőnőknek, akinek nagypapja
Starhenberg gróf volt, a helybeli zászlóalj parancsnok udvarolt. Édesapám közbe-
lépésére házasság lett belőle. Ura ezredes lett. Két tehetséges gyermekük is szü-
letett. -

Édesapámnak két testvére lakott Félegyházán. Egyik tőzsomszedságunkban, Endre Iván
bátyám, ny. tábornok orvos, aránylag fiatal feleségével és egy fiával. Következő
házban Édesapám legfiatalabb testvére Szidi néni, Hoffer József földbirtokos fele-
sege. Három gyermekük volt. Legidősebb Józsi, gazda. Feleségül vette Geréby Mar-
gitot, de hamarosan elváltak. Második fiú Laci, felesége Pálóczi Horváth Irén.
Két helyes fiuk volt. A legfiatalabb gyerek Lenke, Nógrády József orvoshoz ment
férjhez, ki korán meghalt. Három gyermekük született, Mária, József és István.

Édesapám szerette testvéreit, de inkább azok jártak ebédekre, vacsorákra hozzánk, mint megfordítva. A többi testvérek közül Bella néni, Antal bácsi és Sándor bácsi jártak hozzánk. Ez utóbbi nagyon szeretettük katonás, tréfás modoráért. Antal bácsi fia, Antal külön szentesi földbirtokos is járt néha hozzánk. Eszes, érdekes ember volt. Két lánya közül a nagyobbikat Zsoldos Ferenc orvos vette feleségül. Etelka néni korán meghalt. Gyerekei, Antal és Erzsébet Szidi néninél nevelkedtek. Különösen Böskét szerettük, ki egy-két évvel volt idősebb nálunk, de hajlandó volt leereszkedni hozzánk. Minden összejövetelen ott volt nálunk. Tőlünk ment férjhez. Decsy József szolgabíró vette feleségül, ki később gödöllői főszolgabíró lett (elődöm). Két lányuk született, mindkettő férjnél van, ott is néhány unoka.

Édesapám jó vadász volt. Szentkúton is minduntalan lőtt nyulat, foglyot, vadkacsát, néha fácánt. Legjobb vadászatok Pötölle pusztán, nagyapám rejtőmezei bérletén voltak, hol közönséges vadakon felül őzet, rókát is lőttünk. Szívesen járt át Kecskemét vendégeként Szentlőrinczre, Bugacra havas hideg napokon négylovas szánkóval. Mindig felvidult ilyenkor, jókedvűen tért haza vadászatairól. 1909. december 16-án szegény Nagyapám vakbélgyulladásban váratlanul meghalt mint Pestmegye főispánja. A Megyeház udvaráról temették el nagy gyászszertartás mellett. Nagy szomorúságban hagyott mindnyájunkat, különösen Édesanyámat, ki kedvence volt. A pötöllei 1895 kat. holdas szép bérgazdaság ránk maradt teljes felszerelésével együtt. Nagy gondot adott ez Édesapámnak, kinek hivatala és szentkúti gazdasága mellett kellett ellátnia irányítását. A nagy gond mellett azonban szép jövedelem is volt. Jól jött ez abban az időben, mikor hűgaim lassan eladó sorba kerültek. Ennek jövedelméből épült a szentkúti nagy ház, melléképületek, s hűgaim keletgyéje, már amit előre megvásároltak. Édesapám nekem szánta a pötöllei gazdálkodást. A háború azonban felborította a szép tervet. Én már mint mező jogász közel egy éve magam vezetem a gazdálkodást, mikor bevonultam az 1. honvéd huszár ezredhez, s bár felmentettek volna, mint gazdaság vezető, de én nem akartam, így kénytelen volt Édesapám a háború közepén a bérlet felszámolására. Mintegy 6-700.000 korona folyt be az élő és holt felszerelés értékesítéséből. Ezen Hadikölcsönt és Földhitel Zálogleveleket vásárolt, melyek azonban teljesen elértéktelenedtek. Kár volt ezért a szép gazdaságért, a gyönyörű tehenészetért, ló és sertés állományért, melyet Édesapám gondos ellenőrzése és szakértelme mellett az aránylag rövid 5-6 év alatt nagy mértékben emelt belső értékben. A vadállományt sem használtuk ki eléggé, bár szép vadászatokat tartottunk. Egész éven át tartó cserkészeteink mellett szép körvadászatok is tartottunk, 3-4-500 nyúl esett egy napon, utána pedig jó vadász ebédeket ettünk. A háború első heteiben, még bevonulásom előtt egyszer az egész család meglátogatott Pötöllén. A vasúti közlekedés Pesten át komplikált lévén a háborús menetrend mellett, négy fogatra ültek s három nap alatt Orgovány, Izsák, Szabadszállás, Rülöpszállás, Szalkszentmártonon át Dunapentelénél kompon keltek át a Dunán. Az első amerikai hajtókosin Édesapám hajtott, a második sárga hintón a család másik felével a kocsis, a harmadik kocsin ült a szobalány, szakácsné az edényekkel, a negyedikén Móczy Mátyas iparos felszereléssel, malaccal, baromrival. Utolsó este egy kis hajtókosival Seregélyesig mentem eléjük, nagy volt az öröm, hogy összetalálkozhattunk. Néhány hetet ott töltöttünk együtt Édesanyámmal, hűgaimmal, s Menczei tanító úrral. - A közelben lakott egy kedves rokon házaspár is, Németh Péter gyógyszerész Abán. Hermin néni Édesanyám unokatestvére volt, kitűnő háziasszony. Ő a mulató ember volt. Leginkább velük jártunk össze Pötöllén. -

A háború utolsó esztendejében május 17-én Mária hűgom esküvője Félégyházán az öreg házban. Huszár bajtársaim voltak a vőfélyek. Szilágyi Gábor, Konkoly Thege Bandi, Saxlehner Tibor, Zboray Sándor, vörös nadrágban, arany zsinóros atillában. Voltunk vagy hatvanan. Reggelig tartó lakodalom követte az első esküvőt. Nemsokára összemlott a front. 1918. november 11-én leszereltem, haza mentem, és 14-én Aradon én is megházasodtam. Feleségül vettem második unokatestvéremet felsőalmási Fábry Karolinát. Apja Békés megye al- majd főispánja, később az ACSEV vezérigazgatója volt, anyja Édesanyám első unokatestvére udvardi Cserna Karolina. Feleségemmel egy évvel előbb a Pannóniában ismerkedtünk meg egy este Édesapámmal együtt. Összebarátkoztunk, tréfálkoztunk, a harctérről leveleztünk. Az októberi forradalom Arad sorsára tragikus lett. Szerbek majd franciák szállták meg, a románok fenyegették. Pop Csicsó és társai Jászival együtt Aradon gyűléseztek. Apósom közben elhalálozván, a család menekülésre gondolt. Hozzánk költöztek. Elhatároztuk, inkább házasságot kötünk. Haza utaztunk Félégyházára, illetőleg Szentkútra az öreg házba. Édesanyámék nem nagyon örültek a korai házasságnak. Igazuk volt. Fiatal voltam. Tapasztalatlan. Nem tudtam megbecsülni asszonyt, gyerekeket.

1918. decemberében Temes megye alispánja oda rendelt szolgálattételre. 1919-ben Temesrékásra költöztünk. A megszálló szerbek nem szóltak bele a magyar közigazgatásba, s a később, májusban jövő franciák sem. Júliusban azonban a harmadik megszállók, a románok hűségesköt követeltek, így Aradra költöztünk, hol akkor még franciák voltak. Itt született első gyermekünk Zsiguskánk a szülőotthonban. Gyönyörű gyerek volt. Öt hetes volt, mikor marhavagonban bútorainkkal együtt 1919 telén hazautaztunk Félégyházára, hol a kis unokának nagyon megörültek. - Szegény Edesapám súlyos körülmények közt élte át a kettős forradalmat. Már Károlyi idejében le akarták Pesten tartóztatni. Mint szabad kúnok kezdték meg a szervezkedést azzal, hogy a "redemptio", az önmegváltás költségeiért a Habsburg házat fogják perelni. 1919. március 20-án volt az első megmozdulás: Jászkun nagygyűlés a Megyeháza közgyűlési termében. Apponyi Albert is jelen volt. Edesapám elnökölt. Ejjel történt a fordulat, jött Kun Béla. Másnap alig tudott hazautazni. Otthon házkutatások, lövöldözések. Csakhamar hatodmagával túsznak vitték Pestre. A Margitkőrútra, majd a Rákospalotán levő leány javítóintézetbe került. Komisszul bántak velük. Korvin Klein Ottó sanyargatta őket. Szinte naponta változtatták celláikat, nová nem csak nehéz csomagjaikat, hanem vas ágyaikat is maguknak kellett vinniök. két hónapi rabság után szabadultak ki. Ezalatt szegény jó Edesanyám szép riatal leánytestvéreimmel egyedül lakott férfi gyámoltás nélkül az öreg ház két szobájában. A többi szobákban beszállásolt vörös tisztek laktak családostól, meg egy Kadanka nevű civil bizalmi a feleségével. Azonkívül hosszabb rövidebb időre vörös katonák, fegyveres terroristák jöttek, kiknek szállást kellett adni. Edesanyám végtelen tapintata, bezárt ura helyetti bátor helytállása, az egész városban közismert jósága, szociális érzéke, -titkos jótévedje minden gyöngének és szegénynek, - valóban földre szállott angyal volt, - tette lehetővé, s ezzel egyenlő mértékben az isteni gondviselés, hogy a 133 napos rémuralom súlyosabb megpróbáltatások nélkül múlt el. Azután jöttek a románok. Edesapám akkor is rövid le tartóztatásba került. Sok anyagi kárt szenvedtünk. Lovakat, kocsit, szerszámot, disznót, gabonát, stb. Hazaszöktem egyszer vasutas ruhában a kommunizmus alatt, s egyszer polgári ruhában a románok idejében. Gyalog, tehervonaton, Pécska, Szegeden át. Sötét este érkeztem haza. Edesapám íróasztalánál dolgozott, mikor beléptem. Boldogság sugárzott arcáról, de meglepetés egyáltalán nem látszott rajta. Átküldött Iván bácsiért, aki átjött és elbeszélte, hogy Edesapám előző este, 24 órával előbb elmesélte neki látomását, mely pontosan megegyezett a megtörténttel. Még azt is megmondta előre, milyen ruha lesz rajtam. Egymást szerető, egymáshoz lelkiileg ennyire közelálló embereknél fordul csak elő ilyesmi. Edesanyám hasonlóképpen érezte meg mindig előre betegségeinket, 1913-ban az én súlyos vakbélgyulladásomat, majd unokájának az én Zsiga fiának Finnországban három ízben való megsebesülését. - Legfiatalabb húgom, Márta Pisti fia egy éves korában tifuszba esett. A szegedi klinikára szállították. Valami tíz hétig ápolta ott Edesanyám. Bár az orvosi tudomány is megtett mindent érte, mégis első sorban Edesanyám szerető gondoskodása, imádsága hozta őt vissza a túlvilágról. Engem is hányszor ápolt. Félégyházán mikor a lábam eltörött, azután Pesten az Új Szent János Kórházban, azután Félégyházán amikor szíven szúrtak, Pesten a Kuzmik klinikán súlyos vakbélgyulladásomnál. Életben sem maradtam volna, ha nem ő ápolt volna. Soha nem fogom elfelejteni drága szép arcát, mikor lázálmainban fölém hajolt. Az ő kezének szelíd érintése gyógyítóbb hatású volt minden orvosi szernél, altató szernél. Mesélt, felolvasott hosszú Verne regényeket, mikor alig állt a lábán a fáradtságtól. Éjszakát éjszaka után virrasztott betegágyam mellett. Még Gödöllőre is eljött utánam betegágyam mellé, hogy ápoljon engem paratifuszomban. Akkor kezdődött el csak a javulás, mikor ő megjelent. Zsiga fiamat is hányszor ápolta így. Szegény gyerekeknek álkruppa volt egyszer Félégyházán. Pestre hozták vonaton. A jó Isten után akkor is csak neki köszönhattuk életben maradását. Mindig ott volt, ha segíteni kellett, sehol és soha, ha csak szórakozásokról, vacsoráról, társaságról volt szó. Pedig jó kedvű volt, szerette az embereket. Mégis első sorban csak legszűkebb családja, gyerekei, unokái közt érezte jól magát. Vöi is végtelenül szerették, szinte rajongtak érte. Ilyenkor, családi ünnepekkor, házassági évfordulónkon zongora szóra táncra is kerekedtünk. Amennyire szépen táncolt Edesapám férfi mivoltában, oly gyönyörű volt Edesanyám tánca. Velünk és unokáival is szívesen el táncolt egy-két fordulót.

Húgaim egymás után mentek férjhez Szentkútról. Másodiknak Ilonka húgom ment férjhez Geréby Imréhez. Ők előbb gazdálkodtak, de tönkre mentek. Imre aztán jegyzői pályára ment Somogyban, majd Tószegen és Soroksáron, végül pedig főszolgabíró lett Aszódon. Ideális családi életet éltek. Három szép gyerekük volt. Utána legfiatalabb húgom Márta ment férjhez Szappanos István kecskeméti 900 holdas földbirtokoshoz, aki szkv.huszárról őshadnagy is volt. Kecskemét és Félégyháza közt a betonút 99. km kövénél volt a tanyájuk, szép otthon, prima gazdaság. Két szép fiú gyerekük is született, Márta húgom nagy bánatára, aki legalább hatot szeretett volna. Sajnos, rajta kívül álló okokból ez nem következhetett volna be. Következő házasság Etelka húgomé volt Várdai István pest vármegyei árvaszéki úlnökkel, később elnökkel. Pontos, derék hivatalnok ember volt, jó vadász, tart.tüzértiszt, lelkes sportvezető a szigeti Nemzeti Hajós Egyletben. Budán laktak csinos kis villa lakásban. Egy-más-hoz való pedáns, rendes házaspár volt. Vendégszerető, jó testvér volt Etus húgom is, mint valamennyi. 1932-ben ment férjhez másodszer Mária húgom Ujhelyi Tibor pestmegyei aljegyzőhöz, ki aztán rendkívüli képességei és szorgalma révén a Földművelésügyi Minisztériumban rövid idő alatt miniszteri tanácsos, az elnöki osztály vezetője lett.- Szidónia húgom nem ment férjhez. Valamennyiünk közt 8 volt a leg-egészségesebb gyerek. Három éves korában gyermekhűdést kapott, melyből kifolyólag bal lábának fejlődése visszamaradt, de Lorenz bécsi orvos professzor operációja következtében újra fejlődésnek indult, csupán a műtétig eltelt másfél év különbözősége maradt vissza. Ezután nem is maradt egyéb nyoma, mint a bal láb csekély rövidülése, mely még járásában sem korlátozta. Kedélye pedig legjobb maradt mindvégig valamennyiünk között. Kedvesen énekelt és jól zongorázott magyar nótákat, ha társaság volt és tánc, jó valcereket. Még táncolni is tudott. Jól értett a gyerekek nyelvén, az unokák kedvence és bizalmasa volt. Szemükben csak Édesanyánk volt magasabb s fellebbezhetetlen fórum.- Bizony, sok gond lehetett velünk, míg felnevelkedtünk, Szülőink nevelése, Édesapánk igazságos szigorúsága, Édesanyánk megbocsátó, de céltudatos, szeretetteljes vezetése mellett. Nevelőnőinknek is volt ránk némi befolyása, különösen Frau Schmetterernek, de legalább ennyi hatással voltak ránk derék jó cselédleányok közül sokan, akik jellem, megbízhatóság, hűség, tisztesség, jó erkölcs szempontjából igazi mintaképek lehettek. Kerepesi Jósoktól, akivel sétálni jártam, - még a középső ujját is alig értem el, oly kicsiny voltam, - minden hivatalnok példát vehetett volna. Igaz hogy Édesapám is, Édesanyám is sokat foglalkoztak velük, oktatták, nevelték őket, de a legjobb nevelő eszköz a személyes példaadás volt, mellyel Ők jártak elől mindenben a ház népe előtt. Mintegy a tisztesség világnézetének kultuszát és, mint mondják világnézetét érezhette mindenki, aki a mi házunk világába került mint családtag, vendég, barát, napszámos, ház népe egyaránt. Jó kedv is volt, vígasság, vendégjárás, de hazugság, alakoskodás, szószegés, a másénak az elvétele, pletykálgatás, emberszólás, kétértelmű beszéd, rösvénység és pazarlás egyaránt szokatlan és ismeretlen volt ebben a családi körben. Ezek a tulajdonságok az iskolában akár tanárokkal, akár osztálytársakkal szemben néha nézeteltérésre adtak alkalmat. A család jó hírneve általános volt a környéken. Édesapám mozgékony ember létére sok vidéken megfordult, tehát őt sokan ismerték megye, sőt ország szerte. (Az Országos Kaszinónak 52 éven át volt rendes tagja.) Édesanyám alig mozdult ki hazulról, őt viszont éppen háziasságáról, mintaszerű releségi, anyai, háziasszonyi-, mondhatom bátran, igazi krisztusi és emberi erényeiről ismerték. S akik igazán ismerték és ismerik, szinte szentnek tartják. Család és emberszeretete, lelki és testi fájdalomnak szelíd, szinte mosolyogva való hangtalan türeése, minden nyilvános szereplést kerülő vallásossága, jótékony-sága, jósága egészen rendkívüli volt. Amikor csak tehette, elment a templomba, de mindig korai, rendszeren a 7 órai misére, sohasem a parádés, társasági "szagos" vagy nagymisékre. Szentkúton is volt egy kedves kis kápolna, de pap csak ritkán misézett benne. Istentiszteletet a tanító-kántor tartott. Ha másként nem tudott, itt ment templomba. Az ő imája innen is a jó Istenhez jutott. Sokszor emlegette, milyen jó lenne, ha legalább vasárnaponként mise lehetne. Nem tudtuk keresztül vinni. Végre 1938-ban, alispánságom első esztendejében félegyházi derék emberek kezdeményezésére a nemrégiben hazánkba visszatért Pálos barátokat sikerült Szentkútra letelepíteni. Ettől kezdve teljessé vált Édesanyám boldogsága, s most már minden reggel 1/2 7-kor útnak indult esőben, fagyban, méteres hóban, gyorsan haladó friss lépteivel, hogy misét hallgathasson és naponta áldozhasson.

Betegségeinkben nem csak szakszerű és gondos ápolása volt az, ami segített rajtunk, hanem dolgozó két simogató kezéből kiáradó gyöngédség és jóság, s ezen felül is a szeretetnek és Krisztushitnek olyan fluiduma, amely valóban gyógyítólag hatott s mindig meggyógyított minket. Ápolásai során mindig ki-gyógyultunk oly betegségekből is, melyekben az orvosi tudomány is szinte tel-jesen feladta a reményt. Szentkúton egyébként nem igen lehetett mindjárt or-voshoz fordulni, ezért Edesanyám elsősegély nyújtáshoz tökéletesen be volt rendezkedve, s azt minden esetben végezte is, nem csak a ház népén, hanem nap-számosokon, vagy mindenkin, akinek szüksége volt reá.-

Edesapámnak történelmi, irodalmi latin műveltsége tökéletes volt. Kitűnően idézte a legnehezebb magyar, latin, német memoritereket. Németül nem szívesen beszélt, pedig mindent értett. Sokkal többet tudott úgy közép-, mint főiskolai, egyetemi tanulmányainak anyagából, mint a mai diákok, beleértve magamat is. Edesanyám is nagyon jó tanuló volt az Angol kisasszonyoknál a Váci utcában. Németül és franciául tökéletesen, és szükségszerűen angolul is beszélt. Rend-kívüli műveltsége éppen rendkívüli szerénysége folytán mindenkit meglepett és lebilincsel. Legkiválóbbak mégis lelki műveltsége és jósága. Krisztushite hangtalan, de megdönthetetlen. Ez segítette át nagy nehéz válságokon, súlyos eseményeken.-

Az első világháború, két forradalom, román megszállás, nehéz inflációs évek elmúltak a család feje felett. Edesapám 1919. nyarán visszatért hivatalába. Jött a keresztény kurzus. Ujra hívták képviselőnek. Nem vállalta. A félegyházi kerületben Rassay Károly igazságügyi államtitkár lépett fel, mint keresztény párti jelölt. Én is elkísértem egyszer - éppen Félegyházán lévén Aradról 1 - 2 napra - Kiskunmajsára, ahová Rassayt Friedrich István akkori miniszterelnök, Rádai Gedeon gróf Pest megye főispánja és kormánybiztosa is elkísérte. Program-mbeszéde az első antiszemita beszéd volt, melyet valaha hallottam, a hang szo-katlanul csengett. 1919. végén Edesapám nagy örömeire megválasztottak Pest megye szolgabírájává. Gödöllőre kerültem, hol unokatestvérem férje, Decsy József volt a főszolgabíró. Megválasztásomat kizárólag Edesapám jó hírének és közszeret-etben álló voltának köszönhettem. Hivatalos lista ellenére választottak meg, pedig csak a választás előtti napon mentünk Pestre, s a Pannóniában vacsorázva szólt néhány jó emberének. Ez előlegezett bizalom, a család becsülete kötelezett arra, hogy lelkiismeretesen vegyem hivatalomat, mert a fizetés akkor oly csekély volt, hogy két havi fizetés kellett egy pár cipő csináltatásához. Edesapám azon-ban minden támogatást megadott tisztességes megélhetésünk megalapozásához és fenntartásához. Egy szép villát béreltünk három holdas kerttel, gyümölcsös-sel. Volt istállónk. Kaptam egy lovat, hozzá hajtó- és igás kocsit, tehenet, malacot, baromfit, abrakot, takarmányt, a háztartáshoz lisztet, zsírt, bort, pálinkát, gyümölcsöt, füstölt húst, szóval mindent, amivel a szentkúti háztartásból segí-teni tudtak. Így bár szerényen, de tisztességben tudtam megkezdeni Gödöllőn ön-álló életünket. Pénzbelileg is támogatott, bár én tartózkodtam attól, hogy tőle pénzt kérjek. Ő gondolt mindig erre, ha látta, hogy szükségem lehet rá. Ruhám, lábbelím csináltatását is magára vállalta az ő igen jó pesti szabójánál, cipé-szénél, akiknél ez időben főleg kitűnő borával fizetett az ő kívánságuk folytán. Ha Pestre jött, én is, - ha szerét tehettem felkerestem, de Szentkútra is gyakran jártam haza. Mindig nagy öröm volt nekem is, nekik is az ilyen egy - másfél napos látogatás, melyről soha sem engedtek vissza Gödöllőre üres kézzel. Zsiga fiam is szinte többet volt iskolába járása előtt Szentkúton, mint Gödöllőn, úgy hogy bár Gödöllőt nagyon megszerettem az ott töltött 17 év alatt, hiszen életem legszebb munkája is oda kötött, az otthont számomra s gyerekeim számára mindig elsősorban Szentkút jelentette.-

Jött aztán Trianon. Visszakaptuk a baranyai háromszöget, Pécsét, s környékét. Ezzel szemben nekünk kellett volna Nyugatmagyarországot átadni az osztrák-néme-teknek. A kiürítés magyar részről megtörtént, az átadás folyamatban volt, mikor 1921. augusztus 26-án megkezdődött az ú.n. Nyugatmagyarországi felkelés, melynek én is egyik "alvezére", csoportparancsnoka lettem. Mint szabadcsapat, illegális alakulat harcoltunk az osztrák Volkswehr alakulatok ellen. Pinkafőn volt állomás helyem. Egyszerre megjelent Edesapám is, azzal a határozott kéréssel, hogy ő az én parancsnokságom alatt akar harcolni, engem mint feljebbvalóját, új előjáró-ját tiszteletben tart, csak arra kér, hogy őt semmiben ne kíméljem, s osszam be

minden nehéz szolgálatra. 56 éves kora ellenére járőrbe ment ellenséges területre Sinnersdorf, Pínggau tájékára. Eleinte azt hittük, mi 20-25 évesek, hogy mi járunk gyorsabban, a végén 8 volt a legkitartóbb s fáradhatatlanabb, s a 10-16 km-es hegyi utakról, amilyenekhez azelőtt soha nem volt szokva, jókedvűen, ruganyosan tért vissza. Bajtársaim is mind megszerették, tisztelték, becsülték Édesapámat. Semmi kivételt nem tűrt, nem fogadott el. Nádszál egyenes, csizmás alakjához jól állt a széles karimájú, felcsapott szélű felkelő kalap. Ha kivonultunk, együtt dalolt velünk. Mikor jött, hozott egy jó butykos bort és ennivalókat is magával, de mindent megosztott a felkelőbajtársakkal. Oláh Gyurka is hozzám tartozott. Volt vagy 16 esztendő. Kitartott egy hónapig, míg betegsége miatt hazavitték. Ettől kezdve 8 is haláláig ragaszkodó híve volt Édesapámnak. Ő írta róla halálakor a legjellegzetesebben találó búcsúztatót.-

Az 1922-es választáson került be Édesapám, mint a kiskunmajsai kerület képviselője a 2.nemzetgyűlésbe. Óriási lelkesedéssel, önzetlen ragaszkodással választották meg. Nem volt szükség választási költségekre, a választók vendégelték meg 8t, ha közéjük ment. A kerület székhely községe díszpolgárrá is megválasztotta. Nem láttam még oly gazdagon s amellet izlésesen kiállított oklevelet, mint amelyet innen kaptam. Puskás Béla közjegyző volt a választási elnöke, Rigó kécskei református pap az ellentele, aki egészen jelentéktelen szavazatot kapott. Képviselőcsége alatt kedvence volt képviselőtársainak. A miniszterek is becsülték, de tartottak is tőle, mert nyerseségig menő igazmondásával minden leplezés nélkül mondta szemükbe véleményét, meggyűződéses igazságát. Bethlen István is megfordult házuknál Fegyverházán. Nagyatádi Szabó István és Pesthy Pál a mi házuknál jutottak először közös megállapodásra egy reggel 8 óráig tartó kedves összejövetel keretében. Klebelsberg Kunó két napig volt egy izben nálunk egyedül. Édesanyám egyénisége rendkívül megnyerte, s nagyon megszerette okos és bátor feleleteiért az akkor mintegy 8 éves kis Zsiga fiamat. Gömbös Gyula is többször kereste fel Édesapámat Szentkúton és kérte véleményét döntő ügyekben. József Ferenc főherceg is felkereste egyszer Szentkúton, hogy a Társadalmi Egyesületek Szövetsége nevében átadja neki "Erdemkeresztjét". Nálunk maradt vacsorára és éjjeli szállásra. Panaszkodott Édesanyámnak, hogy már négy vagy öt leánya született feleségének, de fia egy sem. Édesanyám megemlítette neki, hogy a szentkúti Szűz Mária már sokszor segített ilyen kérelmeken. Reggel együtt mentek a kápolnába, s a legközelebbi kis főhercegi ivadék tényleg fiú lett. Hogy az ok tényleg ez volt-e, nem tudjuk, a főherceg azonban megköszönte Édesanyám jó tanácsát.-

1924-ben egy képviselői küldöttséggel Édesapám Etus húgommal és velem Olaszországba utazott. A társaság vezetője Puky Endre, a Ház alelnöke volt, ki jól beszélt olaszul, kedvence, valóságos lelke azonban Édesapám, kinek kifogyhatatlan jókedve, humorérzéke tökéletesen érvényesült az otthoni gondoktól való megszabadulás folytán. Három butykos szentkúti bort is hozott magával, melyek Róma kormányzója asztaláig eljutottak a Capitoliumon rendezett ebéden. Bejártuk Milánót, Turint, Genovát, Firenzét, Rómát. Voltunk kihallgatáson a Pápánál, ki megáldott minket, Mussolininál, ki lefényképeztette magát velünk. Sok szép ünnepségen vettünk részt, megnéztük az Örök Város régi és új értékeit. Majd Velencében vettünk búcsút Olaszországtól. Itt Mi...roux de Dillon tábornok annyira megszerette Édesapámat, hogy elindulásunk után vonattal eljött Mestrébe, hogy elbúcsúzzon tőlünk. Velünk volt az úton Wolff Károly és Hegyeshalmy Lajos keresk.miniszter feleségükkel, s ez utóbbi leányával Árkaynéval, ezek később Szentkúton is felkeresték Édesapámat. Tulajdonképpen Édesapám védelme alatt utazott egy rokon leány, Geréby Kata, akibe az úton Fáy István kecskeméti főispán beleszeretett, s kit nem sokkal később feleségül is vett. Velünk volt Csizmadia András kisgazda képviselő, aki térdelő helyzetben is oly magas termetű volt, hogy a pápai kihallgatáson a szertartásmester váltig nyomogatta a vállait, hogy letérdeltesse. Nagy erejével 8 volt a legnagyobb butykos gondviselője.- Részt vett Édesapám egy hajókiránduláson Bécsben a Zsófia sétahajóval az Interparlamentáris Unió ülészései alkalmával. A legkedvesebb Interparlamentáris kirándulása azonban a kopenhágai volt, hová legfiatalabb húgomat, Mártát vitte magával, ki akkor tényleg szépsége virágjában volt, magas termetével, szép aranyszőke hajával, bájos kis arcával és rendkívüli szeretetreméltóságával. Büszkén mesélte Márta leánya nagy sikereit, mellyel az öregeket is meghódította. Voltak a dán király vendégei, remek büfféket ettek végig. Itt Kossaczky Árpád huszár ezredessel barátkoztak össze, kinek felesége Édesapám távoli rokona volt.

Szívvvel, lélekkel együttérzett Édesapám azzal a munkával, melyet én a gödöllői járásban megindítottam. Örömmel nézte végig Gödöllőn hivatali helyiségeimet, sőt kijött velem szívesen a községekbe egy-egy bíró választásra vagy egyéb alkalmakra. Mióta képviselő volt, kiesvén a gyakorlati közigazgatás intézéséből, hiányzott ez neki. Nálam aztán örömmel vett részt vendégként benne. Tisztviselő társaim, szolgabíróim, jegyzőim, a községi bírák mind megszerették kedves, közvetlen modoráért. Eljött 1925. június 14-én életem talán legszebb napjára, mikor Gödöllőn a bolnoki dombokon mintegy 6000 levontét vonultattam fel gyalog, lóháton, kerékpárokra a Kormányzó és felesége előtt zárt és regyelmezett sorokban, mikor az országban sehol a Levente intézményről senkinek fogalma sem volt. Én hívtam azt életre elsőként - gyakorlatilag. - Részt vett az 1926 évben rendezett gödöllői kiállításunkon s azzal kapcsolatos ünnepeken, 1927-ben pedig a cserkészek és levonték zászlóavatási ünnepén, amelyen az ország minden kerületéből, vármegyéjéből ott volt egy kiküldött csapat az Erzsébet park remek sportpályáján. A Kormányzótól Albrecht királyi hercegig, a püspököktől az egyetemek díszruhás rektorjaiig, a reálháztól a képviselőházig s a tábournoki karig ott volt az ünnepeken az ország színe java, a kormány igen t. tagjainak kivételével, kik már akkor gyanakodva nézték önzetlen és tiszta szándékú munkámat. Édesapám is résztvett előkészületeinkben s nagy segítségünkre volt tanácsaival, utánjárásával. A járás népe megismerte s megszerette őt. Az 1926-os választásoknál Majsa helyett a gödöllői kerület küldte be őt az országgyűlésbe. Megismertelte ezt még két ízben, 1930-ban és 1935-ben igazi őszinte spontán lelkesedéssel, megsemmisítő többséggel. - Amennyire örült Édesapám sikereimnek, annyira aggódott, nálam is jobban, ha bajok, kellemetlenségek adódtak. Az ellenem indított sajtótámadásoknál majd sajtóperekénél nagyon féltett s mindig megkönnyebbült, valahányszor vége lett egynek-egynek. Megnyugodott, mikor látta, hogy azon az úton járok, amelyen Prohászka püspök, akinek biztató és jóváhagyó tartalmú leveleit neki megmutattam. -

1928-ban mikor lehetőségem nyílt, hogy Amerikába utazzam, habozás nélkül felajánlotta a hiányzó jelentős összeget, s büszke volt, mikor Coolidge amerikai elnöknel, Henry Fordnál, Rothermere lordnál való látogatásomról beszámoltam. - A Rockefeller alap támogatásának megszerzése után, Johann Béla államtitkár és Édesapám hathatós segítsége mellett indítottuk meg a közegészségügyi intézmények nagyarányú bevezetését. Gödöllőn gyönyörű "Egészségházat", szülő- és tüdőbeteg otthont és rendelőt, zöldkeresztes védőnő-képző intézetet, napközi otthonos erdei iskolát, három vándor iskolafogászatot állítottunk be, Mogyoródon, Pécelen, Vácszentlászlón, Kistarcsán, Kerepesen, Isaszegen, Dányon, Zsámbokon, Szadán egészségházakat, rendelőt, meleg zuhanyfürdőt, Cinkotán és Rákoskeresztúron tüdőgondozókat létesítettünk. 1931-ben Gödöllőn az egészségházat tizenkilenc nemzet képviselőinek jelenlétében avattuk fel. -

- Édesapám segített abban is, hogy a cserkészek világtáborozás színhelyéül Gödöllő válasszák ki. Nagy beszédet is tartott e tárgyban a képviselőházban. 1933-ban le is zajlott Gödöllőn e világraszóló esemény, melyre 43 ország küldte el cserkészeit. Az USA-tól Indiáig, Japántól Ausztráliáig, Franciaországtól Litvániáig, Sziámtól New Zealandig, a skót dudásoktól a svédekig ott volt az egész világ. Baden Powel, a világ főcserkésze, a svéd trónörökös, 27.000 cserkészel három héten át voltak Gödöllő vendégei. A zöltség, fűzelék félék ellátását a Gödöllői Járási Mezőgazdasági Bizottság gazdái vállalták magukra, melyre azonban nekem kellett erkölcsi és anyagi garanciát vállalni, ami végeredményben szintén Édesapámat érintette, nem lévén az én kezemen semmi vagyon. A szállítás azonban annyira várakozáson felül jól sikerült, hogy nem volt szükség a garancia realizálására. - A nagy felvonulásoknál ott ült a Kormányzó páholyában, s én boldog voltam, hogy ő miattam mennyire boldog tud lenni, mikor 13.000 járásbeli emberem, 200 zászlótartó, 2000 egyforma fekete ruhás gazda, 800 népi ruhás leány, levontéi iskolák csoportjai, aranykalászos ajándékvivők csoportjai élén, lóháton, díszmagyarban vonultam el a cserkészek előtt. Az ír cserkészekkel különösen megbarátkozott. Ezek vezetője még nászútra is Magyarországra jött s felkereste őt Szentkúton fiatal feleségével. Valóban olyan eredeti és nemes megtestesítője volt a magyar ember, a magyar út típusának, mely még inkább feltűnt kívülállók, külföldiek előtt.

Édesapám szívesen eljárt Gödöllőnek s a kerület községeinek ügyes bajos dolgában, a hozzá fordulóknak panaszait, kérelmeit is rendkívüli lelkiismeretességgel és komoly eredménnyel el is intézte, mert szívesen fogadták a hivatalokban, ismerte mindenki, s aki tehette, örömmel állt rendelkezésére. Egyet azonban nem szeretett: az elért eredményt közölni az érdekeltekkel. Úgy hogy azok csak egész véletlenül értesültek, ha egyáltalán értesültek, hogy kinek köszönhetik azt. A községeket minden évben felkereste egyszer-kétszer. Sokat köszönhetnek neki. Gödöllőnek két lakbérosztállyal magasabb sorozása, a rendkívül fontos Isaszegpécéli út megépítése, miáltal a járásnak ideális úthálózata keletkezett a járási székhellyel s Budapesttel való összeköttetést illetőleg, a többi átmenő útszakas állandó burkolattal való ellátása s ezáltal való portalanítása, a főti kultúrház az isaszegi róm.kat.templom, a gödöllői gazda- és iparoskör, a péceli ipartestület, a Szada-Szent Jakab-mogyoródi köves út, szadai ref.templom, stb. építési segélyei mind az ő hathatós segítségének köszönhetőek megvalósításukat. Édesapám tartotta a Kormányzó jelenlétében a gödöllői hűsi emlék avató beszédet, mely egyike volt legkiemelkedőbb szónoki sikereinek. Remekül nézett ki délceg ternetével szép díszmagyarjában. - A képviselőházban is felszólalt néhányszor, de legkomolyabb eredményeit a kormány tagjainál a képviselőkkel való közvetlen tárgyalásokkal érte el. Képviselő társai közt közszeretettel állt, de ezen felül általános közbecsülést élvezett. Ismerték határozottságát, intaktságát, erkölcsi megközelíthetlenségét, a becsület fogalmáról nemcsak vallott, hanem gyakorolt rendkívüli szigorú felfogását, fanatikus hazaszeretettel, puritánságát, nemes lovagiasságát, s nem utolsó sorban gavalléros vendégszeretettel. Megjelenése rendkívül egyszerű, de mindig csinos, rendes. Minden nap tiszta fehér inget váltott. Jól szabott, többnyire minta nélküli sötét-szürke (mákos jellegű) ruhákat hordott szűk, felhajtó nélküli nadrággal, négy gombos, elég magasan gombolt zakóval. Szolid nyakkendői voltak, rendkívül kis lába, könnyű mozgása, alig kopott a cipő a lábán, elég gyakran váltotta is. Elég sok ruhája, cipője volt, pedig keveset csináltatott, de amije volt, azt mindig tisztán és rendben tartotta. Soha nem volt pecsét a ruháján. Téli kabátja sötétkék, hasonszínű plüss gallérral, bujtattott gombokkal szintén szolid szabású volt. Pesten ezt hordta, vidéken, úton térden felül érő prémes galléros báránnyal bekecset hordott. A Ház üléseire Szentkútról vonattal járt. Elég jó összeköttetésünk volt. 7-kor indult hazúlról, Félégyházáig személy-, onnan gyorsvonaton. 9,40-kor már Pesten volt, 10-re már a Házban lehetett. Vissza délután 2,15 vagy 6,15-kor induló gyorsal 9 óra előtt már újra otthon lehetett. Amilyen gyorsan csak tehette, sietett vissza Szentkútra. Ha képviselői vacsorákon Pesten maradt, nem várta meg a reggeli vonatot, hanem felült az éjjél előtt induló személyvonatra, mellyel 3 után érkezett Szentkútra. Útközben kialudta magát. Hajnalban már hozzáfogott a gazdálkodáshoz, inkább délután aludt egy órát. Jóízűn tudott ebédelni, vacsorázni, reggelire azonban többnyire csak egy egészen kis csésze tejeskávét ivott egy falatnyi kalácsal. Csak ünnepen vagy vendég kedvéért evett néha reggel egy kis rántottát. Tízórait, uzsonnát sohasem evett. Szerette a jó magyar paprikás ételeket, marhapörköltet, borjú-, malacpaprikást, halpaprikást, töltött káposztát, székely gulyást, lebbencs-, tarhonya levest, főtt és sült édes tésztákat. Főétele a hús volt. s azt zsírosan is szívesen megette, gyomrát sohasem rontotta el. Ebédnél, vacsoránál egészen kevés bort ivott, rendszeren szódával. Kitűnő pálinkáiból csak akkor ivott ha vendégeit kínálta meg. A dohányzás minden fajtáját élvezte, de legjobban szerette a pipáit. Szűz dohányt trafikkal keverte, kockára vágottan. Remek tajtékpipáit tisztán tartatta, minden nap másik került sorra. - Kitűnő izlése volt. Édesanyám, húgaim ruháit is ő tudta legizlésebben kiválasztani. En ma is csak az ő izlését utánózva próbálok öltözködni. Szolfidság, egyszerűség, ez volt mindig elve. - Kiöregedett diófáinkból remek bútorokat építtetett be a fal körül az ablakok alá, ezeket legapróbb részletéig maga tervezte. Az asztalosokat szinte konvencióra alkalmazta, szerettek nála, jól éltek, s amellet sokat tanultak tőle. Jó izlése a falfestés kiválasztásánál, szobák átrendezésénél is érvényesült. A szeme nem csak a rendetlenséget, de az izléstelenséget sem tűrte el. - Becsületében is éppen ily kényes volt. Nem tűrte a legcsekélyebb sértést, még a hangban, a tekintetben sem. Nem volt krakéler egyáltalán, csak ebben az egyben nem értette a tréfát. Kitűnően vívott is. H.J.-fel vívott párbaját megelőzően ellenfelének is megmondta, hogy jobb arcára vigyázzon. 53 öltéssel kellett a mély vágást bevárni. Nyolc napot kapott érte a szegedi államfogházban.

Edesapám közéleti működésének legkedvesebb területe a vármegye volt. Szívvel, lélekkel ragaszkodott Pestvármegyéhez, az öreg vármegyeházához, amelynek boltíves öreg vendégszobáiban legszívesebben lakott. Rosszul esett neki, mikor a hivatalok szaporításával a vendégszobák egy időre megszűntek, de aztán alispán koromban újra visszaállítottuk azt. Maga is közel harminc éven át szolgált a megyét, aztán mikor képviselő lett is, mint megyebizottsági tag részt vett minden közgyűlésen, amelynek termében mindenkit ismert. Itt még otthonosabb volt, mint a t.Házban. Tekintélye szinte korlátlan volt, ezért alig dőlt el tisztviselő választás másként, mint ahogyan ő azt jónak látta. A jelölt urak nem is igen határozták el magukat addig, míg támogatását el nem nyerték.

Amennyire örült, mikor 1919-ben Temes megye után Pest megye is beválasztott tisztviselői közé, annyira örült a sokkal nehezebb főszolgabírói választásnak, ahol 28 éves korommal 16 kollégámat előztem meg 1923-ban, még inkább pedig 1938-ban bekövetkezett alispánná történt megválasztásomnak. Ez volt talán az ő életének legboldogabb napja. Nagy küzdelem, nehéz harc volt. A kormány presztizs kérdést csinált belőle, hogy ne én legyek az alispán. Szapáry Lajos gróffal és Horváth János váci főszolgabíróval szemben választottak meg 301 szavazattal. Elsőnek Szapáry gratulált, ki később kárpótlásul a Felsőház háznagya lett. A választáskor mikor a küldöttség a közgyűlési terembe vezetett a nagy ujjongás közepette, oda mentem hozzá és ott a sok száz ember szemeláttára csókoltam neki kezét. - Sok jó tanácsot kaptam tőle, meg is fogadtam valamennyit, kivéve azt az egyet, melyet legjobban megbántam. 1944-ben otthagytam az alispáni széket az államtitkárságért. - De örült, mikor a Megyeháza kapujába visszaállítottam kivont karddal a parádés őrtálló hajdút. A hátsó udvarban istállót állítottam be. Két mezőhegyesi lovat, hintót városi használatra, fuvarozásra s benzin megtakarításra. Kuvasz is volt a hátsó udvarban, Hattyú. A nagybajuszú kocsis Buzás bácsi, a szénaboglya, lótrágya falusi hangulatot adott az öreg megyeházának. Az árvizeknél kipusztult diófákat kiszáritás után felvágattam bútordeszakának. Ebből készültek a levéltár új berendezései, polcai. A régi rakápolnában rendeztük be a levéltár történelmi részét. Nyolcszögletes, kupolás, emeletmagasságban galéria fut körbe. 54 ablaktáblájára a megye, s fő- és alispáni családjainak, egyházfőeknek, főtisztviselőknak színes címerei kerültek. Az ablakokkal szemben három freskón jelenet a megye történelméből: 1) Árpád Alpár mezején, 2) Mátyás király a megye közgyűlésén elnököl a Rákos mezején, 3) Kossuth Széchenyit "a legnagyobb magyarnak" nevezi a Vármegye közgyűlési termében. Középen kovácsolt vas csillár, körben nyolc insurgens zászló. Az öreg megyeháza a főváros legszebb épülete, valóban műemléke lett. Legtöbbet köszönhetek ebben Katalinnak, aki nem csak inspirált, hanem rendkívüli izlésével segítségemre volt. Sokat fáradoztunk, kísérleteztünk az öreg Rákóczy Aladárral, ki a címereket tervezte, Zsellér Mihály remek üvegfestő mesterünkkel, aki azokat kivitelezte, Imrényi Szabó Imrével az építésszel, Simay tanárral a faburkoló művésszel, Gruberral a műlakatossal, Barabással a festővel. Hányszor jártunk Katalinnal műhelyeikben, sürgettünk, javítottunk.

Edesapám nagyon örült a szép öreg háznak, otthonosan járt-kelt vidéki zamatú udvarán, örömmel ült be néha napján, mint a Lótenyész Bizottmány tagja is, a szép fogatba, és remekül tudott pihenni az egyszerű boltíves egy ablakos szobában, ahol Szabó néni nagy gondoskodással látta el a reggeli főzést vagy hozatalt, takarítást, és jobban vigyázott mindenre mintha sajátja volna. rendszerint volt szalonna, kolbász, a szekrényben hazai barack vagy szilva, egy butykosban sauvignon, nem magának, hanem hogy látogatóit megkínálhassa. Közgyűlések alkalmával reggelenként vagy déltájt levonult a rokonság, Pesten lévő asszonytestvéreim, és jóízű falatozás, beszélgetés folyt ilyenkor. Volt egy szép megyei mulatság is a Megyeházban, mikor egymás mellett táncolt a három generáció Nagypapa, fiú unoka. Ez volt egyik utolsó szép napja.

AZ ENDRE CSALÁD VÁNDORÚTJA

Szappanos István összeállítása

Az egykor kiterjedt Endre családból nagyon kevesen maradtak Magyarországon a II. Világháború befejeztével. 1944 őszén a család – valóban a magyar középosztály - minden tagjának fejében megfordult az a nagy kérdés : menjünk, vagy maradjunk. A család politikailag exponált része előtt nem volt kérdés: az itt maradás biztos meghurcoltatással, kegyetlen bánásmóddal, minden vagyontól való megfosztással és talán még életáldozattal is járna. A család többi része előtt talán nem volt így kikristályosodva a jövő, de senki nem mert egy jobb világot remélni a jövőtől. A front elől, a háború elől, az új kommunista rendszer elől nyugatra menekülni volt az egyetlen elfogadható válasz. Így a magyar művelt társadalmi osztály nagy része elhagyta az országot, nyugatra menekült. A háború után vissza lehetett térni, és többen éltek is evvel a lehetőséggel. Haza mentek, de bizony sokaknak a „haza” már eltűnt. Megfosztották, meghurcolták őket, sokan belehaltak és akik átvészelték, hosszú évek után lassan visszatérvén egy normális életszintre, mondhatták, kegyetlen rossz volt, de most végre mégis itt vagyok szülőházamban, magyar maradtam, ma is magyarul beszélek. A többiek megmentették magukat attól, hogy saját véreik döntsék nyomorba és tapossák emberségüket sárba, a németnek, franciának sokkal jobban meg lehetett ezt bocsájtani. Majd idegenbe, tengerentúlra vitte őket a sors, ahol már egy két generáció után lassan elvesztek a magyarság számára. De az akkori adott időkben a családfő legfőbb feladata a család életének, biztonságának, jövőjének biztosítása volt, és egyik napról a másikra léptek egyet arra amerre lehetett. A honvágy, a magyarságtól való elszakadás lidércei csak később jelentkeztek, amikor már nem volt visszatérés.

2020 nyarán, ezen sorok írója az egyetlen élő családtag aki ezeket az időket 14-15 éves korában megélte és ezt még szavakba is tudja önteni. Ezért is tartottam fontosnak, hogy ez a történet meg legyen írva. Ennek a történetnek hiteles megírásához nagy segítség volt saját és apám naplói mellett Zsigának és Laci bácsinak naplói¹, amiknek egyeztetése alapján tökéletesen kidomborodik, testet ölt az a vándorút amit a család különböző tagjai végig jártak amikor hazájukat, múltjukat örökre hátra hagyták. A történetben szereplő személyek, helységek megismerése, azonosítása céljából felállítottam egy névmutatót, íme a lenti sorokban:

Anyuka, anyám – Endre Márta, E. Zs. lánya, Szappanos Istvánné

Apuka, apám – Szappanos István sr.

Babci – Bábi – Endre Mária, Laci bácsi lánya (később Hegyeshalmi Fischer Elemérné)

Bandi bácsi – dr. Endre Andor orvos, nagypapa unokaöccse.

Csupor – Laci bácsi hűséges sofőrje, aki feleségével és két kislányával kísérte Laci bácsit, aki végig hajtott a bonyolult utakat, teherautón szállította a család csomagjait Szentkúttól Pessenbachig. Javította és üzemben tartotta Laci bácsi autóját. Csuporék 1945-ben visszatértek Magyarországra. Mi lett sorsuk ezután, nem tudom.

Etus néni - Endre Etelka, E. Zs. lánya, Várday Istvánné, nagynéném

Gáspár csendőr – egy fiatalember Laci bácsi kísérői között, aki velünk tartott ezekben a napokban és segített a csomagok kezelésében.

Geschke, Hans Ulrich – német SS ezredes, Laci bácsi jó barátja, aki az áprilisi Josefsbergi evakuálásnál teherautókkal segítette a család továbbjutását.

Hoványi Gyula dr. – Nógrády Mária férje, akinek autójával menekítette öreg Szidi nénit és feleségének özvegy édesanyját, felségét és két kisfiát.

Hoffer Józsi bácsi – nagy-Szidi néni fia – birtoka a Kiskunfélegyházától északra fekvő Páka pusztán.

Ilonka néni – Endre Ilona, E. Zs. lánya, Geréby Imréné, nagynéném

Imre bácsi – Geréby Imre, Ilonka néni férje

István atya – pálos szerzetes Pálósszentkútról, aki a család iránti ragaszkodásból követte a családot egészen az osztrák Josefsberg-ig. Onnan hazatért, a kommunisták azonnal lefogták és hosszú ideig sanyargatták. Szerencsétlen körülmények között halt meg nemsokkal ezután.

Jancsi – Geréby János, Ilonka néni fia

¹ Ezeket a naplókat egyesítettem egy kivonatos táblázatban, amit Függelék részben csatolok.

Josefsberg – Kis alpesi falu Mariazell mellett Ausztriában, ahová a család letelepedett 1944 dec- 1945 áprilisáig, mielőtt tovább kergette a sors őket dél Bajorországba.

Katalin – gr. dr. Crouy-Channell, Endre László második felesége, aki vele volt 1944-től elfogatásáig 1946- júliusban.

Königsdorf – dél bajorországi kis falu Wolfratshausen és Bad Tölz között ahol a Szappanos és Geréby családok éltek 1947-től.

Laci bácsi – vitéz dr. Endre László IV., Dr. Endre Zsigmond I. fia, nagybátyám

Lenke néni – Nógrády Istvánné , Hofferné nagy-Szidi néni lánya

Margit – Katalin személyes „titkárnője”, aki vele jött és végé kíséerte családot egészen Pessenbachig. Onnan tért vissza Magyaroknkrszágra 1945-ben.

Marika néni – Endre Mária, E. Zs. lánya, Újhelyi Tiborné, nagynéném

Mooseurach - a Bosch nagybirtok egyik nagymajorja, dél Bajorországban, ahol a Szappanos és Geréby családok éltek 1945-től.

Muraközy Jóska bácsi – köncsögi (Kecskemét mellett) földbirtokos apám gyerekkori jó barátja. Lovas kocsival menekültek, véletlen felfedezés útján értesül hollétükről Raublingban, oda jönnek és velünk megyünk Mooseurachba.

Nagymama – Édsanya, Endre Zsigmondné, Gulner Imike (Mária), a szentkúti családi otthon nagyasszonya.

Nagypapa – Édsapa, Endre Zsigmond I. a szentkúti birtok ura, a nagy Endre család patriarchája.

Nógrády Józsi – Lenke néni fia

Nógrády Cicuka (Mária) – Lenke néni lánya, Hoványi Gyuláné.

Orbán – egy fiatal magyar legény aki a szentkúti gazdaságban volt cseléd, és végig hűségesen megmaradt a család mellett, segítette ahol lehetett, gondját viselte a lovaknak, marháknak, amíg azok meg voltak. Zsigának és Jancsinak nagy segítsége volt a család csomagjainak kezelésében amikor azokat Josefsberg-től Altenmarktig változó vonat vagonokban szállították, kísérték. 1945 júni végén Altenmarkt -ban eltűnt. Valószínű hogy őt is mint sok más magyar katonát az amerikaiak összefogdostak és hazaszállítottak. Soha róla hírt nem kaptunk mi lett vele.

Öttschlössl – kiskastély Paessenbachban, Frau Penzberger tulajdona, ahol az Endre család kapott szállást 1945-ben. Nagymama és Szidi néni itt laktak 1951-ig.

Pali – Geréby Pál, Ilonka néni fia. Mint a Hunyadi Hadosztály önkétes katonája a háború viharában eltűnt.

Pessenbach – dél-bajor Kochel és Bad Tölz közötti kis falu, ahol az Endre család magja kötött ki 1945 áprilisában, éltek 1951-ig

Pista bácsi – Várday István, Etus néni férje.

Pollingi magyar tábor – délbajor Weilheim város, ahol Újhelyiék éltek, úgymint a Horthy, Jármy és Pálffy családok.

Raubling – délbajor kis falu Rosenheimtől délre, ahol a Várday házaspár élte életét 1945-től.

Szentkút – Pállosszentkút - Kiskunfélegyházától délre 15-km. a mai Petőfiszállás mellett. 1945 előtt hivatalosan Pállosszentkút volt az akkori vasútállomás neve is.

Szidi néni – Endre Szidónia II. E. Zs. lánya – Szentkút lelke, nagynéném.

Szidi néni . öreg-, vagy nagy-Szidi néni, Endre Szidónia I., Hoffer Józsefné, E. Zs. nővére.

Szigetvári Mihály – nagypapa szentkúti hajdúja, aki végig kíséerte a családot Josefsbergig, majd onnan hazament.

Tamás – Szappanos Imre Tamás, öcsém.

Tibor bácsi – Újhelyi Tibor, Marika néni férje

Városföld – Kecskemét és Kiskunfélegyháza között, ahol a Szappanos birtok volt.

Velem – nyugatmagyarországi kis falu, Vas megyében, Kőszeg mellett, ahol az Endre család csoportosult 1944 őszén az ország végleges elhagyása előtt. Ugyancsak itt volt a Szálasi kormány utolsó székhelye is, úgymint a Szent Korona is itt volt egy barlangban elrejtve egy ideig.

Zsiga – Endre Zsigmond II. Laci bácsi fia

Zsuzsi – Geréby Zsuzsa, Ilonka néni lánya (később Versényi Jenőné)

A vihar kezdete

1944 szeptember 2.-án, az aranylakodalom után egy évvel, pontosan ugyanazon a szeptemberi napon egy évvel később újból összejött a szoros család minden tagja Szentkúton, de már a közelgő katasztrófa sötét fellegei alatt. Itt Laci bácsi elmondta mindazt amit tulajdonképpen már mindenki tudott. Az orosz front közeleg, polgári felfordulás, tűzharcok, és a rákövetkező bizonytalan életkörülmények kegyetlenül megkövetelik, hogy erre az időre otthonainkat elhagyjuk és egy biztonságosabb helyre meneküljünk valahol nyugat Magyarországon. Ő már előkészített a család részére szállást egy Kószeg melletti kis faluban Velemben. Minden család tüntesse el, ássa el, ezüstöt, porcelánt, értékes holmit amit nem lehet elmenekíteni. Pakoljon kofferokba praktikus holmit, egyszerű dolgokat, nem úri ruhát, élelmiszert, ami csak vihető, ékszereket, értéktárgyakat, pénzt. Itt hangzott el Tibor bácsi mondása amit később sokszor idéztünk Endre humorral (rizig!): "...mi most ideiglenesen elhagyjuk az országot, hogy quasi átmentsük magyarságunkat." Az ezüstöt mind egy nagy faládába pakoltuk és a kert végében a fácános akácerdő szélén Laci bácsi egy mély gödörbe elásta. Már nem emlékszem Laci Bácsin és Nagypapán kívül ki volt ott. Ma már én vagyok az utolsó élő aki még körülbelül tudja hol is van az az ezüst elásva. Valószínű, még most is ott van.

Másnap, vasárnap Félegyházán gyűlt össze újból a család özv. Hoffer Józsefné (nagy-) Szidi néni (nagyapapa húga) lakásán, ahol a nagy Endre család még utoljára egybe gyűlt. Az elhunyt Hoffer Józsi bácsi jómódú félegyházi földbirtokos volt és özvegye kényelmes polgári háztartást vezetett. Ezen a legutolsó családi összejövetel és nagy vacsora alkalmával, „nagy” Szidi néni szájából származik a következő, az e kornak jellemző, félreérthetően ellentmondásos és később sokszor keserű-derűvel emlegetett megjegyzése, miközben a sült libát kanalazta éppen a tányérjára: "...mert csak mi tudunk lemondani". Mert arról volt szó, hogy manapság milyen igényesek a cselédek, sokat kérnek de nem akarnak dolgozni. Nagy-Szidi néni is elmenekült Magyarországról és unokájával Hoványi Gyuláné, Nógrádi Máriával (Cicuka) Chicagóban élt haláláig. Valóban sok mindenről lemondott.

Szept. 4. hétfő. Egész nap pakolás. D.e. Laci bácsi nagypapával autóval jönnek. Holnap indulnak a kocsik Velemben. Másnap reggelre a szentkúti kocsik itt van Szigetvárral. Győri bácsi a mi kocsinkat hajtja sok csomaggal a kis orosz lovakkal elindulnak Szigetvárral Velemben.

Itthon tovább pakolás.

Pakolás Városföldön és kedden már Győri bácsi megrakott lovas kocsival indul Velemben. Nagymama és Szidi Néni is pakolnak. Nagypapa már nem volt otthon. Laci Bácsi Hévízre vitte egy szanatóriumba, prosztata bántalmakkal. Városföldön anyuka lázasan pakol tovább gazda néni segítségével. Apuka nincs otthon, augusztusban újra behívták katonának és szolgálatban volt az ötödik hadtestnél Szegeden. A mi ezüst értéktárgyainkat is egy nagy faládába raktuk be és a gazda bácsi segítségével ástuk el. A helyét most is meg tudom mutatni, egy pár méter pontossággal. Azok akik egész életüket nyugodt polgári módon éltek nem tudják elképzelni milyen az amikor egy beláthatatlan jövőre egy nap alatt össze kell pakolni élelmiszert, ruhát, cipőt, kabátot, okiratokat, pénzt, fényképeket, gyereknek játékot, utasítást kiadni másoknak, hogy a gazdaságból mit és hogyan mentsék barmot, lovat, búzát és traktort, azaz fölszámolni egy teljes életet, és összeszedni mindazt ami egy bizonytalan jövő életéhez szükséges lesz. Ezt mind anyukának kellett elintézni, anélkül, hogy apukával még csak telefonon is tudott volna beszélni. Telefon nem volt Városföldön, és még sürgönyre sem volt idő.

Szept. 8. péntek. D.u. 2h-kor váratlanul jön Csupor, hogy ő most megy Szentkútra, nagymamáéért, 2 óra múlva jön értünk. Lázás sietség. Megérkeztek, felpakoltunk, és sok búcsúzás és búsulás között elhagytuk Városföldet, végleg.

Szeptember 8.-ikán, pontosan 5 évvel Amerikába indulásunk előtt, jött értünk Csupor, Laci Bácsi sofőrje, Nagymamával és Szidi nénivel, felpakoltunk – anyám, Tamás és én - és Dunaföldváron keresztül Balatonalmádiig jutottunk az nap. Ott megszállva a Pannonia hotelben, másnap még elmentünk a közeli herendi porcelángyárat megnézni, aztán tovább Jánosháza, Sárvár, Velem. Érkezés délután 3 óra. Velemben már Laci Bácsi várt lakással.

Így kezdődött a **Szappanos** család Odisszeája. Anyámmal és Tamás öcsémmel itt töltöttük el azt a pár hónapot ami alatt az orosz front megérkezett Budapest déli határáig, és a Balaton déli partaihoz. Végre apámnak is sikerült a katonai szolgálat alól felmentést kapni és csatlakozott hozzánk Velemben december 5-én, egy nappal azelőtt, hogy a család újra felkerekedett és tovább indult Ausztriába.

Ugyanebben az időben elindulnak **Gerébyék** Aszódról, ahol Imre bácsi főszolgabírói hivatalát maga mögött hagyja. Lovas kocsira felpakolva indulnak az útra nyugat felé. Imre bácsi, Ilonka néni, Jancsi, Pali és Zsuzsi. Útközben a 19 éves Pali elhatározza, hogy hazafias kötelessége neki is személyesen részt venni hazája védelmében, és önként jelentkezik a Hunyadi hadosztály soraiba. Családjától elbúcsúzik, és soha többé nem hallanak felőle, soha nem derült ki hol és mikor esett el csatában, vagy orosz fogságba került?

Az országúton menekülők kocsijainak százai között egyik nap amerikai mélyrepülő vadászok végig géppuskázták a karavánt. A lovak megbokrosodtak, és jobbra, balra vágattak ijedtükben maguk után rángatva az árkokban felboruló kocsikat. Így jártak Gerébyék is, akik nagy ijedségben az árkokban találták magukat a felborult kocsival. Mindenki nagyban sikoltzott, amikor Ilonka néni – az örökös derűlátó - hangosan felkiáltott: „Micsoda szerencse!” „Mi az hogy szerencse, anyám?” kérdezték, mire ő: „Hát az, hogy senkinek semmi baja nem történt!” Ez a mondás kísérte a családot végig azon az 5 éves kálvárián aminek éppen a kezdetén voltunk.

Ilyen viszontagságos körülmények között érkezett a meg a család végre *Csornára*, ahol az őszi hónapokat töltötték, még végül ők is újra neki indultak és december elején ők is újra felpakoltak és átlépték az osztrák határt

Újhelyiek, Marika néni és Tibor bácsi a földművelési minisztérium csoportjával evakuálnak Budapestről és *Sopronban* telepednek le. A magyar kormány itt működik tovább és Tibor bácsi mint miniszteri tanácsos itt folytatja hivatalos beosztását, amíg a kormány fel nem oszlik ápr. 26-án, amikor ők is kimenekülnek egy ideig egy marhavagonban élnek a Starnbergersee melletti Seeshaupt városban majd később Pálffy Fidél földművelési miniszter (a főnöke) családjával együtt a Weilheim melletti polingi magyar menekült táborban találnak elhelyezést. 1951-ben Cleveland USA-ba kivándorolnak és ott is halnak meg.

Várdayék, Etus néni és Pista bácsi megérkeznek *Velembe* Budapestről valamikor szeptemberben.

Hoffer Szidi néni (nagy-Szidi néni) lányával Nógrádyné Lenkével, és unokáival Cicukával és férjével Hoványi Gyulával, és Nógrády Józsival megérkeznek Budapestről *Velembe*. Lenke néni idősebb fia Nógrády Pisti orvostanhallgató Budapesten maradt, valami okból vagy nem tudott, vagy nem akart eljönni onnan, ott maradt és az ostrom alatt ott életét vesztette.

Hoffer Józsi bácsi Páka pusztáról megérkezik *Velembe* nov. 11-én egy traktorral vontatott szekérrel, rajta megmentett holmijával.

Ez az egész Hoffer család is Velemből december elején tovább menekül Ausztriába, valahol Lehenrotte körül, majd áprilisban tovább Bajorországba, ahol a festői Chiemsee vidékén Traunstein mellet telepednek le. **Józsi bácsi** ott is marad haláláig (1951), Szidi néni Lenke néni és Hoványiék kivándorolnak Chicago-ba. **Nógrády Józsi** még többször felmerül az Endre család körében, ellátogat egyszer Josefsbergre is, és később Pessenbachban is többször vendég. Németországban marad, vegyész diplomával Kölnben él német feleségével. A hatvanas években Amerikában jár és meglátogat bennünket Clevelandban. A kilencvenes évek elején míg Düsseldorf környékén voltam hosszabb kiszálláson, többször összejöttem Józsiékkal Kölnben.

Dr. Endre András (Bandi) és családja is megérkeznek Velembe, de egy pár nap után tovább mennek egy szomszédos faluba *Bozsoke*ra, ahol megbújnak míg tovább nem kell menniük Németországba nekik is a front közeledtével. Ingolstadt mellett élnek kivándorlásukig Ausztráliába 1950 körül.

Szentkútról és Városföldről megérkeznek *Velembe* a lovas kocsik, traktor Városföldről, családi holmikkal, élelmiszerekkel megrakodva, amit nagy sietségben nagymama és anyuka szedtek össze az ott-honi gazdatisztek segítségével. Szentkútról megérkezik az üveges hintó két hófehér lipicai paripával és Laci bácsi két hátaslova, és egy csorda tehén, amit „lengyel” Miska (egy lengyel menekült, akit Szentkúton fogadott be nagypapa gazdasági munkásnak) hajtott lábon egészen *Velemig*. (Az akkori időkre

jellemző volt az a fejtelenség és céltalanság, a közlő teljes összeomlás elkerülhetetlenségének tagadása, amivel ezeket a dolgokat ide „menekítették”, csak azért, hogy ne essenek az oroszok kezére.) Itt láttuk utoljára hűséges cselédeinket, akik utolsó tetteikkel megtettek mindent a család tulajdonának megmentésére. Lőrincz István városföldi gazdatisztet, Szécsényi József városföldi gépészt, aki a traktort hajtotta idáig, az öreg Győri bácsit aki a kocsinkat hajtotta idáig Városföldről, József gazdát, a szentkúti gazdatisztet, „lengyel” Miskát, Szigetvári Mihály hajdút és mások akik neveit senki nem jegyezte fel. Ezek aztán innen szépen egyenként hazatértek. Mi pedig itt voltunk egy halom „cuccal” és jószággal. Hogy és hova innen!

Szeptember 22-én megérkezik **Zsiga** Finnországból *Velembe*. Laci bácsival együtt egy időre eltűnnek – Budapesten találkozik politikai vezetőkkel, Baky László, Winkelmann, Eichman, stb. Majd szept. 29-én Keszthelyen felveszi **nagypapát** és Velembe hozza. Itt Zsigával együtt már katonai egyenruhában vannak. Okt. 1-jén búcsúbed Velemben, és a következő héten Zsigával már katonai szolgálatban vannak. Laci bácsi Okt 5-én egy páncélos hadosztály parancsnokságához kerül frissen

1944 okt 1 Velemben utolsó együttlét
Édsapával

előléptetett századosi rangban. A harcok a Nagyalföldön dúlnak. Ő is ott van alakulatával és még többször alkalma van Szentkútra, Városföldre bemenni. *Nagypapa* egészsége hanyatlóban. Vele voltam amikor orvoshoz ment lovas kocsival Kőszegre. Állítólag itt megkérdezte az orvost hogy mutassa meg pontosan hol van a szíve. Hazafelé valami ok miatt a lovak megbokrosodtak és vágatásba kezdtek, a kocsis nem tudta megfékezni őket. Nagypapa felállt, átvette a gyeplőt és ő lecsillapította a lovakat. Másnap délelőtt, okt 12.-én, Velemben a lakásuk mögötti almáskertben szíven lőtte magát. Laci bácsi a harctéren csak két nap múlva értesül haláláról. Onnan Zsigával azonnal jönnek Velembe és éppen a koporsó lezárása előtt érkeznek meg. Temetése okt. 15-én volt, a misét István pálosrendi atya mondta, a nagyszámú gyászolók előtt.

Ez a dátum, 1944 okt. 15 egy nevezetes fekete/piros nagy napja a magyar történelemnek. E nap jelentette be a Kormányzó, hogy a Szovjetekkel fegyverszünetet és békét kötött. Ezt a rendeletet a németek azonnal megkontrázták, a Kormányzóval visszavonatták és a honvéd tisztikar nagy részének támogatásával a harcot tovább folytatják. Horthy lelépett a Kormányzóságról és Szálasi Ferenc vette át az ország vezetését mint Nemzet Vezető.

A következő héten még Zsigával Velemben tartózkodnak, majd okt. 23-án, József gazdával és Zsigával Laci bácsi egy motorkerékpáron elindult hogy még visszamenjen Szentkútra. Elkéstek, az orosz már ott van. József gazda ott marad, ő már otthon van bárki legyen az úr. Laci bácsi és Zsiga neki északnak, Városföld, Kecskemét és Budapest. Az orosz páncélosok törnek előre. Érdekes lábjegyzet, Laci bácsi sógora, apám Szappanos István ezekben a napokban szintén pont erre járt a szegedi V.-ik hadosztály gépkocsizó egységével, de a sors nem hozta őket össze. Mindketten ezekben a napokban búcsúztak el végleg otthonuktól. Okt. 24-én Kiskunfélegyháza elesik, 29.-én Kecskemét.

Zsiga visszatért katonai alakulatához és kivette a részét a harcokban amik az alföldön dúltak. Nov. 18.-án Vecsésnél súlyosan megsebesül. Öt géppisztoly lövést kap a bal vállába és karjába. Budapestre kerül hadikórházba.

Laci bácsi okt. 25.-én Budapesten enged a Szálasi kormány kérésének és elvállalja az Országos Kitelepítési Kormánybiztos pozícióját, ami azzal a feladattal járt, hogy biztosítsa és felügyelje az ország vagyonának, intézményeinek biztonságos kimenekítését az országból. Ezt a beosztást hűségesen be is tölti egészen 1945 márc 27.-ig amikor a magyar kormány tagjaival együtt, mint a süllyedő hajó kapitánya utoljára átlépi a magyar határt Kőszegnél. Ekkor már Kőszeget lövik az oroszok.

Hogy ebben a beosztásban, 1944 okt 25. és 1945 márc. 27 között milyen feladatokat végzett, azt naplója nem árulja el. Naplójában csak nevek és helységnevek lettek megörökítve. Az akkori kormány tagjainak nevei, minisztertanács, koronatanács, nemzetvezetői értekezlet, országjárás dátumai és különböző helységnevek ahova a hetek folyamán hivatalos küldetése vitte. A kormány, a

minisztériumok és katonai parancsnokság ekkor Sopronban székelt, de sokan, beleértve Laci bácsit és Szálasit Velemben laktak.

Elképesztően érthetetlen mai ésszel és világgéppel megérteni azt az elkötelezettséget amit ezek a nyilvánvalóan elvesztett háború és veszett ország kormányának vezetői és tisztviselői felmutattak ebben az időben. Laci bácsi még 1945 januárjában is felkérte apámat és Várdy Pista bácsit, miután már egyelőre biztonságban éreztük magunkat Ausztriában, hogy jöjjenek vele vissza Sopronba és álljanak szolgálatba valamilyen minisztériumi beosztásban. Így került apám a földművelési minisztériumba, mint „összekötő”, ahol még 2 hónapot leszolgált. Hogy mit csinált ott, milyen feladatok voltak olyan nélkülözhetetlenek, amiért neki a családját újra ott kellett hagynia, azt nem tudom. Erről életében soha nem beszéltünk, és naplójából ez nem derül ki. Mit lehet mondani? Hogy ezek – az ország vezetőrétege - egy csomó naiv, ostoba, fanatizmusból, hamis világnézettől elvakult, náci érdekeket kiszolgáló, emberek voltak, vagy pedig olyanok akik leküzdhetetlen meggyőződésből a haza és a nemzet szolgálatát – az utolsó percig, utolsó négyzetméterig, utolsó lehetéig – tartották kötelességüknek? Ki tudja? Egyénenként más – más a kettő között.

Laci bácsi ezen beosztása mellett, időt szakított arra, hogy édesanyjának és testvérei családjának menekülési útját előkészítse, lerendezze és kezelje és az ahhoz szükséges szállás és szállítás beszerzését megoldja. Enélkül bizony a család sorsa sokkal nehezebb és bizonytalanabb lett volna.

Tehát, az Endre család zöme, **Nagypapa, Nagymama, Szidi néni, Endre Babci, Várdayék (2), Szappanosék (4), Laci bácsi Katalinnal, Zsiga**, mind *Velemben* találja magát szeptember elejétől november végéig. December elején azonban elérkezett az idő, el kell hagyni a hazát és idegenbe menekülni. Laci bácsi már előkészítette következő szállásunkat egy kis osztrák faluban, Josefsbergben. Dec 7-én egy nagy teherautóra a legszükségesebb személy-poggyászokat, holmikat és élelmiszert felpakoltunk. Volt egy személyautó is, egy nagy Mercedes, amit Grosschmid Pista bácsi, Katalin sógora vezetett. Az autóban Babci, Etus néni, anyuka, Tamás öcsém ültek. Nagymamát és Szidi nénit Laci bácsi már előbb elvitte és ők jó pár nappal később érkeztek Josefsbergbe mint mi. Várdy Pista bácsi és én a Csupor vezette teherautó hátsó részén kaptunk ülőhelyet, nagy bundákba jól bebugyolálva (hideg tél van!) néztük a távolba tűnő utat. Apám Velemben maradt, Laci bácsi őt bízta meg a család ott összegyűlt ingóságainak, csomagjainak, holmijainak megőrzésével és tovább mentésével. Egy lehetetlen feladat! Az izgalmas körülmény itt az volt, hogy a Mercedes nem volt működőképes – már nem emlékeszem miért - és azt a teherautó húzta láncon. A kanyargós hegyi utakon ez a megoldás lehetetlennek bizonyult és egy városban meg kellett állnunk és ott csináltak valamit amivel az autó működni kezdett. Köszegnél léptük át a határt, onnan *Oberpullendorf, Wienerneustadt* és estére megérkeztünk *Bécsbe*. Itt a Collegium Hungaricum tantermeiben kaptunk éjjeli szállást. Másnap tovább, *St. Pölten*, és itt be a hegyek közé - *Lilienfeld, Lebenrotte, Türnitz, Gstettenhof, Bergbauer (600m), Annaberg(900m.), Sägemühle, Reith, Wienerbruck (700m)* – innen már alpesi hegyi utak szerpentinnel és erős hófúvás. Célunk – *Josefsberg (900m)* (távolság 280 km.) - egy hegy tetején volt, ahova egy 6 km. meredek szerpentin út vezetett fel. Feleúton a nagy hóban elakadtunk, nincs tovább – mindenki kiszáll és a fennmaradó 3 km.-t éjszakai sötétben, hóviharban, gyalog tesszük meg. Josefsbergben hála Istennek jó meleg szállás várt már. Laci bácsi egy teljes sí-reszort épületet foglalt le számunkra, nappali, konyha, 3 hálószoba és mellette egy nagy terem emeletes ágyakkal.

Ugyancsak ebben az időben a **Geréby** család is felkerekedik és elindulnak *Csornából* nyugatra. Kalandos úton teherautón (gondolom Laci bácsinak ugyanazon teherautója, Csupor vezetésével), holmijukkal együtt *Türnitz* nevezetű faluban kötnek ki. Itt várakoztak, amíg dec 16-án Laci bácsi felmarkolt engem Josefsbergben és elvitt Türnitzbe, (15 éves kis srácot) hogy segítsék Gerébyéknek a csomagjaik tovább szállításával. Reggel jön egy teherautó, hogy a Gerébyék csomagjait viszi Josefsbergbe. Elindeztünk Ilonka nénivel a teherautón és egyszer csak Bergbauer-ben, Annaberg alatt, azt mondja a sofőr,

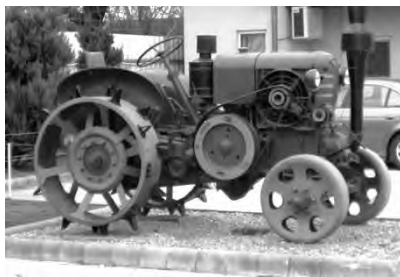

hogy ő csak idáig hoz, mert ebben a hóesésben ő nem mer tovább menni. Kértük, hogy vigyen tovább, de ő hajthatatlan maradt. Autóval lehetetlen az Annaberg hegyre feljutni! Méteres hóesés! Akkor bepakoltuk a csomagokat egy garázsba, de itt semmilyen szállást nem tudtunk kapni, és mivel már esti 5 óra volt, neki indultunk és szakadó hóesés-

ben fölgyalogoltunk egy útkaparóval a 6 kilométerre lévő Annabergbe. Ott egy kis rossz és hideg szállást kaptunk. Reggel sikerült egy szánkót kapnunk 2 lóval amivel lementünk a csomagokért. De a lovak nem bírták felhúzni a hegyre azt a rengeteg csomaggal megrakott szánkót. Sok tanakodás után újra visszamentek még két lovat hozni. 3 órás várakozás után -12 fokos (Celsius) hidegben, megjönnek két ló helyett egy ökörrrel! No ez aztán a lovak önértetét oly mértékben megnövelte, hogy nagy lassan feldöcögünk Annabergbe, onnan pedig még tovább 3 km.-re Sägemühle-be. A csomagok éjjeli őrzete mellett mi is nyugovóra tértünk. Másnap reggel két szánkóra átrakodva elindultunk és meg is érkeztünk Josefsberg-be dec. 20.-án. Ilyen viszontagságos utak sorozata volt az ahogyan az ő és mindnyájunk fogyadozó ingósága megtalálta az utat Josefsbergbe, ahonnan aztán nemsokára sokkal kevesebbel indultunk további vándorutunkra.

Imre bácsi, Jancsi és Zsuzsi még ott maradt Türnitzben amíg apám meg nem érkezett az ő csomagrakományával Velemből (részletes történet lejjebb), és dec 26-án két nagy szánra felpakolva az összes „cuccot”, végre 27-én megérkeztek Josefsbergbe, a két család nagy örömeire. Végre mindenki megérkezett.

A vaskerekű Hoffer traktor. Magyar gyártó cég: Hoffer-Schrantz-Clayton-Shuttleworth a1940-es években.

Miután Velem a család tagjaitól kiürült, ott maradt még minden csomag, holmi ládákban bőröndökben, ruhanemű, perzsa szőnyegek, porcellán étkezés, stb.stb., élelmiszerek: liszt, szalonna, zsír, sonka, füstölt kolbász, füstölt húsok, befőttek, cukor, stb.stb. amiket Szentkútról és Városföldről hoztak kocsikon.

Ugyancsak ott volt két vaskerekű traktor, egy a Szappanos a másik a Hoffer birtokról. Ezek a régi típusú traktorok a maiaktól eltérően nem gumikerékkel, hanem vas kerékkel voltak ellátva – lásd a képen balra - Ez a járó felület azonban teljesen lehetetlenné tette a műuton való járást, nemcsak, hogy a betonút felületét nagyon megrongálta, hanem magát a traktort is szétrázta. Velemig ezeket a műüt mellett hajtották végig, így szépen oda értek. Velemtől azonban már csak hegyi utak vittek nyugat felé. A gépészek, akik ezeket a gépeket kezelték, akiknek valamelyes műszaki tudásuk volt a gépekhez, már hazamentek.

Na, és aztán ott voltak a marhák és lovak amiket Szentkútról és Városföldről hajtottak lábön idáig, de a hajtók is hazamentek már. Ezekkel tovább menni nem lehetett. Én bizony nem tudom mi lett velük, de minden bizonnyal Laci bácsi elintézte sorsukat Velemben, valószínű oda adta annak a pár jó velemi családnak akik befogadták a nagy család tagjait menekülésük alatt.

Szentkútról a két fehér lipicai az üveges hintóval is ott volt, úgymint Laci bácsi és Katalin hátsólova, Ladoga és Útravaló. Ezt a fogatot Horváth József szentkúti gazdatiszt hajtotta idáig Szentkútról, benne feleségével és két kis gyerekével. József gazda családjával itt maradt Velemben és amikor az idő elérkezett ők is neki indultak a hintós fogattal és a két hátsóloval Ausztriába. Laci bácsi szállást kerít nekik Gsettenhofban. Itt telepednek le családotól, lovakkal, hintóval. Hogy ők mikor és milyen körülmények között tették meg ezt az utat a hintóval és a lipicaiakkal, nem tudom. Laci bácsi naplójában többször említi, hogy volt náluk, útba estek. Hogy a lipicai lovaknak mi lett a sorsa csak egy utalást találok a naplókban. 1945 márc 4-én Laci bácsi, Katalin és apám teherautóval elindultak egyik útjuk alkalmával Velemből Josefsbergbe. Nagy hóesésben eljutottak egészen Gsettenhofig, ahol Horváthéknál szálltak meg. Másnap napló bejegyzése Laci bácsinak: *5-kor kelés. Bergbeuerig teherautón Annabergig gyalog, onnan kegyetlen hózivatarban, részben szánkón a lipicaiakkal, részben gyalog Josefsbergbe érke. 1/2 1-kor. Szánkót úton hagytuk, lovakat bevezettük istállóba.* Nagy kérdőjel, hol voltak azok a lovak? Valahogy már

előzőleg Annabergbe kerültek? Ott felszedték őket, szánkóba fogták...? A lipicaiak életútja mindenestre itt aztán be is zárul, egy josefsbergi istállóban kapnak jó helyet ahol új gazdájuk örömmel veszi át tőlünk. Mikor mi elmentünk onnan is, a lovak ott maradtak. Horváth gazdáék idővel visszatértek Magyarországra. Hogy Laci bácsi hátsólovainak és a szentkúti üveges hintónak mi lett a sorsuk, nem tudom.

No de vissza Velembé, ami egy logisztikai rémálom! Dec 5., Laci bácsi apámat bízza meg hogy ezt az egész műveletet megszervezze és lebonyolítsa, azaz amit lehet és szükséges a család után útba indítsa Josefsbergbe. Apám éppen pár nappal ezelőtt érkezett meg hozzánk a katonaságtól, egy napot töltött rég látott családjával, mielőtt ők felpakoltak és elmentek, ő pedig senkit, semmit nem ismerve itt állt a megoldhatatlan feladat előtt. Ma már csak képzeletben tudom rekonstruálni azt a helyzetet amiben ő akkor találta magát, mert sajnos naplójában nagyon rövid bejegyzések maradtak fenn. (Tudom, amikor végre megérkezett Josefsbergbe, Szilveszter estéjén hosszan beszámolt erről a viszontagságos útról, de bizony én már a részletekre nem emlékszem.) Naplójából csak az tűnik ki, hogy dec 14-én kezdenek el rakodni a meglévő kocsikra és 16-án 9 kocsi és 2 traktor indul Velemből. A két traktor azonnal lemarad Kőszegnél, a kocsik (ezek között bene van az üveges hintó is) viszont átkerülnek a határon és Oberpullendorfig érnek. Itt a báró Rohonczy kastély/uradalom majorjába térnek be. Apám báró Rohonczytól engedélyt kap az ottani ideiglenes letelepedésre. Apám vissza Kőszegre – a traktorokról le kell szedni a vasékeket, csak úgy tudnak tovább haladni. Végre dec. 23-án megérkeznek a traktorok is Oberpullendorfba Nógrády Józsi vezetésével. Azonban innen tovább menet nincs. A lovas kocsikkal a traktorokkal a téli havas meredek hegyi utakon lehetetlenség neki indulni. (Hogyan lehetett ép ésszel ilyenre egyáltalán gondolni! Ezt az egész agyrémet csak az akkori kétségbeesett, reménytelen fejetlenséggel lehet magyarázni.) A lovakat és kocsikat Rohonczy báró megvette, a traktorokat egy helyi gépműhely gondozásában hagyta. Apámnak végre sikerül egy teherautó fuvart bérelni, Rohonczy segítségével, (a bérlet ára - a városföldi cséplőgép borító ponyvája) ami dec. 26-án, azt a holmit amit a 9 kocsiról arra fel fért, elindult az onnan 136 km-re lévő Leherotte faluig, ahol Hofferék tartózkodtak és az ő holmijukat ott letette. A teherautó idáig jött. Apám pedig egy bérelt lovas kocsival és a megmaradt családi csomagokkal tovább megy a 8 km-re lévő Törnitzbe, ahol Geréby Imre bácsi, Zsuzsi és Jancsi tartózkodott akik még itt voltak, őrizve az általuk hozott csomagjaikat és leadta nekik az ő holmijukat. (Ilonka néni már egy hete elment Josefsbergbe.- fenti történet). Itt két nagy szánkót beszerveznek, azokra felpakolva az összes holmit mindnyájan útra kelnek és megérkeznek Josefsbergbe dec. 28-án. Nagy öröm volt apámmal újra együtt lenni. És így most a Geréby család is együtt van.

Josefsberg

A josefsbergi karácsony 1944-ben bizony nagyon szomorú és szegényes volt, bár Laci bácsi is ott lehetett egy pár napig, de 25-én már ment vissza állását betölteni Sopronba. Karácsonykor együtt voltunk ebben a szép nagy sí-reszort szállóban: **Nagymama, Szidi néni, Várdayék (Etus n., Pista b.), anyám, Tamás és én, Ilonka n., Babci, Zsiga és Laci bácsi.** Szilveszterre (dec 31) már kibővültünk **Geréby Imre bácsival, Jancsival, Zsuzsival és apámmal.** Ennek a szállónak a három hálószoba mellett, volt egy nagy szobája legalább 10 darab emeletes ágygal. Normális körülmények között

Josefsberg, az Ötscherrel a háttérben. B-j: Várday Pista b. Szappanos Pisti, Katalin, Nagymama, Laci b., Geréby Zsuzsi, Etus n., Babci, elől Szappanos Tamás

szállás az itt megszálló síelő csoportoknak. Mi a szobát elneveztük „fagyasztónak”, mivel csak egy kis fűtőborda melegítette (volna) az egész termet, ami csak annyit tett, hogy a víz éppen nem fagyott meg a pohárban. Itt tanyáztunk – a Geréby család, Zsiga, Babci és én a következő pár hónapban.

Lassacskán az összes csomag, holmi megérkezett különböző kalandos utakon. A hozott élelmiszer is tartott még, így amellet amit az osztrák boltokban bevásároltunk élelmiszer jegyekre, a család élelmezése, ha nem is bőségben, de szerényen és kielégítően el volt látva. Hideg tél volt, rengeteg hó esett. A család férfi tagjai (magamat beleértve) ki voltak rendelve 3-4

órára havat lapátolni az az országútról. A német közszolgálatok, mint az utak járhatóan tartása még most is tökéletesen működött és bármi nagy hóesés után egy napon belül az utak járhatók voltak. A hólapátolás mellett, mi fiatalok sokat ródliztunk és síeltünk. Ennél ideálisabb körülményeket erre a sportra nem is lehetett volna elképzelni. A hóban káprázó napsütéses vidék gyönyörű.

Bevásárolni a 6 km.-re lévő Mitterbachba, vagy Wienerbruckba kellett mennünk. Hegyről le, hegyre vissza föl, sokszor félméteres hóban. Hetente kétszer a család férfi tagjai hátizsákokkal felszerelve megtették ezt az utat.

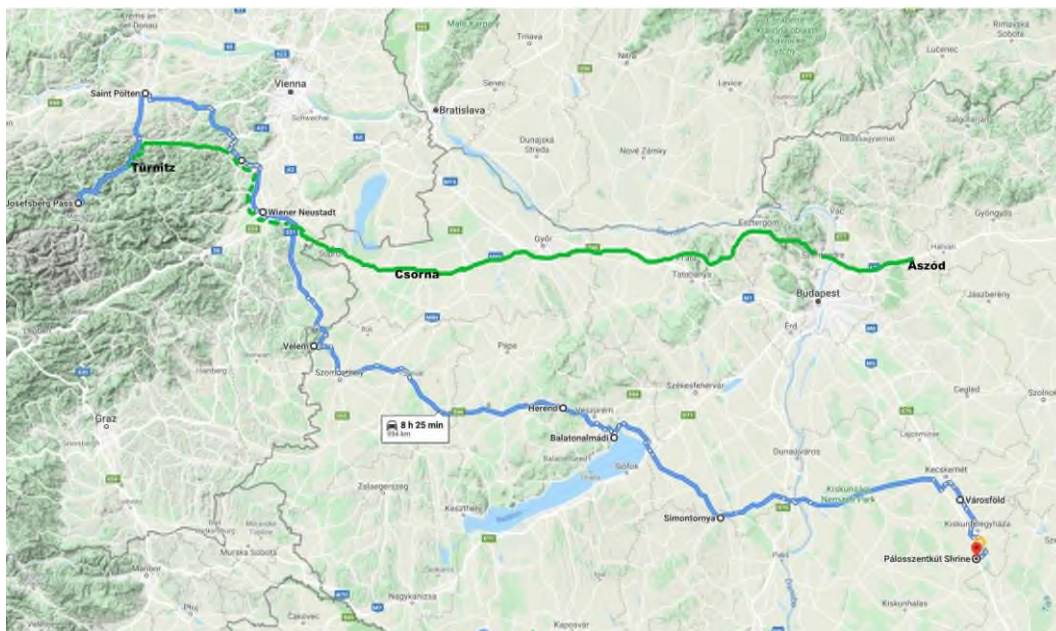
Így éltünk itt egészen április elejéig. Közben Laci bácsi és Zsiga állandóan utaztak ide-oda. Laci bácsi hűségesen betöltötte a még most is működő magyar kormányban vállalt funkcióját és valóban Josefsbergben csak két három hetenként jelent meg. A magyar kormány, azaz a Nemzetvezető és stábjá, a minisztériumok Sopronban, majd később Kőszegen székel és működik. Laci bácsi, Tibor bácsi, Várday Pista bácsi, apám itt töltök hivatali idejüket és a naplókból látható az a nyüzsgő aktivitás, ülésezések, különböző városokba való kijárás, ügködések. Laci bácsi és Katalin végig Velemben laknak.

Laci bácsi először dec 16-án jelenik meg Josefsbergben egy napra, majd dec 23-án két napos látogatásra karácsonykor.

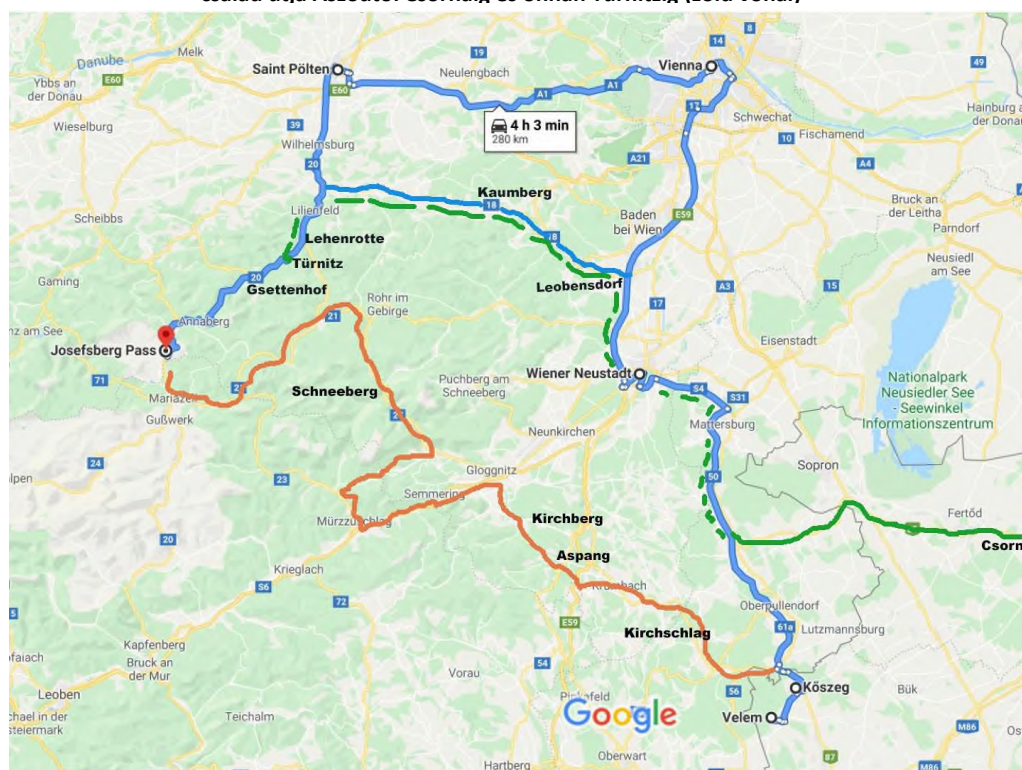
Legközelebb jan 28.án érkezik meg kalandos úton, hófúvásban gyalog majd szánkón Bergba-uertől Annaberg-Reith-Wienerbruck-Josefsberg. Másnap már indul vissza, hasonló kemény hófúvásban és gyalog-szánkós közlekedési állapotokkal, de most apámat és Várday Pista bácsit is viszi magával. A kormánynak szüksége van emberekre. Apám a földművelési minisztériumban kap összekötői beosztást Sopronban.

Hasonló hóviharos, kalandos úton jönnek újból márc. 5-én, Katalinnal és apámmal, akinek rövid szolgálata véget ért és ezentúl maradhat családjával. Várday Pista bácsi már ezelőtt vissza jött. Ez volt az a kalandos út amikor a lipicai lovakkal érkeztek meg Josefsbergbe. 7-én már újra vissza.

A lassan leszűkülő ország végre teljesen összezsugorodik, a harcok közelednek Sopron és Kőszeg felé. Március 26-án a magyar „kormány” feloszlik, megy mindenki nyugatra úgy ahogy tud. Laci bácsi, Katalin és Zsiga elbúcsúznak a velemi kedves családtól (Geröly, Hersits, Horváth F.), Kőszegnél átlélik a határt utoljára, és Kirchs Schlag-Aspang-Kirchberg-Semmering-Mürzzuschlag-Mariazell és végre ápr. 2 -án gyötrelmes, bonyodalmakkal teli utazás után Laci bácsi DKW autóján megérkeznek Josefsbergbe. Kőszeg március 29 én elesik és ezzel az egész ország elveszik, orosz kézre kerül.

Az Andre nagymama, Szidi néni, és a Szappanos család útja otthonuktól Velemig, majd Josefsbergig (kék vonal), Geréb család útja Aszódtól Csornáig és onnan Türnitzig (zöld vonal)

Velemtől Josefsbergig, dec 7-8 (felső kék vonal), apám dec. 16-26-ig tartó útja és azutáni utak (alsó kék vonal), Laci bácsi Katalin és Zsiga márc.26-ápr2. menekülési útja (piros vonal), és Gerébék Csornától Türnitzig (zöld vonal)

Április 1-én Laci bácsi Katalin és Zsiga megérkeznek Josefsbergbe: sürgősen nekiállni és pakolni mindent, indulás tovább, mennünk kell. A háború, a front itt van a nyakunkon. Laci bácsinak két személyautó és egy teherautó áll rendelkezésére, amik csak addig voltak hasznosak amíg benzín is volt. Ebben a kaotikus időben, amikor az utak tele voltak nyugatra menekülő karavánokkal, gépjármű vagy

benzin csak nagyon kiváltságos személyeknek jutott. Szerencsére Laci bácsi ezek közé tartozott – még – egy ideig. Neki egy olyan horogkeresztes pecséttel és magasrangú aláírással ellátott menetlevele volt amivel eddig minden checkpoint őrije tisztelegve engedte tovább, amivel be tudta szerezni azt az üzemanyagot amire szükség volt. De ezekben a napokban ez már mindig kevesebb autoritást biztosított, most amikor az egész ország fejetlenül mint egy csorda menekült nyugat felé, az egyenruhás német katona, rendőr volt az akinek szava döntő volt. Ők önkényesen „elrekvirálták” mindazt amit éppen akartak: benzint, élelmiszert, autót.

A következő pár hét eseményeit megpróbálom itt megörökíteni, követve családjunk tagjainak útvonalát összesítve a naplók alapján. Szereplők: **Laci b. és családja Katalin, Zsiga és Babci, Geréby Imre b. és családja, Ilonka n. Jancsi és Zsuzsi, Váredai Pista b. és Etus n., apám Szapanos István és családja, anyám, Tamás és én, Nagymama, Szidi néni.** 16 személy. Itt csak lesűrítve és egyszerűsítve teszem az olvashatóság és áttekinthetőség miatt. (A részletes napi események Zsiga, Laci bácsi, apám és az én naplóim átiratban a Függelékben olvashatók.)

Április 2. húsvét hétfő. Egész nap pakolás, d.u. 1/2 5-kor indulás. Teher autó (Csupor), DKW, Steyr személyautókkal (Laci bácsi és Katalin) a nők (nagymama, Szidi néni, Etus néni, Ilonka néni, anyám, Babci, Zsuzsi) és Tamás elmentek. Tüznitz-Kirchberg, éjszakázás a folyóparton. Másnap Rabenstein- Steyr. Laci b. : „*Steyrben gyalázatos igazoltatás. Lásztet, zsírt elvettek. Ennsben új igazoltatás, fegyvereinket elvették. Autót is alig tudtuk megmenteni.*” Érke. St. Florian, ahol egy kolostorban helyezkedtek el az éjszakára. Apám, Imre bácsi, Pista bácsi, Zsiga, Jancsi és én itt maradtunk Josefsbergben.

Április 3. kedd. Előző este megérkezett egy teherautó, felpakoltunk ami ráfért és reggel elindultunk Josefsberg-ből – apám, Geréby Imre bácsi, Várday Pista bácsi és én. Jancsi és Zsiga még vissza maradt őrizni a még ott maradt csomagokat. Délután megérkeztünk Kirchbergbe, ahol Geschke német ezredesnek kellett volna fogadni, de nem volt ott. Továbbmentünk 6 km.re Rabenstein-re és ott megtaláltuk. Itt lepakoltunk.

Április 4.szerda. Reggel Csupor a teherautóval vissza jött Josefsberg-re St.Florian-ból ahol a család ideiglenesen megtelepedett és felpakolták azt holmit, csomagokat ami befért és felszedve családját visszament Rabensteinbe. Még mindig maradt csomag, ami miatt Jancsi visszamaradt Josefsbergben.

Csupor Rabensteinben csomagokat lerakta a raktárba a többi mellé, az összes élelmiszer tartalékot viszont felrakta a teherautóra és indult vissza St. Floriánba. Evvel a fuvarral mentünk mi is apámmal.

Ez az út, Rabenstein-től St.Florian-ig egész életemre emlékezetes maradt. Apukával és Várday Pista bácsival ültünk a teherautó hátsó részén, az egész úton hátrafelé látva az utat. Órákkal ezelőtti bombázásoktól még füstölgő és égő városokon keresztül. Az úton mindenhol német katonai rendőrök igazoltatnak, ellenőriznek, és csak a magasrendű SS útiparancs ment meg bennünket a teljes lekapcsolástól. Így is, túlbuzgó és maguk is nagy szükségben lévő német katonák, a hatalom nevében, megcsapolták a benzintankunkat, úgy hogy pont az Enns folyó partján kifogyott nekünk is és leálltunk. Talán ez volt az a pillanat amikor apuka lemondott mindenről, amikor összeomlott benne a világ és élete ezután már csak vegetáció volt. Itt volt az amikor féltve őrzött, dédelgetett, 9mm-es Parabellum pisztolyát gondosan becsomagolva egy út menti csatornacsőbe rejtette. Hasznát már nem fogja tudni venni, csak bajt hozhat rá és családjára, ha megtalálják.

A benzin elfogyott, és ma se tudom milyen hittel és reménnyel, de apuka és Gáspár csendőr gyalog nekiindulnak hogy valahol szereznek benzint. Egy pár óra múlva vissza is jönnek egy kannával. Késő délután, már sötétedett mikor újra neki indulunk, de nem sokáig, mert egy új katonai ellenőrzés Asten-nál megállított, és azt mondják, csak reggel fognak átvizsgálni. Addig várni kell. Így, apukával, Várday Pista Bácsival és Gáspár csendőrrel gyalog nekivágtunk a 8 km-re lévő St.Florian-ba vezető útnak. Életemben, sem azelőtt, sem azóta olyan teljes sötétségben nem jártam ismeretlen úton. Teljes háborús elsötétítés, se járműnek, se ablaknak világossága nem jutott ki a szabadba, borult idő, se csillag se holdfény. Egymást nem láttuk, csak szóról, hangról tudtuk hogy együtt vagyunk. Végre megérkeztünk, és egy kis keresés után megtaláltuk a családot egy kolostorban. Anyuka, Tamás, nagymama, Etus néni, Ilonka néni, Szidi néni, Babci, Laci bácsi és Katalin néni. Anyuka már magán kívül volt az aggodalomtól, mert nem tudta mi van velünk, élünk-e vagy halunk. Nagy volt az öröm mikor megérkeztünk. Csak Ilonka néni volt elkeseredve, mert Zsiga, Jancsi és Imre bácsi nem jöttek. Földön aludtunk

mindnyájan a hátizsákunk párnául.

Imre bácsi és Jancsi ott maradtak *Rabensteinben* az ott összegyűlt csomagokat őrizni.

Április 5. csüt. A család menekülési vándorútjának St. Florian az egyik legtraumatikusabb mérföldköve. Laci bácsi nagyszabású menetlevele és határozott fellépése sem segített már semmit. Megmaradt még a teherautó Csuporral, és Laci bácsi DKW személyautója és valamennyi benzin, hogy avval majd tovább mehessenek. Ezentúl mindenki saját szerencséjére és ügyességére van utalva túlélése szempontjából.

A kolostorban itt szorult össze a család. **Laci bácsi Katalinnal, Nagymama, Babci, Szidi néni, Ilonka néni, Zsuzsi. Etus néni, Várday Pista bácsi, szüleim, Tamás és én** itt vagyunk, mindenki egy hátizsákkal teli személyes cuccal.

A család többi része, **Imre bácsi, Jancsi és Zsiga** hátra maradtak *Rabensteinben* a csomagok őrzésére és mostmár annak továbbszállítási lehetőségének megoldására. Mert ezentúl a saját fuvar-készség megszűnt.

Itt a család vándorútja két pályán folytatódik. Az egyik a személyek útja, a másik a csomagok útja. Először a személyek útját követjük, majd azután végig megyünk a csomagok viszontagságos útján is. Hogyan tovább?

A család vándorútja St. Floriántól Pessenbachig – 1945 április 2 - 20.

Április 6. péntek. Laci bácsi DKW-jében nagymama, Babci, Katalin, Laci bácsi, a teherautón Csupor és családja. Margit és Gáspár csendőr. Az család többi tagja a szomszédos Asten vasútállomásán várakozik, hogy jöjjön egy vonat ami nyugat felé, lehetőleg Salzburg felé megy. Végre megjön egy, zsúfoltságig tele menekülőkkel, sebesült katonákkal. De valahogy beszorulunk egymás hegyén hátán. Másnap reggelre megérkezünk Salzburgba, ahol pont egy légiriadó fogad, a szerelvényt kitolják a vár-
oson kívül. Később tovább Rosenheim felé. A salzburgi vasútállomást tropára bombázták.

Rosenheimben kiszállunk és az állomás várótermében éjszakázunk több száz más éhes, fáradt, türelmetlen, érthetetlen nyelven beszélő, bűdös menekülttel együtt. Apám talál egy szállodában helyet, oda költözünk. Jó is, mert másnap az állomást itt is agyon bombázzák.

Április 9. Közben anyám sétál az utcán és Nagymama, Laci bácsi Katalinnal éppen arra jönnek az autóval. Nagy öröm a szerencsés találkozásnak. Másnap autókkal, gyalog indulás Raublingba, 8 km. De itt aztán teljes tanácstalanság, ki hova? **Geréby, Várday, Szappanos család és Szidi néni** lepakoltunk az út szélére. **Nagymamától, Babcitól, Laci bácsitól, Katalin nénitől** elbúcsúztunk. Apámék szállás után néztek. Egy sváb menekült táborban, ami egy iskolából lett átalakítva, kaptunk ideiglenes szállást.

Laci bácsi pedig egy kálváriát jár egyik városból a másikba (Kufstein, Bayrischzell, Miesbach, München, Murnau) szállást keresve a vele lévő családtagoknak. Végre egy véletlen találkozás Frau Penzbergerrel, aki a pessenbachi Ötzschlössl tulajdonosa. Ő felajánlja a pessenbachi kiskastélyt a család részére. Ápr 15. én végre megnyugvással hajtják fejüket nyugovóra. A vándorút nekik itt véget ért.

Közben Raublingban sikerül egy sváb menekült táborban – egy kiürített iskolában – szállást találni. Apám járja a vidéket, hogy valami elhelyezést találjon számunkra. Ilonka néni már nagyon kétségbe van esve hogy semmi hír Imre bácsi és Jancsi felől. Hogy fognak ők újra összetalálkozni? A lágerből hamarosan kiköltözünk, mert a tanítóéknál felajánlották, hogy az ő padlásukon megszállhatunk.

Ápr 17.én jön Laci bácsi autóval és elviszi apámat és Várday Pista bácsit elhelyezést és munkát szerezni. A Bosch nagygazdaság Mooseurach nevű majorjában Laci bácsi megegyezésre jut az uradalmi igazgatóval, hogy **Szappanosék** jöhetnek, kapnak szállást, ellátást és munkát az uradalmi kertészetben. A sors összehoz bennünket Muraközyékkel, akik egy lovaskocsival eljönnek értünk, felpakoljuk a kevés cuccunkat és velük elmegyünk Mooseurachba. Muraközyék is ott kapnak elhelyezést. Evvel a Szappanos család vándorútja véget ér. Apámmal az urasági kertészetben dolgoztunk, amivel megkerestük a család megélhetését, földél volt a fejünk felett, kis kertünk ahol zöltséget termeltünk. Itt lak-tunk egészen 1947-ig amikor mi is követtük Gerébyéket és átköltözünk a szomszédos faluba Königs-dorfba. Itt éltünk 1949-ig, amikor végleg elhagytuk Európát és kivándoroltunk Amerikába.

Várdayék ott maradnak Raublingban, Etus néni ott is hal meg 1954-ben.

Ilonka néni Zsuzsival Raublingban vannak és itt találja őket meg **Imre bácsi és Jancsi** Április 26.án. Később augusztus közepén sikerül őket is Mooseaurchba hozni. Itt lakunk egy kis házban 1946 szeptemberig, amikor elköltöznék a közeli Königsdorf faluba, ahol laknak amíg el nem jön a kivándorlás ideje.

Nagymama, Babci, Laci bácsi és Katalin, Margittal és a Csupor családdal Pessenbachban telepednek le. Április végén a háborúnak vége. Május elsején megérkeznek az amerikaiak, minden zűrzavar nélkül. Ezen a vidéken már semmi csatározás nem volt. De egy időre minden mozgás befagyott, posta, telefon, utazás leállt. Laci bácsi nem tudja Zsiga hol van, mi lett vele. Pedig Jancsi és Imre bácsi már április végén megérkeztek Raublingba, és ők pontosan tudták Zsiga hollétét, egy nagyon különös misztérium borítja azt a körülményt, hogy még június közepén sem tudja Laci bácsi, hogy Zsiga hol van. Mert Laci bácsi június közepén elindul Katalinnal stoppautóval, gyalog, kerékpáron, lovaskocsin – ami éppen akadt, Hoffer Józsi bácsihoz Roitham-ba, Etus néniékehez Raublingba, és végig járják a környező vidéket, hogy felkeresse Zsigát. Hogyan létezik az, hogy ott vannak Raublingban és Gerényékkal nem találkoznak, hisz tudomásom szerint ők is ott vagy a környéken laktak akkor? Ez senkinek a naplójából nem derül ki. (Mindent ma már nem tudom kideríteni, mert Zsiga már elment, Jancsi pedig 94 évesen már nem emlékszik ezekre a részletekre.) De valahonnan mégis megtudták, mert Zsiga naplója szerint július 6-án Laci bácsi és Katalin megérkeztek Altenmarktba. Apa és fia végre megölelhetik egymást. Pár napra rá a CIC elfogja Laci bácsit. Katalin és Zsiga Altenmarktban maradnak és onnan látogatják Laci bácsit Salzburgban, egészen szeptemberig, amikor a magyar politikai foglyokat hazaszállítják. Zsiga visszamegy Pessenbachba, Katalinnak nyoma pedig itt eltűnik. Évekkel később találkozik Zsiga vele Buenos Airesben.

Babci valamikor 1946 végén, vagy 47 elején elhatározza, hogy hazamegy édesanyjához és egy transzporttal visszatér Budapestre.

Szidi néni még egy darabig ott maradt Várdayéknál, de aztán ő is elkerült Pessenbachba, október közepén, és ott élt nagymamával együtt egészen 1951-ig amikor nagymama kivándorolt Argentínába. Ekkor beköltözött a gyönyörű fekvésű Bad Tölz-be, ahol élete végéig, 103 éves koráig élt.

Így mindenki végre elhelyezkedett valahol. Amijük volt azt egy hátizsákban hozták magukkal. A többi csomagjuk, tulajdonuk amit Josefsbergben láttak utoljára ismeretlen úton, ismeretlen sorssal Imre bácsi, Jancsi és Zsiga kezei alatt utazik valahol a nagy káoszban, meg lesz-e abból valami valaha?

A csomagok vándorútja Rabensteintől Altenmarktig – 1945 április 3 - szeptember 26

Zsiga valamilyen – erősen vitatott oknál fogva – pont éppen ezekben a kritikus napokban ápr. 3-án elment Bécsbe „kijelentkezni” a kórházból. A kórház már kiürítve – senki! 5-én már újból Josefsbergben. Ekkorra már két teherautó szállítmány elhozta amit tudott Josefsbergből Rabensteinbe és Imre bácsi ott volt azokat őrizvén.

Ápr. 7. Jancsi, Orbán és Zsiga egy a Geschke által küldött teherautón az csomagok utóljával végre ott hagyják Josefsberget és Rabensteinbe lerakják a többivel együtt. Három teherautó csomag, holmi gyűlt itt most össze, de teherautó fuvar már nincs sehol. Még Orbán visszamegy Josefsbergbe ott maradt holmikért, Jancsi és Imre bácsi St. Florian-ba talán még ott maradt holmiért, majd vissza Tümnitzbe utavaóért. Ápr. 16.-ig itt tanakodnak. Vége azt a rengeteg csomagot 5 lovaskocsira rakják és eljutnak Amstettenig. Itt nyitott vasúti teherkocsiba rakodnak át egy félóra alatt, mert a vonat indul. Selzthalig, ott légiriadó alatt átrakodás egy másik vonatra ami megy Salzburg felé. Feljegyzés erről nem található, de azt hiszem itt volt az, hogy a csomagok fele lemaradt. Itt egy raktárba kerültek, amik hónapokig itt ültek őrizetlenül és mire megtalálták őket jó kifosztva találták azokat.

Evvvel a vonattal végre ápr. 20.-án Altenmarkt-ba érkezek. Itt le kellett pakolni, tovább jutás nincs Salzburg felé, mert a bischshofeni pátyaudvart tönkre bombázták.

A csomagok benn maradnak a vasúti vagonban, az nem megy egyelőre sehova. Altenmarktban sok magyar menekülttel találkoznak. Régi ismerősök, barátok. Zsiga itt is mindjárt megtalálja a szép lányokat és nagyon jól érzi magát.

Ápr. 25. Jancsi és Imre bácsi elindult Rosenheimbe hogy megtalálják a család többi részét. A rosenheimi menekült központban, ahol Zsuzsi hagyott egy levelet nekik, azt megkapták, amiből megtudták hogy a család Raublingban van.

Zsiga Orbánnal maradtak Altenmarktban a csomagok őrzésére. A háború vége és az amerikai csapatok közeledtek. Május 11-én bevonultak Altenmarktba. A határ Ausztria és Németország között lezárult. A csomagok továbbvitelére egyelőre lehetetlennek látszik. Május 24-én a vasúti vagonban a csomagok voltak és amiben Zsiga és Orbán laktak elviszik. Gyorsan ki kell pakolni. Egy istállóban kapnak helyet és az összes cucc oda kerül. Orbán egyik nap eltűnik. Valószínű mint „szökött katonát” az amerikaiak elfogták. Sohase derült ki mi lett vele.

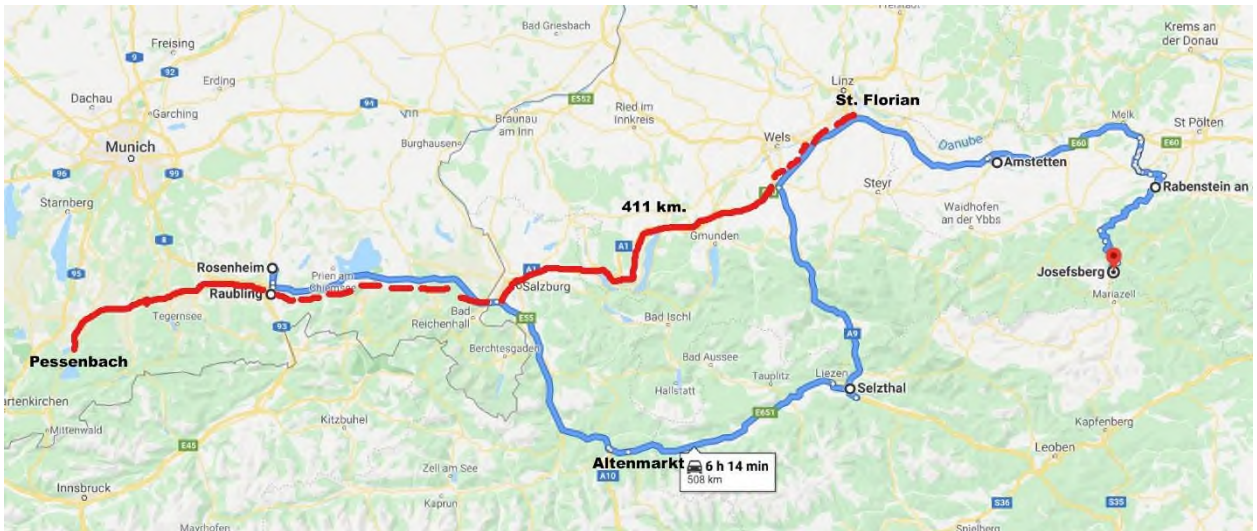
Július 6-án Laci bácsi megérkezik Katalinnal Altenmarktba. Július 9-én Laci bácsit az amerikai CIC letartóztatja és elviszik Salzburgba a fogházba. Zsiga és Katalin sűrűn látogatják ezután.

Aug. 7.-en Zsiga végre neki indul hogy találkozzon a család többi tagjaival. A határon átszökve másnap megérkezik Pessenbachba. Egy hét múlva Zsiga Jancsival együtt visszamegy Altenmarktba. A következő hetekben Zsiga ott él Jancsival és Katalinnal, Laci bácsit többször látogatják, csomagot visznek be neki. Kiszabadítását és megszöktetését tervezik, de ez a terv kudarcba fullad.

Végre sikerült megoldani a csomagok továbbvitelét. Egy sváb menekült transzporthoz csatlakoznak, akik onnan Németországba kaptak átlépési engedélyt és ezekkel át is jönnek a csomagokkal együtt. Szeptember 26.-n Zsiga és Jancsi megérkeznek Pessenbachba a csomagokkal. Azt nem tudom mivel és hogyan szállították ide, de az biztos, hogy az eredeti 5 lovaskocsit betöltő tömeg nagyon megcsappant. Volt is sok siránkozás és szitkozódás a család részéről amivel Zsigát vádolták gondatlanságért és könnyelmű viselkedéséért.

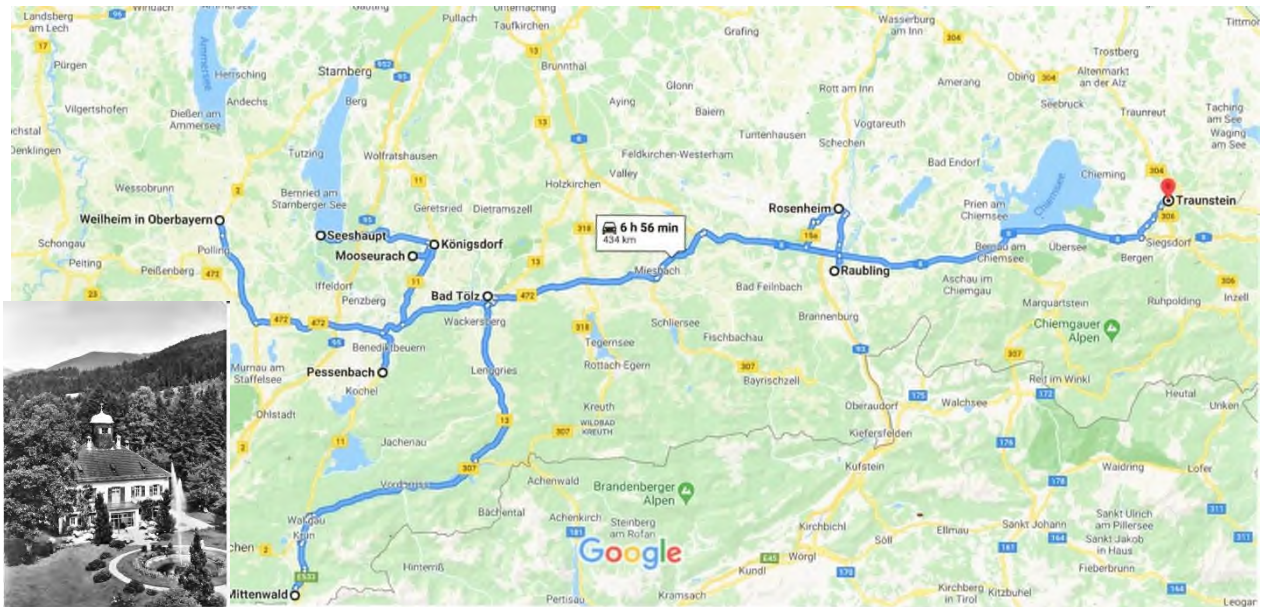
Ahogy fennebb mondtam a csomagok egy része valahol Ausztriában, valószínű Selzthalban egy vasúti állomás raktárában visszamaradt. Ezeknek felderítését és elhozatalát sem Jancsi sem Zsiga nem szorgalmazták, bár ők voltak az egyetlenek akik tudták pontosan hol vannak. Ezen mindig is csodálkoztam, de soha nem derítettem ki. November végén apám neki is indult hogy visszamenjen Ausztriába, megkeresni a csomagokat, de nem sikerült a határon átjutnia. (Őneki nem voltak meg azok a képességei, mint Zsigának, aki bármilyen határon bármikor átjutott amikor csak akart.) Senkinek naplója nem derít fényt arra, hogy hogy történt mégis az, hogy egyszer csak 1946 január 15-én értesítést kapunk, hogy a régen keresett csomagok megérkeztek Várdayékhoz Raublingba. Apám mindjárt el is ment és a mi holminkat vontra feladta és az 27-ére meg is érkezett. Bizony ezek a csomagok már fel lettek törve és ki voltak rabolva.

Evvel a csomagok vándorútja is lezárult és ennek a történetnek végére pontot tehetünk.

Piros vonal: a család vándorútja St. Floriantól Pessenbachig. Kék vonal : a csomagok útja Josefsbergtól Raublingig.

3

Pessenbach - Öttschlössl

Az Endre család tagjainak lakóhelyei, Dél-Bajorországban az 5 éves menekült évek alatt.
Kép bal alsó sarokban: Pessenbach Öttschlössl.

A SZENTKÚTI ENDRE EMLÉKMŰ

1993, április 17

1993-ban a még élő 6 unokája Endre Zsigmondnak elhatározta, hogy nagyszülei emlékére egy családi emlékművet állítanak Szentkúton, házasságuk 100.-ik, a nagyszabású és örökemlékű „Aranylakodalom” 50.-ik évfordulójára, 1993 szeptember 3.-án. Az unokák közül Szappanos Pista volt ennek a kezdeményezője és Tamás öccsével kivitelezője, a többi négy unoka, Hegyeshalmy-Fischerné Endre Mária, Endre Zsiga, Versényiné Geréby Zsuzsi és Geréby Jancsi lelkes közreműködésével. Az emlékművet Pista tervei alapján a kiskunfélegyházai sírkőfaragó mester Bozóki István (Bozóki Testvérek Kft.) készítette és állította fel a pálosszentkúti kegyhely plébánosának külön engedélyével, az ottani templom sírkertjében, az 1944 őszén itt elesett magyar katonák elhagyatott és már feledésbe menő sírhelyei mellett, méltó környezetben. Az emlékmű költséget a 6 unoka egyenlően viselte.

Az emlékmű megvalósításáról szóló értesítést és annak felavatásához való meghívót ugyancsak Pista küldte szét a világon szétszórt 17 dédunokának. Ezek: Endre Laci és Jella Argentínában, Hegyeshalmy-Fischer István, Kinga és Anita Ausztráliában, Versényi Zsuzsi, Jutka és Kati, Geréby Zsuzsi, Hanna, Sári, Klári és Garet, Szappanos Kati, Laci, Gyuri és Anikó az USA-ban. Angol nyelvterületre az alábbi levél ment ki, míg a délamerikaiak ennek spanyol változatát kapták. Nem magyarul, hanem az ottani nyelven, hogy a dédunokák nem-magyar házastársai is kellően meg tudják érteni mi is történik.

Ám, a level:

“Szentkút. Holy Well, or Holy Fountain. Legend has it, from as far back as the Turkish occupation in the XV-th century, that there has always been a marvelous spring here, gushing forth clear cool water in the middle of the Nagyalföld, where such things are otherwise unknown. Legend says that, the faithful of those times had used the underwater cavity of this spring to hide the Holy Sepulcher, saving it from plunder and destruction by the marauding Turks. Later, in the IXX-th century people said to have seen the Virgin Mary blessing the waters of this spring. Since then, this place has become a goal of pilgrimage for many. Healings of all kinds are said to have occurred. The pilgrimage, Búcsújárás, continues today.

Every year at Pentecost, tens of thousands of faithful come by foot, on busses and all other available conveyances. The little church, which was rebuilt a hundred years ago on the ruins of the one believed to have been built during Szent István's time, holds only one hundred people. During the mass the rest stand outside under the shades of the ancient trees of the park surrounding it. The once freely flowing spring is just a well today - its water being pumped up to basins from where people can drink or fill their containers...

Kedves Dédunokák!

Why am I telling you all this? Because my grandparents, your great-grandparents, Endre Zsigmond and his wife Imike, lived most of their married life on their country estate, right next to this holy place, called Szentkút. Your father/mother and I, and the other grandchildren spent many memorable and lovely summers and Christmases there. I am sure you too have heard nostalgic stories and memories about this place from him/her. Come September 3rd of this year, it will be the 50th anniversary of the most memorable event in our family's history: the Aranylakodalom, or the Golden Wedding Anniversary of Endre Zsigmond and his wife.

The six still living grandchildren, your father/mother among them, have decided to commemorate this event, and celebrate in the new fresh air and freedom and to remember the past, by erecting a memorial to our grandparents and his family in the holy garden of Szentkút. Those of us who can, will gather there from the four comers of this earth to pay homage to our ancestors and to leave a permanent historical reminder of the tragedy that caused this and thousands of other families to leave this homeland and scatter all over the world. We will bring mementos, a piece of earth, a flower from the graves of those who have passed on in faraway lands. They will be interred at the foot of the memorial.

You are one of the 17 great-grandchildren living in Australia, Argentina, Canada or the USA. Each one of your parents have their roots in this homeland. Their rich heritage, their soul were both born and formed there. You have inherited part of this heritage, this soul. You are part of this family and this celebration is your celebration as well, whether you are able to join us or be with us in spirit only.

On this day in 1943, over a hundred family members and guests gathered at the Endre mansion in Szentkút. Nagypapa, dressed in the traditional attire of nobility, the díszmagyar, and Nagymama were driven

the short distance from the estate mansion to the little church of Szentkút in the grand carriage, hintó, drawn by four snow white Lippizaner horses. The rest of the guests, similarly dressed in traditional attires, followed in their carriages or autos. It was a sight I can still vividly recall. A high mass was said by Ákos Páter, the senior friar of the then resident Order of Paulus, or Pálos Rend. Afterwards, all the guests gathered at the mansion where a great feast was served, in keeping with the best national tradition. Food of all kinds, the best of wines, and of course gypsy music, until morning.

This celebration was a high point in the social life at Szentkút, where many guests have enjoyed the Endre hospitality over the years. Nagypapa enjoyed having guests and his own wines and dinner parties were famous in the country. In the early years, with five young beautiful daughters, the country's eligible young men came. Later the families and their children. And the country's notable personages. If the Szentkút guest book were still in existence today, we could find such names as Jenő and Ernő Huszka, popular composers of the day, György Oláh, one of the top journalists in the country, Gyula Gömbös, prime minister of Hungary, István Horthy, the Regent's brother, Archduke Joseph von Habsburg, and many others.

Nagypapa was a feudal patriarch in the noblest sense of the word, a remnant of the last century. He treated everybody with paternalistic fairness, but his scorn could be great if someone crossed him. Nagymama, the grand lady, a saintly figure of kindness and goodness ruled over the family and the household. There was not a person on this earth who didn't love and revere her.

In 1944, almost exactly a year after the Aranylakodalom, this life, this world ceased to exist forever. Bombs from thousands of American planes devastated the cities. The queen of the Danube, Budapest was laid to ruin. The retreating Germans blew up all the beautiful bridges. And on Christmas of 1944 the Communist Russian hordes have taken the Capital. The ensuing 45 years have obliterated all traces of the once great spiritual nobility of the nation.

My, and every other family with an Endre member in it, left their homes, their homeland, along with thousands of their countrymen. You may wonder why it was such a seemingly foregone conclusion that leave we must. History was repeating itself with a vengeance. After the First World War, as Communism came to life, our people have tasted the terrors and cruelty of this system when this pestilence first swept over the country in 1918 and 1919. Among many others, Nagypapa had been taken and kept hostage for weeks - his life being threatened if certain demands were not met. Yes, everyone in the country, with property or social or official position knew with certainty what was coming. That their life as they knew it will have ended with the renewed conquest of Communism.

We all know what ensued. The majority of the educated class had left the country to scatter to the four corners of the world. Our family first fled to western Hungary. Most of us, along with Nagypapa and Nagymama stayed at a quaint little village near Kószeg, named Velem. Nagypapa was in ill health. He was witnessing the second coming of the pestilence, and this time his intelligence told him it was not going to go away. Szentkút, his home and his life was overrun by the hordes, the country was lost, and an age, a social order has come to an end. On Oct 12th, 1944, in an apple orchard in that little village he took his own life. In his well known steady, deliberate handwriting he wrote his last letter to Nagymama, his wife. Read this and feel the nobility of this patriarch from an age past:

"Édes jó Anyukám! Vesebántalmaim mostanában éjjelenként oly erősen jelentkeznek, hogy csak az operáció segíthetne, de mivel ilyen háborús időben 80 éves koromban én magamat operáimnak alá nem vetetem, bocsásson meg hogy fegyverhez kellett nyúlnom.

Egy becsülettel eltöltött ilyen hosszú élet után Isten nevében szeretettel búcsúzom mindnyájuktól azzal hogy szolgáljon vigasztalásul hogy ezen napokban már nagy teherterhelés vagyok, mert exponált múltam miatt a Maguk tovább menekülését is igen nagyon megnehezítettem volna.

Most pedig arra kérem teljesítse azon utolsó kívánságomat hogy egyszerű fakoporsóba itt Velemben temessenek el....

Én már sem hazámnak, sem családomnak segítségére lenni nem tudok. Semmi célja életemnek. - Isten áldása kísérje minden lépésüket.

Mindnyájukat igaz nagy szeretettel csókolja

Édes atyjuk -- Endre Zs. --- 1944 okt. II. Velem. "

His grave is unmarked, only some of the old local folks who admired and revered him remember which great pine tree shades and protects this great man as he rests. A man, who was a great patriot and who proved this in his private and public life. He served his country not only with sword as a volunteer member of the militia that fought for the last bit of territory to be lost to the treaty of Trianon, but also with words and deeds as the people's elected representative and later senator of the country's Parliament. He could not bear to leave this country, and he had no choice.

A month later the clan fled across the Austrian border from Velem, from Csorna, from wherever they were awaiting this last act. In cars, and trucks, and tractors pulling wagons, with as much earthly possessions as could be saved. By the time each of us reached the relative safety of western Germany, most of the possessions got left behind.

We arrived on foot and with only as much as he or she could carry. What was saved was sometimes bizarre and tragicomical. A ball gown, a birdcage, keys to gates and storerooms of onetime homes.

The years of early exile in Germany were sad and merciless. Even the faint hope of being able to return home was fading year by year. In the late forties and early fifties most of the Endre clan left Germany. Laci Bácsi's son, Endre Zsiga and his young wife and baby daughter, sailed for Argentina. Soon afterward they brought Nagymama to Argentina also. She was over 80 herself by this time and took the traumatic transplantation very hard. Soon after arrival, she died and was buried in the small cemetery in Tigre, Argentina, not far from Buenos Aires. Zsiga has two children, a son László, who in turn has four sons - the only remaining ones carrying on the félegyházi Endre name - and a daughter Jella. Jella has three children and lives in Argentina as well. Zsiga returned to Germany, after his divorce. Laci Bácsi's daughter, Endre Mária, Babci to all of us in the family, returned to Hungary for a brief period in the late forties. She married Hegyeshalmy-Fischer Elemér there, fled again to Germany, then later emigrated to Australia. She has three children and several grandchildren all living in Australia. Geréby Imréné, Ilonka Néni and the Geréby clan emigrated to the USA. Ilonka Néni died in New York, leaving behind two of her children Jancsi and Zsuzsi. Together they have eight daughters and numerous grandchildren. All living in the USA. Várdai Istvánná, Etus Néni had no children. She and her husband never left Germany, and died there in the fifties. She is buried in Raubling. Újhelyi Tiborné, Marika Néni had no living children at this time. She and Tibor Bácsi came to live in the USA and both died there. They are both buried in Cleveland, Ohio. Szidi Néni, our dearest aunt, who never married because polio in her childhood made her physically handicapped, remained in Germany. In soul and spirit, she is the grandest person to every one of us who know her. She is in her nineties now, living very quietly in a nursing home in Bad Tölz, Germany. Szappanos Istvánné, Márta Néni, is my mother. We left Germany in 1949 for the USA. We have lived here ever since. I have four children and one granddaughter. My brother, Tamás has never married, and, after retiring from the US Air Force as a lieutenant colonel, has repatriated to Hungary two years ago and makes his living there as a high school English teacher. My mother is in her nineties now, widowed for 7 years.

On these few pages I have tried to convey to you a piece of family history which, at the same time is a small part of the history of our motherland as well. I hope I have given you a sense and a feel for our roots even though this family, as thousands of others, lives scattered across this globe. The Lord has allowed some of us still living, to see the yoke of communism lifted from our onetime homeland. The reason to be in exile has ceased, and yet we can't return home again. Because, now home is where our children are, where our parents are buried, and where we have lived most of our lives. What we can do, however, is to nourish those roots, to hold each other's hands across the wide oceans.

This gathering at Szentkút, this celebration is meant to commemorate our determination that by honoring our ancestors we keep alive the brotherhood of the family. This memorial is to be the touchstone to which all of us can return to from time to time, to touch and to feel the reality of those roots that no one should have to live without. Long after we have left home, to be scattered, we had lost faith that one day we would complete this journey - that we could somehow close the circle. With this memorial, we mean to anchor the final pillar of that time-bridge that began soaring into the vast unknown void 50 years ago.

We will gather once more on the now crumbling and neglected great veranda of the Szentkút mansion, to pay homage to our ancestors and to revisit old memories - to look for the old trees of the once beautiful park, for the smells and sounds of years gone by, it is gone now, gone with the wind...

If you cannot be with us that day in Szentkút, as I know for most of you it is impossible, may I ask this: help us get to know each other by writing a bit of history about yourself, your family and your parents, with pictures, and your views on all of this. Send it to me in time so it can be shared by all those who gather in Szentkút in September. I will try to collect all these, as well as all memorabilia and pictures from the gathering, in an album and copy it somehow so everyone may receive a full set.

Atyafiságos szeretettel Pista bácsi.

Érkezés a pálosszentkúti kegyhelyhez. B-j: Záhonyi Botond (családi barát), Szappanos Gyuri (fiam), Endre Zsiga, Szappanos Laci (fiam), Szappanos László (unokaöcsém Kecskemétről), Szappanosné Zsuzsa, Geréby János.

A bejáratnál. B-j: Szappanos István (én), Szappanos Laci (fiam), Záhonyi Botond (családi barát), Szappanos László (Kecskemét), Királyné Beretvás Katalin (unokanővérem, Kecskemét), Endre Zsiga, Geréby János

A templomban. B-j: Dr. Tomascsek László, mellette két fia, Tomascsek barát (,), Tomascsekné Geréby Zsuzsi, mellette kisfia, Geréby János, Endre Zsiga.

A templomból visszük nagyanyánk maradványait. B-j: Tomascsek Laci, Szappanos Laciú (fiam), Szappanos Tamás (öcsém), Endre Zsiga, Geréby János, Szappanos István (én)

Endre Zsigmondné, Gulner Mária nagyanyánk sírkeresztje a kriptá lábánál. B-j: Szappanos Laci és Gyuri (fiaim) és én.

Ünnepi üzenetek, levelek felolvasása: Endre Zsiga és Szappanosné Zsuzsa.

Szappanos Tamás és a kis 7 éves Tomaszek István, aki viseli azt a fehér bocskai ruhát amit Tamás viselt 50 évvel ezelőtt az Aranylakoldalmon.

A négy unoka a szentkúti kúria nagy verandájának lépcsőjén.
B-j: Szappanos Tamás, Szappanos István, Geréby János, Endre Zsiga

A szentkúti kúria veranda lépcsőjén az jelenlévő családtagok. Hátul állók: én, Endre Zsiga, Szappanos Laci (fiam), piros ingben Tomaschek Endre, alul állók b-j: Szappanosné Zsuzsa, Tomaschekné Geréby Zsuzsa, előtte Tomaschek István, Dr. Tomaschek László, Tomaschek Laci jr., Geréby János, Geréby Hanna, Szappanos Tamás, Tomaschek Attila.

A Geréby Kúriában díszes asztal várja a vacsorázó vendégeket. A cigány már húzza.

Unokanővéremmel Királyné Beretvás Katicával

Geréby János lányával Hannával

Szappanos László, Endre Zsiga és én

Szappanos Tamás bemutatja, hogy mulat a „magyar úr”. Azaz amikor kicsit boros hangulatban cigány kísérettel elénekeljük kedvenc dalainkat. Laci fiam tanul.

Gyuri fiam két szép lánnyal :
Geréby Hanna és Szappanos Edit

Cleveland, 1993, okt. 11.

1993 szeptember 3. Az ENDRE emlékmű felállítása.

Kedves Zsuzsi, Zsiga, Jancsi, Tamás!

Ez egy levél, amit Babcinak írtam, és úgy gondoltam, ha már egyszer a múzsa megszállt, és a computer is képes a szöveget egy kicsit átmasszírozni, hát küldök Neked is egy példányt erről a megemlékezésről, hogy újra átélhessed azt a pár napot amit ősünk tiszteletének és családunk emlékének megrögzítésével együtt töltöttünk.

No de kezdjem az elején. Zsigának feltett szándéka az volt, hogy úgy Nagymama, mint Nagypapa hamvai Szentkútra kerüljenek. Jancsinak, Zsuzsinak és nekem bizonyosfokú lelkiismereti aggályaink voltak avval kapcsolatban, hogy milyen módon lehet Nagymama maradványait, ami temetőben koporsóban van eltemetve, exhumálni és Magyarországra transzporálni Argentínából, úgy hogy az az annak illő tisztességgel és méltósággal történjen. Mert elhamvasztásról, ismervén Nagymama vallási felfogását, szó sem lehet. Ugyancsak Nagypapa sírja Velemben jelöletlen és csak az ottani öregek emlékezete szerint lehet körülbelül tudni, hogy hol is lehet. Ha találnánk is csontmaradványokat, biztos az hogy Nagypapáé?

Ezen aggályainkat meg is írtam Zsigának, míg Argentínában volt. Ő mégis úgy határozott, hogy Nagymama sírját exhumálja. Nyomós ok erre az volt, hogy a sírhely fenntartása évente bizonyos összeg letétele ellenében lehető, különben felszámolják. Eddig ezt Zsiga fedezte, de tartott attól, hogy halála után Laci és Jella nem fogják folytatni. (Ezt alátámasztom, mert mikor pár évvel ezelőtt ott voltam Jelláéknál és a sírt meglátogattam, nagyon gondozatlan volt, és saját bevallása szerint már évek óta nem járt ott. Pedig gyalog távolságra van a lakásuktól.) Továbbá, a temetőben olyan magas a talajvíz az év nagy részén, hogy a sírok vízben állnak. így valószínű, hogy minden elenyészett.

Mégis találtak valamit és Zsiga hazahozta azokat a csontmaradványokat és egy kereszt—feszületet, amit fel tudtak lelteni a kiásott kriptában. Egy plasztik zsákban.

Zsiga alig hogy megérkezett Argentínából július végén, már aug. elején ment Magyarországra, hogy megpróbálja Nagypapa veleimi sírjából maradványait exhumálni, hogy azokat Szentkútra áthelyezzék. Az erre való engedélyt még Argentínába való menetele előtt megkérvényezte, de a jó magyar bürokrácia akkorra sem produkált megfelelő engedélyt amikor Zsiga és Jancsi aug 21.én lementek Velembé. Mert Jancsi is már aug. közepén hazament, hogy a kellő előkészítésben még részt vegyen. Ők már nyugdíjban vannak és idejükből futotta, nekem még limitált az időm. Ekkor kezdődött Jancsi balsorsa. Megverte a sors mert nem tette meg kérésemet, hogy várjanak meg míg megérkezem, mert én is szeretnék ott lenni Velemben velük. Mikor 24.ikén kedden megérkeztem már az a hír várt hogy előző vasárnap, 22.ikére virradóra egy kőszegi kis hotelban Jancsi borzasztó fájdalmakra ébredt, felébresztette Zsigát hogy hívjon mentőket. Bevitték a szombathelyi kórházba, ahol hamarosan megállapították, hogy vesekő van megakadva az vesevezetékben.

Műveletileg próbálták eltávolítani, de siker nélkül. Végre csak eltávozott, egy tömeg liter elhajtó tea hatására, de csak szombatra. Addig szegény sokat szenvedett, és még hozzá komoly fertőzés is fellépett. Hétfőn, 30.án engedték ki, az orvosok ellenzése mellett a kórházból.

No de elkalandoztam. Míg Jancsi kórházban volt Zsiga Velemben tovább ügyködött. Végre az engedély is megérkezett. És mégis lemondott tervéről - ami gondolhatod milyen nagy dolog nála - mert mégiscsak ellentmondó értesülést kapott nagypapa nyughelyére vonatkozólag. A régi öregek ugyan bizonygatták, hogy ott, a ma már 50 éves fenyőfa alatt vannak hamvai. Volt azonban olyan is aki azt állította, hogy ott más van eltemetve, és hogy nagypapa nyughelye valóban máshol van. A kétség onnan származik, hogy nagypapa fejfáját az akkori tisztelői a kommunisták bejötté előtt eltüntették, nehogy meggyalázzák azt. Aztán, úgy tűnik, az hosszú évek alatt a valódi hely feledésbe ment. Még ma is nagy szeretettel és tisztelettel emlékeznek róla, akik még akkor fiatalon ismerték és emlékeznek az eseményekre. Ők kegyelettel őrizték a titkot 50 éven keresztül. Soha el nem árulták, habár sokat firtatták annak idején. Ezt a "nagy magyart" ők szívükbe zárták és magukénak tekintik. Rosszul esett volna nekik, ha most elveszük ezt tőlük. így mondta el nekem Zsiga a veleimi emberek vélekedését. Zsiga el is jött aztán, csak egy marék földet hozott a nagy fenyőfa alól.

Talán írta neked, hogy még múlt decemberben utánajárt az illetékes hivataloknál, hogy Édesapátok nyughelyét is felderítse. A legjobb szándék és segítőkészség ellenére sem sikerült arra vonatkozó feljegyzést, listát találni. Az ő nyughelye talán örökre ismeretlen marad. Elment azért a rákoskeresztúri temetőbe, ahol az akkor kivégzett nemzet nagyjait temették tömegsírokba. Az urnában a rákoskeresztúri temetőből hozott marék föld képviselte Édesapád emlékét.

Mert úgy döntöttünk, hogy a sírokról hozott földeket majd a temetési ünnepély alatt egy urnába fogjuk összeönteni, evvel is jelképezve a szétszóródottságból való hazatérést és újra egybeolvadást.

Nagymama maradványainak vettünk egy csecsemő koporsót, és Szentkúton a kellő egyházi szertartással

belehelyeztük és lezártuk, így a szept 3.iki esemény nemcsak egy emlékmű elhelyezésének, hanem nagyanyánk porainak hazatérése, újratemetésének ünnepélye is volt.

Az ünnepély előtti két hét bonyodalmas volt számomra. Mivel Jancsi kiesett az ügyintézők sorából, sok minden dolog még intézetlen maradt. Utánanézni az emlékműnek, elintézni a felállítás dátumát, helyszínen kijelölni a sírhelyet, koszorút, virágot rendelni, a páterokkal a mise és szertartás menetét (református létemre!) megbeszélni, örökzöld csemetéket megvenni. Szerencsére autóm volt és Kecskeméten tartózkodván nem volt nagy távolság Félégyházára, meg Szentkútra szaladgálni. Közben vasárnap 29.én csak Gyuri fiam érkezett meg, Zsuzsa lemaradt a clevelandi gépről, így

a tervezett balatoni kirándulás is elmaradt egy nappal, mert csak hétfőn futott be. Laci fiam kedden érkezett, és Tamás szedte fel a reptéren és hozta Kecskemétre, ahova estére érkezünk Gyurival a Balatonról.

Szerdán volt az emlékmű behelyezése Szentkúton, ahova Zsiga és Jancsi is lejöttek, én meg a két fiammal. A hat thuya csemetét Laci és Gyuri ültették el.

Dilemmában vagyok, hogy hogyan folytassam a történetet. Az esemény komolyságának megfelelően úgy kellene elmondanom ahogy az annak az elvárásnak felel meg ahogy azt az ember elképzelte, annak komoly méltóságával és emócióival. És ez úgy is történt. És talán először úgy mondom el. Aztán a végén majd a derűs eseményeket is.

Lágy későnyári nap, az éjszakai langyos eső szaga még a levegőben. A rokonság, és a többi tisztelettelvők, ünneplő ruhában. Zsiga, Jancsi, Tomaschekné Geréby Zsuzsi a négy fiával és Laci férjével, Geréby Hanna, Szappanos Tamás, Szappanosék feleséggel és két fiúval, Kecskemétről Szappanos Laci unokaöcsém lányával Edittel, és Kerekegyházáról Király Bandi és felesége Beretvás Katica, unokanővérem. Azonkívül Tomaschek Laci barátja Győrből, és Tamás barátja Záhonyi Botond (aki szintén Clevelandből költözött Kecskemétre, mint gimnáziumi tanár). Ezen kívül a környéki emberek, márcsak az öregje. Legalább húszan. Kérges kezű férfiak, fejkötős nénikék, mind ünneplő ruhában. Még a helyi polgármesternő is a férjével. Szeptember 3.ikán pénteken délután 3 órakor megcsendül a templombahívó harang a szentkúti templomban. A misét Benedek pálos atya mondja. Szentbeszédében mély tisztelettel és meghatódottsággal emlékezik meg a családról, annak elhunyt és élő tagjairól egyenként. Méltatja az esemény jelentőségét: a félegyházi Endre család világon szétszóródott tagjai újra megtértek, hazatértek szülőföldjükre. A vidéki kántor orgonál és a fejkendős nénikék énekelik azokat az énekeket, amiket Szentkúton már évszázadok óta számtalan generációk énekeltek. Megszólal a lélekharang és az Amerikában született Laci fiamat rázza a zokogás. És amikor kezet nyújtunk egymásnak az áldozás előtt, megöleljük egymást. A kis koporsót beszenteli a páter és a mise végeztével a kereszttel és zászlókkal búcsúmenetben visszük négyen unokák a koporsót az atya után ki a sírhelyre.

A templombal oldalán hátul az akácosban egy sor régi sír áll. Nem gondolzza senki őket. 44-ben a környéken elesett katonákat temették ide. Ezek mellé adott helyet nekünk Benedek páter, hogy a családi siremléket elhelyezzük. Ide jött a búcsúmenet. Elhangzik a sírmelléki áldás, majd Zsiga mondja az ünnepi beszédet. Utána egy helyi idős parasztasszony Rózsika néni kér engedélyt szólásra. Rózsika néni talpig fekete ünneplőben, fekete fejkötőben, kezében egy csokor fehér krizantémmal arról beszél, hogy ő lánykorában ismerte nagymamát. Együtt jártak el mindennap gyalog a templomba és úgy szertette és tisztelte, mint saját édesanyját. Mondja, hogy ez az emlékmű milyen nagy megtisztetés a környék népének, és ígéri hogy amíg él gondozni fogja. Előadása, fogalmazása nem szónoki, de mondanivalójában benne az őszinte szeretet és tiszteletadás, és magatartásából sugárzik az egyszerű magyar ember ősi nemessége és méltósága.

Ezután feleségem Zsuzsa olvassa fel Geréby Zsuzsi és két lányunk üzenetét, majd Zsiga a Tiédet. Aki hagyta magát a szavakban elveszni, a hangulattól elsodortatni, szeme előtt látta az aranylakodalmi lipicai hintót, a szentkúti kúriát, a lüktető életet, ünnepi vendégeket, Ganié Arnold Bácsit és József gazdát. A kerti nagy hintát és a kacsaúszató tavat. Galambbúgást és lágy májusi reggelen a kakukkszó. Szidi néni zongorája hallat3szott a

távolból. És Ti ott álltatok velünk, mindnyájan együtt voltunk abban a pillanatban.

Gyuri fiam tartja az urnát és Zsiga majd Jancsi a családtagok távoli sírjaiból hozott földeket beleöntik. Majd Zsiga nagymama koporsóját behelyezi a kriptába. Utána az urna is bekerül és a beton lappal lefödjük a kriptát. Bezáról a Szózat zendül fel az ajkakon, mely után egy szem szárazon nem marad.

Ahogy az emberek búcsúztak és kezdtek elszéledni, egy nagyon jó és meleg érzés öntött el. Alig egy éve egy gondolat született, melyből tervek szövődtek. És az elmúlt ötven év rengeteg sok szép megvalósíthatatlan álmaiból, terveiből ez, ez az egy terv végre megvalósult. Az Endre család Magyarországon kihalt, de evvel az emlékművel, még az áll, élve tartjuk családjunk emlékét. Ezen keresztül elmondjuk mindenkinek, aki arra jár, hogy volt egy nemes család, aki egyszer itt élt, földbirtokos, felsőházi tag, alispán, kolostor alapító. És jött a világvihar és mind egy szálig elszórta őket a világ minden sarkára. USA, Argentína, Ausztrália, Németország. Ott élnek, nyugosszák örök álmukat. De evvel nem zárult le a történet. A Nagyasszony újra megtért hazájába, a család többi elhunyt tagjai, ha szimbolikusan is, visszatértek az örök földbe. Az ötvenéves szakadékot végre legyőztük és a kör bezárult.

Utána mindenki felkerekedett és mentünk az Endre kúriához. Fényképezőgépek csattognak, csoportképek a veranda lépcsőjén, a ház körül. És akaratlanul is az ember az Elfújta a Szél világában találta magát, amikor Scarlet hazatér Tara-ra a háború után. A régi gyanúskodó szemek, az ellenséges kinézésű emberek ma már nincsenek. Nyugodtan jártuk körül a portát, mesélve fiaimnak, hogy hol játszottunk, hol volt a filagória, hol kellett a gázt esténként megengedni, és miért. Hol lehetett a spájzból hátul kiszökni Szidi nénivel, és hol volt nagypapa pipatőriuma. A házba bemenni nem lehetett. Le van zárva már évek óta. Talán jobb is. A ház külseje elég rendben, a vakolat nem omladozik, meszelve is látszik, hogy nem rég volt. De az ötven év elhanyagoltsága, az idő foga bizony meglátszik rajta. A park régi fáiból még sok meg van, és hatalmasra nőttek. De a régi parkra nem lehet ráismerni. Szekerút vág most keresztül ott ahol régen az a soktörzsű fa állt, aminek a mélyében mindig állt a víz, és békák brekegtek benne. A nagy szivarfa sem áll már és a gondozott virágágyak, orgonabokrok, rózsakertek helyett most a birkák legelnek a mezőn. Én még fel tudom idézni mind a régi képeket és oda tudom képzelni mindazt, ami volt. És már nem is fáj úgy mint régen. Már kiegyeztem az étellel, a sorssal.

A fiaimat alig lehetett elcibálni. Mindent akartak látni, halani, tudni. Laci fiam különösen, aki anyuka szentimentalizmusát és apuka atavisztikus ragaszkodását a földhöz örökölte, semmi képen nem tudta és tudja elfogadni az élet igazságtalanságát, ami elvette ezt az életet ezt a földet mitőlünk. Ő holnap odaköltözne, ha a legkisebb életlehetőség kínálkozna neki és családjának.

Szentkútról mindenki egyenesen ment Lajosmizsére a "Geréby Kúria" vendégló/szállóba. Ez a kúria és gazdaság Jancsi egyik nagybátyjéé volt, amit már jó pár évvel ezelőtt az idegenforgalmi hivatal kiépített elsőrendű nyaralóhellyé, motellal, uszodával, hátszlovakkal stb. Jancsi megtisztelt vendég és a családi kapcsolatnak kijáró előzékenységgel fogadják. Itt rendezett Jancsi a családnak egy bankettet. Kupica barackpálinkával, vagy Unicummal fogadták a vendéget ahogy kiszállt az autóból. Külön teremben, vagy hűszobán, terített asztalhoz ültünk cigányzene mellett. Húsleves, előételnek marhapörkölt, majd az alföldi vendéglátás kiválósága, a "bőségtál" (háromféle sült, kirántott libamáj, töltött borjú, körítésnek füstölt kolbász, rizs, burgonya) töltötte éhes bendőinket. Mondani sem kell, hogy a hangulat magasra hágott, Zsiga meg Tamás versenyt cigányoztak, a többiek meg ropták a csárdást.

Csak Jancsi nem tudta kellő részét kivenni a mulatságnak, ő szegény még lábadozó állapotban volt a kórházi epizód után és erős orvosságok mellett. Hamar lelépett nyugovóra tért.

Másnap gyönyörű őszi napsütésre ébredtünk. Reggeli után a fiatalja elment lovagolni, mi meg a napon süttettük magunkat. Jancsi ezt a napot családi együttlétnek szánta, mert jó lett volna együtt elücsörögni, a rendezés terhét magunk mögött tudva, elszücsörögni a lezajlott ünnepség szépségében, elidézni és nosztalgizálni a régi időkről, beszélni a magyar jelenről és jövőről. Sajnos Jancsi betegsége, és az ebből származó programtorlódások közberontottak. Sietés, idegeskedés és az ünnepi hangulat, a családi kohézió szétbomlott. Sajnálom, mert az ember egy hiányér-

zettel távozott, egy befejezetlen érzéssel. Ha ez is sikerült volna akkor tényleg egy tökéletes élmény lett volna ez a családi találkozó és évforduló. De enélkül is felejthetetlen emlék marad mindnyájunknak, kinek kinek miért.

Fentebb azt mondtam dilemmában vagyok, hogy is írjam le minden színét, zamatját ennek az élménynek. A fenti sorokban, ahogy angolul mondják a "straight" verziót próbáltam szövegbe foglalni. De minden eseménynek vannak kulisszák mögötti dolgai is és azokat sem szabad feledésbe menni hagyni. Azok azok a

dolgok, amik a történetet érdekessé és később visszanezve humorossá teszik.

Hogy Velemben, mikor Zsiga frusztráltságában (Jancsi ^ kórházban, exhumálási engedély nincs) egy este ásót szerezve saját kezűleg kezdett hozzá nagypapa sírjának kiásásához. Hogy milyen ^ gyakorlati eredményt vélt ezzel a cselekménnyel elérni, nem tudjuk. Elég az hozzá - mint nagypapa mondta volna - hamarosan megjelent a temető őr és a gondnok, meg más atyafiak, és nagy nehezen meggyőzték Zsigát, hogy ilyet azért mégsem lehet csinálni.

Aztán lehet ma már azon is derülni, hogy amikor Jancsi kijött a kórházból és bérelt autóján egyedül hajtott haza, Budapest határán az autó motorja felmondta a szolgálatot és csak a legnagyobb ügyeskedéssel tudta működésben tartani amíg be nem ért Budapestre, ahol a kölcsönzöt fel tudta hívni segítségért. A kölcsönző, Herr Filesch (magyarul Files), egy müncheni magyar autókölcsönző, aki használt, a magyarországi autótolvajok által nem kedvelt modelokat kölcsönöz, aránylag jutányos áron. Azonban nagy választék nincs. Így nagy nehezen kapott Jancsi egy másikat. Evvel el is mentek Kátai Géza atyával Erdélybe és hazafelé éppen a határon átlépve leszakadt a hangtompító (muffler - ha nálatok is így hívják) és egészen Pestig fűlsiketítő motorbömböléssel pörkölték végig az utat. Herr Filesch-nek sajnos több autója nem volt, így maradt a taxi és vonat. De ez már az ünnepély után volt. Hogy azért nem menjen semmi túl simán, Jancsi egyik kofferja is elveszett a repülőn, és nem is lett meg soha. Persze abban volt Marika néni sírjáról hozott marék föld is.

Meg hogy Zsiga feladata lett volna, hogy Etus néni sírjáról hozzon földet. Argentínából visszaérkezvén már nem volt ideje és módja Raublingba elmenni, mondván majd az úton amikor Magyarországra mennek megállnak. Persze a magyar ismerős, aki Zsigát szívességből vitte magával, hallani sem akart a késlekedésről ami evvel a kitérővel járt volna. Így Etus néni sírjáról Szentkúton kegyelettel elhelyezett marék föld valóban Rosenheim közelében az Autobahn partjáról származik. A szándék és a gondolat számít, nem a matéria!

De a félrecsúszott dolgoknak napja az ünnepély napja, péntek volt. Úgy beszéltek meg mindenkivel, hogy délután 1 órára gyülekezünk a szentkúti kápolnánál, onnan elmegyünk az Endre kúriához fényképezkedni és 3 órára vissza a templomhoz misére. A fiaim előző nap nyargaltak vissza a Balatonra Zsuzsáért és lelkükre kötöttem, hogy délre érjenek Kecskemétre, de ha nem, menjenek egyenest Szentkútra. Persze hogy nem érkeztek, és fél egykor indulnék most már gyorsan. Ám Záhonyi Bobi megérkezik, mondván, hogy vinném el őt is. Na jó, de most mar siessünk ám. (Mert régen lovaskocsival egy jó órába teltt Kecskemétről Városföldre menni, manapság autóval Szentkútra fél óra alatt is el lehet érni.) Alig, hogy kiértünk Kecskemét határából, elkezd keresgélni a zsebeiben, és bejelenti hogy a lakáskulcsát az iskolában felejtette, és azért feltétlenül vissza kell menni, mert mire vissza érünk bezár a schuli és nem tud bemenni a lakásába. No visszakanyarodok, és persze negyed kettő is elmúlt, hogy Szentkútra értünk. Ott pedig hűlt helye mindenkinek. Csak a Jancsi kocsija áll ott üresen, de senki nem tud semmit. A koszorúk, nagymama fejfája még a kocsimban, azt még be kell ásní. Nincs senki, így talpig ünneplőben gyorsan még beásom a keresztet egy talált ásóval. Végre fiaim berobognak az autóval, hogy hát te meg itt vagy? Én csak itt, és ti meg hol a fenébe csavarogtok. Hát nem láttad az üzenetet, amit Jani Bácsi autóján hagytunk, hogy elmentünk ebédelni. Jani Bácsi meghívott mindenkit az állomás melletti vendéglőbe és ott vagyunk. Ott éppen nem néztem üzenet után! Hát most mar fél három, én már nem megyek oda, de ti is jöjjetek gyorsan. Visszanyargalnak.

Közben a kántor jön, hogy mit énekeljenek. Mondom, amit csak jónak lát, amit itt a népek máskor is énekelnek. Dehát így, meg úgy, mondja, annak meg kell ám adni a módját. Végre aztán — kálvinista létemre - megegyeztünk a szent énekekben. Ha tudtam volna, hogy a kántor úr orgonáló képessége a halottak riasztgatására alkalmas csak, nem törtem volna magam annyira.

Aztán megjött az ebédelő társaság. Hoztak nekem is "doggie bag-et", és ott a kolostor árnyékában rágtam be egy nagy sült libacombot. Mindenki sajnálkozott, hogy lemaradtam erről a nagyon finom ebédéről. Hát, ha előre szólt is volna Jancsi, akkor el is mentem volna. Közben Tomascshekné Zsuzsi öltözteti a négy éktelen eleven fiát hátul a pajtában. A legkisebbre próbálja ráhúzni a kis fehér Bocskait, ami Tamáson volt az aranylakodalmon, miközben a másik három indián üvöltéssel zavarja egymást a pajta körül. Három óra előtt 5 perc és Zsiga pattogva rohangál és tereli a népet, mert gyalázat, hogy hogy el vagyunk késve. Harangszóra azért mindnyájan bevonulunk szép méltósággal. Eppen kezdődik a gyászmise, mikor észbe kapok: hol a koporsó!? Odasúgok Zsigának (ő már szerda óta ott lakik a pálosoknál), Jancsinak, de csak a vállukat vonogatják. Egy óvatlan pillanatban kisonok és már ott vár a másik páter, mondja: elfelejtettük a koporsót. Azt el - mondom - és hol van? Ott a kis kápolnában. Mire tegyük? Két gyóntató padot egymás elé teszünk gyorsan a templom előcsarnokában. Jaj, a kis kápolna kulcsa? - benn van a plébánián, szalad érte a páter. Hozzuk a koporsót, kiáll belőle két szög, amivel a fedelet kell leszögelni. Kalapács nincs, fölkap a páter egy követ a földről és avval. Eppen mire a koporsót nagy septiben elhelyezzük az előcsarnokban, Benedek páter kifordul:

Dominus Vobiscum, és a szenteltvíz szórót jó meglendítve beszenteli a koporsót.

Minderről a templomban imádkozok semmit sem tudtak.

Így kerültünk aztán ki a sírhoz. Azt már ne is mondjam, hogy amikor előző szerdán az emlékművet felállították fedezem fel, hogy a Geréby nevet „i”-vel „y” helyett faragta be a jó kőfaragó, és hogy a kereszt is valahogy lemaradt a tábláról. Mondom is a Bozóki mesternek, aszondja, ne aggódjak péntekre ki lesz javítva a

betű. De a kereszt, az már bajosabb. Így lett aztán, hogy egy külön fa sírkeresztet vettünk még Félégyházán, nagymama nevével. A végleges megoldás pedig az lett, hogy a kriptát fedő kőlapra ráillesztenek egy fekete gránit lemezből alkotott keresztet. No mindez Zsigát annyira felbosszantotta, hogy egyszerre semmi sem volt jó. A betűk aranyozása és a címer festése csúnya, Jancsi szándéka, hogy a sírhelyet körül betonozzuk, nem jó, mert ő virágokkal akarja körül ültetni, (hogy a virágokat mindnyájunk távollétében ki ülteti és gondozza, az ?), és különben is, hogy fog az a beton kinézni ... Jancsi: nem kell tujákat ültetni, mert ha megnőnek a búcsújárók csak azok mögé fognak járni dolgukat végezni. Végre beton is lett, meg virágnak is hely, és a tuják is úgy lettek ültetve, hogy nem nyújtanak bűvőhelyet.

Már az emlékmű felavatásánál tartunk és a páter szónokol. Kérdem Zsigát, hogy az általa hozott földek ugye nála vannak. Idegesen válaszol, hogy a nagy sietségben benn hagyta a parókián a szobája asztalán. Hanna éppen ott van, kérem Hanna légy szíves beszaladni és kihozni. Jön vissza: be van zárva az ajtó. Suttogás, páter, a plébánia kulcsot... Végre Hanna megérkezik a csomag földekkel kicsivel azelőtt, hogy odajutottunk a programban— Az ottlevők erről sem vettek tudomást.

De minden jó, ha a vége jó, és a végeredményben minden megtörtént úgy nagyjából ahogy elterveztük. Senki nem haragudott meg senkire, és remélem mindnyájan, akik ott voltunk szeretettel és jó érzéssel fogunk visszagondolni erre a pár napra.

Az emlékmű még ma, 2020-ban is szépen meg van. 1993 óta sokszor meglátogattam. Azóta sok minden megváltozott körülötte. A pálos atyák egy új rendházat építettek a templom mögött és az egész környékét a templomnak átrendezték és kipucolták. A régi katona sírhelyeket és környékét kitisztították és a bokrokat, növényzetet mind kiszedték. Így az a kissé bozontos, kócos, de vadregényes zöld környezet ami az eredeti helyét az emlékműnek körül vette, ami annak megadta méltó környezetét megszűnt és most sokkal ridegebben hat ott kint a szabadon. Sajnos a hat tuja bokor, amikkel a kriptát eredetileg körül ültették is kiszáradt a hosszú száraz nyarak egyikén, hisz senki nem öntözte őket.

A síremlék felállításakor még két személy életben volt a családból. Édesanyám, Márta és Szidi néném. Anyám 1996-ban Cleveland USA-ban 93 éves korában, Szidi néni 2002-ben, 103 éves korában hunyt el a németországi Bad Tölz-ben. Ezeket a későbbi dátumokat még bevésstem a táblára. 2013-ban Endre Laci és Jella hazahozta édesapjuk, Zsiga hamvait. Akkor a fedőlapra be lett vésve az ő és nagymama neve és adatai is. A Pálos atyáktól szent ígértünk van, hogy ezt a síremléket örökre megóvják és rendben tartják, jól tudván azt, hogy a családtagok akik ezt ide állították lassacska ki-halnak és ezután senki nem lesz aki ezt gondozná.

Ezen a nagy napon, a hat unoka közül ketten nem tudtak ott lenni. Hegyesbalminé Endre Mária és Versényiné Geréby Zsuzsi, de ennek emlékére, erre az alkalomra megírták saját emlékeiket Szentkútról.

EMLÉKEZÉS SZENTKÚTRÓL
Hegyeshalmy-Fischerné Endre Mária
Ausztrália, 1993 augusztus 4.

Szentkút nekem mindég a szabadságot jelentette, mert az szünidőt jelentett. Ma is a "vidék" ilyen fogalommal párosul. Még nagyapam szigorúsága is hozzájárult különös izgalmával, hogy elszaladjunk vagy kikerüljünk, pedig sohse bántott volna bennünket. "Foglalkoztatni kell az embereket", mondta mindég, s ebben nem volt hiány, mert tele volt a nap fürdésel, vagy macskakergetéssel a pókhálós padlásokon, újszülött állatok csodálatával, vagy a császárkörte vagy szőlő érésének keresésével. Mindnyájunknak volt kis munkája korunk szerint. Nekem Napa márványfedelű éjjeliszekrényére kellett készíteni este a pohár vizét, és egy zsebkenőt, amire a zsebóráát tette a hideg felület elől.

Később a pipatóriumot kellett törölgetni, amit nem szerettem mert annyi sok pipa volt, és mind szétestek a száruktól. A fiúk aztán meg szelelték, hogy étkezés után készen vihessék neki. A kicsik a kutyásat vitték, mert a fülén, száján jött ki a füst, amire izgatottan vártunk.

Aztán a gyümölcsös kosarakat kellett készítenem a rengeteg színes, friss terméssel, míg a fiúknak gereblyézni kellett a cirmos almafa alatt. S míg a hordó kongása jelentette a szüreti előkészületeket, mi söréttel mostuk a konyha előtt az üvegeket őszre.

Édsapa volt az, aki lányait rászoktatta a munkára, mégis az ő szive repedt meg, amikor Velemben látta, milyen körülmények között kell nekik most főzni, mosni, dolgozni, hogy családjuk hiányt ne szenvedjen. Tudta az orosz horda fetartóztathatatlan-ságát, s mivel magyar leikével nem akarta elhagyni hazáját, mégsem akarta feltartani a többiek tovább menekülését.

Nagymama csendes, vékony valaki, akinek az élete imádság volt. Sohse beszélt vallásról, ő élte azt. Ő volt az első, aki felkelt, s az utolsó, aki lefeküdt. Konyhában együtt kavarta az ételt a szakácsnéval, a tündérbertben hajlongott a violái között, vagy a veteményesben örült az új hajtásnak. Minden étkezését egy kis darab sós kenyérral fejezte be, s legkisebb unokának meg volt engedve, hogy a zongoraszéken mellette üljön az asztalfőn. Esti tiszlésznel neki is voltak kedves tréfái, meséi, s érzékeny volt mindenki bánata vagy örömeiben. Fiatalasszony korában sokat próbálták a sógorai megtréfálni, de sohasem sikerült nekik szegényt hozni rá. Még a menekülést is szólanul tűrte. Velemben még engem is befogadott, amikor Katalin miatt - mert nem szerettem szegényt - nem szívesen maradtam otthon. Esténként neki hozta Győri bácsi a jelentést, hogy a lovak mit csináltak aznap. Egyszer Szidi néni épp mosakodott, mikor jött az öreg be a szobába, s Szidi néni bosszankodva kiabálta, hogy menjen ki. Az öreg csak mondta a mondanivalóját, végül azért oda szólt Szidi néninek, hogy "láttam én mán asszont ingbe!"...

Kedves képem róla az utolsó, amikor kis Laci dédunokájával valami virág fölé hajlanak.

Pessenbachban a patak mellett főzte az ebédet bográcban, később a Csupor által német kocsiból szerzett fiókokból fabrikált sparherden. A nagy ház konyhájában aludt s reggel úgy keltett fel munkámhoz 5 kor télen, hogy spárga volt a takarómra kötve, s azt húzta meg ébresztőül. Hóban, fagyban járta az utat reggelente a templomba, s nem volt ember aki nem tisztelte. A nő tökéletessége csak úgy bevilágította énjét, mint Nagypának igazságszeretete az ő karakterét.

Szentkút, nekünk unokáknak egy fogalom volt és az még ma is.

Ebben benne vannak Nagypapa és Édsanya, úgymint Szidi Néni. A nagy kúria és a park, hatalmas fáival, ahol játszani, bújócskázni, hintázni lehetett... A nagy speiz ahol Szidi Néni volt az úr, és ahova mindig olyan sejtelmesen jó volt kimenni... A világitó gáz, amit minden este valakinek meg kellett engedni... A "muszmandi" cica és a Tenger bernáthegeyi kutya... A komondorok éjszakai ugatása, és lágy májusi méhzümmögős reggeleken a kakukkszó... A lipicai fogat vendéget hoz, és este a nagy verandán vidám vacsorázó társaság. Szidi Néni zongorázik. Pálos pátterek, pesti miniszterek, vagy a nagy család tagjai, Gánié Arnold bácsi. Nagypapa kínálja a vendégeket "Egyen páter az istenfáját!"

Cséplés van, József gazda jön jelenteni, hány mázsa búzát zsákoltak be máma... Társzekéren kirándulás a Péteri tóra. Fűre terített abroszon kirántott csirke, cseresznyés meg mákos rétes — Ezt a Szentkútat szétzúzta a világ, s Nagyszüleink már régen elmentek, de szívünkben nem aludt ki az emlékezés. Ameddig vannak még olyanok akik emlékezni tudnak, Szentkút élni fog.

VERSÉNYINÉ GERÉBY ZSUZSANNA
Cleveland, Ohio 1993, aug. 20.

KEDVES CSALÁDI GYÜLEKEZETI

Pisti megbízott, hogy szedjem elő emlékezetemből a verset, amit állítólag az aranylakodalomra gyártottam, és Tamás elszavalt.

"Nagymama, nagypapa lakoldalma óta

Ötven év telt el örömben és bűbáiban,

..... ??????.....

Hálával csókoljuk most meg a kezűket."

Igyekszem, igyekszem, de nem megy. Valami hasonlót produkálni még nehezebb. Semmi nem ugyanaz. Egy utolsó, egy életre megmaradt emlék töredék abból a világból... az aranylakodalom, egy családi méretű Götterdaemmerung. Az a pont ami után majdnem minden, ami addig jó volt, ami a nagyszüleink és szüleink életének tartalmát adott, nem volt többet.

Ti most nyilván - a négy megmaradt unokatestvér - ha összeadjátok a mondanivalót, sok minden eszetekbe jut a viselt

dolgainkból. Mi Babcival a távolból biztatjuk egymást, emlegetve - ez most Babci:" ... a pávától a Pici kutya visításáig, nagypapa pipájától a lépcsős szobáig. Fekete Maritól Nagymama tejmeréséig, és a nagy verandától az alsó lakásig. Óreg Örzi néni, Fehér Mátyás, stb.stb."

Vacsora után Nagypapának megfelelő pipát hozni erős hasfájást okozott, amíg Szidi Néni diszkréten ki nem suttyant és a kezembe adott egyet. (Sohse tudtam megtanulni a pipát szeletetni). Egyszer Nagypapa megdicsért egy magam varrta ruhámért: "Olyan vagy mint egy Eszterházy grófnő, " - majdnem elájultam. Konyhát söpörni, meg csárdásolni az Ilka szakácsnő tanított meg, gyorsan mozogni, ugrani, pattanni Nagypapa, (az utóbbinak manapság különösen nagy hasznát veszem). Ahogy Nagymama tudott saját magán nevetni és nem félni semmitől. Ismeritek a történetet, mikor fiatal asszony korában, 9 év alatt 6 gyerek lévén, a mosónőnek segített és öntötte ki a piszkos vizet az akácfa alá, mondva hogy "nesze neked, Gullner Imike!"

Szidi Néniel a csikó akóiban bukfacezni és utána a spejzban kandírozott dinnyét meg fekete diót lopni, az se volt kutya! Jóska kocsis az állomásról visszajövet, ahova Nagypapát vitte, egy párszor körbehajtott velünk, persze Szidi Néni ötlete volt, ő élvezte a legjobban és utána Jóska kapott egy pohár pálinkát.

Emlékeztek, mikor Jakus gazda be volt rendelve a vacsora vége felé (kb. a tarhó alatt) szavalni? A saját verseit? Emlékeztek Kovács tanár úrra és a lavór vízre az ágyban a lepedője alatt? Zsigának volt a legtermékenyebb fantáziája köztünk és többek közt - emiatt egy bizonyos tekintélye egész életünkben!

Ezt lehetne folytatni még nagyon sokáig; - mit nem adnék érte, ha élőszóban Veletek! De amint Babacival megállapítottuk, egy dolog enyhíti a bánatunkat, ha már az életünk így fordult és nem utazhatunk többet, legalább nem kell a mostani Szentkúttal szembenéznünk. A régi Szentkútat nagyon őrizzük az emlékezetünkben, s nagyon szerencsések vagyunk, hogy öregségünkre, azoknak a nyaralnak emlékei velünk vannak mindig. Majd meglátjuk a fényképeket, és meghalljuk a történeteket.

Sok csók mindenkinek,

Zsuzsi és Suci

SZENTKÚTI EMLÉKEK

(Odes to Szentkút)

1. Szappanos István emlékei Szentkútról

Szombatonként meg-meg jelent nálunk Városföldön Laci Bácsi Pestről jövet autóval. Ki akar Szentkútra jönni? Persze hogy jelentkező mindég volt, sokszor anyuka is jött. Szentkút, ahol Endre nagypapa kúriája volt, ahol a „szentkúti Nagymama” és Szidi néni laktak. Szentkúton, megint egy más világ volt. Ott Nagypapa szigorú, no-nonsense lényé uralkodott kifelé, és a jóságos Nagymama mosolygós, simogatós lényé befelé.

Szentkútnak elkülöníthetetlen része volt Szidi Néni, az örökké nevető jókedvű és minden csínyben benne levő Szidi Néni. Ő az öt lány közül a második legfiatalabb volt, anyuka lévén a legfiatalabb. Szidi néni kivétel nélkül minden unokának kedvenc nagynénje volt. Ővele lehetett játszani, hintázni és a nagy spájzban (élelmiszer kamra) birsalma sajtot meg barack lekvárt kóstolni sutytyomban. Gyerekkori pólió fertőzés miatt a bal lába sorvadt maradt és bicegve, billegve járt. Ennek dacára egész életében a derű és pozitív életfelfogás, de ugyanakkor erkölcsi magabiztosság vezérelte. A régi szigorú felfogás szerint, testi fogyatékoságú ember házasságba nem léphetett, így Szidi néni is örök életére házastárs nélkül maradt.

Évekkel később együtt róttuk a menekült sors éveit. Dél Bajorországban is közel laktunk egymáshoz, ő nagymamával úgy 20 km. távolságban. Amikor az ötvenes évek elején már mindenki, még nagymama is - Argentínába - kivándorolt valahova tengerentúlra, ő egyedül ott maradt. A tündéri szép Bad Tölz délbajor üdülővárosban töltötte élete második 50 évét, a német állam tökéletes szociális intézménye a Fürsorge segítségével. 103 éves korában halt meg. Még a 100 éves születésnapján ott voltunk nála Tamással, egy apácák által vezetett öregotthonban volt, nagy szeretettel körülvéve.

Nyaranként sokszor a többi unokák is ott voltak, Zsiga, Babci, Geréby Zsuzsi, Jancsi meg Pali, meg persze Tamás is, aki mindenki kedvence volt, legkisebb lévén. Azonkívül Szentkúton volt egy nagy bernát-hegyi, a Tenger kutya, akivel sokat lehetett játszani. Úgy-szintén egy nagy szürke kandúr cica, akit csak úgy hívtunk hogy Muszmandi.

Tenger kutyával
Szentkúton

Ez a név onnan származott, hogy anyukáék, a szülők, ha olyan megjegyzést vagy gyerekek iránti rajongást akartak kifejezni amit nem illett a gyerekeknek vagy más, 'kevésbé művelt' embernek megérteni, azt németül, vagy franciául mondták. Ilyen kifejezések ismételt használata aztán beillesztette őket magyar szótárunkba és később mi is úgy használtuk őket, persze nem értve literális jelentésüket, mint a nagyok. Ezek közé tartozott az az egy ártatlan német szó hogy 'riesig', óriási. Családunk alkalmazásában a 'riesig' szó felvett egy több és sokkal kifejezőbb értelmet, ami sem magyarban, sem németben egy szóban nem létezik, amit szótárilag körülírni lehetetlen. Talán csak példával lehet visszaadni ízét. Ha például az utcán egy nő kalapja a megmosolyognivaló túlzás példaképe volt, anyuka és Szidi Néni összenéztek: "Ríúzig, Hut!". Szabadon fordítva talán: "nahát, ez aztán kalap!", és a nevetés pukkadt belőlük.

Amikor Szentkútra megérkeztünk, úgy én, mint később Tamás első dolga az volt hogy a nagy szürke kandúr cicát felnyaláboltuk, hogy szegénynek fél teste lógott le hol erre, hol arra. És hogy Szidi Néni kifejezésre juttassa ezen bájos gyerektempó iránt való érzelmét, így szólt: "Ríúzig, immer muss mann die Katze ... " Így lett a cica neve Muszmandi.

Szidi néni

Unokák Szentkúton: Barakovics Laci, Endre Zsiga,
Endre Mária, Geréby Zsuzsi, Geréby Jancsi,
Szappanos Pisti

Endre nagypapa, a Szentkúti birtok ura, a félegyházi járás kunkapitánya, tiszta kun ősök leszármazottja, akik ősi földbirtokuk mellett, bírók, jogászok, politikusok voltak. Nagypapa a Jókai regényekben megírt magyar földesúr volt, a szó legnemesebb értelmében. A tizenkilencedik századból itt maradt megalkuvás nélküli magyar hazaszeretettel, úri becsülettel és a magyar földhöz és hazához való végtelen ragaszkodással. Igazságos szigorúsága, de jósága ismeretes volt az egész környéken, és szigorú igazságszeretete a vármegyénél, mind szolgabíró, mint országgyűlési képviselő és később mint felsőházi tag (Senator), híres volt. Nagy házat tartott Szentkúton, ahol vendégként megfordultak József Császári Főhercegtől, Ribbentropp német külügyminiszterig, minden társadalmi és politikai nagyság. De főleg a családi ünnepélyek, évente május másodikik Zsigmond napok voltak amikor a nagy család és barátok összejöttek. A nagy verandán volt 25-30 főre terítve, gyerekek a macskaasztalnál, ahol az étel és italban nem volt hiány. Nagypapa, sajátkészítésű szentkúti borai híresek voltak. Nagypapa szívélyes de imperiális házigazda volt. Ezt mindenki tudta. Egyszer a szomszédos pálos kolostorbéli atya nagyban szerénykedett az asztalnál, mire nagypapa rádörgött: "Vegyen páter az istenfáját!". Vagy máskor, meggörbített gyűrűs ujjával megdöngötte a sült kacska hátát a tálban, mondva: "Egyél, mer' jó!"

A jó hangulatot aztán emelte még az hogy vacsora után Szidi Néni vagy anyuka zongora játékanak hangjai szűrődtek ki a nyitott ablakokon, és az eltakarított vacsora asztal helyén tánkra perdült a vendégek fiatalja, nagypapa szigorú felügyelete mellett.

Nagypapának volt még egy, inkább kétes értékű híressége, amiben ha hirtelen haragra gyulladt valami ostobaság vagy kihágás miatt, a szegény kihágónak olyan igazi alföldiesen elkanyarított, csak a gazdasági udvar szabad levegőjében kiejthető szidalmakban lett része, amit nem felejtett el egyhamar. Tamás volt az egyetlen unoka, aki talán a 4-5 éves szőke göndör hajúak jogán, tökéletesen megtanulta nagypapa ily alkalmakkor használt kifejezéseit, amit aztán a legelőkelőbb vacsoravendégek fülhallatára a legkisebb provokációra válogatott pontossággal elismételt. Az ilyeszerű zavarba hozás csúcspontja talán az volt, amikor anyukával a pesti gyorson utazva Tomikának az jutott eszébe, hogy ő fenn a csomagtartóban akar utazni. Fel is mászott, és amikor anyuka rászólt hogy azért mégsem ..., ő az ellenkezését avval fejezte ki hogy a nagypapától tanult összes, csak a gazdasági udvar szabad levegőjében használandó kifejezéseket végig elsorolta, a vonatfülke többi utasának vidám derülésére.

Voltak aztán még nagypapának szelídebb, de az akkori életfelfogásnak megfelelő örökérvényű kitételei. Legfőbb bűn előtte az volt, ha valaki félt a kemény munkától, vagy olyankor 'pihent' amikor mindenki más dolgozott. Egy színes bevezető után, 'hadd szenvedjen az a kutya test!' volt a nyomaték mondanivalóján. Nem tűrte a gyávaságot sem: '...de félted azt a tyúkszaros életedet!'

De legszebb emlékeim Szentkútról a karácsonyok voltak. Minden karácsonyt ott töltöttünk, és az összes unoka is ott volt. Kint esett a hó és mi bent a szenteste délutánját a legnagyobb izgalomban ami gyereknél létezik, töltöttük el. A 'karácsonyfás szoba' (ami különben Szidi néni szobája volt) már le volt zárva, és onnan mindenféle sejtelmes hangok és illatok jöttek. Kulcslyukon próbáltunk egy egy pillantást lopni a szobába, de csak suhanásokat és kis mozgásokat láttunk. Mindez bizonyítéka volt annak, hogy az angyalok már nagyban működnek a karácsonyfán, és hogy a Jézuska hamarosan megjön. Hosszú óráknak tűnő idő után meg is szólalt az ezüst csengő a szobában és a nagy szárnyas ajtó kinyílt. Az összes gyerek betódult és áhítattal, bámulattal néztük a feldíszített plafonig érő karácsonyfát. És ekkor nagymama hangja szólalt meg: "Az Atyának, a Fiúnak.... " Az Üdvözlégy és Miatyánk után mindenki összelelkezett és boldog ünnepeket kívánt egymásnak, mi gyerekek pedig mehettünk megkeresni az ajándékainkat.

Karácsony Szentkúton

2. Hegyeshalmy-Fischerné Endre Mária emlékei – megírta 1993 júliusában.

A ház maga varázslatos volt széles, kövezett verandájával, ahol a kovácsolt vas kerítésen az izabella szőlő illata csalogatta a madarakat. Nyáron rendszerint kint étkeztünk, a kicsik az ősi gyerekpadban a kis asztallal, a felnőttek valamelyik asztalnál, aszerint hogy hányan voltunk. A téli duplaablakokat számozott zsalu váltotta fel és tartotta a szobákat hűvösen. Kint az aranyló nyári nap sosem volt elég hosszú a sok mindenre, amivel röpült az idő. Nagy melegben az egyik szüretelő kádat felhozták a fenyők közé és a kerekes kútról vödörrel teletöltötték fürdésre. Egyik évben kubikosok jöttek és ásták ki a kis tavat, amin teknőben csónakázunk, és Zsigától pontokat kaptunk. Ha Nagypapa jött, felfordítottuk a teknőt és amikor alábújtunk, színes varázssá vált a visszhangzó világ. A tó egyik végében a lovak lábát áztatták és senkit sem zavart, hogy közben ott úszkáltunk, vagy Tenger kutyát biztattuk, hogy a füves parton "cseppkőbarlangot" kaparjon, hogy szebb legyen mint a többieké. Délután vagy málnát cserkészünk a kis veteményesben, vagy a pasza-tuti táblában az első érett szőlőfürtöt, a vincellér gyerekeket próbálva megelőzni. Nagyobb korunkban almát szedtünk, míg Szidi néni nagy kosarakba szortírozta őket a másnapi piacra. Néha mialatt a nagyok sziesztáztak, a spejzt látogattuk meg, amit Zsiga tanácsára kötelességünk volt valahogy nyitva hagyni délelőtt, s ahol a ribizli- borait rendezgette évről évre a polcokon. A jégszekrénybe reggel hordták a télén tárolt jeget, s szembe vele volt a nagy láda, amin ülve jól lehetett beszélgetni Szidi nénivel. Mikor esteledett, s vártuk hogy minél később kelljen meggyújtani a gázvilágítást, Szidi néni zongorázott és mi a nagy asztal körül szaladtunk, hogy "Fut a csikó a gyepen ..." Mikor nagyobbak voltunk, Hoffer Laci és Nógrádi Pisti kibiciklizett Félegyházáról, s mi úgy tettünk Zsuzsival, mintha a könyvünk jobban érdekelt volna, mint a fiatal emberek. Később már együtt ültünk a zongora játéka mellett, nem sejtve hogy éjfél felé öreg Szidi néni kocsival jön ki, hogy nyakon- csípje a fiúkat, hiába mondták, hogy a biciklit nem lehetett megjavítani. Nem is volt csoda, hiszen minden tüskét összeszedtek bele, hogy maradhassanak jó ürüggyel a vidám Szentkúton. Mert Szentkút mindig étellel, vidámsággal volt tele, amihez hozzájárult az izgalom is Nagypapa szigorától. Csak jóval később tanultam meg, hogy Nagypapa szigorának csak egy célpontja volt, hogy soha senki ne unatkozzék. Látta az első világháború után a kocsmafalnak támaszkodó munkanélküliek keservét s tudta annak hatását. Ma is minden amit tanított csak bölcsességére vall. Én sem szeretem a gyerekeket, akiknek "nincs mit csinálni" a jelszavuk. Ha én azt mondom az unokáimnak, hogy "ki segít Nagymaminak?" - mind ott van és azt sem tudják, hogy igyekezzenek Edsapáról csak később értettem meg, hogy hányszor mosolyoghatott a bajusza alatt, míg mi azt hittük, hogy semmit sem lát, mint amikor Márta néniék este lefekvés után gramofonnal felszerelve a kertben táncoltak a gavallérjaikkal, stb.

A nagy gesztenyefák alatt homok volt a kicsiknek, s mindenütt padok és asztalok a kertben. Heggel a cséplőgép futtyére ébredtünk s rohantunk nézni, hogyan telnek a zsákok, míg "Fecske" és "Madár" hordták a kocsikon a friss kenyér ígését a magtárba Nagypapa fehér vászonruhájában mindenütt ott volt, míg a lányok, legények, etette a gépet vagy rakva a kazlakat, egymást húzták nevetve} arcuk bekötve a por ellen. Estéknént szénáért mentek a lovakkal, s mi felkérteztünk a szekér tetejére, nagypapa kint ült a konyhaudvar előtti pádon s nézte, ahogy jönnek haza a nyájak a hosszú fasorból} birkák lassan porozva, tehének tele tőggyel, a lovak szaporán, s mindnek megvolt a maga nagyságú vályúja friss vízzel. Aztán kigyulladtak a lámpák az istállókban narancssárga fényükkel} jött a tehenes habzó tejjel a konyhába, ahol nagymama szűrte le és osztotta ki a családoknak. Az eperfa alatt nagy bográcsban főtt a napszámosok vacsorája, aztán később az énekük és nevetésük színezte be az estét, mielőtt szétszóródtak. Az utolsó hang a gazda tárogatója volt, ahogy belesírt az éjszakába. Délben harangszó hozta be az embereket ebédre, s Pici kutya vonított. Nem szerette a kongást. Aztán befordult a kis sárga kocsis az állomásról a postával és esetleges vendéggel. Mert az mindig volt. Nagy vendégségre szólt a mozsár, a habverő hangja, ahogy Nagymama és Szidi néni készítette a finom tortákat. Lázban volt a ház, Fekete Mari vagy más régi szobalány jött kiségeteni. A munka fő arénája a nagy sikált asztal volt a konyha előtt. Itt tisztítottuk a zöldséget, gyümölcsöt eltevésre, vágtuk a színes dinnyéket ebédre, vagy pucoltuk a sokadalom után az ezüstöt s éltük át újra a vendégség mozzanatait. Mellette volt a sajtprés és a borospince nagy zöld kétszárnyas ajtaja. Itt kaptak reggelként a kispulykák borsot a szájukba joegészségre és Nagymama pálinkába mártotta a lábukat, hogy erősek legyenek. Ha zivatar jött, mindenki rohant menteni a kispulykákat. Aratáskor mindig találtak a táblában egy-egy vadon nőtt pulykaköltést. Egyik évben Nagymama fácánokat próbált nevelni a csicsókásban. Keménytojás, hangyatojás, aprított zöldhagymaszár volt a diétájuk. Nőttek is szépen, míg egy nap a macskák meg nem találták őket. Mindnyájan megsirattuk őket. Nagymama szerette a virágokat; a nagy virágágyban a gyep közepén égett a canna indicák, szalviák és agerátum színe, míg körülötte fehér lepedőkön szárítva őrizgettük Örsike tarhonyáját, hogy a madarak meg ne dézsmálják. A veteményesben épp megnőtt az első saláta és zöldborsó Zsiga napra. Télen spenótot szedtünk a kicsiknek a hó alól, s a magtár falánál fűgében reménykedett a nyár. A parajt a disznóknak dobtuk csemegéül. Le semmit sem élveztünk annyira, mint mikor megdörzsölhettük Nagymama ablakában a pici narancsfája illatos levelét. Egyik évben kis borsó nagyságú gyümölcse is termett. A tél atmoszférája egészen más volt. Alig vártuk, hogy kiszállhassunk a kocsiból az állomásról jövet, s rohantunk a konyha párák világába, ahonnan nagykendőben Nagymama jött ki megölelni bennünket, míg Nagypapa a veranda felől jött elénk. S máris hallatszott Szidi néni hangját "kezet mosni gyerekek, kész az ebéd". Ebéd után a kismalacokat látogattuk, hogy szompolták termetes anyjukat, s nem bántuk hogy a fehér harisnyánk fekete lett a bolháktól.

S jött a karácsony. Délben lekerült a nagy szárnyasajtóról a kocsitakaró és a cselédek cipelték be a nagy fenyőfát a karácsonyfásszobába. Délután aludni kellett mennünk, mielőtt bársonyruhába öltözve vártuk a Szentestét. Ma is hallom, ahogy a cselédemberek verik le a havat a lábukról az előszoba ajtó előtt, hogy átvegyék a nagy kihúzott ebédlőasztalnál családjukkal a Nagymamafonta koszorúkalácsot, a gyerekeknek játékot, asszonynépnek ruháralvót, férfiaknak csizmát meg miegymást, s mindegyiknek jut néhány jó szó, biztatás, kézfogás.

vége sötétedik s megszólal a csengettyű s már majdnem kibújunk a bőrünkől izgalomtól, imádkozunk, s megnyílik a szárnyasajtó, s bent a plafonig érő fa. Ajándék soha nem volt sok, de különleges. Marika néni mindig valami dzsemet készített, s

azt hiszem, tőle volt az a kékszürke nagy kendő, amiben Nagymamát ma is látom a menekülés alatt. Szidi néni ruhát varrt az új babának. És már szól is a zongora, s mindenki nevet, s kézből kézbe vándorolnak az új könyvek, s próbáljuk ki a társasjátékokat.

Húsvétkor a férfiak mindig ellopják a kulcsokat, mielőtt észbe kapnánk. Sporttá lesz a locsolkodás, úszik a konyha, szoba. De a szobalányok nem bánják, mert szégyen lenne, ha nem lennének nyakig vizesek. Engem Édesapám egyszer végigkergetett az egész kerten, míg megadtam magam és nevetve mutatta, hogy a vödör üres volt.

Egyszer egyedül voltam húsvéthétfőn Szentkúton. Nagypapa pipázva ült a karosszékben az esti rádió színjátékra várva, amit szeretett. "Babci, hoznál egy pohár vizet" - mondja. Viszem neki kistányéron, ahogy illik, s hát beleönti az egészet az arcomba, mert hát hajdon lány nem maradhat szégyenszemre locsolás nélkül. Máskor születésnapon vagyok egyedül ott, s reggel nincs terítékem az asztalon. "Talán a kis tündérek elrejtették" - mondja Nagymama. Rohanok a kertbe, egyik asztaltól a másikhoz, míg végre az ezüstöző olajfa alatti kerek asztalon ott az ezüst tálca, pici tányérban vaj, méz, jam, virágok között. Majdnem hetven születésnapom közül talán a legkedvesebb születésnap meglepetésem emléke.

Egyszer rangos vendégség van. Iván bácsi magasnyakú generális uniformisban száll le a kocsiról. Rózsika néni a fiával sétál délután a kertben. Minket meg Zsiga biztat, hogy kiabáljuk Andorkának : Undorka. Haláláig nem bocsátotta meg.

Aztán a filagória. „Házszabályok” a falon: „Aki idegen szót ejt, 2 fillér bírságot fizet. Ríz: 1 fillér”. Zsuzsival nekünk kellett takarítani s előtte az utat felgereblyézni, a kis oltárhoz is, ahol mindig van virág. Pávatollat gyűjtünk eladásra s estére meg van hívva a család műsoros előadásra. Mi négykézláb mászkálunk, közben Zsiga énekl: "Nem akar az ökörcsorda legelni ..." ő a család koronázatlan királya: szép, okos, eleven, elsőszülött névhordozó, míg Pisti a szép szőke fejével mindnyájunk kedvence. Talán azért, mert sokáig ő volt a legkisebb? Tamás már túl messze esett korban? Jancsi később kerül elsősgébe, amikor a bombázások elől Szentkútra menekül a család, s ő segít a gazdaságban. Etus néni a csendőrszobába kerül, Ilonka néniék a nagy hálószobába, mi meg Zsuzsival az alsólakás nagyobbik szobájában álmodozunk esténként, míg a kályha nyitott ajtajából ömlik a meleg fény (U.S.A., Aust. sose került szóba). A kisebbik vendégszoba megmarad Édesapám jövetelére.

Egyszer vacsoránál Nagypapa megkérdezi: "melyikötök mit készített vacsorára?" Egymásra nézünk Zsuzsival? s attól kezdve segítünk a konyhán, s milyen hálás vagyok mai napig is! Ez az a nyár, amikor Nagypapával nagyon közel kerülünk egymáshoz, amikor megismerem. Talán azért is van, hogy mindig tudtam, hogy ő azért ment el, mert mivel nem akarta elhagyni hazáját, nem akarta feltartani a család menekülését.

Nagypapáról és Nagymamáról külön fejezet kellene. Mire mi emlékszünk, akkorra Nagymama már nem volt a pajkos, eleven, édesapja kedvence valaki, hanem inkább a csendes megértés, imádságos Nagymama, aki úgy Szentkúton mint Pessenbachban járta a szeles, havas, vagy forró utat a templomhoz minden reggel, míg megértése melegsége, mindenkit körülfogott. A gyerekekhez sose közeledett, mindig azok húzódtak csendes melegsége felé. Nagypapa egy bálon kérte meg a kezét, s azt mondta: "ha már ma nem esküdhetünk meg, legalább is holnap ..." mert olyan szerelmes volt. Ez jutott eszembe, amikor Elemér először decemberben kérte meg a kezem, augusztusra tervezve az esküvőt. "Aki szeret, félt" - mondta Nagypapa. "Aki szeret, bízik" - mondta Nagymama. Egyszer Nagypapa, aki nem bánt megfordulni egy szép női boka után, féltékeny lett egy bálban. Este korábban ment haza, mint máskor, gondolva hogy talán rajtakapja a nagyon táncoltató báli gavallért, hogy meglátogatta Nagymamát. S amikor hazaérkezett, ott látta Nagymamát, ahogy a három kicsit fürdeti a gyerekszobában. Úgy elszégyelte magát, hogy hosszú évek teltek el, míg el merte mesélni Nagymamának. Istenhívó volt, ha nem is vallásos a szó szokásos értelmében. Amikor megkértem, hogy írjon az emlékkönyvembe, a nő nem legszebb erényének a vallásosságot nevezte. Egy este vacsora után pipázgatva valakiről szó volt, aki nem hitt Istenben. "Mikor meghalt, csak egy darab hús maradt belőle" - mondta. Igazságszeretetére vall, hogy amikor egyszer egy parasztasszony valami tehénügyben kérte a segítségét - "Ha igaz, amit mondtál, nyugodt lehetsz, hogy elintézem az ügyedet" - mondta. Hisz mindig voltak emberek akik hozzá jöttek a bajukkal, mint képviselőhöz, és soha senki sem ment el egy pohár bor és segítség nélkül. Egyszer nagyon izgatottnak láttam. A lengyel Miska (aki később véletlenül Grazban az utcán talált a menekülésben elszakadt feleségére) pénzt hozott neki: "Olyan zsinóros bundát vegyen nekem a Méltóságos Or, mint a magáé, ha megy Pestre". Hogy a pénz nem volt elég, az nem került szóba, de mivel valamilyen alakítás kellett a lengyel bundán - "hát karácsonyra okvetlen meglegyen ám!" - volt Nagypapa parancsa. Hogy hányszor telefonált az állomásra: megjött-e már a csomag? 24.-én Arnold bácsiékhoz voltunk meghívva ebédre. Még onnan is telefonált az állomásra, míg végre a déli vonat mehozta a bundát. Alig várta, hogy vége legyen az ünnepi ebédnek, s mehessen a csomaggal haza Misához, hogy jól illik-e reá. Nem tudom, melyikük volt boldogabb, ahogy ott ragyogtak.

3. Endre László első felesége Fábry Karolina, „Panci” 1962.dac.15.1 Gödöllőn kelt leveléről.

(Zsiga gyerekeihez Argentínába)

Nálunk mindig nagyon szép volt a szent-este. Nem tudom Papi elmesélte-e, hogy is volt Szentkúton? Mi már előre haza utaztunk. Míg Papi kicsi volt vagy a kisasszony is Jött velünk, vagy az egyik személyzet. A nagy ház be volt havazva, az udvar frissen seperve. Édesapa pipájával a szájában jött elénk. Nagymama a konyhából, hol már nagyban folyt a sütés-főzés, két disznó leölése. Óriási teknőben egy zsák lisztből dagadt a kalács, amit mindig Édsanya font gyönyörű kerek sok copfos kalácská. Ezt kapták a béresek. A spájz tele volt finom abálszalonnával, májashurkával, amit remekül lehetett kenni a reggelihez kenyérre. Ez a speiz volt Szidi Néni birodalma. Ő pucolta a fonnyadt szemektől le az eltett szőlőket, rakta kosárba a téli körtét és almát törülte ragyogóvá. Aztán a különböző borokat rakta glédába. Mi Itt voltunk legszívesebben. Itt tartottuk megbeszéléseinket, közönségre kanyarítva valami finom ennivalót.

Itt sorakoztak a fehérkrém torta, az orosz krém stb. Este imádkoztunk a fa körül és örültünk a gyerekek örömeinek. Mindenütt jó meleg volt, minden fűtve, mindenkinek a maga szobája. Mi mindig az alsóház legkisebb szobáját választottuk, ami az öreg ház volt, mert édesapátok dédpapája idején csak ez a kisebb ház volt meg. De Itt volt a legnagyobb csend és nyugalom. A konyha melletti kis átjáró szobában volt egy nagy búboskemence, amit a konyhából fűtöttek szalmával, vagy szőlő venyigével, és ez aztán minden központi fűtésnél jobban ontotta a meleget. Az ebédlőben volt egy nagy asztal. Akörül ült a család. Fent Édsanya és mellette rendszerint kis magasszéken a legkisebb unoka. Így aztán a sok nagynéni, mikor már férjnél voltak, a családjuk, bizony drágám sokszor igen sokan voltunk.

Nem is tudjátok elhinni, mennyi mindent ettünk. Milyen finomak voltak. Ünnepe másodnapján rendszerint bementünk a városba, hol öreg Szidi Néniénél volt a családi ebéd. Szörnyen untuk mindnyájan, de ez hozzátartozott a karácsony és húsvéthoz. Ünnepelesen szépen felöltözve vonultunk fel a nagy kapun, onnan a végig nem látható szobasorok voltak nyitva, ahol mindegyikben rettenetes rend és tisztaság uralkodott, de nem mertünk a kanapén levő párnához támaszkodni, mert tudtuk, Szidi Néni ettől nagyon szomorú lenne. Ültünk körben, illedelmesen és felelgettünk a kérdésekre, míg nyílt az ebédlő ajtaja és négy egyforma ruhás bóbítás szobalány állt sorjában. Az asztal gyönyörűen terítve, mondták, spárgát húzott ki Szidi Néni, hogy az asztalon a poharak tömkelege mind egyforma sorban álljon. Jött a barna húsleves májgombóccal, utána vesepecseny, töménytelen garnírral, majd fánk, aztán pulyka pecsenye és vagy 4-5 torta. Igaz a pulykához garnírral és a legrafináltabb és különbözőbb befőttek az év minden szakából. Ettünk, ettünk és boldogan megkönnyebbülve, négy óra felé haza indultunk, mikor is végig kellett menni a ház másik oldalán levő télikertes bejárón. Szidi Néni nagyon aranyos, jó és szép volt, a megtestesült remek nagyasszony és háziasszony mintaképe, de aki csak ebben találta örömét és ezért volt körülötte olyan hideg fagyos a hangulat. Nem úgy mint Szentkúton, ahol fiatal Szidi Néni ült a zongoránál és játszott különböző nótákat. Mi körülötte nevetgeltünk és mindenki azt csinálta, amit akart. Édsapa ugyan meg meg jelent közöttünk fejcsóválva és intett valami munkára, amit ott ugyan hamar abba is hagytunk, mihelyt elment. Aztán az ünnepek alatt jöttek vendégek, fiatal emberek. Mariska néniékhez sokat kikocsiztunk, sétáltunk és így telt el a gondtalan hét. Sohse volt probléma hányán ülünk az asztalhoz, hány vendég jött, mit főzzünk? Ültünk a terített asztalhoz gondtalanul. Ugye el se tudjátok hinni, hogy ilyesmi is volt? Nagymama kedvence, szemefénye Papitok volt, nem tudott olyat kérni mit meg ne tett volna neki (bocsánat el is rontotta néha). Mikor kicsi volt és kikapott, rögtön azt mondta : „elmegyek Szentkútra a Nagymamához.” Egyszer aztán már sötét este volt, mondtam neki : „Csak eredj, bepakolom a kis kofferedet és már is indulhatsz”. Felöltöztettem, kicsi kofferjét a kezibe adtam és ő elindult. Hosszú jegenye fasor vezetett a kapuig, addig elment, azután elfogyott a bátorsága, visszajött azzal : „majd máskor megyek”. Sok sok történetet mesélnék Nektek mert a Ti Papitok is volt olyan kicsi, mint Til. Újévkor éjjel öntöttünk ólmot, nézve kinek mit rutát a figura, főztek a nagynéni gombócokat titokzatos férfinevekkel. Ittünk puncsot és másnap megint jött a végnélküli finom ebéd, a kemencében sült ropogós malaccal, amit egyben hoztak be a nagy talon szájában az almával...

Endre Zsimnodné Gulner Imike

**Endre Zsigmond. hosszúszerű pipájával
szentkúti otthonában**

A szentkúti kúria verandája

Családi csoport Szentkúton. b-j: Endre Zsigmond, Zsigmondné, Geréby Zsuzsi, Gerébyné Ilonka, Szappanosné Márta, Endre Mária (Babci), Várdayné Etus,

Endre Mária (Babci)

Egy kis vidám ugrádozás a szénakazalban

Endre Zsiga a Tenger kutyával, Szidi néni Szappanos Pistivel cca. 1931

Vendég társaság Szentkúton

Kocsikirándulás unokákkal nagymama és nagypapa kíséretével

Szőlőtermés családi kiértékelése

**Szentkút parkban
Gerébyné Ilonka,
Geréby Pali,**

A romladozó szentkúti kúria veranda lépcsőjén családi csoport 1993-ban, az Endre emlékmű felállításának alkalmával.

Unokák Szetkúton

Zsiga, Geréby Jancsi, Geréby Zsuzsi, Babci, Geréby Pali, elől Szppanos Pisti, cca 1938

Az orgonasíp: Barakovich Laci, Zsiga, Babci, Zsuzsi, Jancsi, Pisti, cca 1930

Jancsi, B. Laci, Pisti, Babci, Zsiga, Zsuzsi. cca 1930

A szentkúti kúria mai romlott állapotában

Szentkút – anno - a régi időkben

II. CSALÁDFÁK, GENEALÓGIAI TÁBLÁZATOK

AZ ENDRE CSALÁD RÉSZLETES TÁBLÁZATA

A félegyházi

ENDRE

Család

Compiled by István Szappanos jr. in 2020 based on data from Zsigmond Endre II., Loránd Endre and István Szappanos sr.

Összeállította ifj. Szappanos István 2020-ben, Endre Zsigmond II., Endre Lóránd és id. Szappanos István adatai alapján.

Table Of Contents

Outline Descendant Tree of ENDRE	1
Descendant Chart for ENDRE4	14
Descendant Chart for László II. ENDRE5	16
Descendant Chart for László III Ferdinánd Antal ENDRE	18
Descendant Chart for Antal II. ENDRE3	19
Descendant Chart for Sándor I. Lajos ENDRE	20
Descendant Chart for Iván I.János Károly Vilmos ENDRE	21
Descendant Chart for Etelka I. ENDRE2	22
Descendant Chart for Zsigmond I. Károly ENDRE	23
Descendant Chart for Szidónia I. Margit Olga ENDRE1	24
Descendant Chart for András III. (Andor) ENDRE1	25
Pedigree Chart for Etelka III. Izabella Gizella ENDRE1	26
Index	28

A félegyházi Endre család leszármazási táblázata

1 ENDRE

- + [unknown spouse]
- ...2 ENDRE, András I. b: Abt 1712 Jászárokszállás, Jász Nagy-Kún Szolnok vm., d: 15 Dec 1785
Félegyháza, Pest Pilis Solt Kis-Kún vm., Foglalkozás: főbíró, Lakhely: Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm.
- + TROMBITÁS, Rozália b: 21 Dec 1723 Jászárokszállás, Jász Nagy-Kún Szolnok vm., m: 26 Jun 1740
Jászárokszállás, Jász Nagy-Kún Szolnok vm., d: 31 Oct 1776 Félegyháza, Pest Pilis Solt Kis-Kún vm.
-3 ENDRE, Erzsébet I. b: 04 Feb 1742 Jászárokszállás, Jász Nagy-Kún Szolnok vm., d: 06 Apr 1810
+ SINKÓ, István m: 23 Jan 1759 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 25 Feb 1804
-3 ENDRE, Mátyás I. b: 20 Feb 1745 Félegyháza, Pest Pilis Solt Kis-Kún vm., d: 07 Dec 1821
Félegyháza, Pest Pilis Solt Kis-Kún vm.
+ KALLÓ, Ilona b: 13 Jul 1745 Félegyháza, Pest Pilis Solt Kis-Kún vm., m: 30 Jan 1763 Félegyháza,
Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm., d: 25 Jul 1793
+ PETRIK, Anna (Mária) b: Abt 1748, m: 19 Aug 1793, d: 24 Apr 1814 Kiskunfélegyháza, Hung
-3 ENDRE, Róza b: 01 Apr 1748, d: 09 Mar 1749
-3 ENDRE, Anna I. b: 29 Dec 1749 Kiskunfélegyháza, Hung, d: 05 Feb 1772
-3 ENDRE, András b: 31 Oct 1751 Kiskunfélegyháza, Hung, d: 02 Sep 1752 Kiskunfélegyháza, Hung
-3 ENDRE, Mihály I. "szenátor", b: 13 Sep 1753, d: 19 Sep 1801 Félegyháza, Pest Pilis Solt Kis-Kún vm.,
Foglalkozás: földbirtokos
+ MAKAY, Veronika b: 25 Sep 1755 Csongrád, Csongrád vm., m: 08 Jun 1774 Csongrád, d: 09 Aug
1791
-4 ENDRE, József I. b: 02 Feb 1775 Kiskunfélegyháza, Pest Pilis Solt Kis-Kún vm., Foglalkozás: főbíró
+ ANGYAL, Magdolna b: 22 Aug 1783, m: 04 Feb 1801 Kiskunfélegyháza, d: 18 Nov 1825
-4 ENDRE, Pál b: 16 Jan 1777 Kiskunfélegyháza, Hung, d: 05 Sep 1777 Kiskunfélegyháza, Hung
-4 ENDRE, Antal I. b: 04 Jun 1778 Kiskunfélegyháza, Hung, d: 30 Oct 1843
+ SZABÓ, Magdaléna (Terézia) boczonádi, b: 19 Apr 1780, m: 26 Nov 1799 Kiskunfélegyháza,
P.P.S.Kiskun vm., d: 30 Nov 1821 Kiskunfélegyháza, P-P-S-Kiskun vm.
-5 ENDRE, Borbála I. b: 21 Nov 1800 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm.
+ FISCHER, ? Lakhely: Kecskemét
-6 FISCHER, ?
+ REIMAN b: Alpár
-5 ENDRE, Antal b: 13 Jun 1802 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 15 Nov 1817
Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm.
-5 ENDRE, Imre II. b: 02 Jan 1804 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 25 Feb 1841, Foglalkozás:
várnagy
+ SZABÓ, Julianna Franciska boczonádi, b: 14 Feb 1816 Kiskunfélegyháza, P-P-S-Kiskun vm., m:
08 May 1832 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 17 Aug 1855
-6 ENDRE, Flórián Imre b: 30 Apr 1833 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: Abt 1843
-6 ENDRE, Ágnes I. Julianna b: 04 Jan 1835 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 19 Jul 1835
-6 ENDRE, Borbála IV. b: 05 Dec 1836 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm.
+ SZABÓ, Imre b: Abt 1833, m: 16 Nov 1853 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm.
-6 ENDRE, Terézia III. Rozália b: 07 Oct 1838 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm.
+ VUJEVICH, Hyeronimus Zachariás b: Abt 1831 Zombor; Nemesmilitics, m: 21 Sep 1856
Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., Foglalkozás: kapitány
-7 VUJEVICH, Aloysia Terézia Ida b: 23 Oct 1859 Kiskunfélegyháza, Pest Pilis Solt Kis-Kún vm.
-7 VUJEVICH, Izabella b: 27 Jan 1861 Kiskunfélegyháza, Pest Pilis Solt Kis-Kún vm.
-6 ENDRE, Mária III. Franciska b: 31 Mar 1841 Kiskunfélegyháza, Pest Pilis Solt Kis-Kún vm., d: 06
Sep 1866

A félegyházi Endre család leszármazási táblázata

-
- + ENDRE, Miklós I. György Mihály b: 23 Apr 1838 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., m: 23 Nov 1859 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 1889
 -7 ENDRE, Helena Róza Mária b: 20 Jun 1860, d: 23 Jun 1862
 -5 ENDRE, Mihály II. b: 25 Feb 1806 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 29 Jan 1882
Kiskunfélegyháza, P-P-S-Kiskun vm., Foglalkozás: 1867 főbíró
 - + KNIE, Borbála m: 1836, d: 13 Jul 1889
 -6 ENDRE, Miklós I. György Mihály b: 23 Apr 1838 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 1889
 - + ENDRE, Mária III. Franciska b: 31 Mar 1841 Kiskunfélegyháza, Pest Pilis Solt Kis-Kún vm., m: 23 Nov 1859 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 06 Sep 1866
 -7 ENDRE, Helena Róza Mária b: 20 Jun 1860, d: 23 Jun 1862
 - + ALMÁSSY, Mária b: Abt 1856
 -6 ENDRE, Mihály Antal Bálint b: 15 Jan 1840, d: 12 Sep 1875
 -6 ENDRE, Róza b: 07 Jan 1842
 - + HORVÁTH, József b: 28 Mar 1828, m: 21 Jul 1863 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm.
 -7 HORVÁTH, Antal Mihály József b: 09 Apr 1864 Kiskunfélegyháza, Pest Pilis Solt Kis-Kún vm.
 -7 HORVÁTH, Terézia Amália Róza b: 09 Mar 1866 Kiskunfélegyháza, Pest Pilis Solt Kis-Kún vm.
 -7 HORVÁTH, Róza Julianna Laura b: 30 Jan 1870
 -7 HORVÁTH, Sándor László b: 25 Aug 1873 Kiskunfélegyháza, Pest Pilis Solt Kis-Kún vm.
 -7 HORVÁTH, Ilona Julianna b: 01 May 1875 Kiskunfélegyháza, Pest Pilis Solt Kis-Kún vm.
 -6 ENDRE, Borbála b: 07 Jan 1842 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm.
 -6 ENDRE, Rozina Mária b: 05 Aug 1843
 - + KOSTYÁK, Ödön b: Abt 1840 Kanizsa, m: 15 May 1864 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm.
 - + GÓZON, Zsigmond b: Abt 1831, m: 28 Jul 1861 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm.
 - + CSIKÓS, Mór b: Abt 1841 Hódmezővásárhely, m: 23 Nov 1882 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm.
 -6 ENDRE, Borbála Mária b: 10 Aug 1845
 -5 ENDRE, Terézia I. b: 18 Apr 1808 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm.
 - + FARKAS, ? m: 23 Nov 1825 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm.
 -5 ENDRE, Márton I. b: 06 Nov 1810 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 08 Nov 1810
 -5 ENDRE, József Lajos b: 06 May 1814 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 13 Jun 1814
Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm.
 -5 ENDRE, Magdalena Franciska b: 19 Jul 1816 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 04 Aug 1816
Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm.
 -5 ENDRE, Magdalena b: 31 Dec 1820 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 21 Feb 1821
Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm.
 -5 ENDRE, Antal b: 22 Oct 1821 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 23 Oct 1821
Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm.
 - + FRITSKA, Rozália b: 20 May 1784, m: 05 Mar 1823 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm.
 -5 ENDRE, Julianna I. b: 25 Jun 1824
 - + GÓTS, Ferenc m: 22 Nov 1843 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm.
 -6 GÓTS, Rozália b: 28 Nov 1846
 -5 ENDRE, Magdalena I. b: 28 Jun 1827 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: Unknown
 - + SZABÓ, Imre boczonádi
 -6 SZABÓ, Imre boczonádi, b: 16 Nov 1846
 -6 SZABÓ, Mária boczonádi, b: 09 Nov 1847
 -4 ENDRE, Veronika I. b: 01 Feb 1780 Kiskunfélegyháza, Hung, d: 30 Jun 1784 Kiskunfélegyháza, Hung
 -4 ENDRE, László I. b: 13 Sep 1781 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 03 Dec 1837
Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., Foglalkozás: Kiskun terület nádori elnöke
 - + BENICZKY, Julianna Otília beniczei és micsinyei, b: 01 Apr 1796 Szegvár, Csongrád vm., m: 08 Jun 1812 Szeged, d: 11 Feb 1870 Lovasberény
-

-
-5 ENDRE, László II. b: 25 May 1813 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 16 Mar 1898
Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., Foglalkozás: nádori táblabíró, földbirtokos
+ VAYMÁR, Mathild b: 18 Mar 1828 Kislucs Pozsony vm., m: 11 Oct 1849 Pozsony, d: 01 Apr 1898
Kiskunfélegyháza Pest vm.
-6 ENDRE, Matild Ottilia Antónia b: 26 Aug 1850 Kiskunfélegyháza, Pest Pilis Solt Kis-Kún vm., d:
06 Apr 1851
-6 ENDRE, László III Ferdinánd Antal b: 29 Dec 1851 Kiskunfélegyháza, Pest Pilis Solt Kis-Kún vm.,
d: 30 Nov 1919 Kiskunfélegyháza, Pest Pilis Solt Kis-Kún vm.
+ SZEDRESI, Mária b: 1865, m: 1883, d: 1936
-7 ENDRE, Dénes I. Dr., b: 1884, d: 12 Jun 1951 Budapest
+ MACZEOVITS, Julia Anna b: 1897, m: 1913
-8 ENDRE, Ilona III. Mária b: 1914 Budapest, d: 28 Feb 1997 Budapest
+ KÖRTVÉLYESSY, Pál felsőásgúthy, ásgúthy Dr., b: 02 Aug 1898 Eperjes, Csongrad,
Hungary, m: 1940, d: 16 Feb 1961 Budapest
-9 KÖRTVÉLYESSY, Zsolt felsőásgúthy, ásgúthy., b: 02 Apr 1941 Budapest, Foglalkozás:
Nemzeti Színház tagja
+ EGRSZEGL, Judit m: 1981
-10 KÖRTVÉLYESSY, Kinga b: 1983
+ LL, Junior m: 2019
-11 LL, NN
-9 KÖRTVÉLYESSY, Csaba felsőásgúthy, ásgúthy., b: 20 Jan 1943, Foglalkozás: gyárigazgató
főmérnök, vegyész mérnök
+ LISKAY, Mária
-10 KÖRTVÉLYESSY, Vivien b: 03 Oct 1979
+ EGRI, István m: 2015
-11 EGRI, Attila b: 26 Jul 2015
+ PÁL, Zsolt
+ GYÖRFFY, Gábor Dr., d: 1993
-8 ENDRE, Loránt I. Dénes Zoltán Dr., b: 18 Jan 1917 Hódmezővásárhely, Csongrad, Hungary,
d: 31 Dec 2000 Brisbane, Queensland, Australia
+ DETTLINGER, Magdalena b: 1923, m: 25 Feb 1950 Salzburg, Austria
-9 ENDRE, Zoltán II. Dr., b: 23 Nov 1950 Australia, Foglalkozás: orvos, egyetemi dékán
+ STACEY, Helena Maria b: 07 Apr 1957 Toronto, Canada, m: 1984 Sydney, Australia
-10 ENDRE, Eleanor I. Maria b: 05 Apr 1985 Sydney, Australia
-10 ENDRE, Izabella II. b: 15 Jul 1990 Brisbane, Australia, Lakhely: California, USA
+ McNERNEY, Chad
-11 McNERNEY, Maxwell b: 10 Jan 2010, Lakhely: California, USA
+ HUNGERFORD PIKE, Anna Dr., m: 08 Dec 1978 Sydney, Australia
+ NICHOL, Robyn Ann b: 05 Apr 1958, m: 05 May 2001 Brisbane, Australia
-8 ENDRE, Zoltán I. Dr., b: 1921, d: 21 Jun 1948 Budapest; villamos szerencsétlenség,
Foglalkozás: ipari minisztériumi tisztviselő
+ RÁTH, Margit m: 1906
-8 ENDRE, Erzsébet II. b: 1907, d: 1927
-8 ENDRE, Béla II. b: 1909, d: 1980, Foglalkozás: karmester
+ MACCECHINI, Baba
-7 ENDRE, Béla b: Abt 1886, d: Abt 1895
-7 ENDRE, Margit Vilma b: 28 Jul 1888 Kiskunfélegyháza, Pest Pilis Solt Kis-Kún vm., d: Abt 1888
-7 ENDRE, Lajos I. István b: 20 Jul 1889 Kiskunfélegyháza, Pest Pilis Solt Kis-Kún vm., d: Aft.
1945
+ DEBRECENI-BÁRÁNY, Margit Etelka Paula d: 1984 USA
-

-
-8 NEMES (ENDRE), László V. Foglalkozás: Bef. 1944 szazados, Lakhely: Aft. 1955 California, USA
+ [unknown spouse]
-9 NEMES, Conrad b: California, USA, Lakhely: California, USA
-9 NEMES, Éva b: California, USA
-9 NEMES, Nn. b: California, USA
-8 ENDRE, Gabriella I. Edit Margit b: 01 Apr 1920 Nagykőrös, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm.-, Foglalkozás: operaénekes, festőművész, Lakhely: Silver Spring, MD, USA
+ IKVAY, Mihály József Antal b: 07 Mar 1899 Debrecen, Hungary, m: 09 Sep 1940, d: 1979 USA, Foglalkozás: vezérkari alezredes
-6 ENDRE, Antal II. Sándor b: 12 May 1853 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 04 May 1915 Kiskunfélegyháza, P-P-S-Kiskun vm, Foglalkozás: mernok
+ JURENÁK, Vilma Justinia Ida b: 08 Oct 1870 Szentés, Csongrád vm., m: 01 Mar 1887 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 09 May 1891 Szentés, Csongrád vm.
-7 ENDRE, Antal III. b: 14 Dec 1887 Szentés, d: 22 Aug 1963 Budakeszi, Lakhely: Szentés
+ DUNAHÁTI_TÓTH, Mária b: 11 Jun 1894 Szentés, Csongrád vm., m: Bef. 1917, d: 09 Oct 1969 Budapest
-8 ENDRE, Anna II.(Panni) b: 08 Oct 1919 Szentés, Foglalkozás: gyógyszerész
+ ZSOLDOS, Ferenc Dr., b: Abt 1919, m: 28 Nov 1944, Foglalkozás: sebészorvos, Lakhely: Szentés
+ HORVÁTH, János m: Aft. 1945, d: Feb 1993, Foglalkozás: gépipari technikus
-9 HORVÁTH, Balázs b: 09 Jan 1952
+ RÉDEI, Judith Dr., Foglalkozás: múzeológus
-10 HORVÁTH, Zsófia b: 25 Aug 1986
+ SZABÓ, Éva Foglalkozás: festőművésznő
-9 HORVÁTH, Anna b: 06 Jul 1954
+ JOVIÁNYI, György m: 1990
+ MOLNÁR, Gábor m: 1972
+ LÉVAI, Attila m: 1980
+ ZETÉNYI, János
-10 ZETÉNYI, Anna b: 01 Jun 1976
-8 ENDRE, Éva I. b: 30 Aug 1928 Szentés
+ ZSÍROS, János b: 20 Jun 1928, m: 31 Oct 1949
-9 ZSÍROS, János b: 03 Apr 1956
+ BÁCS, Rozália b: 16 Jul 1956, m: 26 Nov 1983
-10 ZSÍROS, Zsolt b: 16 Nov 1984
-10 ZSÍROS, Balázs b: 15 Mar 1987
+ PUSZTAY, Piroska m: Abt 1910
-6 ENDRE, János Vilmos Iván b: 06 Nov 1854 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 24 Jul 1855 Kiskunfélegyháza, Pest Pilis Solt Kis-Kún vm.
-6 ENDRE, Sándor I. Lajos b: 14 Mar 1856 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 03 Sep 1931 Budapest, Foglalkozás: 1929 K.U.K őrnagy
+ NAGY, Erzsébet d: Aft. 1942
-7 ENDRE, Izabella. b: Unknown
-7 ENDRE, Ida b: 1909, d: 23 Jun 2010 Szeged, Csongrád.,Hungary
+ KOZMA, Endre dr.
-8 KOZMA, Miklós d: Bef. 2010
+ KONRÁD, Julianna
-9 KOZMA, Nikolett
-9 KOZMA, Miklós
+ FÜRTÖN, Brigitta
-

.....10 KOZMA, Kata
.....10 KOZMA, Zétény
.....9 KOZMA, Gábor
+ FARKAS, Ágota Dr.
.....10 KOZMA, Gréta
.....10 KOZMA, Jázmin
.....8 KOZMA, Gyula
+ MIKLÓSVÁRI, Márta d: Bef. 2010
.....9 KOZMA, Attila
+ PAP, Éva
+ JAKAB, Ágnes
.....9 KOZMA, László
+ VAJER, Ildikó
.....10 KOZMA, Ildikó
.....8 KOZMA, Zsuzsanna
+ BEVIZ, József Dr., d: Bef. 2010
.....9 BEVIZ, József
+ PAPP, Ildikó
.....10 BEVIZ, Tamás
.....10 BEVIZ, Luca
.....9 BEVIZ, Boglárka
+ TELEKI, János
.....10 TELEKI, Borbála
.....10 TELEKI, Zsuzsanna
.....7 ENDRE, Margit b: Unknown
.....7 ENDRE, Berta b: Unknown
.....6 ENDRE, Iván I. János Károly Vilmos Dr., b: 13 Feb 1857 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d:
03 Dec 1940 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., Foglalkozás: orvos, tábornok
+ SZERVÁTZY, Róza Mária b: 11 Nov 1881 Budapest, m: Debrecen, Hungary
.....7 ENDRE, Andor I. Dr., b: 01 Jun 1909 Kiskunfélegyháza, Hung, d: 16 Jun 1986 Rabaul, New
Guinea, Foglalkozás: orvos, Lakhely: 1973 290 Canley Vale Rd., Canley Heights, 2166,
Australia
+ KLEMENT, Sarolta b: 25 Feb 1912, m: 17 Jul 1937 Kecskemét, d: 23 Mar 1960 Rabaul, New
Guinea
.....8 ENDRE, Enikő I. b: 23 Aug 1940
+ HART, Desmond b: 01 Feb 1930, d: 22 Oct 2006, Lakhely: Australia
.....9 HART, Andrea b: 20 Aug 1959
+ JAIS, Pierre-Marc b: 31 Jul 1960, Lakhely: Australia
.....10 JAIS, Julien b: 11 May 1990
.....9 HART, Andrew b: 07 Apr 1966
.....9 HART, Nicholas b: 18 Dec 1969
+ CHURCHILL, Janee b: 04 Mar 1972
.....10 HART, Alexander b: 02 Mar 2005
+ DRUMMOND, Robert
.....8 ENDRE, Gyöngyvér I. b: 02 Feb 1942
+ COLE, David
.....9 COLE, Adrian b: 29 Oct 1961
+ DEWS, Cathy
.....10 COLE, Alexandra b: 16 Apr 1991
.....9 COLE, Gregory b: 04 Jun 1966
.....8 ENDRE, Ildikó I. b: 02 Feb 1942

-
- + FORTUNA, Leonardo m: 1973 Rome, Italy, d: 06 Apr 1981, Foglalkozás: ügyvéd, Lakhely: Roma
 - + KOVÁTS, Borbála m: 1961 Australia
 -6 ENDRE, Gizella I. b: 29 Jun 1858 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 29 Nov 1892 Kiskunfélegyháza
 - + CSERÉNYI, Géza b: 1856 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., m: Abt 1880, d: 09 Feb 1922
 -6 ENDRE, Etelka I. b: 05 Jan 1860 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 29 Apr 1888
 - + JUVENTIUS, Antal b: Abt 1849, m: 05 Jul 1880 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., Foglalkozás: folyammérnök, Lakhely: Arad
 -7 JUVENTIUS, Etelka Erzsébet Matild b: 03 Oct 1881 Szeged, Csongrád vm., d: 27 Nov 1974 Budapest
 - + DECSY, József d: 20 Jun 1921 Gödöllő, Foglalkozás: Gödöllő főszolgabírája
 -8 DECSY, Erzsébet (Bözsike) b: Gödöllő, d: Abt 1977 Budapest
 - + BRUNNER, Aurél
 -8 DECSY, Etelka b: 1911 Budapest, Lakhely: Aft. 1950 Liege, Belgium
 - + BÁNK, László m: Abt 1934 Budapest, d: 1981 Liege, Belgium, Lakhely: Aft. 1950 Liege, Belgium
 -9 BÁNK, József b: 1937 Budapest, Lakhely: Aft. 1950 Liege, Belgium
 - + (belga nő), Anna
 -10 BÁNK, Christian b: 1966
 -10 BÁNK, Isabelle b: 1967
 -10 BÁNK, Francois a Kokó b: 1969
 -9 BÁNK, Edit b: 1942 Budapest, Lakhely: Aft. 1950 Liege, Belgium
 - + (?), Maurice
 -10 (?), Peter b: 1968 Belgium
 -7 JUVENTIUS, Etelka b: 1881, d: 28 Sep 1892 Lippa
 -7 JUVENTIUS, Antal Dezső László b: 03 May 1883 Szolnok
 - + MÁDAI, Margit
 -8 JUVENTIUS, Antal
 -8 JUVENTIUS, László
 -6 ENDRE, Izabella I. Mathilda b: 22 May 1861 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 03 Aug 1916 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm.
 - + HUSZKA, Dezső Dénes dr.fereczszállási, b: 02 Sep 1848 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., m: 07 Nov 1881 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., Foglalkozás: ügyvéd, táblabíró, földbirtokos, Lakhely: Pusztiferencszállás
 -6 ENDRE, József III. Mátyás b: 05 Mar 1863 Kiskunfélegyháza, Pest Pilis Solt Kis-Kún vm., d: 29 May 1865 Kiskunfélegyháza, Pest Pilis Solt Kis-Kún vm.
 -6 ENDRE, Zsigmond I. Károly Dr., b: 10 Feb 1865 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 12 Oct 1944 Velem, Vas vm, Foglalkozás: felsőházi tag, földbirtokos, Lakhely: Szentkút (Kiskunfélegyháza)
 - + GULNER, Mária (Irma) b: 22 Sep 1872 Budapest, m: 03 Sep 1893 Abony, d: 28 Sep 1953 Tigre, Argentina
 -7 ENDRE, László IV. Dr. vitéz, b: 31 Dec 1894 Abony, P.P.S.Kiskun vm., d: 29 Mar 1946 Budapest, Foglalkozás: főszolgabíró, alispán, államtitkár
 - + FÁBRY, Karola (Panci) felsőalmási, b: 10 Feb 1897 Gyula, Békés vm., m: 14 Nov 1918 Arad, d: 08 Mar 1985 Székesfehérvár, Hungary
 -8 ENDRE, Zsigmond II. vitéz, b: 12 Sep 1919 Arad, d: 15 Jan 2010 Tigre,(B.A.) Argentina
 - + JÁRMY, Klára jármi és szolnoki, b: 23 Feb 1926 Budapest, m: 23 Aug 1948 Pessenbach, Németország, d: 18 Sep 1982 Olivos, Argentina
 -9 ENDRE, Jella I. Dr., b: 14 Jun 1949 Mittenwald, Németország, Foglalkozás: bőrorvos, Lakhely: Tigre (B.A.),Argentina
-

-
- + LaTORRE, José Dr., b: 03 Aug 1940 Bs. As. Argentina, m: 02 Aug 1973 Tigre, (B.A.), Argentina, Foglalkozás: orvos, professzor, Lakhely: Tigre, Argentina
 -10 LaTORRE, Pedro b: 14 Mar 1970
 - + MARTINEZ, Irma b: 10 Dec 1965 Jujuy county, Argentina
 -11 LaTORRE MARTINEZ, Francisco b: 29 May 2000 Bs. As., Argentina
 -10 LaTORRE ENDRE, Diego b: 04 May 1974 Tigre (B.A.) Argentina
 - + TISSONE, Paola María b: 09 Sep 1977 Bs. As., Argentina, m: 17 Mar 2001 Buenos Aires, Argentina
 -11 LaTORRE ENDRE, Facundo b: 02 Mar 2006 Buenos Aires, Argentina
 -11 LaTORRE ENDRE, Martina b: 24 Jan 2008 Buenos Aires, Argentina
 -11 LaTORRE ENDRE, Josefina b: 28 Dec 2011 Buenos Aires, Argentina
 -11 LaTORRE ENDRE, Clara b: 18 Sep 2013 Buenos Aires, Argentina
 -10 LaTORRE, Jimena b: 16 Mar 1975 Tigre,(B.A.) Argentina
 -9 ENDRE, László V. Dr., b: 06 Apr 1951 Cordoba, Argentina, Foglalkozás: bíró, Lakhely: Buenos Aires, Arg
 - + MELÉNDEZ, Nilda Monica Dr., b: 16 Jul 1959 Buenos Aires, Arg., m: 10 Mar 1979 Tigre, (B.A.), Argentina, Foglalkozás: gyerekorvos, Lakhely: Buenos Aires, Arg
 -10 ENDRE, Miklós II. István b: 17 Apr 1982 Buenos Aires, Arg., Lakhely: Bet. 2001–2006 Houston, TX egyetemen
 - + BENABENTOS, Rocio b: 25 Mar 1983 La Plata, Argentina, m: 17 Aug 2007 Houston, TX
 -11 ENDRE, Sebastian b: 24 Feb 2018 Miami, FL
 -10 ENDRE, Pál I. Mátyás b: 17 Apr 1982 Buenos Aires, Arg.
 - + RASTELLI, Anabela
 -11 ENDRE, Miana b: 30 May 2013 Buenos Aires
 -10 ENDRE, Santiago I. Tamás b: 20 Sep 1990 Buenos Aires, Arg.
 -10 ENDRE, János I.Ferenc b: 10 Aug 1992 Buenos Aires, Arg.
 - + SPEIDEL, Elisabeth (Liesl)
 -9 SPEIDEL, Regina b: 1956 Wangen, Germany
 -8 ENDRE, Mária V. b: 24 Aug 1924 Gödöllő, Hungary, d: 16 Mar 2016 Bowral, Australia
 - + HEGYESHALMY-FISCHER, Elemér b: 05 Feb 1914 Gyor, Gyor, Hungary, m: 18 Jun 1948 Györgyháza, Gyor-Moson-Sopron, Hungary, d: 28 Feb 2002 Bowral, NSW, Australia
 -9 HEGYESHALMY-FISCHER, István b: 10 Nov 1949 Bregenz, Austria
 - + WOLSTEIN, Lisa b: 30 Jun 1962 Brisbane, Australia, m: 05 Sep 1981 Australia
 -9 HEGYESHALMY-FISCHER, Kinga b: 23 May 1953 Bowral, Australia
 - + MacPHERSON, Russell b: 17 Nov 1956 Grafton, NSW, Australia, m: 10 May 1986 Australia
 -10 MacPHERSON, Angus Scottt b: 24 Jun 1987 Bathurst, NSW, Auistralia
 -10 MacPHERSON, Dougal Scottt b: 09 Dec 1988 Bathurst, NSW, Australia
 -10 MacPHERSON, Samuel Scottt b: 18 Sep 1991 Bathurst, NSW, Australia
 - + TANNER, Zoey Maree b: 09 Mar 1993 Amidale NSW, Australia, m: Oct 2019 Sydney, Australia
 -9 HEGYESHALMY-FISCHER, Anita b: 14 Nov 1960 Bowral, Australia
 - + JUNG, Steven Leonard b: 13 Mar 1952 Australia, m: 03 Oct 1985 Avoca, Australia
 -10 JUNG, Timothy b: 26 Nov 1985 Gosford, NSW, Australia
 -10 JUNG, Daniel Timothy b: 10 Nov 1988 Gosford, NSW, Australia
 - + NN, Dominique m: 2018
 -10 JUNG, Samantha b: 03 May 1990 Gosford, NSW, Australia
 - + VENERIS, Jeoff
 -11 VENERIS, Poppy b: 09 Jul 2019 Wagga, New South Wales, Australia
-

-
- + CROUY-CHANEL, Katalin dr.,gr., b: 27 Jun 1918 Wien, Austria, m: 08 Jul 1944 Budapest, d: 16 Sep 1961 Buenos Aires, Argentina; automobile accident, Foglalkozás: versenylóvas,nyelvész
 -7 ENDRE, Ilona I. b: 26 Mar 1896 Abony, P.P.S.Kiskun vm., d: 04 Oct 1966 New York, N.Y.
 - + GERÉBY, Imre III. Elek József Lőrinc öttömösi, b: 21 Sep 1890 Kunszentmiklós, P.P.S.Kiskun vm., m: 07 Apr 1923 Szentkút Pest vm., d: 16 Aug 1975 Cleveland OH, USA, Foglalkozás: főszolgabíró, Lakhely: Aszód, P-P-S-Kiskun vm.; Rákoskeresztúr
 -8 GERÉBY, Zsuzsanna I. öttömösi, b: 04 Jul 1924 Budapest
 - + VERSÉNYI, Jenő b: 18 Mar 1925 Budapest, m: 24 Sep 1949 München, d: 02 Jan 2005 Cleveland, OH, Foglalkozás: kultúr mérnök, Lakhely: Bet. 1951–1993 New Yourk, NY; aft. 1993 in Cleveland, OH
 -9 VERSÉNYI, Zsuzsanna (Mimi) Andrea b: 15 Jan 1951 München
 - + SEITZ, William Dr., b: 12 Jan 1950 New York, m: 26 May 1972 New York, Foglalkozás: orvos, Lakhely: Cleveland (1988-)
 -10 SEITZ, David b: 05 Aug 1980 New York, NY
 - + KLARÉN, Alexandra m: 2006
 -10 SEITZ, Eric b: 30 May 1983 New York, NY
 -10 SEITZ, William b: 20 Jan 1986 New York, NY
 - + WILLIAMS, Kate b: Oct 1986, m: 2011
 -10 SEITZ, Elizabeth b: 22 Jul 1991 Cleveland OH
 -9 VERSÉNYI, Judith Ilona b: 06 Feb 1954 New York
 - + BENEDICT, Lee b: 09 May 1953 Big Flats, N.Y., m: 04 Apr 1981 New Youk
 -10 BENEDICT, Kathrin b: 25 Sep 1983
 -10 BENEDICT, Anna b: 24 Aug 1986
 -10 BENEDICT, Christopher b: 01 Mar 1992
 -9 VERSÉNYI, Katalin Maria b: 02 Jul 1956 New York
 - + WILD, Phillip b: 25 May 1956 Iowa, m: 26 May 1981 New York
 -10 WILD, Elizabeth b: 10 Jul 1986
 -10 WILD, Sarah b: 19 Jun 1989
 -8 GERÉBY, Pál IV. öttömösi, b: 09 Oct 1925 Budapest, d: 1945 szovjet fronton; Valahol Németországban az orosz
 -8 GERÉBY, János II. öttömösi, b: 30 Apr 1927 Kiskunfélegyháza, P-P-S-Kiskun vm., Foglalkozás: tervező mérnök, Lakhely: Cleveland, Ohio, USA
 - + PÁLFFY, Irén Ludovika Erzsébet Antonia Pia erdődi gr., b: 07 Dec 1924 Dunakiliti, Moson vm., m: 18 Apr 1950 München, Németország, d: 05 Jan 1967 Cleveland, Ohio, USA, Lakhely: Cleveland
 -9 GERÉBY, Zsuzsanna II. Mária öttömösi, b: 19 Jan 1951 München, Németország
 - + TOMASCHEK, László Sándor Dr., b: 15 May 1950 Győr, Győr vm., m: 26 May 1973 Cleveland OH, Foglalkozás: szemorvos, Lakhely: Cleveland
 -10 TOMASCHEK, László b: 25 Sep 1979 Buffalo, NY
 - + PADILLA-CHARDI, Veronica b: Mexico, m: 09 Aug 2008 Mexico City
 -11 TOMASCHEK, Izabella Maria b: 05 Nov 2009 Cleveland, OH
 -11 TOMASCHEK, Lucia Maria b: 29 Mar 2012 Cleveland, OH USA
 -10 TOMASCHEK, Attila b: 20 May 1981 Cleveland, OH
 -10 TOMASCHEK, Endre b: 30 Mar 1985 Cleveland, OH
 -10 TOMASCHEK, István b: 26 Dec 1986 Cleveland, OH
 -9 GERÉBY, Pál V. öttömösi, b: 27 Jun 1952 Cleveland, Ohio, USA, d: 27 Mar 1970 Kentucky, USA
 -9 GERÉBY, John-Ann öttömösi, b: 06 Sep 1953 Cleveland, OH
 - + PÁSZTOR, József m: 1988 Cleveland, OH
 -9 GERÉBY, Charlotte öttömösi, b: 04 Mar 1955 Cleveland, OH
-

-
- + GULDEN, Tamás b: 08 Mar 1952 Cleveland, OH, m: 02 Aug 1975 Cleveland, OH,
Foglalkozás: tervező mérnök, Lakhely: Cleveland
 -10 GULDEN, Ilona Margit b: 05 Jun 1979 Cleveland, OH
 - + SOLOMON, Sebastian b: 06 Jun 1981 Lujzikalagor, Romania (Moldvai Csángó falu), m:
22 Nov 2008 Wickliffe, Lake, Ohio, USA, Church wedding
 -11 SOLOMON, Mária Irén b: 17 Jan 2010 Cleveland, OH
 -11 SOLOMON, András Mihály b: 08 Jun 2012 Cleveland, OH USA
 -11 SOLOMON, Kristóf Sebestyén b: 15 Aug 2014 Cleveland, OH USA
 -11 SOLOMON, Márk Tamás b: 15 Aug 2014 Cleveland, OH USA
 -10 GULDEN, Éva Sarolta b: 06 Apr 1981 Cleveland, OH
 - + BARABÁS, Robert b: 06 Feb 1981 Tatabánya, Komárom-Esztergom vm., m: 18 May
2006 Tata, Hungary
 -11 BARABÁS, Anna Theresa b: 13 Mar 2008 Cleveland, OH
 -11 BARABÁS, László Robert b: 14 Sep 2009 Cleveland, OH
 -11 BARABÁS, David Robert b: 09 Jan 2012 Cleveland, OH USA
 -10 GULDEN, Irén Maria b: 13 Sep 1983 Cleveland, OH
 -10 GULDEN, Pál Tamás b: 07 Nov 1985 Cleveland, OH
 -10 GULDEN, Tamás János b: 31 Oct 1987 Cleveland, OH
 -10 GULDEN, János Mihály b: 02 Jan 1990 Cleveland, OH
 -9 GERÉBY, Clarissa öttömösi, b: 13 Sep 1956 Cleveland OH
 - + RAULINAITIS, Andrius b: 17 Sep 1952 Cleveland, OH, m: 13 Aug 1988 Cleveland, OH, d:
11 Mar 2002 Walton Hills, OH
 -10 RAULINAITIS, Alina b: 27 Oct 1990 Cleveland, OH
 -10 RAULINAITIS, Livia b: 03 Aug 1993 Cleveland, OH
 -10 RAULINAITIS, Erik András b: 15 Jun 1995
 -10 RAULINAITIS, Emma Inga b: 15 Jun 1995
 -9 GERÉBY, Margaret öttömösi, b: 11 Jan 1958 Cleveland, Ohio, USA
 - + NÉMETHY, István b: 28 Jul 1956 Cleveland, OH, m: 24 Jun 1978 Cleveland, Ohio,
Foglalkozás: elektro-mérnök, Lakhely: Cleveland, OH USA
 -10 NÉMETHY, Julia Terese b: 22 May 1984 Cleveland, OH
 -10 NÉMETHY, Sophie Lorraine b: 15 Mar 1986 Cleveland, OH
 -10 NÉMETHY, Stephen Paul b: 13 Nov 1987 Cleveland, OH
 -10 NÉMETHY, Eva Maria b: 06 Mar 1991 Cleveland
 - + NEMES, Stefania b: 05 Apr 1932, m: 05 Nov 1977 Cleveland, Ohio
 -7 ENDRE, Mária IV. Karolina Szidónia b: 23 Apr 1897 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 21
Jan 1985 Cleveland, Ohio USA
 - + ÚJHELYI, Tibor György Béla tiszaujhelyi, b: 18 Nov 1900 Zólyom, Zólyom vm. Hungary, m: 10
Nov 1932 Szentkút, d: 06 Oct 1963 Cleveland, Ohio USA, Foglalkozás: miniszteri tanácsos,
Lakhely: Cleveland; Budapest/Polling/Mittenwald
 - + BARAKOVICH-BÁCS, László b: 26 Jan 1893 Budapest, Hungary, m: 17 May 1918
Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm.
 -8 BARAKOVICH-BÁCS, László b: 1919 Budapest, d: 15 Mar 1941 Budapest
 -7 ENDRE, Etelka III. Izabella Gizella b: 16 Jun 1898 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 22
Oct 1954 Raubling, Germany, Lakhely: Raubling N.O.; Budapest
 - + VÁRDAY, István dr., b: 1888, m: 1931 Szentkút, d: 31 Mar 1971 München, Germany,
Foglalkozás: árvászéki elnök, Lakhely: Rosenheim; Budapest/Raubling
 -7 ENDRE, Szidónia II. Blanka Magdolna b: 09 Aug 1899 Kiskunfélegyháza, P-P-S-Kiskun vm., d:
19 Aug 2002 Bad Tölz, OBB, Germany
 -7 ENDRE, Márta I. Erzsébet Margit b: 24 Feb 1903 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 28
Nov 1996 Cleveland, OH
-

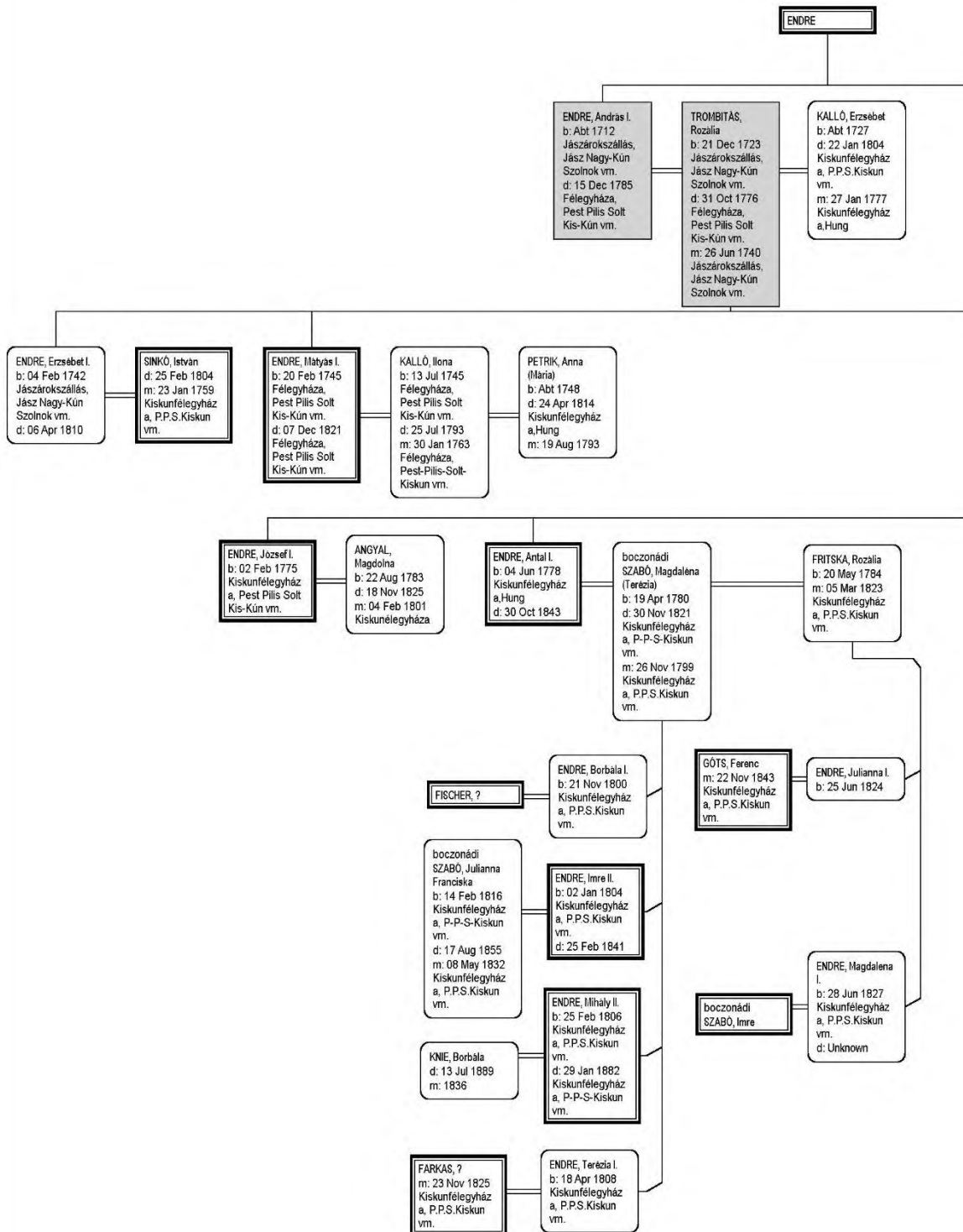
-
- + SZAPPANOS, István VI. b: 05 Jul 1899 Kecskemét, m: 09 Feb 1929 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 19 Nov 1986 Cleveland, Ohio USA, Foglalkozás: szkv huszár százados, földbirtokos, virilis jogú th. biz.tag, Lakhely: 1949 Cleveland Ohio USA; Kecskemét
 -8 SZAPPANOS, István VIII. Imre b: 01 Dec 1929 Kecskemét, Foglalkozás: elektromérnök, Lakhely: Cleveland, Ohio USA
 - + PETRES, Zsuzsanna Éva b: 08 Jun 1936 Keszthely, Zala vm. Hungary, m: 21 Jan 1956 Cleveland, OH, Foglalkozás: travel consultant
 -9 SZAPPANOS, Katalin II. Mária b: 26 Feb 1957 Cleveland, Ohio USA, Foglalkozás: Medical technologist, Lakhely: Bet. 1980–1995 Calgary, AB Canada
 - + PAP, Attila b: 28 Sep 1954 Montreal, Que.Canada, m: 15 Jul 1978 Willoughby, OH, Foglalkozás: project engineer, Lakhely: 1977 Thunder Bay, ON, Canada, abt 1980 Calgary, AB, Can, 1996 Mentor OH, USA
 -10 PAP, Dylan Andrew b: 20 Oct 1995 Calgary, Alberta, Canada
 -10 PAP, Austin Thomas b: 21 Mar 1997 Painesville, OH. USA
 -9 SZAPPANOS, László V. Bócsa b: 11 Apr 1959 Cleveland, Ohio USA, Foglalkozás: építkezési vállalkozó, Lakhely: Gates Mills, Oh
 - + KROFINA, Stefanie b: 25 Sep 1960 Cleveland, Ohio USA, m: 12 Aug 1988 Chardon, OH, Foglalkozás: diplomás ápolónő
 -10 SZAPPANOS, Kristen I. b: 12 Mar 1990 Cleveland, Ohio USA
 - + SAVAGE, Jonathan m: 14 Sep 2013 Glenmont, OH
 -10 SZAPPANOS, Andrew (Endre II) Mark b: 13 Apr 1997 Cleveland, OH
 -9 SZAPPANOS, George (György II) Steven b: 23 Apr 1965 Willoughby, Ohio USA, Foglalkozás: gépészmérnök, Lakhely: Cleveland USA; Detroit
 - + MAZZOCCO, Nadine b: 02 May 1968 Mentor, Ohio USA, m: 08 Sep 1990 Mentor, OH
 -10 SZAPPANOS, Nicholas (Miklós II) Anthony b: 20 Jun 1994 Ann Arbor, Mich, USA
 -10 SZAPPANOS, Zachary Andrew b: 24 Jun 1996 Mentor, Ohio
 -9 SZAPPANOS, Anna-Mária I. (Anikó) b: 16 Dec 1967 Willoughby, Ohio USA, Foglalkozás: journalist, Lakhely: Cleveland, OH
 - + HILL, Timothy Joseph b: 29 Dec 1967 Euclid, Ohio USA, m: 29 Jul 1995 Willoughby, Ohio
 -10 HILL, Maxwell Joseph b: 30 Dec 1998 Willoughby, OH USA
 -10 HILL, Cathryn Sidonia b: 24 Oct 2001 Willoughby, OH
 -10 HILL, Lauren Ann b: 24 Jan 2003 Willoughby, OH USA
 -8 SZAPPANOS, Imre IV. Tamás Lt. Col., b: 27 Jul 1936 Kecskemét, d: 08 Apr 2003 Kecskemét, Foglalkozás: USAF repülő alezredes, Lakhely: Dec 1990 Kecskemét
 -6 ENDRE, Matild Viktória Julianna b: 25 Oct 1866 Kiskunfélegyháza, P-P-S-Kiskun vm., d: 08 Jul 1879
 -6 ENDRE, Szidónia I. Margit Olga b: 12 Dec 1868 Kiskunfélegyháza,Hung, d: 18 Jul 1958 Chicago, USA
 - + HOFFER, József Dr., b: 02 Mar 1859 Kiskunfélegyháza,Hung, m: 11 Feb 1888 Kiskunfélegyháza,Hung, d: 04 May 1939 Kiskunfélegyháza,Hung, Foglalkozás: kormányfőtanácsos, földbirtokos, Lakhely: Kiskunfélegyháza,Hung
 -7 HOFFER, József László Imre b: 08 Apr 1889 Kiskunfélegyháza, P-P-S-Kiskun vm., d: 28 Jan 1951 Traunstein, Németország, Foglalkozás: földbirtokos, Lakhely: Páka Pusztá, Kkfelegyházi járás
 - + GERÉBY, Margit öttömösi, b: 1899, m: 1922 Lajosmizse, P-P-S-Kiskun vm., d: Abt 1952 Argentina, Lakhely: Lajosmizse, P-P-S-Kiskun vm.
 -7 HOFFER, László Endre Dr., b: 15 Sep 1891 Kiskunfélegyháza, Pest Pilis Solt Kis-Kún vm., d: 31 Jan 1968 Budapest, Foglalkozás: földbirtokos, og képviselő, Lakhely: Szank
 - + PÁLÓCZY HORVÁTH, Irén b: 14 Aug 1891 Örkény, P-P-S-Kiskun vm., m: 1918, d: 13 Dec 1977
 -8 HOFFER, Pál b: 1918, d: Abt 1928
 -8 HOFFER, László b: Jun 1922
-

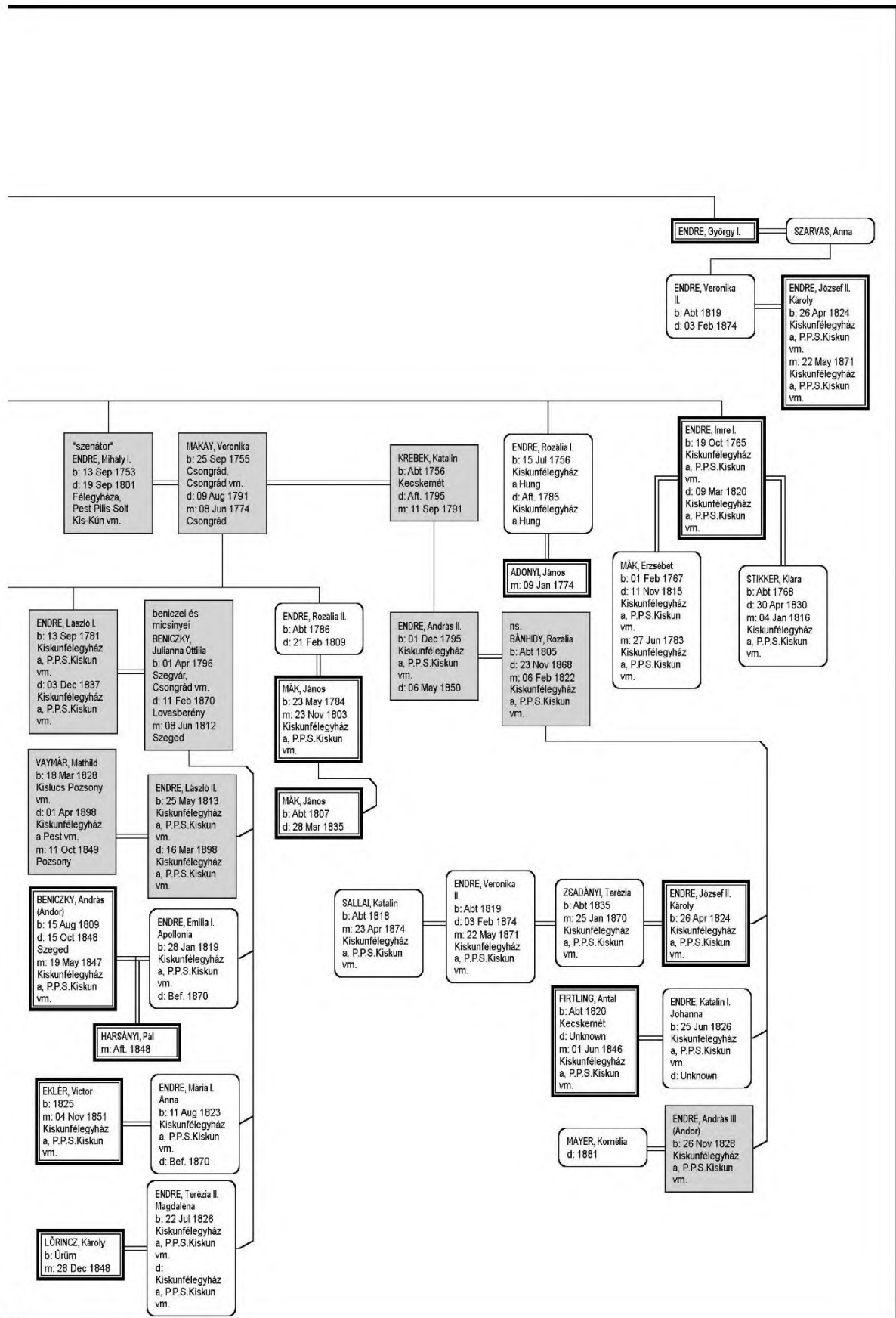
-
- + TEKI, Katalin m: Bef. 1977
 - + TARJÁNYI, Katalin
 - + MÓRICZ, Vera m: Bef. 1968
 -9 HOFFER, Árpád
 -9 HOFFER, Péter
 -8 HOFFER, Miklós b: 29 Nov 1928
 - + URBÁN, Margit b: 08 Jan 1933
 -9 HOFFER, Ágnes b: 04 Dec 1955, d: 02 Jun 1990 Pilismarót, Esztergom vm.
 - + MESTER, István b: 1955
 -10 MESTER, Nicolette b: 02 Dec 1981
 -10 MESTER, Krisztina b: 03 Sep 1983
 -9 HOFFER, Katalin b: 17 Nov 1964
 - + ZÖLD, Győző b: 1950
 -10 ZÖLD, Balázs b: 20 Jul 1987
 -10 ZÖLD, Zoltán b: 25 Oct 1988
 -10 ZÖLD, Szabolcs b: 03 Aug 1995
 -7 HOFFER, Magdalena (Lenke) b: 23 Oct 1897 Kiskunfélegyháza, Hung, d: 01 Jul 1987 Opladen, Germany
 - + NÓGRÁDY, István dr. Mindszenti, b: 30 Apr 1892, m: 07 Jun 1917 Kiskunfélegyháza, Hung, d: 1929
 -8 NÓGRÁDY, Mária (Cicuka) b: 18 Mar 1919 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 15 Dec 2007 Chicago, Ill, USA
 - + HOVÁNYI, Gyula Dr., b: 1907 ?, m: 14 May 1938 Budapest, Hung, d: Mar 1978 Chicago, Ill. USA, Foglalkozás: újságíró, újság szerkesztő, Lakhely: Chicago, Ill USA
 -9 HOVÁNYI, Julius b: 1939
 -9 HOVÁNYI, Steven b: 1944
 -9 HOVÁNYI, Mária Éva Magdolna b: 25 Apr 1946 Eichendorf, Dingolfing-Landau, Bayern, Germany
 -9 HOVÁNYI, George b: 1952
 -9 HOVÁNYI, Thomas b: 1954
 -8 NÓGRÁDY, István Dr., b: 04 Oct 1921, d: Dec 1944 Budapesti ostrom alatt, Foglalkozás: orvos, Lakhely: Budapest
 -8 NÓGRÁDI, József Dr., b: 15 Nov 1924, d: 07 Aug 2015 Singen, Germany; Waldfriedhof Singen, Foglalkozás: vegyészmérnök (BAYER-LEVERKUSEN), Lakhely: Köln, Németország - 2005 után Singen, N.O.
 - + SCHNEIDER, Inge b: 04 Sep 1927, m: 02 Jul 1955 Köln, Germany, d: 25 Feb 2005 Waldfriedhof, Singen, Germany
 -9 NÓGRÁDI, Silvia b: 07 Mar 1957 Köln, Germany
 - + JUERSS, Detlev b: 1951, m: 22 Apr 1989 Heidelberg, Germany, d: Oct 1995 Heidelberg, Germany
 - + KRAFT, Oskar m: Abt 2008
 -9 NÓGRÁDI, Anette b: 13 Dec 1966
 - + KINZIG, Jörg Dr., m: Abt 2005
 -10 KINZIG, Dorothea Elizabeth b: 21 Mar 2007 Tübingen, Germany
 -10 KINZIG, Helene Sofia b: 13 Dec 2008 Tübingen, Germany
 -10 KINZIG, Nikolas b: 11 Dec 2010 Tübingen, Germany
 - + HAECKER, Thomas m: 03 Aug 1991
 - + FRANKOVSKY, Rudolf b: 30 Aug 1894, m: 1951 Chicago, USA, d: 11 Nov 1978 Opladen, Germany, Foglalkozás: tűzér ezredes
 -7 HOFFER, István Antal b: 26 Aug 1890 Kiskunfélegyháza, P-P-S-Kiskun vm.
-

-
-5 ENDRE, Ottilia I. b: 17 Dec 1814 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 07 Jan 1837
Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm.
-5 ENDRE, Johanna I. Zsuzsanna b: 26 Feb 1817 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 10 Mar
1837 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm.
-5 ENDRE, Emilia I. Apollonia b: 28 Jan 1819 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: Bef. 1870
+ BENICZKY, András (Andor) b: 15 Aug 1809, m: 19 May 1847 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun
vm., d: 15 Oct 1848 Szeged, Foglalkozás: megyei táblabíró, Lakhely: Csongrád
-6 BENICZKY, Béla László András b: 06 Dec 1848 Kiskunfélegyháza, Pest Pilis Solt Kis-Kún vm., d:
22 Jun 1849 Szeged
-6 (ENDRE), Kornélia
+ FLUCK, Károly raggambi
+ HARSÁNYI, Pál m: Aft. 1848
-5 ENDRE, József Ernő b: 13 Jan 1821 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 25 Apr 1822
Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm.
-5 ENDRE, Mária I. Anna b: 11 Aug 1823 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: Bef. 1870
+ EKLÉR, Victor b: 1825, m: 04 Nov 1851 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., Foglalkozás: kir
járásbíró, Lakhely: Csákvár
-6 EKLÉR, Ida Antónia Matilda b: 31 Mar 1855 Kiskunfélegyháza, Pest Pilis Solt Kis-Kún vm.
-6 EKLÉR, Dénes b: Aft. 1856
-5 ENDRE, Terézia II. Magdaléna b: 22 Jul 1826 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d:
Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm.
+ LŐRINCZ, Károly b: Ūrüm, m: 28 Dec 1848, Foglalkozás: Uradalmi jószágigazgató, Lakhely:
Székesfehérvár
-6 LŐRINCZ, Sándor László Viktor b: 23 Jan 1855 Kiskunfélegyháza, Pest Pilis Solt Kis-Kún vm.
-6 LŐRINCZ, Etelka b: Aft. 1856
-6 LŐRINCZ, Mária b: Aft. 1857
-6 LŐRINCZ, Vilma b: Aft. 1858
-6 LŐRINCZ, Ida Barbara Rosa b: 20 Dec 1859 Lovasberény, Fejer, Hungary
-6 LŐRINCZ, Ottilia Teréz b: 23 Jan 1862 Lovasberény, Fejer, Hungary
-6 LŐRINCZ, Béla Antal János b: 06 Aug 1868 Lovasberény, Fejer, Hungary
-4 ENDRE, Anna b: 28 Sep 1792 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 06 Oct 1792
Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm.
-4 ENDRE, Rozália II. b: Abt 1786, d: 21 Feb 1809
+ MÁK, János b: 23 May 1784, m: 23 Nov 1803 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm.
-5 MÁK, János b: Abt 1807, d: 28 Mar 1835
+ KREBEK, Katalin b: Abt 1756 Kecskemét, m: 11 Sep 1791, d: Aft. 1795
-4 ENDRE, András II. b: 01 Dec 1795 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 06 May 1850, Lakhely:
Hódmezővásárhely
+ BÁNHIDY, Rozália ns., b: Abt 1805, m: 06 Feb 1822 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 23 Nov
1868
-5 ENDRE, József II. Károly b: 26 Apr 1824 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm.
+ ZSADÁNYI, Terézia b: Abt 1835, m: 25 Jan 1870 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm.
+ ENDRE, Veronika II. b: Abt 1819, m: 22 May 1871 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 03 Feb
1874
+ SALLAI, Katalin b: Abt 1818, m: 23 Apr 1874 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm.
-5 ENDRE, Katalin I. Johanna b: 25 Jun 1826 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: Unknown
+ FIRTLING, Antal b: Abt 1820 Kecskemét, m: 01 Jun 1846 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d:
Unknown
-5 ENDRE, András III. (Andor) b: 26 Nov 1828 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., Foglalkozás:
Tisza szabályozó mérnök, Lakhely: Szeged, később Hódmezővásárhely
+ MAYER, Kornélia d: 1881
-

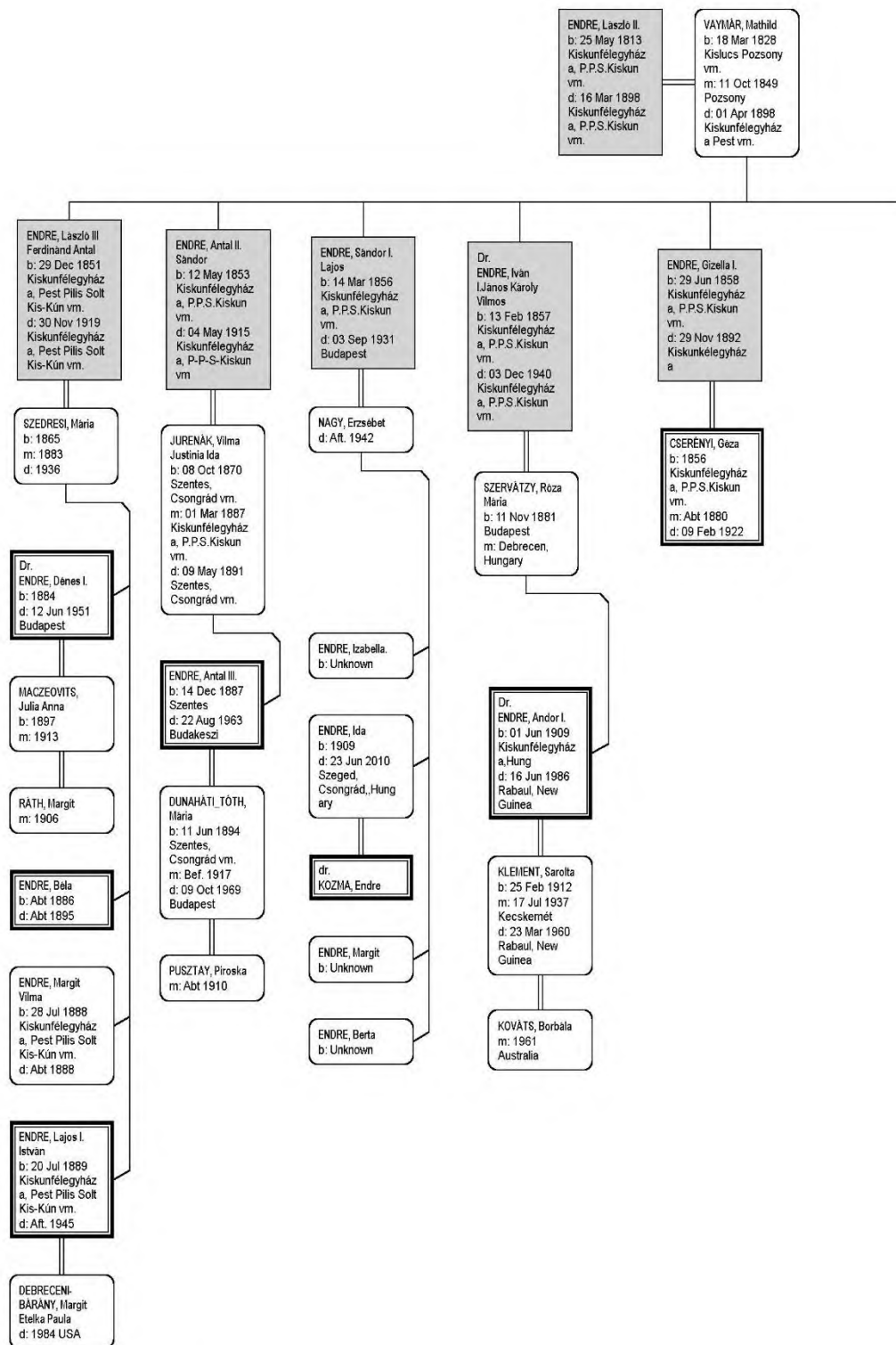
-
-6 ENDRE, Béla I. András b: 19 Nov 1870 Szeged, Hungary, d: 12 Aug 1928, Foglalkozás: festő, iparművész, Lakhely: Hódmezővásárhely
+ TÖRÖK, Zsófia Anna b: 30 Apr 1887 Buzita, Abaúj Torna Vm. Hungary, d: 1950
-7 ENDRE, Sára I. b: 15 Jun 1911, d: 1978
+ SZELŐCZEY, János Dr., d: May 1945, Foglalkozás: orvos, egyet tanársegéd, Lakhely: Budapest
-8 SZELŐCZEY, Sára b: 30 Sep 1936
+ KOVÁCS Dr.
-8 SZELŐCZEY, Zsuzsanna b: 13 Feb 1939
+ PÖLHÖSSY, Béla Dr., Foglalkozás: gépészmérnök
-9 PÖLHÖSSY, Béla András b: 02 Jan 1965
+ [unknown spouse]
-10 PÖLHÖSSY, Norbert b: 10 Nov 1992
-9 PÖLHÖSSY, Balázs b: 03 Sep 1967
+ [unknown spouse]
-10 PÖLHÖSSY, Balázs b: 09 Jun 1992
-9 PÖLHÖSSY, Péter b: 21 Jul 1974
-7 ENDRE, Béla III. b: 03 Oct 1912, d: 1982, Foglalkozás: honvéd százados
-7 ENDRE, Borbála V. b: 04 Feb 1917, d: 1994
+ JENKOVSZKY, Sándor Dr., d: 1994 Budapest, Foglalkozás: vm.-i aljegyző
-5 ENDRE, Orbán I. b: 25 May 1832 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 17 Feb 1833
-5 ENDRE, Gábor I. Sándor b: 10 Feb 1834 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 22 Feb 1835 Kiskunfélegyháza, Pest Pilis Solt Kis-Kún vm.
-3 ENDRE, Rozália I. b: 15 Jul 1756 Kiskunfélegyháza, Hung, d: Aft. 1785 Kiskunfélegyháza, Hung
+ ADONYI, János m: 09 Jan 1774
-3 ENDRE, Ilona b: 29 Apr 1761 Kiskunfélegyháza, Hung, d: 03 May 1761 Kiskunfélegyháza, Hung
-3 ENDRE, András b: 10 Oct 1762 Kiskunfélegyháza, Hung, d: 16 Jul 1764 Kiskunfélegyháza, Hung
-3 ENDRE, Imre I. b: 19 Oct 1765 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 09 Mar 1820 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm.
+ MÁK, Erzsébet b: 01 Feb 1767, m: 27 Jun 1783 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 11 Nov 1815 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm.
-4 ENDRE, Imre b: 10 Jan 1787 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 05 Oct 1790 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm.
+ STIKKER, Klára b: Abt 1768, m: 04 Jan 1816 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., d: 30 Apr 1830
+ KALLÓ, Erzsébet b: Abt 1727, m: 27 Jan 1777 Kiskunfélegyháza, Hung, d: 22 Jan 1804 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm.
-2 ENDRE, György I.
+ SZARVAS, Anna
-3 ENDRE, Veronika II. b: Abt 1819, d: 03 Feb 1874
+ ENDRE, József II. Károly b: 26 Apr 1824 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm., m: 22 May 1871 Kiskunfélegyháza, P.P.S.Kiskun vm.
-

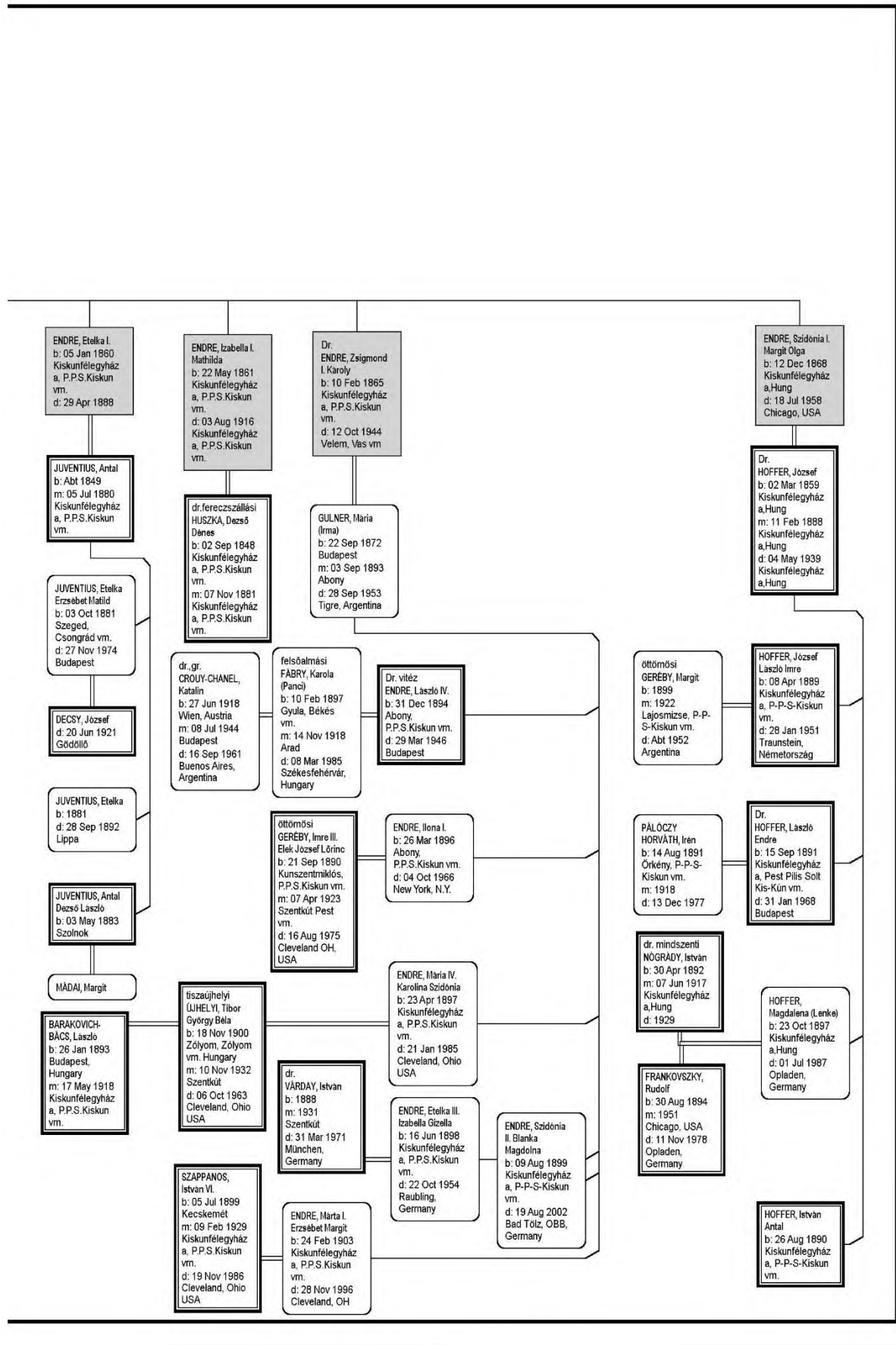
Endre András felnőtt gyerekei, unokái és dédunokái

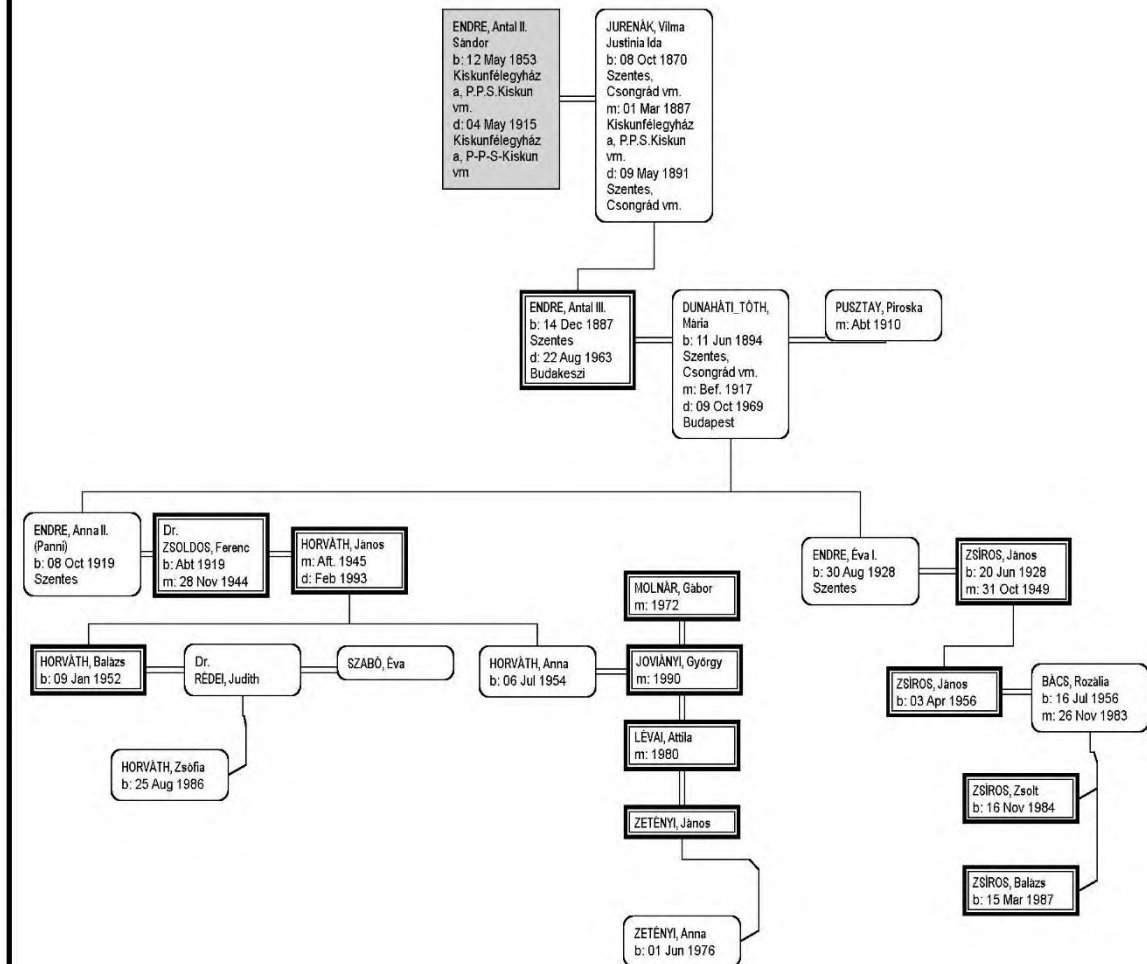

Endre László II.felnőtt kort megért leszármazottai

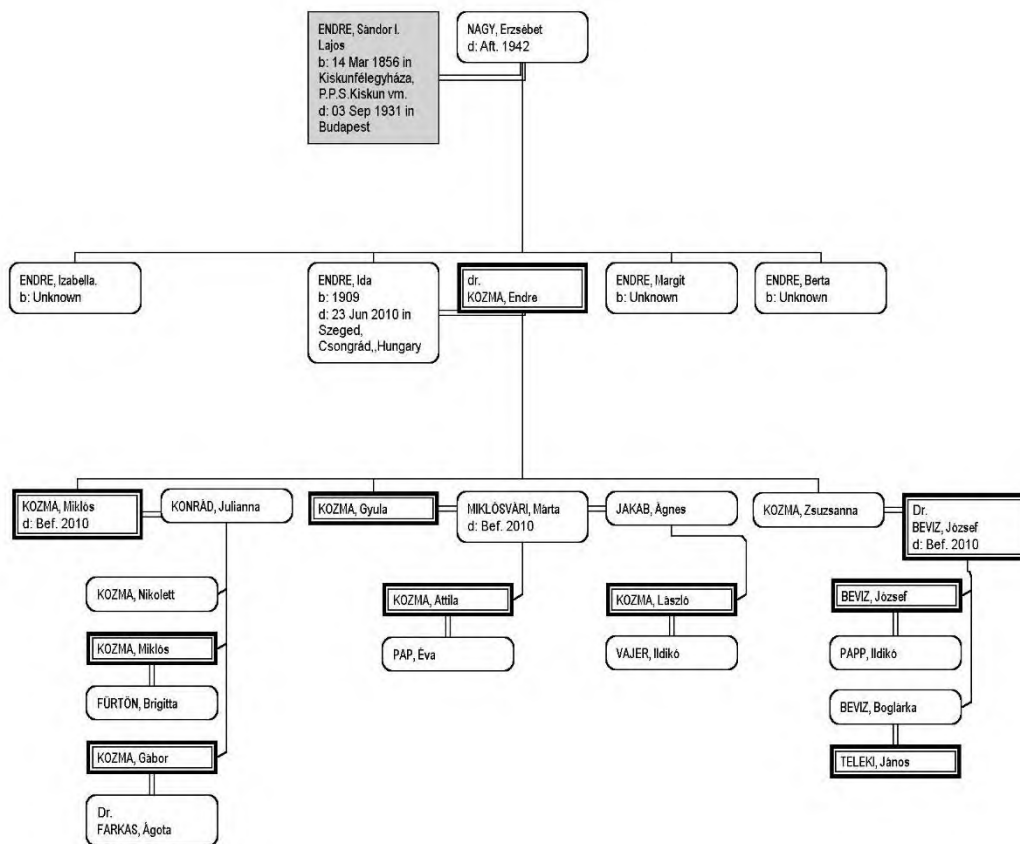

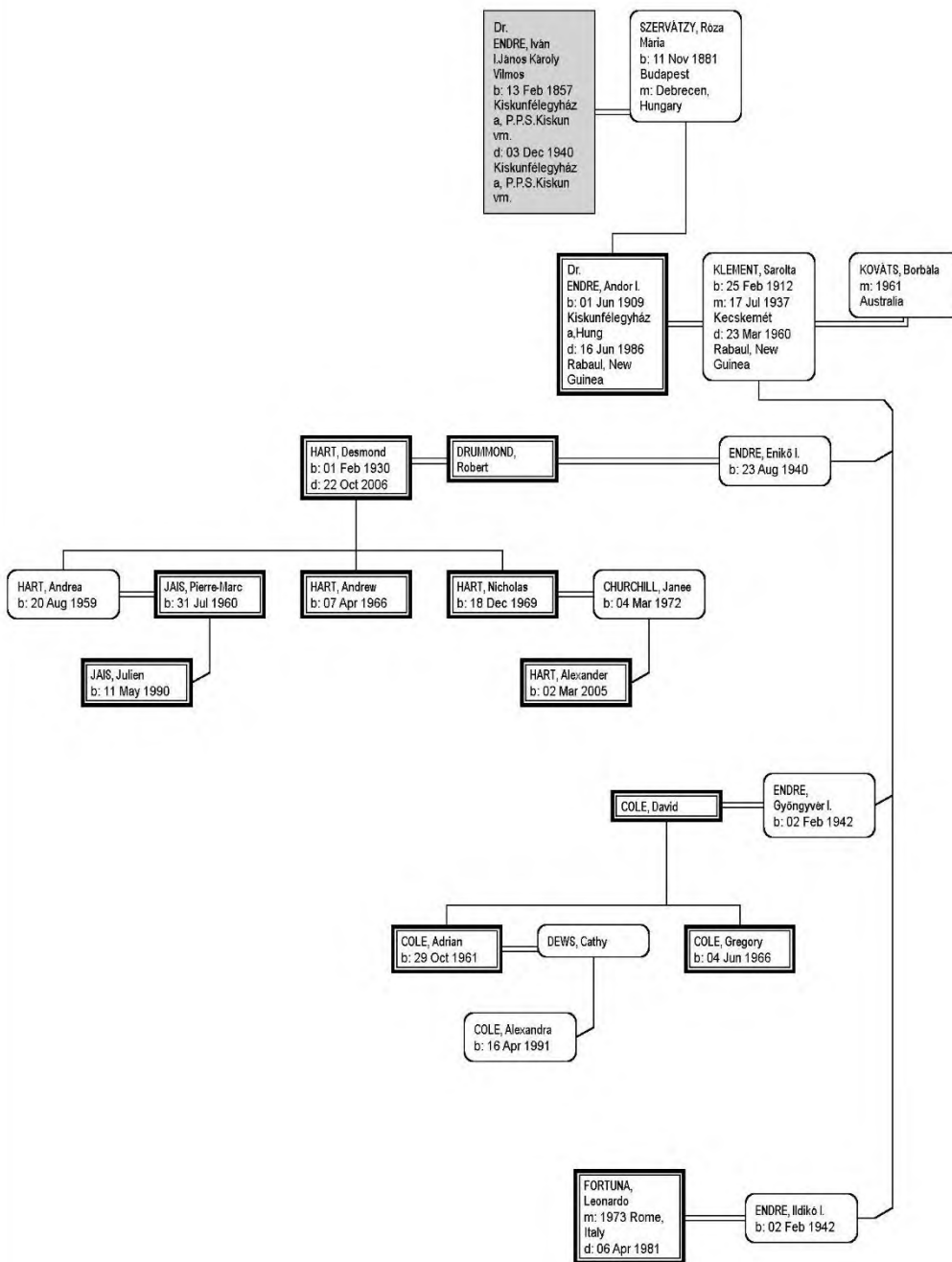
Endre Antal III. leszármazottai

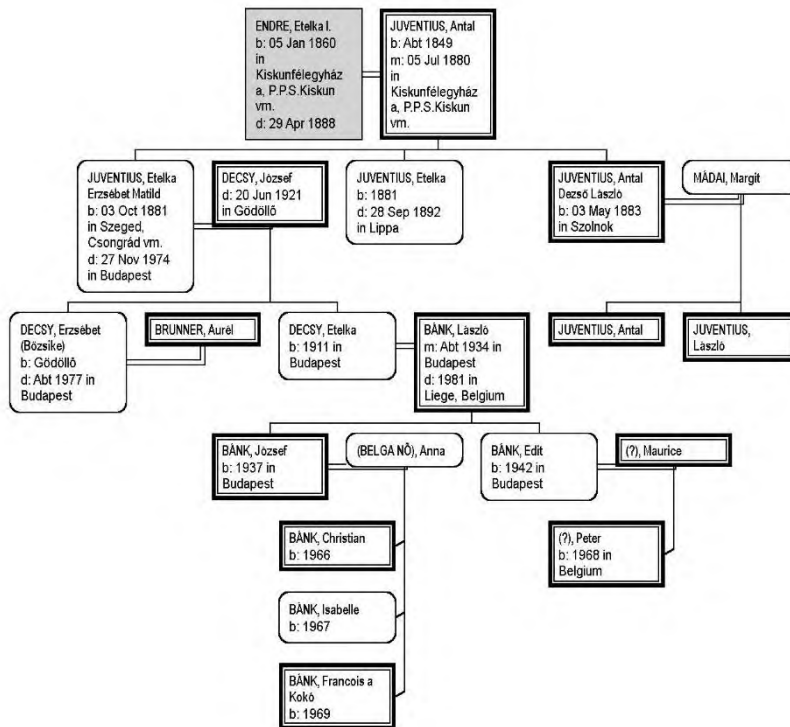
Endre Sándor I, Lajos leszármazottai

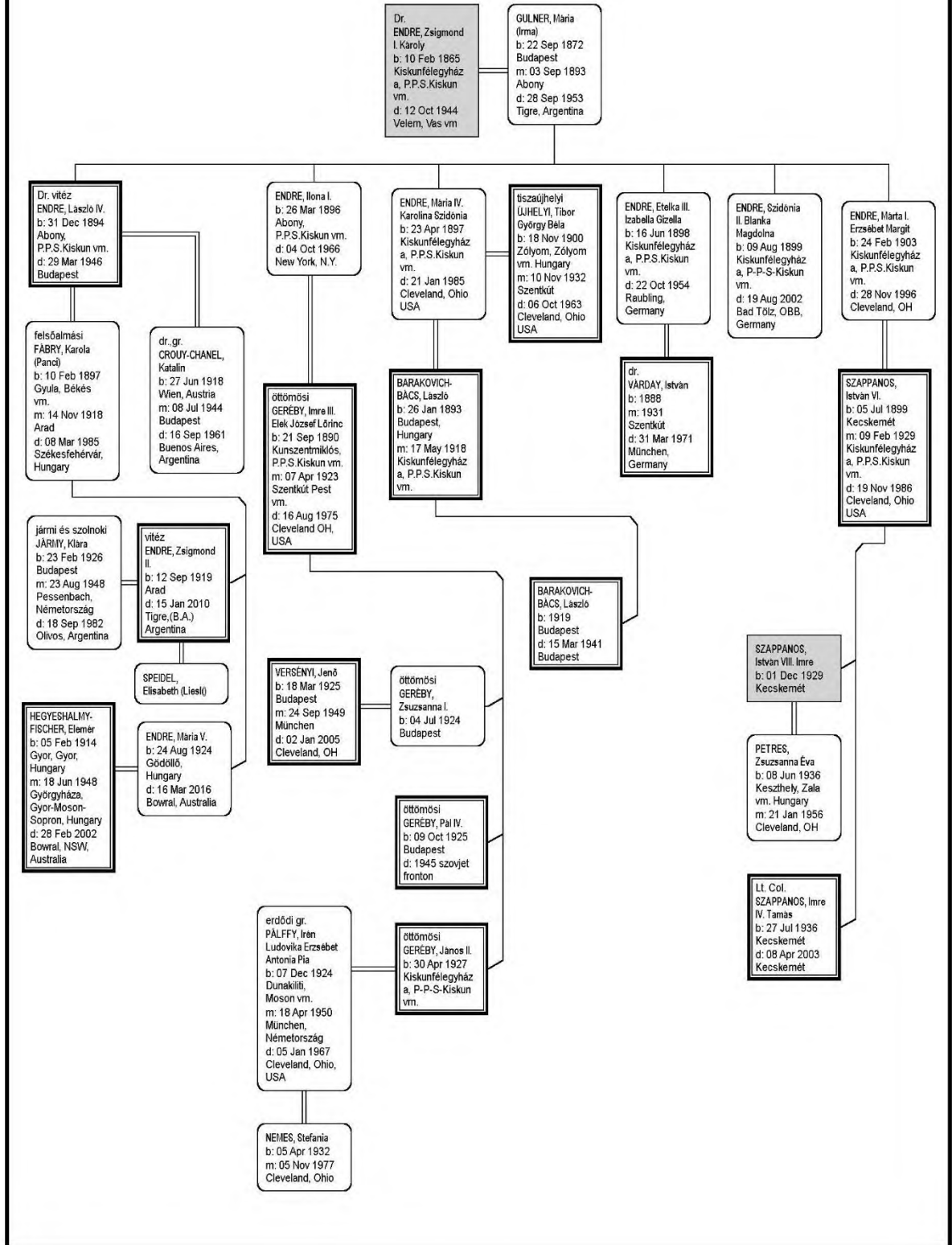
Endre Iván János Károly Vilmos Leszármazottai

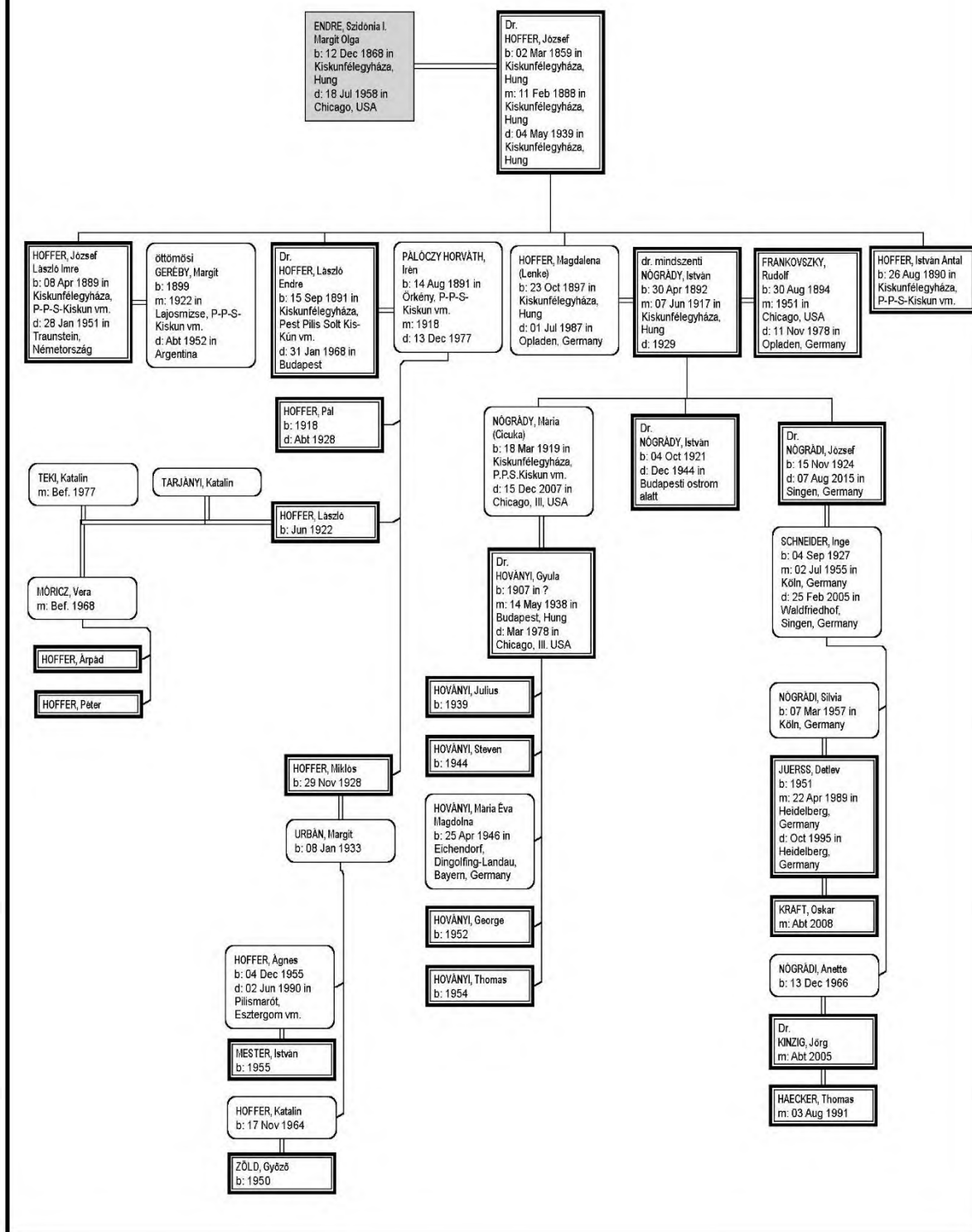
Endre Etelka I. leszármazottai

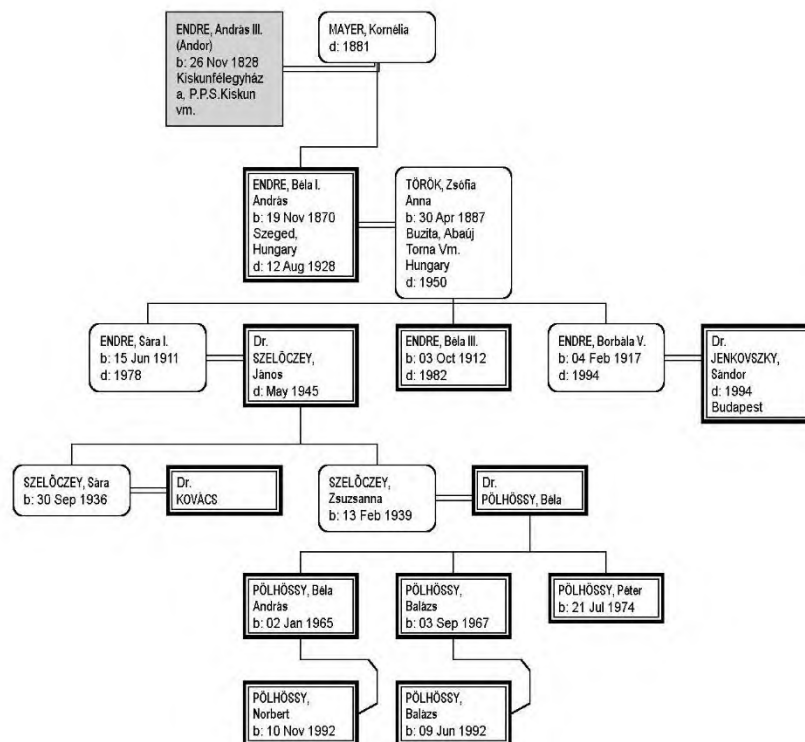
Endre Zsigmond J. Károly Leszármazottjai

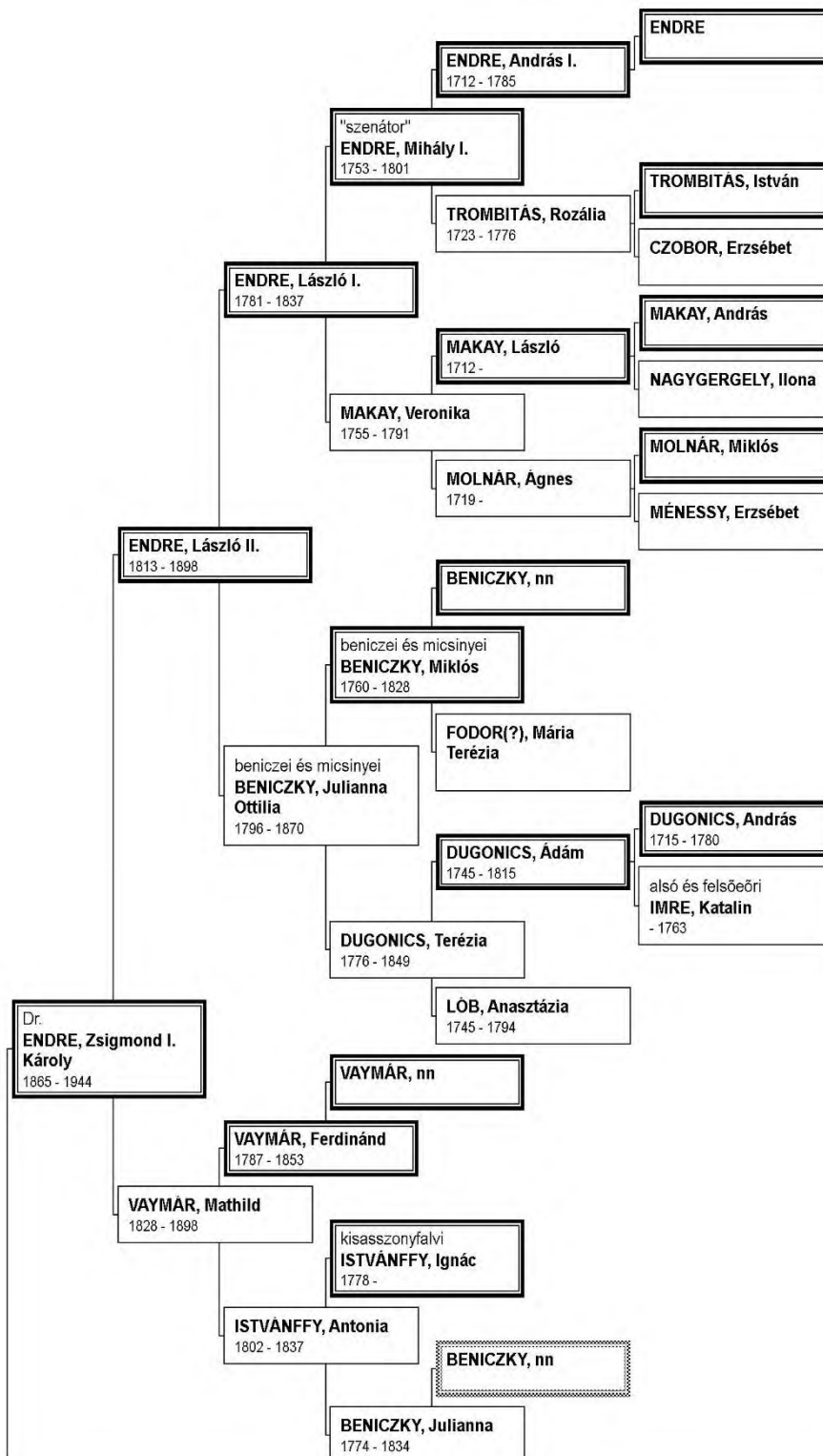
Endre Szidónia leszármazottai

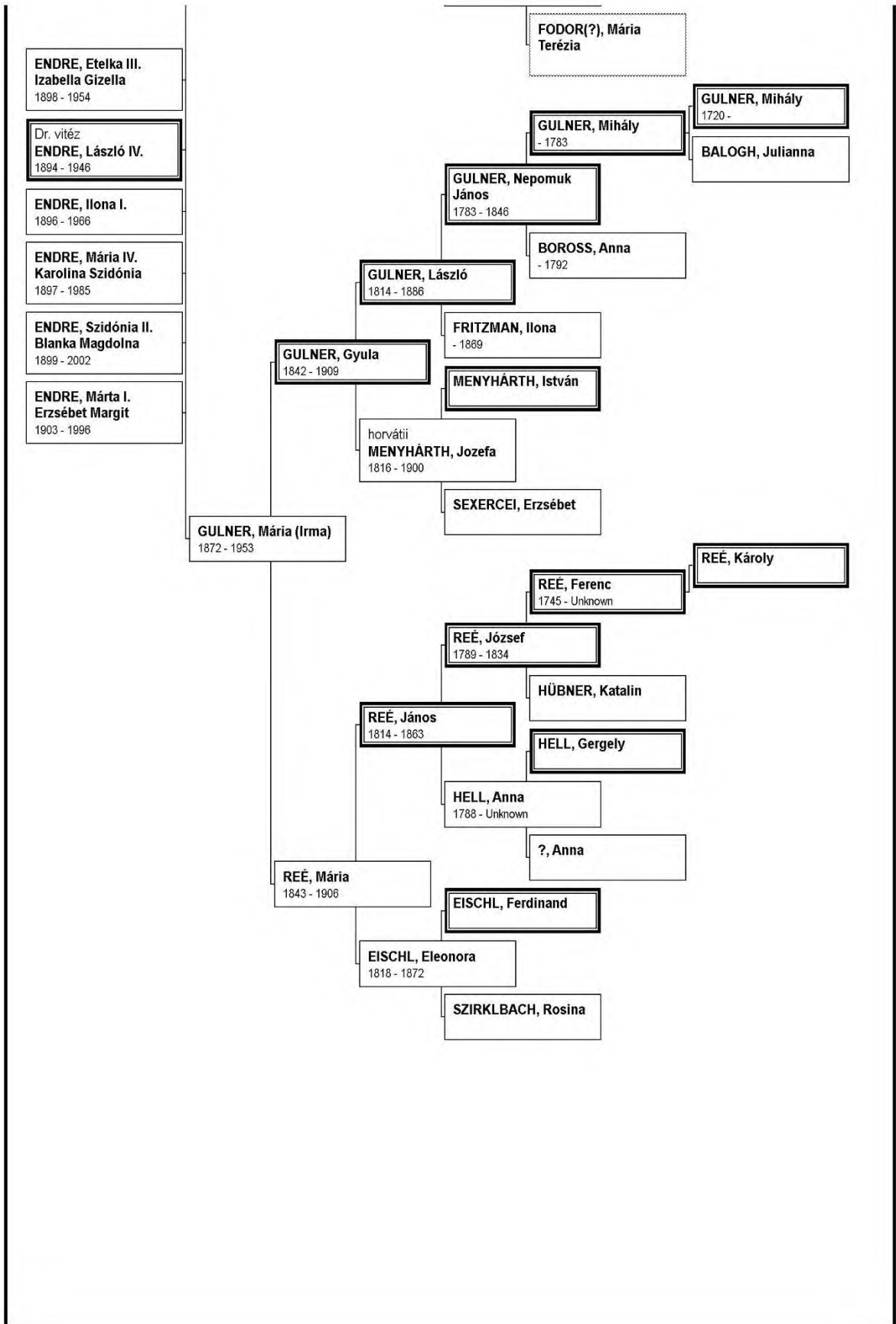

Endre András III leszármazottjai

Endre László, Ilona, Mária, Etelka, Szidónia, Márta ősei

Index of Individuals

(CSERÉNYI, Géza: 6,16
(?), Maurice: 6,22	CSIKÓS, Mór: 2
(?), Peter: 6,22	CZOBOR, Erzsébet: 26
(belga nő), Anna: 6,22	
(ENDRE), Kornélia: 12	
?	
?, Anna: 27	
A	
ADONYI, János: 13,15	
ALMÁSSY, Mária: 2	
ANGYAL, Magdolna: 1,14	
B	
BÁCS, Rozália: 4,19	
BALOGH, Julianna: 27	
BÁNHIDY, Rozália: 12,15	
BÁNK, Christian: 6,22	
BÁNK, Edit: 6,22	
BÁNK, Francois a Kokó: 6,22	
BÁNK, Isabelle: 6,22	
BÁNK, József: 6,22	
BÁNK, László: 6,22	
BARABÁS, Anna Theresa: 9	
BARABÁS, David Robert: 9	
BARABÁS, László Robert: 9	
BARABÁS, Robert: 9	
BARAKOVICH-BÁCS, László (1893): 9,17,23	
BARAKOVICH-BÁCS, László (1919): 9,23	
BENABENTOS, Rocio: 7	
BENEDICT, Anna: 8	
BENEDICT, Christopher: 8	
BENEDICT, Kathrin: 8	
BENEDICT, Lec: 8	
BENICZKY, András (Andor): 12,15	
BENICZKY, Béla László András: 12	
BENICZKY, Julianna: 26	
BENICZKY, Julianna Ottilia: 2,15,26	
BENICZKY, Miklós: 26	
BENICZKY, nn: 26	
BEVIZ, Boglárka: 5,20	
BEVIZ, József (1): 5,20	
BEVIZ, József (2): 5,20	
BEVIZ, Luca: 5	
BEVIZ, Tamás: 5	
BOROSS, Anna: 27	
BRUNNER, Aurél: 6,22	
C	
CHURCHILL, Jane: 5,21	
COLE, Adrian: 5,21	
COLE, Alexandra: 5,21	
COLE, David: 5,21	
COLE, Gregory: 5,21	
CROUY-CHANEL, Katalin: 8,17,23	
	DEBRECENI-BÁRÁNY, Margit Etelka Paula: 3,16,18
	DECSY, Erzsébet (Bözsike): 6,22
	DECSY, Etelka: 6,22
	DECSY, József: 6,17,22
	DETTLINGER, Magdalena: 3,18
	DEWS, Cathy: 5,21
	DRUMMOND, Robert: 5,21
	DUGONICS, Ádám: 26
	DUGONICS, András: 26
	DUGONICS, Terézia: 26
	DUNAHÁTI_TÓTH, Mária: 4,16,19
	E
	EGERSZEGI, Judit: 3,18
	EGRI, Attila: 3,18
	EGRI, István: 3,18
	EISCHL, Eleonora: 27
	EISCHL, Ferdinand: 27
	EKLÉR, Dénes: 12
	EKLÉR, Ida Antónia Matilda: 12
	EKLÉR, Victor: 12,15
	ENDRE: 1,14,26
	ENDRE, Ágnes I. Julianna: 1
	ENDRE, Andor I.: 5,16,21
	ENDRE, András (1751): 1
	ENDRE, András (1762): 13
	ENDRE, András I.: 1,14,26
	ENDRE, András II.: 12,15
	ENDRE, András III. (Andor): 12,15,25
	ENDRE, Anna: 12
	ENDRE, Anna I.: 1
	ENDRE, Anna II.(Panni): 4,19
	ENDRE, Antal (1802): 1
	ENDRE, Antal (1821): 2
	ENDRE, Antal I.: 1,14
	ENDRE, Antal II. Sándor: 4,16,19
	ENDRE, Antal III.: 4,16,19
	ENDRE, Béla: 3,16,18
	ENDRE, Béla I. András: 13,25
	ENDRE, Béla II.: 3,18
	ENDRE, Béla III.: 13,25
	ENDRE, Berta: 5,16,20
	ENDRE, Borbála: 2
	ENDRE, Borbála I.: 1,14
	ENDRE, Borbála IV.: 1
	ENDRE, Borbála Mária: 2
	ENDRE, Borbála V.: 13,25
	ENDRE, Dénes I.: 3,16,18
	ENDRE, Eleanor I. Maria: 3,18
	ENDRE, Emilia I. Apollonia: 12,15
	ENDRE, Enikő I.: 5,21
	ENDRE, Erzsébet I.: 1,14

Index of Individuals

- ENDRE, Erzsébet II.: 3,18
ENDRE, Etelka I.: 6,17,22
ENDRE, Etelka III. Izabella Gizella: 9,17,23,27
ENDRE, Éva I.: 4,19
ENDRE, Flórián Imre: 1
ENDRE, Gábor I. Sándor: 13
ENDRE, Gabriella I. Edit Margit: 4,18
ENDRE, Gizella I.: 6,16
ENDRE, Gyöngyvér I.: 5,21
ENDRE, György I.: 13,15
ENDRE, Helena Róza Mária: 2
ENDRE, Ida: 4,16,20
ENDRE, Ildikó I.: 5,21
ENDRE, Ilona: 13
ENDRE, Ilona I.: 8,17,23,27
ENDRE, Ilona III. Mária: 3,18
ENDRE, Imre: 13
ENDRE, Imre I.: 13,15
ENDRE, Imre II.: 1,14
ENDRE, Iván I.János Károly Vilmos: 5,16,21
ENDRE, Izabella I. Mathilda: 6,17
ENDRE, Izabella II.: 3,18
ENDRE, Izabella.: 4,16,20
ENDRE, János I.Ferenc: 7
ENDRE, János Vilmos Iván: 4
ENDRE, Jella I.: 6
ENDRE, Johanna I. Zsuzsanna: 12
ENDRE, József Ernő: 12
ENDRE, József I.: 1,14
ENDRE, József II. Károly: 12,13,15
ENDRE, József III. Mátyás: 6
ENDRE, József Lajos: 2
ENDRE, Julianna I.: 2,14
ENDRE, Katalin I. Johanna: 12,15
ENDRE, Lajos I. István: 3,16,18
ENDRE, László I.: 2,15,26
ENDRE, László II.: 3,15,16,26
ENDRE, László III Ferdinánd Antal: 3,16,18
ENDRE, László IV.: 6,17,23,27
ENDRE, László V.: 7
ENDRE, Loránt I. Dénes Zoltán: 3,18
ENDRE, Magdalena: 2
ENDRE, Magdalena Franciska: 2
ENDRE, Magdalena I.: 2,14
ENDRE, Margit: 5,16,20
ENDRE, Margit Vilma: 3,16,18
ENDRE, Mária I. Anna: 12,15
ENDRE, Mária III. Franciska: 1,2
ENDRE, Mária IV. Karolina Szidónia: 9,17,23,27
ENDRE, Mária V.: 7,23
ENDRE, Márta I. Erzsébet Margit: 9,17,23,27
ENDRE, Márton I.: 2
ENDRE, Matild Ottilia Antónia: 3
ENDRE, Matild Viktória Julianna: 10
ENDRE, Mátyás I.: 1,14
ENDRE, Miana: 7
ENDRE, Mihály Antal Bálint: 2
ENDRE, Mihály I.: 1,15,26
ENDRE, Mihály II.: 2,14
ENDRE, Miklós I. György Mihály: 2
ENDRE, Miklós II. István: 7
ENDRE, Orbán I.: 13
ENDRE, Ottilia I.: 12
ENDRE, Pál: 1
ENDRE, Pál I. Mátyás: 7
ENDRE, Róza (1748): 1
ENDRE, Róza (1842): 2
ENDRE, Rozália I.: 13,15
ENDRE, Rozália II.: 12,15
ENDRE, Rozina Mária: 2
ENDRE, Sándor I. Lajos: 4,16,20
ENDRE, Santiago I. Tamás: 7
ENDRE, Sára I.: 13,25
ENDRE, Sebastian: 7
ENDRE, Szidónia I. Margit Olga: 10,17,24
ENDRE, Szidónia II. Blanka Magdolna: 9,17,23,27
ENDRE, Terézia I.: 2,14
ENDRE, Terézia II. Magdaléna: 12,15
ENDRE, Terézia III. Rozália: 1
ENDRE, Veronika I.: 2
ENDRE, Veronika II.: 12,13,15
ENDRE, Zoltán I.: 3,18
ENDRE, Zoltán II.: 3,18
ENDRE, Zsigmond I. Károly: 6,17,23,26
ENDRE, Zsigmond II.: 6,23
-
- F
- FÁBRY, Karola (Panci): 6,17,23
FARKAS, ? : 2,14
FARKAS, Ágota: 5,20
FIRTLING, Antal: 12,15
FISCHER, ? (1): 1,14
FISCHER, ? (2): 1
FLUCK, Károly: 12
FODOR(?), Mária Terézia: 26,27
FORTUNA, Leonardo: 6,21
FRANKOVSKY, Rudolf: 11,17,24
FRITSKA, Rozália: 2,14
FRITZMAN, Ilona: 27
FÜRTÖN, Brigitta: 4,20
-
- G
- GERÉBY, Charlotte: 8
GERÉBY, Clarissa: 9
GERÉBY, Imre III. Elek József Lőrinc: 8,17,23
GERÉBY, János II.: 8,23
GERÉBY, John-Ann: 8
GERÉBY, Margaret: 9
GERÉBY, Margit: 10,17,24
GERÉBY, Pál IV.: 8,23
GERÉBY, Pál V.: 8
GERÉBY, Zsuzsanna I.: 8,23
GERÉBY, Zsuzsanna II. Mária: 8

Index of Individuals

GÓTS, Ferenc: 2,14
GÓTS, Rozália: 2
GÓZON, Zsigmond: 2
GULDEN, Éva Sarolta: 9
GULDEN, Ilona Margit: 9
GULDEN, Irén Maria: 9
GULDEN, János Mihály: 9
GULDEN, Pál Tamás: 9
GULDEN, Tamás: 9
GULDEN, Tamás János: 9
GULNER, Gyula: 27
GULNER, László: 27
GULNER, Mária (Ima): 6,17,23,27
GULNER, Mihály (1720): 27
GULNER, Mihály (2): 27
GULNER, Nepomuk János: 27
GYÖRFFY, Gábor: 3,18

H

HAECKER, Thomas: 11,24
HARSÁNYI, Pál: 12,15
HART, Alexander: 5,21
HART, Andrea: 5,21
HART, Andrew: 5,21
HART, Desmond: 5,21
HART, Nicholas: 5,21
HEGYESHALMY-FISCHER, Anita: 7
HEGYESHALMY-FISCHER, Elemér: 7,23
HEGYESHALMY-FISCHER, István: 7
HEGYESHALMY-FISCHER, Kinga: 7
HELL, Anna: 27
HELL, Gergely: 27
HILL, Cathryn Sidonia: 10
HILL, Lauren Ann: 10
HILL, Maxwell Joseph: 10
HILL, Timothy Joseph: 10
HOFFER, Ágnes: 11,24
HOFFER, Árpád: 11,24
HOFFER, István Antal: 11,17,24
HOFFER, József: 10,17,24
HOFFER, József László Imre: 10,17,24
HOFFER, Katalin: 11,24
HOFFER, László: 10,24
HOFFER, László Endre: 10,17,24
HOFFER, Magdalena (Lenke): 11,17,24
HOFFER, Miklós: 11,24
HOFFER, Pál: 10,24
HOFFER, Péter: 11,24
HORVÁTH, Anna: 4,19
HORVÁTH, Antal Mihály József: 2
HORVÁTH, Balázs: 4,19
HORVÁTH, Ilona Julianna: 2
HORVÁTH, János: 4,19
HORVÁTH, József: 2
HORVÁTH, Róza Julianna Laura: 2
HORVÁTH, Sándor László: 2

HORVÁTH, Terézia Amália Róza: 2
HORVÁTH, Zsófia: 4,19
HOVÁNYI, George: 11,24
HOVÁNYI, Gyula: 11,24
HOVÁNYI, Julius: 11,24
HOVÁNYI, Mária Éva Magdolna: 11,24
HOVÁNYI, Steven: 11,24
HOVÁNYI, Thomas: 11,24
HÜBNER, Katalin: 27
HUNNGERFORD PIKE, Anna: 3,18
HUSZKA, Dezső Dénes: 6,17

I

IKVAY, Mihály József Antal: 4,18
IMRE, Katalin: 26
ISTVÁNFFY, Antonia: 26
ISTVÁNFFY, Ignác: 26

J

JAIS, Julien: 5,21
JAIS, Pierre-Marc: 5,21
JAKAB, Ágnes: 5,20
JÁRMY, Klára: 6,23
JENKOVSKY, Sándor: 13,25
JOVIÁNYI, György: 4,19
JUERSS, Detlev: 11,24
JUNG, Daniel Timothy: 7
JUNG, Samantha: 7
JUNG, Steven Leonard: 7
JUNG, Timothy: 7
JURENÁK, Vilma Justinia Ida: 4,16,19
JUVENTIUS, Antal (1849): 6,17,22
JUVENTIUS, Antal (2): 6,22
JUVENTIUS, Antal Dezső László: 6,17,22
JUVENTIUS, Etelka: 6,17,22
JUVENTIUS, Etelka Erzsébet Matild: 6,17,22
JUVENTIUS, László: 6,22

K

KALLÓ, Erzsébet: 13,14
KALLÓ, Ilona: 1,14
KINZIG, Dorothea Elizabeth: 11
KINZIG, Helene Sofia: 11
KINZIG, Jörg: 11,24
KINZIG, Nikolas: 11
KLARÉN, Alexandra: 8
KLEMENT, Sarolta: 5,16,21
KNIE, Borbála: 2,14
KONRÁD, Julianna: 4,20
KÖRTVÉLYESSY, Csaba: 3,18
KÖRTVÉLYESSY, Kinga: 3,18
KÖRTVÉLYESSY, Pál: 3,18
KÖRTVÉLYESSY, Vivien: 3,18
KÖRTVÉLYESSY, Zsolt: 3,18
KOSTYÁK, Ödön: 2
KOVÁCS: 13,25
KOVÁTS, Borbála: 6,16,21

Index of Individuals

KOZMA, Attila: 5,20
KOZMA, Endre: 4,16,20
KOZMA, Gábor: 5,20
KOZMA, Gréta: 5
KOZMA, Gyula: 5,20
KOZMA, Ildikó: 5
KOZMA, Jázmin: 5
KOZMA, Kata: 5
KOZMA, László: 5,20
KOZMA, Miklós (1): 4,20
KOZMA, Miklós (2): 4,20
KOZMA, Nikolett: 4,20
KOZMA, Zétény: 5
KOZMA, Zsuzsanna: 5,20
KRAFT, Oskar: 11,24
KREBEK, Katalin: 12,15
KROFINA, Stefanie: 10

L

LaTORRE ENDRE, Clara: 7
LaTORRE ENDRE, Diego: 7
LaTORRE ENDRE, Facundo: 7
LaTORRE ENDRE, Josefina: 7
LaTORRE ENDRE, Martina: 7
LaTORRE MARTINEZ, Francisco: 7
LaTORRE, Jimena: 7
LaTORRE, José: 7
LaTORRE, Pedro: 7
LÉVAI, Attila: 4,19
LISKAY, Mária: 3,18
LL, Junior: 3,18
LL, NN: 3,18
LÓB, Anasztázia: 26
LŐRINCZ, Béla Antal János: 12
LŐRINCZ, Etelka: 12
LŐRINCZ, Ida Barbara Rosa: 12
LŐRINCZ, Károly: 12,15
LŐRINCZ, Mária: 12
LŐRINCZ, Ottilia Teréz: 12
LŐRINCZ, Sándor László Viktor: 12
LŐRINCZ, Vilma: 12

M

MACCECHINI, Baba: 3,18
MacPHERSON, Angus Scottt: 7
MacPHERSON, Dougal Scottt: 7
MacPHERSON, Russell: 7
MacPHERSON, Samuel Scottt: 7
MACZEOVITS, Julia Anna: 3,16,18
MÁDAI, Margit: 6,17,22
MÁK, Erzsébet: 13,15
MÁK, János (1784): 12,15
MÁK, János (1807): 12,15
MAKAY, András: 26
MAKAY, László: 26
MAKAY, Veronika: 1,15,26
MARTINEZ, Irma: 7

MAYER, Kornélia: 12,15,25
MAZZOCCO, Nadine: 10
McNERNEY, Chad: 3,18
McNERNEY, Maxwell: 3,18
MELÉNDEZ, Nilda Monica: 7
MÉNESSY, Erzsébet: 26
MENYHÁRTH, István: 27
MENYHÁRTH, Jozefa: 27
MESTER, István: 11,24
MESTER, Krisztina: 11
MESTER, Nicolette: 11
MIKLÓSVÁRI, Márta: 5,20
MOLNÁR, Ágnes: 26
MOLNÁR, Gábor: 4,19
MOLNÁR, Miklós: 26
MÓRICZ, Vera: 11,24

N

NAGY, Erzsébet: 4,16,20
NAGYGERGELY, Ilona: 26
NEMES (ENDRE), László V.: 4,18
NEMES, Conrad: 4,18
NEMES, Éva: 4,18
NEMES, Nn.: 4,18
NEMES, Stefania: 9,23
NÉMETHY, Eva Maria: 9
NÉMETHY, István: 9
NÉMETHY, Julia Terese: 9
NÉMETHY, Sophie Lorraine: 9
NÉMETHY, Stephen Paul: 9
NICHOL, Robyn Ann: 3,18
NN, Dominique: 7
NÓGRÁDI, Anette: 11,24
NÓGRÁDI, József: 11,24
NÓGRÁDI, Silvia: 11,24
NÓGRÁDY, István (1892): 11,17,24
NÓGRÁDY, István (1921): 11,24
NÓGRÁDY, Mária (Cicuka): 11,24

P

PADILLA-CHARDI, Veronica: 8
PÁL, Zsolt: 3,18
PÁLFFY, Irén Ludovika Erzsébet Antonia Pia: 8,23
PÁLÓCZY HORVÁTH, Irén: 10,17,24
PAP, Attila: 10
PAP, Austin Thomas: 10
PAP, Dylan Andrew: 10
PAP, Éva: 5,20
PAPP, Ildikó: 5,20
PÁSZTOR, József: 8
PETRES, Zsuzsanna Éva: 10,23
PETRIK, Anna (Mária): 1,14
PÖLHÖSSY, Balázs (1967): 13,25
PÖLHÖSSY, Balázs (1992): 13,25
PÖLHÖSSY, Béla: 13,25
PÖLHÖSSY, Béla András: 13,25
PÖLHÖSSY, Norbert: 13,25

Index of Individuals

PÖLHÖSSY, Péter: 13,25
PUSZTAY, Piroska: 4,16,19

R

RASTELLI, Anabela: 7
RÁTH, Margit: 3,16,18
RAULINAITIS, Alina: 9
RAULINAITIS, Andrius: 9
RAULINAITIS, Emma Inga: 9
RAULINAITIS, Erik András: 9
RAULINAITIS, Livia: 9
RÉDEI, Judith: 4,19
REÉ, Ferenc: 27
REÉ, János: 27
REÉ, József: 27
REÉ, Károly: 27
REÉ, Mária: 27
REIMAN: 1

S

SALLAI, Katalin: 12,15
SAVAGE, Jonathan: 10
SCHNEIDER, Inge: 11,24
SEITZ, David: 8
SEITZ, Elizabeth: 8
SEITZ, Eric: 8
SEITZ, William (1950): 8
SEITZ, William (1986): 8
SEXERCEI, Erzsébet: 27
SINKÓ, István: 1,14
SOLOMON, András Mihály: 9
SOLOMON, Kristóf Sebestyén: 9
SOLOMON, Mária Irén: 9
SOLOMON, Márk Tamás: 9
SOLOMON, Sebastian: 9
SPEIDEL, Elisabeth (Liesl): 7,23
SPEIDEL, Regina: 7
STACEY, Helena Maria: 3,18
STIKKER, Klára: 13,15
SZABÓ, Éva: 4,19
SZABÓ, Imre (1833): 1
SZABÓ, Imre (1846): 2
SZABÓ, Imre (2): 2,14
SZABÓ, Julianna Franciska: 1,14
SZABÓ, Magdaléna (Terézia): 1,14
SZABÓ, Mária: 2
SZAPPANOS, Andrew (Endre II) Mark: 10
SZAPPANOS, Anna-Mária I. (Anikó): 10
SZAPPANOS, George (György II) Steven: 10
SZAPPANOS, Imre IV. Tamás: 10,23
SZAPPANOS, István VI.: 10,17,23
SZAPPANOS, István VIII. Imre: 10,23
SZAPPANOS, Katalin II. Mária: 10
SZAPPANOS, Kristen I.: 10
SZAPPANOS, László V. Bócsa: 10
SZAPPANOS, Nicholas (Miklós II) Anthony: 10
SZAPPANOS, Zachary Andrew: 10

SZARVAS, Anna: 13,15
SZEDRESI, Mária: 3,16,18
SZELŐCZEY, János: 13,25
SZELŐCZEY, Sára: 13,25
SZELŐCZEY, Zsuzsanna: 13,25
SZERVÁTZY, Róza Mária: 5,16,21
SZIRKLBACH, Rosina: 27

T

TANNER, Zoey Maree: 7
TARJÁNYI, Katalin: 11,24
TEKI, Katalin: 11,24
TELEKI, Borbála: 5
TELEKI, János: 5,20
TELEKI, Zsuzsanna: 5
TISSONE, Paola Maria: 7
TOMASCHEK, Attila: 8
TOMASCHEK, Endre: 8
TOMASCHEK, István: 8
TOMASCHEK, Izabella Maria: 8
TOMASCHEK, László: 8
TOMASCHEK, László Sándor: 8
TOMASCHEK, Lucia Maria: 8
TÖRÖK, Zsófia Anna: 13,25
TROMBITÁS, István: 26
TROMBITÁS, Rozália: 1,14,26

U

URBÁN, Margit: 11,24

Ú

ÚJHELYI, Tibor György Béla: 9,17,23

V

VAJER, Ildikó: 5,20
VÁRDAY, István: 9,17,23
VAYMÁR, Ferdinánd: 26
VAYMÁR, Mathild: 3,15,16,26
VAYMÁR, nn: 26
VENERIS, Geoff: 7
VENERIS, Poppy: 7
VERSÉNYI, Jenő: 8,23
VERSÉNYI, Judith Ilona: 8
VERSÉNYI, Katalin Maria: 8
VERSÉNYI, Zsuzsanna (Mimi) Andrea: 8
VUJEVICH, Aloysia Terézia Ida: 1
VUJEVICH, Hyeronimus Zachariás: 1
VUJEVICH, Izabella: 1

W

WILD, Elizabeth: 8
WILD, Phillip: 8
WILD, Sarah: 8
WILLIAMS, Kate: 8
WOLSTEIN, Lisa: 7

Z

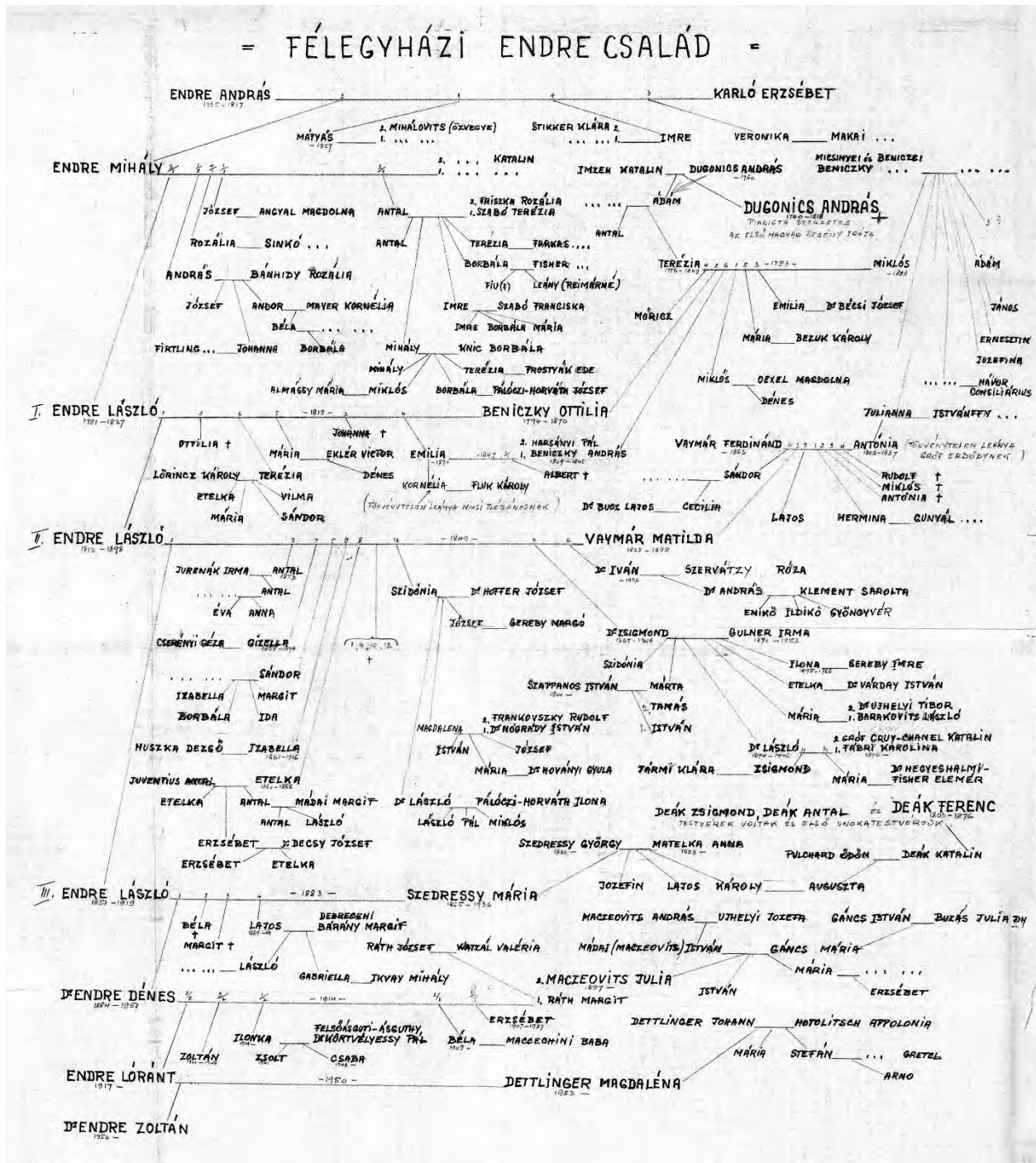
ZETÉNYI, Anna: 4,19

Index of Individuals

ZETÉNYI, János: 4,19
ZÖLD, Balázs: 11
ZÖLD, Győző: 11,24
ZÖLD, Szabolcs: 11
ZÖLD, Zoltán: 11
ZSADÁNYI, Terézia: 12,15
ZSÍROS, Balázs: 4,19
ZSÍROS, János (1928): 4,19
ZSÍROS, János (1956): 4,19
ZSÍROS, Zsolt: 4,19
ZSOLDOS, Ferenc: 4,19

A FÉLEGYHÁZI ENDRE CSALÁD TÁBLÁZATA – ENDRE LÓRÁNT KÉZRAJZA

Készítette Endre Lóránt Ausztráliában cca. 1975

III. ÉLETRAJZOK, BIOGRÁFIÁK

ENDRE LÁSZLÓ I. ÉLETÉRŐL

ENDRE LÁSZLÓ KAPITÁNY BESZÁMOLÓJA A GYŐRI CSATÁRÓL

A félegyházi Étidre László nótárius, aki a nemesi felkelésben kapitányi rangot viselt, rendszeresen tudósította a tanácsot az eseményekről. 1809 augusztus 2-án kelt levelében a győri ütközet (szabadhegyi csata) utáni eseményekről és hangulatról számol be.

Különös Bizodalmmú Drága Uraim, s Atyámfiái, Barátim!

Én az nagy ármadától megszakadot sereggel, (melly a Győri szomorú ütközetünk alkalmatosságával történt) költ bujdosásomból meg kerülvén, minek utánna Komáromban 3 napokat nyugodtunk ismét Győr alá masíroztunk, és mi azonnal a Kordon tartására alkalmaztattunk, nyoltz nap ott lévén azon nyomorult ki rablott Csanakon az embereink sem egy falat kenyeret sem egy falat húst kivévén nyers uborkát és Krumplít éretlen gyümölcsöket kaptak, melly még a Dühös ellenség praédálása alól fen maradtak magunknak 3 személyre élelmünk azon kevés napok alatt 193 forintba került, — a Kordon szabad hegyen által Sz: Ivány és fölülről a Rába vizéig tartatik Győrtől fél órányira mindenüt, épen tegnap előtt látogatott meg bennünket Narbonne Franczia Generális, ki most magát Magyar Ország egyik része Gubernátorának írja, ki mondhatatlan benne az emberség a becsület mellyel hozzánk viseltetik. Gyakran pompás bálokat ad Győrben és invitál minket is, az egyéb tisztjeik is majd meg esznek bennünket de ugyan tett recvisitiot Győrben Pénz és naturálékban 3 milliót meg halad, — A Békesség kidolgozására rendelt Tagoknak Győrben leendő öszve jöveletekre már a naps meghatároztatott, de mi okból nem tudom meg változott, és más terminussal Sopronban által tétetett. Minden hadi embernek ezentül Győrben a Francziákkal barátkozni meg tiltott.

A Győri Batáliában volt veszteségünk leg hitelesebben a sebesekkel együtt Hétezerre a Franczok részéről Tíz ezerre mégyen, ezen ütközetről előttünk aszt mondotta volt Narbonne Generális, — Hogy ezen részekről gyalázatosan ki esett ütközetet A prothocollumjokban sem fogják bé írni, annyi veszteségével történvén meg mondván, a holot minden Császári Katonáinkra 6 Franczia eset, igaz is mert mi 14 000-ren ők pedig 50 000-ren fölül voltak,

de azis igaz ám, hogy mi is elülhetünk a Hadi tudományainkal, vagyha ez nem hibáz fölötte gondtalanok vagyunk, eszt az észrevételemet nagy gradusban tapasztaltam ezen ütközetben, ha az ellenségnek csak egykevessel lett volna nagyobb bátorsága, mind egylábíg le konczolhatott volna bennünket.

Herczeg Károly magát armádiájával együtt le fogja húzni Komárom alá, és az egész Császári Hadi erő ott fog concentráltatni, a Magyar Comandó szavak és minden Hadi manipulatiók németre változnak, mindenki aki Insurectióban szolgáló zsoldos Katonák a Reguláris Regementekben fognak felosztattni, és azok helyei az Insurectionalis Glédban azok, kik őket állították fognak bé állani, — A Fegyver nyugovás után mely folyó holnap 16-án fog elltellni, remélnünk egy Decisoria batáliát, akkor ha fűben nem harapunk, megyünk örömmel Hazafelé viszek újságot eleget, — Sok Vármegye ugyan ebül viselte magát, némely része Hazáig meg sem állott, Nevezetesen Neograd mellynek a Regementünk a nevét viseli Pestig meg sem állott, a Kapitányaik-ferhet alá kerültek magam is voltam benne bírónak ki nevezve, tapasztalni köllött ezen ütközetben hogy a Reguláris Katonák ki nem állották úgy a Tüzet mind a mi Kun gyerekeink, és Davidovits Generális maga ezek oltalma alá húzódot, s aszt mondotta, hogy Test őrző Gárdájának ezentül akár hová mégyen, csak a Kunokat Jászokat fogja maga mellé venni. — Másszor többet ezek után magamat Barátságokban ajánlván vagyok Kedves Barátom Uraiméknak

Endre Kapitány

Eredeti, Endre kapitány által irt levél.

B-KmL KfIt V. 101. B. A⁴ 16 C 2 F 5 N 28/1809.

A kunok a magyar feudális hadseregen belül évszázadokon át katonai hagyományaikhoz méltó szerepet játszottak. Itt csupán néhány példát említünk. A hétéves háborúhoz mind anyagiakban, mind katonában jelentős segítséget adtak. Ekkor állítottak fel az önálló jászkun huszárezredet, melyet 1800-ban átszerveztek reguláris lovassággá, s átadták a nádor tulajdonába, Palatinális Regiment néven. II. József császár török elleni háborújához a Jászkunságból 600 lovas katonát toboroztak, 1796-ban az ország által megajánlott 50 000 katonából 723 lovas kiállítása jutott a kerületre.

Insurrectio meghirdetésére a napóleoni háborúk idején háromszor, harcra csak egyszer került sor. A Jászkun Kerület részt vett a nemesi felkelésben de ugyanezen időszakban a korábbiakhoz hasonlóan a reguláris hadsereg számára is jelentős számú katonát adott. A 350 inszurgens kiállítása és a felkelés egyéb költségeinek fedezése 80 000 forintba került, ebből 40 000 forintot a lakosságra vetettek ki, a többi a kerület közös kasszájából fedezték. Ehhez járultak még egyéb háborús terhek: az átvonuló katonaság élelmezése, szállásolása, a fuvarozások terhei, a sáncépítéshez adott munkaerő biztosítása, azok élelmezési költségei, stb., melyek ellenértékét a kincstár évek múltán is csak részben térítette meg.

Rugonyi Kiss Iván: Az utolsó nemesi felkelés

...Abdánál teljesített előőrsi szolgálatot, állandóan nyugtalanítva az ellenségtől, anélkül, hogy annak puskázása benne nagyobb kárt okozott volna. 13 napi fárasztó elővigyázat után — kivéve Endre kapitány alatt fél századot! — az osztályt Győr alá rendelték, hogy a 14-i ütközetben résztvegyen. Körülbelül ½ 2-óra kor állt a csatasorba s „*az elővigyázatokon már megfáradt és még soha hasonlót nem próbált osztály az ellenségnek rettenes tüzelését az ütközet végéig kiálltatta*” s a visszavonulókat a hátrétdben többszöri visszafordulásával önfeláldozóan védelmezte. Megsebesült Mihalovits kapitány és 12 ember, elesett kettő. (L. bővebben I. k. 181—183. 1.).

Az előőrsi szolgálaton Endre kapitány vezetése alatt visszamaradt fél századot az ellenség körülvevén, a hős százados 1 ember és 3 ló veszteséggel átvágta magát és br. Meskó tábornok alatt egyesülvén a bácsi osztállyal, annak sorsában osztozott (I. k. 209. 1.).

A jász-osztály 15-én Komáromban tábort ütött, itt a következő nap br. Davidovich kerületi parancsnok szemlélte meg s a tiszteket megdicsérvén, meglegedését az egész osztálynak tudtára adatta.

Junius 18-tól az osztály résztvett a Győr felmentésére tett kísérletekben. 29-én Komáromban ismét táborba szállt és július 1-ig gyakorlatozott. Ekkor kémszemlére küldötték Ács felé; itt találta az ellenség követét, kitől a »fegyvernyugvásról szóló leveleket átvette« s Komáromba visszatérve, még két hétig gyakorlatozott. 14-én az ezreddel egyesült.

Egy kis történelem, a fentiek megértéséhez. (a magyar Wikipédiából):

...Mivel a nemesség nem fogadta el Napóleon ajánlatát, megindult a nemesi felkelés (latinul insurrectio). A háború folyamán az ország védelmére a nemesség – a bécsi udvar felhívására – fegyvert fogott a korabeli Európa legjobban felszerelt, legképzettebb és legjobban irányított hadseregével szemben. A „vitélő nemesség” bevonuló tagjai, az „inszurgensek” egy dunai és egy tiszai hadosztályt alkottak, melyben vármegegyük egyenruhájában vonultak hadba. A napóleoni háborúk során az első insurrectióra 1797-ben került sor, amely azonban egy hónapnyi gyakorlatozás után feloszlott. Nem került sor bevetésükre 1800-ban és 1805-ben sem.

1809 áprilisában ismét fegyverbe hívták a nemesi felkelő csapatokat, akik a Nyugat-Magyarországra benyomuló francia reguláris haderők ellen vonultak.

Június 13-án este került sor az osztrák táborban arra a haditanácsra, mely a harc mellett döntött. Ebben jelentős szerepet játszott Laval Nugent vezérőrnagy, aki a felderítési adatokból tévesen 15 000 főre becsülte a valójában 50 000-es francia-olasz sereg létszámát. A hadvezetés a téves adatok alapján úgy gondolta, hogy pusztán védekezéssel képesek lesznek felőrölni a francia sereg támadását. A franciák ezzel szemben tisztában voltak az ellenség erőivel, így a szárnyakon átkaroló hadműveletet készítettek elő, mivel a nehezebben megtörhető osztrák regulárisok alkották az ellenséges erő gerincét.

A sereg másnap június 14-én, Győr közelében a csanaki domboknál megütközött a franciákkal. Az első francia támadások hajnalban kezdődtek, és ekkor derült ki a francia hadvezetés számára, hogy az osztrákok

harcolni fognak. Az osztrák oldalon Nugent fatális tévedésére csak a délelőtt során derült fény, ám János főherceg mégsem rendelte el a visszavonulást. A franciák tüzéségi tűz után indítottak frontális rohamot az osztrák állások ellen. Ezt a védők nem csak visszaverték, hanem ellentámadást is indítottak és a Pándzsapatakig verték vissza a támadókat. A franciák második rohama nagyobb sikerrel járt, ekkor ugyanis már áttörték az első védelmi vonalat, ám a második vonalon támadásuk kifulladt, és az osztrákok ellentámadása ismét a patakig szorította vissza őket. János főherceg azonban nem rendelte el a franciák patakon túli üldözését, hanem inkább csapatai sorait próbálta rendbe szedni. Ez a döntés a csata szempontjából később végzetesnek bizonyult. A legrosszabb helyzetben a magyarok voltak, akiknek silány fegyverzete (a puskák némelyikének még ütősege sem volt, így semmiképp nem lehetett volna vele tüzelni!) nem tette lehetővé a modern fegyverekkel felszerelt és a sokkal fegyelmezettebben küzdő franciák elleni hatékony harcot.

János főherceg döntése következtében a francia csapatok időt nyertek és újra felfejlődtek, majd délután 4 órakor ismét támadást indítottak az osztrák állások ellen. A két támadást is visszaverő osztrák-magyar csapatok már igen kifáradtak, így a franciák áttörése egyre bizonyosabbnak tűnt. Mecséry Dániel, a magyar balszárny vezetője ezért csapatai egy részét a főerő megsegítésére küldte. Ez főleg annak volt köszönhető, hogy a bekerítést világosan látó János főherceg nem értesítette őt a készülő ellenséges műveletről, így az már csak akkor vált számára világossá, amikor befejeződött. A magyar lovasság összetorlódott a patak kiszáradt medrében, ahol a francia ágyúk erős tüze is verte őket. Több sikertelen kimenetelű ellentámadás után a teljes hadosztály menekülni kezdett, és magukkal rántották a segítségükre küldött Hadik-huszárezredet is, amelyen keresztüllovagoltak, ezzel azt is felbomlasztva és menekülésre készítetve.

A balszárny teljes összeomlása után a vereség teljesen egyértelművé vált, ám János főherceg csak akkor adta ki a parancsot a visszavonulásra, amikor a franciák már végleges bekerítéssel fenyegették csapatait. Ekkor a Habsburg haderő Komárom irányába vonult vissza, többnyire rendezetten és fegyelmezetten. A csatában az osztrák–magyar sereg körülbelül hatezer embert veszített, míg a franciák vesztesége háromezer főre rúgott. A francia győzelem nagy eredménye volt, hogy János főherceg hadserege jó időre alkalmatlanná vált arra, hogy újra harcba szállhasson. A franciák többnyire dicsérően szóltak a magyar nemesi felkelők helytállásáról, azon véleményüknek hangot adva, hogy a magyar nemesek „vitéznek, de még gyakorlatlanok”.

A bécsi udvar kritikus szemlélete egybevágott az ellenzék, a későbbi reformerek érdekeivel, akik az inszurrekciót elavult és felesleges intézménynek tartották, a feudális kiváltságok elleni harc részeként. Ennek oka az volt, hogy a magyar nemesség tagjai arra hivatkozva élveztek adómentességet, hogy ők a vérükkel adóznak („vitézlő nemesség”). Petőfi Sándor „A nép nevében” című versének köszönhetően az eset „győri futás”-ként híresült el, és az évek folyamán legenda szövődött köré. A csata tudományos feldolgozása magyar nyelven a 19. század végén kezdődött meg, ám ez csak 1945-ig tarthatott, amikortól ismét csak egy meghatározott szempont szerint lehetett értelmezni az eseményeket. A mai történészek többsége a csatát már egy szükségszerű vereségként látja, amelyet a kor legjobban felkészült hadserege mért a Habsburg hadakra, és amelyben a magyar nemesség a körülményekhez képest jól helytállt.

Endre László császári kitüntető oklevele a győri csatában teljesített hősiességéért, amiben őt a Kiskun kerület ülnökévé teszi.

1457 539

Serenissimi Caesaris ac Hungariae et
 Bohemiae Regis Haereditarii Principis, Archiducis Austriae
 et cetera, ac insignis Ordinis Sancti Stephani Regis, Apostoli-
 co Imperio, et cetera, Regis Hungariae, Galliciae, et cetera, Honora-
 bilis Praedicti Regis Capitanei, Comes et Audacis, Turcicum et Cuman-
 norum, et cetera, S. Majestatis Generalis Curiae Marschalli, duarum
 Legionum Equestrium Ordinis Militiae Hungaricae Colonelli Proprieta-
 ri, Comitatum Best Bili et Solch, arculariorum suorum Supremi et
 Perpetui Consulis, Consulis Regis Locumtenentialis Hungarici nec non
 Tabulae septemviralis Praesidis, et per diem Regnum Hungariae
 Locumtenentis Regis Novum Egregio Ladislao Endre Districtus
 Minoris Cumaniae Ordinario Praepositi hinc intendantum: Adhesa
 tam Suae Serenitatem Caesaris Regiam habita laudabilium et
 suum Dotum et Qualitatum, Fidelium Praetores ac stibum servi-
 tiorum per decursum Viginti quinque Annorum continuo in publi-
 cis Officiis, et in duplici generali Regni Promotione, et quidem
 Anno 1815 in qualitate Superioris Locumtenentis, Anno autem 1819
 in qualitate Secundarii Epistoli Magistri, exantiaorum, et per ea
 sibi comparativum Meritorum Recognitiones; — Eundem in Gallicianalem
 Praepositi ex parte Districtus Minoris Cumaniae, in locum Egregii et
 quoniam Beter in Districtualem Cumaniae Minoris Capitaneum
 promoti, ea ratione, ut omnibus Scribis, Praerogativis, et Emolu-
 mentis eidem Officio Praepositi cohaerentibus uti frui, et gaudere
 valeat, benignè denominasse, hancque benignam suam Denomi-
 nationem eidem pro ulteriori Notitia ac Directione intimari jus-
 sisse. Datum in Arce Regia Rudensi Die Decima septima Mensis
 Septembris Anno Domini Milleesimo Centesimo Vigesimo Nono.

Ad Serenissimum Suae Caesaris Regiam Serenitatis
 Ordinis Regni Hungariae Galliciae, Marschallum.

Josephus Hoffner

Decretum Officii pro vice-resoluto Gallicianali Praepositi Ladislao Endre.

Az eredeti latin szöveg fordítása

A fenséges császári, magyar és cseh királyi örökös herceg, Ausztria főhercege, aranygyapjas lovag és a Magyar Királyi Szent István-rend nagykeresztes lovagja, Magyarország nádora és főkapitánya, a jászok és kunok ispánja és bírója; Ő Szent Császári és Királyi Apostoli Felsége tábornagya, két magyar lovas ezred ezredese és tulajdonosa, Pest, Pilis és Delt törvényileg egyesített vármegyék örökös főispánja, a Magyar Királyi Helytartótanács és a Féltszemélyes Tábla elnöke és Magyarország királyi helytartója nevében **vitésző Endre Lászlónak**, a Kiskun kerület tényleges esküdtjének a következőket hozzuk tudomására: Ő mélyen tisztelt Császári-királyi Fensége, miután megkapta lelkének, továbbá a köz szolgálatában és két országos nemesi felkelésben, továbbá 1805-ben főhadnagyi minőségben, 1809-ben pedig második lovaskapitányi minőségben 25 éven át folyamatosan nyújtott hűséges és hasznos szolgálatainak és tulajdonságainak dicséretes ajándékát, a fentiek miatt és által a javára tanúsított érdemek viszonozásaként a Kiskun kerület nádori ülnökévé teszi Őt vitésző Péter Zsigmond helyett, akít a Kiskun kerület kapitányává léptetett elő, azért, hogy minden, az ehhez a tisztséghez tartozó joggal, előjoggal és előnnyel élhessen, élvezhesse azokat és azoknak örvendhessen, és megparancsolta, hogy kegyesen kinevezzék és ezt a kegyes kinevezését kiadják neki további értesítésként és iránymutatásként.
Kelt Budán, a királyi várban, az úr 1829. évében szeptember 27-én.

Ő Császári-királyi Fensége, a magyar királyi nádor úr kegyes parancsára

Stoffer József sk.

ENDRE LÁSZLÓ II. ÖNÉLETRAJZA

Endre László II (1813-1898), felesége Vaymár Matild

Endre László I. (1781-1837) és Beniczky Etelka fia.

1874.okt.16.

Leírtam röviden gazdai pályámat, leírtam hivatalos foglalkozásomat - társadalmi állásomról is feljegyzek egyet-mást. - Kora gyermekségem óta úgy emlékezem, hogy békeszerető voltam, még mint játszó gyermek sem emlékezem, hogy pajtásaimmal, vagy testvéreimmel viszálykodtam volna. A becsületről szinte kora gyermekségem óta szinte nem csak helyes fogalmaim voltak, de éppen úgy nem emlékezem, hogy valaha okom lett volna valami becsület-ellenes cselekményemért ön lelkiismeretem előtt megpirulni. - Boldogult jó apám a szó szoros értelmében igazi lovagias becsületességű ember volt, nem bírnék csak árnyékát is egy ténynek felmutatni, ami meg nem felelt ama nagy szónak: "feddhetetlen becsületesség". Jó anyám meg éppen mintája volt egy földi nőnek, akit úgy kell nevezni, hogy "Angyal". Az ő korlátolt szűk anyagi állapotához miként alkalmazkodott, miként láttam őt minden házi munkában reggeltől estig részt venni, miként láttam őt hat gyermeke számára minden alsó-felső ruhájukat tulajdon saját kezével készíteni, miképpen láttam őt kis gazdaságát a legszebb rendben tartani - miképp láttam őt minden nélkülözhető idejében olvasni és ennek következtében a műveltség azon fokát elérni, hogy a legműveltebb emberek társaságában nem jöhetett elő tárgy, melyhez ő alaposan hozzá ne szólt volna - és hozzá az elöadési modora - kedvessége! Miképp látom őt bennünket gyermekeit kicsoda gyengédséggel szeretett, ápolt, dédelgetett, miként tanított egyenkint imádkozni, miképp csepegteté belénk megragadó elbeszéléseivel, meséivel a jó és rossz fogalmát - miként látom őt aggódni sorsunk felett, miként látom őt az üres kamra mellett szívességgel a temérdek vendéget fogadni, azoknak tisztességes ellátásáról gondoskodva a ház becsületét mindannyiszor megmenteni! Miként látom őt a legelőkelőbb férfiaktól tiszteltetni! Miként nagy olvasottsága mellett is vallásosnak lenni! Miként látom, mint anyának két idős hűgaim halála felett - és mint özvegynek, jó apám halála feletti évekig tartó vigasztalhatatlanságát - oh szegény jó anyám, hercegi koronára lettél volna érdemes - erényeid és tulajdonaidnak fényesebb példányát senkiben nem ismertem!

- Ilyen anya és ilyen apa példáján nevelkedve, ma 62-ik éves koromban valóban nem csodálom: hogy egy becsületet sértő homályt nem érzek egész életemen, minek kora ifjúságomtól fogva az vala következése: hogy amint most higgadt elmémnel kombinálok, úgy az egész széles atyafiságban, mint ösmerőseimé vált idcgenek előtt nem tudok nevezni egyéniséget, aki erányomban szives hajlammal nem viseltetett volna. - Ezen állításomtól kivételt csak hivataloskodásom rövid korszakára teszek, mert mint feljebb írák, 29 éves koromban már a tiszteletbeli nádori táblabíróssággal, akkor időben a lehető legfelsőbb jáász-kun embert, érhető megtiszteltetéssel - tiszteltetvén meg, ezen körülmény nem egy irigységből keletkezett ellenségemet támasztott, de ezeknek létezése reám homályt nem árasztott, hanem megtiszteltetésem igen is azt bizonyítá: hogy magam alkalmazásával köröm és előljáróim hajlamát, megelégedését kiérdemeltem.

- Nem lehet meg nem emlékeznem társadalmi állásomról a nőnem erányában sem. Már mint gyermeknek több leány testvérem 's ezeknek barátnői lévén a városban létező többi leánykák, mondhatom, valamennyivel gyermekkortól való esmerettségben voltam - az Isten látja a szívket és veséket, idő-körülmények változásával majd egyik, majd másikhoz több-kevesebb, nem valami komoly vonzalommal viseltettem - minek első üdvös következése lön: hogy ledérebb nők erányában - tisztességes társalgás által lévén elfoglalva - még a gondolat árnyéka sem fogamzott agyamban - másik következése az: hogy a nőekkel való finomabb gyengéd társalgási modort elsajátítván - legénykoromban (most vén koromban látom, hogy úgy volt) minden tisztességes előkelőbb női körökben szívesen láttattam. De szívesen láttattam a mamák által is -

's a széles atyafiságbeli nénik és nagynénik általános rokoni szeretetével dicsekedhettem.- Különben 33-34 éves koromig, önbírálatom szerint igen korlátozott anyagi viszonyok közt érezvén magamat 's Mari, Teréz hajadon testvéreim, jó Anyámmal is a háznál lévén, házasságról komolyan soha sem gondolkoztam - ámbár idők folytával látam és most még tisztábban látom: hogy jó hír-nevemmel igen előnyös házasságokat köthettem volna - de magam csupa szerénység lévén 's ezen egyetlen tekintetben szégyen jó Anyám igen önző lévén (mert csak maga számára akart öregségére istápolni fenntartani) pedig a szülők belátása és tanácsa milly üdvös a házasság kötelékénél, azt édes gyerekeim, magyaráznom felesleges. Elég az hozzá, hogy habár itthon is a legelőkelőbb, úgy a távol rokonságbeli leányok közt szép hozományokkal ellátottak - többen szerencsésjőknek tartották volna megkérésemet, de részint, mivel a házassági frigy kötésében magam is a szívnek adám az elsőséget, különös vonzalommal pedig egyik eránt sem viseltetem, részint, mivel az ész sugallatával senki, annál kevésbé Anyám nem támogatott, megmaradtam azon 22 éves koromban pozsonyi távollétem alatt a malaczkai Vaymár kedves családjánál meritett kedves emlékezetű eszmény mellett: hogy azon, akkoriban 8, 7 és 4 éves három leányka közül fogok egyet nőül venni, de mint-hogy már ekkor a 8 éves Minna férjhez ment, a 7 éves Jozsi pedig meghalt, nem volt egyéb hátra a 4 éves - most már 19 éves Mathildnál. Ez volt a titkos gondolatom, gyámoltíva azon feltevésem által is, hogy majd ezt, mint rokont, eddig ugyan esmeretlent, de anyai ismerettségénél fogva majd az én Anyám is szeretni fogja. De hogy mikor-miképp ötlet meglátogatni? Csak úgy bizonytalanba Pozsonyba utazni akkor időben még egy kis feladat volt! Történt: hogy gyapjú eladás végett 847 jún.10-20.közt a pesti vásárról hazafelé utazván - Ócsa és Soroksár között Beniczky Miklós bácsival és fiával Dienessel találkoztam - az üdvözlések után reám kiált Miklós bácsi: "Jer, Laci, Pozsonyba!" mire én rég óhajtott legtitkosabb vágyam teljesítendő - kocsimról leugrottam - 's nagy meglepetésökre, hozzájuk csatlakozván, mentünk Pozsonyba 847 évi június 10-20.ka közt.- Felérvén, első dolgunk volt, ott már ezidő szerént nyugalomban élő Vaymár Ferdinándot - Mathildom Attyát 's ötlet felkeresni. Megtaláltuk, Attya szívesen fogadott 's végén, nagy félórai várakozás után, ami reám nézve egy sorsom döntő kis örökkévalóság volt - végre Mathildom is megjelent. Öt meglátva végelhatározásra jutni, hogy elveszem - egy pillanat múlva volt. Valóban, meglepő deli szép hölgy volt - hogy lelki tulajdonai külsejének megfelelnek, arról kételkedni sem akartam. Elvételi elhatározottságom elhirtelenkedett nem volt, mert mint feljebb említém, már 16 év, vagyis a Vaymár családnak megismerése óta érlelém magamban a gondolatot, hogy közülök fognék egyet nőül venni, - kedves emlékezetű Annyuk, Istvánffy (valójában gróf Erdődy) Antónia, a minden tekintetbeni női szép tulajdonoknak egy remek példánya volt - 's a magyar közmondás szerént "alma nem esik messze a fájától" 's "nézd meg az anyját, vedd el a leányát" - csak azt következtettem: hogy annya jelles tulajdonaival fog birni 's így én minden habozás nélkül - tökéletes elhatározottsággal, még ugyanazon ebédutánján Attyának Vaymár Ferdinándnak komoly szándékomat kinyilatkoztattam 's így Anyátokat tőle forma szerént - magam lévén magamnak násznagya - megkértem. És csudálatos! habár leendő jó Ipm 16 évek óta nem látott 's azon hosszú időközben rólam jóformán mit sem hallhatott, feltétlen beleegyezését megkérésembe szintén minden habozás nélkül tüstént, még pedig örömmel megadta - 's így nem maradt egyéb hátra, mint Mathildom szívét megnyerni. De erre a jelen látogatás már azon körülménynél fogva sem volt alkalmas, mert jelen látogatóba velünk volt Miklós bácsi fia Dienes is, mondhatom szép-derék elegáns gavallér fiatal ember, aki a legközelebbi múlt években a pozsonyi országgyűlésen huzamosabban tartózkodván 's Mathildomnál, mint különben közel rokon is, gyakran megfordulván, köztük, ha teljeséggel nem mondhatom is, hogy komoly - de olyan természetes rokoni szívéllyesség keletkezett - én is éppen azon grádusú, de tíz évvel korosabb rokon ugyan, de még eddig semmi érintkezésben feleséggel nem lévén - éppen nem csudáltam, hogy e jelen első felléptem alkalmával Dienes öcsém körül Mathildom szívéllyesebben forgolódik - habár én ezt jól láttam 's azt is jól tudtam, hogy vagy 48 órai idő nem elég arra, hogy ily körülmények közt az ember szíveket hódíthasson, sőt tán téríthessen - mindazáltal elgondolva azt: hogy Pozsonyba nem minden kéthétben szaladhatunk, bátorságot vevék magamnak, Mathildomnak is eltökéllett szándékomat mindjárt Attya beleegyezése után szintén tudtára adni.- Hogy tett ajánlatom kedvező, vagy kedvetlen benyomást tett é reá? Sem egyik, sem másik - meghatároznom nem lehet - sem határozott nemmel, sem igennel nem felelt - ami azt illeti, teljességgel nem is tehetett egyebet - 's így ez alkalommal férfias kitűzésembe és nem haszontalan önérzetembe bízva, nem eredménytelenül ugyan, de adott szó nélkül tettem haza.- Látogatásomat két hét múlva ~~írt~~

megismételttem Pozsonyba, de hasonló eredménnyel, azon férfias ajánlatot hagyván hátra: hogy határtalan hosszú ideig várni fogom elhatározását. - Haza jöttem - vártam - néhány eredménytelen levelet váltottunk - megvallom, immár megfogyott reménnyel a hosszú útra nem szántam el magamat - elmúlt 847 - jött 848 - a levelezés meggyérült - márciusban a forradalom kiütött - viszontagságaival a házassági szándékot ha nem lohasztotta is, de akadályozta - eljött szeptember és abban Mathildomnak egy levele, melyben hogy hozzám nőül jön, elhatározását tudtul adja - mire én a legközelebbi lehető alkalommal, november első napjaiban, éppen amikor a szerencsétlen schwechati ütközetből Honvédjeink visszavonulóban voltak - Pozsony utcái tömve lévén velök - Pozsonyba megérkeztem. Szerencsétlenségre Mathildom testvérénél Morva-Szélben Gajáron lévén; elöjveteléig várnom kellett. Elöjvén 's engem Minna testvérenek és sógorának bemutatni óhajtván, újra visszamentünk Gajárra - akkor kis Lajos úcsém gazda-társasága mellett - jó késő estve értünk oda - a fogadás szíves volt, Minnáék mindjárt pártomra állottak - Mathildom habozóban - másnap ebéd közben híre jön: hogy jönnek a németek - nyakra-főre ebédet félbe hagyva fogattunk 's indultunk Pozsonyba, a sok magyar előrsön alig tudtunk keresztülhatolni, szerencsére alföldi magyarságot látva bocsátottak keresztül - Pozsonyba szerencsésen megérkezve, a hadi bonyodalmak miatt csak egy estém volt még az ott maradásra, amelyen sok szép szó-könnyek és tusák után éjjeli 11 óra tájban gyűrűt váltottunk, miszerént másnap mint boldog jegyes valék szerencsés hazafelé útnak indulhatni. - Összekelésünk határnapjáról azonban a fennforgó hadizajok miatt szó sem lehetett. E zavarokban ismét múlt az idő - összeköttetésünk levelezésből állt - e zavarokban pozsonyi hosszú útról gondolkozni sem lehetett - eljött július vége 's augusztus eleje 849 's azzal Haynau tábora Főlegyházára 's a táborral Ipamnak egy rokona Zech őbester, ki magát hozzánk quártélyozván, hozá pozsonyi kedveseim üdvözlését és üzenetöket, hogy várva várnak - mire augusztusban szomorúan lezajlván Világosnál a forradalmi harc, a közlekedés lehetősége megint nyílni kezdett - végre a komáromi capitulatioval október elején a gőzhajói közlekedés is a Dunán megnyílván, október 7^{ken} elindultam 's minden baj nélkül Pozsonyba érve, október 11^{ken} délutáni 7 órakor a Szent Márton templom sekrestyében valahára hosszú boldog álmodásaim célját érve, Isten szent oltára előtt megesküdvé egybekeltünk.

Endre László Nádori Táblabíró egy periratának része amelyen az Endre pecsét található Endre László aláírásával együtt.

Nemzetes Asszonyosságoknak

Hivatalbeli szolgálja

Endre László nádori táblabírája a nemes Jász és két Kun területeknek

Testimonialis executionis (A végrehajtást tanúsítom)

1833. április 9.

[Pecsét]

Endre László II

Endre Lászlóné Vaymár Matild

Halálozás.

A város társadalmának egyik első családját az Endre családot váratlan és épen azért fájdalmas csapással sújtotta a kegyetlen halál. A család oszlopát, a szerető hitvest, édes apát, nagyapát, a rokonok a jó rokont, a társadalom a csendes, zajtalan és szelíd életű, de annál inkább tisztelt és szeretett tagját siratja **id. Endre László** hites ügyvédnek, a Jászkun kerületek volt nádori táblabírája és földbirtokosnak elhalálozásával. A munkás és fáradhatlan életű **id. Endre Lászlót** 86 éves korában döntötte a végzet a rideg sírba. A szelíd lélek porhüvelyének temetése a város egész közönségének részvétele mellett márczius hó 18-án délután három órakor ment végbe. A tisztelet és ragaszkodás, a becsülés és részvét oly impozáns megnyilatkozásával, melyet csak egy áldásos élet kidőlte kelthet. A gyászszertartást ngos Agócs János apát-plebános püspöksüveges ornátusában a helybeli összes papság segédkezése mellett végezte. Az egyházi szertartás után a főgymnasium énekkara zengett a boldogult felett gyászdalt, melynek szövegét és zenéjét Csima István kántor szerzette; a gyászdal, a mély gyász bánatos érzelmeit híven adta vissza. A ravatalt nagy számú koszorú borította, mely mind megannyi hirdetője voltak ti mély bánattól elfogott keblek szomorúságának. A gyászszertartás befejezése után a közönség ezre kísérte a jobb hazába távozót, hogy ezzel is megpecsételje az igaz részvét érzelmeit. Boldogult végzetét a család a következő gyászjelentéssel tudatta :

Alulírottak maguk és az egész rokonság nevében mély fájdalommal jelentik, hogy a szeretett férj, atya, nagyatya, testvér, após és sógor **id. Endre László** hites ügyvéd, a Jászkun kerületek volt nádori táblabírája, földbirtokos, munkás életének 86-ik boldog házasságának 49-ik évében f. évi márczius hó 16-án d.u. ½ 1 órakor rövid szenvedés után elhunyt. A boldogult földi maradványai márczius 18-án délelőtt 10 órakor fognak a róm. kath. anyaszentegyház szertartásai szerint beszenteltetni és ugyanaz nap d. u. 3 órakor a felső sírkertben örök nyugalomra helyezettetni. Az engesztelő szent mise áldozat márczius 19-én reggel 1/s 9 ómkor fog a helybeli ó-templomban a Mindenhatónak bemutatni. Félegyháza, 1898. márczius hó 16. Áldás és béke hamvaira: Özvegy Endre Lászlóné, szül. Vaymár Matild hitvese. Endre László, Endre Antal, Endre Sándor, Endre Iván, Endre Izabella férj. Huszka Dezsóné, Endre Zsigmond, Endre Szidónia férj. Holler Józsefné gyermekei. Endre Dénes, Endre Lajos, Endre Antal, Endre Laczika, Endre Ilonka, Endre Mariska, Juventius Antal, Juventius Erzsike, Hoffer József, Hoffer László, Hoffer Lenke, unokái. Endre Terézia, férj. Lőrincz Károlyné testvére. Juventins Antal, Huszka Dezső, Hoffer József vejei, Szedresi Mária, Gulner Irma menyei, Lőrincz Károly, Vaymár Sándor, és Lajos sógorai.

Ahlirottak maguk és az egész rokonság nevében mély fájdalommal jelentik, hogy a szeretett férj, atya, nagyatyja, testvér, após és sógor

ID. ENDRE LÁSZLÓ

hites ügyvéd, a Jászkun kerületek volt nádori táblabírája, földbirtokos

munkás életének 86 ik, boldog házasságának 49-ik évében f. évi márczius hó 16-án d. u. 1/2 1 órakor rövid szenvedés után elhunyt.

A boldogult földi maradványai márczius 18-án délelőtt 10 órakor fognak a róm. kath. anyaszentegyház szertartásai szerint, beszenteltetni és ugyanaz nap d. u. 3 órakor a felső sirkerthen örök nyugalomra helyezettetni.

Az engesztelő szent mise áldozat márczius 19-én reggel 1/2 9 órakor fog a helybeli ó-templomban a Mindenhatóknak bemutatattni.

Félegyháza, 1898. márczius hó 16-án.

Áldás és béke hamvaira!

Özveggy Endre Lászlóné, szül. Vaymár Matild

Endre László	Endre Izabella	Endre Dénes	Juventius Antal	Endre Terézia, férj. Lőrincz Károlyné
Endre Antal	Endre Sigmund	Endre Lajos	Juventius Erzsike	testvére
Endre Sándor	Endre Szigónia	Endre Antal	Hoffer József	Juventius Antal, Huszka Dezső, Hoffer
Endre Iván	Endre Szigónia	Endre Laezika	Hoffer László	József vejei,
gyermekkei	Endre Ilonka	Endre Mariska	Hoffer Lenke	Szedresi Mária, Gulner Irma
				menyei.
				Lőrincz Károly, Vaymár Sándor és Lajos
				sógornai.

Nyom. Feuer Illésnél.

Ahlirottak maguk és az összes rokonság nevében szomorodott szívvvel tudatják, hogy szeretett jó édes anyjuk, nagyanyjuk, testvérük, anyósuk és sógornőjük

özv. Endre Lászlóné szül. Vaymár Matild urnő

életének 71-ik évében, 49 évi boldog házassága után bekövetkezett özvegyiségének 16-ik napján, hosszas szenvedés és a halotti szentségek ájtatos felvétele után folyó évi ápril hó 1-én reggeli 3 órakor elhunyt.

A boldogult földi maradványai ápril 2-án d. e. 10 órakor fognak a róm. kath. anyaszentegyház szertartásai szerint beszenteltetni, és ugyanazon nap d. u. 5 órakor a felső sirkeriben örök nyugalomra helyezettetni.

Az engesztelő szent mise áldozat ápril 4-én reggel 1/2 9 órakor fog a helybeli ó-templomban a Mindenhatóknak bemutatattni.

Félegyháza, 1898. ápril hó 1-én

Áldás és béke hamvaira!

Endre László	Endre Izabella	Endre Dénes	Juventius Antal	Juventias Antal, Huszka Dezső, Hoffer
Endre Antal	Endre Sigmund	Endre Lajos	Juventius Erzsike	József vejei,
Endre Sándor	Endre Szigónia	Endre Antal	Hoffer József	Szedresi Mária, Gulner Irma
Endre Iván	Endre Szigónia	Endre Laezika	Hoffer László	menyei.
gyermekkei	Endre Ilonka	Endre Mariska	Hoffer Lenke	Vaymár Sándor és Lajos
				testvérei.
				Endre Terézia, férj. Lőrincz Károlyné
				Vaymár Mária, Laveran Irén
				sógornői.

Nyom. Feuer Illésnél.

ENDRE LÁSZLÓ III. ÉS CSALÁDJA

(Endre László, Ferdinánd, Antal 1851-1919)

(Endre Dénes feljegyzése)

Endre László III.

Édesapám. Földbirtokos. Majd tönkremenetele után vármegyei levéltáros és genealógus. 1851 dec. 29-én született Kiskunfélegyházán s ugyanott halt meg 1919 nov 30-án. A gimnáziumot Félegyházán, Szegeden és Budán végezte, majd Pozsonyban két évig jogot hallgatott. Majd belátva, hogy a jogi pálya nem neki való egy évig műegyetemi (mérnöki) hallgató volt Budapesten. Ezt is abba hagyta és néhány évi szünet után orvostanhallgatónak iratkozott be. Ez is abbamaradt házassága következtében. Szülei heves ellenkezésének dacára feleségül vette anyámat, az egyszerű iparoscsaládból származó Szedresy Máriát. Ez a házassága egy élet minden boldogtalanságát és szerencsétlenségét zúdította a fejére. Szülei úgyszólván kiközösítették, bár támogatásukat nem vonták meg tőle azután sem. Cca 200 korona havi apánázst adtak neki 48 éves koráig, a két öreg akkor bekövetkezett haláláig. Ez a támogatás a tőle visszavett földbirtok kárpótlása volt.

Házasságából négy gyermek származott: **Dénes** (1884-1951), Béla (1886-1895), Margit (1888-1889) és **Lajos** (1889-1945?), akik közül a leány még csecsemő korában, Béla pedig 9 éves korában meghaltak. Béla öcsém agyhártyagyulladás áldozata lett.

Jó későn, 50 éves korára szánta csak magát reá, szegény édesapám arra, hogy hivatalt vállaljon a pestmegyei levéltárban. Mellékfoglalkozásként pedig hírlapszerkesztéssel, korrektúrával (latin okmányok, lexikonok, stb.), de főleg nemességek kutatásával és nemesi okmányok másolásával foglalkozott.

Kitűnő hallású, zene kedvelő ember volt, a „Faust” c. operát pl. 137-szer látta. Még Bécsbe is felutazott, ha ott a Statsopernhaus-ban azt adták.

ENDRE DÉNES DR. ÉS CSALÁDJA

Endre Dénes, dr. jur. et sc. pol. (Kiskunfélegyháza, Pest vm., 1884. jún. 16): MÁV titkár, hírlapíró. — R. k. Szülők: László, Szedresy Mária. 1902: tett érettségét a bpi VIII. kér. áll. gimn., 1906: elvégezte a jogot s 1908: a keleti akadémiát. Ekkor kinevezték a MÁV fogalmazójává. 1914/8: katonai szolgálatot teljesített. Leszerelése után mint MÁV titkár nyugdíjaztatta magát s a hírlapírói pályára lépett, miután már 1900/14: is riporterkedett a *Morv*-nál. 1922/5: *A Nép* külügyi rovatvez.-je és a *Σξόξατ* riportere, 1925/7: a *Nemz. Újs.* párizsi tudósítója s 1939-től ugyané lap hír-rovatvez.-je. Egyúttal 1927-től(?) a Palladis Rt. lektora. Sokat járt külföldön. Bejárta

Angol-, Francia-, Görög-, Német- és Olaszországot, Bulgáriát és Romániát. 3-3 é. Isztambulban és Párizsban, egy é. Milánóban élt s onnan tudósításokat írt.

(Kivonat, Gulyás Pál: Magyar Írók, Budapest, 1990)

(Endre Lóránt emlékezése 1978 – id. Szappanos Istvánnak írt leveléből.)

Apám, Dr. Endre Dénes (háromszoros doktor), ny. MÁV titkár, műfordító és újságíró volt. Elemi iskolába nem járt, nagyapám elvből nem engedte. 8 éves korában Jókai Mórral van lefestve és a festmény a Nemzet Múzeumban van. Vannak róla eredeti képek és újságcikkek a birtokomban. 12 éves korában pedig Verne Gyulával levelezett. Eredeti levél van velem! Igen intelligens ember volt, 13 nyelvet beszélt és halála bekövetkezésekor 56 volt a fordított könyveknek a száma. Szerény, nem törekvő ember volt, a könyveinek, írásainak élt. Testvéröccse Endre Lajos sok sok szomorúságot okozott neki, aki (szélhámós!) volt. Lopott, csalt, minden elképzelhető gazemberséget elkövetett és sajnos sokszor apám nevét keverte ügyeibe. Talán ő volt egyik fő oka, hogy az Endréék mint idegenek voltak egymással szemben.

Magamról is keveset: 1917-ben születtem. Egyetemen okl.-gazdának avattak, majd 1939.-ben repülőnek vonultam be. Mint hadnagy fejeztem be pályafutásomat, háromszor voltam Oroszországban, kétszer lelőttek. A háború után, mint kitelepítési (sváb) statisztikus dolgoztam és 1948-ban pedig disszidáltam, majd 1950-ben Ausztráliába jöttem. Előzőleg Salzburgban megnősültem. Feleségemet (Lénit) Salzburgban ismertem meg és ott is esküdtünk meg. Itt mint „fitter” dolgozik egy cégnél, tanult mestersége „dress designer”, ami egy 4 éves tanfolyam itt Ausztráliában.

Itt üzleteim voltak, később mint manager, food-hallokat vezettem, végül perig 13 évvel ezelőtt hivatalnok (állami) lettem, ahol egyébként még ma is vagyok az Overseas Communications Commission-nál. 65 éves koromban, négy év múlva szándékom nyugdíjba menni. Fiam (egyetlen) Zoltán, itt született Ausztráliában és már 3 éve orvos, de még mindig tanul. Júliusban vizsgázik és „fellow” lesz azután.

Bátyám, Endre Béla, (apám első házasságából...) a budai dalárda karnagya volt, később a kolozsvári opera igazgatója, majd Pesten a Víg Opera igazgatója. 69 éves, de gyermektelen. Zoltán öcsém villamos szerencsétlenség áldozata lett 1945-ben

Nővérem Ilonka, özvegy, két felnőtt fiával (egyik színész, másik mérnök) felsőásguthy ásguthy Dr. Körtvélyessy Pál volt a férje.

ENDRE LORÁNT

Endre, Loránt Dénes László Zoltán, sz: Hajduböszörmény, 18 January 1917 január 18 – m: Brisbane, Australia, 2000 december 31.

(Az alábbi sorokban Dr. Endre Zoltán, Dénes unokája, Loránt fia, aki szüleiivel az 50-es években Ausztráliába vándorolt ki, és ott nevelkedett, írja meg családjának történetét angol nyelven.)

Hungary

Endre Lóránt

After World War 1, my grandfather **Endre Dénes**, (1884-1951) (later Félegyházi Endre Dénes) was briefly secretary of the Hungarian Railways (MAV) in Transylvania (Erdély). This ceased after Trianon and Erdély became part of Romania. He became a journalist attached to the Hungarian diplomatic service and so my father spent most of his early years in Turkey, Italy and France - returning to Hungary about the age of 10, to relearn Hungarian and complete his schooling.

My father **Endre Lóránt** completed studies in agriculture ("okl. gazda tisztt"; Diplom Landwirt, Agricultural Estate Manager) in Debrecen. The document was eventually lost by a government department in Australia, where he had applied to work. So I'm not sure if this Diploma was from the University of Debrecen or perhaps a College of Agriculture in Debrecen?

In 1939, aged 22, he was called up for military service. From 6 July 1939 and 5 December 1944, he served as a flight lieutenant (repülő hadnagy) in the Hungarian Air Force. I thought that he had served two full tours flying on the Russian front and was shot down twice. But according to his letter to his distant Uncle István Szappanos in 1978, he went 3 times to Russia. I know he took part in aerial evacuations of wounded from Ilovskoje and Stalingrad. He told me that the Germans had given him the Iron Cross and the Red Cross had also awarded him recognition. He applied to the Dutch airline KLM for employment after he had escaped to Vienna in 1949. He stated there that that he had flown 2200 hours in the Hungarian Airforce as an instructor and bomber and reconnaissance pilot. And then in 1943, and '44 that he was an instructor at the Horthy István Nemzeti Repülő Alap -Fliegerakademie - where he had originally learnt to fly himself. In 1945 he was invited to take up a test pilot position at the Horthy ligeter aircraft factory where Messerschmitt were being built, but this was not taken up because of the political "developments" "Ereignisse"!! (This development was code for the fact that the war was lost and the Russians had taken over). In the same letter he listed the following decorations he received during his time on the Russian front: Signum Laudis in gold; Feuerkreuz; Officers badge of honour from the Red Cross; The German Eagle Badge (Deutsche Adlerabzeichen 3. Klasse) and the Iron Cross (Deutsche Eiserne Kreuz 2. Klasse). He also listed the following aircraft that he had flown during his time in the airforce as: Bücker-Jungmann; Arado 96/a,b; Focke-Wulf 58, 56; Junkers 85, 88; Heinkel 45, 46, 70, 114; Caproni 101, 135; Fiessler Storch; Messerschmitt 108, 109; Budapest Sólyom.)

After the war ended, his ID showed he worked from 12 May 1945 until 31 August as a sociographer (mint szociografus) in the Hungarian Ministry of the Interior's People's Welfare Office ((a Magyar Belügyminiszterium Népgondozó Hivatala osztályán,). He described this in the letter to Szappanos István as "mint kitelepítési (sváb) statisztikus". [This is interesting as the Hungarians/Russians were later to expel many Svábs from Hungary, even though many, perhaps most families had been there for several hundred years, and about 60% of the residents of Budapest in 1900 spoke German at home, so I suspect the expulsion was driven by the communists.]

On 6 September 1945 he was arrested by the Military Police "because of his anticommunist activities" as described in an affidavit (in German in Salzburg, written by Hungarian colleagues after his escape). However, he had also come under suspicion because of he was an aristocrat and because of his family relationship to Endre László, who had been secretary of state (államtitkár) in the notorious Arrow Cross Government led by Szallasi. He was held for interrogation for 6 weeks. Unusually for those times he was still able to walk when he left prison. His police clearance (Igazolvány) in 1945 appears to have been based largely on the evidence that he had protected a number of Jewish families, hiding them and feeding them,

first in in Búzsák, where he worked as gazdag segédtszt (assistant farm manager) on the estate of Count Jankovich-Bésán and then at his home (villa) in Buda where he had taken them. He also hid some of the Jewish forced labourers (munkaszolgálatosok) after they escaped from their companies (század) when they were in the neighbourhood in Buda.

After his release, from September 1946 to September 1947 he served as an Estate Manager (Gutsverwalter) on the Csillary Estate in Cece;

From September 15, 1947 until September 1948, he worked as Chief Accountant (Főkönyvelő - Bookkeeper) at the Varga István Company, Budapest, V. Arany-János-utca 15). Dad was then known on his identity papers as "Félegyházi Endre Lóránt". [His father Dénes had changed the family name to Félegyházi-Endre to avoid being linked to Endre László who had been hung for war crimes on 29 March 1946].

Escape from Hungary

After his arrest in 1945, he was always under 'observation'. In October 1948, before the general conscription (?massive purge? Or a new conscription? "Einberufung") and before he could be arrested again (according to the affidavit of Hungarians in Salzburg or Vienna), he was forced to hide in the countryside and eventually escaped to Austria on 31.12.1948. [My recollection of his description is that he escaped first into the Russian sector. I'm not sure where the border crossing was, but there were guides who were paid and helped people find the routes across the border. He then escaped in the underfloor dog compartment of a train into the American sector in Vienna (the Russians eventually had dogs looking under the trains so he was lucky). Dad's papers show a document stamped 10 January 1949 that he was registered by the American Army in Vienna. By then he had abandoned using "Felegyházi" and was just "Endre Lóránt").

From Vienna he went to Salzburg. Until 21 April he was in a transit camp in Salzburg [see: Verpflegungsnachweis 22.April 1949] and then also worked for the Americans for a time in the USFA Ordnance Chemical Depot in Salzburg.

While living and working in Salzburg, a document from the IRO International Refugee Organisation (United States Zone, Austria) states that on 22 July 1949, that "after re-interview and re-consideration the decision of ineligibility has been cancelled, and that you have finally been determined ELIGIBLE for IRO assistance". He was issued a "Displaced Persons or Refugees Identity Card" no 1040186 on 27 July 1949.

Sometime that year he met my mother, Magdalena (Leni) Dettlinger. I'm not sure how or where.

Her parents were not supportive of marriage to a Hungarian and sadly did not attend the wedding on 25th February. Her brother, Stefan Dettlinger, gave her away at the wedding which took place at the Sebastianer Kirche in Salzburg. Stefan had found my mother with her parents in the refugee camp outside Dresden and brought them to Salzburg, where they built a house and started a new life. Mother was from a Donau-Schwab family that had settled in Tovarnik in Sjerbien for a few hundred years before the partisan uprising encouraged by Stalin.

Australia

I know my parents explored going to America, or anywhere away from Europe, where as my father would say, there had never been a period longer than 30 years without a war somewhere! I think the quotas for America must have been full and they considered Australia. On 13 June 1950, they received a telegram that asked them to present themselves and their documents at the Australian Commission in Salzburg on 15 June. They were instructed by the IRO to undergo medical examination and document checks on the 19 July. They were transported from Salzburg to the Delmenhorst DP (displaced persons) camp (in Bavaria) by the IRO on 28 July 1950 (Ticket 15 and 16). Two people were allowed to bring 100Kg each with them. My parents kept the large wooden chest which contained most of their worldly goods for nearly 50 years. From Delmenhorst they were transported to Naples in Italy and then embarked for Australia on the "Amarapoorá".

I am not sure of the dates of passage. These may be in my mother's diary. The tickets for the Amarapoorá are stamped "September" which I think is when they arrived in Sydney. When my parents arrived in Sydney, they were then transported to Greta in the Hunter Valley, about 50 Km from Newcastle and more than 100 Km from Sydney. Greta was formerly the site of a very large military training camp where Australian soldiers were trained before going to the Middle East in WWII and later to New Guinea

to fight the Japanese. There were two large little 'cities' of barracks – the Nissan huts made of galvanised iron – these were nicknamed “Silver City”. The wooden huts were presumably brown because they were nicknamed “Chocolate City”.

I was born on 23rd November 1950, exactly 9 months after my parents married on the 25th February in Salzburg. So it's not surprising I like travelling – I started before I was born!

My parents and I spent the next two years in Chocolate City and Silver City. Dad did some translation work in the camp but then worked in many menial jobs for 2 years to pay off the passage – this was a condition of immigration for non-english immigrants. British immigrants were given a 10 pounds to come – “a 10 pound assisted passage” and treated rather differently, with no requirement to work for the Commonwealth of Australia as it was known. The british also were not bonded to work for the Commonwealth after they arrived. Dad used to joke and say he worked for the ministry of health when he cleaned toilets. He also worked on the railways, I'm sure all these jobs were very menial but he never complained about this in later years.

In 1952 they moved first to Lake Macquarie near Newcastle and then into Newcastle itself to the suburb Broadmeadow where Dad became the canteen manager at the Newcastle Royal Aero Club. They made a lot of friends there amongst people who came to the Aerodrome to learn to fly. They became friends with pilots, doctors, policemen including the Chief Detective of the Northern Districts, Pat Cahill who became a lifelong friend and Tom Edmeades a doctor who became a psychiatrist and also a lifelong friend and a mentor to me. Dad applied for his private pilot's licence. Of course, that was easy for him so he was featured in the local Newspaper and could have perhaps got a commercial licence. However, it would still have been difficult with his past service in the Axis airforce and so he would have been unlikely to become accepted as a Qantas pilot or work for a serious airline (like KLM who he had tried to join from Vienna). The alternative, which many former Hungarian pilots in Australia chose, was to become a crop duster pilot. Many of those did not survive after hitting trees or fences as they swooped low over the fields. Dad already had caught his undercarriage on the railway line at Ferihegy when his plane had run out of fuel in 1942. That was when he landed head first on the railway line. I'm glad he wasn't allowed to go back to the Russian front a week later although that was his wish at the time! Anyway, crop dusting could have been just as bad!

In 1955 my parents became Australian citizens. Interestingly, they had to give notice in the Newcastle, newspaper (on 28 March 1955) that they were applying for citizenship! Dad was outraged that, in Australia, they had to swear allegiance to the Queen of England, the former enemy! But they went ahead, and the Lord Mayor (Purdue?) who bestowed citizenship became a family friend as well.

In 1955, my parents bought a mixed business and restaurant in the suburb of Hamilton and I started school at the “Sacred Heart Primary School” a convent school run by the Sisters (nuns) of the Sacred Heart. They decided it would be better for my English if we spoke English at home – that was my 3rd language. Until then it had been mainly German and Hungarian at home, since mum was fluent in German and Sjermian and Croatian and had basic Hungarian, while Dad was fluent in German. When friends came we spoke their language which was usually Hungarian or German.

My parents found the restaurant too hard, but still had quite a good business (élelmiszerbolt) for 5 years but eventually tired of this and the business was sold and they bought a nice house in Highfields, a small suburb near the bush. I learnt to roam freely in the bush and loved it and never got lost. I'd take my air rifle and practice on occasional birds! The sea and a lagoon were a few kilometres through the bush and it was a good day's outing every time. An ice skating rink opened for a few years and dad taught me to skate. It turned out he was quite a good figure skater. He also taught me to play table tennis and interestingly, it turned out he had been a player of competition standard in Hungary. Mind you, he didn't do so well skiing in Mátra. Apparently, he tried a ski jump on his first day and that ended predictably badly. He never went skiing again until I took him to Perisher in the Snowy Mountains in 1982 when he was 65! He was less rash then and obediently followed me slowly and safely down the mountain!

The timing when my parents sold the business could not have been worse. Dad struggled to find work, and even spent some time as a ten pin bowling instructor. That had it's advantages. I can still score a few strikes whenever I (rarely) go bowling! I was about to start high school in 1963, and Dad didn't find work for some time and there was a “credit squeeze”, which I suspect was an old-fashioned word for a recession. He eventually became the buyer for the food section of a major Department store (David Jones) in Newcastle “David Jones”, and featured in the local newspaper then because of the interesting

international foods he selected. I was successful in getting scholarships and won the New South Wales Catholic Schoolboys scholarship to Holy Cross College in Sydney where I became a boarder in 1963. The school was run by the brothers of St Patrick, an Irish order prone to violence towards the students! My parents had wanted to send me to a Jesuit school, St Ignatius Riverview, as this was of a high standard. I had passed the entrance exam and even had my laundry number. But I happily went to Holy Cross and saved them a lot of money! Despite limited facilities, I learnt a lot at the school, though it was mostly what I taught myself as the teaching was poor with few exceptions. Fortunately, being able to discipline myself to study was useful in the long term. I was always inspired by my parents and stories about my grandfather Dénes and his command of languages and music. I remember JFK's assassination very well in 1963 because it was the day before my birthday that year, and during that first year the school had been very proud that a Catholic had finally become the US president! I also realised then that Catholics were looked down upon by the Anglicans (Church of England) and Protestants, who were both in the majority and occupied the majority of senior positions in the Government. So we were in the minority as "reffos = refugees" or "wogs" and as Catholics "Micks".

My parents followed me to Sydney. Dad left the buyers position at David Jones and for about a year Mum and Dad managed the Hawkesbury Inn restaurant at Mount White near Gosford. When I visited from boarding school, I had a lovely time exploring the bush and driving the car on a private road at age 13! Dad then took a job as a buyer in the Food Hall at Grace Brothers Department Store in Bondi Junction and the family eventually moved to an apartment in Sydney, renting first in Kingsford (Meek St) and then eventually buying a flat in Randwick (in Kara St), very close to where I live now! Dad eventually left Grace Brothers and began working as a Clerk at the Overseas Telecommunication Commission, the OTC. This was the forerunner of Telstra formed after the local phone company and Telstra amalgamated.

Dad was eventually promoted to become the national properties manager and remained working for the OTC until he retired at age 67, two years after compulsory retirement at 65. They wanted him to continue even then, but he felt it was time to stop.

After retirement, my father never quite found equilibrium, and didn't use the fishing reels and rods he collected to prepare for retirement. He managed to renovate a house in Newcastle when Mum and Dad thought they might return to their first Australian roots. Although they continued the friendships they had made in the 1950s they decided to return to Sydney. Fortunately, they sold out before the earthquake in 1988 and returned to their little unit in Randwick where they had lived since 1972.

Back in Sydney he maintained his latest SAAB at the standard of polish and perfection befitting a showroom, typically preferring to keep the car garaged when it was raining. An intensely pedantic approach to personal dress, carriage and punctuality were characteristics he had always maintained. He was renowned for gardening in a three-piece suit! When I first visited Hungary in 1974, my cousin Körtvélyessy Zsolt (the actor) asked me if Loló bácsi still had such shiny shoes! He and Mum entertained and were entertained by many friends in Sydney and it was with great difficulty that I managed to persuade them to join me here in Brisbane in 1998. This was a big move for both Mum and Dad, but with Dad's deteriorating health, mainly his memory, it was not a moment too soon. Over the next two years his memory faded and he needed progressively increasing nursing care. When he finally and reluctantly entered a nursing home for high level care Mum visited him everyday. He passed away after a brief illness (I think bile duct obstruction occurred) on 31 December 2000.

From my Eulogy in January 2001:

"As a man, Dad was both humorously flamboyant and enthusiastically energetic while always honest and forthright. Never one to tolerate fools, he often made life harder for himself, favoring brutal honesty to tolerant diplomacy. - "I am I" he would say to Mum when she occasionally questioned some statement or outcome of his undiplomacy. And it became a little harder with time to question it! He would part company with people, including one or two early employers, rather than agree with them on matters of principle he felt strongly about. And, being who he was, Dad felt strongly about most things. While I often disagreed with him, I was always impressed by the breadth of his experience, his philosophy and the reasoning behind his statements. And despite any polemics, by how practical he would remain. To me he was always a shining example of integrity.

However, none of this diminished his capacity to enjoy life. He valued and loved life and above all he loved people. He was frequently humorous – sometimes too frequently – and he had an amazing ability to charm most of the people he came into contact with. I have seen this even in his last days in the Iona

Endre Dénes családja 1942-ben Magyarországon. Álló sor b-j: Endre Lóránt, Körtvélyessyné Endre Ilona, Körtvélyessy Pál, Endre Zoltán. Ülnek: Endre Dénesné Matzeovits Júlia, ölében az 1 éves Körtvélyessy Zsolt, Endre Dénes.

nursing home where I know that almost everyone fell under his spell. I know that his time there, while it was not what he would have wished for himself - or anyone in a nursing home – was characterized by genuine and enormous love.

As a father, he was an inspiration to me in many ways, perhaps most profoundly in encouraging a love of literature, of languages, a cynical view of history and a passion for life and adventure. Indeed I wanted to become a pilot like him until the age of 14, when I discovered that I needed glasses. Despite his

love of erudition, fine clothes and the good things of life, he was never afraid to dirty his hands, preferably with soil in the garden, but also with great skill at carpentry and he was invaluable to mum when it came to baking rice custard or kneading the sweet dough used to make Hungarian pastries and brioche (brios)."

Endre Dénes.

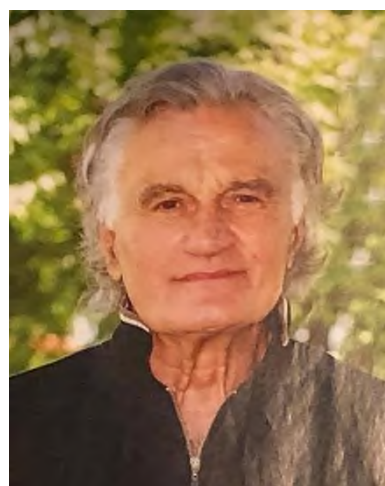
Endre Lóránt, m.kir. repülő hadnagy

Endre Ilona III. Mária esküvői képe
Körtvélyessy Pállal 1940-ben

Körtvélyessy Csaba feleségével
Liskai Máriával

Körtvélyessy Zsolt, színművész

ENDRE, ZOLTÁN HUBA, DR.

Endre Zoltán, Huba, BSc(Med), MB BS, PhD, FRACP, FASN

Born on 23 November 1950 in Greta, New South Wales, when his father, Lóránt, was 33 and his mother, Magdalena, was 26.

I was born on 23rd November 1950, exactly 9 months after my parents married on the 25th February in Salzburg. So it's not surprising I like travelling – I started before I was born!]

Brief CV:

He is a physician and scientist, and studied at the University of Sydney where he graduated with first class honours in Physiology in 1973, with first class honours in Medicine in 1976, and with a PhD in Biochemistry in 1985. He trained as a Physician in Internal Medicine and as a Nephrologist and became a Fellow of the Royal Australasian College of Physicians in 1982 and a Fellow of the American Society of Nephrology in 2012.

Zoltán has practised as a consultant nephrologist in Australia, South Africa, United Kingdom, and New Zealand and as a scientist in Sydney, Brisbane, Frankfurt, and Oxford and has held visiting scholar and visiting professor appointments in Heidelberg, Harvard, Denver and Japan. He currently is Head, Department of Nephrology, Prince of Wales Hospital, Sydney and is Professor of Medicine, University of New South Wales. He is also an Honorary Professor of Medicine at the University of Queensland, Australia and Honorary Professor of Medicine at the University of Otago in Christchurch, New Zealand.

It's probably hard to make sense of my life from the above. So chronologically, after graduating in Medicine and completing training as a Nephrologist, I spent 6 months working in Durban in South Africa, came back to Australia to do my PhD in Biochemistry(1992-1985), then went to Oxford for post-doctoral studies (1985-1988) and then came back to Australia in 1988 to Brisbane to take up Senior Lecturer in Medicine at the University of Queensland and work as a Consultant Nephrologist and run the Professorial General Medical Unit at the Royal Brisbane Hospital. Simultaneously I started a Kidney research laboratory and was promoted to Associate Professor ("Reader) in Medicine. In 1993 I became Deputy Dean for Curriculum at the University and Introduced a new Graduate-Entry Curriculum in 1997. In 2003 I became Professor and Head of the Department of Medicine at the University of Otago in Christchurch New Zealand where I also practiced as a Nephrologist. Finally, in 2010 I came back to Australia and to where I had trained to

become Head of the Department of Nephrology at the Prince of Wales Hospital in Sydney and also Con-joint Professor of Medicine at the University of New South Wales. I have also continued to conduct re-search in New Zealand and here in Sydney, where I run the Australian Kidney Biomarker Research Labor-atory. I hold Honorary Professorial Appointments in Medicine at two other Universities (University of Queensland and University of Otago) and I collaborate in research with many groups in many countries.

Relationships:

Zoltán married **Dr Anne Hungerford Pike** on 8 December 1978 in Sydney. They have no children and di-
vorced (elvált) 1 March 1984.

Zoltán married **Dr Helen Maria Stacy** (born, Toronto, Canada on 7 April 1957) in Sydney. He has two
daughters with Helen Stacy:

Eleanor Maria, born: Sydney, Australia, 5th April 1985

Izabella Magdalena, born: Brisbane, Australia, 15th July 1990

Married: **Chad Mc Nerney**

one son: **Maxwell Mc Nerney**, born: 10 January, 2010.

Now divorced (elvált)

Eleanor, Izabella and Max live in California.

Zoltán divorced (elvált) Helen 22 December 1995.

Zoltán married **Robyn Anne Lister (neé Nichol)**, born 5 April 1958) on 5 May 2001 in Brisbane. They have
no children and divorced (elvált) 6 September 2014.

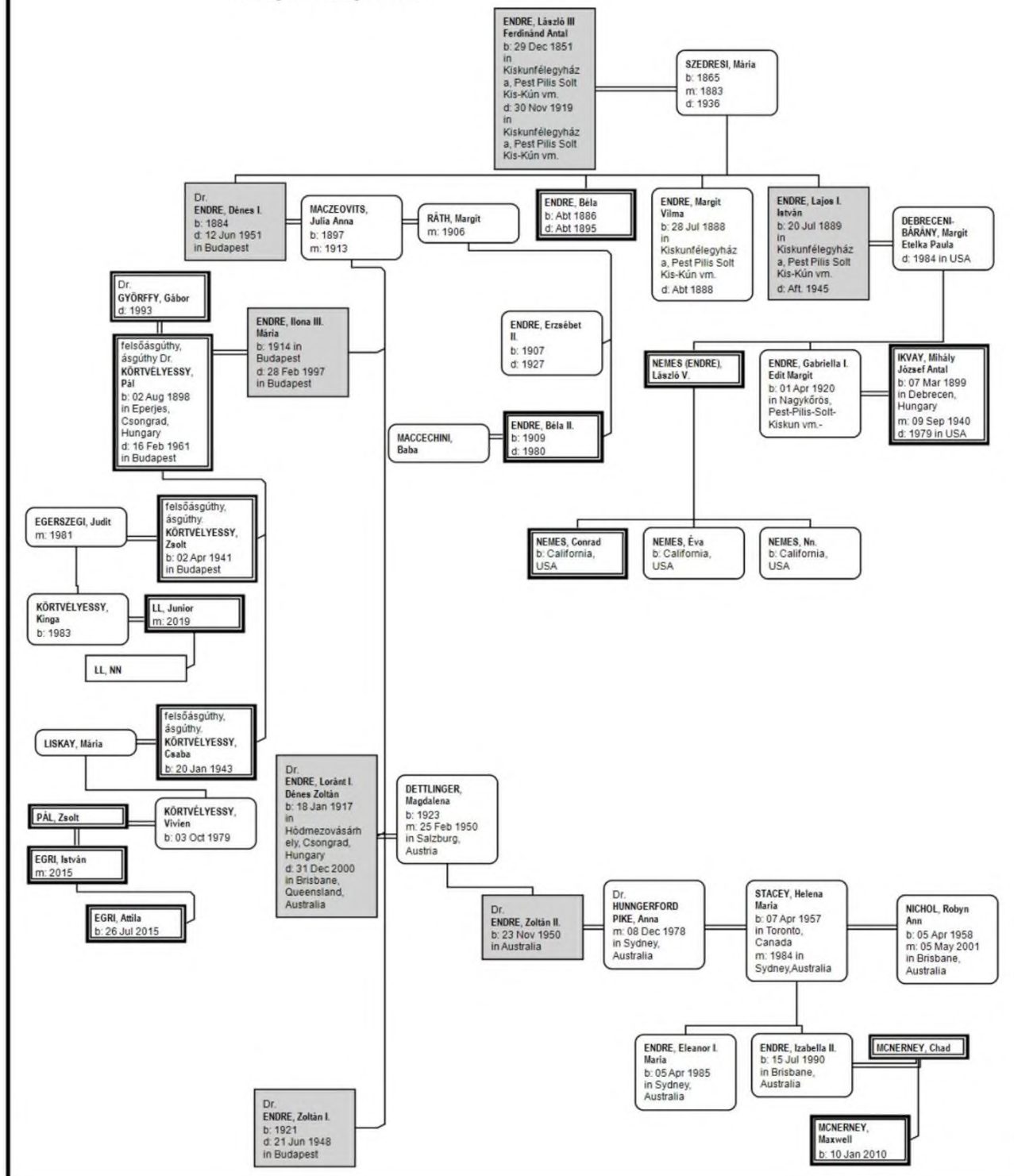

**Endre Zoltán családjával Kaliforniában, lányaival, Ellie és Lizzy, és Max unokájával
2020-ban.**

(Szappanos István jegyzete)

Endre Lajosnak (1889-1945) két gyereke volt László és Gabriella. Gabriella férje Ikvay Mihály vk.
alezredes volt. Mindketten az USA-ba emigráltak az 1950-es évek elején. Gabriella New Yorkban szí-
nésznői pályán futott, László Los Angeles, Kaliforniába került. László a nevét Endréről Nemes-re
váltottatta. Két leánya volt. Soha a családdal kapcsolatot nem tartottak.

Endre László III. Ferdinánd Antal Leszármazottai

Özv. ENDRE LÁSZLÓNÉ szül. SZEDRESSY MÁRIA és gyermekei szomorodott szívvel tudatják, hogy férje, illetve édes atyjuk

Endre László

életének 68-ik évében, rövid betegség után november hó 29-én reggel 8 órakor visszaadta lelkét teremtőjének.

A boldogult hült tetemét december hó 1-én délelőtt 10 órakor fogjuk a felső temető halottas házából a róm. kath. egyház szertartása szerint utolsó földi útjára elkísérni.

Az engesztelő szent mise áldozat december hó 5-én reggel 8 órakor fog a kiskunfelegyházi Sárlos Boldogasszony templomában lelke üdvéért a Mindenhatónak bemutatlatni. Kiskunfelegyháza, 1919. november 30.

Nyugodjék békében!

Dr. Endre Dénes,
Endre Lajos
gyermekei.
Endre Lajosné
szül. Debreczeni Bárány Margit
menye.

Endre Béluska,
Endre Erzsike,
unokái.

Dr. Endre Iván,
Dr. Endre Zsigmond,
Endre Sándor,
Endre Szidonia Dr. Hoffer Józsefné
testvérei.

Uttinger E. nyomda, Nagykőrös.

CZ. 4884
1951

Dr. Félegyházi Endre Dénesné sz. Maczeovits Julianna mélyszégyes fájdalommal, de a Mindenható akaratában megnyugodva tudatja úgy maga, mint az egész rokonaság nevében, hogy hőszenetelt férje, a legjobb apa, nagypapa és após

dr. Félegyházi Endre Dénes

nyug. MÁV. tükár, újságíró és műfordító

június hó 12-én, életének 57-ik, boldog házasságának 38-ik évében, hosszas szenvedés és a szent-ségek felvétele után visszaadta nemes lelkét az Istennek.

Drága halottunkat június hó 20-án délután 4 1/2 órakor temetjük a róm. kat. Anyaszentegyház szertartása szerint a Rákoskeresztúri temető halottasházából.

Az engesztelő szentmiseáldozatot felejtethetetlen halottunk lelkiüdvéért a Thököly-úti Rózsafüzér (Szent Domonkos-rend) plébánia templomában mutatják be június hó 22-én reggel 8 órakor.

Örökké gyászolják: testvére: Lajos, gyermekei: Béla, Lóránt, Ilona; Endre Lóránné Dettlinger Léni, Endre Béláné Maccechini Baba menyei; dr. Ásguthy-Körtvélyessy Pál veje; Zsolt, Csaba, Zoltika unokái.

A viszontlátásra!

Gazdag munkásságának a jutalmát a földön nem kapta meg, hisszük, hogy a mennyei házában bőszégyes kárpótlást nyer!

Nyugodjon békében!

Budapest, 1951. június hó 16-án. Lakás: Budapest XIV., Szabó József-u. 23.

Oméban nyomda, Budapest -

Félegyházi Endre Dénes dr. és neje szül. Maczeovits Julia és gyermekeik Félegyházi Endre Lóránt, Dr. Ásguthy-Körtvélyessy Pálné szül. Endre Ilona, továbbá Endre Béla és Endre Béláné szül. Maccechini Baba, Dr. Ásguthy-Körtvélyessy Pál és két kisfia Zsolt és Csaba, úgy a maguk, mint a két nagyszülő: Madai Maczeovits István és neje Gáncs Mária, valamint az összes rokonaság nevében megrendült lélekkel, de a Mindenható akaratában megnyugodva tudatják, hogy szeretett fiuk és támaszuk, testvérük, sógoruk, illetve unokájuk

Félegyházi Endre Zoltán

az Iparügyi Minisztérium tisztviselője

június hó 21-én, életének 28-ik évében, tragikus körülmények között visszaadta nemes lelkét az Istennek.

Drága halottunkat június hó 28-án délután 1/2 3 órakor temetjük a róm. kat. egyház szertartása szerint a Rákoskeresztúri temető halottasházából a katonai hős halottak parcellájába.

Az engesztelő szentmiseáldozatot felejtethetetlen halottunk lelkiüdvéért a Szent Domonkos-rend Thököly-úti plébániatemplomában mutatják be június hó 30-án reggel 8 órakor.

Csodálatosan önzetlen lelkü jó fiunk, jó testvérünk, a viszontlátásra!

Budapest, 1948. június 25.

Requiescat in pace!

Lakás: Budapest, XIV., Szabó József-u. 23.

Köszégyi temetkezési intézet központi irodája: IV., Veres Pálné-u. 26. — Bagits N. (Buschmann F. utóda) IV., Molnár-u. 37

ENDRE ANTAL II. ÉS CSALÁDJA

Endre Antal II. Sándor (1853-1915) folyammérnök Szentesen, Újvidéken és Szegeden. Mint

műszaki tanácsos ment nyugdíjba. Szép öröklött vagyonát megtartotta, felesége Jurenák Edward és Werner Antonia lánya a megyeszerte híres szép Jurenák Vilma (1870-1891) is szép földet: öröklött Szentesen. Felesége korán meghalt, de Antal bácsi, aki rajongásig szerette feleségét, nem házasodott meg újra. Nyugalomba vonulása után, földjei is bérletben lévén, egy ideig Félegyházán lakott, mintegy 2-5 évig. A háború idején Pestre költöztében szívszélhűdés következtében halt meg 1915-ben. Laci bácsi bohém volta miatt a családi iratok, emlékek, pld. Dugonics András íróasztala stb. nála, mint legöregebbnél maradtak, s halála után részint fiához, részint hozzám (Endre László IV.) kerültek.

Antal III. (1887-1963) fiának két lánya volt, **Anna** (Panni) (1919-?) és **Éva** (1928-?).

FÉLEGYHÁZI HÍRLAP egyesült FÉLEGYHÁZI HÍRADÓ 1815 május 9.

Elhunyt.

A halál orvul lopódzott városunk egyik érdemes és szép pályát megfutott szülöttéhez, Endre Antal nyugalmazott műszaki főtanácsosához s hirtelen kioltotta életét. E hó negyedikén hozta a szomorú hírt a távíró a fővárosból, hogy **Endre Antal** műszaki főtanácsost szélhűdés érte s d. u. 3 órakor meghalt. Mély megilletődéssel fogadta itthon mindenki a szomorú hírt, mely az Endre családot s nagy kiterjedésű rokonságát borította gyászba. Városunk derék szülötte, kiváló műszaki képzettségű, nagy műveltségű, széles látókörű férfiú volt, ki hivatalos szolgálatának hosszú ideje alatt úgy fellebb valóinak igaz becslését, mint az alárendeltjeinek tiszteletét és szeretetét nyerte meg. Alig pár éve csak, hogy nyugalomba vonult s azóta legtöbb idejét nálunk, szülővárosában töltötte, hol mindenki megszerette, akivel csak érintkezett. A gyászoló család a halálesetről a következő gyászjelentést adta ki: Dr. Endre Antal, mint fia, Endre László, Endre Sándor, dr. Endre Iván, Endre Izabella, dr. Endre Zsigmond és Endre Szidónia, férj. dr. Hoffer Józsefné, mint testvérek a maguk, valamint az összes rokonság nevében mélyen elszomorodva tudatják, hogy szeretett édes apja, illetve felejthetetlen jó testvérük és rokonuk Endre Antal nyugalmazott műszaki főtanácsos május hó 4 én, d. u. 3 órakor, életének 62 ik évében Budapesten hirtelen elhunyt. A boldogult hült tetemei a vasúttól a kiskunfélegyházi felső-temetői halottas házhoz szállítva a róm. kath. anyaszentegyház szertartásai szerint f. hó 7-én, délután 3 órakor az ottani sirkertben tetetnek örök nyugalomra. Az engesztelő szentmiseáldozat f. hó 7 én, reggel 8 órakor fog az ó-templomban a Mindenhatónak bemutatni. Kiskunfélegyháza, 1915. május 6. Áldás és béke poraira. A megboldogult hült tetemeit a fővárosból a család hazahozatta, hogy szülőföldjében térjenek örök nyugalomra. Temetése a város egész társadalmának nagy részvéte mellett ment végbe e hó 7-én délután 3 órakor a felső-temetői sirkertben.

ENDRE ANNA HORVÁTH JÁNOSNÉ

Endre Panni Endre Zsigához írt 1993 november 3-án kelt leveléből:

Nagyfödemesről március közepén indultunk el férjemmel Zsoldos Ferencsel nyugat felé, az 1.sz. Honvéd Helyőrségi kórházzal. Én mint civil. Gyalog mentünk május 7-ig, akkor lett vége a háborúnak. Az első láger egy fenyőerdő volt. Benne rengeteg ember, de sem fedél sem ellátás. Ágakból csináltak a fiúk sátrat, de ebben minden éjjel teljesen átáztunk. Kb. tíz nap múlva az amerikaiak a nőket és gyermekeket átvitték Schwarzbachba, egy üres sörgyárba. Ott lefekhettünk a hideg betonra, de legalább nem áztunk, s volt valami amit élelmezésnek neveztek.

Én két hónap alatt 10 kg-ot fogytam. Addig erőszakoskodtam, míg engedélyt kaptunk, hogy visszamehessünk a fenyőerdőbe. Üres volt. A férfiakat elvitték. Sajnos mi semmit sem tudtunk a jaltai egyezményről, a zónahatárokról. Novoszibirszkbe vitték el őket, férjemmel együtt lezárt vagonokban.

Bennünket innen a pilseni majd a müncheni lágerbe vittek, végül is Dachauból jöttem haza, illetőleg megszöktünk páran a Passauban veszteglő marhavagonokból, és egy magyar százados megengedte, hogy velük jöjjünk haza. Vele csak igazolt katonák jöhettek, így saját felelősségünkre, mindent vállalva indultunk el, egy külön vagonban, ahol már több civil is volt. Két hét alatt értünk Komáromba. A szovjet zónában szerencsére megfelelt a sok bélyegzővel, angol szöveggel ellátott „dokument”. 1945 májusban értem haza.

Mindenki élt és egészséges volt. Az ebédlőbe kemencét építettek, azt apuka kukoricaszárral fűtötte. A szoba így is igen hűvös volt, de semmi tüzelő nem volt. A föld államosítva, 100 hold meghagyva, amit a TSz. lassan elszántott, de a kötelező beszolgáltatást és adót apámnak kellett fizetnie, mert a telekkönyvben 1955-ig az ő nevén volt.

Éva és én is dolgoztam. Többször igazoltak, mint mindenkit, aki a határon túlról jött haza. Órabérem 2 forint volt. A véletlen szerencse jött segítségemre, és állást kaptam egy dunántúli községben, ahol egy fiók patikát kellett megnyitnom. 1947 januárjában mentem oda. Petróleum világítás volt, de az emberei nagyon örültek, hogy nem kell Fehérvárra menniük gyógyszerért, sem embernek, sem állatnak. Tenyerükön hordtak. 1948-ban Anyám szerette volna, ha Éva is tanul tovább. Felvették a Felsőkereskedelmi Főiskolára. így feljöttem, hogy anyagi vonalat valahogy álljam, pénzzel nem de élelemmel sokat segítettek. Remekül elvégzett egy évet de tovább nem mehetett, mert osztályidegen volt. Ő férjhez ment én pedig Felsőgallára mentem dolgozni, ahol egy szentesi gyógyszerésznek épp segítségre volt szüksége.

1947 őszén kaptam egy ügyvédi levelet, melyben első férjem Zsoldos Ferenc, kéri, egyezzek bele a kölcsönös megegyezésen alapuló válásba, mert a hosszú távoliét alatt nagyon elidegenedett tőlem. Beleegyeztem, elváltunk.

Pár év múlva férjhez mentem egy gépipari technikushoz, Horváth Jánoshoz, akiket szintén államosítottak. Életünket Bábolnán kezdtük. Két gyermekünk született, egy fiú Balázs, és egy kislány Anna.

1954-ben egy házat építettünk Budakeszin, s mivel szüléimét már teljesen kifosztották és egy hátsó szobában éltek, minden jövedelem nélkül. Mi és Éva küldtünk nekik pénzt. Végül apám a ház eladására kényszerült. Ebből kifizette a házra rátáblázott adót és egy ügyes ügyvéd elintézte, hogy végre nem volt a nevén semmi. Férjem felajánlotta, hogy az egyik szobát adjuk át, így megoldódott a lakásuk. Jancsi ment értük teherautóval. Együtt éltünk halálukig. Mind a ketten 75 évet éltek. Apám 63-ban, anyám 69-ben halt meg.

Közben elváltunk. Nagyon szerettük egymást, de nem tudtunk együtt élni. Ez év februárjában halt meg.

Lányomnak van egy gyermeke Anna, Baláznak is kislánya van Zsófia, Nagyon kedves megértő jó gyermekeim vannak.

Én nyugdíjban vagyok, ez gond, mert államosítás után éhbérért dolgoztunk, és ennek megfelelő a nyugdíjam is.

Ami a zaklatást illeti, ezek egyéni pizskálódások, s mindig voltak akik segítettek ezek elhárításában.

Ügy gondolom, hogy én is jobban élhettem volna Németországban a diplomámmal, mert pár évfolyamtársam kint van és gondtalan életük mellett, minimum van egy spanyolországi nyaralójuk.

Én haza akartam jönni, rettenetes honvágyam volt, és szüleim nélkül nem tudtam elképzelni az életet.

ENDRE ÉVA, ZSÍROS JÁNOSNÉ

(Endre Éva leveléből Endre Zsigának cca. 1992-ben)

...Édesapád említette, hogy a Dunántúlon Gamászon vészeltük át a háborút. Onnan 45 májusában mentünk haza Szentesre. Földünk egy része már kiosztásra került és a meghagyott száz holdból próbáltunk megélni. Koplalnunk nem kellett, ellenben volt a dologban egy huncutság. A Termelő Szövetkezet (tulaj) tulajdonképpen az egész földünket használta, a tanya körüli kb. 17 hold kivételével. Az adót viszont 100 holdra vetették ki, aminek a kifizetése természetesen képtelenség volt. És ez volt a cél! Adótartozás fejében lefoglalták és elvitték az édesapád által is említett régi szép bútorokat, köztük az íróasztalt is. A szekrényből a megmaradt ruhákat - három vagy négy nagy láda a Hoffer házban talált gazdára, az ott berendezkedett parancsnokság jóvoltából - az éjjeliszekrényből kevés kis pénzünket, órát stb. mind ellopták. Hogy egyáltalán léteztünk, az anyám szorgalmának és leleményességének volt köszönhető. Kézimunkázott, állatokat tartott, a kertből árult.

Apám, hogy ebből az áldatlan helyzetből szabaduljon 49-ben térítésmentesen felajánlotta a földjét, ami már úgyszem volt az övé. 51-ben eladták a házat abból valamivel hozzájárultak a Panniék építkezéséhez. Én egy fillért sem kaptam. A Gondviselés kegyes volt hozzájuk, mert apu pillanatok alatt halt meg 76 évesen, anyám hét napig feküdt és a kórházban érte utol az infarktus. 73 éves volt.

Én 46-ban kitűnő érettségiztem. Továbbtanulásról szó sem lehetett, hét évig növénynevelő telepre jártam kapálni. Némi pénz összegyűjtése után 48 őszén a kereskedelmi főiskolára sikerült bejutnom. Pannival laktam, aki akkor Pesten dolgozott egy év után – minden vizsgám jeles és kitűnő volt – mint osztályidegent kizártak. 49 őszén férjhez mentem. Férjemről pár szót. 44 őszén mint levante ment a Dunántúlra. Decemberben 16 évesen a Hunyadi hadosztályba önként jelentkezett. 45 április elsején orosz hadifogságba került, a városháza melletti szovjet fogolytáborban volt fél évig. Szerencsére vérhasban megbetegedett, így hazaengedték. A szovjet megszállást nem szívlelhette, olyan annyira, hogy Szentesen letépte a vörös zászlót! Emiatt félholtra verték majd 47 őszén letartóztatták. mivel valamiből élni kell – élelmiszer cserekereskedelmet folytatott. (akkor azt feketézésnek hívták) A szegedi csillagbörtönben volt két hónap előzetes letartóztatásban. U.i. az egész ügy, „pfeiferista aranyifjak gazdasági bünszövetkezete” rangjára lett emelve. Szerencsére felmentették. Utána autóvezető szakmát tanult és így sikerült Pesten a Hoffer traktorgyárban elhelyezkedni, öntödei segédmunkásként.

49 őszén házasodtunk össze. Zalába helyezték az akkor alapuló mezőgazdasági gépállomásra. Származásomat titkolnom kellett, de mindenkinek utána nyomoztak, és kiderült szörnyű bűnöm! Hogy u.i. félrevezettem a „nép államát” és így akarva befurakodni és természetesen aknamunkát végezni. Az idevonatkozó jegyzőkönyv másolatát – egy kis gyöngyszem – csatoltan küldöm. Másfél évig nem tudtam elhelyezkedni mert csak bányában, vagy építő iparban segédmunkásként dolgozhattam volna.

Mikor végre munkát kaptam, férjemet behívták katonának. A politikai tiszt állandóan agitálta, hogy váljon el és tiszti iskolára küldi. Ennek az lett a vége, hogy megfelelő jelzők – rohadt kommunista zsidó – használata kíséretében alaposan helybenhagyta. Két nap múlva, mint megbízhatatlant leszerelték. Hónapokig rettegtünk, hogy mikor visznek el. Kevesebbé is vittek embereket gulágba.

56-ban a fiam János 6 hónapos volt, férjem Hévízen volt utókezelésen a térd törése miatt, ezekből következik, hogy semmiben nem vettünk részt. Ennek ellenére mindkettőnket kirúgtak. Akkor Budakeszire költöztünk, egy év után állami gazdaságba, végül 60-ban költöztünk ebbe a házba, ahol jelenleg is lakunk. 73-ban tudtuk megvenni, sajnos csak a felét és erre építettek a fiatalok 84-ben.

Most már Panni is belátja, hogy a nehézségei mellett is az egészségügyi diplomája egy védettséget nyújtott és lakásproblémája nem volt. Erről egyikünk sem tehet, úgy alakult. Tény, hogy akár azok akik kint maradtak, akár mi, elmondhatjuk, hogy nem a saját életünket éltük. Ráadásul mi vagyunk az a generáció, akik még szüleikkel szemben tiszteletre és engedelmességre lettünk nevelve, de mi már nem igen tudunk hatni a gyerekeinkre. De, azt hiszem ez világlajosság.

A maximum az volt, hogy könyvelhettem mint a gályarab és örültem, hogy békén hagytak.

Dr. Endre Antal, mint fia, Endre László, Endre Sándor, Dr. Endre Iván, Endre Izabella, Dr. Endre Zsigmond és Endre Szidónia, férj. Dr. Hoffer Józsefné, mint testvérek a maguk, valamint az összes rokonság nevében mélyen elszomorodva tudatják, hogy szeretett édes apja, illetve felejthetetlen jó testvérük és rokonuk

ENDRE ANTAL

nyugalmozott műszaki főtanácsos

május hó 4-én, d. u. 3 óraker, életének 62-ik évében Budapestén hirtelen elhunyt. A boldogult hülttetemei a vasutól a kiskunfélegyházi felső-temetői halottas házhoz szállítva a róm. kath. anyaszentegyház szertartásai szerint f. hó 7-én, délután 3 óraker az ottani sírkertben tételnek öröknyugalomra.

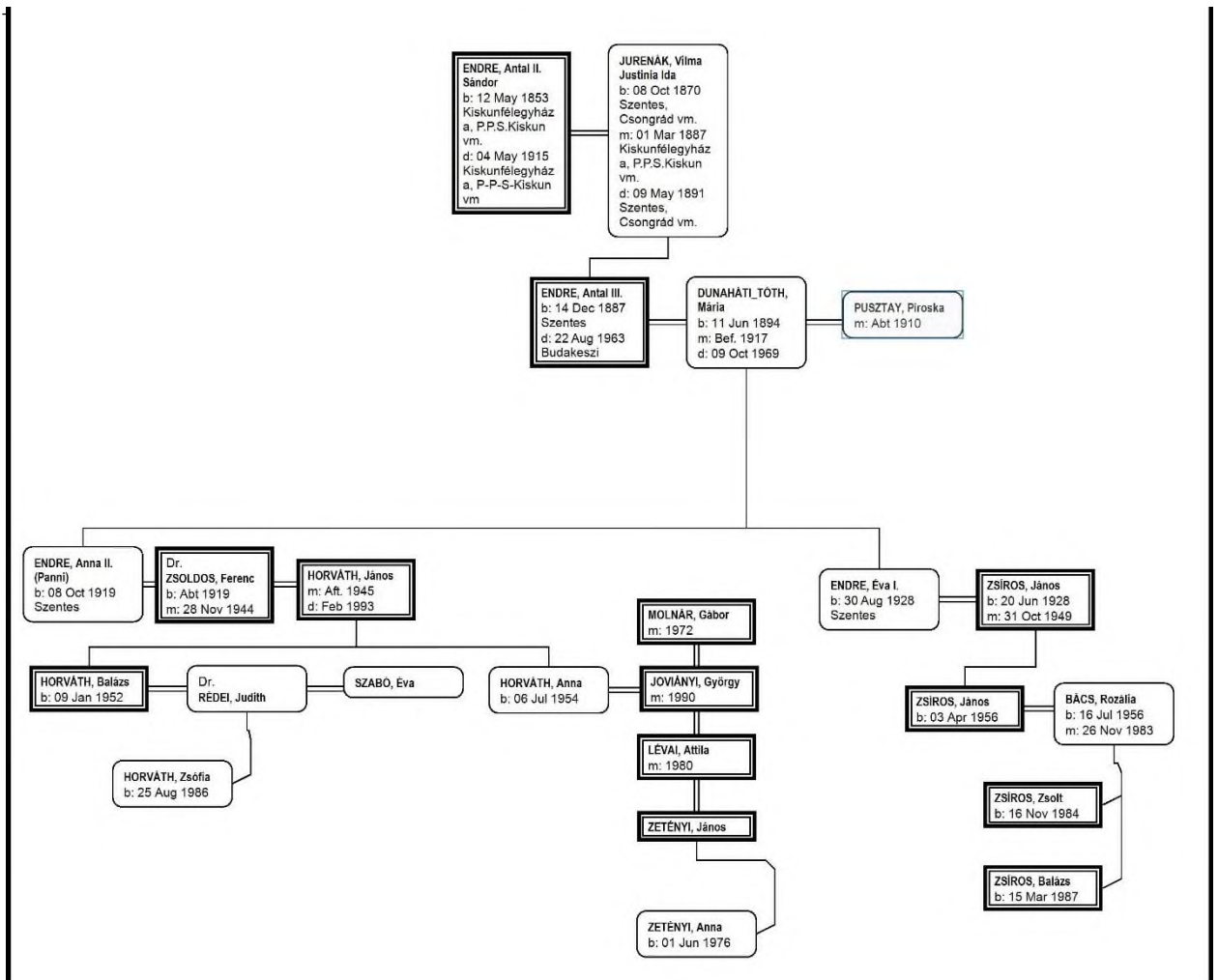
Az engesztelő szentmise-áldozat f. hó 7-én, reggeli 8 óraker fog az ó-templomban a Mindenhatóknak bemutatattani.

Kiskunfélegyháza, 1915. május 6.

Áldás és béke poraira!

Vasszűsi J., Kiskunfélegyháza, 1915—238.

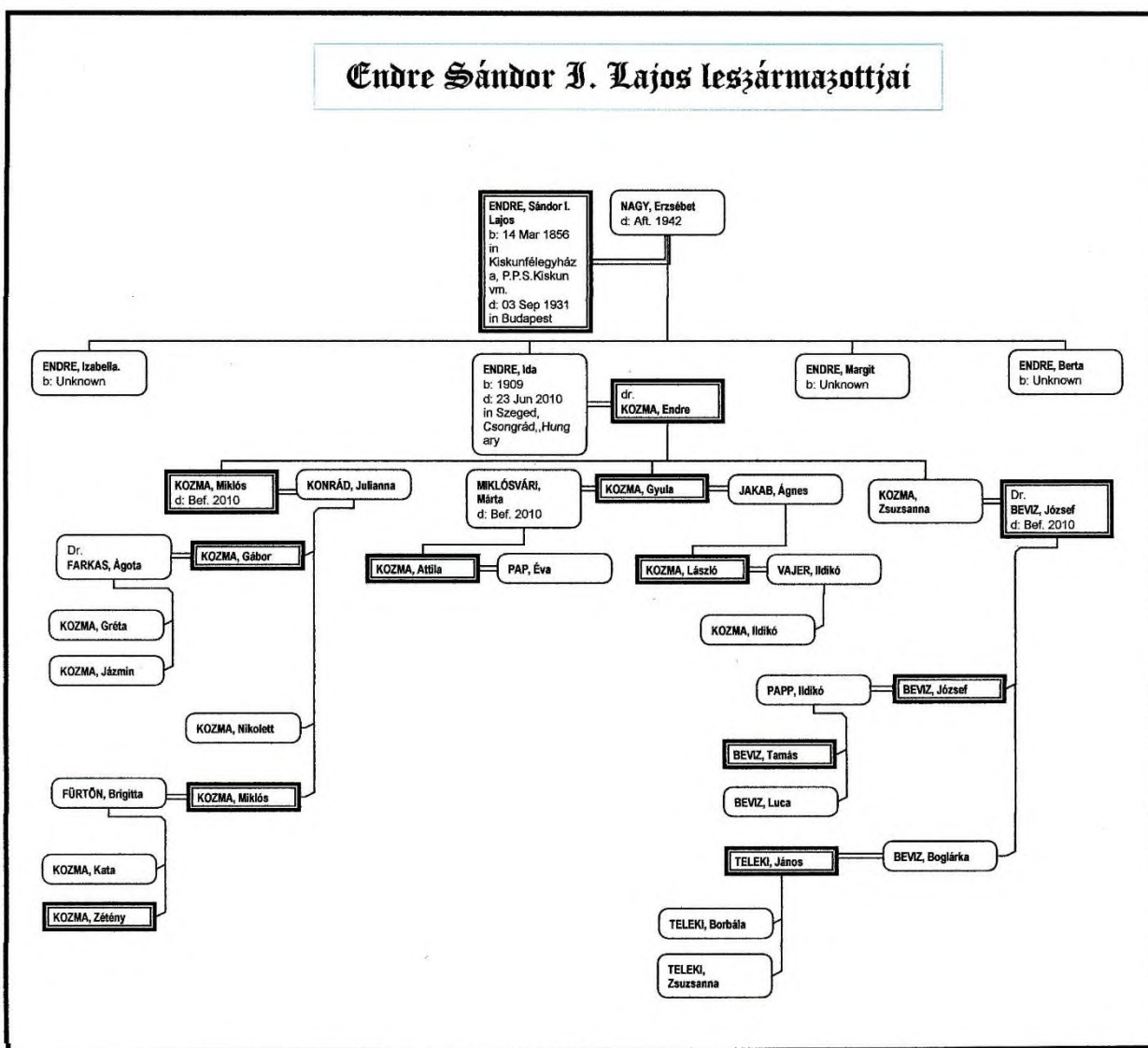
Endre Antal éleszarmazottai

ENDRE SÁNDOR I. LAJOS CSALÁDJA

Endre Sándor I. Lajos (1856-1931). Iskolái elvégzése után katonai pályára lép és előrehaladva századosi rangot ér el, amikor nyugállományba helyezik. 1911-ben Szegeden él nyugállományú m. kir. századosként. A Szeged-Belvárosi Kaszinó tagja. 1929-ben őrnaggyá léptetik elő. Felesége özvegyen 1942-ben Szegeden élt előbb Róka u. 7., majd Attila u. 3. sz. alatt. Nagy Erzsébettel talán Szegeden, kötött házasságot 1909 körül. Házasságából Ida Márta és talán még más gyermekei születtek. 1908- ban násznagy Grassely Imre Árpád és neje Nádai Mária esküvőjén.

Isten bölcs rendelésében megnyugvó bánatos szívünk szomorúságával tudatjuk, hogy szerető férj, apa, testvér, rokon

ENDRE SÁNDOR

nyugalmazott császári és kir. őrnagy

munkás és áldásos életének 76-ik évében hosszas szenvedés után szeptember 3-án reggel 8 órakor a budapesti honvéd és közrendészeti kórházban váratlanul elhunyt.

Kedves halottunkat szeptember 5-én a budapesti Farkasréti temető ravatalozójából a róm. kath. anyaszentegyház szertartása szerint, a dicsőséges feltámadás reményével örök nyugalomra helyezzük.

Áldott emlékü halottunk lelkiüdvéért az engesztelő szentmise folyó hó 10-én délelőtt 9 órakor a fogadalmi templomban lesz.

Szeged, 1931. szeptember 3.

Endre Ida,
Endre Margit,
Endre Berta
gyermekel.

Özv. Endre Sándorné Nagy Erzsébet
hitvese.

Endre Iván,
Endre Zsigmond,
Endre Szidónia Hoffer Józsefné
testvérei.

Imádkozzunk érte, hogy az örök világosság fényeskedjék neki!

1936. június 14-én Szeged

Mély fájdalommal emlékezünk, a szeretett
Édösmamára, Nagyira, Dédire,
Dr. Kozma Endrénére
/született: Endre Ida/
aki szeretetet osztó életének 101. évében visszaadta lelkét teremtőjének.
Eltemetjük: Szegeden, a Belvárosi Sírkertben /III. parcella 606-609./
2010. június 23-án, szerdán 11 órakor.
Előtte: gyászmise fél 8 órakor a Fogadalmi templomban.
*„A JÓ HARCOT MEGHARCOLTAM, A PÁLYÁT MEGFUTOTTAM, A HITET MEGTARTOTTAM,
S MOST KÉSZEN VÁR AZ IGAZ ÉLET KORONÁJA.” (2 Tim. 4, 6-7)*

Gyászoló családja			
Gyermekei	Menyei, veje	Unokái és cselédja	Dédunokái
† Kozma Miklós	Konrád Julianna	Kozma Nikolett Kozma Miklós – Fürtön Brigitta Kozma Gábor – Dr. Farkas Ágota Kozma Attila – Pap Éva	Kozma Kata, Kozma Zétény Kozma Gréta, Kozma Jázmin
Kozma Gyula	† Miklósvári Márta Jakab Ágnes	Kozma László – Vajer Ildikó Dr. Beviz József – Papp Ildikó	Kozma Ildikó Beviz Tamás, Beviz Luca
Kozma Zsuzsanna	† Dr. Beviz József	Beviz Boglárka – Telek János	Telek Borbála, Telek Zsuzsanna

Vivi másod-unokatestvér *Vivi nagynéni*

ENDRE IVÁN I. DR. ÉS CSALÁDJA

Dr. Endre Iván, János, Károly, Vilmos (1857-1940), született Kiskunfélegyházán. Fiatal koráról, életéről nem maradt feljegyzés. Feleségével, a budapesti születésű 24 évvel fiatalabb Szervátzy Rózával Debrecenben esküdtek. Mint százados szolgált Debrecenben a császári és királyi (K.u.K.) 7-ik huszárezredben. Családi háza Kiskunfélegyházán volt, az ősi Endre ház mellett. Debrecenből oda költöztek haza, valamikor a századforduló éveiben. Ott született egyetlen fiuk Andor (1909-1966). Kis tanyájuk is volt Félegyházán a Majsai úton. Mint orvos tábornok ment nyugdíjba. Felesége korán meghalt és nyugdíjas éveit egyedül élte. Kiskunfélegyházán halt meg.

Halála után a félegyházi házat fia eladta unokatestvérének Hoffer Józsefnek.

Dr. Endre Iván tábornoki egyenruhájában, feleségével és Andor fiával 1930 körül.

ENDRE ANDRÁS IV. (ANDOR) DR.

Dr. Endre András IV. (1909-1966). A családban, Andor vagy Bandi néven ismerték, ausztráliai életében András (Andrew) néven ismerte családja. Született Kiskunfélegyházán. 1934-ben. A Budapesti Tudományegyetem orvoskarán diplomázott. Orvos, röntgen specialista. A negyvenes évek elején Kecskeméten a helyőrségi katonai kórházi orvos, de privát praxisa is van. Felesége Klement Sarolta, Klement Oszkár a Nemzeti Bank főtitviselőjének lánya, Budapesten esküdtek 1937 július 17-én. Három leányuk születik: Enikő (1940), az ikrek Gyöngyvér és Ildikó (1942). 1944-ben családjával elmenekülnek és Velemben (Vas vm.) az Endre család többi tagjaival együtt vannak, majd onnan 1944 okt-ban Bozsokra (Vas vm.) költöznek. Onnan tovább menekülnek nyugatra és Eichstätt (Németország – Ingolstadt mellett északnyugatra) városába kerülnek. Ingolstadti kórházban mint orvos dolgozik. 1945-ben a megszálló hatóságok letartóztatják. Azt hitték Endre László. Pár nap múlva szabadul. Később Ravensburg-ban (a Bódeni Tó – Bodensee - északi vidékén) kap az IRO-nál (International Refugee Organization) orvosi állást.

1950 körül Ausztráliába vándorolnak ki. Ott folytatja orvosi pályáját, első időkben New Guinea, Papua-ban, majd később Sydney környékén Bulandelah-ban rendel.

1960-ban felesége Sári meghal, és 1961-ben feleségül veszi Géczy Endre (volt. kunszentmiklósi szolgabíró) özvegyét Kováts Borbálát (Cini). E házasságban családott.

1969 nyarán világszerte utja során Cleveland-ba látogat, Szappanosék látják vendégül 10 napig. 1973-ban eladja praxisát és európai körútra megy. Rómába, Ildikó lánya esküvőjére. 1973 dec 26.ikán írt leveléből: "... Volt egy mesés Eurail I. osztályú jegyem, amivel elindultam Narvikba (Norvégia), onnan Maroccoig, Ostende-től (Belgium) Bécsig, és Amsterdam-tól Siciliáig. Köln-ben Hoffer Lenke nénémet és fiát Nógrádi Józsit látogattam meg. Nagyon helyes ember lett belőle."

(fenti, apám id. Szappanos István feljegyzéseiből)

Az alábbiakban Enikő lánya (Mrs. Desmond Hart) írja le családjuk történetét.

We arrived in Australia in 1950, after six years in Germany. Things were still rather backward here at that time, and our parents were unable to secure rented accommodation with three children, so we were placed in a boarding school.. Then later he secured medical work in Tasmania to work with the mobile X-ray service there for some time, which is a long way from Sydney. As his medical qualifications were not accepted in Australia unless further university studies were completed, to gain his registration as a doctor in NSW Australia he went to Papua New Guinea in 1956 to work with the Department of Health as a Radiologist for 5 years. My mother and I travelled there in 1957, and we were together for some months. After working in Port Moresby for about 8 months, he was transferred to a small hospital in the Highlands of New Guinea, and then to Rabaul. My mother died of Motor Neurone Disease (ALS) on March 30th 1960 in Rabaul, New Guinea and is buried there. Prior to his return to Australia, he was transferred to Wau in the Highlands of New Guinea. He returned to Australia in 1961 and commenced private practice in the NSW countryside (in Bulandelah) and then in Sydney for some years.

In his retirement Apu was an avid traveler. I recall a trip by the trans-Siberian express to Russia, a visit to Easter Island, a trip to South America, and visits to Ildiko in Rome. He finally moved into a retirement complex near our home in Lane Cove, Sydney for a few years, and died after a stroke on May 15th 1986 in the Royal North Shore Hospital in Sydney.

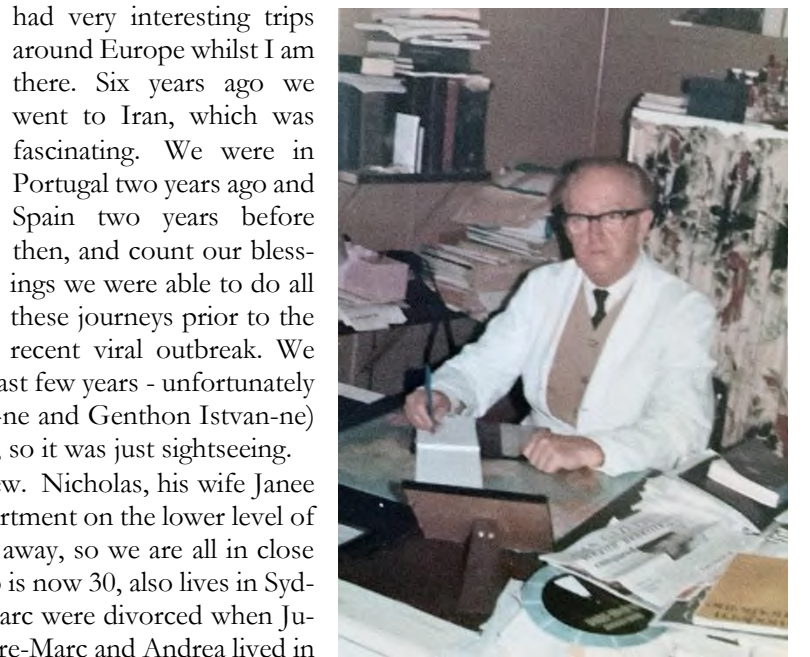
I stayed in Port Moresby, working with the Public Health Department. I met my future husband, Desmond Hart, in Port Moresby, and after our marriage and birth of our three children, remained there until the end of 1973. Des was Administrative Officer Medical Services for PNG, and I had been with the United Nations Information Centre for 15 years when we left to return to Australia. Des died in October 2006 of metastatic prostate cancer. He was a lovely Englishman, and I miss him very much. I worked at a small hospital near our home as Administrative Officer Medical Services, Palliative Care & Rehabilitation, and completed 29 years of service there in October 2018. Am now a lady of leisure, and do find it rather unstimulating being at home. Am fortunate to have been able to visit Ildiko in Rome about every two years, and we have

Dr. Endre András és felesége Sarolta New Guineában 1957-58 körül.

had very interesting trips around Europe whilst I am there. Six years ago we went to Iran, which was fascinating. We were in Portugal two years ago and Spain two years before then, and count our blessings we were able to do all these journeys prior to the recent viral outbreak. We have also been back to Budapest in the last few years - unfortunately both my mother's sisters (Petras Istvan-ne and Genthon Istvan-ne) who lived in Budapest had died by then, so it was just sightseeing.

I live with my older son, Andrew. Nicholas, his wife Janee and son Alexander (15 yrs) live in an apartment on the lower level of my house. Andrea is a 20 minute drive away, so we are all in close proximity. Andrea's son, Julien Jais, who is now 30, also lives in Sydney. Andrea and her husband, Pierre-Marc were divorced when Julien was 4, but remain good friends. Pierre-Marc and Andrea lived in Lyon, France for three years, so Andrea is fluent in French. My sister, Gyongyver and husband, Robert, also live in Sydney.

A doktor úr rendelőjében Sydneyben.

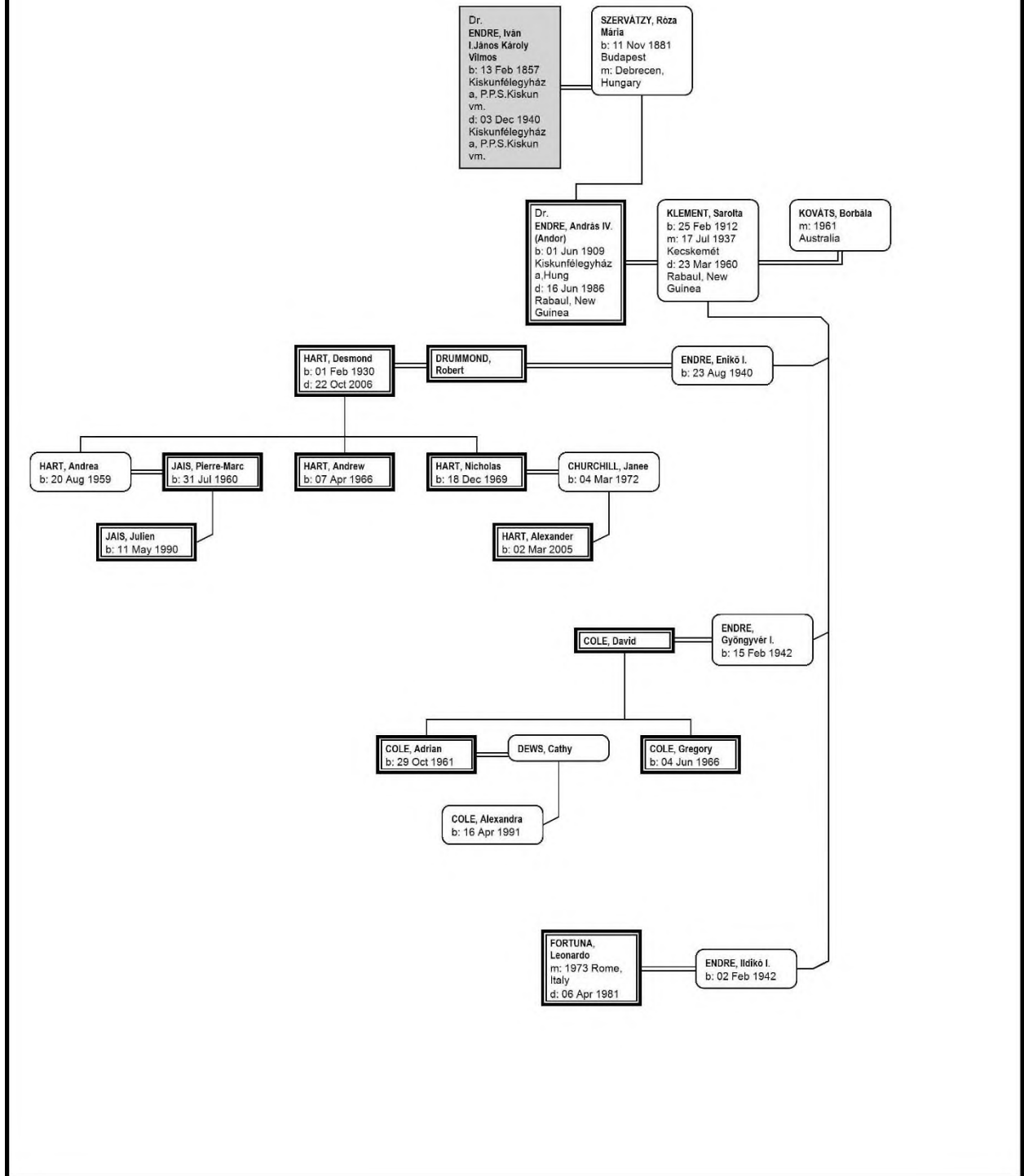

Endre Ildikó (b) és Enikő (j) 2020

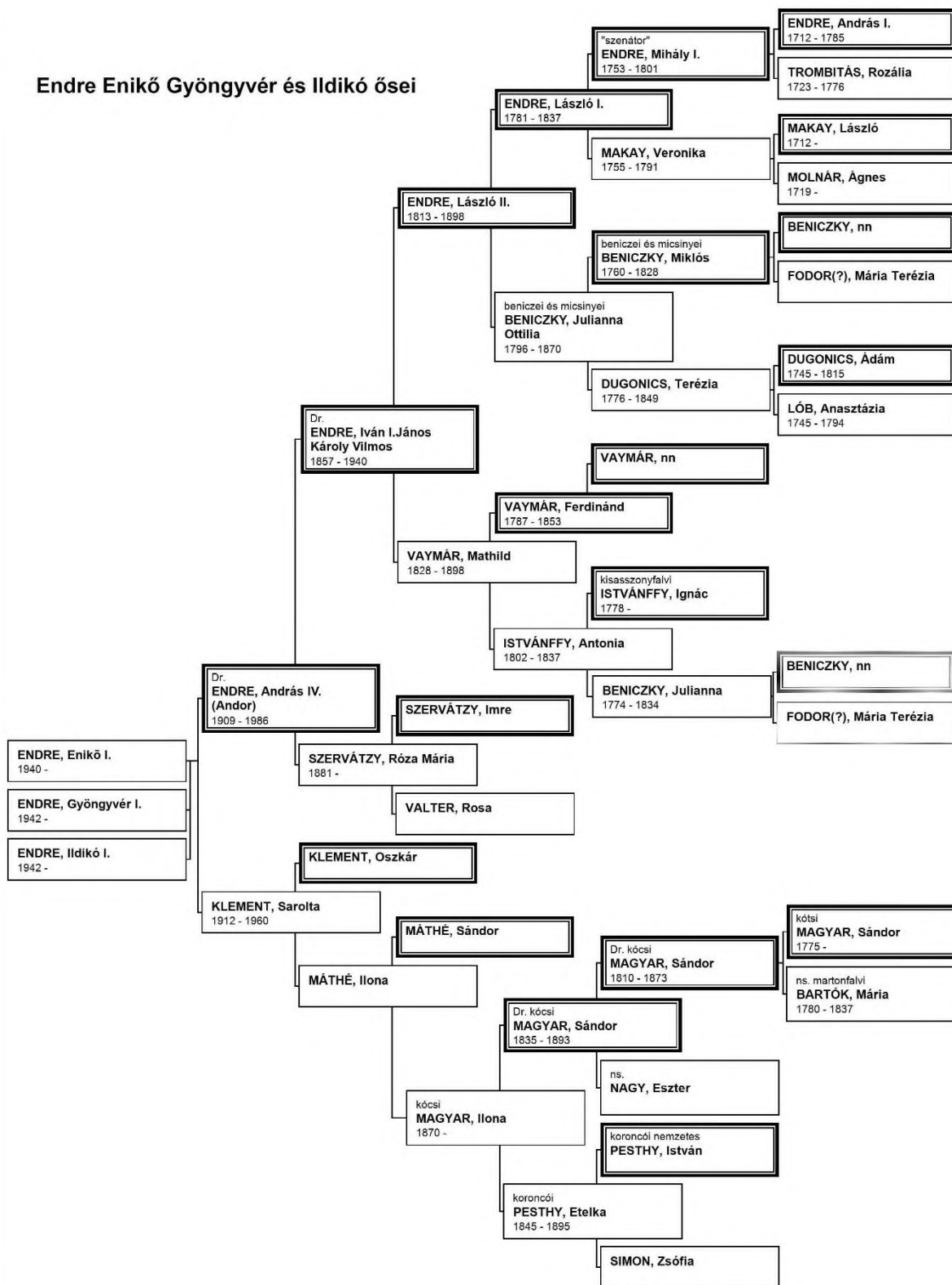

Nicholas, Andrew and Andrea Hart, elől Enikő Endre-Hart

Endre Iván János Károly Vilmos Leszármazottai

Endre Enikő Gyöngyvér és Ildikó ősei

ENDRE ETELKA I., JUVENTIUS ANTALNÉ

Endre Etelka I. szül 1860 jan 5-én Kiskunfélegyházán, meghalt 1888 ápr 29-én 28 éves korában. Férje a pozsonyi származású **Juventius Antal** királyi mérnök volt, (esk. 1980 július 5) akitől három gyermeke származott, Erzsébet, Etelka (11 éves korában meghalt) és Antal. Korai halála miatt gyerekeit húga Szidónia nevelte.

Erzsébet (Böske néni) férjhez ment Decsy József félegyházi (majd később gödöllői főszolgabíró) szolgabíróhoz, akitől két lányuk származott: Etelka és Erzsébet.

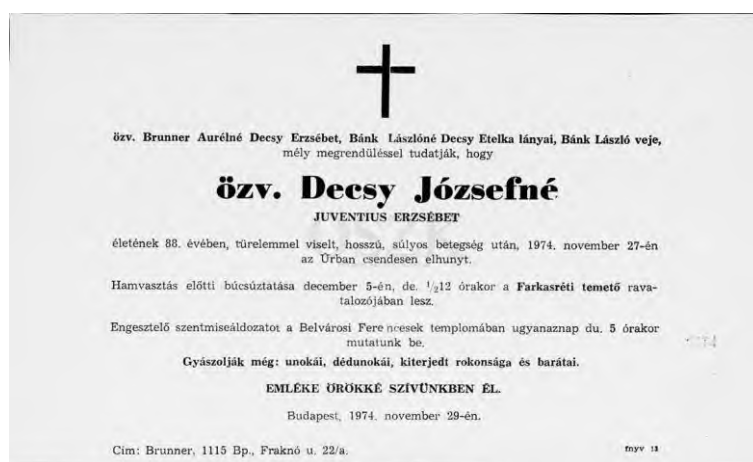
Etelka férjhez ment Bánk Lászlóval, két pici gyermekükkel menekülnek nyugatra 1944-ben, majd végül Belgiumban telepednek le. Ott élnek le életüket.

Erzsébet (Bözsike) férjhez ment Brunner Auréllal, gyermekük nem volt. Budapesten éltek halálukig. Bözsike nagyon kedves családtag volt, gyakori vendég Szentkúton.

Antal mérnök lett, felesége Máдай Margit. Két fiuk született Antal és László. Antal diák korában meghalt. Apa korai halála után özvegye Temesvárra költözött és ott élte le életét.

Endre Etelka

Alólirottak a maguk és az összes rokonság nevében mély fájdalommal jelentik

ENDRE ETELKA férj. JUVENTIUS ANTAL kir. mérnöknének

hosszas szenvedés után élete 28-ik, boldog házasságának 8-ik évében folyó hó 29-én reggeli 4 órakor történt gyászor elhunyt.

A boldogulnak földi maradványai f. évi április 30-án d. e. 10 órakor fognak be-szenteltetni, és f. hó 30-án d. u. 4 órakor a **OSZK** sírkertben örök nyugalomra helyeztetni.

Az engesztelő szentmiseáldozat május hó 1-én reggel 8 órakor fog az ó-templomban a Mindenhatóknak bemutatattatni.

Kelt Kun-Félegyházán, 1888. évi április hó 29-én.

Juventius Antal,
férje.

Juventius Etelka,

Juventius Antal,

Juventius Erzsébet,
gyermekei.

Id. Endre László és Vaymár Matild,
szülei.

ifj. Endre László,
Endre Antal,

Endre Sándor,

Endre Ivan,

Endre Gizella,

Endre Izabella,

Görj. Huszka Dezsőné,

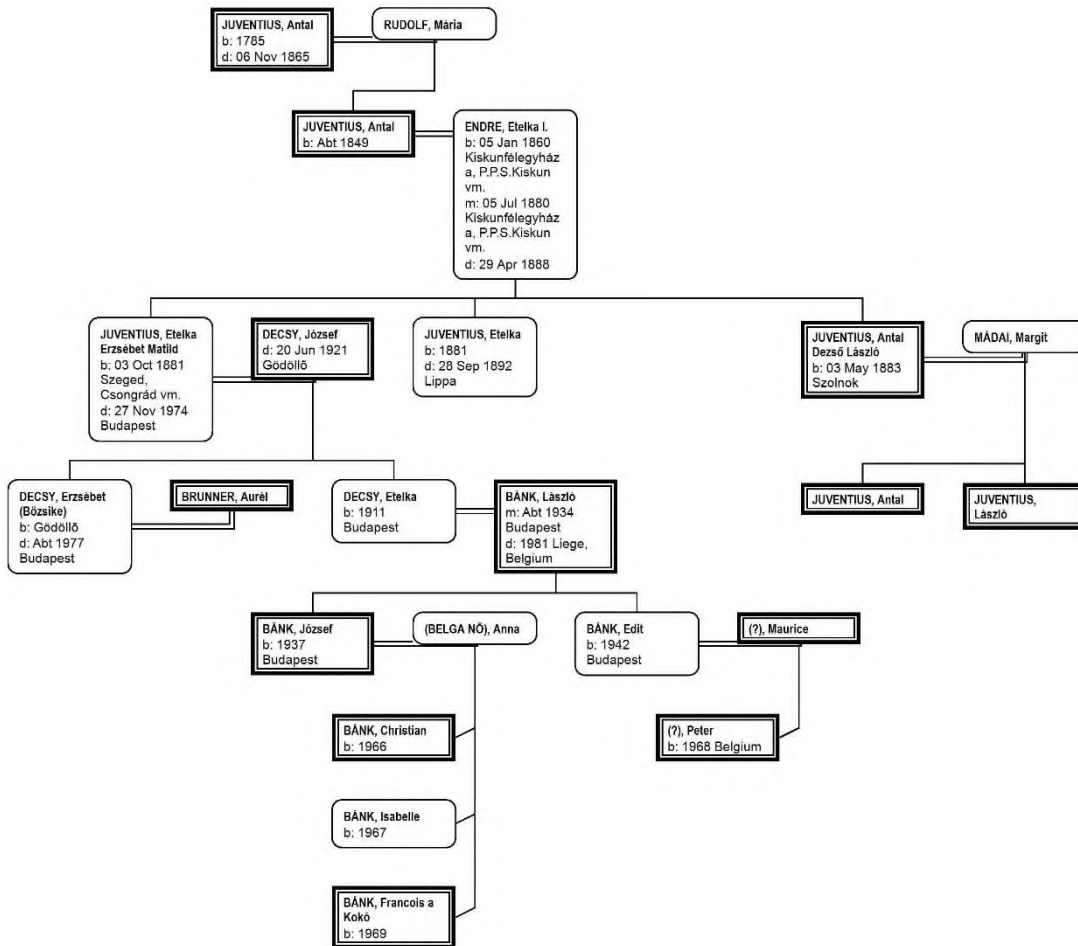
Endre Zsigmond,

Endre Szidónia,
férj. Hoffer Józsefné,
testvérei.

Béke lengjen porai felett!

Pestői Könyvnyomda Főlegyházán.

Juventius Antal leszármazottjai

ENDRE IZABELLA I. HUSZKA DEZSŐNÉ

Endre Izabella I. szül 1861 május 22-én, meghalt 1916 aug.3-án Kiskunfélegyházán. Férjezett ferencszállási **Huszka Dezső** ügyvéd, táblabíró, pusztaferencszállási földbirtokossal (esk. 1881 nov.7). Gyermeük nem volt.

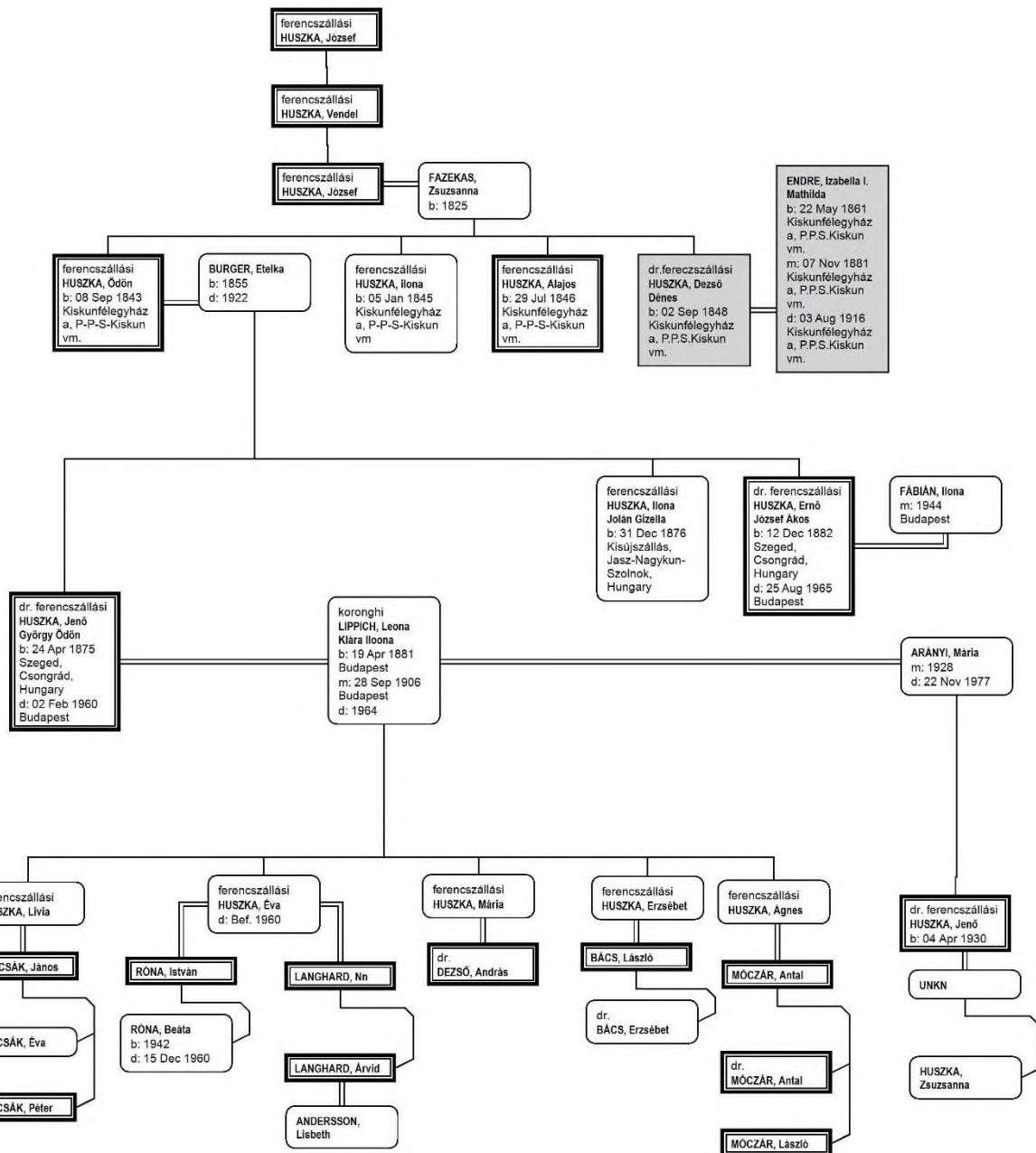
Endre Izabella

Dezső unokaöccse Huszka Jenő, hírneves zeneszerző és operettíró, gyakori vendég volt Szentkúton, ahol nagyszerű zongorajátékával kápráztatta a vendégeket, amikor az 5 eladó Endre lány még otthon volt és akik hálásak voltak a hangulatért és tánccos alkalmaknak, amivel az udvarlókat szórakoztathatták.

Huszka Jenő 13 operettet írt, ami között az ismertebbek: Bob herceg, Gül Baba, Lili bárónő, Mária főhadnagy. Ezek közül 7 darabot meg is filmesítettek: Gül Baba, Erzsébet Királyné, Bob Herceg, Gábor Diák, Zenélő Malom, Lili Bárónő. Népszerű dalai:

- Londonban, hej, van számos utca (Bob herceg)^[1]
- Dal az első szerelmes csókról (Bob herceg)
- Ott túl a rácson (Gül Baba)
- Leila keringője (Gül Baba)
- Darumadár fönny az égen (Gül Baba)
- Szellők szárnyán (Lili bárónő)
- Egy kis cigaretta, valódi, finom (Lili bárónő)
- Tündérrálynő, légy a párom (Lili bárónő)
- Délibábos Hortobágyon (Mária főhadnagy)

Huszka József leszármazottjai

DR. ENDRE ZSIGMOND I. ÉS CSALÁDJA TÖRTÉNETE

Endre Zsigmond Károly (1865-1944) Kiskunfélegyházán született, nemes családból. Atyja és nagyatyja a Kiskunságban nádori táblabíró volt. Középiskoláit Kiskunfélegyházán, Szegeden, Székesfehérváron, Nagyszombaton, Kecskeméten (érettségi), jogi tanulmányait Kecskeméten, Kolozsvárott és Budapesten végezte. Kötelező katonai szolgálatát mint önkéntes a kecskeméti cs. és kir. 38.sz Molinári gyalogezredben teljesítette. A jogi és államtudományi doktorátus megszerzése után Pest vármegyénél kezdte közigazgatási pályáját. 1891-ben szolgabíró lett Pest vármegyében,

1896-ban a kiskunfélegyházai járás főszolgabírája s ez állásban a nemzeti ellenállás idején egyike volt az elsőnek azok közül, akik a darabontkormányának a szolgálatot megtagadták. 1906-ban a nemzeti ellenállás (Károlyi-forradalom) idején nyugdíj nélkül mondott le állásáról. A kis-, nagykun és jász községek felszólítására ekkor ellenforradalmár megbízással elvállalta a Kunszövetség vezerségét s ilyen minőségben vett tevékeny részt az ellenforradalom megszervezésében. A proletárdiktatúra leelején túszként Budapestre szállították, majd a románok újra letartóztatták. Végigküzdötte a nyugatmagyarországi felkelés harcait is a „Rongyos Gárda” kötelékében. A felkelők táborában, amelyben ott volt László fia is, a „vitézek hadnagyának” nevezték. Pomázi és abonyi szolgabíró, 1896-tól a félegyházi járás főszolgabírája, majd 1922-ben Kiskunmajsán, 1926-ban és 1931-ben Gödöllőn választották országgyűlési képviselője (1922-1939) az egységpárt programjával. Pest vm. örökös törvényhatósági bizottsági tagja, a Kunszövetség vezére (1918). Földbirtokos, Pálos-Szentkút (Kiskunfélegyháza, Pest vm.) Nagy szerepe van a cserkész világtáborozásnak Gödöllőn való megtartása körül. Tevékeny részt vesz a járási mezőgazdasági biz. Duna-Tisza közti Mezőgazdasági Kamara stb. életében, tagja a Kiskunfélegyháza képviselő testületének, stb. Az országgyűlés felsőházának tagja (1939-1944).

Endre Zsigmond (jobb) orsz. gy. képviselő Gömbös Gyula (bal) miniszterelnökkel, kb. 1936.

Gulner Mária (Imike)

Endre Zsigmond fiával Lászlóval mint a „Rongyos Gárda” katonái a nyugatmagyarországi felkelésben

Felesége Gulner Mária, kinek apja Gulner Gyula, belügyi államtitkár, Pest megye és Kecskemét főispánja. Anyja Reé Mária, Reé János 48-as honvédőrnagy leánya. Reé János később Garibaldi seregében harcol, Türr István szárnysegédje. A Gulner család első ismert őse Mihály, felesége Balogh Julianna. 1750 körül kapott nemesiséget. A Reé család a francia forradalomkor költözött Magyarországra. Reé János egyik leánya Szűtsné Székesfehérvárott, fia Szűts Gedeon, Fejér vm. tiszti főügyésze, leánya Hollósi-Kuthy László tábornok felesége, fiuk László kapucinus szerzetes Argentínában, egy időben a platanosi intézet lelkésze.

Abonyi szolgabírósa idejében ismerte meg jövődöbéli feleségét, Gulner Gyula országgyűlési képviselő lányát Máriát. Esküvőjük 1893 szeptember 3.-án volt Abonyban. Itt születik László és Ilonka. 1897-ben Kiskunfélegyházára, az ősi Endre házba (Dr. Holló Lajos utca) költöznek, amikor elfoglalja az ottani főszolgabírósi hivatalt. Ebben a házban születnek Mária, Etelka, Szidónia és Márta. Országgyűlési képviselői megválasztása évében 1922-ben

költözött ki a család Szentkútra (Fülöpszállás), ahol 200 holdas birtokát és az azon lévő lakóházat átvette és felvirágoztatta.

Feltehetően számos kitüntetés tulajdonosa lehetett, de az átvizsgált források csak kettőt támasztanak alá. Az egyik egy 1930-ban történő adományozás, amely egy nem hivatalos állami kitüntetés,

a TESZ Jubileumi Emlékkeresztje volt. A szentkúti kúriában megrendezett nagyszabású banketten József Ferenc főherceg adta át az elismerést, a társadalmi szervezkedés területén kifejtett eredményes munkájáért. A főherceg megjelenése persze nem a véletlen műve volt. Nagypapja a Kunság főkapitánya volt, s a Kiskunság sorsát együtt intézte az Endre családdal, akinek férfi tagjai viszont a kapitányi rangot viselték. A jeles alkalmon megjelent dr. Preszly Elemér, a vármegye főispánja, Erdélyi Lóránt alispán, F. Szabó Dezső járási főszolgabíró és dr. Tóth József polgármester is. Ez az összejövétel nagyszerűen bizonyítja, hogy az Endre család milyen nagy befolyással és tekintéllyel rendelkezett a vármegyén belül.

Endre Zsigmond másik kitüntetését az ellenforradalom alatt véghezvitt cselekedetéért kapta. 1941 szeptemberében Horthy Miklós kormányzótól a világháborút követő forradalom idején, az életét veszélyeztető önfeláldozással véghezvitt hazafias tett elismeréseként a Nemzetvédelmi Keresztet vehette át.

A szentkúti kúriában Endre Zsigmond vendégszeretete és gavalléros vendéglátása híres volt. A sok sok családi összejövetelel kívül nagy számú előkelőségeket is vendégül látott. Itt tartották meg három lányuk, Ilonka (Geréby Imrével), Etus (Várday Istvánnal) és Márta (Szappanos Istvánnal) esküvőjét is nagyszámú vendégsereggel.

József Ferenc kir. főherceg látogatása az Endre-családnál.

Helyi újság – HIREINK 1930 március 9

Bensőséges ünnepség színhelye volt az elmúlt vasárnapon a szentkúti Endre-kúria. Vitéz dr. József Ferenc kir. herceg ez alkalommal adta át dr. Endre Zsigmond országgyűlési képviselőnek a TESZ jubileumi érdemkeresztjét, kiemelve azt a céltudatos munkát, amelyet Endre Zsigmond, mint a duna-tiszaközi társadalmi szervezkedések lelkes vezetője, három évtizedes működése, de különösen az utolsó tíz esztendőben a nemzeti újjáépítő tevékenysége alatt önzetlenül kifejtett. József királyi herceget érdekes családi kapcsolatok fűzik a Kunságnak ehhez a részéhez. Nagyatya, boldogult József főherceg, éppen magyarsága miatt került évekre Félegyházára, ahol osztatlan szeretetnek örvendett. A dédapja, a legendáshírű József nádor pedig az akkor még külön közjogi területet képező Jászkun kerületeknek volt a főkapitánya. Az Endre-család felmenő férfitagjai a Kiskun-kerületek kapitányai és nádori táblabírái voltak. Ennek emléke támadt fel az ellenforradalmi megmozdulás alkalmával, mikor Endre Zsigmondot a Kun-Szövetség vezérévé választották. Az ünnepséget a családi birtok öreg kúriáján magyaros hangulatú ebéd. majd reggelbe hajló mulatság követte, amelyen a királyi hercegen, a kíséretében érkezett Szörcey József kormányfőtanácsos. Tesz ügyv. elnökön és titkárán, valamint a házigazda családtagjain kívül jelen voltak Preszly Elemér, Pestvármegye főispánja. Erdélyi Lóránd alispán, Hoffer József kormány főtanácsos és felesége, dr. Endre Iván ny. tábornok, dr. Stuhlmann Patrik premontrei rektor, Szabó Dezső főszolgabíró, Tóth József polgármester, Sóhalmi János járásbíró elnök, Puskás Béla kir. közjegyző, Szappanos István földbirtokos és felesége, vitéz dr. Endre László és felesége. Szilágyi László vm. tb. főjegyző.

FÉLEGYHÁZI KÖZLÖNY - 1930 március 15

Remek ünnepség színhelye volt a múlt vasárnap a szentkúti Endrekúria, ahol vitéz dr. József Ferenc főherceg ez alkalommal adta át a Társadalmi Egyesületek Szövetségének jubileumi érdemkeresztjét dr. Endre Zsigmond országgyűlési képviselőnek, a dunatiszaközi társadalmi szervezkedés lelkes vezetőjének s egyben a Kun-szövetség vezérének. Az ünnepség a család szentkúti öreg kúriájában ment végbe: először magyaros hangulatú ebéden vettek részt a vendégek és ezt hajnalig tartó mulatság követte. Hogy a főherceg maga utazott le az érdemkereszt átadására, annak hagyományos családi kapcsolat az oka. A főherceg nagyapja és dédapja a Kunság főkapitányai voltak, mint ilyenek Félegyházán együtt intézték a Kunság sorsát az Endre-családdal, akiknek férfi tagjai viszont a kapitányi állást viselték. Az ünnepségen a királyi hercegen és a kíséretében érkezett dr. Szörtsey József kormányfőtanácsos és dr. Hollósy Zoltán szárnysegéden, valamint a házigazda családtagjain kívül a következők vettek részt: dr. Preszly Elemér főispán, Erdélyi Lóránt alispán, dr. Hoffer József kormányfőtanácsos és neje Endre Szidónia, dr. Endre Iván ny. tábornok, F. Szabó Dezső főszolgabíró, Sóhalmy János ny. ítélőtábla bíró, dr. Tóth József polgármester, dr. Nagy Marcel rendőrfőtanácsos, dr. Puskás Béla kir. közl. jegyző, dr. Tóth Endre ügyvéd, Szilágyi László i. várm. tb. főjegyző, Ganie Arnold ny. MÁV főfelügyelő, ifj. Hoffer József, vitéz Endre László és neje, Szappanos István földbirtokos és neje.

Alább, egy helyi újság tájékoztatása egy másik jelentős eseményről:

A Lovasleventék Távlovaglása

Horthy István nyugalmazott lovassági tábornok vezetésével 1933 május hó 31-én mintegy 60 főnyi külföldi és magyar hölgy- és úr- lovas, valamint 100 lovaslevente és kispász indult útnak a Csepel szigetéről 400 kilométeres lovastúrára, azaz „távlovaglásra”, ami immár a nyolcadik volt és az idén kilenc nemzet képviselői vettek már részt azon. A résztvevők közt volt György szász-meiningeni herceg és felesége, Rüdten Karola bárónő, WaIsler őrnagy Németországból, Lichtenwelde gróf és felesége Belgiumból, Pierre de Choin francia ezredes méneskari igazgató, von Bruemmer lett törvényszéki bíró, Lövenhaupt gróf, Schwagemakers, Valdemar Till, Laman őrnagy Hollandiából, van Meel ezredes, azonkívül esztek, finnek, svédek, osztrákok.

A távlovaglás útiránya Ráckeven, Sárbogárdon, Tolnán, Szekszárdon, Baján át Soltvadkertre vezetett, ahonnan június 8-án reggel indult tovább a távlovagló csoport. Itt csatlakozott a csoporthoz vitéz Endre László főszolgabíró Gödöllőről. Dél előtt 10 órakor ért Szankra a csoport, ahol Szabó Dezső, a kiskunfél- egyházi járás főszolgabírája várta és vendégelte meg a lovasokat, majd egy órai ottidőzés után Szentkútra érkeztek. A festői fekvésű búcsújáró helyen fogadtatásukra a tanyavilág népe messze földről sereglett össze. Majd Endre Zsigmond országgyűlési képviselő nagyszerű alföldi mintagazdaságát tekintették meg, a szállóteleppel és a híres borpincéssel együtt. Endre Zsigmond vendégül látta az egész távlovagló csoportot, akiknek a nevében Horthy István nyugalmazott lovassági tábornok és György szász-meiningeni herceg köszöntek meg az igazi magyaros és szíves fogadtatást.

Június 9-én érkezett a távlovaglók csoportja Kecskemétre, miután a csoport egy frissítőre a városföldi Szappanos kúriában megállt, ahol

A távlovagló csoport a Szappanos majorban indulás előtt

Szappanos István földbirtokos vendéglátását fogadták nagy lelkesedéssel. Kecskeméten a nagytemplom előtti téren ezrekre menő tömeg lelkes fogadtatásban részesítette őket. Itt Zimay Károly polgármester üdvözlésére Horthy István válaszolt, majd gyönyörű jelenet következett, amikor György herceg, aki a Hősök emlékére a németek nevében koszorút helyezett, az elhunyt bajtársak szellemén át baráti jobbot nyújtott a francia

ezredesnek, amit a tömeg lelkesen megéljenzett. A lovasok megtekintették a híres bugaci pusztát is, majd este az úri kaszinó termeiben nagy banketten ünnepelték a vendégeket.

Június 11-én, vasárnap délelőtt Nagykőrösre érkeztek, ahol Dezső Kázmér polgármester fogadta rövid üdvözlő beszéddel a lovasokat. Délután nagy lovasversenyekkel fejeződött be a távlovaglás, 12-én, hétfőn széledtek szét a távlovaglók. Az átélt benyomások hatása alatt barátainkká és egyben nemzeti ügyünk propagálóivá váltak mindazok a külföldiek, akiknek ez út kapcsán alkalmuk volt népünket és hazánk földjét a maga teljes eredetiségében megismerni.

Fent: Endre Zsigmond és feleség Gulner Mária mellképei, amik 1943-ban készültek mint aranylakodalmi emlék. Kürthy Sándor portré festőművész művei. Alul a felső képek másolata, amit ismeretlen festő készített Argentínában. Jelenleg Endre Jella lakásában függenek

A szentkúti Endre kúria

A ház ura és úrnője Zsiga bácsi és Imi néni

A szentkúti Endre kúria és környező parkja

Szidi néni a „sokágú fa” tövéénél a szentkúti parkban

Szentkút parkrészlet

Szüreti szőlőkóstoló a szentkúti szőlőben.

Dr. Endre Zsigmond névnap vendégek május 2.-n Szentkúton.

Szentkúton sok nevezetes vendég megfordult. Az alábbi lista Endre Zsiga (unokája) emlékezetéből:

József Ferenc királyi herceg, 1930 márc. (Vacsora, éjszakázás és reggel Édsanyával a Szent Kútnál.)

György szász-meningeni herceg és felesége, 1933 június. ebéd, vacsora, szállás
Horthy István tábornok, kormányzó testvére. Távlovaglás.

Görgey György tábornok, a testőrség parancsnoka

Pálffy Pál pozsonyi gróf, Várday Pista bácsi tanúja Etus néni esküvőjén

Verebélyi Tibor, máltai lovag Etus néni tanúja.

Szőcsey József, a TESZ ügyv. elnöke.

Miniszterek: Klebelsberg Kuno gróf, Sztranyovszky Sándor, Hóman Bálint, Rakovszky Iván, Pesthy Pál, Karafiáth Jenő, Hegyeshalmi Lajos.

Haller István gróf, Teleki Mihály gróf., Darányi Kálmán, Széchenyi Lajos gróf, Serényi Miklós.

Gyakori vendégek: Alszeghy Béla, MAV vezérigazgató, Feördeős Vilmos, huszár ezredes, br. Kaas Ede, testőr alezredes, Rudnyánszky Ferenc, huszár alezredes, Siklódy Lőrinc, Pintér István, huszár alezredes, Oláh György, újságíró, Héjjas Iván, Fiala Ferenc, Milotay István, Huszka Ernő és Huszka Jenő, zeneszerző.

A háború végén fia Endre László politikai kapcsolatai révén több magasrangú német birodalmi vendéget is hozott Szentkútra: Wesenmayer német birodalmi követ, Winkelmann, SS tábornok, Eichmann (emlékirataiban megemlékszik szentkúti látogatásáról), Krummey és Huntschke, Jagow német birodalmi követ 1943-44 márc., Horn Fries ezredes katonai attaché.

1943 szeptember 3.án Zsiga bácsi és Imike néni 50.ik házassági évfordulóját, azaz aranylakodalmat ünnepelte meg a család. Meghívott vendégek voltak az akkori kiterjedt Endre család összes tagja – 44 személy (azaz Endre László II. összes gyermekeinek leszármazottai, László III. két fia Dénes és Lajos kivételével) és közeli családi barátok és papok, 12-en a fényképeken, de annál többen is lehettek, később érkeztek. Az összes vendégek száma lehetett 60 körül. Még a legidősebb unoka Zsiga is hazajött erre az alkalomra Finnországból, ahol akkor katonai szolgálatban volt. A vendégek nagy számmal jöttek, autóval, lovas kocsin, vonattal. Délben szent misére ment az egész vendégsereg a szentkúti kegyhely templomába ahol a fehér palástú Pálos Rend szerzetesei Gyula és Ákos páter mondták a misét. A jubiláló házaspár két hófehér lipicai lóval húzott üveges hintóban tette meg a rövid 2 km.es utat a kúriától a templomig. A vendégek pedig autón, lovas kocsikon, sőt gyalog követték a felvonulást. Mindenki tehetségének megfelelően a legrangosabb öltönyben volt. Férfiak díszmagyarban, attilában, bocskában, vagy szmokingban, a hölgyek hosszú nagyesti ruhákban. Visszatérve a miséről, a kúria nagy parkjában nagy fényképezkedések következtek. Kis és nagy csoportképek a díszes öltönyökben. Utána mindenki átöltözött kényelmesebb ruhába, és délután 5 óra

felé az számos vendég leült a megterített asztalokhoz. A főasztal és fővendégek a nagy verandán, a többi pedig a veranda előtti szabadterén felállított asztaloknál készült fel a nagy lakomára. Bóbitás szobalányok és hajdú egyenruhába öltözött ifjak hozták a finomabbnál finomabb fogásokat és borokat. Vacsora után jöttek az üdvözlő beszédek hosszú sora. Egyike ezeknek a „legkisebb unoka” az akkor 7 éves Szappanos Tomika is elmondta betanult köszöntőjét. Hogy is szólt ez a köszöntő?

Hosszú évek elmúltával már csak töredékek maradtak meg az emlékezetben:

„Nagymama és nagypapa lakodalma óta
Ötven év telt el örömben és bűbajban,

.....
Hálával csókoljuk meg a kezüket.” (Írta Geréby Zsuzsi)

Ezek elhangzásával aztán emelkedett a hangulat, jöhet a cigány banda, akik aztán reggeli órákig húzták a táncolók talpa alá és a dalos vendégek fülébe.

Elöl a hajdú

Elöl a „legkisebbik unoka” Szappanos Tomika

Bevonulás a templomba

AZ ünnepeltek mögött álló sor b-j: Endre Szidónia, Endre Mária, v.dr. Endre László, Endre Zsiga, Gerébyné Ilonka, Szappanosné Márta, Szappanos István, Geréby Imre

Testvérek a szülőkkel
 Álló sor, b-j: Márta, László, Etus,
 Marika. Ülő sor

Testvérek házastársaikkal. Álló sor b-j:
 Szappanos István, Geréby Imre, v.dr.
 Endre László, Újhelyiné Marika, Ujhelyi
 Tibor, dr. Várday István. Ülő sor b-j:
 Szappanosné Márta, Gerébyné Ilonka,
 Szidike, Várdayné Etus

És még az unkákkal. Álló sor b-j: Sz.I.,
 Geréby Zsuzsi, Geréby Jancsi, G.I.,
 Geréby Pali, E.L., Endre Zsiga, Endre
 Mária, Ú.T., V. I. földön ülnek:
 Szappanos Pisti és Tamás

Szentkút, 1943 szeptember 3. - Aranylakodalmi kép no.10
Szűkebb család – Endre Zsigmond és Gulner Irma saját és testvéreinek családtagjai

Álló sor férfiak balról jobbra:

Geréby Imre, Nógrádi István, Újhelyi Tibor, dr. Hoffer László, dr. Várday István, Szappanos István, dr. Hoványi Gyula, Hoffer József, ifj. Hoffer László, Dr. Endre Andor, Gulner Elemér, Nógrádi József, dr. vitéz Endre László, dr. Frankovszky Gyula, Brunner Aurél, ifj. Endre Zsigmond

Álló sor nők, balról jobbra:

Gerébyné Endre Ilona, Szappanosné Endre Márta, Várdayné Endre Etelka, Hoványiné Nógrádi Mária (Cicuka), Nagykéri Nagy Mihályné Hoffer Ilonka, Endre Panni, Endre Mária (Babci), Geréby Zsuzsi,

Széken ülő sor, balról jobbra:

Endre Szidónia (Szidike), dr. Hoffer Lászlóné, dr. Frankovszky Gyuláné Vaymár Lenke, dr. Endre Zsigmondné Imike (Édsanya), dr. Endre Zsigmond (Édsapa), dr. Hoffer Józsefné Endre Szidónia, Dr. Endre Andorné Klement Sári, dr. Nógrádi Istvánné Hoffer Lenke, özv. Majoross Istvánné Gulner Sári,

Földön ülő sor, balról jobbra:

Hoffer Miki, Geréby Jancsi, Szappanos Tomika, Geréby Pali, Szappanos Pisti.

Szentkút, 1943 szeptember 3. - Aranylakodalmi kép No.11
A kiterjedt Endre család meghívott tagjai

Álló sor férfiak balról jobbra:

Geréby Imre, Hoffer József, Szappanos István, Gulner Elemér, Nógrádi István, Újhelyi Tibor, dr. Várday István, Brunner Aurél, dr. Hoványi Gyula, dr. Hoffer László, Nagykeri Nagy Mihály, ifj. Hoffer László, Nagykeri Nagy György, Nógrádi József, Frankovszky Gyula, dr. Endre Andor, ifj. Endre Zsigmond, dr. vitéz Endre László

Álló sor nők, balról jobbra:

Endre Bori, Újhelyiné Endre Marika, Gerébyné Endre Iлона, Szappanosné Endre Márta, Brunner Aurélné Decsy Bözsike, dr. Hoványiné Nógrádi Mária (Cicuka), dr. Várdayné Endre Etelka, Decsy Józsefné Juventius Erzsébet (Böske néni), Nagykeri Nagy Mihályné Hoffer Ilonka, Endre Panni, Endre Mária (Babci), Geréby Zsuzsi

Széken ülő sor, balról jobbra:

Endre Szidónia (Szidike), dr. Hoffer Lászlóné, dr. Frankovszky Gyuláné Vaymár Lenke, dr. Endre Zsigmondné Imike (Édsanya), dr. Endre Zsigmond (Édsapa), dr. Hoffer Józsefné Endre Szidónia, Dr. Endre Andorné Klement Sári, dr. Nógrádi Istvánné Hoffer Lenke, Majorossné Gulner Sári

Földön ülő sor, balról jobbra:

Hoffer Miki, Geréby Jancsi, Szappanos Tomika, Geréby Pali, Szappanos Pisti.

Szentkút, 1943 szeptember 3. - Aranylakodalmi kép No.12
A teljes vendégsereg, 56 személy.

Álló sor férfiak, balról jobbra:

Szigetvári Mihály (hajdú), Brunner Aurél, Nagykéri Nagy Mihály, dr. Frankovszky Gyula, (talán?) Sághi Jóska, Gulner Elemér, Szappanos István, Geréby Imre, dr. vitéz Endre László, dr. Várday István, Újhelyi Tibor, dr. Hoványi Gyula, ifj. Hoffer László, Ganié Arnold, Nagykéri Nagy Gyurka, Nógrádi Józsi, Hoffer Miki, Nógrády Pisti (feje búbja), Dr. Endre Andor, Dr. Endre Andorné Klement Sári, ifj. Endre Zsiga, Geréby Pali, Geréby Jancsi, dr. vitéz Kaczvinfalvy Pál, (előtte fehér matróz ruhában) német nyaraló gyerek Berlinből Wunsch Dieter, Szappanos Pisti, dr. Hoffer László.

Álló sor nők, balról jobbra:

Brunner Aurélné Decsy Bözsike, dr. Várday Istvánné Endre Etus, (mögötte) Nagykéri Nagy Mihályné Hoffer Ilonka, Geréby Imréné Endre Ilonka, Endre Szidike, dr. Hoványiné Nógrádi Mária (Cicuka), Újhelyi Tiborné Endre Marika, Szappanos Istvánné Endre Márta, dr. Frankovszky Gyuláné Vaymár Lenke, Rozsnyai Béláné (talán?), ?, dr. Frics Lászlóné, Geréby Zsuzsi, dr. vitéz Kaczvinfalvy Pálné, Endre Bori, Endre Mária (Babci), Endre Panni, Majorossyné Gulner Sári.

Ülő sor, balról jobbra:

Rozsnyai Béla félegyházi polgármester, P. Bolyós Ákos atya, Vedres Béla prelátus, dr. Endre Zsigmondné Imike (Édsanya), Szappanos Tomika, dr. Endre Zsigmond (Édsapa), dr. Hoffer Józsefné Endre Szidónia, Besenyő Gyula páter, dr. Hoffer Lászlóné, Dr. Frics László.

Zsiga bácsi jobbán Imi néni, balján nővére Hoffer Józsefné, Szidónia ("Nagy-Szidi-Néni")

A három generáció:b-j: dr. Endre Zsigmond I., v.dr. Endre László IV., Endre Zsigmond II.

Gyermekek: László, Ilonka, Marika, Etus, Szidike, Márta

Unokák: Endre Zsiga II., Endre Mária (Babci), Geréby Pali, Geréby Zsuzsi, Geréby Jancsi, Szappanos Pisti, Szappanos Tomika

Balról, Geréby Zsuzsi; Jobbról az összes unoka az ünnepi virágokkal

**A fősztal. Imi néni balján unokatestvére Gulner Elemér, szemben Gyula páter.
A két portré a falon Kürthy Sándor akkori népszerű portré festőművész erre az alkalomra elkészített munkája.**

**B-j: Geréby Zsuzsi, Sággy Jóska, Szidike, Geréby Jancsi,
Geréby Pali, Hoffer Miki, Endre Babci, Nagykéry Gyuri**

**B-j: Geréby Zsuzsi, Szidike, Nógrády Józsi, Endfer Babci,
Nagykéri GYuri**

**Asztal körül alsó balsaroktól
kezdve: Szappanos Pisti,
Szidike, Hoffer Laci,
.....asztal végén közepén
Geréby Zsuzsi, Sággy Jóska,
Endre Babci, Nagykéry
Gyuri, Geréby Jancsi, Geréby
Pali, .. , Hoffer Miki ...**

Ez az „Aranylakodalom” családi legendává vált a elkövetkezendő keserves menekült és emigrációs években, mint a utolsó igazi megnyilvánulása annak a világnak, életmódnak ami örökre véget ért, megszűnt létezni kerek egy év elmúltával. Laci bácsi volt az aki kezébe vette az egész kiterjedt család menekülési terveit és annak kivitelezését. Irányítás, teherautó fuvar, hely előkészítés, időzítés.

Súlyosbító körülmény volt mindezek között az, hogy a család feje, Endre Zsigmond nagyapám egészsége hanyatlóban volt. 79 éves korára „vesebántalmakkal” küszködött, ami az akkori megkívánt finomkodó társasági beszédben a férfiaknál olyan gyakori és abban az időben nagyon korlátolt hatású kezelhetőséggel járó prosztata „bántalmakkal” volt egyenlő. Elkerülhetetlen gyógykúrára vitte el őt Laci bácsi Hévízre szeptember elején. Ami azt jelentette, hogy ő már nem volt Szentkúton, amikor jött a teherautó és egy nap alatt mindent össze kellett pakolni és felrakni a teherautóra. Ezt mind nagymama és Szidi néni végezték el Horváth József gazdatiszt segítségével.

Nagymama és Szidi néni a nagy család többi tagjával Velemben kötöttek ki, ami csak egy ideiglenes megállóhely volt. Jól tudtuk, hogy megállás nincs, hamarosan onnan is tovább kell menni. Szeptember végén nagypapa is megérkezett Velembe. Ő körülötte összeomlott a világ, ő már tudta mi következik, látta azt a kárváriát aminek a család előtte áll. Jól tudta, hogy az ő élete már befejeződött, már csak nyűg lenne a család nyakán. Október 12.én délelőtt a gyümölcsösben szíven lőtte magát.

Íme, sajtát kezével írott búcsúlevele:

Cím: Műelőadás

Endre Zsigmondnak írtunk

G

Édes jó Anyukám! Felmentésük
 mostanában ejelenként oly érdekes felvilágosítást
 hogy ez az operatio segítségül, de mivel ilyen
 háborús időben 80 ezer katonában is ugyanaz
 operatiókat alai nem vel kétem korszakban meg
 hogy legveszélyesebbek nyul utam. -
 hogy készült el elöltől ilyen hosszú élet után
 Ezen nevében szeretettel kívánom mindnyájuk-
 tól azaz hogy nagyágin vigasztalást hogy en-
 sen napokat már nagy leharlásra vagyok mond
 exponált multam miatt a nagyok körül is ve-
 nek hi kisért is igen nagyra meg uel erőtelen vagyok.
 Most pedig erre híremet keljék aron
 utolsó hírnépszerűségi hogy egyenlő. La koporválnak
 itt Velemben semesegek el. - A lelkét jó Laci-
 ma irde a senyétől.

A honnal korszakban korszak pietás helyre
 a hancsólak mi minirelernek egy tündés is hadk-
 reg főparancsnokokéval hogy korszak is korszak
 korszakok Velembe. -
 En már sem korszakban sem es alai domnak se-
 gítségére korszakban nem lehet. - korszakban
 nek. - Ezen utolsó hírnépszerűségi minden lépésüket
 mindnyájukat igen nagy szeretettel érkelek
 ides ajuk

9479 okt. 11. Velem. Endre Z.

Cím: Méltóságos

Endre Zsigmondné úrnőnek

H.

"Édes jó Anyukám! Vesebántalmaim mostanában éjjelenként oly erősen jelentkeznek, hogy csak az operatio segíthetne, de mivel ilyen háborús időben 80 éves koromban én magamat operátiónak alá nem vethetem, bocsásson meg hogy fegyverhez kellett nyúlnom.

Egy becsülettel eltöltött ilyen hosszú élet után Isten nevében szeretettel búcsúzom mindnyájuktól azzal, hogy szolgáljon vigasztalásul, hogy ezen napokban már nagy tehertétel vagyok, mert exponált múltam miatt a Maguk tovább menekülését is igen nagyon megnehezítettem volna.

Most pedig arra kérem teljesítse azon utolsó kívánságomat, hogy egyszerű fakoporsóba itt Velemben temessenek el. – Áldott jó Lacimat óva intse a veszélytől.

Azonnal táviratozzanak biztos helyről a honvédelmi miniszternek úgyszintén a hadsereg főparancsnokságnak hogy Lacit és Zsigát küldjék Velembe.

Én már sem hazámnak, sem családomnak segítségére lenni nem tudok. Semmi célja életemnek. - Isten áldása kísérje minden lépésüket.

Mindnyájukat igaz nagy szeretettel csókolja
Édes atyjuk

Endre Zs.

944 okt. 11. Velem. "

Endre Zsigmond sírja a velemi temetőben. Felirat: „Itt nyugszik Dr. Endre Zsigmond, élt 79 évet, meghalt 1944 október 12-én”

Ezt a két képet Endre Zsiga készítette 1976 április 10-én nagyapja sírjáról. A régi fakereszt felírása már alig olvasható, az idő elkoptatta. Mikor a 90-es években újra ott voltunk, már a kereszt is eltűnt és csak a helyi emberek tudták megmondani, hogy a sír hol van.

ŐSZI BÚCSÚ ENDRE ZSIGMONDTÓL

Egy talpig férfi tragédiája

Velem, október hó 30-án

Ez a fájdalmasan szép, ködös, mégis oly röten lángoló őszi pompa, amely erre a mély velemi völgyhasadókra ráborul, szinte előre megadja a hangulatát mindannak, amiért most ide, az ország nyugati végébe, az Irottkő erdős rengetege alá záránkoltunk. Most lesz három hete, hogy ebben a szűk völgyben fölfele kapaszkodó kis erdészfaluban vitéz Endre László idemenekült nyolcvanéves édesapjának, Endre Zsigmond felsőházi tagnak tragédiája lejátszódott. Az ő sírjához jöttünk ide búcsúzni. Ez a sír még ma is tele van ismeretlen tisztelők őszi virágaival és a kis falusi ház falát, amelyben Endre Zsigmond lakott, gazdája gyásza jeléül alul fekete sávval mázolta be.

Csütörtökön lesz három hete, hogy a szálfegyenes tartású, szikár öregúr, a régi Pest megye egyik legbüszkébb, legkarakánabb főszolgabírája, Gődöllő egykori képviselője ebből a házból elindult, hogy az erdőszélen egy napsütéses tisztáson egy szalmakazal mellett végezzen magával. Csak most tudjuk igazán átérteni azt a végtelen egyszerű és mégis annyira mély tragédiát, amely ezt az egész életében boldog alkotó kedélyű, kemény, harcias férfit ilyen váratlanul elvitte közülünk. Kiskunfélegyháza mellett, a Félégyháza-szegedi országúttól nem messze fekvő, szép, nyugodalmos, fehérre meszelt tanyájáról jött ide, amikor az oroszok a Tiszán átkeltek lovastól-szekerestől. Előzőleg Keszthelyen tanyázott családjával néhány napig. Onnan hozta át a fia ide az ország-határra, amikor az árulást és a fegyvertelést sutlogni kezdték. Akkorra a mindig bizakodó kedvű, büszke öreg ember annyira elszólánodott már, hogy még rajongva szeretett ájával is alig beszélt útközben. Ha az apa és fia máskor összekérültek, sem vége, sem hossza nem volt az elbeszélésnek. Most, hogy Endre László elmondotta, milyen lelkiismeretfurdalást érez, hogy harcos politikai állásfoglalása miatt egy árulási fordulat esetén a családját is veszélybe hozta, az apa csak annyit jegyzett meg csendesen, nyugodtan, hogy az igaz ügyért való harc független attól, hogy az sikert, eredményt, boldogságot hoz-e. Ő maga ugyanazokban az eszményekben hisz, amikben a fia és ezekért az eszmékért való küzdelem nem lehet tekintettel egyes személyek érdekeire.

Ennyi volt az utolsó beszélgetésük. Vitéz Endre László aztán már csak a ravatalon látta apját. Az öregúr ahogy Velemben elhelyezkedtek, többet nem beszélt a lelkivilágában lezajló válságról. Csak az tñnt fel, hogy az a rendkívüli pedáns szigorú, amivel családjá, leányai, unokái fölött addig uralkodott, egyszerre megszűnt. Ő, aki egy árnyalatot nem engedett addig az általa megszabott házirendből és nyolcvanadik esztendőjéig soha nem engedte el a kezéből a gyepőt, amellyel olyan szép környezetet teremtett magának Szent-

**IRODABÚTORT IS
KOCSIS JÁNOSTÓL vegyen**
Címlet: Vlagyarádi-u 14. Telefon: 112-821.

kúton, most egyszerre abbahagyta a parancsolgatást s egyszerre úgy beszélt családtagjaival, mint a világ hiúságaitól és szenvedélyeitől megtisztult papi lélek szerető híveivel. Csak egy dolog fölött háborgott magában még mindig sokat s családjá előtt is sokszor kifejtette, hogy mennyire bánja őt az az irányváltkozás, amely az ország politikájában beállott és amely az ő egyetlen szeretett fiát az államtiktárságról bementatta. Arról a szégyenteljes ajánlatról csak egyszer-kétszer szólt, hogy Endre Lászlót a rendszer urai rá akarták venni, hogy az egy-két-éves holdas birtok ellenében örökre vonuljon vissza a közséltől. Horthy kormányzó azt is megkísérelte, hogy egy minden hatáskör nélküli munkaügyi miniszterséggel vegye le őt a lábáról, de Endre László kijelentette, hogy ő inkább bevonul főhadnagyi rangban csapatelészé, semmint hogy így kompromittálja magát. Az öreg édesapját, aki fiának szeretetében nem ismert határt, mindez igen mélyesen bánthatta. Titokban nagyon-nagyon féltette fiát, hogy éppen a páncélosokhoz vonult be és unokájával, a kis Zsigával együtt éppen a legveszélyesebb pontokon, a tiszamenti átkelőnél harcolt most.

Ezek a gondok gyötörték az elszólánodott öreg embert itt a határmentén, amikor éppen a gyászos árulási kísérlet előtti csütörtökön egyszer csak megjött a hír, hogy az oroszok Kecskemétre betörték. Endre Zsigmond nem tudta, hogy a betörés kelet felől, az alfári hídfőtől történt. Azt hitte, az ő Félégyháza melletti tanyáját is megszállták már, ahol minden tőke, minden gyümölcsfa, minden talpalatnyi föld az ő szorgalmát és alkotókedvét dicsérette. Több, mint három évtizedet építette, szépítette ő ezt a kis alföldi óázist itt a szegedvidéki homokon, közel a Pálosok szentkúti búcsújáró helyéhez. A jegenyék, a hófehér tornác, az ebédő melletti új épületrész, az új nádfedél mind, mind az ő faradhatatlan szorgalmának gyümölcse. El sem tudta volna képzelni életében, hogy éppen orosz rablók lőrnének ebbe az ő kis világába, hiszen eddig valóban ott körötte forgott a világ. Az árulásra való készülődés híre... A fiát sem tudta a harcterről visszaszerezni. A nyolcvan éves nagyszerű öreg férfi egyszerre úgy érezte, minden elveszett, az ő világa út már összeomlott...

A legmegrendítőbb az egészben, hogy szerdán délben szépen bekocsizott a szomszédos Kőszegre, ott felkeresett egy orvost és megkérdezte tőle: „Doktor úr kérem, mutassa meg pontosan, hol fekszik a szívem.” Az orvos semmit sem sejtett, mosolyogva mutatta meg a szíve helyét. Elbúcsúztak egymástól, Endre Zsigmond szépen visszakocsizott Velemre. Másnap szépen, gondosan kiöltözve végigjárta a faluban lévő családtagjait. Csókkal vett búcsút mind egyiktől. A gyerekek és unokák nem tudták, mit jelent a meghatott és átszellemült búcsúzkodás. Házigazdájától is búcsút vett, aztán a szép, melegengető őszi napon kiment az erdő szélére. Egy kazon mögé állott, hogy az embereket meg ne botránkoztassa. Halálában is a férfiszemérem példaképe maradt. Most már pontosan tudta, hol a szíve, hova kell tehát a golyót röpítenie.

Hogy mi minden játszódhatott le ezekben az órákban a délceg, öreg

férfi lelkében, azt igazán nem tudhatjuk. Egy bizonyos, hogy a karakán férfi, aki valaha mindig négyesfogaton járt s aki pomázi főszolgabíró korában összes feletteseivel szemben bátran, nyíltan képviselte a legharciasabb negyvennyolcas politikát, akinél kedvesebb, szívélyesebb, vendéglátóbb gazda alig volt Pest megyében. Halálában is méltó volt önmagához. Búcsúlevelében amelyet kedves, szerény feleségéhez írt, utalt arra, hogy ha árulás miatt mégis át kell lépni az országhatárt, ő a nyolcvan esztendőjével senkinek terhére nem akar lenni, a családjának sem és csak hazai földben akar nyugodni. Kifejtette, hogy talán a Laci fia is jobban fogja övni magát a veszedelmektől, ha halálahírét meghallja. Titokban abban reménykedett, hogy a temetésre mégis csak hazaküldik a legnagyobb harcok közepéből. Panasz, szemrehányás, vagy egyetlen egy zokszó nem volt az egész levélben. Olyan gavallérosan vált el ettől a világtól, ahogy abban nyolcvan esztendőn át élt.

Vitéz Endre László éppen a tiszamenti egyik páncélos-csatában kapta meg apja halála hírért. Nem is olyan távol a szentkúti családi háztól, amely akkor még a mi kezünkön volt. Éppen a legforróbb napokat élte, hiszen az ő páncélos-alakulatuk az egyik Tisza-hídnál a túloldalra szorult, hátuk mögött szállta meg a hidat az ellenség és csak a kis Endre Zsiga bámulatos lélekjelenlétének köszönhető, hogy a hidat sikerült megtisztítani. Endre Zsigmond huszonkét éves unokája két tucat emberével golyószórával rohamozta meg az elzárt hidat s megnyitása után ő vigyázott, hogy a magyar páncélosok szüntelen tűzben, rendben vonulhassanak át a Tisza innesső sarkára. Két teljes napba telt, míg az apja halálhíréről szóló sürgöny a fronton elérte Endre Lászlót. Akkor motorbiciklire ültek, olyan eszeveszett hajrással siettek ide nyugatra, hogy az egyik motorkerékpár első vezetője valahol a Balaton mellett ki is dőlt, egy másik kerékpárvezetőt kellett szerezni helyébe. Így is éppen csak akkor érkeztek meg, amikor már a vasárnapi temetésre a koporsót lezárni készültek.

A temetési menetben apja koporsója mögött hallotta meg aztán vitéz Endre László az árulási szót hírel. Elképzelhető, mi csoda sötétség szakadt rá erre a csupa-akarat férfiúra s hogyan állhatott ott a velemi sírgödörnél, minden összeomló láta. Szegény Endre Zsigmond már nem tudta meg, hogy a gyalázatos árulási kísérlet milyen bálul sikerült, hogy tanyáját az oroszok akkor nem szállták meg s hogy fiát egy hétre rá, újra magas közéleti pozícióba állították az összes hadművelési és országmozgósítási kormánybiztosok fejének tették meg.

Meghatottan és megrendülten búcsúztunk el mi is ott a velemi temetőben Endre Zsigomdtól. Ott éreztük meg, hogy az a világ, ami az apákban valóban összeomlott, valahol bármi módon, de a fiúk makacs küzdelmén át mégiscsak feltápaszkodik újra, mégiscsak feltámad.

Óláh György

EGYEDÜL VAGYUNK

DR. ENDRE ZSIGMOND

A messze Dunántúlról megdöbbentő hír érkezett hozzánk: Dr. Endre Zsigmond tragikus hirtelenséggel elhunyt. Nem akartuk a hírt elhinni, hiszen néhány nappal előbb még körünkben volt, fiatalos lépéseivel járta végig az öreg Megyeházát, s mindnyájunkhoz volt egy-egy kedves, vidám szava, pedig ekkor már súlyos megpróbáltatásokon ment keresztül, ősi kúriáját el kellett hagynia, mert a Tiszán áttört ellenség Szentkút vidékét pusztította. A menekültek sorsa neki is nehéz volt, s távol-szűkebb hazájától nem lett nyugodalmat.

Élete összeforrott a Vármege életével, amelyet kora fiatalsága óta szolgált, előbb mint szolgabíró, majd a kiskunfélegyházi járás főszolgabírája. Az összeomlás után a kiskunfélegyházi választókerület nemzetgyűlési, majd országgyűlési képviselője, legutóbbi képviselőse idején pedig a gödöllői választókerület kiküldöttje volt. Vármegeink törvényhatósági bizottsága különös érdemei elismeréséül a bizottság örökös tagjává, majd felsőházi kiküldöttjévé választotta. Közéleti szereplésének minden megnyilvánulásában szoros kapcsolatban volt vármegeinkkel, s most pótolhatatlan űrt hagyott maga után.

Veszteségünk azonban még súlyosabbat mutat, ha mint embert idézzük magunk elé. Az igazi magyar úr mintaképe volt. Őszinteség, egyenesség, határozottság, jószívűség, jókedv, vendégszeretet, s a megingathatatlan keresztény magyar világnézet volt a fő jellemvonása.

Most mélyen lehajtott fejjel gyászoljuk, s csak az a biztos tudat ad vigasztalást, hogy odafentről figyelemmel kíséri minden lépésünket, s mindig előttünk lebegő szellemével megmutatja azt az utat, amelyen magyar fajtánk szolgálatában járnunk kell. Az ő példája fog számunkra irányt mutatni akkor, amikor az élénk tornyosuló nehézségek miatt talán pillanatnyilag megtorpanunk, de élénk villanó szikár alakja eszünkbe fogja juttatni, hogy hazánk és fajtánk szolgálatában akadályt nem ismerhetünk.

Tudjuk, hogy nyugodalma mindaddig nem lehet teljes, amíg nem pihenhet ősei sírboltjában, de törhetetlenül hisszük, hogy hamarosan eljön az az idő, amikor a szentkúti sírbolt megnyitja ajtaját, hogy a gondjára bízott megfáradt vándort magába zárhassa.

A temetésre a körülményekhez megfelelően – mert hát a háborús front csak pár kilométerre volt tőlünk – sokan összejöttek. Geréby Imre bácsi Csornáról (senki más a családból nem tudott eljönni), Marika néni és Tibor bácsi, Várday Pista bácsi (Etus néni sem tudott ott lenni), Szidi néni, Nagymama, a teljes mi családunk, Babci és Zsiga és Laci bácsi, azon kívül családi jó barátok Sági Jóska és Géczy Bandi Budapestről.

Nagypapa temetésének napja 1944 Okt. 15.-e, a magyar történelem egyik sarkalatos mérföldköve, amikor is nagy politikai bonyodalmak és változások történtek. A Kormányzó ezen a napon jelentette be rádió szövegében, hogy a magyar hadsereg leteszi a fegyvert és a szovjettől békét kér. A magyar katonai vezérkar nagy többsége, a küzdelem folytatását, szövetségesünk a Német Birodalom mellett tartotta az egyetlen becsületes magatartásnak és a fegyverletételt megtagadta. Szálasi Ferenc lépett a Kormányzó helyébe, mint Nemzet Vezető. Evvel kezdődött az alig félévig tartó nyilas korszak és az ország, az eddigi magyar társadalom végleges megsemmisülése. De ugyanakkor ez a rövid idő adta meg azt a lehetőséget, hogy a társadalom azon rétege akik saját és családjuk életét veszélyben látták a jövő kommunista világában, elmenekülhettek nyugatra. E lehetőség nélkül ez a réteg otthon rekedt volna, kitevé magát az új kommunista rendszer bosszúvágyának. Az ország ekkor kényszerült elveszteni művelt és vezetőképes társadalmának nagy százalékát, akik kimenekültek nyugatra. Azok közül, akik akkor kint kényszerültek maradni, se ők se leszármazottjaik nem térhettek vissza az országba, legtöbbjük kivándorolt tengerentúlra. Azoknak, akik visszamentek, vagy mégis otthon maradtak, az új kommunista rendszer elrabolta vagyonukat, meggyalázta emberi méltóságukat, és nyomorúságos körülmények közé kényszerítette őket. A magyar társadalom ezen rétege evvel örökre kiveszett, ez a világ örökre bezárult.”

És evvel Endre Zsigmond élettörténete be is zárult. A nagy család minden tagja elmenekült az országból

az orosz horda és az általuk hozott kommunista rendszer elől, és szétszóródott a nagyvilágban Dél- és Északamerikán túl egészen Ausztráliáig. A család menekülésének, a németországi menekülteknek és végül is a tengerentútra való kivándorlásának történetét egy külön fejezetben írtam meg.

Özv. Endre Zsigmondné a kiterjedt nagy családdal együtt kimenekült Németországba. A dél Bajorországi kisfaluban Pessenbachban, egy gyönyörű kis villában, az Ötzschlössl-ben, az Alpok lábánál élte át Szidi lányával 5 hosszú menekült éveit. Ez alatt az idő alatt egy új Szentkútat varázsolt ide, ahova a kimenekült család tagjai időnként el-eljártak, „hazajöttek”, ugyanúgy mint régen Szentkútra. Majd onnan 1952-ben Argentínába emigrált unokájához. Buenos Aires külvárosában Tigre-ben húnyt el 1953 szeptember 14-én.

Endre Zsigmond friss sírja Velemben 1944 okt 18-án.

Endre Zsigmondné kriptája Tigre-ben (prov. Buenos Aires, Argentina). 1993-ban ez a kriptá megszűnt amikor hamvait Zsiga exhumálta és hazahozta Szentkútra, ahol az akkor felállított családi emlékhelyen kapott helyet örök nyugalomra.

A buenos airesi magyar lap „Magyar Szó” cikke.

Özv. dr. félegyházi Endre Zsigmondné halála

Távol az Óhazától, Argentína Tigre városában hunyt el szeptember 28-án, az ottani városi kórházban, egy régi magyar mágnás család nagyasszonya özv. dr. Endre Zsigmondné, sz. Gulner Mária 82 éves korában. Az elhunyt matróna özvegye volt dr. félegyházi Endre Zsigmond, volt kiskunfélegyházi főszolgaibíró, felsőházi tag, Pest vármegye örökös törvhat. tagjának, aki 1944-ben 80 éves korában a menekülés és hontalanság helyett önként ment a halálba. Elhunyt nagyapja honvéd őrnagy volt a szabadságharcban, majd Garibaldi seregében Türr István szárnysegédje. Nagyanyjának a bátyja honvédezredes volt, aki Budavár visszafoglalása tárgyában tartott haditanács elnöke volt és ezért halálra ítélték.

Özv. Endre Zsigmondné 81 éves korában egyedül utazta át az óceánt és itt Argentínában menyee, unokája és dédunokája között néhány boldog hónapot töltve 82-ik éve első napjaiban költözött el az élők sorából. Az elhunyt az Egyesült Államokban élő gyermekei és rokonai állandóan hívták, amire azonban azzal válaszolt, hogy „én már csak Haza költözöm innen, máshová nem”. Most aztán elköltözött az örök Hazába.

Özv. félegyházi Endre Zsigmondnét Argentínában menyee özv. vitéz dr. Endre Lászlóné, sz. gróf Crouy-Chanel Katalin, unokája Endre László (*nem László hanem Zsigmond - szerk.*) és felesége jármű és szolnoki Jármű Klára és dédunokái, az Egyesült Államokban leányai és egyéb rokonság gyászolja.

Az elhunyt a róm. Kath. Egyház szertartása szerint Tigre (Buenos Aires Provincia) temetőjében helyezték szeptember 29-én örök nyugalomra.

Az engesztelő szentmise-áldozatot október 12-én, hétfőn, dél-előtt fél 11 órakor Buenos Airesben a Szent Rókus kápolnában (Alsina és Defensa sarok) mutatták be az Úrnak.

Özv; dr. félegyházi Endre Zsigmondné élete utolsó napjaiban kedves örömet szerzett neki a „Magyar Szó” folytatásos regénye „Az alispán Lányai”. A maga fiatalságát és küzdelmekkel teli boldogságát álmódta vissza. Maga is a pesti vármegyházán született és nevelkedett.

Nyugodjon békében az idegen földben.

Van úgy, hogy valaki meghal és benne jóbarátot, rokont, testvért, ismerőst temetünk. De van úgy, hogy valakiben, aki eltávozik közülünk, egy világ, egy régebbi kor utolsó képviselője búcsúzik el tőlünk. Vannak emberek, akik a maguk egyéniségében egy egész kor minden szép vagy minden jótulajdonosságát egyesítik és így egy egész világ felejthetetlen képviselői. - Valahogy most is azt éreztem, amikor özv. dr. félegyházi Endre Zsigmondné gyászjelentését megkaptam: egy világ búcsúzott tőlünk. Nemcsak a felejthetetlenül kedves, közvetlen, töretlen lelkű magyar Nagyasszony, de egy - sajnos - eltűnő kor utolsó képviselője. Még odahaza találkoztam vele, amikor a robosztus, kemény, akaraterős Zsiga bácsi mellett élt. Valahogy úgy összeillettek: a kemény férfi és a szelíd, mindég érző szívű, törekeny asszony. Törekeny testben nagy lélek. Mert az emigrációt, kedvesei halálát olyan felemelt fejjel viselte, hogy példát vehetett volna tőle ezer és tízezer úgynevezett erős férfi. Most elment. Gyászjelentése csak hónapokkal később jutott el hozzám. Elment egy kor, a magyar Nagyasszonyok kora egy pregnáns képviselője. Elment, hogy odaát a túlvilágon árássa ma szeretetét azokra, akiket a halál előbb elragadott tőle. Ma bizonyára azzal a felejthetetlen, megnyerő, kedves mosollyal és szívélyességgel veszi körül őket, mint itthagytott családját vette körül a szörnyű összeomlás, a veszett háború és az ószövetségi engesztelhetetlen, kíméletlen gyűlölet tombolásának óráiban. Lélekben egy szál virágot lopok a sírjára.

Özv. dr. Endre Zsigmondné, szül. nemes Gulner Irma, mint felesége, úgy a maga, valamint gyermekei vitéz dr. Endre László, Ilona férjezett Geréby Imréné, Mária férjezett Ujhelyi Tiborné, Etelka férjezett Várdai Istvánné, Szidonia, Márta férjezett Szappanos Istvánné, valamint az egész kiterjedt rokonság nevében mélyeséges fájdalomtól megtört szívvel, de a jó Isten kifürkészhetetlen akaratában megnyugodva tudatja, hogy forrón szeretett férje

Dr. ENDRE ZSIGMOND

földbirtokos,

ny. főszolgabíró, volt országgyűlési képviselő, Pest vármegye törvényhatósági bizottságának tagja, a magyar országgyűlés felsőházának tagja

1944. október 12-én, életének 80-ik, boldog házasságának 52-ik évében tragikus hirtelenséggel elhunyt. Temetése vasárnap, október 15-én délután 3 órakor lesz Velem községben a római katolikus egyház szertartásai szerint.

Testvére:

özv. Hoffer Józsefné
szül. Endre Szidonia

Menye:

vitéz dr. Endre Lászlóné
szül. dr. gróf Crouy-Chanel Katalin

Vői:

Geréby Imre
Ujhelyi Tibor
dr. Várdai István
Szappanos István

Endre Zsigmond
Endre Mária

Unokái:

Geréby Pál
Geréby Zsuzsanna
Geréby János

Szappanos István
Szappanos Tamás

„Áldjon vagy verjen sors keze, itt élned-halnod kell!”

Zsankó József temetkezési vállalkozó Szombathely, Szentmatton-u. 34.

„Vestrumque spondere filiam” Szombathely 16119

Özv. vitéz dr. Endre Lászlóné sz. dr. Crouy-Chanel Katalin grófnő, mint menyje, Geréby Imréné sz. Endre Ilona, Ujhelyi Tiborné sz. Endre Mária, dr. Várdai Istvánné sz. Endre Etelka, Endre Szidonia és Szappanos Istvánné sz. Endre Márta, mint gyermekei mély fájdalommal jelentjük, hogy forrón szeretett ÉDSANYÁNK

özv. dr. félegyházi ENDRE ZSIGMONDNÉ

született nemes GULNER MÁRIA

1953. szeptember hó 28-án, hétfőn d. e. 11 órakor, áldozatos és áldásos életének 82-ik, öregségének és hontalanságának 9-ik esztendejében, nagyon szeretett Hazájától és gyermekeitől távol, Tigrében (Buenos Aires) jóságos lelkét visszaadta Teremtőjének.

Drága halottunkat f. hó 29-én d. u. 4 órakor temetjük Tigrében a római katolikus egyház szertartása szerint.

Az engesztelő Szentmiseáldozatot okt. hó 12-én, hétfőn d. e. 1/211 órakor Buenos Airesben, a ferencsek Szent Rókus kápolnájában P. Virág Venánc O. S. F. mutatja be lelkiüdvéért.

Elvesztését Isten akaratában megnyugodva, de soha el nem múló fájdalommal gyászoljuk, emléket örök szeretettel őrizzük

Vői:

ötömösi Geréby Imre
tiszaujhelyi Ujhelyi Tibor
dr. Várdai István
nemes Szapanos István
Unokaményei és vői:
Endre Zsigmondné
sz. jármí és szolnoki Jármí Klára
Geréby Jánosné
sz. gróf erdődi Pálffy Irén
Hegyeshalmy Elemér
Versényi Jenő

Unokái:

Endre Zsigmond
Hegyeshalmy Elemérné
sz. Endre Mária
Versényi Jenőné
sz. Geréby Zsuzsanna
Geréby János
ifj. Szappanos István
Szappanos Tamás

Dédunokái:

Endre László
Endre Jella
Hegyeshalmy István
Hegyeshalmy Kinga
Versényi Zsuzsanna
Geréby Zsuzsanna
Geréby Pál
Geréby Johanna

Unokafivére:

nemes Gulner Elemér
és felesége
sz. földéaki Návay Katalin
gyermekelkéi és unokáikkal
Keresztánnya:
Fery Tiborné
sz. felsőalmási Fábry Carola
Sógornője:
özv. Hoffer Józsefné
sz. félegyházi Endre Szidonia
gyermekelkéivel, unokáival
és dédunokáival

OH ADJ URAM ÖRÖK NYUGODALMAT NEKI
ÉS AZ ÖRÖK VILÁGOSSÁG FÉNYESKEDJÉK NEKI.

„Mondd meg Nekik, hogy pusztulunk, veszünk s mint oldott kéve, széthull nemzetünk . . .”

ENDRE LÁSZLÓ IV. ÉS CSALÁDJA

Vitéz Dr. Endre László (1894 dec 31-1946 márc 29), dr. Endre Zsigmond I. (1865-1944) és Gulner Irma, Mária (1872-1953) elsőszülött fia. Teljes közéleti életfutama az előző fejezetben olvasható. Itt személyes életét mutatjuk be képekkel. Az alábbi képek gyerekei, úgyszintén édesanyám képgyűjteményéből származnak. Ezek azok a képek és iratok amik még megmaradtak. A háborúban megsemmisült irattárak, könyvtárakban lévő családi képek, iratok elvesztek.

Első házassága (1918 nov. 14), felsőalmási Fábry Sándor, Békés megye főispánja és Cserna Karolina leányával, **felsőalmási Fábry Karolinával** (1897-1985), akitől két gyermeke Zsigmond és Mária szü-

letett, a húszas évek közepén válásban végződött, amit hivatalosan csak 1944-ben mondtak ki. Karolina, akit a család Pancinak ismert és hívott az orosz megszállást és a rákövetkező kommunista rendszert otthon élte át. Ő nem menekült ki az országból amikor az Endre család minden tagja eltávozott. 1946-ban lánya Mária (Bábi, Babci) hazatér Németországból anyjához, amíg férjhez nem megy Hegyeshalmy-Fischer Elemérhez, akivel hamarosan menekülni kényszerülnek az országból, majd végül Ausztráliába vándorolnak ki. A negyvenes évek végén férjhez megy volt csendőr Felügyelő és altábornagy Fery Oszkár fiához Tiborhoz. A későbbi években több időt tölt leányánál Ausztráliában, és unokáinál Argentínában. Zsiga fiánál is többször jár Németországban. Budapesten élnek férjével halálukig.

László második felesége a Franciaországban élő ősi Árpádházi törzs (női ágon) leszármazottja, nála 24 évvel fiatalabb **gr. dr. Crouy-Channel Katalin** (1918-1961). Bécsben született, de Magyarországon nevelkedett. Közép iskoláit a Sacre Coeur-ben végezte Budapesten, sok nyelven beszélt, nyelvészetet tanult és a Pázmány Egyetemen szerezte filozófiai doktorátusát. Kiváló versenylovas, amiben összetalálkoztak férjével, aki szintén szenvedélyes lovas volt. 1944 júliusában történt házasság kötésüket megelőzően már évekig közeli viszonyban éltek, de még így is Katalin nagyon hamar 1946-ban özvegyiségbe került, férje kivégzése után. Ekkor Párizsba költözött rokonaihoz, de hamarosan kivándorolt Argentínába (Buenos Aires), ahol férjhez ment dr. Pósfay Pongáchoz. Itt is tovább folytatta lovas szenvedélyét, lovaglói iskolát tartott fenn, fiatalokat tanított lovagolni. 1961-ben fiatalon, 43 éves korában tragikus autóbaleset áldozata lett.

Laci bácsi (szerk.) alispánsága alatt sűrűn járt le hétféteken Szentkútra szüleikhez. Először egyedül, majd Katalinnal. Volt nekifg egy kis nyitott DKV autója, amivel az utat egy óra alatt megtette. Nekem különösen emlékezetes volt az, hogy minden alkalomkor bejött mihozzánk a városföldi lakhelyünkre – ami éppen útba esett, és a Kecsemét és Kiskunfélegyháza között félúton a Bp.-Szeged műút 100-ik km. kövénél volt bejárata – hogy hűgát (anyámat) meglátogassa és apámmal megigyon egy pohár bort. Jó sógori viszonyban voltak. Majd megkérdezte, no Pisti akarsz-e Szentkútra menni. Hát persze, hogy akartam. Így volt az, hogy nyaranként sok hétféget töltöttem nagyszüleimnél Szentkúton.

Amikor 1944 szeptemberében elérkeztek a végzetes idők, az orosz front már betört Magyarországra és nekünk a Nagyalföld közepéről menekülnünk kellett. Ezt a család minden tagja zsigereiben tudta. Laci bácsi volt az aki szüleinek és mind az 4 leánytestvérének családját ott ahol kellett és tudott, segítette és irányította. Szállást szerzett, hogy menekülni utunkon legyen hol letelepednünk, hosszú kegyetlen hónapok után dél Bajorországba megérkezve minden családnak végleges letelepedést biztosított. Amikor mindenki biztonságban el volt helyezve, ő és Katalin visszamentek Ausztriába, hogy a családtól elszakadt Zsiga fiukat megtalálják. Salzburg környéki Altstadt faluban meg is találta, de ugyanott az amerikai CIC nyomozói is megtalálták és letartóztatták. Salzburgban volt fogságban, amíg

szeptemberben hazaszállították Budapestre, ahol a Markó utcai hírhedt ÁVH börtönben töltötte az elkövetkező hónapokat a népbírósi „kirakatper” tárgyalások alatt, kivégzéséig. 51 éves volt.

Zsiga fia, mindjárt hazaszállítása után maga is hazaszökött és többször meglátogatta apját a börtönben, még nem kapott vészjelzést, hogy őt is el akarják fogni. Mi után gyorsan viasszaszökött az országból. A börtönben első felesége Panci is többször meglátogatta, sőt utolsó vacsoráját ő vitte be neki, amit együtt fogyaszthattak el.

Utolsó leveléből idézek:

Budapest.1946. Január 9

Drága szeretett Édesanyám, Katalinom, Zsigám, Bábikám!

Tegnapelőtt elhangzott végre az utolsó szó a Palesztinában kezdődött és a zeneakadémia cirkuszában befejeződött tragikomédia 3. felvonásában. Mindháromunkra (Jaross, Baky, Endre) kimondták a halálos ítéletet azért, mert nem gátoltuk meg a németek által követelt és a Kormányzó által elrendelt zsidó deportációt, melynek végső céljáról - és ezt még ez a népbírósi per tartalma sem tudta reánk bizonyítani - halvány sejtelmünk sem volt. A per tartalmi részével nem sokat törődtem. Mindazt, ami igaz volt és reám nézve terhelő, nyíltan bevallottam, még azt is inkább, ami bizonytalan volt. Azt tagadtam csak, ami becselenség, embertelenség lett volna, ha elkövetem, de sohasem követtem el.

...

Szegény kis Katalin, elfogatásomig is örökös aggodalomban és rettegésben élt miattam, idegei szinte egészen felőrlődtek. A salzburgi fogházba kerülésem után pedig egészségileg is annyira tönkre ment, hogy ma is állandó gondokba vagyok miatta. Nem tudom mi történt vele. Bátor kiállásáért nem kellett-e a bitangok részéről a fogságnál is nagyobb gazságokat elszenvednie. Amit ő a több mint 6 év alatt értem tett, soha életemben meghálál ni nem tudom. Tegnap voltunk másfél éves házaspár. Öt évi nehéz küzdelem után kerültünk véglegesen össze. Talán azt a sok csapást, amely azóta zúdult e családra, országra el sem tudtam volna viselni, ha ő nincs mellettem, különösen okt.15-e után. Drága jó édesanyám, a két aranyos gyerek jósága, a sok gond és baj, melyet nemcsak megosztottak, hanem helyettem is magukra vettek, talán nagyrésztben őket sem érte volna, ha nem hozzám tartoznak. A Jó Isten utjai kiszámíthatatlanok. Bocssássanak meg nekem e sok gondért, bajért, melynek okozója lettem. Mindannyiukra kimondhatatlan szeretettel gondolok. Mit nem adnék, ha mindannyiójukat mégegyszer a szívemre szoríthatnám. Sokat gondolok testvéreimre, a sógorokra, a gyerekekre, különösen két keresztfiamra, Palira és Tamásra. Azt üzenem mindnyájuknak, de különösen Zsigának és a fiúknak: Ne foglalkozzanak politikával. Soha ne legyenek hűtlenek a magyar faj védelméhez. A vallásuk után ez legyen a legszentebb elvük, de élni csak a családnak éljenek és ennek boldogulásán dolgozzanak. Ha bármilyen okból haza nem térhetnének az ősi földre, soha ne legyenek hűtlenek hozzá s a világ bármely táján se feledjék el, hogy magyarok vagyunk... (1946 jun. 10)

Alább Mária lánya beszámolóját olvassuk apja utolsó napjáról, amit nagyanyjának írt és küldött el Ausztriából a bajorországi Pessenbachba, de csak évekkel később, amikor ő is kimenekült fiatal férjével Magyarországról.

„...Mikor bátyó Pessenbachbaba vissza indult, Pesten három, majd elutazása után még egy újságcikk jelent meg róla. Még drága jó Édesapámék kinti dolgokról, sajtóról csak véletlenül hallottak, a rossz hír eljutott hozzánk s kimondhatatlanul aggódott az elkövetkező vasárnapig, amíg Anyuka meg nem mondta, hogy már túl van a veszélyen s ezt hála a Jó Istennek, a levelezőlappal is tudta bizónyítani, amit Bécsből írt s ami végre megnyugtatta az ő olyan nagyon mélyen aggódni tudó szívét. Katalin miatt volt még nagyon nyugtalan, akiről, semmi hír nem volt az utolsó Vasárnapig. A jó Isten keze csodálatos, hogy mikor végre érkezett tőle egy levél az egyik barátnőjéhez, aki elvitte Anyukához s aki másnap bemenne megmondhatta az újságot. Édesapám arca felragyogott s egyszerre látszott rajta a megkönnyebbülés. Azt mondja Anyuka, oly jókedvű volt és oly jól nézett ki, ahogy ő sohasem emlékezett rá. Ezen a vasárnapom is, mint többi látogatáskor, sorban álltak egy hosszú asztal két oldalán, a látogatók szemben a látogatottakkal és két ór. Édesapámék az asztal végén, álltak s egyszerre, egy zsebkendőben átadta ezt a drága levelet, ami akkor zsebkendőstül leesett az asztal alá. Az ő segítette felvenni s odaadta Anyukának. A jó Isten így segített. Akkor Édesapám mesélte, hogy most külön cellában von, aminek részben igen örült. Legalább tud kicsit elgondolkozni s különösen örült az akkor kapott kis füzetnek, amit Anyuka vett neki a amibe a Pessenbachban elkezdett naplót folytatta. Milyen hálás volt- Nagymamának mindig, hogy erre úgy tetszett gondolni azokban a nehéz időkben, amikor munka nélkül olyan nehéz lett volna meglennie. Akkor már a levegőben volt a híre, hogy a NOT eredménye rövidesen kiderül s bár mindenki tudta a biztosat efelől, mégis mindenkit megdöbentett, amikor az újságban 28—án megjelent. Édesapámék is aznap délelőtt tudták meg. Rögtön írt Gyula páternek és Anyukának, Sajnos, Gyula páter, aki karácsony óta mindig ott volt Anyukával, Szabó néniel és Emerenciával együtt, hogy felváltva bemenjenek ketten, megelőzte Édesapámát. Február 28-án váratlanul meghalt, de erről senki sem tudott. S így helyette egy ferences barát kereste fel, aki az ottani kirendelt lelkész volt. Ezen a délutánon adta át neki Édesapám Emerencia részére a Katalinnak szánt levelét s azt a foghídját, amit, hogy rajta nagy szegénységében segíthessen, a saját kezeivel ezen az utolsó napon kivett a szájából. A levél másolata eljutott Katalinhoz,, a többi egy fényképpel együtt most is Emerenciánál van.

Este Anyuka ment be Kintzignével (Aradról) aki a Katalin levelét kapta. Ekkor szabad volt mindent bevinni. Így Anyuka paprikáscsirkét, salátát, egy üveg bort, régi evőeszközét, abroszt vitt be. Édesapám olyan aranyosan derűs volt, úgy élvezte a ízekeket, mint mondta, úgy örült, nézegette a bor színét s aranyosan közvetlen modorával kínálta meg a véletlenül bejövő őrt, ahogyan csak ő tudott embereket elragadtatni. Mesélt a benti élet apró tréfás történeteiről, a pénz zuhanásáról, elszórakoztatta mindnyájukat oly kedvesen, ahogy csak ő tudott maga körül derűt varázsolni. Külön élvezte a fehér abroszt, a fazék után a tányért, a pléhkanál után az ezüstöt, a legapróbb dolog sem kerülte el a figyelmét. Végül csak akkor borult el az arca, amikor arról bőszeít, hogy mi lesz Nagymamával s milyen nagyon bántja, hogy Zsiga kezébe nem tudott biztos megélhetést adni. De mosolyogva búcsúzott a szinte észre sem vették, hogy már elment, amikor vége volt a megengedett időnek. Mosolyogva távozott, mint ahogy annyi örömet, mosolyt varázsolta az emberek arcára. Míg várták az őrt, aki kivezeti őket, bedugta a fejét egy rendőrhadnagy s csak ennyit mondott: „Tegyétek el a ruháit jól, egyszer még vértanúként fogják tisztelni.” Ezt mondta egy rendőr abból az épületből, ahol annyi bűn, igazságtalanság zuhant a magyarokra.

Másnap reggel hatkor a páter ébresztette fel, még olyan jóízűen aludt és olyan nyugodtan, ahogy azt hiszen, csak azok tudnak aludni, akikhez nagyon közel van a jó Isten. Most is nevetve ébredt, "hogy ő így elaludt". Aztán bocsánatot kért, amikor tornászni kezdett, de mint mondta, ő ezt még itt is így szokta, ha kicsi is a holy, örült, hogy szép az idő, „s csak látta volna Szentkútat, páter, ilyen gyönyörű, harmatos reggelen” — mondta. Aztán mesélt Szentkútról, hogy milyenek voltak a gyerekei s hogy „csak az én jószágos Édesanyámat ismerte volna”, mondta még s akkor lett először könnyes a szeme. Aztán ez is elmúlt s arról mesélt, hogy Nagymamus hogy járt minden reggel a templomba, s milyen gyönyörű sze- me volt, hogy szerette mindenki.

Boldog volt az arca, amikor megáldozott és ugyanúgy csókolta meg a fészületet is utolsó mozdulataként a fogház udvarán. Végig derűs volt, még akkor is, mikor megindult a páter után a cellájából a folyosón. Mindenki csodálta, a fogházőr és a páter egyaránt. Akkor reggel nyolc óra volt.

Többet nem tudok írni. A ruhákat nagyon sokára sikerült megkapni, a fekete nyakkendőjét - amit most minden jó magyar érzésű, mint egyetlen jelt hord, levélborítékban küldtem el nagymamának. Megérkezett-e? A bunda amim vele volt, Vízy Zsigának adtam le.

Hogy ő maga hova került, nem tudjuk. Lelke a jó Isten mellől néz le hozzánk, de a teste nem tudjuk, hol van. Senki sem tudja senkiről. Temetési vállalat csinálta, de hogy hol, azt nem lehet megtudni tőlük. Államosított vállalat s fejükkel játszanak. Mondták, hogy a rákoskeresztúri temető végében, de nyomot nem lehetett találni, pedig naponta nem egyet temetnek azóta sem. A kicsi rózsaszín selyempapírba csomagolt pessenbachi ágacskát elvittem a keresztúri temető egy régi hősi emlékművéhez (ebből a háborúból egyetlen ilyen magyar emlékmű sincs) s ott bizonyára jó helyen van. A másik része Nagypapa sírján van Velemenben s így együtt néznek le erre a könnyes sóhajjal küldött melegsívű kis csokrocskákra, amit Nagymama küldött és Nagymama készíttetett a pessenbachi kis oltárkájára...”

1949.június 19. Ausztria.

A mi értékeink.

Vitéz Dr. Endre László
(1895-1946)

Szabad kun kapitányok ivadéka, a M. Kir. 1. Jász-Kun Honvéd Huszárezred tart. századosa. Végigküzdötte az első világháborút, részt vett a nyugatmagyarországi, majd később a felvidéki felkelésben. A Gödöllői Járás főszolgabírája, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye választott alispánja és törvényhatósági bizottságának örökös tagja. M. Kir. belügyi adminisztratív államtitkár, a polgári közigazgatás vezetője.

MAGYAR NEMZETÉNEK ÁLDOZATOS SZOLGÁLATÁBAN, A MEGPARANCSONT HÍVATÁSNAK AZON AZ ÚTJÁN MENETELT, AMELY A KOMMUNISTA AKASZTÓFARA:

A VÉRTANÚHALÁLRA VEZETETT.

Emlékezzünk meg imáinkban vitéz dr. ENDRE LÁSZLÓ-ról

Szabad kun kapitányok ivadéka, a M. Kir. 1. Jász-Kun Honvéd Huszárezred tart. századosa, a Gödöllői Járás főszolgabírája, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye választott alispánja és törvényhatósági bizottságának örökös tagja, m. kir. belügyi adminisztratív államtitkár, a polgári közigazgatás vezetője

magyar nemzetének áldozatos szolgálatában vértanúhalált halt
BECSÜLETTEL A HAZÁÉRT
*1895 jan. 1. +1946. márc. 29.
Az örök világosság fényeskedjék neki!

*Mig élt, nálunk volt az Istené.
Most, hogy elment, Istennél a miénk.*

dr. phil.
GRÓF MAGYARORSZÁGI
CROUY-CHANEL KATALIN
1918 június 27 — 1961 szeptember 16

Idegen földben csak a test pihen,
S túl áldozaton, forró, szent hiten,
A lélek él, a lélek ott barangol,
Hol minden könnyből és minden harangból
Oltár lesz, emlék, égő szinaranyból.

Fábry Karolina,
Endre Lászlóné,
Fery Tiborné

Katolikus Magyarok Vasárnapja,
Cleveland, OH USA

Ama nemes harcot megharcoltam
Futásomat elvégeztem
A hitet megtartottam és
Véresztül feltettett nekem az
Igság koronája.

Mély megrendüléssel és végtelen szomorúsággal tudatom, hogy szeretett feleségem

Dr. Fery Tiborné

sz. felsőalmási FÁBRY KAROLA

f. évi március 8-án, a halottak szentségével megerősítve, Isten szeretetében izzó áldozatos, minden jóért fogékony, nemes lelkét visszaadta Teremtőjének.

Az engesztelő szentmiseáldozatot március 14-én, reggel 9 órakor mutatjuk be a terézvárosi plébániatemplomban.

Hamvait a székesfehérvári családi sírboltban, édesanyja és testvérei hamvai mellé helyezzük örök nyugalomra.

Meggyászoljuk és megsiratjuk, a Mindenható vigasztaló kegyelmét kérve.

Testvére: özv. Ambrózy-Migazzi Lajosné sz. Fábry Nóra, Dr. Fábry Vince;
gyermekei: Endre Zsigmond, Hegyeshalmy-Fischer Elemérné sz. Endre Mária;
veje: Hegyeshalmy Fischer Elemér; unokái: Dr. La Torre Józsefné sz. Endre Jella és férje;
Endre László és felesége, Hegyeshalmy-Fischer István és felesége,
Hegyeshalmy-Fischer Kinga, Hegyeshalmy-Fischer Anita és öt dédunokája.

1965

1965

A három sógór: Endre László, Várday István, Újhelyi Tibor

A fiatal Endre család

Apa lányával Szentkúton

Endre László nappali szobája

Endre László kiváló lovas volt. Ugrató versenyek – lovas concours-ok – sorából volt győzelmi serlege. Hátslova volt Szentkúton is, ahol hétvégeken fiával és apjával sűrűn lovagoltak.

1935 -ben korabeli Ford autójában.

Három generáció, Zsigmond I.,
Zsigmond II., László IV.

Szentkúton az Endre névvívők egyetlen
három tagja

Katalinnal

1944 őszén Velemben nagypapa halála előtt pár
nappal.

A FELSŐALMÁSI FÁBRY CSALÁD

Az előnévvel a nemesség adományozásában *F. Károly* országgyűlési képviselő és *F. Sándor* dr. ny. főispán, az arad–csanádi egyesült vasút vezérigazgatója részesültek 1908. márcz. 15. – *Czímer*: ezüst pólyával bívó paizs; a felső kék mezőben nyelvét kiöltő koronás sas repül a paizs felső jobb sarkában lebegő csillag felé; az alsó vörös mezőben zöld halmon arany vágású törvénykönyv, melyen kivont egyenes pallos fekszik; a pólyában zöld ágon két stylizált vörös tulipán; sisakdisz: a sas; takarók: kék-arany, vörös-ezüst. – *Leszármazás*:

I. *Károly* (*1851. jun. 2. Békéscsaba). Volt országgyűlési képviselő, földbirtokos. Felesége (esk. 1882 nov. 11 Ó-Kigyós). *Wagner* Jeanne. Gyermekei:

1. *Margit* (*1884 máj. 19.) Férje (esk. 1905. nov. 11.) dezséri és zomorfalvi *Rudnyánszky* Titus.

2. *Károly* (*1897 szept. 1 B.-Csaba).

3. *Magda* (*1893 okt. 4. uo.).

II. *Sándor* (*1859. márcz. 15. Békéscsaba). Királyi tanácsos, ny. főispán; az arad–csanádi egyesült vasutak vezérigazgatója. Felesége udvardi *Cserna* Karolina. Gyermekei:

1. *Nóra* (*1892. febr. 10.).

2. *Sándor* (*1895. május 21.).

3. *Karolin* (*1897. febr. 10.).

4. *Marianne* (*1899. jan. 27.).

5. *Vincze* (*1900. nov. 2.).

Nemességét Nógrádmegyében igazolta ily nevű család. Czímerpecsét ezen megye levéltárában. (*Simon* 32.).

felsőalmási Fábry Sándor,

Fábry Sándor

(*1859. március 17., Békéscsaba - †1917. november 16., Arad¹)

A család nemességét és a felsőalmási előnevet Fábry Károly (1851-1925) országgyűlési képviselő és öccse, Fábry Sándor nyugalmazott főispán, az Arad-Csanádi Egyesült Vasút vezérigazgatója nyerte 1908. március 15-én.² Fábry János (†1882) és Králer Magdolna gyermekei közül - Sámuel (*1848), Károly, Ida (*1854), László (1857-1857) és Sándor - Sándor volt a legfiatalabb.³

Atyjuk, Fábry János jeles szíjgyártó iparos. Csabai városi esküdt és megyebizottsági tag volt.⁴

Fábry Sándor iskolai tanulmányait békéscsabai evangélikus négyosztályú alreál gimnáziumban és Szarvason végezte. A jogot a budapesti egyetemen hallgatta. 1889. május 18-án jogtudorrá avatták. Doktori disszertációját *Tanulmány a bizonyítás elméletéről* címmel nyújtotta be.⁷ Katonai szolgálatát a vártüzéreknel teljesítette, tartalékos vártüzér hadnagyként vált meg a hadseregtől.

1889. május 21-én a törvényhatósági bizottság közfelkiáltással Békés vármegyei főjegyzőnek választotta meg Fábryt. 1891. március 25-én alapított családot, udvardi Cserna Vince debreceni királyi főügyész (†1896) és Réh Eleonóra lányát, a székesfehérvári születésű Karolinát (*1869) vette feleségül. Házasságukból öt gyermek született: Eleonóra (*1892), Sándor (*1895), Karolin (*1897), Marianne (*1899) és Vince (*1900). 1894. május 16-án alispán lett.¹⁴ Ebben a minőségben érte Ferenc József kitüntetése, amely 1900-ban királyi tanácsosi címmel ruházta fel.¹⁵ 12 év

odaadó alispáni működés után, az 1906. április 21-i legfelsőbb elhatározással Békés vármegye főispáni méltóságát vehette át. 1906. október 9-én - ideiglenes minőségben - Hódmezővásárhely város főispánjává nevezte ki az uralkodó.

Dr. Fábry Sándor

Az Arad-Csanádi Egyesült Vasutak elnök-igazgatói posztot ajánlott fel neki, amit elfogadott, ebből adódóan főispáni állásáról lemond. Elsődlegesen az Arad-Csanádi Egyesült Vasutak központi, aradi igazgatóságának vezérigazgatója.

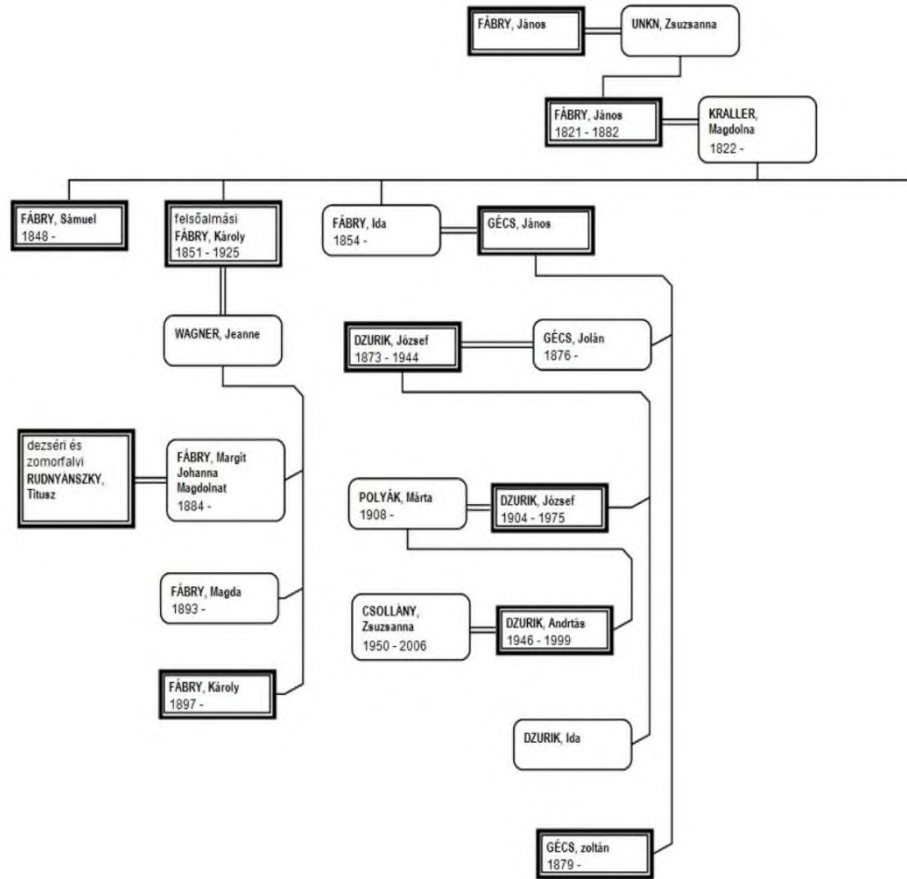

Fábry Sándorné Reé Karolina Hivatali kööttségein túl irodalmi munkásságát is számon tartották. Diákkorában tűnt fel első verseivel; a selmeci líceumban két éven át szerkesztette a *Korány* című ifjúsági lapot. Cikkei, költeményei többnyire a *Békésmegyei Közlönyben* és a *Békésben* jelentek meg, főleg az 1880-1890-es években. Fábry sokoldalúságát jelzi, hogy anyanyelvén kívül beszélt a német, szlovák nyelvet, de a gyorsíráshoz is értett.³⁰ 1917 novemberében váratlanul, agyvérzés következtében meghalt.

Kossuth Lajos hamvainak ünnepélyes elhelyezése a Mausoleumban 1909. nov. 2.-án. Felsőalmási Fábry Károly függetlenségi országgyűlései képviselő díszőrségen.

Fábry János leszármazottjai

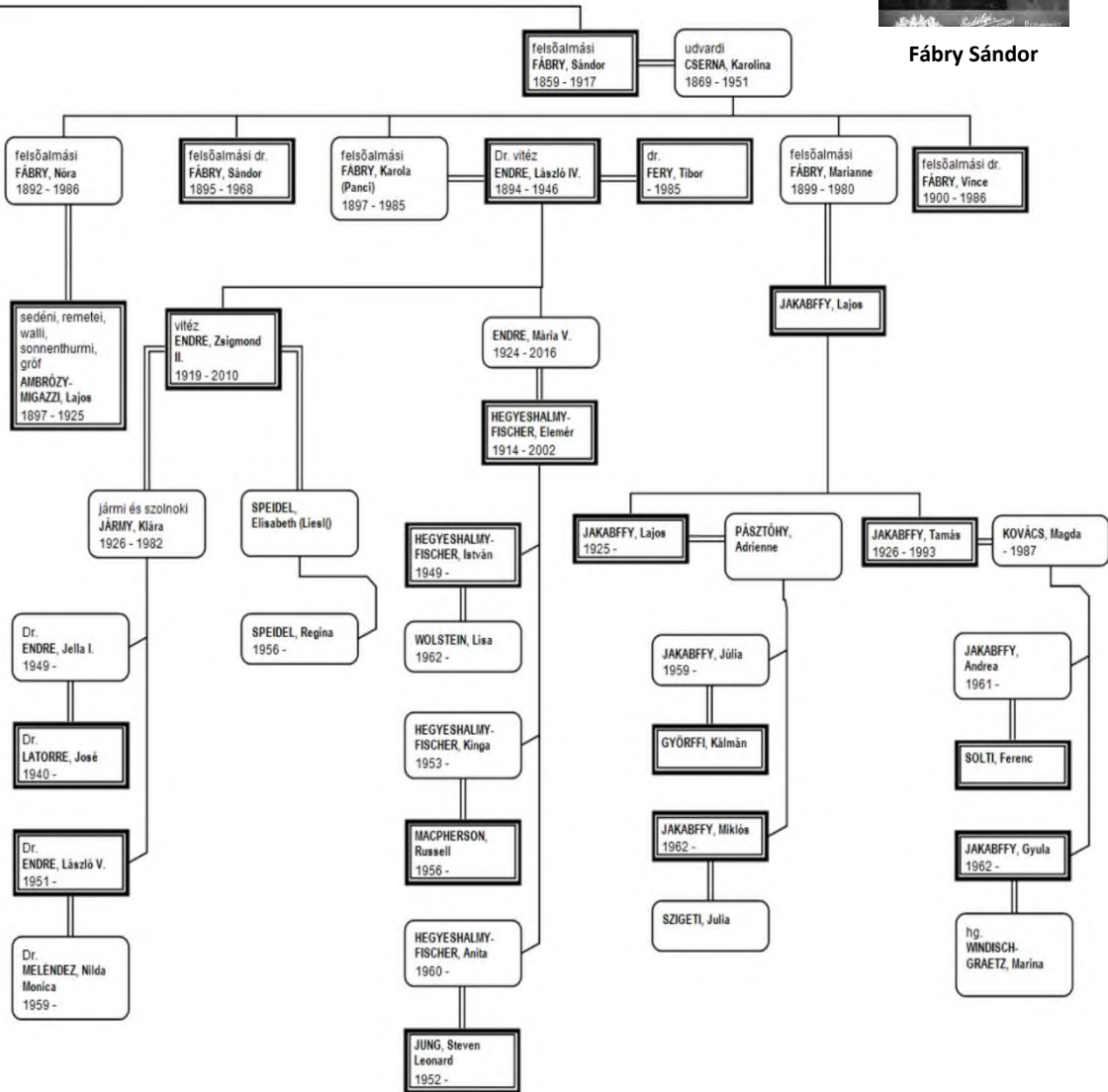
Fábry Nóra

Fábry Karola

Fábry Sándor

A CROUY-CHANNEL CSALÁD

II. András 1235-ki sept. 21-kén meghalván, csakugyan várandós állapotban hagyá Beatrixot, ki legott egybehíván az ország nagyait, azoknak ajánlá születendő gyermekét. IV. Béla, ki atyja halálával a trónra lépett, mostoha anyját Beatrixot őrizet alá téteté, ez azonban őreit megvesztegetvén, II. Frigyes császár követével férfi öltözetben Németországba menekült, hol nemsokára 1236-dik év elején megszülte fiát Istvánt, kivel Olaszországba VII. Azzo († 1264.) esztei örgróffhoz, a már 1215-ben meghalt atyjának öcscséhez költözött *.

István fölnevelkedvén, apúl testvére IV. Béla király által engesztelhetlen gyűlölséggel üldöztetett, úgy hogy midőn a velenceiek Jadrát elfoglalván, IV. Bélával békére léptek, ez Jadrát azon föltétel alatt hagyá meg birtokukban, ha az özvegy királynét Beatrixot, és fiát Istvánt többé nem pártolák *.

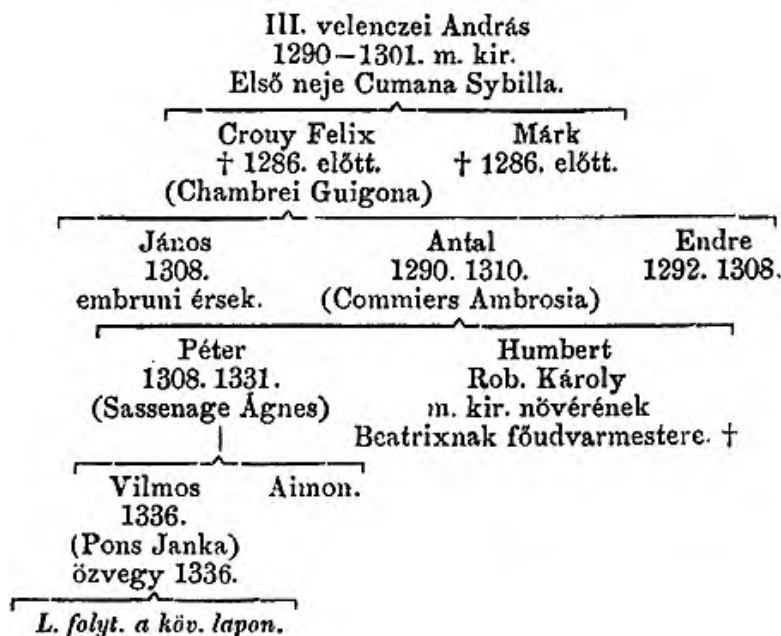
István már gyermekkorában a gibellini párthoz csatlakozván, VII. Azzónak ellenében, azon is tervezett, hogy az esztei örgrófságot ragadja magához; a mint ezt Azzo megtudá, István legott eltűnt, és holléte nem volt kitudható. Ő Spanyolországba menekült apúl testvére Jolánta arragoniai királyné udvarába *. Franciaországban is tartózkodott, hol rövid idő múlva Crouy helységnek és várdának birtokába jutott *.

István később ismét visszament Olaszországba, és Ravennában Podestává választatott, de it kíméletlen bánásmódja a lakosokat ellene lázítván, Velenczébe ment, és ott Morosini Thomasinát, Morosini Marino doge unokahugát nőül vette.

E házasságból született III. **velencei András (1290–1301). Magyarország királya**, (az utolsó Árpádházi király. Szerk.) kinek István még életében mint egyetlen örökösének adományozta * mind a dalmátországi, mind a franciaországi »birtoká, melyről III. András, mielőtt slavoniai magyar vezérré (dux sclavoniae) lön, Crouy-Channel Andrásnak is neveztetett *.

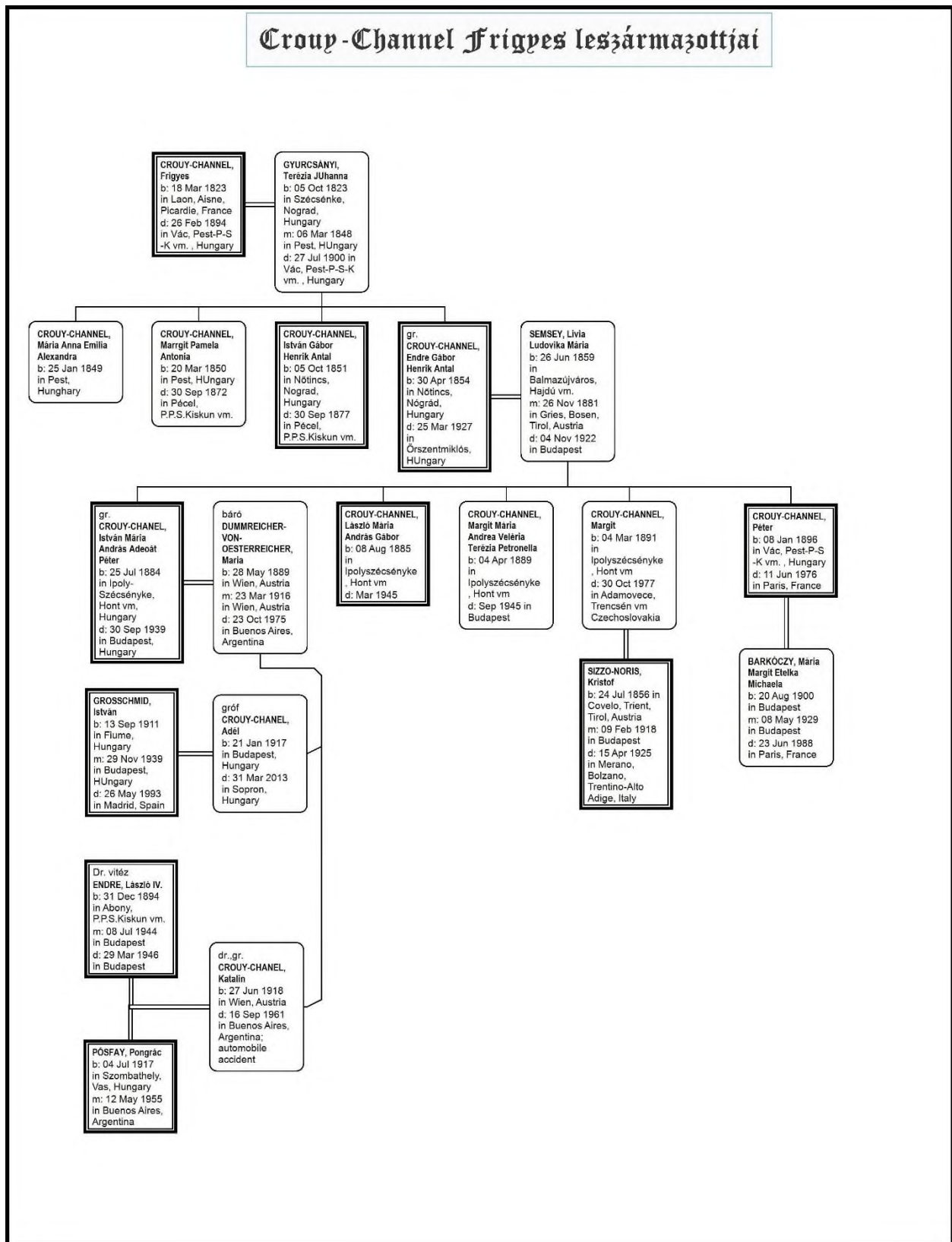
.....

Gr. Claudius Ferencz 1816-ban a gyalogságnál kapitányi rangra emeltetett, fia Gr. Miklós Henrik Magyarországra visszaköltözvén, Pest vármegyei Péczel helységben nemesi birtokot szerzett, melybe törv. hatóságilag bevezettetett, s ott jelenleg is birtokán él. Nejétől Tschitchagoff Julia orosz cs. admiral leányától született gyermekei közül Kelemen Pál előbb huszár főhadnagy moysfalvi Gyurcsányi Teréz férje, lakik nőténcsi birtokán, többi testvérei a császári királyi hadseregben mint tisztek szolgálnak.

(<https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Nagyivan-nagy-ivan-magyarorszag-csaladai-1/harmadik-kotet-1435/crouy-csalad-magyarorszag-15CD/>)

Ennek a gróf Crouy-Channel franciaországi családnak modern napi leszármazottja volt gr. Dr. Crouy-Channel Katalin, vitéz Dr. Endre László második felesége.

ENDRE LÁSZLÓ IV. MINT KÖZÉLETI SZEMÉLY

szerepe és munkássága.

(összeállította Szappanos István – szerző – A Bács-Kiskun megyei levéltár folyóiratának Múltbanéző rovatából és más különböző forrásokból.)

Vitéz Dr. Endre László (1895-1945), született Abonyban, Kiskunfélegyházán nőtt fel. 1913-ban érettségizett a város katolikus gimnáziumában, majd a Pázmány Péter Tudományegyetemen tanult két évig jogot. Az időközben kitörő első világháborúba 1915 áprilisában jelentkezett. Az I.Ferenc József

vitéz Endre László szolgabíróként

Jászkun Honvéd Huszár ezred főhadnagyaként több harctéren is megfordult, hősiességéért számos kitüntetéssel jutalmazták. Megkapta a legénységi I. és II. osztályú Ezüst Vitézségi Érmét,² a Bronz Katonai Érdemérmét a katonai érdemkereszt szalagján kardokkal és a Sebesülési Érmét. 1917-ben már mint veterán tért vissza a felsőoktatásba, ahol 1918 júniusában jog- és államtudományból doktorált. A fiatal Endrere nagy hatást gyakorolt a háború, addig is meglévő konzervatívizmusa mellé erős nemzet érzés és antiszemitizmus társult. Ennek oka a vesztes háborúban keresendő, amelyet a zsidóság aknánakájának tulajdonított.³

Első kinevezését a temesrékási járáshoz (Temes vármegye, ma: Románia) kapta 1918-ban, de a román megszállás miatt nem tudta átvenni hivatalát. A Tanácsköztársaság idején a család szentkúti birtokán rejtőzködött feleségével, Fábry Karolinával, Fábry Sándor nyugalmazott Békés megyei alispán lányával, kit még előző év novemberében vett el. (a házasság elég hamar válságba jutott, bár a válást

1921 Nyugatmagyarországi felkelők között édesapjával – Prónay Különítmény

csak 1944-ben mondták ki hivatalosan.) A román megszállás sikeres leverése után, a Nemzeti Hadseregben Horthy Miklós mellett saját szervezésű lovas csapattal vett részt. Majd végre megindulhatott közéleti pályafutása.⁴ 1919-ben a gödöllői járás szolgabírója, majd 1923-tól 1938-ig, tizenöt éven át főszolgabírója lett.

Munkája mellett részt vett az 1921-es nyugat-magyarországi felkelésben. A Nyugatmagyarországi Felkelés (1920-21) alvezére és pinkafői frontszakaszának a „Rongyos Gárdának” parancsnoka. (az ún. pinkafői csatában való kimagasló szerepéért⁵ és első világháborús tevékenységéért 1922-ben Horthy Miklós vitézzé avatta.) Hivatali tevékenysége során mindent elkövetett, hogy a járását osztályelsővé tegye.

Gödöllő Pest vármegye egyik leprominensebb járása volt, egyúttal a Kormányzó lakhelye is (Grassalkovich kastély). Ennél fogva sűrű hivatalos kapcsolat és kölcsönös nagybecsülés fejlődött ki közöttük. Ez a jó viszony csak Endre László későbbi belügyi államtitkársági szereplése (1944 ápr-aug) miatt szakadt meg.

² Vitézek Albuma, 1939. 134 old.

³ Kovács Tamás, 2008. 96-99 oold.

⁴ Csátár István- Hovannesian Eghia-Oláh György (szerk.), 1938. 133. o.

⁵ Pinkafői csata: 1921. aug. 28-án egy osztrák hadosztály tíz oszlopban megkezdte Nyugat-Magyarország megszállását. Az eddig szórványosan szervezkedő felkelők élére szeptember elején Prónay Pál állt, aki hivatalosan is felkelést indított a megszálló erők ellen. A bevonulókat több helyen heves puska- és géppuskatűz fogadta, megállásra és később visszavonulásra kényszerítve. A leghevesebb összetűzés Pinkafőnél bontakozott ki, ahol az osztrákok 76 halottat visszahagyva voltak kénytelenek elvonulni. Szeptember 1. és 8. között több összecsapás zajlott le, melyek során Lantosfalváról, Pörgölényből, Salamonfalvából és Felsőpulyából is kiverték az osztrákokat. Ténylegesen kb. 240 felkelő vett részt az összecsapásban, többek között Endre Zsigmond és fia Endre László is. 1921. október 4-én kiadott kiáltványban Lajtabánság néven kimondták Nyugat-Magyarország függetlenségét. Az ellenállóknak köszönhetően sikerült az osztrák félt tárgyalóasztalhoz ültetni és elfogadtatni vele a Sopron környéki kötelező érvényű népszavazást.

A Világjamboree megnyitóján a bevonulás vezetője

1928-ban New Yorkba utazott a hivatalos magyar delegációval, ahol a Kossuth-szobor leleplezésén vett részt. Kint tartózkodása során személyesen találkozott Henry Ford autógyárossal, akivel eszmei azonossága kötötte össze. Szintén megemlíthető, hogy külföldi utazásai egyikén Münchenben sikerült találkoznia Adolf Hitlerrel is, aki ekkoriban Magyarországon még kevésbé ismert személy volt.

Hazatérése után az ideológiailag teljesen fel-vértezett Endre újult erővel vetette bele magát a politikai életbe. Több jobboldali, a magyar nemzeti érdekeket szolgáló szervezet magalkotásában vállalt szerepet, úgy mint az Ébredő Magyarok Egyesülete (ÉME), a Magyar Országos Védő Egyesület (MOVE), a Társadalmi Egyesületek Szövetsége (TESz) társ-, ill. alelnöke.

A gödöllői főszolgabírói éveinek egyik legkimagaslóbb pontja az 1933-as cserkész Világjambree, amit Gödöllőn rendeztek meg sok ezer külföldi cserkész, civil előkelőségek és sajtóképviselő, közöttük Lord Baden Powell a világ főcserkészének részvételével. Endre Lászlónak nagy szerepe volt a rendezésben, amit a magyar főcserkészel és miniszterelnökkel Gr. Teleki Pállal, és annak szervezőjével és parancsnokával vitéz kisbarnaki Farkas Ferencsel együtt sikeresen véghez vittek.

Miután kudarcot vallott a lovasberényi képviselőhelyért folytatott harcban, úgy döntött, pártot próbál meg létrehozni saját eszméinek hirdetésére. Megalapította a Fajvédő Szocialista Pártot, amelynek sikertelensége után Szálasi Ferencsel közösen létrehozták a Magyar Nemzeti Szocialista Pártot, amely 1937. október 23-án tartotta első nagygyűlését a Budai Vigadóban. Ebből a pártból hamarosan kilépett, nem tudván kiegyezni Szálasi politikai törekvéseivel és a szervezet célkitűzéseivel. A politikai széljárás megváltozása azonban váratlanul kedvező⁶ fordulatot hozott Endre László életében. Endre Zsigmond intenzív lobbiba kezdett fia érdekében a kormányzó-nál és a miniszterelnöknél. Darányi, aki támogatta a szélsőjobboldallal való kiegyezést, hajlott is a párbeszédre. Így már nem volt váratlan, hogy Endre Lászlót 1938 januárjában megválasztották Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye alispánjának. Az országos érdeklődést kiváltó eseményt a nemzeti sajtó élénken tárgyalta.

Az alispánként 1938-tól 1944-ig tevékenykedő Endre László most már az ország vezér vármegyének élén tudta kibontakoztatni elképzeléseit. A vármegyei működés újraszabályozásától kezdve a legapróbb ügyekig szigorú rendet tartott, számos intézkedése azonban a vármegye zsidóságának ellehetetlenítését célozta. A központi ügyvitel gyors és egyöntetű ellátása végett az addigi 14

Jamboree megbeszélés Gödöllőn: Teleki Pál cserkészuháiban, Endre László, Fábry Sándor

⁶ Kovács Tamás, 2008. 100-102. o.

ügyosztályt 4-re csökkentette, a megye közegészségügyét és gazdasági ügyeit pedig a saját hatáskörébe utalta. Végeredményben a közigazgatási gépezet munkáján és anyagi terhein jelentősen könnyített.

Mint Pest vm. alispánja beutazta egész Európát, járt Angliában, Kisásziában s az USA-ban. Alispán korábban nagyra növelte vm-jében a különböző jobboldali mozgalmakat és részt vett a Bosnyák-féle Zsidókutató Int. létesítésében.

1944. áprilistól augusztusig belügyi államtitkár a Sztójai kormányban ahol a magyar zsidóság Németországba való kitelepítésének volt felelős végrehajtója, vitéz Baky Lászlóval együtt. Augusztusban a Lakatos kormány átveszi a kormányzást és államtitkári beosztása megszűnik. Önként jelentkezik a katonaságnál és mint honvéd százados beosztást kap egy harcoló alakulatnál, akik már magyar földön harcolnak a betörő orosz hadakkal. A sikertelen fegyverszüneti tárgyalások eredményeként uralomra lépő Szálasi kormány 1944. október 25-én meghívta és kinevezte a Hadművelési Területek Polgári Közigazgatásának Kormánybiztosává (1944-1945).

1945 áprilisában családjával elhagyja az országot menekülve az előrenyomuló szovjet hadsereg elől. Egy délbajorországi kisfaluban, Pessenbachban talál családjának letelepedést, és ott éri a háború vége és az amerikai hadsereg bevonulása. Családját biztonságban tudva, visszamegy Ausztriába, hogy Zsiga fiát megkeresse, aki a menekülés forgatagában elszakadt a családtól. Egy ausztriai kisvárosban, Salzburg közelében, Radstadt-ban július 9-én az amerikai CIC nyomozói letartóztatják és őrizetbe veszik. Szeptemberben a többi összefogott magyar politikai fogollyal együtt kiadják a magyar kommunista hatóságoknak és hazaszállítják őket. A kommunista magyar népbíróság kirakatperben elítéli mint háborús bűnöst, kötéltálati halálra ítélik és 1946 márc 29-én kivégezik.

vitéz Endre László alispánként, 1938

Folyószám	A bejegyzés ideje (év, hó, nap)	Az elhalálozás ideje (év, hó, nap, napszak, óra)	Az elhalt					Az elhalálozás helye, ha az elhalálozás nem az elhalt lakóhelyén történt	A halál oka
			családi és utóneve, állása (foglalkozása), lakóhelye	vallása	életkora	házastársának családi és utóneve	szüleinek családi és utóneve		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
214	1946.	1946.	Lusamerica-Sikahaloni	mf	74	Lusamerica	néhai		
215	1946. márc. 29.	1946. márc. 29. d. e. 8 óra	dr. Endre László nyugalmazott államtitkár Budapest XVIII. kerület u. 4.	mf	51 éves	Grony-Chamel Katalin	néhai Endre Kőszegmóni Sulmor Emma	Budapest V. kerület u. 1.	híri elöl foglalták ki- kivégezték
216	1946. márc. 29.	1946. márc. 29. d. e. 14 9 óra	Baky László nyugalmazott államtitkár Budapest I. Dixe tér 11	mf	48 éves	Reubauer Györgyi	néhai Baky Béla néhai Kocs Margit	Budapest V. kerület u. 1.	híri elöl foglalták ki- kivégezték

Endre László és Baky László halálozási anyakönyvi bejegyzése

⁷ "Újítások a vármegye életében". Félégházi Közlöny, 1938. január 30. 2. o.

Nemzeti Figyelő

FÜGGETLEN KERESZTÉNY NEMZETI POLITIKAI LAP

A magyar jobboldal nagy ünnepe

Vitéz Endre Lászlót, Pestvármegye alispánját, ezkerétszázterítékes banketten ünnepelte a magyar nemzeti társadalom

Az elmúlt évtizedek legnagyobb társadalmi összejövetele a fehér asztal mellett

A magyar jobboldalnak örökre emlékeztetés az az izzó lelkesedéssel telített ünnepi est, melyen a Gellért-szálló termeiben bensőséges testvéri együttérzéssel vonult fel, hogy a nemzeti gondolat egyik legderékabb vezéregyéniségével vitéz Endre Lászlóval szemben őszinte ragaszkodását és megbecsülést szeretettel kifejezze. Az egymásra talált emberek igaz örvendezése ragyogott az arcokon és az új magyar jövőndő élő reményiségének fénye gyúlt ki a szemekben. Közülük másfélszáz sereglettek ide, nemcsak a fővárosból, hanem az ország távoli részeiből is, hogy tisztességet tegyenek a megemlékező keményderékú harcos testvér előtt és hogy bátran, töretlen hűséggel hitet tegyenek amellett a szélsőjobboldali gondolat mellett, mely feltartóztatathatatlannul tör utat a közéleti érvényesülés felé.

A Gellért-szálló fényárban úszó márvány termel fennállásuk óta nem láttak vendégül még ilyen fényes előkelő társadalom minden rétegeinek színe-jáva képviselve volt. Egyházi méltóságok, magasarángú katonák, vezető politikusok, neves közfunkcionáriusok, tisztviselők, orvosok, ügyvédek, földbirtokosok, kereskedők, gazdák, iparosok, munkások mind-mind eljöhettek, hogy egymással kezét szorítva ország-világ előtt bizonyítsák, hogy a magyar jobboldali gondolat átvándorolt a magyar milliók lelkébe és a magyar élet cselekvő erejévé izmosodott. A legkiválóbbaknak, a nemzeti társadalom leghíresebb rétegeinek ez a bajtársi kézzorítása, leplezetlen valóságában mutatta meg az ország közvéleményét. Csálhatatlan, kétségtelen bizonyossággal igazolta, hogy a keresztény nemzeti gondolat nem politikai jelzés, melynek fellülést toborozzák a követőket, hanem az élet szava, mely a magyar milliók lelkében fogant és kifejezését az évszázados elnyomására felért érzett keserűségének és halasztást nem tűrő elszánt cselekvési vágyának.

De különös jelentőséget ad a jobboldal e példátlanul nagyszerű ünnepének az a tiszteletet parancsoló, bátor kiállás, mellyel Sztranyavszky Sándor, a magyar szuverenitás legjelentősebb közjogi tényezőjének, a magyar országgyűlés elsőházában elnöke nyíltan hitet tett a jobboldali mozgalom jogosultsága mellett.

— Ez a jobboldali mozgalom — mondotta — mélyen gyökerezik a magyar lélekben s az „idegennel” nincs semmi más vonatkozása, mint az, hogy örömmel és megnyugvással látja más külföldi országokban is a jobboldali mozgalom diadalra jutását. Azt pedig, hogy mi, magyarok a jobboldali gondolat diadalra jutásának örülni tudunk, töltünk rossznéven venni nem lehet s nem le-

het ezen az alapon vádolni sem minket.

— A magyar jobboldali gondolat s ennek a jegyében jöttünk itt össze, nem politikát csinálni, hanem egymás szemébe nézni, egymás szeméből bizalmat és hitet meríteni a nemzeti jövőndő számára. Mert a politika csak eszköz, a cél a nemzet jövőndője. És én a nemzet jövőndőjét szívesen összefüggőnek tartom a magyar jobboldali politikával. Mert a jobboldali politika sikerét világszerte ma már senki meg nem akadályozhatja. Nem akadályozhatja: hogy námnak sem! Csak idő kérdése, hogy mikor, de kétségtelen, hogy győzelmet arat.

Mi fanatikus magyar hittel bíznunk ebben a győzelemben. Feljogosít minden igaz magyart arra éppen ez a történelmi fordulópontra jelentő sereg-szemle. A célt ma tisztán látjuk és már dübörögve járjuk azt az utat, mely a nagy jövőndő felé, a magyarság föltétlen boldogulásához vezet. A Sztra-

nyavszky Sándorok, az Endre Lászlók felemelő példaadása és ezen az ünnep-ségen résztvevő sokszáz lelkes kísé-mber elszánt, bátor együttakarása biztosítják a győzelmet.

Az ünnepi vacsora lefolyása

Vitéz Endre László tisztelői és barátai pénteken este a Gellért-szálló termeiben vacsorára gyűltek össze, hogy ünnepe-ljék és Pestvármegye alispánjává történt megválasztásának alkalmából. A vacsorán több mint ezerkétszázan vettek részt, a megjelentek sorában ott volt a magyar közélet sok kiváltsága. A főasztalnál Sztranyavszky Sándor házelnök és báró Feilitzsch Berthold között foglalt helyet vitéz Endre László és vele szemben, Sztrany József lapunk főszerkesztője, a rendezőbizottság elnöke és mellette az ünnepeit édesatyja Endre Zsigmond országgyűlési képviselő.

Sztranyavszky Sándor házelnököt és vitéz Endre László alispánt érkezésükkor

Olvasóinkhoz!

A múlt héten a baloldali sajtóban sorozatos közlemények jelentek meg, amelyek kritika tárgyává tették a Nemzeti Figyelő legutóbbi cikkeit és kifogást emeltek munkatársaink személye ellen. Főszerkesztőnk magának tartotta fenn a válaszadás jogát, azonban egyrészt betegsége, másrészt a hét folyamán adódott rendkívüli elfoglaltsága miatt erre sor nem kerülhetett. Az elhangzott támadásokra legközelebbi számunkban fog válaszolni és ugyanakkor lapunk éle-tében döntő jelentőségű változásról fogja tájékoztatni a Nemzeti Figyelő tábort.

percekig tartó lelkes ünnepléssel fogadta a vacsora ezernyi résztvevője. Mielőtt a vacsora megkezdődött volna, dr. Gerinczy Pál, a premonstrát rend magyarországi perjel-kormányzója imát mondott.

A vacsora során báró Feilitzsch Berthold mondotta az alábbi pohárköszöntőt a kormányzóra:

Mégyen tisztelt Uraim! Kedves Magyar Testvéreim!

Amidőn tekintetem végigsurran ezen a nagy ünnepi körön, amely ma az ünnepés-csajból, de azért is egybegyűlt, hogy jelenléteivel hitet tegyen a magyar keresztény eszme mellett — akkor azt állapítom meg, hogy majdnem két évtized óta ismert arcok vesznek engem körül, azok a férfiak, akik elszánt akarattal és nem lassú óvatossággal, hanem bátoran, magabizalommal a magyar faj boldogulásáért, a magyar nemzeti politikai és gazdasági meg-erősödésért.

A magyar fajnak ereje a múltban leg-inkább a veszélyben bonafiditott ki. Most is a mi korunkban a kérdés kapjánál a vandál és csenyevész ősszázad követ forradalom és a bolsevizmus átkos ostroma éberséget fejt a nemzet szunyagú erejét. Az 1919-ik évben a háborút veszített többi európai nemzet megelőzően Szegedben nyilvánult meg eszeleltően a nemzeti hitet és az ott összeragyított kaszajok az ország dandáriái részén át vonultak be ide a „bűnös városba” alkotmányt és jog-rendet helyreállítani.

Talán nem is merő véletlen, hogy ugyan-azon a téren gyűlünk össze, amelyen Budapest székesfővárosa a bevonuló nemzeti hadsereget fogadta és hogy ünnepi lakománkat abban az épületben üljük meg, amelyből a nemzeti hadsereg főparancsnoka, Horthy Miklós intézte a magyar nemzet életbevigő érdekét.

Jól intézte őket! S háját adhatunk az isteni gonátsátsáknak, hogy a csaták zajából az ő magas személyét a magyar nemzet számára megőrizte.

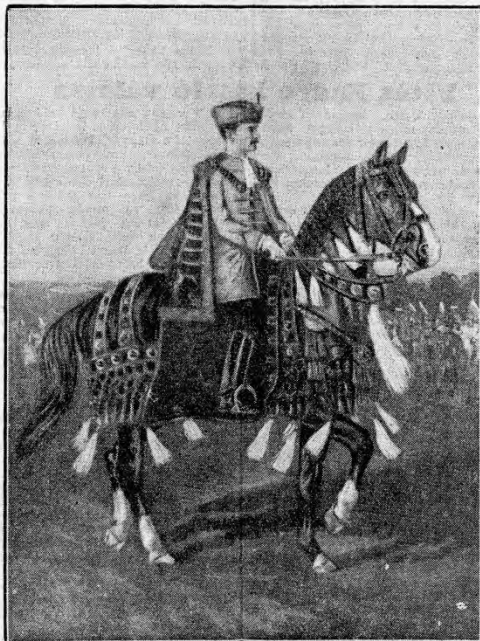
E helyről, amelyhez sokunkat annyi felemelő emlék fűz, fordítsuk tekintetünket a legelső magyar férfi felé, kérjük Isten áldását! Kérjük arra a külföldi útra is, amelyre ma a magyar nemzet érdekében elindult. Egyszerűen ártítsuk első poharunkat, kívánva, hogy a magyarok Istene Főnéveltségű Kormányzó Urunkat a magyar nemzet örömeire és javára sokáig áldesse!

Hujhuj, hajrá!
A résztvevők felállva, percekig lelkesen éltették Magyarország kormányzóját.

Sztranyavszky Sándor nagy beszéde

Ezután Sztranyavszky Sándor, a képviselőház elnöke állott fel és a következő pohárköszöntőt mondotta az ünnepekre:

— Magyar Testvéreim! Férfiút, egész ember jöttünk ma ünnepelni, mert a férfiút, az egész ember, az elhűség, a barátság, az elhűség, az általa választott úton való következetes haladás jelmeze.

A fenti terjedelmes újságcikket az alábbiakban felmagyartva a jobban olvashatóság érdekében,

teljes terjedelmében itt tovább adom. Hosszú cikk, tele fellengzős retorikával, üres frázisokkal, és manapság is megszokott bla-bla-bla-val. Miért tartottam ezt erre érdemesnek?

Endre László közéleti szerepét az akkori, a kommunista és a mai irodalom hosszasan megtárgyalta a politikai perspektíváknak minden szögletéből. A mai köztudat és a történetírás megegyezik abban, hogy Endre László politikai tevékenysége 1944 nyarán megüti annak mércéjét ami szerint az ő „háborús bűnössége” és az abból következő kivégzése jogos és semmilyen körülmények között el nem kerülhető volt. Nézhetjük azt a nürnbergi ítélezéseket, vagy a kommunista népbíróság kirakatpereinek nézőpontjából. Mondhatjuk jogosnak is, mert kénytelenek vagyunk elfogadni az örökérvényű történelmi tényt, hogy egy háború utáni rendcsinálásnál csak a vesztes fél szenved a jogos büntetéseket.

Én, a szerző, Endre Lászlót, édesanyám bátyját, mint Laci bácsi ismertem és ebben a könyvben őt mint családunk egyik kimagasló tagját, mint nagybácsit, mint apát és nagyapát akarom bemutatni, hogy családunkban az érthető érzelmi konfliktusokat vele szemben emberi és nem politikai szempontból megpróbáljam feloldani. Én Laci bácsit egy talpig becsületos, meggyőződésből vallásos, morális, családserető, szüleit tisztelő, közéleti hivatását 100%-os felelősséggel betöltő, magyarságát, hazáját, nemzetét mélységesen szerető, annak szolgálatában saját életét bármikor felajánló, az adott feladat, felelősség és kötelesség lelkiismeretes elvégzését saját magától és alattvalóitól szigorúan megkövetelő, sokszor indulatos és vérmes természetű embernek ismertem. Csak nézzük meg különböző arcképeit ebben a könyvben és azok mind ezt a karaktert sugározzák. Hazájához, fajtájához, nemzetéhez való ragaszkodása és annak könyörtelen szolgálata, amit az akkori korszellem – a veszített háború, az azt követő összeomlás, bolsevista tanácsköztársaság kegyetlenkedései, Kun Béla és Szamuelli és társai rémuralma, a trianoni országcsönkítés traumája formálta ki fiatal egyéniségét. Ez, kombinálva túlfűtött alaptermészetével indította el őt azon pályán, hajtotta bele azokba a politikai túlkapaszkodásokba, amiket az akkori fősodratú szélsőjobboldali nemzetpolitika mindig jobban elnézett. Minden gondolatát, cselekedetét az a mély meggyőződés irányította, mi szerint az ország és népének szenvedését, balsorsát egy olyan sötét háttérhatalom irányítja ami ellen minden fegyverrel küzdeni kell.

Ez az újságcikk, 1938-ban ezt a közszellemet, érzelmi atmoszférát szemlélteti és olvasása képet ad annak a kornak ma már idegennek, még visszatetszőnek is tűnő szelleméről. Endre Lászlót ebben a kontextusban kell megítélni.

1941-ben Magyarország belekeveredik a második világháborúba, aminek katasztrofális kimenetele hamarosan világossá válik. A háború részünkre egy élet-halál küzdelemmé válik, amiben bármely oldalra állunk vesztesek leszünk, de a két rossz közül a kommunista uralomtól való zsigeri félelem, az az ellen való küzdelem minden áldozatot jogossá tesz.

És ez a háború dühöng az egész világon. A japánok lebombázzák Pearl Harbort és Amerika belép a háborúba. Japán állampolgárainak ezreit koncentrációs táborokba hajtják – nemzetbiztonsági okokból. Amerikai hadifogjok ezrei halnak meg a bataani halálmenetben a Japánok kezén. Német-angol-amerikai bombázók szórják egymásra a halált, a drezdai tűzbombázások alatt egy napon tízezrek vesztik életüket és a német V1 és V2-es rakéták százával ölik London lakosságát naponta. A lengyelországi Katyn-ban ezrével lövik tarkón a lengyel tiszteket az oroszok és dobják tömegsírokba. A németek által kikövetelt 2-ik magyar Hadsereg az orosz fronton, a Don kanyarban 80%-os veszteséggel odaveszik, tízezrek halnak meg a csatákban és a kegyetlen orosz télben való visszavonulásban. 1944 áprilisában megkezdődik Budapest és más magyar városok szőnyegbombázása. Halál, halál és borzalom uralja mindenki életét, gondolatát. Morális érzékünk eltömpül.

Ebben a légkörben kerül Endre László az elé a döntés elé, hogy engedjen-e azon kérelemnek, hogy Pest vármegyei alispánságát felcserélje a belügyi államtitkársággal. Pár nappal kivégzése előtti napokban írt utolsó levelében erről így ír: „...Én a magam részéről mindent úgy csinálnék, ahogy eddig csináltam 1944. április 1-ig. Azt ez egyet sajnálom csak, hogy az alispánságot az államtitkársággal felcseréltem. Sajnos sem édesapámra és édesanyámra, sem Katalinom ellenzésére nem hallgattam, hanem beugrottam annak az XY-nek, aki ... Ha nem lettem volna államtitkár, nem az én dolgom lett volna a zsidókérdés.

Azt más is éppen úgy elintézte volna, hiszen az adott esetben más lehetőség egyáltalában nem is volt, én magam pedig maradtam volna eredeti elgondolásom mellett⁸, a kitelepítésnek egész más keretek közötti kivitele mellett, és okt. 10-e után sem vállaltam volna más beosztást...”

Miért vállalta mégis ezt a felelősséget? Tragikusan félrecsúszott hazafias kötelességérzetből? A körülmények, adottságok fatalisztikus összejátásából? A reményvesztett élet-halál küzdelem utolsó huszárvágásként? Hogyan tudjuk összeegyeztetni ezt a nemes egyéniséget azokkal a tettekkel, valóban végrehajtott rendelkezésekkel amik magyar állampolgárok ezreinek életét ítélte kegyetlen halálba? Hogyan tudta egy alapvetően morális Rooseveltnél elnök atom bombáit Hiroshima/Ngasaki lakóira dobni, százezrek életét halálra ítélni. Egy egész biztos előttem, hogy Endre Lászlót nem egyéni ambíciók, nem a német követelések szolgálalkú kielégítése, nem kiszámított sötét gonoszság vezérelte. A válasz családkunk minden tagjának szívében rejtőzik.

Endre László erdélyi körútján népviseletes díszben köszöntik.

⁸ A népbírósi tárgyaláson Endre László vallomása: „Szükség van a zsidóság kitelepítésére, hogy az olyan körülmények között élhessen, hogy a maga személyiségét és befolyását az őt befogadó nép kárára ne érvényesíthesse: szükség van arra azonban, hogy olyan keretek közt és olyan körülmények közt történjen ez a kitelepítés, hogy az összes érdekelt államok, az összes európai államok részt vegyenek ennek a tervnek keresztülvitelében, magának a zsidóságnak bekapcsolásával, s ezen a módon olyan otthonhoz, olyan nemzeti államhoz kel őket juttatni amelyben boldogulásuk minden feltételét megtalálják...” (Az Endre-Baky-Jaross per 439.old). És 1948-ban pontosan ez történt Izrael megalakulásával! (szerk.)

A magyar Jobboldal „nagy ünnepe”

Vitéz Endre Lászlót, Pest vármegye alispánját, ezerkétszáz terítékes banketten ünnepelte a magyar nemzeti társadalom.

Az elmúlt évtizedek legnagyobb társadalmi összejövedele a fehér asztal mellett

A magyar jobboldalnak örökre emlékezetes az az izzó lelkesedéssel telített ünnepi est, melyen a Gellért-szálló termeiben bensőséges testvéri együttérzéssel vonult fel, hogy a nemzeti gondolat egyik legderekből vezéregyéniségével vitéz Endre Lászlóval szemben őszinte ragaszkodását és megbecsülő szeretetét kifejezze. Az egymásra talált emberek igaz örvendezése ragyogott az arcokon és az új magyar jövőre való reménységének fénye gyűlt ki a szemekben. Közel másfél ezren sereglettek ide, nemcsak a fővárosból, hanem az ország távoli részeiből is, hogy tisztességet tegyenek a megnemalkuvó keményderekű harcos testvér előtt és hogy bátran, töretlen hűséggel hitet tegyenek amellet a szélsőjobb- oldali gondolat mellett, mely feltartóztatathatatlannal tör utat a közéleti érvényesülés felé.

A Gellért-szálló fényárban úszó márvány termei fennállásuk óta nem láttak vendégül még ilyen fényes, előkelő társaságot. A magyar nemzeti társadalom minden rétegének színe-java képviselve volt. Egyházi méltóságok, magasrangú katonák, vezető politikusok, neves közfunkcionáriusok, tisztviselők, orvosok, ügyvédek, földbirtokosok, kereskedők, gazdák, iparosok, munkások mind-mind eljöttek, hogy egymással kezét szorítva ország-világ előtt bizonyítsák, hogy a magyar jobboldali gondolat átvív- dott a magyar milliók leikébe és a magyar élet cselekvő erejévé izmosodott. A legkiválóbbaknak, a nemzeti társadalom legszélesebb rétegeinek ez a bajtársi kézszorítása, leplezetlen valóságában mutatta meg az ország közvéleményét. Csalhatatlan, kétségtelen bizonyossággal igazolta, hogy a keresztény nemzeti gondolat nem politikai jelszó, melynek felülről toborozzák a követőket, hanem az élet szava, mely a magyar milliók lelkében fogant és kifejezést ad évszázados elnyomatása felett érzett keserűség- ének és halasztást nem tűrő elszánt cselekvési vágyának.

De különös jelentőséget ad a jobboldal e példátlanul nagyszerű ünnepsége az a tiszteletet parancsoló, bátor kiállítás, mellyel Sztranyavszky Sándor, a magyar szuverénitás legjelentősebb közjogi tényezőjének, a magyar országgyűlés alsóházának elnöke nyíltan hitet tett a jobboldali mozgalom jo- gosultsága mellett.

— Ez a jobboldali mozgalom — mondotta — mélyen gyökerezik a magyar lélekben s az „ide- gennel” nincs semmi más vonatkozása, mint az, hogy örömmel és megnyugvással látja más külföldi országokban is a jobboldali mozgalom diadalrajutását. *Azt pedig, hogy mi, magyarok a jobboldali gondolat diadalra jutásának örülni tudunk, tőlünk rossznéven venni nem lehet s nem lehet ezen az alapon vádolni sem minket.*

— A magyar jobboldali gondolat, s ennek a jegyében jöttünk itt össze, nem politikát csinálni, hanem egymás szemébe nézni, egymás szeméből bizalmat és hitet menteni a nemzeti jövőre számára. Mert a politika csak eszköz, a cél a nemzet jövője. És én a nemzet jövőjét szervesen összefüggőnek tartom a magyar jobboldali politi- kával. Mert a jobboldali politika sikerét világszerte ma már senki meg nem akadályozhatja. Nem akadályozhatja! Még nálunk sem! Csak idő kérdése, hogy mikor, de kétségtelen, hogy győzelmet arat.

Mi fanatikus magyar hittal bízunk ebben a győzelemben. Feljogosít minden igaz magyart arra éppen ez a történelmi fordulópontot jelentő seregszemle. A célt ma tisztán látjuk és már dübörögve járjuk azt az utat, mely a nagy jövőre felé, a magyarság föltét- len boldogulásához vezet. A Sztranyavszky Sándorok, az Endre Lászlók felemelő példaadása és ezen az ünnepségen résztvevő sok- száz lelkes kisember elszánt, bátor együttakarása biztosítja a győzelmet.

Az ünnepi vacsora lefolyása

Vitéz Endre László tisztelői és barátai pénteken este a Gellért-szálló termeiben vacsorára gyűltek össze, hogy ünnepeljék őt Pestvármegye alispánjává történt alkalmából. A vacsorán több mint ezerkétszázan vettek részt, a megjelentek sorában ott volt a magyar közélet sok kiválósága. A főasztalnál Sztranyavszky Sándor házelnök és báró Feilitzsch Berthold között foglalt helyet vitéz Endre László és vele szemben, *Szörtsøy* József lapunk főszerkesztője, a rendezőbizottság elnöke és mellette az ünnepelt édesatyja Endre Zsigmond országgyűlési képviselő.

Sztranyavszky Sándor házelnököt és vitéz Endre László alispánt érkezésükkor percekig tartó lelkes ünnepléssel fogadta a vacsora ezernyi résztvevője.

Mielőtt a vacsora megkezdődött volna, dr. Gerinczy Pál, a premontrei rend magyarországi perjel-kormányzója imát mondott. A vacsora során báró Feilitzsch Berthold mondotta az alábbi pohárköszöntőt a kormányzóra :

Mélyen tisztelt Uraim! Kedves Magyar Testvérek!

Amidőn tekintetem végigsurran ezen a nagy baráti körön amely ma itt ünneplés céljából, de azért is egybegyűlt, hogy jelenlétével hitet tegyen a magyar keresztény eszme mellett — akkor azt állapítom meg, hogy majdnem két évtized óta ismert arcok vesznek engem körül, azok a férfiak, akik elszánt akarattal és nem lankadó önzetlen kitartással munkálkodnak a magyar faj boldogulásán, a magyar nemzetnek politikai és gazdasági megerősödésén.

A magyar fajnak ereje a múltban leginkább a veszélyben bontakozott ki. Most is a mi korunkban a liberális kapitalista rendszer elsenyvesztő időszakát követő forradalom és a bolsevizmus átkos ostroma ébresztette fel a nemzet szunnyadó erejét.

Az 1919-ik évben a háborút veszített többi európai nemzetet megelőzően Szegeden nyilvánult meg cselekvően a nemzeti öntudat és az ott összesereglett hazafiúk az ország dunántúli részén át vonultak be ide a „bűnös városba” alkotmányt és jogrendet helyreállítani.

Talán nem is merő véletlen, hogy ugyanazon a téren gyűltünk össze, amelyen Budapest székesfővárosa a bevonuló nemzeti hadsereget fogadta és hogy ünnepi lakománkat abban az épületben üljük meg, amelyből a nemzeti hadsereg főparancsnoka, Horthy Miklós intézte a magyar, nemzet életbevágó érdekeit.

Jól intézte őket! S hálát adhatunk az isteni gondviselésnek, hogy a csaták zajából az ő magas személyét a magyar nemzet számára megőrizte.

E helyről, amelyhez sokunkat annyi felemelő emlék fűz, fordítsuk tekintetünket a legelső magyar férfi felé, kérjük Isten áldását Reá! Kérjük arra a külföldi útra is, amelyre ma a magyar nemzet érdekében elindult. Egészségére ürítsük első poharunkat, kívánva, hogy a magyarok Istene Főméltóságú Kormányzó Urunkat a magyar nemzet örömére és javára sokáig éltesse!

Hujhuj, hajrá!

A résztvevők felállva, percekig lelkesen éltették Magyarország kormányzóját.

Sztranyavszky Sándor nagy beszéde

Ezután Sztranyavszky Sándor, a képviselőház elnöke állott fel és a következő pohárköszöntőt mondotta az ünnepeltre:

— Magyar Testvéreim! Férfiút, egész embert jöttünk ma ünnepelni, mert a *férfiút, az egész embert, az elvbűség, a barátaihoz való hűség és az általa választott úton való következetes haladás jellemzi.*

Ünnepelni jöttünk egy férfiút, aki *érzéseiben, lelkében, múltjában és jelenében egyaránt tiszta-vérig magyar.* Mielőtt róla megemlékeznék, s őt ünnepelném, úgy érzem mulasztást követnék el, amit joggal írhatnátok rovásomra, ha nem emlékeznék meg annak a törzsnek, melyből ő szakadt, az őt megelőző hajtásáról, a *mindanyunk által nagyrabcsüült és szeretett Zsig, bátyánkról* (viharos t aps és éljenzés). A kemény, sok mindent tűrni és szenvedni tudó magyart képviseli előttünk most, amikor betegágyából jött közénk, hogy üdvözölje fiát és feléje sugározza az atya igaz, mélységes szeretetét.

— Kedves Barátaim! Endre László barátunknak Pestvármegye alispánjává történt megválasztása a *keresztény magyar nemzeti gondolatnak Pestvármegye határán túl messze érezhető és érvényesülő jelentősége van.* (Viharos taps.) Pestvár- megye keresztény és nemzeti érzésű társadalma szigorlatot tett és *kitüntetéssel állta meg a próbát, amikor Endre László mellé sorakozott fel, hogy a vármegye egyik kiválóan képzett tisztviselőjét, a magyar nemzeti társadalomnak hűséges katonáját, tehetséges magyart ültessen az alispáni székbe.* (Nagy taps és éljenzés.)

— És *titkos volt a választás!* Titkos, amelyhez a múltban annyian különleges reményeket fűztek. Más oldalról pedig annyi aggodással tekintettek felé. És a titkos választás eredménye,

Endre Lászlónak alispánná történt megválasztása talán egyikünk által sem várt fényes bizonyíték mellett, hogy a nemzeti társadalom öntudata már nem ad aggodásra okot, még a titkos választójog behozatala esetén sem.

(Úgy van! Helyeslés.) Abban azonban, hogy ez így van, s hogy ez az eredmény a mi lelkünket éppen ma, a választójogi probléma küzdelmei idején megnyugtatja, *nagy része van annak a jobboldali mozgalomnak*, amelyet sokan idegenből idecsempészett dugárúnak akarnak feltüntetni. (Tomboló taps.)

— Márpedig ez a jobboldali mozgalom mélyen gyökerezik a magyar lélekben s az „idegennel” nincs semmi más vonatkozása, mint az, hogy örömmel és megnyugvással látja más külföldi országokban is a jobboldali mozgalom diadalra jutását. (Percekig tartó taps). Azt pedig, hogy mi magyarok a jobboldali gondolat diadalra jutásának örülni tudunk, tőlünk rossznéven venni nem lehet s nem lehet ezen az alapon vádolni sem minket. (Úgy van! Úgy van!)

— Az a jobboldali magyar mozgalom, amely a magyar tömegeknek felvilágosításához _ vezetett, amely felvilágosításnak eredményét a pestvármegyei alispán választáson is láttuk, *messze nyúlik vissza a magyar múltba*. Visszanyúlik még a háborúelőtti időkre, amikor maroknyi kis csapat kezdett tudatára ébredni annak, hogy a magyar életben aggodalomra okot adó tünetek vannak, különösen gazdasági, de közéleti és politikai téren is. *A háború előtti időekben nyíltan és kifejezetten a liberalizmus és a demokrácia uralkodott, amelyet szintén kívülről hoztak s ma mégis nekünk mondják azt, hogy a jobboldali gondolatot mi csempésztük beza. idegenből.* (Viharos taps).

— Ennek a mozgalomnak belső, függőnymögötti, rejtett megnyilvánulása az a *szabadkőműves-mozgalom* volt, amely jóformán átszötte az egész magyar társadalmat úgy, hogy nem volt a magyar életnek úgyszólván olyan pontja, amely át ne lett volna szöve ennek a mozgalomnak legkülönbözőbb, titokzatos szálaival. *Ha kívülről csempészték be a magyar jobboldali gondolatot hozzánk, úgy azok csempészték be, akik bele akarták oltani a magyar nemzet lelkébe a szabadkőműves eszméknek irányadó szerepét.* Ha csempészésről van szó:

Nem mi csempésztük be a jobboldali gondolatot, hanem azok, akik a szabadkőműves gondolatot hozták, amelynek nyomán azután természetesen váltódott ki a nemzet lelkéből a vele szemben való védekezés, a nemzeti irányú jobboldali mozgalom.

'Úgy van, úgy van!) *Ösztönös volt a védekezés*, mert minden egészséges test, ha a különböző anyagokat, amelyekkel természetesen védekezik a betegségnek, a kórnak elharapódzása ellen. És lehet-e egy nemzeti társadalom számára nagyobb betegség, olyan nemzeti társadalom számára, amely ezer éven át hű volt nemzeti mivoltához. mintha olyan betegségnek csiráját akarják belé ojtani, amelynek terjedésével meg akarják fosztani nemzeti öntudatától?

— Így és ezért született meg a magyar baloldali gondolat, amelynek jegyében jöttünk ma is össze *nem politikát csinálni, hanem egymás szemébe nézni, egymás szeméből bizalmát és hitet meríteni a nemzeti jövő számára.* (Viharos trips.). Mert a politika csak eszköz, a cél minden hűség, igaz, magyar lélekben, a nemzet jövője. (Úgy van! Úgy van!) És én a nemzet jövőjét szervesen összefüggőnek tartom a magyar jobboldali politikával, (percekig tartó taps) mert a jobboldali politika sikerét világszerte, ma már senki meg nem akadályozhatja. (Taps.) Nem akadályozhatják meg nálunk sem! Csak idő kérdése, hogy mikor, de kétségtelen, hogy győzelmet arat. (Szűnni nem akaró taps.)

— És hogy győzelmet arathasson, ahhoz elsősorban arra van szükség, hogy *tisztában legyen ez a jobboldali politika azzal, hogy sikerét, győzelmét ma már senki más, csak önmaga veszélyeztetheti.* Ma már túl vagyunk azon az időn, amikor a nemzeti politika győzelmét más oldalról veszélyeztethetik. Ismétlem, nem veszélyeztetheti más, csak a mi meghasonlásunk, ha azok az erők, amelyek együtt hivatottak menetelni a magyar jövő útján, nem együtt, hanem töredékekre osztva mennek előre. Gerilla-csapatokkal lehet helyi jelentőségű győzelmeket aratni, döntő győzelmet azonban csak egységes erő hozhat! *Döntő győzelmet még nem aratlak gerillacsapatok*, bármilyen lelkesek voltak vezérek és bármilyen önfeláldozók katonáik. Arattak győzelmeket, de *nem egy nemzet számára döntő jelentőségűt — már pedig a magyar jobboldali politikának döntő győzelmet kell aratnia a magyar jövő érdekében.*

— Sokan voltak, akik különböző érzésekkel tekintettek a mai összejövetelünk elé. *Voltak, akik figyelmeztettek bennünket, hogy vigyázzunk, esetleg ne is jöjjünk*, mert olyan turbulens elemek lesznek itt, akik nemcsak a jelenlévőket diszkreditálják, hanem magát az egész jobboldali gondolatot is. Ez a figyelmeztetés természetes volt, mert van a magyar közéletnek egy olyan fegyvere, amelyiket mesteri kézzel forgatnak nálunk sokan. És ez a fegyver nem a régi dicsőséges magyar kard, hanem a kevésbé dicsőséges múltra visszatekintő magyar fúró!

— És íme, a jóslások ellenére a magyar jobboldali társadalomnak oly hatalmas tábora jött mii itt össze, amely *sokszázezer magyar testvért foglal magába a magyar társadalom legkülönbözőbb rétegeiből.* És

a magyar jobboldali mozgalomnak éppen ebben van az ereje. Abban, hogy a magyar társadalomnak ma már minden rétege tudatában van annak, hogy önmaga, fajtája és jövője érdekében melyik oldalon van a helye. (Úgy van, taps és helyeslés) Kicsiny és nagy, szegény és gazdag, úr és — mint mondják, nem sértés, hanem megtiszteltetés — magyar paraszt egyformán érzi és tudja: váll-váll mellett, kezüknek egymásba kell fonódniok.

— Vitéz *Endre* László barátomban azt a magyar testvért és izig-vérig magyar embert köszöntöm, aki egész közigazgatási pályafutása alatt ilyen értelmezést adott önmagával szemben a magyar jobboldali gondolatnak, aki ott, ahová állították, *nem tett különbséget magyar és magyar között, ellenkezőleg, bóna alá nyúlt magyar testvéreinek, ha gyengébbnek látta őt.* — Azt a magyar közigazgatási tisztviselő-típust üdvözlöm és ünneplem benne, aki nem szorult rá arra, hogy mások oktassák ki őt, hogy mi a kötelessége a magyar közigazgatásnak és a magyar közigazgatási tisztviselőnek; aki véreinek minden cseppjével és teljes öntudatával képviseli azt, hogy a *közigazgatásnak a magyar étellel és nem a magyar élet ellen kell baladnia.* (Viharos taps.) Azt az *Endre* Lászlót ünneplem, aki a maga járásában meg tudta honosítani azt az összhangot a társadalom tagjai között, amely feltétlenül szükséges az egészséges magyar közélet és magyar köz- igazgatás számára, hogy megfelelhessen magasztos hivatásának s *a magyar népnek olyan vezetője és irányítója legyen, amely alkalmas megvédeni őt attól, hogy mások által sugalmazott tévutakra jusson.*

— *Endre* Lászlótól sokan aggódással féltették a magyar alkotmányt. Féltették nemcsak tőle, hanem másoktól is, mondhatnám az egész magyar jobboldali mozgalomtól.

Azoktól féltik a magjai- alkotmányt, akik egy évezreden át voltak hűséges őrzői! Sőt! Azoktól is féltik a magyar alkotmányt, akik azután, hogy mások 1918-ban darabokra törték össze, újból életre hívták, hogy ellentálló erejére felépülhessen a magyar jövő.

Ezektől a férfaktól féltik most a magyar alkotmányt? Vájjon *Endre* László megválasztása nem éppen annak bizonyítéka, hogy a magyar nép minden rétege tudja már, hogy kiben lehet bízni* és kitől lehet félni.

— Sokan vádolják a magyar jobboldali mozgalmat azzal is, hogy *rokoncszenvez a külföldi államok jobboldali mozgalmaival.*

Kitől várjunk igazságot, Titulescutól, a francia szabadkőművesek iskoláját kijárt nagymestertől? *Benne bízunk és tőle várjuk nemzeti aspirációink és igazságunk megértését és kielégítését? Azoktól, akiknek lelkében nem él a nemzeti érzés? Visszhangot csak azoktól várhatunk, akik maguk is őrzik lelkükben a nemzeti érzést, mert aki megbecsülné saját nemzetének, nem akarhat megalázója lenni más nemzetnek sem.*

— *Nem féltethjük tehát és nem féltjük a jobboldali mozgalomtól és Endre Lászlótól sem a magyar alkotmányt, sem a magyar igazságot.* Nem féltjük Tőled, hanem igenis bízunk benned, szeretve tisztelt és becsült Kedves Barátunk! Bízunk benned, hogy Magyarország vezető vármegyéjének alispáni székében tovább folytatod azt a munkát, amelyet eddig végeztél (úgy van, úgy van, szünni nem akaró taps) és példát mutatsz arra, hogy lehet félelem nélkül és megfélemlítés ellenére szolgálni, bizalommal, hittel és meggyőződéssel azt a keresztény nemzeti gondolatot, amelyet jobboldali politikának hívnak, s amelynek győzelmére üritem poharam akkor, amikor vitéz *Endre* Lászlót éltem.

Percekig tartó, tomboló, lelkes taps követte *Sztranyavszky* Sándor szavait, a jelenlévők szüntelenül éltették *Sztranyavszky* Sándort és vitéz *Endre* Lászlót.

A lelkes ünneplés lezajlása után vitéz *Endre* László emelkedett szólásra.

Vitéz *Endre* László válasza

Mélyen tisztelt Uraim! Magyar Testvéreim! Mélységes meghatottsággal állok itten és mondok köszönetét *Sztranyavszky* Sándor öngyméltóságának a magam nevében és a ti nevetekben, a keresztény nemzeti társadalom nevében, a hozzám intézett kedves üdvözlő szavakért.

Ezúttal mondok köszönetét valamennyiőtöknek, akiknek hite és lelke együtt dobogott velünk, velem, az elmúlt nehéz időkben, akik együtt álltatok mellettem akkor is, amikor ez a gondolat még nem volt annyira divatos politikai jelszó, mint ma. Köszönöm mindnyájatoknak, hogy hűséggel, becsülettel és szeretettel szolgáltátok ezt a gondolatot, melynek én is egyik szerény eszköze, szolgálja és közkatonája vagyok. Köszönöm öngyméltóságának azt, hogy *közéleti egyéniségének teljes súlyával, minden félelem és megfélemlítés nélkül állt ki annak a magas közjogi tiszttségnek dacára, amellé a gondolat mellé, amelyért mindnyájan egyetlen*

testvérként lelkesedünk.

Itt köszönöm meg mindnyájatok előtt azt, hogy az Úristen után *az én jó szüleim, édesapám útmutatása mellett lettem azzzá, amivé lettem.* Én magamhoz talán érdemtelennek találok ezt a mai ünnepeltetést. Megmondom egész őszintén, szinte restellem, hogy ennek központjába kerültem. Úgy érzem azonban, hogy ez a nagy meleg szeretet és ünnepeltetés nem nekem és nem az én személyemnek szól, ez szól egyrészt annak a nagyszerű és szép tisztségnek, amelynek birtokában vagyok, de *szól főképpen annak a gondolatnak, amelyért valamennyien testvérként harcolunk és küzdünk.* (Éljenzés és lelkes taps.)

Ezért vagyok büszke és boldog, amikor szemetekbe nézhetek és láthatok egy olyan társaságot, a magyar társadalom lélek szerint színe-javát, amelyet azt hiszem keveset láttak ebben a márványteremben.

Magyar testvéreim! Az egyik délutáni lap azt írta, hogy ma hármas politikai szenzáció lesz az ország fővárosában s ennek egyikéül azt jelölte meg, hogy a választás után most először fogok politikai deklarációt tenni. Magyar Testvéreim! Én nem szerzem meg senkinek azt az örömet, hogy politizáljak. Megmondtam a választás napján s most is megállapítom azt, hogy napi és pártpolitikával foglalkozni nem óhajtok s nem akarok, mert sokkal többet tudok ebben a pozícióban cselekedni, mint amit beszédekkel tudnék elérni.

(Szünni nem akaró taps.)

Megmondtam azt is, hogy semmi tekintetben nem revideálok. (Nagy taps.) Veletek, s a gondolattal szemben lennék hűtlen, ha ezt tenném. Vállalom annak ódiúmat is, ha azt mondják rólam, hogy szélsőséges vagyok. Hűséggel és fanatikus szeretettel, hű akarok lenni az Isten áldotta magyar rög, a magyar föld, a magyar nemzet és a magyar fajta iránt. (Szünni nem akaró éljenzés és taps.)

Ez a hűség és fanatikus szeretet a menhelye nem a politikának, hanem annak, amit magam elé tűztem és erjeszteni fogok. Keresztény, nemzeti, szociális, fajvédelmi gondolat az, amely tizenkilenc esztendő óta változatlanul él mindnyájunkban, olyan program, amely nélkül Magyarországon semmiféle egészséges *megmozdulást elképzelni nem lehet.* Nem vagyok hajlandó eltérni, hogy akár a kereszténység, akár — amint azt önagyméltósága mondotta — a magyar alkotmányosság tisztelete tekintetében bennünket bárki is kitanítani akarjon. (Úgy van, úgy van!) Nem tűrhetjük el azt azoktól, akik *évtizedek óta egyebet sem tettek, mint a kereszténységet, a keresztény egyházakat, a magyar alkotmány bástyáit firták, vágták és ki akarták dönteni.* Ennek a két fundamentumnak nyílt ellenségeivel szemben állom a harcot. Mi tudjuk, hol a helyünk és tudja a magyar társadalom is.

Magyar testvéreim! Amikor oly büszke és boldog lehetek, hogy veletek szemben, a magyar társadalom elitjével szemben állhatok, ebben az ünnepélyes pillanatban *szeretném jóindulatú és jóakarátú további támogatástokat kérni és kapni* (Megadjuk!) *abban a nagy munkában, amely most rám vár, e nagy vármegye regenerálásánál, újjáalakításánál.* (Szünni nem akaró taps.)

Pest vármegye területileg az országnak közel egyötöd része, lakosainak száma közel jár a másfél-millióhoz, *egy kis ország a Duna-Tisza közén,* természeti határok között. Különös jelentősége abban van, hogy itt az ország szívében fekszik az ország fővárosa. A Duna-Tisza köze azonban geopolitikai elhelyezkedettségénél fogva különös jelentőséggel bír, nemcsak ebben az országban, hanem egész Európa szívében. *Ha pedig a Duna-Tisza köze Európa szíve, akkor joggal mondhatjuk, hogy Pest vármegye egész Csonkamagyarország szíve, más szempontokból is.* Ez a vármegye talán éppen a találkozási pontja és határa Keletnek és Nyugatnak kapuja. Éppen Pest vármegye hivatása, hogy sziklaszilárdan megálljon, minden tekintetben megjárnák maradva, semmi irányban meg nem alkudva, mindig csak a magunk erejében bízva, lélekben és testben erősíteni azt a magyart, amely olyan mostoha viszonyok között él.

Nem lehet sürgősebb munkánk, mint teljesítsük a magyar néppel szemben becsületbeli tartozásunkat. A Duna-Tisza közén valamikor virágzó városok, lombos erdők voltak, azután pedig a Hadak Útja lett, a városok helyén homokbuckák támadtak, az erdők megszűntek, mező nincs, A hősiesség küzdelemből éppen a magjai paraszt vette ki százszázalékban a maga részét és olyan nagy kultúrhívatást töltött be, mint talán egyetlen nép sem.

És amikor én a magyar paraszt himnuszát zengem, nem akarom szembeállítani a nemzet hazafias rétegeivel.

Pest vármegye abban a szerencsés helyzetben van, hogy *a nagyobb birtokosok majdnem kivétel nélkül magyarok, a középosztály száz százalékban magyar.* Ez a választás is azt bizonyítja, hogy *az erők összefogásából kialakult a jobboldali) egység,* amely, mint ahogy azt a titkos tanácsos úr önagyméltósága mondotta, gyönyörű és meg nem határozott egységbe kovácsolta a lelkeket, amelyek vállvetve tudták kivívni ezt a diadalt.

Magyar Testőreim! Amidőn a ti jóakarátokat kérem a további nehéz és kitarató küzdelemhez, *arra kérem a magyarok Istenét, adjon mindnyájunknak erőt, hogy ezt a harcot diadalmasan és minél előbb megvívjuk.* Hogy a győzelem biztos, abban egyikünknek sincs kétsége. Erre a nagy magyar lelki összefogásra, ennek a jobboldali keresztény nemzeti, szociális fajvédelmi gondolatnak diadalára ürítem poharam és hiszem, hogy mindnyájunk összefogása megteremtheti ezt úgy, hogy ez a gondolat, melynek első zászlóvivői mi voltunk

tizenkilenc év előtt, meghozza a várt eredményeket. (Éljenzés és taps.) Üritem poharamat a szebb magyar jövőre, mindnyájunk, a magyar társadalom, a keresztény magyar 'társadalom győzelmének biztosítására.

A szónokot beszéde végeztével percekig, hosszasan ünnepelték.

Ezután az *ünnepelt sorra járta a különböző teremben elhelyezett társaságokat* és itt kereste fel őt vitéz József Ferenc királyi herceg, aki melegen elbeszélgetett vitéz Endre Lásilóval és örömét fejezte ki alispánná választása fölött s sok sikert kívánt további munkájához.

A vacsora résztveői még sokáig beszélgettek a felejthetetlen ünnepségről, melynek példás rendezését a harminctagú rendező bizottság felkérésére a *Nemzeti Figyelő* örömmel és lelkesedéssel végezte.

Esküt tesz vitéz dr. Endre László, akit a gödöllői főszolgabíróból Pest megye alispánná választottak. 1938.

2.

M á s o l a t.

1904. Emléklap, vitéz dr. E n d r e László ur, a volt magyar királyi 1. honvéd huszár ezr. tart. hadnagy részére. M.Kir.Budapesti Katonai Körletparancsnokság vitéz dr. Endre László a tulajdonos névaláírása.— Vitéz dr. E n d r e L á s z l ó ur a volt magyar királyi 1. honv. husz. ezr. trt. hdgy. a nemtényleges viszonyban annak idején szerzett érdemei emlékére a volt fegyveres erő azon egyenruháját, mely őt legutóbbi csapatteste, fegyverneme, állománycsoportja vagy szolgálati ágazata, valamint rendfokozata szerint megilleti, — oly ünnepélyes alkalmakkor, midőn a tiszt egyenruhának, mint társadalmi kitüntetésnek helye van, — viselheti.— Budapest, 1923. V. 23. Olvashatatlan aláírás s.k.m.kir.honvéd körletparnok.

A másolat hitelül:

Gödöllő, 1932. június hó 1.-én.

tb. főszolgabíró.

2.

M á s o l a t .

NEMZETI MUNKAVÉDELEM. vitéz E n d r e L á s z l ó főszolgabíró ur
mint a Nemzeti Munkavédelem Főtartalékának csoportparancsnoka kilenc é-
ven át fáradhatatlan, lelkes és odaadó munkásságával tünt ki, melynek bi-
zonyításul és elismerésül jelen "DICSŐRŰ OKIRAT" kiadatik. Holt Buda-
pest, 1930. január 15.-én. Olvashatatlan aláírás s.k. Hainiss altb. s.k.

A másolat hitelül:

Gödöllőn, 1932. június hó 1.-én.

tb. főszolgabíró.

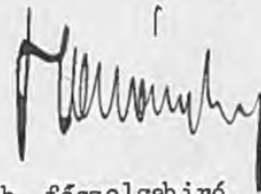
Nagys. vitéz Dr. Endre László
Főszolgabíró Úrnak
GÖDÖLLŐ

M á s o l a t.

Magyar Cserkészszövetség X. Kerülete. 80/1930. sz.a. Budapest, 1930. január 27. N a g y s á g o s U r a m ! A Magyar Cserkészszövetség X. kerülete N a g y s á g o d a t egyhangu lelkesedéssel társelnökkévé választotta. Amidőn ezt örömmel N a g y s á g o d szives tudomására hozzuk, tisztelettel kérjük, hogy a választást elfogadni s a magyar cserkészmozgalmat kitüntető jóakaratóval továbbra is támogatni kegyeskedjék. Őszinte tisztelettel: Árky Zoltán s.k. ügyv. elnök. P.H. 1 drb.melléklet.

A másolat hitelélül:

Gödöllő, 1932. június hó 1.-én.

tb. főszolgabíró.

Form 4000
U.S. DEPARTMENT OF LABOR
Immigration Service

List **C.14** ALIENS arriving at a port of continental United States from a foreign port or a port of the insular possessions of the United States, and all aliens arriving at a port of said insular possessions from a foreign port, a port of continental United States, or a port of the insular possessions of the United States. This (white) sheet is for the listing of **Passengers sailing from** SS OLYMPIC **1928**

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15						
No. on List	HEAD-TAX STATUS (Has column for use of government check only)	NAME IN FULL		Age	Sex	Married or single	Calling or occupation	Able to—		Nationality (Country of which citizen or subject)	Race or people	Place of birth		Immigration Visa Number	Issued at—	Date	Last permanent residence			
		Family name	Given name					Yrs. Mos.	Can			Read and Write in English (or other language)	Country				City or town	Country	City or town	
1	TRANSIT	OKRAN	OKRAN	35	M		Lab. Other	Yes	Hungarian	Yes	HUNGARIAN	Magyar	Hungary	Budapest	261	Budapest	3-1	25th. Feb	Hungary	Budapest
2	TRANSIT	OKRAN	OKRAN	35	M		Industrialist	Yes	Hungarian	Yes	HUNGARIAN	Magyar	Hungary	Budapest	260	Budapest	3-1	25th. Feb	Hungary	Budapest
3	TRANSIT	FILICH	FILICH	33	M		Lawyer	Yes	Hungarian	Yes	HUNGARIAN	Magyar	Hungary	Budapest	265	Budapest	3-1	25th. Feb	Hungary	Budapest
4	TRANSIT	ERTSEK	Kathleen ERTSEK	21	F		Housewife	Yes	Hungarian	Yes	HUNGARIAN	Magyar	Hungary	Budapest	265	Budapest	3-1	25th. Feb	Hungary	Budapest
5	TRANSIT	LEZO	LEZO	36	M		Lawyer	Yes	Hungarian	Yes	HUNGARIAN	Magyar	Hungary	Budapest	35	Budapest	3-1	24th. Feb	Hungary	Budapest
6	TRANSIT	LEZO	Alexander LEZO	34	M		Lawyer	Yes	Hungarian	Yes	HUNGARIAN	Magyar	Hungary	Budapest	243	Budapest	3-1	15. Feb.	Hungary	Budapest
7	DIPLOMAT	LEZO	LEZO	33	M		Merchant	Yes	Hungarian	Yes	HUNGARIAN	Magyar	Hungary	Budapest	1	Budapest	3-1	24th. Feb	Hungary	Budapest
8	DIPLOMAT	LEZO	LEZO	33	M		Merchant	Yes	Hungarian	Yes	HUNGARIAN	Magyar	Hungary	Budapest	1	Budapest	3-1	24th. Feb	Hungary	Budapest
9	DIPLOMAT	LEZO	LEZO	33	M		Merchant	Yes	Hungarian	Yes	HUNGARIAN	Magyar	Hungary	Budapest	281	Budapest	3-1	25th. Feb	Hungary	Budapest
10	TRANSIT	LEZO	LEZO	33	M		Merchant	Yes	Hungarian	Yes	HUNGARIAN	Magyar	Hungary	Budapest	264	Budapest	3-1	25th. Feb	Hungary	Budapest
11	TRANSIT	LEZO	LEZO	33	M		Merchant	Yes	Hungarian	Yes	HUNGARIAN	Magyar	Hungary	Budapest	423	Budapest	3-1	27th. Feb	Hungary	Budapest
12	TRANSIT	LEZO	LEZO	33	M		Merchant	Yes	Hungarian	Yes	HUNGARIAN	Magyar	Hungary	Budapest	266	Budapest	3-1	25th. Feb	Hungary	Budapest
13	TRANSIT	LEZO	LEZO	33	M		Merchant	Yes	Hungarian	Yes	HUNGARIAN	Magyar	Hungary	Budapest	1117	Budapest	3-1	24th. Feb	Hungary	Budapest
14	DIPLOMAT	LEZO	LEZO	33	M		Manager	Yes	Hungarian	Yes	HUNGARIAN	Magyar	Hungary	Budapest	37	Budapest	3-1	24th. Feb	Hungary	Budapest
15	TRANSIT	LEZO	LEZO	33	M		Merchant	Yes	Hungarian	Yes	HUNGARIAN	Magyar	Hungary	Budapest	534	Budapest	3-1	1st. March	Hungary	Budapest
16	TRANSIT	LEZO	LEZO	33	M		Merchant	Yes	Hungarian	Yes	HUNGARIAN	Magyar	Hungary	Budapest	354	Budapest	3-1	22nd. Feb	Hungary	Budapest
17	TRANSIT	LEZO	LEZO	33	M		Merchant	Yes	Hungarian	Yes	HUNGARIAN	Magyar	Hungary	Budapest	458	Budapest	3-1	27th. Feb	Hungary	Budapest
18	TRANSIT	LEZO	LEZO	33	M		Merchant	Yes	Hungarian	Yes	HUNGARIAN	Magyar	Hungary	Budapest	178	Budapest	3-1	15th. Feb	Hungary	Budapest
19	TRANSIT	LEZO	LEZO	33	M		Merchant	Yes	Hungarian	Yes	HUNGARIAN	Magyar	Hungary	Budapest	177	Budapest	3-1	15th. Feb	Hungary	Budapest
20	TRANSIT	LEZO	LEZO	33	M		Merchant	Yes	Hungarian	Yes	HUNGARIAN	Magyar	Hungary	Budapest	36	Budapest	3-1	24th. Feb	Hungary	Budapest
21	DIPLOMAT	LEZO	LEZO	33	M		Merchant	Yes	Hungarian	Yes	HUNGARIAN	Magyar	Hungary	Budapest	3	Budapest	3-1	24th. Feb	Hungary	Budapest
22	DIPLOMAT	LEZO	LEZO	33	M		Merchant	Yes	Hungarian	Yes	HUNGARIAN	Magyar	Hungary	Budapest	15	Budapest	3-1	24th. Feb	Hungary	Budapest
23	DIPLOMAT	LEZO	LEZO	33	M		Merchant	Yes	Hungarian	Yes	HUNGARIAN	Magyar	Hungary	Budapest	364	Budapest	3-1	25th. Feb	Hungary	Budapest
24	DIPLOMAT	LEZO	LEZO	33	M		Merchant	Yes	Hungarian	Yes	HUNGARIAN	Magyar	Hungary	Budapest	213	Budapest	3-1	25th. Feb	Hungary	Budapest
25	DIPLOMAT	LEZO	LEZO	33	M		Merchant	Yes	Hungarian	Yes	HUNGARIAN	Magyar	Hungary	Budapest	205	Budapest	3-1	25th. Feb	Hungary	Budapest
26	DIPLOMAT	LEZO	LEZO	33	M		Merchant	Yes	Hungarian	Yes	HUNGARIAN	Magyar	Hungary	Budapest	40	Budapest	3-1	24th. Feb	Hungary	Budapest
27	DIPLOMAT	LEZO	LEZO	33	M		Merchant	Yes	Hungarian	Yes	HUNGARIAN	Magyar	Hungary	Budapest	41	Budapest	3-1	14th. Feb	Hungary	Budapest
28	TRANSIT	LEZO	LEZO	33	M		Merchant	Yes	Hungarian	Yes	HUNGARIAN	Magyar	Hungary	Budapest	240	Budapest	3-1	25th. Feb	Hungary	Budapest
29	TRANSIT	LEZO	LEZO	33	M		Merchant	Yes	Hungarian	Yes	HUNGARIAN	Magyar	Hungary	Budapest	248	Budapest	3-1	27th. Feb	Hungary	Budapest
30	TRANSIT	LEZO	LEZO	33	M		Merchant	Yes	Hungarian	Yes	HUNGARIAN	Magyar	Hungary	Budapest	249	Budapest	3-1	27th. Feb	Hungary	Budapest

Total Passengers: 30
U.S. citizens: 0
Aliens: 30

W. S. G. Grogan
11 PM

* Persons appear within the meaning of this manifest shall be actual or intended residents of one year or more.
* List of names will be found on the back of this sheet.

Azerikai Egyesült Államokba való belépési „Tourist Class Manifest” a New York 1928 március 7-én a Cherbourg-ból érkező SS Olympic nevű hajón, „Kossuth Party” megjegyzéssel. A megvilágított sorban:
Name - vitéz Dr. Endre Ladislaw; age 39; sex – M; marriage status – M;
Occupation – Chief cheriff; Able to Raed and Write - Hungarian; Nationality – Hungarian; Race – Magyar; Place of birth – Hungary, Abony; Visa No., 36;
Issued in Budapest 24th Feb. ; Last Permanent Residence – Hungary, Budapest

A amerikai magyarok adományából felállított new-yorki Kossuth szobrot 1928 márc 15-én több mint 20,000 résztvevővel avatták fel, 13 ágyúlovás mellett, M.O.-ról érkezett 500 fős delegáció kíséretében, amit br. Perényi Zsigmond vezetett. Itt volt vitéz dr. Endre László Gödöllő főszolgabírája is.

Mélyen tisztelt Törvényhatósági Bizottsági Tag Ur!

Pestvármegye alispáni állására a gödöllői járás főszolgabirája, vitéz Endre László is pályázik, akinek megalkuvást nem ismerő, izzó hazafiságát és ősi eredetű magyarságát az egész ország ismeri és aki a keresztény magyarság jobb sorsáért ifju kora óta lankadatlanul és céltudatosan küzd.

Vitéz Endre László multja Pestvármegyében gyökerezik. Dédapja és nagyapja a Kiskunság kerületi kapitánya és nádori táblabirája, anyai nagyapja pedig Pestvármegye főispánja és belügyi államtitkár volt. Édesatyja Pestvármegye főszolgabirája volt és ő maga is mint a gödöllői járás főszolgabirája közel két évtizede szolgálja vármegyénket.

Vitéz Endre László végig harcolta a világháborút, majd pedig részt vett a nyugat-magyarországi felkelésben, alvezére volt a déli önkéntes seregeknek. Levente intézményünk fontosságát talán senki sem ismerte és fogta fel oly komolyan, mint vitéz Endre László, aki még a Törvény Végrehajtási Utasítását megelőzően személyesen vette kezébe a kiképzés irányítását úgy, hogy 1924-től kezdve lelkesedéssel — nem erőszakkal — indult meg járásunkban a levente munka. 1925 júniusában már a Kormányzó Ur Őfőméltósága előtt tizezernyi közönség jelenlétében vonult fel az ország legfegyelmesebb 5000 leventéje. 1926. évtől kezdve Rudnyánszky Ferencsel együtt indította meg az azóta tradicionálissá vált kiscsizma és lovaslevente táv-lovaglásokat, melyeknek élén sokáig a nemrég elhunyt vitéz Horthy István lovassági tábornok ur állott.

Mint a MOVE országos alelnöke és az I. MOVE kerület felügyelője e hazafias egyesület és kitűnő lövészcsapatainak megszervezésével országos jelentőségű munkát végzett. Szeme előtt állandóan az ország önvédelmének biztosítása lebegett.

Minden szabad idejét komoly tanulmányokkal és utazásokkal töltötte. Ismeri a vármegyét és az országnak minden vidékét. Széles látókörét nagyban emelték azok a külföldi utazások, melyeknek során bejárta Amerikát, Olaszországot, Franciaországot, Angliát és Ausztriát, Svájcot, az Egyesült Államokat, Törökországot, a Balkánt, Kisázsiaát, Angliát és Olaszországot három ízben is felkereste, hogy közigazgatási, közegészségügyi, sociális, társadalmi és gazdasági tudását gyarapítsa és emelje. Kutatásait a helyszínen végezte, de tudományos forrásmunkákkal hosszasan foglalkozott, különösen a londoni British Museumban. Szakcikkekben, társadalmi és napilapokban, sorozatos előadásokban számolt be esetenként gazdag tapasztalatairól. Nagy nyelvtudását bámulták amidőn 1931-ben a gödöllői járási Egészség ház megnyitásánál a magyaron kívül angol, német és francia nyelven üdvözölte a magukat ott képviselő 27 nemzet jelenlevő kiküldötseit.

Mi, akik járásában élünk, akik az ő működéséről nem a sajtóban itt—ott megjelenő tendenciozus cikkekből, hanem közvetlenül megfigyeléseink alapján alkottunk képet, a vármegyei élet szempontjából egyenesen kívánatosnak és szükségesnek tartjuk az ő alispánságát. Járásunkban számos közérdekű intézményt és szervezetet hívott életre. A gazdaintézmények helyes irányu fejlesztésére mindig külön gondja volt, a középosztálynak az eseményekkel szembeni érdeklődését a Járási Kultúregyesület életrehívásával fokozta, közegészségügyünket pedig az egész országban mintaszerűvé tette. Járásunkban ma nincs község, ahol vagy egy jól berendezett egészség ház, szülőotthon, vagy napközi-otthon, minta-ovoda stb. ne lenne.

Ezeknek a tényeknek figyelembevétele mellett kérjük ^{Méltóságodat} ^{Nagyságodat,} hogy vitéz Endre László alispáni megválasztását szavazatával előmozdítani méltóztassék.

Az ő győzelme feltétlenül az öntudatos, szívós és mindig aktív magyarság győzelme lesz.

Hazafias üdvözléttel

a

VITÉZ DR. ENDRE LÁSZLÓ MEGVÁLASZTÁSÁT
ELŐKÉSZÍTŐ BIZOTTSÁG.

1945 JANUÁR 24.

Alispán a csúcson

Vagy másfélésztendővel ezelőtt volt, hogy Pest megye urai szemlére kerekedtek a pilisi hegyek közé, ahol Szentendre határában nagy kőbányája van a vármegyének. Akkoriban még nem volt olyan ritka a kocsikon az E-betű, mint manapság s a magam kis masináján nyomába eredtem a nagy megyei kocsinak.

Húszperces út után véget ért az úri kényelem. Leszálltunk a párnás rugókról s ott álltunk a párnátlan köves úton, Döbörhegy lábánál. Körülöttünk mennyei panoráma... Őszderéki lombos hegyoldal, étvágyónövesztő erős levegő, levelek alatt áttörő napfény.

Nem sokáig élvezhettük a magyar táj istenadta szépségét, mert indulni kellett fel a bányába. Igen, fel a bányába, ahol néhány száz méternyi magasban fejtik, törlik, robbantják szorgalmas munkások az építőkövet Döbörkapu behemót gyomrából.

A bányába kétféleképpen lehet feljutni. A csillék hátán, ami viszonylag kényelmes utazás s nem is tart túlságosan sokáig, vagy a félig kitaposott hegyiösvényeken. Turistának nagy öröm lehet ezeken feltornászni magát, ahogy azonban mi öltözve voltunk, vékony félcipőkben, városi ruhában, amolyan vezeklésfélének látszott az út megtétele.

A csoport élén vitéz Endre László állott és hamar eldöntötte a dolgot. Odament a hegy oldalába hasított meredek útra, amelyen a kövek vonata jár a magasba. A köves meredeken úgy kúsznak ott a sinek felfelé, mint mohó vaskígyók, melyek a felhők magasában akarnak csak megállani.

Az alispán napégette, pozsgás arca csillog az örömtől. Serényen biztatja erre a kis sportteljesítményre kényelmesebb barátait és munkatársait. Ő itt is a bár nehezebb, de radikális megoldást választja és rugalmasan, biztos lábbal ugrik a kövek között feszülő talpfákra. Mindenki követi, ki gyorsabban, ki lassabban és hosszú libasor alakul ki nyomában. Néhányan fiatalabban, külön virtussal törtétünk felfelé, de az előttünk keményen lépdelő férfi alakja mind messzebb, feljebb kerül a szemünk elől. A kövek élesek s az emelkedő is egyre jobban dolgoztatja tudónket. Nyakkendőnk szorít már, hátunk megizzad, cipőnk tele köveccsel, node végül is felérünk a kőbánya torkába. A csúcson már kipirult, mosolygó arccal vár bennünket Endre László. Odalép a kövejtökhöz s eldiskurálgat velük erről-arról, hogy milyen a „termés”, hogy szolgál az egészség, no és, hogy van-e a családban szaporulat. A napégette arcú hegyi emberek úgy szólnak vele, mint kedves vendéggel, szívesen várt látogatóval. Nem rittegve állnak a legnagyobb magyar vármegye nagyura előtt, hanem örömmel szemlélik a gazdát, aki 200 munkásnak biztosít itt kenyeret, hajlékot, munkát, emberhez való életet.

Most, hogy Pest vármegye alispánjának öt éves jubileumát ünnepli az ország — jutott eszembe ez a szentendrei kirándulás. Ahogy mindenfelé hallom, olvasom nevének dicséretét, minduntalan magam előtt látom vitéz Endre Lászlót, amint kemény derékkal a hegygerince lép és hiába sábzai kő, hiába lesnek rá szakadékok, előre, felfelé tör a cél felé és mögötte sereglenek a benne bizók és őt követők... (—y)

Gödöllői járás testnev. és népgond.kirendeltsége.

139.szám.

1935.

Nagyságos és nemzetes

B I Z A L M A S !

dr. vitéz E n d r e László Urnak,

járási főszolgabíró

G ö d ö l l ő, 1935. április hó 6-án.

G ö d ö l l ő.

Király u.2.

Ertesitem, hogy a Kormányzó Ur Ő Főméltósága, Budapesten 1935. évi március hó 6-án kelt legfelsőbb elhatározásával átlagon felüli háborus teljesítménye elismeréseképen számára az emléklappal ellátott főhadnagyi rendfokozat címét adományozni méltóztatott.

Jelen értesitésem bizalmasan kezelendő és fentiek tudomásul vételének rávezetése után terjessze vissza hivatalomba.

Vitéz O l t a y szds.s.k.

teng.kir. vezetője h.

A másolat hitelül:

Handwritten signature
irodatiszt.

M.kir.honvédelmi miniszter és honvédség főparancsnoka.

97.812. s z á m.

eln.8./b.-1944.

Nemzetes

Dr. vitéz E n d r e László urnak,

m.kir.tart.szds.,

Kőszeg, 1945. február hó 7-én.

Állásponytján.

Ertesitem, hogy a Nemzetvezető 1945.I.18-án kelt elhatározásával 1945.I.1-vel a huszárságnál tartalékos századosi nevezte ki.

A Honvédségi Kendeletek-ben való közzététele folyamatban.

A rendelet száma: 97.812/eln.8.b.-1944.

A H.M. és Hfp. rendeletéből:

Handwritten signature: Bán László

ENDE ZSIGMOND II. ÉLETE ÉS CSALÁDJA

Vitéz⁹ **Endre Zsigmond II.** (1919-2010), született Aradon. Édesanyja felsőalmási Fábry Karola. Gyermekkorát húgával Máriával együtt Gödöllőn tölti. Szülei korai szétvállása után a nyugodt családi életet egy zaklatott gyerekkor váltja fel. A nyarakat Endre nagyszülőknél Szentkúton tölti. Tíz éves korában (1929-ben) beadják a pécsi katonai alreáliskolába, ahonnan 15 éves korában átkerül a pécsi hadapródiskolába¹⁰. Ennek elvégzése után jelentkezik a Ludovika Akadémiára 1938-ban. Egykorú unokatestérével Barakovics Bács Lászlóval (Barakovics Lászlóné, majd Újhelyi Tiborné Endre Mária fia) együtt évfolyamtársak.

Gyerekkorában sok csínytevés, engedetlen magaviselet, majd később komolyabb „szabálysértések” miatt szigorú nagypapájával sokszor meggyűlt a baja Szentkúton. Nagypapa szigorú de szerető és igazságos volt mindig. Ezért a köztük lévő nagypapunoka szeretet soha nem szűnt meg. Zsiga karakterében felnőtt korára is megmaradt az az önféjűen akaratos, a mindenkor szabályokat a szükség és elvégzendő feladat szolgálatában többször és

Kadett Zsiga Szentkúton

ügyesen átlépni kész adottság, ami későbbi katonai beosztása alatt, az utána következő 5 hosszú menekült sorsbani évek alatt jó szolgálatot tett, de a békés civil életben bizony megkeserítette saját és körülötte élő szerettei életét. Komplex egyénisége amiben a szeretetreméltó kedvesség és szeretet családja és nemzete iránt, anyagilag nagylelkű támogató készsége minden érdemes emigrációs magyar szervezet iránt, parallel futott egy konok és rendíthetetlen megrögzöttséggel ami döntően a békés családi megértés és együttélés útjába állott. Ez okozta korai válását feleségétől, és állandó reménytelen harcokkal teli viszonyát két gyerekével.

Szentkúton

No, de vissza a múltba. Utolsó évében 1941-ben, a Ludovikán egy komoly szabálysértés miatt fegyelmi eljárás alá került. Hogy az akkori Pest vármegye alispánjának fiát ki kell csapni a Ludovikáról, a vezetőségnek kellő fejfájást okozott, de apja ezt egy elegáns huszárvágással elintézte. Amivel tehermentesítette a Ludovika parancsnokságát, megőrizte a családot és fiát a szegénytől. Zsiga önkéntesen kilépett az intézetből, és azonnal elindult a Finn katonai vezetőséggel való kapcsolat felvétele annak érdekében, hogy Zsiga a Finn hadseregben szolgálatba léphessen.¹¹ Ennek ellenében az Akadémia lezárta a fegyelmi eljárást.

Zsiga életét a következőkben naplójai alapján próbáltam megírni. Sajnos azok a nehezen olvashatóság mellett főleg katonai szolgálatának, bevetéseinek részleteiről csak vázlatos képet kaphattam. Ugyancsak szükséges volt közelebbről tájékozódni az akkori finn történelemről, amiben a Wikipédia olvasása sok segítséget nyújtott. Így bele tudtam helyezni Zsigát az akkori eseményekbe. Finnország ebben az évben csatlakozott a német had-

műveletekhez, amik éppen Leningrad elfoglalását tették ki célul, amiben a finnek északnyugatról egy erős frontot nyitottak a Finn Öböl és a Ladoga Tó közötti földszoroson. Az itteni harcok 1941 szeptember és október havában voltak a leghevesebbek. De amikor a finnek visszafoglalták a Téli Háborúban (1939-40) elvesztett területeiket, további intenzív harcokra Leningrád ostromában már nem voltak hajlandók a németeket támogatni. Ezért 1942-43-ban már csak a Leningrádot körülfogó gyűrű északi és északkeleti szegmensének fenntartásával foglalkoztak.

1941 május 6-án 22 évesen indul egyedül Budapestről vonattal Berlinbe, onnan Stettin (ma Szczecin, Lengyelorsz.) kikötővárosba. Innen hajóval Helsinkibe érkezik május 10-én. Először egy finn gazdaságba (farm) Viiala-ban a Mustakallio családnál kap elhelyezést, amíg katonai felvétele el nem intéződik, ahol a gazdasági

⁹ Vitézi címét apjától örökölte, a „vitézi várományos” szabályzat értelmében.

¹⁰ Katonai „kadett” iskolák, úgymint „cögerei”-ek működtek Pécsen, Sopronban és Budapesten a harmincas években. Ezek az iskolák nevelése egy hazafias, művelt és fegyelmezett fiatal generáció kialakítását célozta, akik ezen nevelésüknél fogva már előképzettek és alkalmasak lesznek gond nélkül átlépni a tiszti akadémia, a Ludovika padjaiba. Az alreál katonaiskola az első négy évet (10-14) fedte, a hadapródiskola pedig a felső négyet (15-18). A budapesti Ludovika Akadémia 3 éves tanfolyam volt, aminek sikeres elvégzése után hadnaggyá avatták az ifjú tiszteket.

¹¹ Ha Endre László oly nagy szerelmese lett volna a németeknek, mint ahogyan őt evvel később megvádolták, akkor Zsiga valószínű, hogy a német SS alakulatok egyikéhez került volna, nem pedig a Finn hadseregbe.

udvarban végez munkát és gondolni lehet intenzív nyelvtanulással tölti idejét. Ez a hely és család marad állandó „otthona” Finnországban, ahova többször „hazatér” ottani évei alatt, ahol mindig szeretettel fogadják. Július 28-án a finn katonaságba hivatalosan felveszik. Aug 8.-án megkapja behívóját, bevonul katonának, 11-én Helsinkiben jelentkezik és beöltözik finn egyenruhába. Aznap este indítják őket Taavetti-ba, ahol egységéhez csatlakozik. (Zászlóaljparansnoka Magyarországon vadászott). Rövid kiképzés után tovább Suokamaa-ba, már az orosz front közelébe. Aug 20.-n eskütétel, másnap már bevetésen a Viipuri fronton. Véres csaták. Aug 23-án láblövessel megsebesül és hadikórházba kerül Lahti-ben. Három hetes felgyógyulás után csatlakozik új alakulathoz, 5.ik gyalogezred, 5.ik század, Säämäjärvi határában. Kemény harcok. Szept 16.-án másodszer megsebesül újabb láblövessel egy önkéntes akció alatt, egyik lábujját le kell amputálni. Hadikórházba kerül Hämeenlinna városban. Itt kapja meg és veszi át a finn hadsereg I. oszt. ezüst vitézségi érmét. Innen okt. 7 -én kerül ki és visszatér alakulatához. December 11-20.ig szabadságot kap és azt Viialában tölti Mustakallioéknál. 1942 január elején vissza szolgálatba egy új alakulathoz Äänislinna (mai Petrozavodsk, Russia) mellett, ahol egy 2 hetes júliusi szabadság kivételével 1942 október közepéig teljesít frontszolgálatot kommandó (special forces) beosztásban. Ekkor már nem voltak heves harcok, csak tartották a vonalat, de eközben állandó a harcvonal mögötti szabotázs akciókkal – hidak, vasútisínek robbantása, orosz katonai csoportosulásokon való rajtaütés, utánpótlási konvojok szétverése stb. - idegesítették az ellenséget.

1942 október 13.-n áthelyezési parancsal Mikkeliben (Mannerheim azaz a finn hadsereg főhadiszállása) jelentkezik szolgálatra. Itt mindjárt egy 9 napos szabadságot kap, Helsinkibe megy ahol édesapja várja, aki eljött fiát meglátogatni. Vele tölti a szabadságot, végig látogatva vele magasrangú diplomáciai és civil kapcsolatait. Megismerkedik jövődöbeli parancsnokának magyar feleségével Paasonen-nével.

Visszatérve Mikkeliben megkezdik szolgálatát az új beosztásban. Paasonen ezredes¹² a finn vezérkar II.ik oszt. főnöke (hírszerzés, kémelhárítás, kapcsolatok katonai ügyvivőkkel, hadifoglyok kihallgatása – egyszóban „chief of intelligence”) alatti közvetlen beosztásban mint „diplomáciai kurír”. 1942 októbertől 1943 augusztusig ebben a beosztásban dolgozik. 1943 febr. 26-ával előléptetik őrmesteri fokozatra. Naplőbejegyzései ezekről az időkről csak személyes dolgokkal foglalkoznak, mivel hivatalos tevékenységeiről valószínűleg titkos és bizalmas természetűknél fogva írnia tilos volt. Annyit tudunk, hogy idejét különböző külföldi bizalmas hírszerzések, iratok kezelésével és fordításával töltötte, amik között számos a magyar kormányt érintő kényes és bizalmas kommunikációt is kezelt.

Három hónapos szabadságot kapott 1943 augusztusában, ami alatt hazalátogatott Magyarországra, azt úgy időzítvén, hogy éppen nagyszülei aranylakodalmára szept. 3.-ára Szentkútra megérkezett. A család nagy örömmel és szeretettel fogadta a „Finn hőst”. Ezután egy 8 napos erdélyi kórutat tett, végiglátogatva az 1940-ben visszatért területeket, vidékeket, városokat. Okt 15-én már újra Helsinkiben van.

Naplója csak 1944 januárban folytatódik. Új beosztásba kerül, katonai egysége fenn északon a német SS egységekkel karöltve áll szemben az orosz harcvonallal. Itt már mint szakaszparancsnok szolgál. Ezekben a napokban írja naplójába : „...*Jövő: Szentkútból 25 hold, kertészet, újságírás, ügyvédség, erdészet? ...gondolkodj egy kicsit rajta s írd meg terveidet*”. *Érdekes, hogy nem akarja senki elbinni, amit 3 éve rendületlenül vallok : Szentkút és gazdálkodás. Vagypedig mindekitől függetlenül, egész új élet, tengerészet vagy akármű, magam erejéből, semmivel nem törődve, idegenben. Végcélom ekkor is Szentkút. Szentkút senkinek nem jelenti azt amit nekem. A legrsűkebb családban is mindenki csak értéket keres benne, nyaralóhely – az is csak jobb bijján, hazai csomagok feladó állomása – egyedül nekem, egyetlen igazi otthon, amiről soha nem fogok lemondani.*” (Uram Isten! micsoda szavak! Alig egy év leforgása alatt „Szentkút” azaz minden amit az képviselt megszűnt örökre, eltűnt a történelem süllyesztőjében. És ezt 1944 márciusában sem Zsiga, sem családunk sok tagja nem merete gondolatába idézni, mert nem volt képes a gondolattal megbirkózni. Szerk.)

A nagy hidegben fülei megfagynak. Kórházban. Itt éri áthelyezésének híre, márc 30-án. Finnországi naplójának itt vége. További szolgálatáról nincs napló.

¹² Paasonen ezredes teljes neve: Aladár Antero Zoltán Gyula Béla Árpád Paasonen, magyar anya gyermeke, akit a Deák téri (Bp) templomban kereszteltek és ugyanott volt az esküvője egy magyar lánnyal. Keresztzülei és házassági tanúi Vikár Béla és felesége. Mindhárom gyermekét Nagykőrösön keresztelték. Politikai pályafutása: 1918-ban önként részt vett az oroszok elleni harcban, 1931-ben moszkvai, 1933-ban berlini katonai attaché, 1934-ben agy hadtest vezérkari főnöke, 1935-ben a hadiakadémián a harcászati tamára, 1939-ben Paatikivi rendkívüli követ katonai tanácsadója a Moszkvában folyó tárgyalásoknál, 1940-ben Párizsban és Londonban tárgyal Daladier miniszterelnökkel, Bullit nagykövettel, Sikorski táborparancsnokkal, 1941-ben a 5.ik gyalogezred parancsnoka – Viipuri visszafoglalása, Äänislinna (mai Petrozavodsk, Russia), Karnumäki (Medvezugorsk) bevétele. A háború után Amerikában a hadsereg kémelhárításában tanácsos. (Endre Zsiga feljegyzéséből)

1944 szept. 22-én érkezik meg Finnországból véglegesen. Ekkor már a család Nyugatmagyarországon Velemben tartózkodik Oda érkezik meg viszontagságos utazás után egy hátizsákkal. Apjával együtt önként jelentkeznek magyar katonai szolgálatra – az oroszok már betörték az országba, a harcok már az alföldön és majd Dunántúlon dúlnak. Rövid szabadságot kap október elején, amikor apjával meglátogatják a családot Velemben.

Zsiga apjával Velemben 1944 októberében nagyapja halála előtt pár nappal

Nem sokkal azután hír jön nagyapja haláláról, és okt. 18-án nagyapja temetésén újra ott van Velemben. Visszatérve pár napon belül Vecsénél 5 géppisztoly lövést kap a bal vállába és karjába. Bécsi hadikórházba kerül. Bal karja utána hetekig gipszben. Az orvosok nem csináltak jó munkát. Csontjait nem tették jól össze és életére görbe maradt a bal karja. Sebaj – mondta mindig – így legalább jobban tudom ölelni a szép lányokat! Hát igen. A „szép lányok” végig kísérik naplója lapjait. A bécsi hadikórház ápolónőitől kezdve, minden más helyen ahol pár napnál tovább tartózkodott lányneveket találunk, akiknek megismerése, meghódítása nála a kifinomult művészet legmagasabb pontján lép működésbe. A girl in every port! És ez már a finnországi naplóiból is előtűnik.

Mire a kórházból kikerül a család már tovább menekült Josefbergbe (Ausztria), ott csatlakozik a családhoz és innen viszi útja tovább nyugatra, amikor a család újból felveszi a sátorfáját és tovább menekül. Ekkor Zsiga Geréby Jancsival a család hátramaradott holmijának megőrzése és továbbszállítása lesz a feladatuk. Ausztriában kiügyeskedik, hogy a csomagokat egy vasúti vagonba berakják és az tovább is szállítja azokat Salzburg környékéig. Ott lerakják és raktárba helyezik.

A családtól elszakadva a nagy háborús felfordulásban nem tudják a család hol van. Apja Laci bácsi jön vissza Ausztriába, ahol végre megtalálja őket. Laci bácsit itt fogja el az amerikai CIC 1945 július 8-án. Salzburgban tartják fogságban, ahol Zsiga többször meglátogatja, sőt Jancsival egy kiszabadítási merényletet is tervez, ami persze kudarcba fullad. Végre kiadják a magyar kommunista hatóságoknak és szeptemberben haza szállítják a többi elfogott politikai fogollyal együtt.

Zsiga határokon átszökve 1946 januárjában megérkezik Magyarországra, anyjához megy Gödöllőre. Onnan látogatják apját többször is, amíg a hatóságok végre felfigyelnek arra, hogy Endre Zsiga is ott van a karmaikban. A rendőrség már keresi, mikor utolsó percben átszökik az osztrák határon. Végre megérkezik a délbajorországi Pessenbachba, ahol nagyanyja, Szidi nagynénje és Babci testvére tartózkodnak. A következő 5 évre ez a hely családunk új száműzetésbeli „Szentkútja”. Nagymama és Szidi néni újra megteremtették itt azt a szerető, otthonos légkört ami oly jellemző volt Szentkútra, ami úgy örökre szívébe véste jellegét minden családtagnak aki valaha abban a környezetben élhetett.

Geréby Jancsi unokaöccsével évekig róják a német vidéket, látogatván a nagy család szétszórt tagjait, ügyeskednek, feketéznek, beszereznek az akkori nyomorúságos élethez egy kis külön élelmiszert, életszükségleteket. A „szép lányok” hosszú sora végéhez ér, amikor megismerkedik jármi és szolnoki Jármay Aladár lányával **Jármay Klárával** a Weilheim melletti Pollingi magyar menekülttábor lakójával. Ugyanitt és ugyanekkor Geréby Jancsi is nagy udvarlásba kezd gróf erdődi Pálffy Fidél lányával Pirivel. Mindkét akció eljegyzésben majd házasságban végződik. 1948 augusztus 23. -án Pessenbachban – a bajor „Szentkúton” van a nagyszabású esküvő, a nagy család apraja, nagyja jelenlétével, a nyomorúságos életkörülmények dacára. Zsiga ekkor 29 éves.

Jármay Klára

Az esküvő napján Pessenbachban. B-j: Endre nagymama (Édsanya), babay Bay Bertalan Klára nagyapja, Klára és Zsiga, Gulner Elemér, Jármyné Ilona Klára anyja.

Az ifjú pár Pollingban

Az ifjú pár a Jármy rokonsággal Pollingban. B-j: ?, Jármy Jella (Klára testvére), Jármyné Bay Ilona, Jármy Aladár (Klára szülei), az ifjú pár.

Az ifjú pár a mittenwaldi magyar menekülttáborba kerül, első gyermekük Jella ott születik. 1951-ben kivándorolnak Argentínába. Először Cordoba városában apósával Jármay Aladárral kezdenek gazdálkodásba. Hamarosan megszületik Cordobában Laci fiuk, 1951 ápr 6-án. A kis családban szükség van a segítségre. Megkérlik és nagymama természetesen megteszi, hogy ott hagyja a szép és nyugalmas pessenbachi életét és utánuk megy Argentínába, ahova 1952 december végén érkezik meg. A 80 éves nagymamának az ottani élet már túl terhes volt és ezért Zsiga új egzisztenciát keresett Tigre-ben, Buenos Aires északnyugati külvárosában, ahol kapcsolatba került egy Tigre-i családdal akinek egy máté-tea gyáruk volt. Ott a beszerzési osztályon dolgozott vagy 12 évig, míg Tigre-ben lakott a család, először bérelt házban, utána sajátban. Nagymama sajnos odaérkezése után a gyötrelmes út, a nehéz új életkörülmények, a forró éghajlat és előrehaladott kora hamarosan 1953 szept 28-án sírba juttatja. Még egy évet sem tölthetett unokája Zsiga és dédunokái között. Sírja a Tigre-i temetőben volt, amíg 1993-ban Zsiga nem exhumálta maradványait és hazahozta Magyarországra, ahol ma a szentkúti Endre kriptában nyugszik, porai haza kerültek.

Nagymama útja az alábbiakban lett megrögzítve saját kezeírásával:

Nagymama úton Argentínába

1952. december 6-án indultam Rosenheimből Münchenbe. Nonka, Etus, Szidi kísérték. Goldmud kisasszonnyal a Bahnhofmissionnál találkoztunk - átadta az Irásaimat és az utasítást a továbbiakra - szép szegfű csokorral búcsúztam el tőle, aranyos volt. Csomagjaimat hordár berakta a vasúti kocsiba - irtó meleg volt a kocsiban - két útitársam volt. - búcsúzás. - A vonat elindult, éjjel változó hőmérséklet mellett (többszöri szellőztetéssel mérséklődött) úgy éjfél felé aluáshoz cihelődünk - ami sikerült is. - Nonka a két Úr figyelmébe ajánlott, akik igen helyesek és figyelmesek voltak, kis félreértés azonban adódott. Nonka azt mondván, hogy én Argentínába utazom s oda rendszerint Altonából indulnak a hajók, ezúttal azonban Amsterdamból, - engem tovább akartak utaztatni Altonáig, de én mégsem álltam

el eredeti tervemtől, ami a Hamburgban való kiszállást írta elő. - Ahol aztán a vonatról le szállva egy missziós nővér azonnal felfedezett és pártfogásba vett, csomagjaimmal beültetett egy taxiba, amely elvitt a Súdamerika Schiffahrtsgesellschaft irodájába, ahol jelentkeznem kellett, itt megkaptam a további utasításokat. - Itt ismerkedtem meg Frau Markóval, ettől kezdve semmire sem volt gondom. Vele átmentem az Überseeheimbe, ahol az utazótársaság összegyűlt és ahonnan együtt indultunk - autóbusszal vissza a hajótársaság irodájába, ahol még a végső simítások történtek, - vonattal Amsterdamba utaztunk. Utón kaptunk egy dobozban finom kosztokat - sonka, szalámi, sajt, szalonna - forró kávét hoztak, ami jól esett, mert elég hideg volt - később egy csésze erőlevest - így utaztunk kedélyesen négy fiatal férfi társaságában, németek, köztük egy bácskai, aki magyarul is tudott.

Megérkezve. Amsterdamba, felraktak bennünket csomagjainkkal a hajóra, azóta ringat bennünket a tenger. Az utasok 80 százaléka átesett a tengeri betegségen, én hála Istennek elkerültem, semmi kellemetlen érzésem nem volt. Van jó vörösbőr délben, este, egy pohárával iszom belőle és ez rendben tartja az egészségemet. A kabinokban 8 személy számára van hely, nem túl kényelmes, de meg lehet szokni. Rajtam kívül két nagyon helyes, fiatal leány, két fiatal asszony, egy kövér lengyel nő 3 éves kislányával, két idősebb nő. Mikor a hajóra jöttünk és elhelyezkedtünk, a "komisszár", aki már előbb bemutatkozott, üzent, hogy ha bármi kívánságon van, csak szóljak neki és mindenben segítségemre lesz - lévén én az egész hajón a legöregebb. Őszintén mondhatom, mindenki a legnagyobb készséggel segít.

Először kötött ki a hajó Bilbaoiban ..-én, másnap Vigoiban, ahol 160 személyből álló utazó társaság lepte el a hajót, elég alacsonyrendű, népség, piszkosak, irtó hangosak, szeretnek inni, táncolni, énekelni.

Karácsony előtt néhány nappal érkezett meg a seregély. Irtó öröm és boldogság volt. -Karácsony estéjén a mi kabinunkban kis karácsonyiságot állítottunk össze - kis fenyőág, pár szál lamotta, pár narancs, alma, keksz, stb. Elénekelünk pár karácsonyi éneket, befejezésként a Stille Nacht. - Aztán boldog Ünnepeket kívántunk egymásnak. Azután felmentünk a fedélzetre, ahol az egész német társaság együtt volt és ahol újra elénekeljük a karácsonyi énekeket és újra kívántunk egymásnak boldog karácsonyt. A spanyolok is megkezdtek táncot, éneket, ami csak hajnal tájban ért véget.

26-án kötöttünk ki Rio de Janeiroban - no, itt a hőség "kulminált" - ez a nap nehéz volt, de átestünk rajta, másnap Santosban kötött még ki a hajónk, ahol és előzőleg Rióban a spanyolok nagy része kiszállt s most már pár nap múlva a jó Isten segítségével megérkezünk Buenos-Airesbe.

A dédunokákkal Endre Jella és Laci

A dédunokákkal Tigre, Argentínában, cca 1953

Nagymama jobbán menyé Endre Lászlóné Katalin – Argentínában cca 1953

Zsiga argentinai pályafutása rövid és viharos volt. Előző kalandor életmódjából nagyon nehezen tudott letelepedni egy polgári mindennapi munkás életbe, amivel családját kellett eltartania. Feleségével már akkor is sok házastársi csatározások tették a családi életet nehezzé. 1955-ben a tigre állásával kapcsoltban kiszálláson volt az Iguazú vízésznél egy pár hétig, ahol megismerkedett egy csinos német lánnyal, Liesl-el, (Elizabeth Speidel – Wangen, Allgäu, Németország) aki éppen vakációját töltötte ezen a gyönyörűen látványos vidéken. A „szép lányok” visszaköszöntek és ebből a viszonyból egy kislány, Regina született 1956-ban. Házassága Jármay Klárával ekkor már göröngyös utakon haladt és 1958-ban válásban végződött. A következő évek tele voltak nehéz és békétlen időkkel.

Zsiga a buenos-airesi magyar közösségi életben nagy szerepet vállalt. Abban az időben ott nagy magyar élet folyt, sok érdemleges magyar intézmény született. A Zrínyi Kőr, az MHBK, a Vitézi Rend, a platanosi magyar iskola, a magyar cserkészet, stb. Ezekben mind alapító, vezér szerepet tölt be, nem kis anyagi hozzájárulással. Ízig-vérig magyar érzésű és egész életét ennek szenteli. Gyerekeit magyar iskolába járattja, akik felnőtt korukra is tökéletesen beszélnek, írnak, olvasnak magyarul. Leghőbb vágya és reménye az volt, hogy gyerekei az ottani magyar kolóniából találjanak házastársat. Ez sajnos nem így történt, mindkét gyerek argentin házastársat választott (tipikus jelenség mindazon családoknál, ahol a gyerekek nevelése túl intenzív „magyarkodással” van teli). Ez Zsigában egy olyan mély csalódást és lelki megrázkódtatást okozott, ezt ő olyan mélyen ellenezte, hogy egyikük esküvőjére sem ment el. Ez bizony kritikus érzelmi csatákat idézett elő és mély sebeket hagyott mindkét oldalon.

Zsiga minden biológiai és szellemi sejtjében megörökölte apja természetét. Annak életfilozófiáját, politikai meggyőződését mind magáévá tette és mindez az emigrációban sokszorosára emelkedett, túlfűtött nemzeti érzésre, a magyar identitás könyörtelenül fontos megőrzésére kényszerítette, még akkor is ha mindezek az elvi imperatívák személyes életét mélyen és ellentétesen befolyásolták, családján belüli emberséges viszony és szeretet kialakulását megakadályozták. Egy tragikus, ellentmondásokkal teli élet, amiben ő mint közéleti személy nagy megbecsülésnek és elismerésnek örvendhetett, de családi élete állandó megoldhatatlan elvi konfliktusokkal volt tele.

1970-ben véglegesen visszament Németországba. Emberileg ésszerű dolognak tűnt, hogy törvénytelen lányának anyjához, Liesl Speidel-hez költözzön be Wangen-ben (Allgäu) avval a reménnyel, hogy talán ebből még egy házasság is lehetővé válik. Sajnos, vagy talán inkább szerencse, hogy ebből semmi nem lett. Pár hónap „próba-idő” után Zsiga kiköltözött tőle és egy Isny nevű (Allgäu) alpesek-előtti gyönyörű fekvésű kisvárosban 15 km-re Wangentől, telepedett le, ahol Dethleffs Wohnwagen gyárban dolgozott nyugdíjazásáig, mind üzemi beszerző (buyer). 1974-ben, az akkori pár hónapos svájci üzleti kihelyezésem idején többször meglátogattam Isny-ben. Félig viccesen, félig szomorkásan mondta: „...visszajöttem Európába, mert bár Argentínában szerettem az embereket, de nagyon nem szerettem a környezet elhanyagoltságát, a déli spanyol kultúra piszkát és szegénységét. Itt Németországban élvezem a környezet szépségét, rendezettségét, de viszont nagyon utálok az embereket.” Zsiga Isny-ben aszkéta életet élt. Magára quasi semmit nem költött. Egy szobás manzárt szobában lakott, ahol egy ágy, asztal, két szék, dívány volt a berendezés. Egy csak hidegvíz csappal ellátott mosdó melletti villanyrezsón főzött magának szerény ételeket. A közös WC a folyosón volt, és nagyobb tisztálkodásra el kellett mennie a fürdőháza. De ha vendéget fogadott, vagy ha őt meghívták, ott a pénz nem számított, ott ő mindig a régi magyar úr volt. Többször látogatott el Amerikába, Geréby Zsuzsi (1973), és Sári (1975), Szappanos Kati (1977), és Anikó (1995), unokatestvérei gyerekeinek esküvőjére, mindenkor drága nászajándékokkal. A családban mindenki örömmel fogadta és szertettel vette körül.

Nem véletlen, hogy az ő lakhely választása Isny-ben, ami Wangentől rövid távolságra volt, szintén olyan megfontolásból származott ami lehetővé tette azon szándékát, hogy lányát Reginát „apai” befolyása alá vegye, hogy nevelésében részt vehessen. Ez az igyekezete azonban totál sikertelenséggel végződött, idővel apa és 20 éves lánya között végleg megszakadt minden kapcsolat. Liesl Speidl egy jómódú pénzes német család tagja volt, aki wangeri házában kényelmes polgári életet élt. Ebben az otthonban egy elegánsan berendezett nagy szoba várta Zsigát. Liesl soha nem adta fel a reményt, hogy Zsiga végre is elveszi őt feleségül. Zsiga viszont egy elvi következetesség parancsa miatt lehetetlennek találta egy nem magyar nő feleségül vételét, amikor ugyanezt gyerekeinél - hiába bár, de - megkívánta. Evvel megfosztotta magát és mások életét is egy boldogabb élettől. Ez a vak és könyörtelen, kérdésbe vonhatatlan kényszer egy elvi meggyőződés minden áron való kiszolgálására volt az ő és édesapja életének tragédiája.

Míg Zsiga mindig szigorúan tartózkodott „úri” társaságban erkölcsileg feddhető témát megtárgyalni – és az ő Liesl-el való kalandja ebbe a kategóriába tartozott – erről ő soha részletesen nem beszélt. Büszkeségét mélyen sértette az a gondolat, hogy ő, a hazátlan, vagyontalan „magyar úr” abba a gyanúba keveredjen, hogy egy gazdag német nőt érdekből elvegyen feleségül. A másik oldalról, Liesl az Endre család minden általa ismert tagját a legnagyobb és őszinte barátsággal kezelte és segítette. Jómódú körülménye megengedte, hogy ezeket a leggalánssabb módon kezelje. Zsiga fiát Lacit egy éven keresztül látta vendégül. Szidi néninek – akinek idős korára komoly neuropathikus lábfájdalmai voltak – minden évben kifizette a pár hetes Kneipp kúráját Ottobeuren-ben.

Ha Panci néni jött fiát látogatni Magyarországról, őnála szállt meg és vele is mély barátságban volt, sőt egyik évben együtt utaztak Argentínába az unokákat meglátogatni.

Miután kimentek az oroszok, 1994-ben nyugdíjas éveire Magyarországra költözött, visszatérve rég elvesztett hazájába. Ezekben az években sokat láttuk egymást, mert én is majdnem minden évben haza látogattam Magyarországra. Egy szép városi lakást vett Budán a Margit híd lábától nem messze. Életét családi adatok, apjával kapcsolatos publikációk, iratok gyűjtésével töltötte. Nagy iratgyűjteményének egy részét a kiskunfélegyházi Kiskun Múzeumnak adományozta. Egy interjút is készített Varga Ágota filmproducerrel, aminek eredménye egy "Leszármazottak" c. dokumentumfilm. Zsiga ebben előadja apja életét, politikai tevékenységét és saját meggyőződését mindarról amit apja képviselt. A filmet többször is vetítették TV adásban, amit heves politikai viták is követtek.

Kora és egészsége 2005-ben lehetetlenné tette az egyedülélést és mivel Magyarországon senki közvetlen rokona nem volt, Jella lánya ösztönzésére végre beleegyezett, hogy visszatér hozzá Argentínába, ahol 2010-ben hosszabb betegeskedés után meghalt. Hamvait gyerekei Laci és Jella 2013-ban visszahozták Magyarországra és a szentkúti Endre családi kriptába helyezték el.

Endre Zsigmond II. hamvai hazatértek 2013 ápr 23.

Zsiga hamvainak elhelyezése a szentkúti családi kriptában 2013 áprilisában. B-j: Kraft Péter, Szappanos László, Jella, Kraft Péterné, Laci.

ARGENTINAI MAGYAR HÍRLAP 2010 MÁRC. 8.

Visszaemlékezés vitéz Endre Zsiga jó barátomra, katonabajtársamra

Arad 1919. szeptember 12 - Tigre (Buenos Aires) 2010. január 15

Argentínába érkezéseim után 1949. januárban összetalálkoztam v. Endre Zsigával, aki szintén akkortájt érkezett ide. Nagyon hamar a legjobb baráti viszonyba kerültünk, ami az idők folyamán csak erősödött és szívbéli igazi barátsággá fejlődött.

Szülei az elszakadás után Pest megyébe költöztek. Édesapja egész fiatal jogászként lett alispán, végül államtitkár. Zsiga katonaiskolában nevelkedett elképzelhetően a legszigorúbb magyar nevelést kapta. Amikor a szovjetorosz- finn háború kitört, a Ludovika lehetővé tette, hogy az erre önként jelentkezők ott részt vehessenek. Az én osztályomból is hárman jelentkeztek, és Zsiga is. A finn fronton igen bátran és sokszor egészen vakmerően viselkedett, kommandóként sítalpakon rövid megbízásokban az oroszok ellen. Kétszer sebesült a fronton, lábán és bal karján, amelyet az amputációtól egy orvos barát mentett meg. Több kitüntetést kiérdemelt, köztük névszerint emlékszem a Finn Fehér Rózsa Rendre. Mikor Magyarország bekapcsolódott a háborúba, hazatért, de csak egy rövid családi látogatásra kapott engedélyt, mert közvetlenül utána a magyar honvédelmi alakulatokkal részt vett a már Magyarország területén zajló harcokban. Itt is kiválóan helyt állt és súlyosan meg is sebesült, szintén több kitüntetést kapott. Azt is jól tudom, hogy egyéni bátorságáért felterjesztették a Tiszti Arany Éremre is, amit azonban már nem adhattak át neki.

Az összeomlás után Németországba menekültek. Nagyapja a határon, Velemben, véget vetett életének; betegen, idős korban, megtörve, nem akarta elhagyni hazáját. Édesapját, akit ízig- vérig hajthatatlan magyarságáról és erős kommunistaellenes szelleméről egész Magyarországon már a háború előtt is nagy általánosságban ismertek, Németországban elfogták és visszatoloncolták Magyarországra, ahol a Rákosi kommunista rezsim őt is koncepciós perbe vonta és végül kivégeztette mint háborús bűnöst. Zsiga Németországból átszökött a határon és visszatért Magyarországra, hogy apját még egyszer láthassa; álnéven meg is látogatta a börtönben. A Finnországban szerzett kiképzésnek köszönhetően, hogy a határátszökéseket, hatóságok elől való bujkálásokat tökéletesen végrehajtotta és visszaérkezett épségben Németországba,

Édesanyját, aki otthon maradt, deportálták; később visszaengedték Budapestre, ahol a lakásukba idegeneket telepítettek társbérlokként, neki csak egy szobát hagytak meg. Édesanyjával évtizedeken keresztül nem láthatták egymást. Zsiga Németországban megkezdte a jogi egyetemet és aktívan részt vett Münchenben az emigrációs mozgalmakban Padányi Viktor mellett, akivel mindvégig megmaradt egy komoly barátság.

Hamarosan megismerte Jármay Klárát, akivel Pessenbachban 1948-ban házasságot kötött Németországban született első gyerekük, Jella. Később megindult a kivándorlás: nagynénjei, unokatestvérei USA-ba, húga Ausztráliába, Zsiga állapotos feleségével és másfél éves kislányával Argentínába kerültek, ahova már pár hónappal előbb apósa érkezett.

Először Córdobaiban éltek vidéken. Onnan Buenos Airesbe költöztek. Bár akkor még Argentínában elég jó volt a munka és gazdasági lehetőség, Zsiga részére is megkezdődött a szaktudás nélküliek nehéz emigrációs sorsa. Mindnyájan meg kellett küzdjünk az új világba való beilleszkedésünkkel, családaink fenntartásával, gyermekeink nevelésével. Zsiga a napi munkája után könyveladással igyekezett a mindennapit előteremteni. Miként a háborúban, minden munkahelyén jól helyt állt. Közben aktívan részt vett a magyar kolónia életében: Zrínyi kör. cserkészlet Sok éven keresztül a Magyar Ház könyvtárosa volt. Mikor gyermekei felnőttek újra Németországba költözött, ahol német nyelvtudása révén konszolidált anyagi körülmények közé került Isnyben, a Bodeni-tó közelében élt egész addig, amíg nyugdíjba nem lépett. Régi vágya volt Magyarországra visszaköltözni és ott tölteni utolsó éveit - magyar szíve visszahúzta hazájába. A Rózsadomb alján közel a Margithídhöz vett egy kis lakást. Sajnos az ottani politikai helyzetben több szomorúsága mint öröme volt, de mégis úgy érezte, bogy otthon van a helye. Sajnos az egészsége már elég gyenge volt és nagyon egyedül élt. Én hazautazásaim alkalmával nemcsak mindig meglátogattam, de többször laktam is nála.

86.-ik évében már segítségre szorult fogyatkozó egészsége következtében, és mivel otthon nem maradt közeli rokon, lánya, Jella átment érte Magyarországra és visszahozta Argentínába, a saját családjá körébe. Nagy fájdalommal hagyta el hazáját de így közéről láthatta, hogy felnőtt gyerekei az életnek egy-egy biztos pályáján szépen érvényesülnek.

Egészségi állapota egy ideig stabilizálódott de utána elkezdett rohamosan rosszabbodni, míg elindult a Nagy Út felé, hogy megtalálja a végső nyugalmat Hamvait családjá Magyarországra szándékszik visszavinni, hogy szeretett elődei közt pihenjen.

Még 1988-ban, egyik Argentínába való látogatásakor felvettem a Vitézi Rendbe, hol már a következő évben Európai Vitézi Rendi Székkapitány lett. Jellemző a magyar mentalitására és önzetlenségére, hogy a Vitézi Rend részére adományozott egy nagyobb összeget a két legjobb, utolsó éves Zrínyikörös diák Magyarországra való utazására, ösztöndíj lehetőségére, hogy megismerjék szüleik hazáját ahonnan ők is származnak, és egyben a magyar nyelvet is gyakorolhassák. Így indult be a még ma is működő ösztöndíj-program, amely hála Istennek az idők folyamán szépen kifejlődött, a Külföldi Magyar Cserkészszövetség együttműködése által pedig hathatósan terebélyesedett és gyümölcsözőtt.

Drága Zsigám! Búcsúzik Tőled. A bennünk élő múlt egyik nagy fejezetét vitted el Magaddal. Jól ismerem katonabajtársi életedet. Nyugodt magyar lelkiismerettel hagyhattál itt minket, méltó voltál mártír Édesapádhoz, mert hiánytalanul mindent megtettél, amit egy jó magyar hazafitól elvárhatott a Haza. Isten Veled! Örökre felejthetetlen leszel mindnyájunknak.

vitéz Ladányi Domonkos

Geréby Zsuzsi esküvőjén
Clevelandban a Szent Imre
templom bejáratánál, 1973
júliusban.

Nebelhorn/Oberstdorf 1974

Szidi néninél Bad Tölzben
1977

Szidi néninél
Bad Tölzben 1979

Panci mama látogatása 1977-ben Isnyben.

Isnyben 1982

Autókiránduláson Szidi nénivel a kocheli tó környékén 1982-ben. Zsiga, Szidi néni, Szappanos Pista

Jella lányával, Argentína 1988

Argentínai látogatása alkalmával 1993-ban. Laci, Jimena (Jella lánya), Zsiga, elől Jella.

Budapest 2002 – Szappanos Tamással az új Nemzeti Színháznál

Szappanos Tamás ménteleki (Kecskemét) házszentelőjén 1998-ban

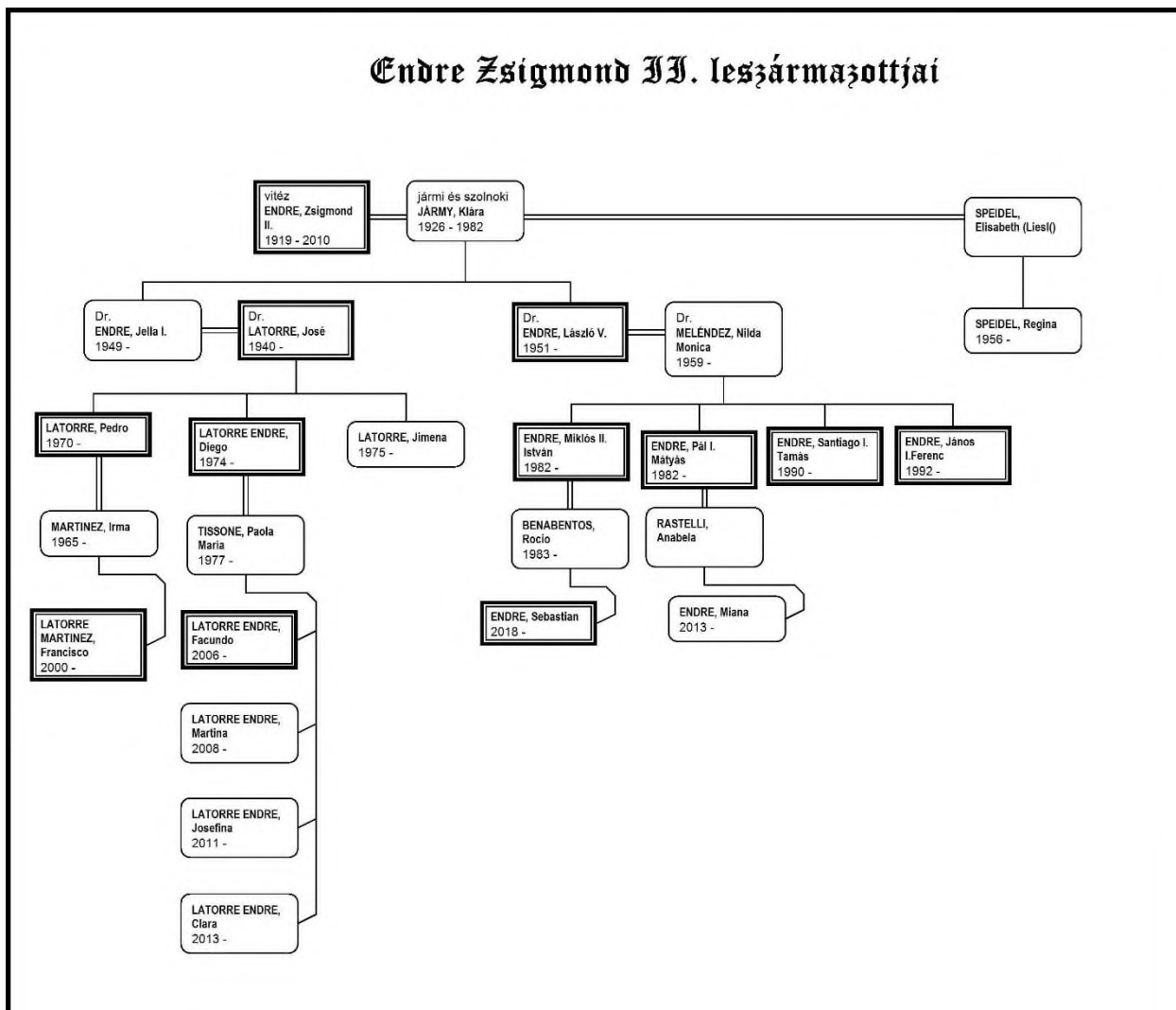

Zsiga budapesti lakásán Szappanosné Zsuzsával 2000-ben

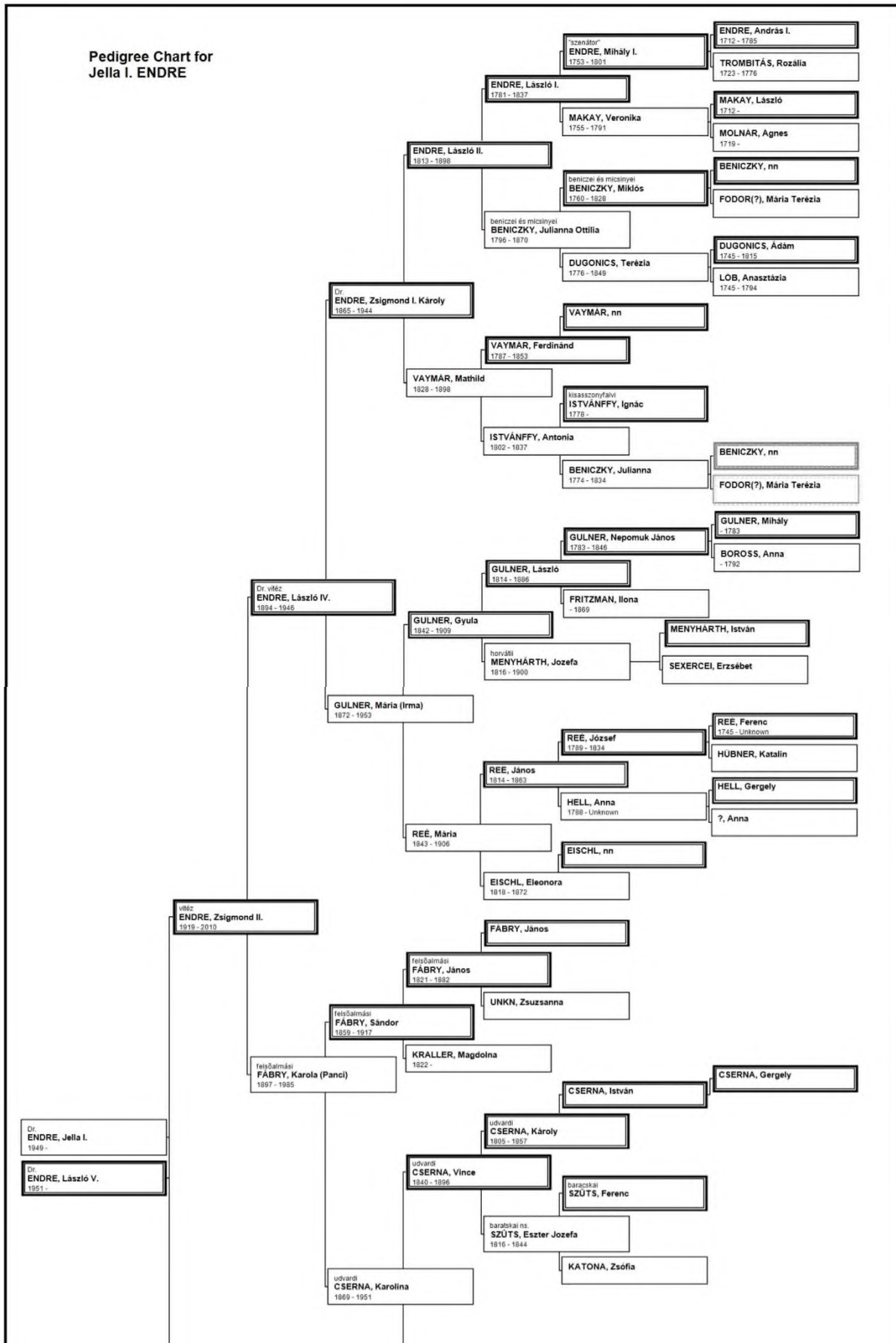

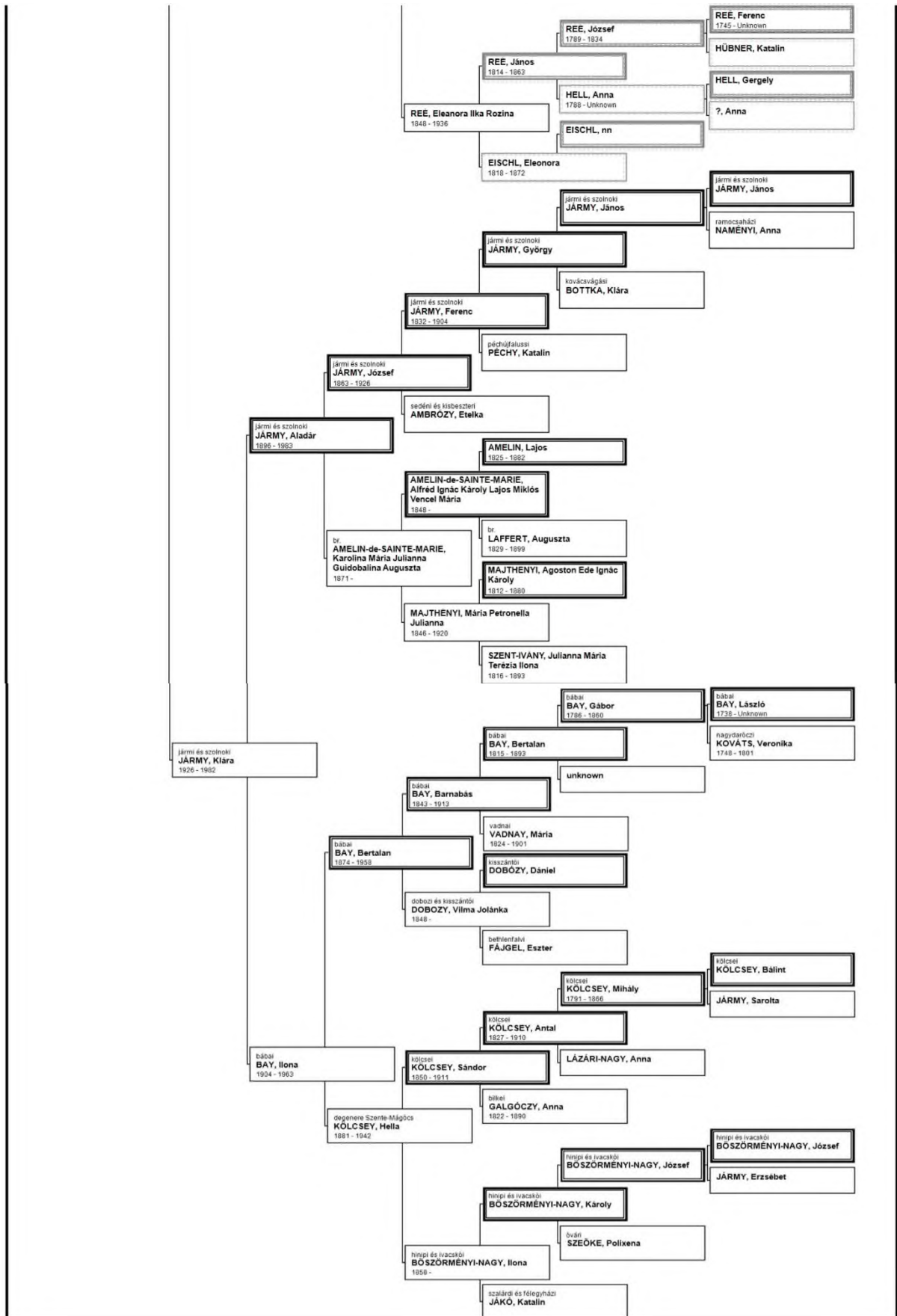
Cleveland 2001. Geréby Hanna, Zsiga, Gáspárné Kati, Szappanos Tamás

Endre Zsigmond II. leszármazottjai

Pedigree Chart for
Jella I. ENDRE

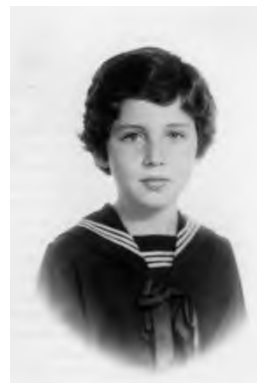

ENDRE JELLA

Dr. Endre Jella, született 1949 június 14-én Mittenwaldban (Németország) az akkori magyar menekült táborban. Szüleivel Argentínába érkeztek 1951-ben. Szülei korai válása nagyon mélyen érintette. Hogy megszabadítsa Jella lányát ezektől a válási zavaros időktől, egy időre, 1962 nyarán felküldte őt a rokonokhoz az USA-ba, és a következő 6 hónapot nálunk töltötte Clevelandban, 12 éves korában. Hazatérte után bekerült a platanosi magyar apácák által vezetett magyar iskola/intézetbe ahol az elkövetkező teenager éveit töltötte.

Édesanyja karjában

Egy nála 10 évvel idősebb kutató orvos professzorhoz - Dr. José de LaTorre - ment feleségül 1973 aug 2-án, akitől a kilencvenes években elvált. José-ben meghalt. Jella is bőrorvosi diplomát szerzett és mai napig praktizál. Házasságukból egy fiú (Diego 1974-) és egy lány (Jimena 1975-) származott, azok kívül volt egy örökbe fogadott „bennszülött” fiuk is Pedro (1970-).

Szidi néninél Bad Tölzben cca. 1968

A LaTorre lakás Tigre-ben.

B-j: ?. Pedro, Jella, Diego, Geréby Hanna, José, Jimena, 1979 márc.

B-j: Diego, Jella, Geréby Hanna, Szappanos Pista, José, 1979 márc.

Zsuga és Jella a Balatonnál, 1996 nyarán

Jella a hajón, útban
Argentína felé 1951-
ben

Zsiga, Jella, Szappanos Pista a kecskeméti nagytemplom előtt

Öcsém Szappanos Tamás 60.ik születés napját a Kecskemét melletti egykori Szappanos kúria parkjában Városföldön ünnepelte kb. 100 vendég részvételével, 1996 július 27-én. Zsiga már akkor Magyarországon lakott Jella éppen hazalátogatott apjához. Így nagy öröm volt, hogy midkettőjük ott lehetett ezen a vendégségen.

Zsiga, Szappanos Tamás, Jella

Jella ropja a csárdást az ünnepelttel

ENDRE LÁSZLÓ V.

Szüleim nyári hőségben érkeztek Buenos Aires-be 1951-ben. A bevándorlók hoteljában töltötték az első éjszakát. Édesapám nagy óvatossággal vizsgálta a tusolóban hogy nem bujkálnak-e ott nagy trópusi mérges pókok és kígyók, de szerencsére nem látott egyet sem, mert ezek itt bizony nem léteznek, csak északabbra.

Aztán körülnézett a fővárosban és majdnem letartóztatták erkölcsstelenség miatt mert egy tenisz nadrágban volt, és abban az időben a szigorúan katolikus országban ez nagyon botrányosnak tűnt.

Már Tigre-ben egy szép bérelt házban laktunk amikor, a hatalmas Paraná deltáján lévén, nagy árvizet szenvedtünk, olyannyira hogy az utcán könnyebb hajók is jártak. Mivel a ház magasan feküdt, csak pár centiméter víz jött be, mi meg Jellával az asztalon ülve vártuk hogy lepadjon. Közben befutott anyám egyik angol tanítványa, egy fiatal asszony aki még ekkor se akarta elmulasztani az órát amit édesanyám adott le neki és így az apja hozta át hozzánk csónakon.

Első elemimet a közeli állami iskolában kezdtem. Maradandó emlékem hogy az első nap, lévén én 7 éves, a tanárnőm jól lehordott hogy nem szégyellem-e hogy nem beszélek spanyolul, hiszen argentin állampolgár vagyok. Na ja, akkor még a pedagógia nem volt túlzottan előre haladva. Viszont magyar tudásom kitűnő volt, édesapám kis korunktól kezdve olvasott nekünk és én is később rengeteg magyar könyvet olvastam. Társaságunk kizárólag magyar volt.

Szintén 7 évesen volt az első cserkész táborom. Édesanyám mindenből kétszer annyit ruhát tett a hátizsákomba, nehogy fázzak. Így amikor vigyázba álltam az állomáson, hátra estem mert nem bírtam vinni a túlsúlyt. Már ebben a korban katonásan cserkészkedtünk és éjjel egy korombelivel, 2-2 órát kellett hogy őrködjünk, ami néha, éjfélkor vagy hajnali két órai felkeléssel, kissé ijesztő volt. Viszont este a csodálatos ég alatt gyönyörű tábor tüzeink voltak, amik számomra felejthetetlen élményt jelentettek és jelentenek még ma is amikor visszaemlékszem rájuk. Aztán Zrínyi Körbe is jártam, tanultunk történelmet, irodalmat, földrajzot ahol, hála édesapámnak, én kaptam rendszeresen a legmagasabb jegyeket.

Mikor megkezdtem az egyetemet lehetőség nyílt rá 1970-ben, hogy elmenjek Németországba, úgy hogy innét egy hajón dolgozva ingyen jutottam oda, Lieselhez és Regina fél-testvéremhez. Ott aztán dolgoztam mint munkás, míg a gyár le nem égett. Gondoltam hogy munka nélkül maradok. Épp ellenkezőleg. Napi 14 órát dolgozva, szombatot és vasárnapot beleértve, pokoli hidegben újrabeépítettük a gyár leégett részét és az üzem megindult. Életemre kihatott ez az élmény és csodálatom a németek iránt. Itt Argentínában ha egy gyár leég, évekig nem lesz működtetve.

Sikerült ekkor Magyarországra is utazni nagymamámhoz. Óriási élmény volt. Talán mulatságosnak hangzik, de furcsa volt hogy ott mindenki magyarul beszél és nem spanyolul, vagy németül.

Rövid ottlétemet jól kihasználtam, bejártam amit csak tudtam. Emlék marad a gyönyörű kilátás a Dunára a Halászbástyáról, de nem kevésbé a jó magyaros vacsora az "Apostolok"-ban, ahol az akkori szokások szerint olyat ettem ami a szájamat majd kiégette a csípős paprikától. Kevésbé szép volt a be és kimenetel vonaton az országból ahol a határon átmertünk a géppuskákkal felfegyverzett katonák között akik az őrtornyokból vigyáztak arra hogy senki el ne hagyja a kommunista paradicsomot.

Édesapám szintén Liselnél lakott, miután visszajött Európába, de csak pár hónapot. Igyekezett behozni az odavesztett időt Regina nevelésével, akit nem nagyon sokat látott előtte életében. Megkezdődött a rendbehozása, aminek a serdülő Regina nem túlságosan örült. Se Reginával nem ment jól neki, se Lisellel. Édesapámban sok szép és nemes tulajdonság volt, de az együttélés valakivel nem tartozott éppen közéjük. Senkivel sem tudott békésen hosszabb lejáratra együtt lenni. Végül elment Liselléktől a pár kilométerre levő Isnybe ahol munkát kapott és ahol nyugdíjazásáig maradt.

Közbe azért volt itt-ott egy-egy mulatságos történet. Ilyen volt amikor édesapámmal vonaton utaztunk. Jött a kalauz és ő nem találta a jegyeket. Erre egyre dühösebben kezdte verni a két zsebét, hogy hová is tette, csak hogy elfelejtette hogy előtte pár szép kis érett barackot tett a zsebébe Lieselnél útravalónak. Amikor betette a zsebébe a kezét, érezte hogy valami folyadékos összenyomott valami volt benne. Vagyis a barackok amiket, ő dühében jól összecsapkodott. Kihúzta a kezét amiről csurgott a barack, míg a kalauz csodálkozva nézte. Erre dühbe gurult és kivágta, illetve ki akarta vágni az ablakon a barackokat, de nem vette észre hogy a gyönyörű ragyogó ablaküveg le volt húzva és zárva volt, így minden szétfröccsent az üvegen. Erre a kalauz megrökönyödve és szó nélkül továbbment, míg édesapám a végén saját maga is elnevette magát.

Regina nevelése úgy fejeződött be közbe, hogy párszor látta még édesapám, de mikor Regina vagy 20 éves lett, megmondta neki hogy semmit sem akar tudni róla. Édesapám még itt ott próbálta elérni telefonon sikertelenül. Azt hiszem attól kezdve sosem találkoztak többet.

Mi viszont Jellával szépen meg lettünk nevelve vak engedelmességre. Már 4 éves koromban meglátszott a sikeres eredmény mikor elvittek az állatkertbe és a szegény megláncolt elefánt láttára mondtam apámnak hogy biztos a zsidók kötötték ki, aminek ő nagyon megörült hogy helyes úton járok. Állandóan mesélt nekünk Szentkútról és Endre László nagyapánkról. Mindig áhítattal, minden idealizált módon. Emlékszem hogy nagyon mulattatta hogy nagyapát meghívták a parasztok egy kis falusi könyvtár felavatására. Nyári idő lévén a falu túlsó oldalán levő tóba beúszott és fürdőnadrágban jelent meg a túlsó oldalon az ünneplő parasztok között, akik nagy zavarba jöttek. Mi viszont nem találtuk olyan mulatságosnak hogy hogy tréfálta meg a szegény parasztokat.

Ahogy teltek az évek, Jellával mi is kialakítottuk a saját nézeteinket amik bizony sokban nagyon eltértek édesapámétól.

Mit mesélhetek még magamról? 2 évre rá hogy visszajöttem Németországból, egy hónapra Északamerikába látogattam. Ott megismertem Clevelandban a nagy kiterjedt Endre rokonságunkat. Másik évben meg Lisel hívott meg Braziliába. Még az őserdő közepén levő vadonatúj fővárost is megismertük. Évekkel később Mónikával tettünk egy nagy európai utat, és utána jött sok másik még.

Sokat jelentett számomra pár éve Ausztráliába utazni. Ott lakott édesapám húga, Mária. Őt még sikerült megismernem, úgy mint a 3 unokatestvéreimet és családjukat. Onnét még Új Zélandba is átmentünk. Ott meg Endre Zoltán unokatestvéremmel találkoztam. Különben megjártam Argentína déli és északi részét gyönyörű tájaival, az iguazúí vízeséseket, Uruguayt, Chilét, Braziliát, Colombiát, Északamerikát, ahol Miklós fiam él családjával, és több részét Európának. Magyarországon már 7-szer is voltam.

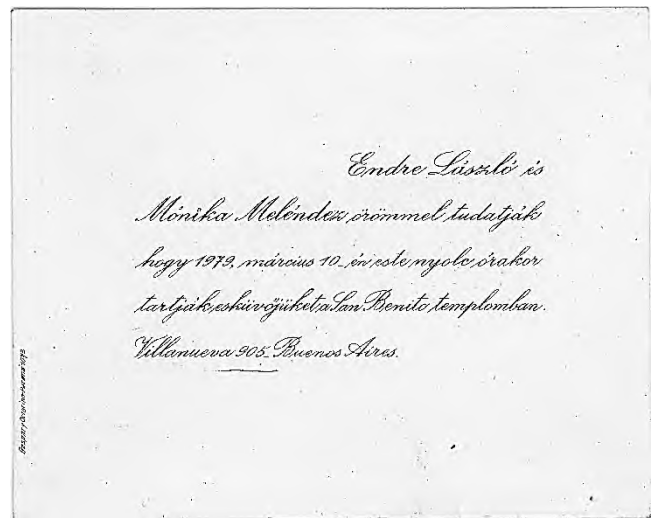
Mamával az Iguazú vízesésnél – Lacika és Jella

Két éve nyugdíjban vagyok. Sokat olvasok és írom én is a családuink történetét gyerekeim és unokahúgom és unokaöcsém számára. Ma még talán nem érdekli őket túlzottan, de pár év múlva talán igen.

Végül, egyszer hetente végzek egy csoporttal angol és északamerikai irodalom kurzust ahol rengeteget olvasunk angolul amit nagyon élvezek. Régebben és 14 éven keresztül méhészkedtem. Ma már a nagy méhkasokat nehezen tudom emelni, így feladtam ezt a hobbit.

Laci látogatása alatt az USA-ban 1978-ban, Szappanosné Zsuzsával

Laci és Monica esküvője 1979 március 10-én. Buenos Airesben.

Az esküvőn vendégek voltak az USA-ból, Geréby Hanna és Szappanos Pista

Szaporodik a család – Jancsi, Santiago, Pali és Miklós

Kiránduláson cca. 1995

Bírói kinevezés alkalmával 2005-ben. B-j: Jancsi, Laci, Mónika, Santiago, Pali és unokatestvére Marisol

Endre Laci és Monica otthona Buenos Airesben. 2020

ENDRE MÁRIA V. HEGYESHALMY-FISCHER ELEMÉRNÉ

Endre Mária (1924-2016), Hegyeshalmy-Fischer Elemérné, született Gödöllőn. Szülei Endre László IV. (1894-1946) és felsőalmási Fábry Karolina. Középiskoláit egy soproni leányintézetben végezte. Szülei szétvállása után anyjával él, a nyarakat Szentkúton, Endre nagyszüleinél tölti. Gyerekkorukban Zsiga bátyjával örökös kutya-macska viszonyban éltek, Zsiga állandóan bosszantotta és a copfjait rángatta. Édesapja Bábinak hívta, és mindenki a családban Babcinak ismerte és hívta. Legjobb barátnője a hasonlókorú unokatestvére Geréby Zsuzsi volt. Ez a meleg barátság haláláig elkísérte.

1944 őszén édesapjával együtt elmenekül az orosz megszállás elől. Először a nyugatmagyarországi (Kőszeg melletti) Velem községbe, a kiterjedt Endre család többi tagjával együtt, onnan Ausztriába, a Máriazell közeli Joesfbergbe, majd végül 1945 áprilisában a dél Bajorországi, Kochel közelében lévő kisfaluba Pessenbachba kerül. Ott özvegy nagyanyjával és Szidi nagynénjével él amíg el nem határozza, hogy mégis csak haza megy, egyedül maradt édesanyjához. Édesapját akkor már elfogták. A „nyugatosokat” hazaszállító vonatok marhavagonjainak egyikében érkezett haza édesanyjához valamikor 1946-ban, de már édesapja kivégzése után.

A menekülés borzalmai – néha tragikomédiái -, a szűkös, kegyetlen menekült élet, a gyötrelmes hazatérés, édesapja tragikus sorsa és halála mély hasadékot, traumát sőt meghasonulást hozhatott egy fiatal lány lelkében. Amikor hazament, megfogadta, hogy soha nem hagyja újra el hazáját, de ezt a fogadalmát is meg kellett szegnie, amikor fiatal férjét az elfogatás fenyegette és el kellett menekülniük Magyarországtól – megint, újra. Ausztria, majd Ausztrália. Egy új élet, egy új világ és múlt egy külön elrekeszelt dobozba került, amit csak nagyritkán és óvatosan lehetett kinyitni. A neve ezentúl Mária és nem Babci és ebben az új életben sem családjában, sem barátai között ez a név ismeretlen azaz non-grata volt. Zsuzsinak és nekem külön „engedélyünk” volt, hogy így szólítsuk.

1993-ban, amikor a Endre emlékművet állítottuk fel Szentkúton, hívtam, jöjjen ő is erre a nagy eseményre. Nem tudta magát rávenni, hogy abba a Szentkútba ami ma már egy más világ lerombolt szétzúllott állapóában van, lábát betegye. Ő úgy akart mindig is Szentkútra emlékezni mint ahogy arra gyerekkorából emlékezett. Később többször is járt Magyarországon, miután bátyja Zsiga hazaköltözött, de Szentkútra soha nem ment el. A doboz zárva maradt. (*Szappanos István*)

Babci és Geréby Zsuzsi

Zsiga és Babci, 1926

Zsiga és Babci, 1926

Babci Édesapjával Szentkúton, cca. 1938

Babci, Zsiga, Geréby Zsuzsi, nagyapjuk aranylakodalmán Szentkúton 1943-ban

Hegyeshalmy-Fischerné, Endre Mária visszaemlékezései:

...De megfogadtam, amikor a nyugatvonat marhavagonjából magyar földre tettem a lábam, hogy többet el nem hagyom a hazámat! De aztán jött Elemér, férjhezmenés, s alig kezdett zöldülni az őszi vetés, jött a kulákhajszó. Mivel Elemér már megismerte a Károlyi palota pincéjében az állam vendégségét: törött csontokkal és nappal aknát szedve, hát' nem csoda, hogy mikor éjjel 2-kor jött a hír, hogy ő is rajta van a másnapi listán, hát egy-egy hátizsákkal megint elindultunk az ismeretlenbe. Lägerélet poloskákkal, szomszédban jugó úti a feleségét, másik oldalról az ukrán fokhagymája együtt lengedezik a pelenkák illatával, de ugyanakkor fiatalok voltunk, s ez mégis még Európa volt. Aztán a hosszú hajóút tele reménnyel. A vonat órákon keresztül lakatlan mezőkön keresztül, itt-ott egy-egy házikóval, s nagy autóval. Éjjel minden nyelven síró gyerekek a hidegtől, pléhfalú barakkokban. Csomagot nem kapunk csak hét végére, hogy a vámósok túlórával duplazzák a keresetüket. Aztán Sydney, Elemér itt végre kertész munkát kap, ami sokkal jobb volt, mint utat törni ratata géppel a cityben. Az első befektetés egy rádió, a második egy matrac. Mert bár csak szoba-konyha a lakás, vendég mindig van. Takarítani járok, Elemér meg kertészkedni jár kerékpáron, egyik oldalon az ásóval, másik oldalon a gereblyével. Végre talál egy zöldség-kertészetet, amin van egy fészker. Se ablaka, 3e ajtaja. Két nagy tolókapuval kell lezárni és egy nagy rúddal lekampózni este, reggel, s ebből lett a bolt. Árulok is mindent, csak azt a csuda angol pénzrendszert kell megszokni. Van már mit csinálni hét napra. Van cukor és vérliszt zsákokban, aranyhal és kanári, krumpli és fagyalt.

Arra, is rájövök hogy könnyebb a nagykereskedőtől visszavásárolni Elemér zöldségét, mint arra várni, hogy eszébe jussak. Hajnalban a szabadban mosok, zöldséget szedek, varrók, öltöztetem a kicsiket, viszem őket iskolába; este főzés, leckefelmondás, összerogyás. Elemér is szorgos, és bár az első salátatermését elviszi az ár, a másodikat a jég, megy előre. De sok a befektetés, s minden fillér megy traktorra, öntözőcsőre, iskolára. Anyósom meg is poétázza: „Kopognak az ajtón, jön a végrehajtó; Nem talál itt semmit, hordja el a szűrit ...” Vasárnap két órára bezárom a boltot.

Akkor megyünk kirándulni, vagy barátok jönnek.

Nappal még az üzletben vagyok; este érkezik meg Anita. Tíz napos lustálkodás a kórházban. S aztán megy minden a régi kerékvágásban.

Aztán pincéző leszek, hogy tanulni járhasak komputerezést. Állást kapok, s élvezem, hogy megbecsülnek. Hazamegyek, hogy végre meglátogassam a hazámat Anitával. Aztán beüt a mennykő, a sok cigarettázó kollegától emphisémát kapok, fel kell mondani a dicsőséget.

Elemér 81-ben elveszti a látását, de nem adja fel a harcot és faze-kaskodni tanul a vakok intézetén keresztül. Azóta is ezzel tölti főleg idejét, s a főiskolán hagyja magát kényeztetni a sok nővel, akik kávéztatják, süteménnyel kínálják, sokszor hazahozzák; "európai gentleman" - mondják.

Hát így repültek az évek. A gyerekek felnőttek, és nem kívánhatnék jobb és gondosabb gyerekeket. Messze laknak, sajnos.

Anitáék északra a tenger közelében három órányira, három csemetével. Mind más, aranyos, és jól nevelt. Tim második elemista és már sub-perfect. Sokat szenved allergiával, de azért benne van az önkéntes kis élet-

mentők csapatában, a tengeren. S a 3 éves kis Samantha, fekete hajával s nagy kék szemével uralja a világot. Férje földmérnök, aki sokat van távol, így Anita nem dolgozik, ami meglátszik a gyerekek nevelésén.

Kingáék nyugatra 4 órányira kocsival; férje tanár, s ő egy kollégiumban felülvizsgáló pozícióban, amellé programoznak, és mellelte restaurálnak egy nagy öreg házat. A három kisfiú szép és okos, de rájuk férne egy kis rendbentartás. István délre van a havasokban, mint építészeti felügyelő, mióta Lisa otthagya egy teherautósofőrért, amit István igen megszenvedett. Nemzeti Parkoknál dolgozik. Most jött meg Új Guineából, ahol önkéntes munkával építettek 3 hétig. Trópusokból ment vissza a hóba. Még most is tovább képzi magát, ő is, mint mindhárom, és a vejek is, csak azon törnek a fejüket, hogy segítsenek. Tőlük van a TV, s jóformán minden vakációt nekik köszönhetünk. Sátoros ünnepeken mind itthon van s szorongunk. Most már könnyebb az elhelyezés, hogy hálósáokban is van pár gyerek. Hét év alatt hat unokával gyarapodtunk. Jó hogy közel vannak korban, ha nem is látják egymást sokszor. Húsvétkor mind nagy védősisakban követték Istvánt biciklin, triciklin, meg training bike-on. Alig látszottak ki a sisakok alól.

A Hegyeshalmy-Fischer család

Mária és Elemér

The Australian Connection

Our mother Maria was born on August 18, 1924. She grew up in Gödöllő where her father was involved in local government politics eventually becoming a high official in the Interior Ministry. After her parents separated in the mid 30's, she went away to boarding school in Sopron and spent her school holidays at her grandparents' property at Szentkút. After the divorce of her parents in 1944, she lived with her mother in Budapest. When the bombing became so fierce and with the approach of the Russian front, she was sent with her relatives to Velem near Kőszeg. In November of 1944, at the start of the Russian invasion of Hungary, they fled to Josefsberg, a small village in Austria. Here, Maria and her cousin Zsuzsa had the task of skiing into town to get supplies. In April 1945, with the advancing Russian front, they continued further west to Pessenbach, near Kochel in Bavaria. until the American army arrived. This created the opportunity for Maria and Zsuzsa to have their first paid job, serving coffee in the American Mess. In December 1946, upon receiving a message from the Red Cross that her mother Panci was still alive, she returned to a very ruined Budapest.

Having met Elemér Hegyeshalmy-Fischer at a party in Budapest, they became engaged in December 1947 and married in June 1948. They lived at his property Györgyháza until being forced to flee Hungary in February 1949, after Elemér's foreman warned him at 2am one morning, that his name was on the following day's Kulak list for owning more than 10 acres of land, and that he was about to be taken off to a labour camp. With one backpack between them, they took several train trips, hiked along the snowy wood-cutters trails through forests to avoid capture, crawled under the border towers and arrived in Vienna where they lived with friends until being settled at the International Refugee Organisation Camp in Brégenz, Austria. Steven was born in November 1949 and they lived in Bregenz for nearly two years, doing the rounds of the embassies until they were accepted by the Australian government.

They sailed from Nordenham, Bremerhaven in Germany on the Norwegian cargo ship MS Skaubryn on May 23, 1951 arriving in Melbourne, Australia on 25 June 1951. As refugees they were sent to the Bonegilla Refugee Camp near Albury. The camp comprised a series of tin ex-army huts, far from any city, surrounded by paddocks, golden wattles and gum trees. Here they were

introduced to Australian food such as porridge and mutton. They were fortunate to meet friends from Hungary who helped them find work and housing in Neutral Bay in Sydney where Elemér worked as a gardener for the North Sydney Council as part of his refugee contract with the government. After 6 months Elemér found work as a gardener, at Talgai in Burradoo, 120 km from Sydney. The attraction of this job offer was that it came with accommodation, a scarcity in Australia at this time. It was a small one room house on the property where Kinga was born. From here they moved to a large rural property Retford Park in Bowral owned by Sir Sam Horden owner of large Department Stores in Sydney. Maria and Elemér rode their bikes the 3 kilometres into town for supplies and to attend church. This was a happy place where they had a cow, poultry and a large vegetable garden, and where many people from Sydney came to stay with the family for holidays and occasionally to convalesce.

After 6 years, they yearned independence and bought a garden nursery shop and dilapidated cottage in Mittagong. Maria lived alone weekdays for 3 months to run the shop, whilst Ilonka neni, Elemér's mother, minded the children. They then lovingly restored the house whilst Elemér started his market garden business in Mittagong. Maria was a proud independent and resilient woman who never wanted to be a burden on anyone. She worked hard all her life: at Retford Park, cooking and cleaning when the owners come to stay at their property; managing the Garden Shop and then a delicatessen. She supplemented this by cooking for 2 families. She trained herself in business administration and managed the offices for Beaumont's Quarry and Moxom's Engineering company. Whilst working here, she travelled the 2-hour trip to Wollongong on Tuesday and Thursday nights to learn computer programming. Hence, she was a pioneer in computing at that time when most people did not even know off a computer. She returned to Hungary for the first time in 1975 with Anita and upon retirement in 1981, she travelled with Elemér to Hungary, where Elemér sought new laser technology for his sudden failing eyesight. She again travelled to Hungary in 1983 for her 60 year school reunion in Sopron.

Her greatest love was cooking, entertaining and tending the garden Elemér had created at their new home in Bowral after he died in 2002. Maria lived independently in her home until she died on March 16, 2016

At Mittagong in 1962

Mária and Elemér

Christmas 1991

STEVEN FISCHER

Steven Hegyeshalmy Fischer

Management. He spent many years as a Project Manager with National Parks on the South Coast National Parks and the Kosciuszko National Parks, and the Sydney Olympics. He set up his own consulting company specialising in Fire Management Systems for commercial buildings. He built a passive solar house on an acreage on part of dad's old farm and now enjoys photography and driving the outback.

Steven (István) was born at the refugee camp in Bregenz, Austria on November 10, 1949. After finishing school in Mittagong and Bowral, he went to university in Canberra and then travelled and worked around Australia spending several years in Dampier with Hammersley Iron. He was married to Lisa whom he met sailing in the Sydney to Hobart Yacht Race. After returning to Bowral, he became a builder then completed further tertiary education ending up with a Master's Degree in Project

THE MACPHERSONS

Kinga was born on May 23, 1953, at Talgai in Burradoo. She and Steven spent the next 6 years at Retford Park where they enjoyed the run of the property with the other farm worker's children. After school, she went to College and university at Wollongong before starting a teaching career in Broken Hill. From 1973, travelling the world and meeting relatives for the first time, became a large part of her life. She moved to Bathurst where she mentored teenagers with hearing impairments, moved to TAFE managing an adult literacy and workplace literacy section, then worked in the not for profit sector training volunteers and providing governance support to community service organisations. She married **Russell Macpherson** in May 1986 and raised Angus (1987) Dougal (1988) and Sam (1991). Apart from renovating houses, travelling once again became a focus. After working short stints in Tonga and Tuvalu, the family worked on volunteer housebuilding projects in Cambodia. Angus now lives in Cairns and works in Western Australia as a rope access technician. Dougal works in water and exploratory drilling in Queensland and NSW and Sam is a teacher in Bathurst. He married Zoey in October 2019 and are expecting their first child in November.

Angus, Dougal, Sam MacPherson

The MacPherson family: Angus, Kinga, Sam, Zoey, Russell, Dougal

THE JUNGS

Anita was born in Mittagong on November 14, 1960. She spent her early years at the back of Maria's Garden Shop. In 1977, Anita lived for a year in Japan as a Rotary Exchange student. She loved living in Sydney where she went to Business College and worked in the TV industry. She moved to Avoca Beach where she married **Steve Jung**.

Timothy who was born in 1985, now lives and works in London in the finance sector, Daniel in 1988, is now a surveyor and married Dominique in 2018. Samantha was born in 1990. She completed

Steve Jung, Daniel Jung, Dominique Jung (Daniel's wife), Samantha Veneris (Jung), Poppy Veneris, Geoff Veneris, Anita Jung (H.Fischer), Tim Jung

Anita, Poppy and Steve

engineering at NSW University and now specialises in the water industry. She and her partner Geoff Veneris live in Temora with their daughter Poppy who was born in July 2019. Anita was heavily involved in volunteer work in her children's schools and the Avoca Beach Surf Life Saving Club before managing the books for numerous large companies on the Central Coast. She too loves to travel and took her family to Hungary in 2018.

* * *

One of the greatest difficulties was not having any extended family in Australia. Ilonka (Elemer's mother) emigrated in 1958 and Panci nagymama (Feri Karolyna) came to visit us for a year in 1968 and again in 1978. Endre Bandi and his family arrived in Australia from Papua New Guinea in the 1960's and his daughter Enikő and her family in the '70's. Later, Endre Loránt, his wife Leni and their son Zoltán, moved to Sydney.

An Endre family gathering on the occasion of mother's passing. March 25, 2016. Dr Endre Zoltan, Endre Gyöngyvér (daughter of Dr Endre András, now Mrs Robert Drummond), Hegyeshalmy-Fischer István, Andrea Hart (daughter of Endre Enikő), Endre Enikő (daughter of Dr Endre András, Mrs Desmond Hart), Nicholas Hart (son of Endre Enikő), Endre Ildikó (daughter of Dr Endre András, Mrs Leonardo Fortuna), Hegyeshalmy-Fischer Kinga (daughter of Mária, Mrs Russell MacPherson), Andrew Hart (son of Endre Enikő), Robert Drummond (husband of Endre Gyöngyvér), Hegyeshalmy-Fischer Anita (daughter of Mária, Mrs. Seven Jung).

Their success and achievements and being able to move forward in their aloneness, were grounded in the advice they were given in their early years in Australia “ Never compare with your previous life, if you want to settle here”.

Anita, István and Kinga

Despite their hard life, Maria and Elemer were ever grateful for living in and bringing up their children in Australia. Although we grew up speaking Hungarian at the dinner table, we did not get much practice as the nearest Hungarians were two and a half hours drive away. Hungarian family traditions were tantamount. Szentkúti Sunday lunches were replicated with visitors coming from Sydney and Canberra to enjoy Maria's cooking and country hospitality. We celebrated namesdays with special dinners, St Nicholas Day with our “I am sorry if I was naughty but this is what I want for Christmas” letters; celebrating Christmas Eve after the angels decorated the tree and most importantly remembering the family we had lost and those in far-off lands; the 3 minute excited phone calls to Hungary and reading the much awaited aerograms from Hungary, Argentina and the US. Memories abounded in other ways: the Herendi dinner set which only mum was allowed to wash and dry, the silverware and paintings smuggled out of Hungary by anyone who visited; photographs of family, of Szentkút and Györgyháza and her floral decorations she learnt from her grandmother in Szentkút.

Christmas Eve in Maria's garden

Maria's 90th birthday with Kinga, István and Anita

Kinga and Endre Jella in Buenos Aires, 2018

Endre Laci and Monica, Kinga and Russell in Buenos Aires, 2018

Endre Zoltán's daughter Eleanor, Endre Zoltán, and Kinga

A HEGYESHALMI-FISCHER CSALÁD

Moson vármegyéből származik, ahol Hegyeshalmon volt birtokos. Boldizsár 1680-ban kapott I. Lipóttól címerez nemeslevelet, mely a györmegyei levéltárban van letétbe helyezve és ugyanott hirdettetett ki 1886-ban. 1827-ben más családtagok igazolják nemességüket Moson vármegye nemesi bizonyítványával. Győr vármegyében a Bőnyhöz tartozó Sós-kütere és Györgyháza pusztákon volt birtokos és ma is az. Tagjai közül a múlt század első felében György több vármegye táblabírája Kálmán († 1903) budapesti ügyvéd, II. Kálmán előbb belügymin. s.-fogalmazó, majd főispáni titkár, jelenleg m. tb. aljegyző és földbirtokos. Elemér, jelenleg m. kir. iparfelügyelő. Sándor, jelenleg orszgy. képviselő. Gyula, győri kir. ügyész. (kb. 1930)

[\(https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Borovszky-borovszky-samu-magyarorszag-varmegyei-es-varosai-1/gyor-varmegye-A041/gyor-varmegye-nemes-csaladai-irta-reiszig-edc-dr-AE08/csaladok-AE43/fischer-hegyeshalmi-AEA1/\)](https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Borovszky-borovszky-samu-magyarorszag-varmegyei-es-varosai-1/gyor-varmegye-A041/gyor-varmegye-nemes-csaladai-irta-reiszig-edc-dr-AE08/csaladok-AE43/fischer-hegyeshalmi-AEA1/)

A hegyeshalmi Fischer család régi tőzsgyökeres magyar nemesi család. Már az 1400-as években említés van róluk és a család tagjai sok magasrangú pozíciót töltöttek be. Az évek során és a modern idők névmagyarosítási igényei miatt a családi név sok változatú formában jelentkezik: Hegyeshalmy-Fischer, hegyeshalmi Fischer, hegyeshalmi Györgyházy, hegyeshalmi Halászy, vagy csupán Hegyeshalmy, vagy Fischer.

Hegyeshalmy-Fischer István emlékezése:

Nagyanyánk neve paloczi Horváth Ilona volt. Ő 1886 november 24.-én született Örkényen. 1956-ban kivándorolt Dániába és onnan Ausztráliába és 1967 július 8.-án Wollongong városában halt meg. Férje hegyeshalmi Fischer Elemér (1874-1921) volt. Három gyermekük volt, István (1910-1943), Tamás (1912-2002) és a mi édesapánk Elemér (1914-2002).

Apánk, **Hegyeshalmy-Fischer Elemér** gyakran emlegette, hogy milyen fordulatok vannak az életben. Ez az ő helyzetében nagyon is úgy volt mert a vidéki Örkényben nőtt fel, közgazdaságtant tanult és a környék termelési programját irányította. Mindamellet családja örkényi birtokát is vezette a háborús idők alatt, és szintén nagynénje birtokát Bonyrépalapán 1949-ig.

Apánk Elemér, 1951-ben Ausztráliába érkezve, ismét talpra esett mivel ő és édesanyánk, Maria, megint agrikulúrai tevékenységben vettek részt. Először is Sydney Városi Tanácsa keretén belül kertészeti tevékenységgel, majd Bowral városában mint egy hatalmas vállalkozás főkertésze. Mivel függetlenségét nagyon értékelte, Mittagong városába költözött ahol nem csak egy öreg házat, de földet is vásárolt a sydney-i piacra való zöldség termelése céljából. Egy jelentékeny szerződése is volt egy konzervgyártó céggel ahová nagy mennyiségű zellert szállított. Mindeközben anyánk egy faiskolának volt a tulajdonosa. Az utóbbi években apánk Elemér visszatért a tájkertészethez és húsz tehenet is tartott, nevelt, a mezőkön.

Apánk erősen hitt abban, hogy a tudást fejleszteni kell. Egyike élményeinek az volt, hogy 1976-ban az én hátizsákomat kölcsönözve a Himalája hegyeibe utazott egy tanulmányútra, a kamélia és a rododendron őshazájába. Darjeelingbe, Sikkimbe és Kashmirba is ellátogatott a Mogul kertek tanulmányozására, és Iránba a híres rozsa kerteket meglátogatni.

Neki a tanulás és a tanulmányozás erős pontja volt. Kezébe vette nagyszülei ambícióját abban, hogy egy iskolát teremtsen fiatalabb emberek részére ami által lehetőséget tudott adni nekik a legjobb metódus elsajátítására a föld kezelésével kapcsolatban. Ő sok fiatal embert tanított termelő- és tájkertészetre. Az elmélete az volt, ha bármit is csinál az ember, neki és a föld között összhangnak kell lennie a környék egyéniségével, az évszakkal, a nappal és az árnyékkal. Időt kell venni és mindent

megfigyelni. Együtt kell működni a földrajzi tengerszint feletti magassággal, a vidék kontúrájával és a csapadék mennyiségével.

Ő azt mondta: „Egy kert kezelése az művészet, változhat a divattal, de örökké gyönyörű marad – rajta az alkotójának pecsétjével.” Ezért voltak az általa tervezett munkák és alkotások felölelve, keresettek és rengeteg kitüntetéssel bizonyítva.

Sajnos 1981-ben apánk elvezette szeme világának 85 százalékát. Mindannak dacára, erőt kerítve, továbbra is folytatta tevékenységeit és meg több szép kertet létesített. Idejét nem akarta vesztegetni és így, halála előtt, kerámia alkotással is foglalkozott. 2002 év februárban halt meg hosszabb szenvedés után. Sok általa készített edény díszíti kertjeinket. Édesanyánk, Maria, 2016 év márciusában halálozott el.

Szüleink három gyermekkel voltak megáldva, István (Szül. 1949-ben) mittágongi lakos, Kinga (szül. 1953-ban) bathursti lakos és Anita (szül. 1960-ban) ávocai lakos. Kinga férjé Russell Macpherson. Három gyermekük van, Angus (szül. 1987-ben), Dougal (szül. 1988-ban) és Sam (szül. 1991-ben.) Anita férjé Steven Jung. Három gyermekük van Timothy (szül. 1985-ben), Daniel (szül.- 1988-ben) és Samantha (szül.- 1990-ben)

Özvegy hegyeshalmi FISCHER KÁLMÁNNÉ szül. nádosai Nádasy Hermina a maga, valamint gyermekei: Kálmán, Olga férj. győri Kautz Gyuláné, Elemér; unokahuga: Stefánia; veje: győri Kautz Gyula nevében is fájdalomtól megtört szívvel jelenti felejthetetlen férje, atyjuk, nagybátyja, illetőleg apósának

hegyeshalmi FISCHER KÁLMÁN
Győrmegyei nagybirtokos, (örvényhatósági bizottsági tagnak)

Niklán (Somogymegye) folyó hó 18-án délután 6 órakor, rövid szenvedés után, élete 64-ik, boldog házasságának 32-ik évében történt elhunytát.

A megboldogultnak hült teteme Örkényben (Győrmegye) f. hó 21-ik napján délelőtt 10 órakor fog az ágost. hitv. evang. egyház szertartásai szerint a családi sírboltban örök nyugalomra helyeztetni.

Győr, 1903. július hó 19.

Áldás és béke hamvaira!

„ARRABONA” első győri temetk. váll. Nitsmann József, Győr.

Fischer Györgyné született Fischer Zsuzsánna, ugy gyermekei: **István, János** és neje született Halász Józsa, **Kálmán**, szomorodott szívvel jelentik, szeretett férjének, atyjuknak és ínjának

HEGYESHALMI FISCHER GYÖRGYnek

élete 67-ik évében folyó hó 9-én este fél tíz órakor végelgyengülés következtében Györgyházán történt gyászos kimúltát.
A boldogultnak hűlt tetemei e hó 12-én d. u. 2 órakor az ágostai hitvallás szertartása szerint a györmegyei örökényi sírkertben fognak **eltemetvél.**

BÉKE HAMVAIRA!

Györgyházán, 1871. január hó 9-én.

Hegyeshalmi GYÖRGYHÁZY JÁNOS, neje hegyeshalmi HALÁSZY JÓZSA, gyermekeik GYÖRGY és ILONA, — hegyeshalmi FISCHER KÁLMÁN, neje nádosi NÁDOSY HERMINA, gyermekeik KÁLMÁN, OLGA, ELEMÉR, hegyeshalmi FISCHER STEFÁNIA fájdalomtól megtört szívvel jelentik forrón szeretett anyjuk, napuk és öreganyjuk

özvegy hegyeshalmi FISCHER GYÖRGYNÉ

született hegyeshalmi Fischer Zsuzsánnának

élete 85-ik évében, 1899. augusztus hó 13-án végelgyengülésben történt gyászos elhunytát.
 A gyászima Győrött, folyó hó 16-án délután 2 órakor a vásártéri 20-ik számú házban az ág. hitv. evang. egyház szertartása szerint lesz megtartva, — a boldogult hűlt teteme pedig ugyanaznap délután 5 órakor az örökényi családi sírboltban fog örök nyugalomra tétetni.

Győr, 1899. augusztus hó 14-én.

Áldás és béke hamvaira!

Özv. **Hegyeshalmi Fischer Elemérné** született **Pálóczi Horváth Ilona** és gyermekei: **István, Tamás** és **Elemér** a maguk, valamint az alulírottak és az összes rokonság nevében is fájdalomtól megtört szívvel, de az Ur akaratában való megnyugvással tudatják, hogy a legjobb férj, apa, fiu, testvér és rokon

Hegyeshalmi FISCHER ELEMÉR

ny. műszaki főtanácsos

Budapesten, folyó évi szeptember hó 16-án, 41 éves korában és legboldogabb házasságának 12-ik évében elhunyt.

A megboldogult földi maradványai szeptember hó 18-án, vasárnap délután 4 órakor fognak **a györmegyei Örkény községben** az ág. evang. egyház szertartásai szerint megáldatni és az ottani családi sírboltban örök nyugalomra helyezni.

Budapest, 1921. szeptember 17-én.

Áldás és béke lengjen porai felett!

Özv. **Hegyeshalmi Fischer Kálmánné** született **Nádosi Nádasy Hermin** az elhunyt édesanyja.
Hegyeshalmi Fischer Kálmán, **Kautz Gyuláné** született **Hegyeshalmi Fischer Olga** testvérei.
Hegyeshalmi Fischer Stefánia unokanővére.
Pálóczi Horváth István apósa.

Katona Gyuláné Pálóczi Horváth Jolán, Hoffer Lászlóné Pálóczi Horváth Irén, Szőke Lajosné Pálóczi Horváth Zsuzsanna, Görgey Ferencné Pálóczi Horváth Klára mély megrendüléssel tudatják, hogy nagyon szeretett nővérük

özv. Fischer Elemérné

született Pálóczi Horváth Ilonka

családjának szentelt életének 81-ik évében, Magyarországra való indulása előtt két nappal, július 8-án, az ausztráliai Wollongongban váratlanul meghalt.

Lelki üdvéért augusztus 7-én, hétfőn du. 6 órakor az Egyetem téri templomban gyászmisét mondatunk.

Budapest, 1967.

EMLEKÉT SZERETETTEL ŐRIZZÜK!

Üzveggy Hegyeshalmi Fischer Elemérné sz. Pálóczi Horváth Ilona, Zádorfalvi és Berkeszi Katona Gyuláné sz. Pálóczi Horváth Jolán, Hoffer Lászlóné sz. Pálóczi Horváth Irén, Szentkirályszabadjai Szőke Lajosné sz. Pálóczi Horváth Zsuzsanna, Görgei és Toporczy Görgey Ferencné sz. Pálóczi Horváth Klára fájdalomtól megfört szívvel, de Isten akaratában megnyugodva jelenítjük, hogy forrón szeretett édesanyánk, apósunk, nagyatyánk, testvérünk és nagybátyánk

PÁLÓCZI HORVÁTH ISTVÁN

nagybirtokos, a II. osztályú polgári érdemkereszt tulajdonosa, felsőházi tag, m. kir. gazdasági főtanácsos, a Dunamelléki ref. egyházkerület tanácsbírája, Pestvármegye törvényhatósági bizottságának örökös tagja, az örkényi református egyház főgondnoka, az örkényi római katolikus egyház legyura. Örkény község díszpolgára stb.

hosszú, súlyos szenvedés után, élete 78-ik évében, május hó 31-én csendesen elhunyt. Egész életét, minden Istentől nyert tehetségét, erejét és tudását hazájának, egyházának és családjának szentelte. Faluja népének őnzetlen szellemű vezére, minden ügyében igaz és jóságos pártfogója volt. Olthatatlan vágyának teljesedését: szerencsétlen hazánk feltámasztását és nemzetünk szebb jövőjét nem érthette meg.

Földi maradványait június hó 3-án, hétfőn délután 4 órakor fogjuk az örkényi református templomból a családi sírboltba örök nyugalomra helyezni.

Az Úr legyen ingatmas bírása nemes és tiszta lelkeknek.

Örkény, 1935. június hó 1.

„*Ama nemes harcot megharcoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam.*“ Pál II. Tim. 4. 7.

Pálóczi Horváth Lajos és neje sz. Nagybanai Herthy Erzsébet testvére és sógornője.

Zádorfalvi és Berkeszi Katona Gyula

Hoffer László
Jankovich László dr.
Szentkirályszabadjai Szőke Lajos
Görgei és Toporczy Görgey Ferencz
veje.

Tomkaházi Tomka Emil
unokaveje.

Pálóczi Horváth Zoltán

Pálóczi Horváth Gábor
Kisjezsi Erdőhegyi Ferenczné
sz. Pálóczi Horváth Sarolta

Pálóczi Horváth Anna
unokaöccse és unokahúga.

Pálóczi Horváth Lajos

Delhai Petrovay Györgyné
sz. Fekesházi Fekesházy Margit
Fekesházi Fekesházy József
Mezőcsáti Márk Gyuláné
sz. Fekesházi Fekesházy Terézia

unokaöccse és unokahúga.

Hegyeshalmi Hegyeshalmi István,

Tamács és Elemér
Tomkaházi Tomka Emliné
sz. Katona Sarolta
Katona Gyula és Edu
Hoffer László és Miklós
Jankovich János
Szőke Endre
unokái.

Pálóczi Horváth István és gyermekei: Ilona, férj: hegyeshalmi Fischer Elemérné, férjével és gyermekeikkel Pistával és Tamással; Jolán, férj: zádorfalvi és berkeszi Katona Gyuláné, férjével és gyermekeikkel Sárkával és Gyulával; Irén, Sári, Zsuzsika és Klárka, szívüknek mély bánatával tudatjuk az összes rokonság nevében is, hogy forrón szeretett feleségem, a szeretetben kiapadhatatlan édesanyánk, illetőleg rokonunk

pálóczi HORVÁTH ISTVÁNNÉ

született KATONA ILONA

nagy szenvedések után 81-ik életévében és boldog házasságának 28-ik évében a parkersdorfi szanatoriumban 1913. augusztus hó 12-én délután 1/2 órakor az Úrban csendesen elhunyt s szeretettel teljes lelke általment a halálból az örök életre.

Leesett a mi fejünk koronája!

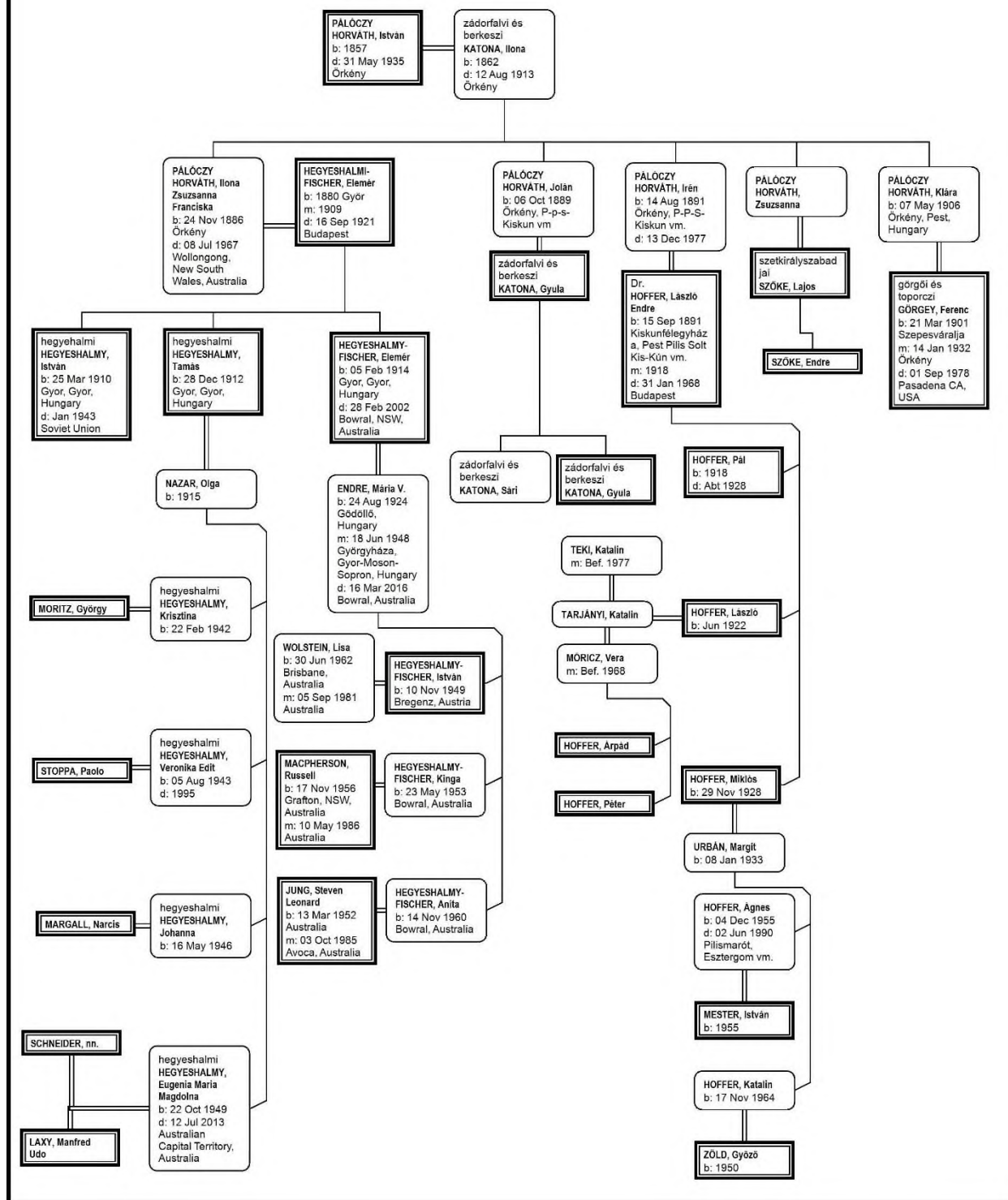
Szenvedésben és fájdalmakban megpróbált, de sok örömben is részesült, szeretetben pedig gazdag földi élete bezárult, azonban a családunkat beragyogó kedves szelleme élni fog mi közöttünk. Hűen, példásan töltötte be helyét mint hitvestárs, anya, rokon és mint népének gondviselője, bizonyítván egész életével, hogy „a szeretet soha el nem fogy“.

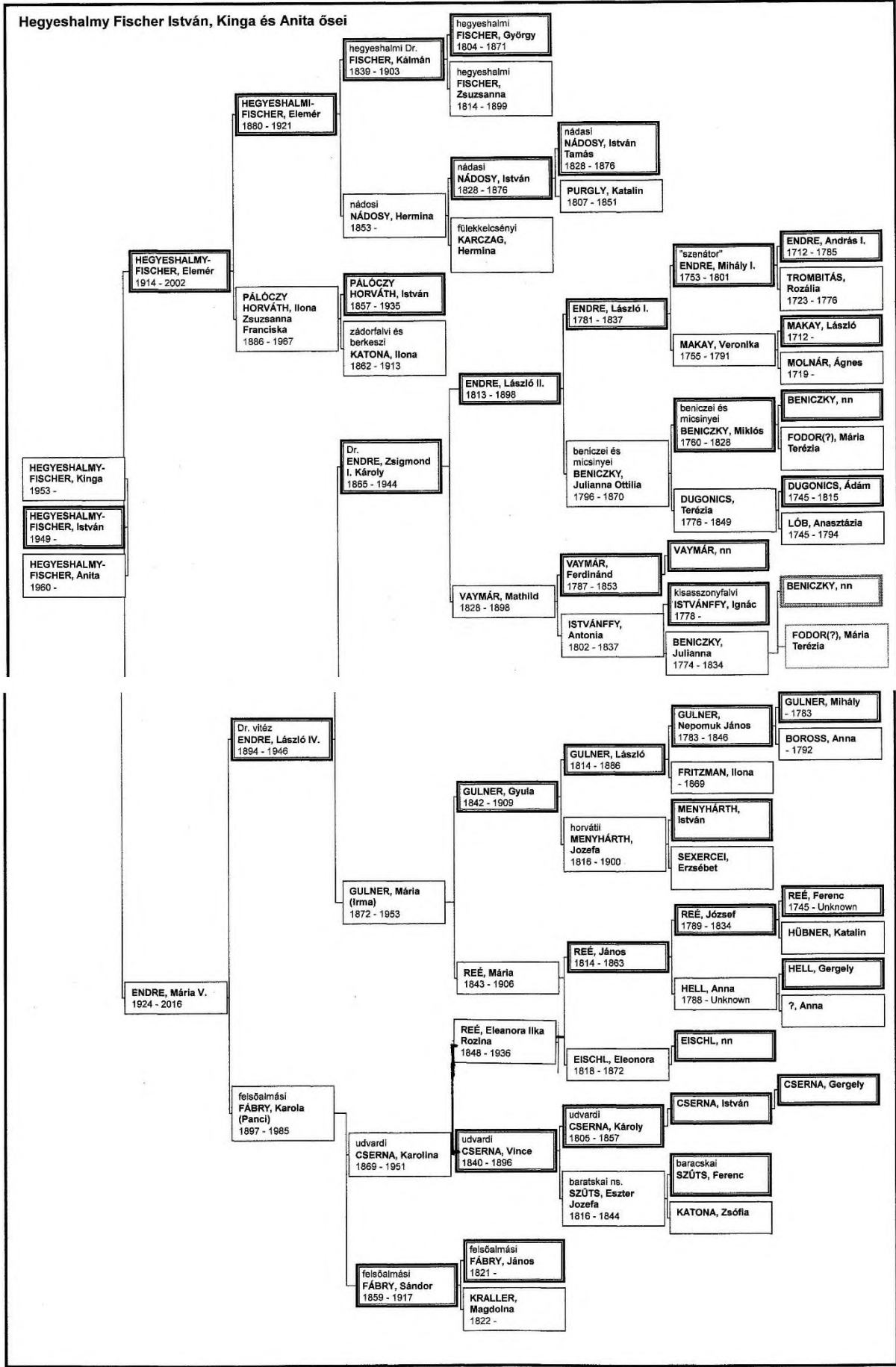
Földi porát a rom. kath. egyház szertartása szerint folyó hó 16-án, szombaton délután 4 órakor Örkényben fognak beszenteltetni és örök nyugalomra helyezni.

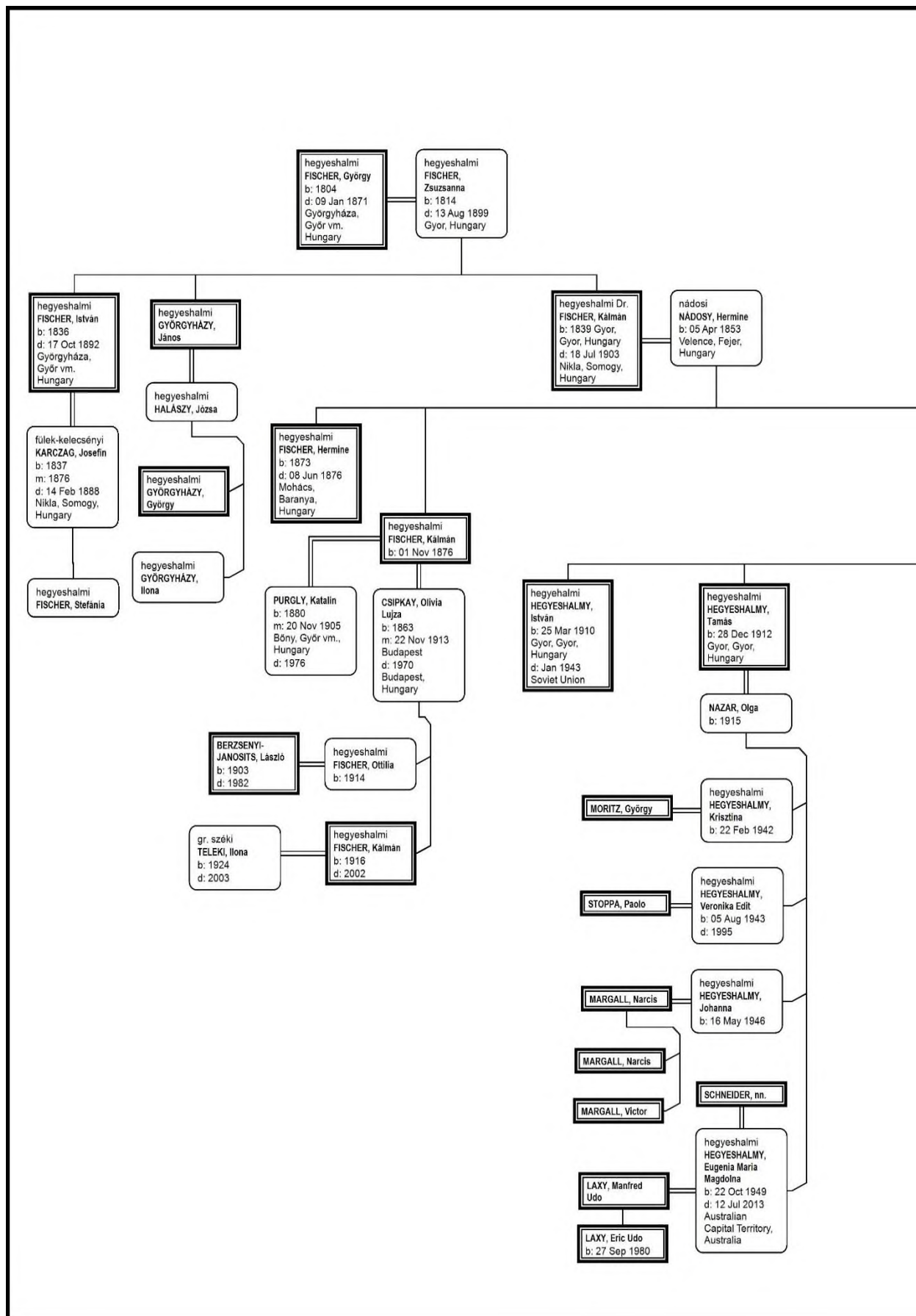
Örkény, 1913. augusztus hó 13-án.

ÖRÖK BEKE VÉDJE SIRI ÁLMAIT!

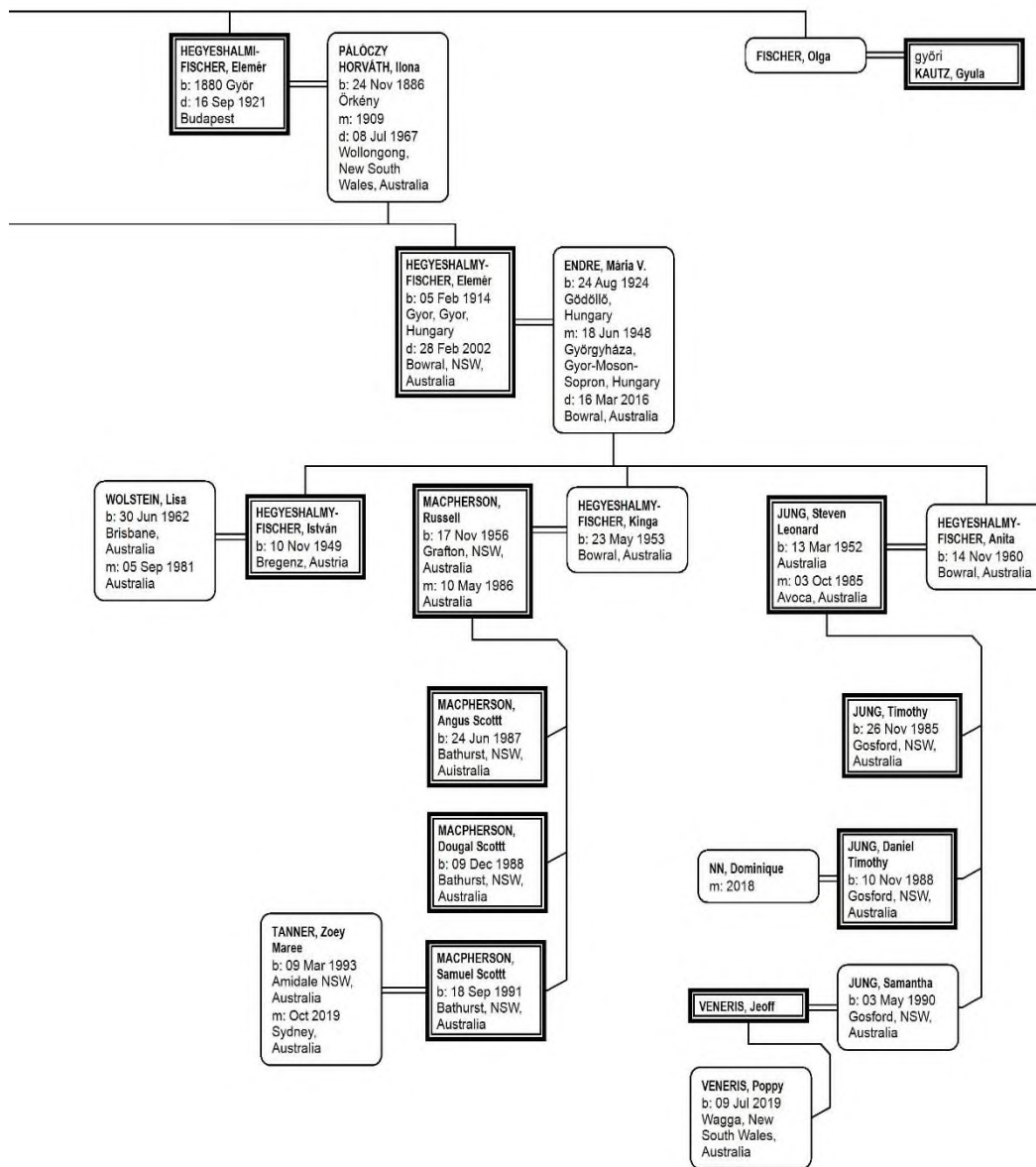
Pálóczy Horváth István leszármazottjai

hegyeshalmi Fischer György leszármazottjai

ENDRE ILONA I. GERÉBY IMRÉNÉ

Endre Ilona I. született Abonyban 1896 március 26.-án, majd később Kiskunfélegyházára kerül szüleivel. Fiatal koráról nincs adatom. Iskolás éveit a budapesti Notre Dame de Sion apácák intézetében töltötte. Házasságot kötöttek 1923 április 7-én, Szentkúton ötömösi Geréby Imrével.

Ötömösi Gerlby Imre III. Elek, József, Lőrinc (1890-1975) Eredeti nevén Gemsberger. Nagypapa Gemsberger Pál I. kapja nemességet 1842-ben címerrel és az ötömösi előnévvel és Geréby névvel, úgymint jelentős birtokkal ötömösön. Imre az érettségi letétele után bevonult huszáronként és idővel a Székely huszárezrednél szolgált. 1912-ben Kassán végzi a jogot. Kinevezést kap tartalékos huszár hadnagyként. 1913-ban Bia (mai Biatorbágy) községben kap állást a főszolgabíró mel-

lett. 1914-ben katonai szolgálatra behívják a váci 1. Huszárezredbe. Hamarosan az orosz frontra kerül. Majd orosz hadifogságba esik. Szibériában tölt több évet, még végre 1919-ben sikeres kiszökés és hosszú viszontagságok után hazakerül. A húszas években a családi birtokon Peszér Adacson gazdálkodik. 1923 ápr 7-én elveszi feleségül Endre Ionát. Esküvőjük Endre Zsigmond szentkúti kúriájában. Később a Baranya megyei Mágocson (Györgyi puszta) kap földbirtok béreltet és a család oda költözik. Itt születik meg három gyermekük, Zsuzsi (1924), Pali (1925), és Jancsi (1927). A harmincas évek eleje gazdasági csődkorszak volt, gazdálkodásból megélni nagyon nehéz. Tönkremegy. Elfogad főjegyzői állást Tószegen 1932-ben, majd megválasztják főszolgabírónak Rákoskeresztúron 1939-ben, majd 1943-ban Aszódon főszolgabíró.

A család innen kényszerül menekülésre 1944 őszén, az orosz front közeledtével. Innen Csornába kerülnek és ott töltenek egy két hónapot, majd tovább menekülnek Ausztriába, ahol Josefsbegben csatlakoznak az Endre család többi tagjához. Pali fiuk önként jelentkezik Szent László hadosztályba és eltűnik a háború forgatagában, valószínű a bresloui nagy csatában hősi halált hal. A nagy Endre család Josefsbegből tovább menekül Németország felé, ahol a dél-bajorországi Königsdorfban telepednek le

végleg, ahol a háború utáni éveket töltik amíg a kivándorlás lehetősége meg nem nyílik. A Geréby család 1951-ben kivándorol az USA-ba. A szülők Versényiné Zsuzsa lányukkal New York városában telepednek le, ahol Ilonka 1966-ban hal meg. Jancsi fiuk családjával Clevelandban telepedik le és ott alapít 6 gyermekes nagy családot. Imre nagypapa fele-fele idejét tölti New Yorkban és Clevelandban, ahol 1975-ben hal meg.

Esküvő Szentkúton, 1923

Németországban 1949 körül

Figure 1 Ötömösi Geréby Imre és Endre Ilona esküvője Szentkúton, 1923 április 7.-én. A fiatal pártól jobbra dr. Endre Zsigmond I. és felesége Gulner Irma, örömszülők, előttük akkor még egyedüli unokáik vitéz dr. Endre László gyerekei Mária és Zsigmond II.

Felső és bal alsó kép: Königsdorfbán 1947 körül. B-j: Geréby Jancsi, Gerébyné Endre Ilonka, özv. Endre Zsigmondné, Geréby Imre, Geréby Zsuzsi

A Geréby házaspár Königsdorfbán cca. 1948

Anekdóták a zárkózott, életbölc, mély humorú Imre bácsiról, aki semmiképpen nem tudott behelyezkedni a modern világba:

- Jancsi fia egyszer bevitte az üzemébe ahol éppen az általa tervezett orvosság csomagoló gép szaladt kipróbálás alatt, ami idegesen vibrálva rázta a tablettákat le egy szerpentines csövön bele az üvegbe. Imre bácsi csak nézte, nézte majd megszólalt: „Nahát, ilyen nagy marhaság! És ezért még Neked fizetnek is! Hát nem lehetne ezt kézzel éppen olyan egyszerűen megcsinálni?”

- A családban szállóigévé vált mondása, amikor egy frissen vásárolt órája az egyik unokának másnapra elromlott: „Hát, semmi sem tart örökké!”

- Egy reggeli alkalmával az egyik unoka feketére égette a pirítóst, mire a másik: „add oda nagypapának, ő szereti az égett pirítóst.” (az öreg ismert volt arról, hogy reggelire sokszor égett pirítóst evett) Mire Imre bácsi: „Szereti a fene, de hát valakinek csak meg kell enni az égettet is.” Egy hosszú élet titkára végre fény derült.

Megérkeztünk Amerikába, 1951

**Gerébyné Ilonka, fiával Palival és édesanyjával
Szentkúton, 1944**

**B-j: Várday István, Várdayné Endre Etelka,
özv. Endre Zsigmondné, Geréby Imre, Endre
Szidónia, Gerébyné Endre Ilonka,
Rosenheim cca. 1950**

Rosenheimi lakásban Édsanyával, 1951

ÖTÖMÖSI GERÉBY ZSUZSANNA ÉS VERSÉNYI JENŐ CSALÁDJA

Geréby Zsuzsa 1949-ben ment férjhez **Versényi Jenő**hez Münchenben. Majd kivándorolnak New York-ba 1951-ben ahol Jenő civil-mérnöki állásban dolgozik – pár évet tölt Nigériában mint project manager. Agyvérzést kap 1993-ban és Zsuzsával NewYorkból Clevelanba költöznek lányuk Zsuzsa közelébe. Súlyosan legyöngült szellemi kapacitással még 12 évet él. 2005-ben hal meg Clevelandban. Zsuzsa e könyv írásakor 96 évesen él, gyenge egészségben.

-
- 1 GERÉBY, Zsuzsanna I. ötömösi, b: 04 Jul 1924 Budapest
+ VERSÉNYI, Jenő b: 18 Mar 1925 Budapest, m: 24 Sep 1949 München, d: 02 Jan 2005 Cleveland, OH, Foglalkozás: kultúr mérnök, Lakhely: Bet. 1951–1993 in New Yourk, NY; aft. 1993 in Cleveland, OH
- ...2 VERSÉNYI, Zsuzsanna (Mimi) Andrea b: 15 Jan 1951 München
+ SEITZ, William Dr., b: 12 Jan 1950 New York, m: 26 May 1972 New York, Foglalkozás: orvos, Lakhely: Cleveland (1988-)
-3 SEITZ, David b: 05 Aug 1980 New York, NY
+ KLARÉN, Alexandra m: 2006
-3 SEITZ, Eric b: 30 May 1983 New York, NY
-3 SEITZ, William b: 20 Jan 1986 New York, NY
+ WILLIAMS, Kate b: Oct 1986, m: 2011
-3 SEITZ, Elizabeth b: 22 Jul 1991 Cleveland OH
- ...2 VERSÉNYI, Judith Ilona b: 06 Feb 1954 New York
+ BENEDICT, Lee b: 09 May 1953 Big Flats, N.Y., m: 04 Apr 1981 New Youk
-3 BENEDICT, Kathrin b: 25 Sep 1983
-3 BENEDICT, Anna b: 24 Aug 1986
-3 BENEDICT, Christopher b: 01 Mar 1992
- ...2 VERSÉNYI, Katalin Maria b: 02 Jul 1956 New York
+ WILD, Phillip b: 25 May 1956 Iowa, m: 26 May 1981 New York
-3 WILD, Elizabeth b: 10 Jul 1986
-3 WILD, Sarah b: 19 Jun 1989

Versényi Jenő és
Geréby Zsuzsi
esküvője, München
1949

Versényiné Geréby Zsuzsi leányaival: b-j: Jutka, Zsuzsi
(Mimi), Kati úgy 1961 körül

Versényi Jutka, Zsuzsi, Kati

ÖTÖMÖSI GERÉBY JÁNOS ÉS GR. ERDÖDI PÁLFFY IRÉN CSALÁD

- 1 GERÉBY, János II. b: 30 Apr 1927 in Kiskunfélegyháza, P-P-S-Kiskun vm.
+ PÁLFFY, Irén Ludovika Erzsébet Antonia Pia b: 07 Dec 1924 in Dunakiliti, Moson vm., m: 18 Apr 1950 in München, Németország, d: 05 Jan 1967 in Cleveland, Ohio, USA
- ...2 GERÉBY, Zsuzsanna II. Mária b: 19 Jan 1951 in München, Németország
+ TOMASCHEK, László Sándor b: 15 May 1950 in Győr, Győr vm., m: 26 May 1973 in Cleveland OH
-3 TOMASCHEK, László b: 25 Sep 1979 in Buffalo, NY
+ PADILLA-CHARDI, Veronica b: Mexico, m: 09 Aug 2008 in Mexico City
-4 TOMASCHEK, Izabella Maria b: 05 Nov 2009 in Cleveland, OH
-4 TOMASCHEK, Lucia Maria b: 29 Mar 2012 in Cleveland, OH USA
-3 TOMASCHEK, Attila b: 20 May 1981 in Cleveland, OH
+ TOTH, Kati m: 27 Aug 2016
-4 TOMASCHEK, Emilia b: 09 Jan 2020
-3 TOMASCHEK, Endre b: 30 Mar 1985 in Cleveland, OH
+ DONAHUE, Evan m: 10 Aug 2013
-3 TOMASCHEK, István b: 26 Dec 1986 in Cleveland, OH
+ KOLLEK, Verus m: 04 Nov 2016
-4 TOMASCHEK, Vince b: 04 Jul 2019
- ..2 GERÉBY, Pál V. b: 27 Jun 1952 in Cleveland, Ohio, USA, d: 27 Mar 1970 in Kentucky, USA
- ..2 GERÉBY, John-Ann b: 06 Sep 1953 in Cleveland, OH
+ PÁSZTOR, József m: 1988 in Cleveland, OH
- ..2 GERÉBY, Charlotte b: 04 Mar 1955 in Cleveland, OH
+ GULDEN, Tamás b: 08 Mar 1952 in Cleveland, OH, m: 02 Aug 1975 in Cleveland, OH
-3 GULDEN, Ilona Margit b: 05 Jun 1979 in Cleveland, OH
+ SOLOMON, Sebastian b: 06 May 1981 in Lujzikalagor, Romania (Moldvai Csángó falu), m: 22 Nov 2008 in Wickliffe, Lake, Ohio, USA, Church wedding
-4 SOLOMON, Mária Irén b: 17 Jan 2010 in Cleveland, OH
-4 SOLOMON, András Mihály b: 08 Jun 2012 in Cleveland, OH USA
-4 SOLOMON, Kristóf Sebestyén b: 15 Aug 2014 in Cleveland, OH USA
-4 SOLOMON, Márk Tamás b: 15 Aug 2014 in Cleveland, OH USA
-4 SOLOMON, Gabriel Michael b: 13 Oct 2016 in Cleveland, OH
-3 GULDEN, Éva Sarolta b: 06 Apr 1981 in Cleveland, OH
+ BARABÁS, Robert b: 06 Feb 1981 in Tatabánya, Komárom-Esztergom vm., m: 18 May 2006 in Tata, Hungary
-4 BARABÁS, Anna Theresa b: 13 Mar 2008 in Cleveland, OH
-4 BARABÁS, László Robert b: 14 Sep 2009 in Cleveland, OH
-4 BARABÁS, David Robert b: 19 Jan 2012 in Cleveland, OH USA
-3 GULDEN, Irén Maria b: 13 Sep 1983 in Cleveland, OH
-3 GULDEN, Pál Tamás b: 07 Nov 1985 in Cleveland, OH
-3 GULDEN, Tamás János b: 31 Oct 1987 in Cleveland, OH
-3 GULDEN, János Mihály b: 02 Jan 1990 in Cleveland, OH
- ..2 GERÉBY, Clarissa b: 13 Sep 1956 in Cleveland OH
+ RAULINAITIS, Andrius b: 17 Sep 1952 in Cleveland, OH, m: 13 Aug 1988 in Cleveland, OH, d: 11 Mar 2002 in Walton Hills, OH
-3 RAULINAITIS, Alina b: 27 Oct 1990 in Cleveland, OH
+ GODBEY, Daniel m: 08 Oct 2016
-4 GODBEY, Gabrielle b: 23 Jul 2018 in Cleveland, OH USA
-3 RAULINAITIS, Livia b: 03 Aug 1993 in Cleveland, OH
+ TAYLOR, Ellie m: 05 Oct 2019 in Cleveland Ohio USA
-3 RAULINAITIS, Erik András b: 15 Jun 1995
-3 RAULINAITIS, Emma Inga b: 15 Jun 1995
- ..2 GERÉBY, Margaret b: 11 Jan 1958 in Cleveland, Ohio, USA
+ NÉMETHY, István b: 28 Jul 1956 in Cleveland, OH, m: 24 Jun 1978 in Cleveland, Ohio
-3 NÉMETHY, Julia Terese b: 22 May 1984 in Cleveland, OH
+ BARÁTH, Attila
-4 BARÁTH, Nora b: 24 Oct 2016
-4 BARÁTH, Attila b: 23 Dec 2017
-3 NÉMETHY, Sophie Lorraine b: 15 Mar 1986 in Cleveland, OH
-3 NÉMETHY, Stephen Paul b: 13 Nov 1987 in Cleveland, OH
-3 NÉMETHY, Eva Maria b: 06 Mar 1991 in Cleveland
- + HUMMEL, Aaron m: 02 Jan 2016
-4 HUMMEL, Jethro b: 30 Jul 2020
+ NEMES, Stefania b: 05 Apr 1932, m: 05 Nov 1977 in Cleveland, Ohio

Geréby János európai életének mozzanatai az Endre család történetének leírásában többször előtűnnek. Németországban a Starnbergersee melletti pollingi magyar táborban lelt rá jövendőbeli feleségére **Pálffy Irénre**, vagy ahogy akkor becézték Piroskára. Gróf erdődy Pálffy Fidél és Filipanics Irén leánya. Fidélt a kommunista népbíróság a Szálasi kormányban való részvétele miatt háborús bűnössé nyilvánította és halálra ítélte 1946-ban. Esküvőjük Münchenben

Geréby János lányaival 1975 körül.

Álló sor b-j: Gareth (1958-), Sári (1955-), Zsuzsi (1951-). Ülnek b-j: Klári (1956-), Hanna (1953.)
Hiányzik a 6 gyerek közül Pali, aki 1970-ben tragikus körülmények között meghalt.

volt 1950-ben. Hamarosan ők is kivándorolnak Amerikába és Cleveland, OH-ban telepednek le. Megszerzi mérnöki diplomáját és mint géptervező mérnök, majd manager dolgozik. Egy fia és 5 lánya születik, feleségét komoly szívbaj következtében fiatalon, 43 éves korában elveszti, majd 18 éves egyetlen fiát Palit is, egy autószerencsétlenség következtében. Másodszor is megnősül, elveszi özv. Vathy Józsefnét Nemes Stefániát. Öt lánya közül kettő kivételével mind magyar fiúhoz mentek feleségül akiknek gyerekei a clevelandi magyar közösségben, cserkészetben nevelkedtek, mind beszél, ír, olvas magyarul. Négy férjezett lányától 18 unoka született.

A nagy családi találkozó Gulden Palkó és Némethy Zsóka keresztelőjén 1986-ban. Álló sor b-j: Geréby János, Raulinaitis André, Némethyné Gareth, Pásztor József, Pásztorné Hanna, Tomeschekné Zsuzsi, karjában Tomaschek Bandika, Tomaschek Laci, előtte fiai Lacika és Attila, Guldené Sári, karjában Palkó, Gulden Tamás, előtte lánya Irén. Első sor b-j: Némethy Pisti, keze Juli lánya fején, Raulinaitisné Klári, előtte Gulden Évi és Ilona

Geréby János és gr. Pálffy Irén esküvője Munchenben 1950-ban,

Fiatall Geréby János II. (1927-)

Geréby Pál IV. (1925-1945)

János testvére, 20 éves korában hősi halált halt a II. világháborúban

A növekvő család Clevelandban, 1953. Az édesanya Palikával, apja Zsuzsival.

Geréby Pál V. (1952-1970)

János fia, 18 éves korában autószerencsétlenségben meghalt

A négy gyerek 1956-ban. B-j Zsuzsi, Sári, Hanna, Pali. Végül is jön még kettő, Klári és Garet a következő években. Összesen 6.

AZ ÖTÖMÖSI GERÉBY CSALÁD

Kivonat Geréby Imre III. (1890-1975) önéletrajzából.

A Gemsperger család a 18. század vége felé költözött be Magyarországra, amikor Mária Terézia a Duna-Tisza *közén* a török háborúk következtében néptelenné vált nagy területeket német telepesekkel benépesíteni akarta. Ugyanakkor őseinkkel együtt jöttek be Polimberger (később Pálmaffy), Gulner, Wekerle, Förster családok is. Régi hazájuk Felső Sziléziában volt, de hogy melyik vidéken, arra nézve nem maradt feljegyzés. Szóbeli hagyomány szerint Gemsperger István először Felső-Peszér pusztán próbált elhelyezkedni. Itt azonban csak rövid ideig tartózkodott valószínűleg ezért, mert az alacsony fekvésű, mocsaras talaj nem felelt meg akkori főfoglalkozásuknak, a juhtenyésztésnek.

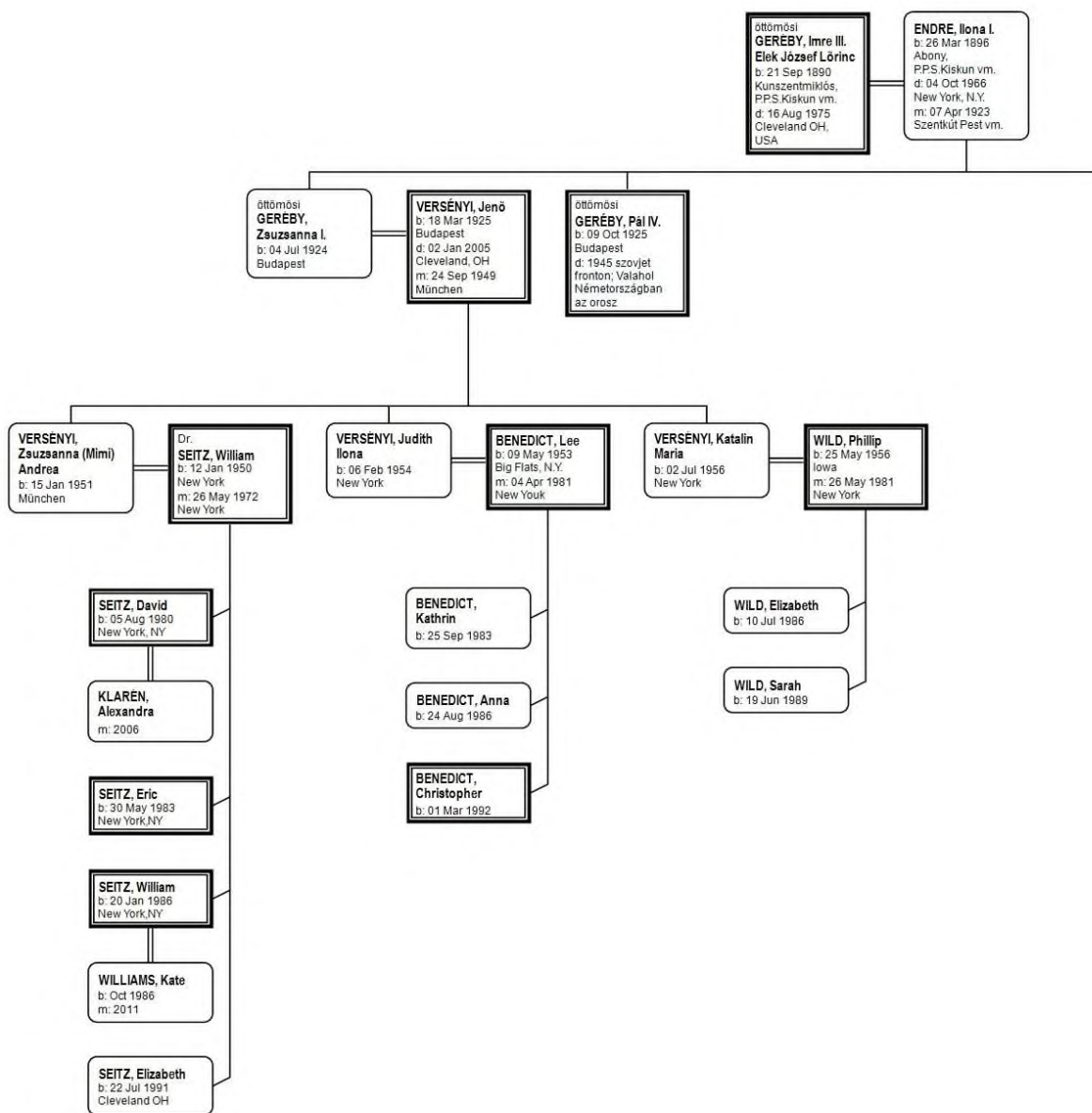
II. Gemsperger István már teljesen magyar volt, a családban egymásközött is magyarul beszéltek, tanúskodik erről naplója is, melynek egyik része Fáy Istvánné, szül. Geréby Katánál, a másik része pedig testvér Öcsémnél Jósokánál van. Nem volt alkalmam egyiket sem olvasni. Hallomásból tudom, hogy csak rövid gazdasági feljegyzéseke' tartalma 1830 - 65 évekből. Előkelő öszszeköttetései voltak, az akkori legelőkelőbb magyar családok jártak a házukhoz, mint Keglevich gróf, Eszterházy gróf stb. Felesége Heinrich Éve volt, a budapesti nagy vaskereskedő cég ugyanabból a családból származik. Házasságukból egy fiú, Pál és 5 leány született. Ezeknek nevét nem tudom, csak annyit tudok, hogy közülük egy Ötömösön, Bácskában Magyar Imre felesége lett. Később II. Gemsperger István Ürbön gazdálkodott. Adacs pedig Pál 1840.év táján meg is halt. Gemsperger Pálra igen nagy vagyon maradt. Az adacsi 10,000 holdas bérleten kívül, a Nagykunsgba Bábocán, Fehérmegyében, Cecén és Bácskában, Ötömösön is volt földbirtoka mintegy 8000 hold terjedelemben. Azonkívül igen nagy jószágállomány. A birkatenyésztésen kívül a lótenyésztést is igen magas fokra emelte. Az adacsi ménes híres volt. Néhány lőtörzs emléke is fennmaradt, melyek- már 1785-ben Adacsra költözés alkalmával is a család tulajdonában voltak. Ezek voltak Bobák, Jámbor, Bábí.

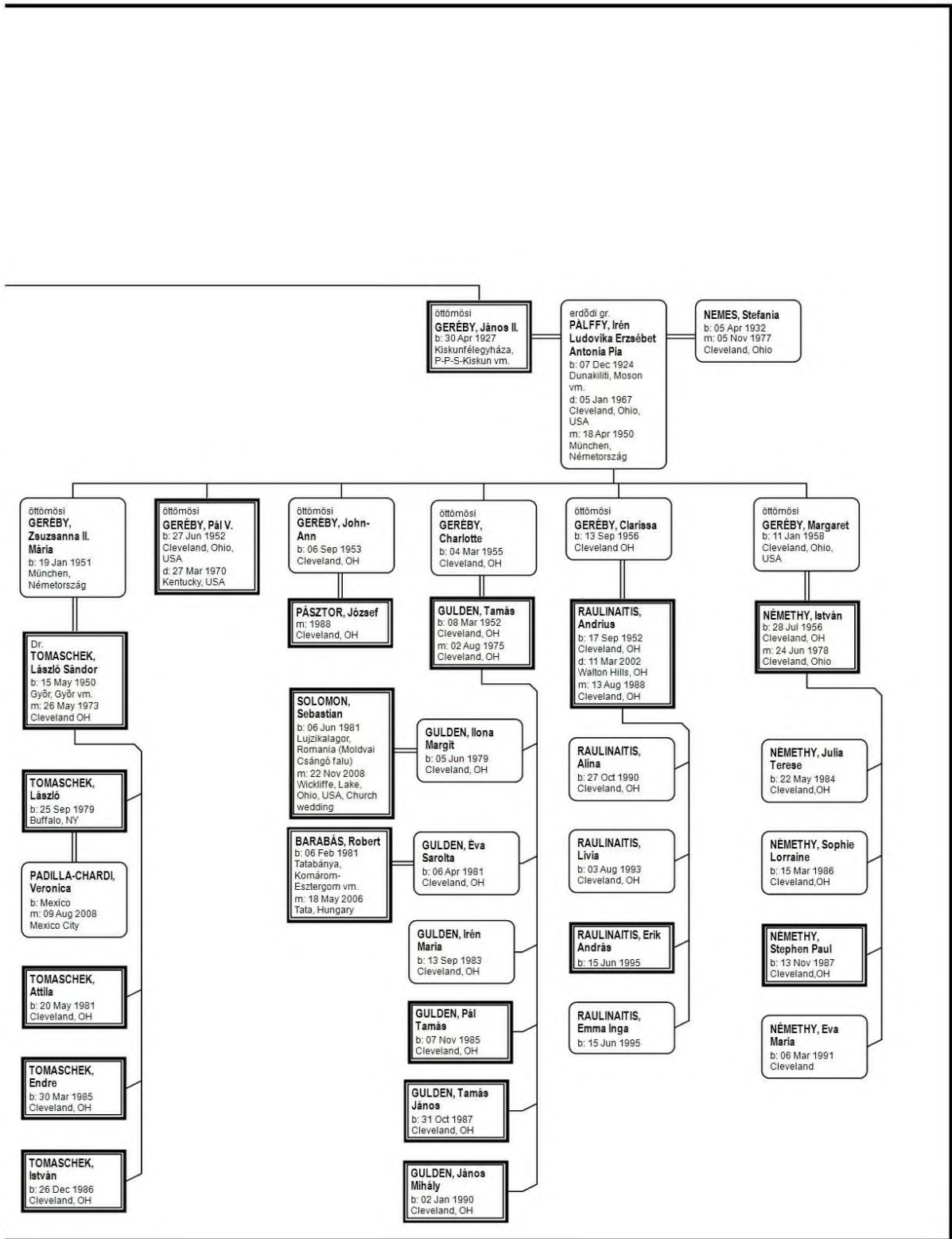
Szépapám, Geréby Pál I. (1799-1854) fiatal koráról nincsenek emlékeink. Felesége Pálmaffy Mária volt, annak a Polinberger Fülöpnek az unokája, aki a Gremperger családdal együtt Jött Magyarországra. A tassi határban Szent Tamás pusztán gazdálkodott. Szépapám családjával Adacson lakott. Akkor még a lakásuk, az öreg ház kicsi volt, mindössze 3 szobából állt, többi 5 szobát később építették hozzá. Alacsony gerendás vályog épület volt. Nem is tudom, hogy azt a sok vendéget, akik ott megfordultak, hová tudták tenni. Híresek voltak az adacsi agarászatok, de azonkívül is ritkán volt vendég nélkül e ház. A család is nagy volt. Szépapámnak 4 fia és 2 lánya Volt.

A születési idejüket nem tudom, csak nagyapámét, Geréby Imre I., aki 1843 májusban született. Ő volt a legfiatalabb. Legidősebb volt Mária. Csodálatos élete volt. Férjhez ment Szili nevű dunántúli úriemberhez. Mikor özvegy maradt, újból férjhez ment Laboda Jóska nevű juhászhoz. Lett belőle paraszt asszony- Unokái még most is élnek Izsákon és környékén mint kigazdák. László, kinek felesége Papp Amália volt, anyai nagyanyám húga. Gyermekük István, Katalin férj. Bányászné és Irén. Pál rendkívül tehetséges és szép fiatal ember volt. 22 éves korában tüdőgyulladásban meghalt. Fülöp, kinek első felesége Hannig Irma volt. Gyermekük Irma Engesszer Józsefné, Ilona Gajzágó Béláné, Gizella Benes Nándorné. Második felesége Gajzágó Róza (özv. Kitesné) gyerekeik: Sándor 14 éves korában vadászaton agyonlőtték. Ikertestvére Pál (felesége Király Irén), gyerekei: Pál, György, Palma, Aliz (György nőtlen, meghalt 1923), Fülöp felesége Pilisi Mimi, meghalt 1945. Borbála siketnéma volt, nem ment férjhez. Imre nagyapóm szül.1843 máj. Felesége Bankos Katalin szül.1847, meghalt 1915 Jan.15. Nagyapám meghalt 1902 szept.11. Gyermekük voltak : Pál édesapám szül:1865 okt.26 . Édesanyám Bakó Riza szül. 1867 Okt.15.Gyermekük Imre (én) 1890, szept.21, Ida 1895, márc. 20., József 1902 márc, 13..Gyula szül. 1867, felesége Vágó Margit. Gyermekük Kata és Margit. Imre szül: 1869. (felesége Helle Erzsébet), egy leánya volt Erzsébet, Paál Istvánné, szül:1893 sept.3. Róza szül: 1871. Helle Károlyné (gyermekük István, János, Barna) János szül:1874 felesége Martinovics Ilona (családjuk nem volt) Mária szül: 1876.Béretvás Endréné (fiuk Endre szül: 1898 Juli) Borbála süket-néma, nem ment férjhez.

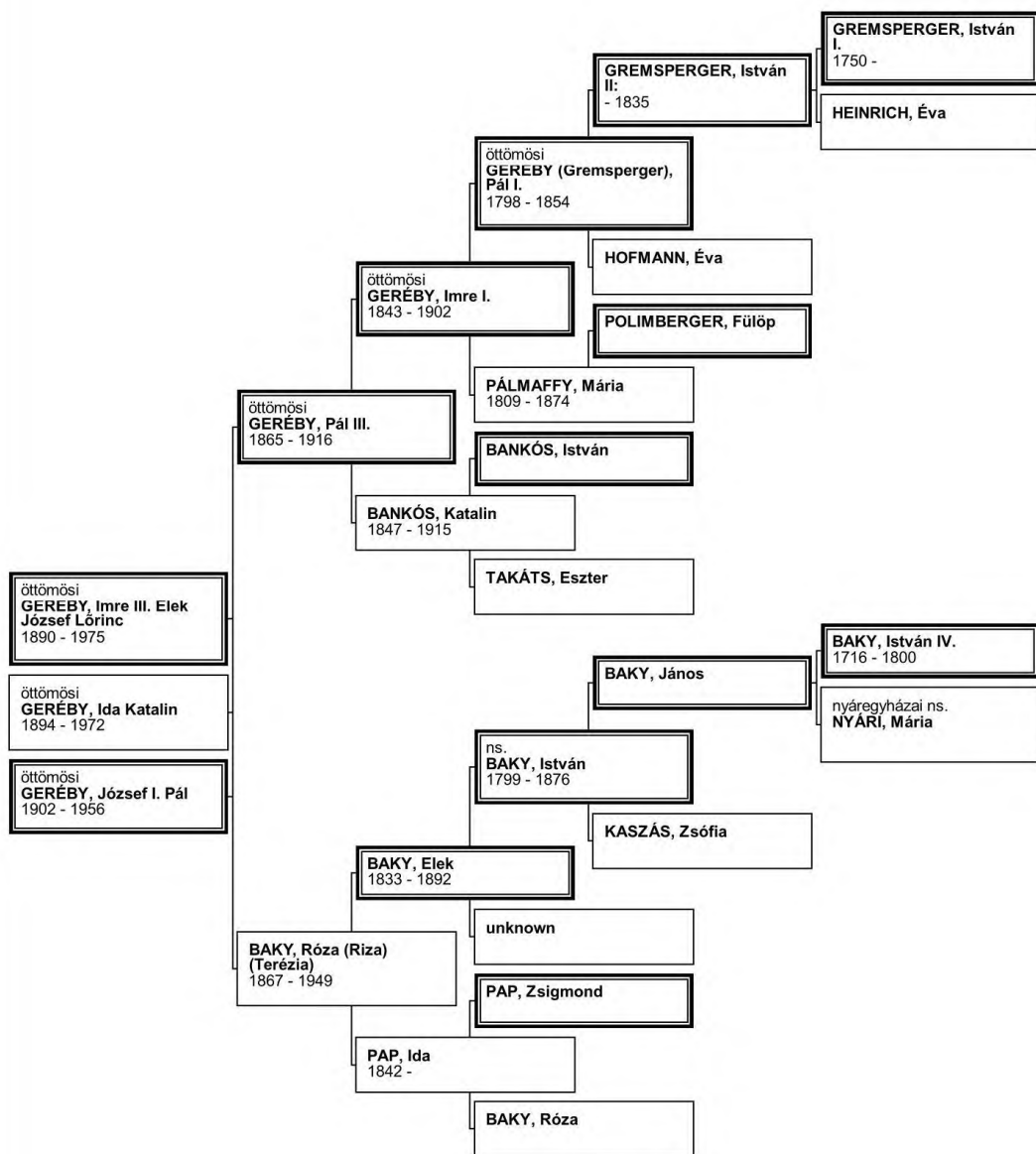
Szépapám, Gemsperger Pál 1840 évben magyar nemességet kapott öttömösi előnévvel. Ugyanakkor kapott nemességet a Magyar család szintén ugyan avval az előnévvel. Ebből a családból származott az a híres afrikai utazó Magyar László, akit egy néger törzs Bihé-ben királlyá választott, azért van a nemesi címerükben néger gyerek. Az angolok elleni harcban elesett, ott temették el. Szépapám volt a Geréby család megalapítója, mert a nemességgel együtt a Gemsperger nevet is megmagyarosította.

ötömösi Geréby Imre családja

**Pedigree Chart for
Imre III. Elek József Lőrinc GERÉBY**

ENDRE MÁRIA IV. ÚJHELYI TIBORNÉ

Endre Mária IV. Karolina Szidónia, született Kiskunfélegyházán 1897 április 23-án, meghalt 1985 január 25-én Cleveland, OH, USA-ban. Iskolás éveit a budapesti Notre Dame de Sion apácák intézetében töltötte.

Első házassága Barakovich Lászlóval, esküvőjük 1918 május 17-én Kiskunfélegyházán volt. A házaspár Budapesten élt.

Barakovich László született 1893 jan 25-én, Barakovich János és Pichler Josefa katolikus szülőktől. Nevét hivatalosan megváltoztatta Barakovich-Bács -ra 1932-ben. A családról semmi bővebb információ nem maradt az utókorra. Sajnálatos körülmény volt, hogy a harmincas évek szélsőjobboldali légkörében gyanú merült fel a Pichler család esetleges zsidó származásáról.

Emiatt az Endre családban feszültségek álltak elő. A házasság válásban végződött valamikor 1931-ban vagy előtte.

Ebből a házasságból egy fiú, **László** született 1919-ben Budapesten. Meghalt 1941 március 15-én.

(Apám feljegyzéseiből íj Barakovics-Bács Lászlóról: „...szülei válási okát nem ismerem. Barakovics Laci (apa) a legüríbb módon fizette a tartásdíjat. Fiát Lacikát Marikánál hagyta. ... Kb. 1938-ban apja Lacikát a Ludovikára adta. ... Ekkor a tartásdíj megszűnt...Apja Olaszországban volt amikor Laci a lakásban, kijőve a Ludovikáról - ott véletlenül-e, vagy öngyilkossági szándékkal, szíven lőtte magát apja íróasztalában talált revolverrel.”)

(Saját emlékeim: A családban a válással és az öngyilkossággal kapcsolatban nem volt nyitott téma erről beszélni, ezért én mint gyerek nem hallottam és ma sincs tudomásom több részletről.)

Második házassága Újhelyi Tiborral, esküvőjüket 1932 november 10-n tartották meg Szentkúton.

Tiszaújhelyi Újhelyi Tibor született 1900 nov. 18-án Zólyomban a felvidéki Zólyom vármegyében. Szülei tiszaujhelyi Újhelyi Sándor főszolgabíró és Boleman Margit, Zólyom, majd besztercebányai lakos. Meghalt 1963 okt. 6-án Cleveland, OH, USA-ban. Ebbe a házasságba gyermek nem született. Budapesten éltek, a Badacsony utcában volt lakásuk. Tibor a Földművelési Minisztériumban volt Tanácsos. Mikor 1944 nyarán a bombázások Budapesten aggodalomra adtak okot, Marika leköltözött Budapestről hűgához Szappanosékhoz Városcsöldre és Tibor hétvégeken vonatol lejárt látogatóba. 1944 őszén menekülésre kényszerültek, budapesti otthonukat hátrahagyva Sopronba telepedtek le amíg ottan is pár hónap

múlva tovább kellett vándorolni. 1945 tavaszán a dél Bajorországi Weilheim bei Starnbergersee melletti pollingi magyar menekülttáborban találják magukat és ott élik menekült éveiket. Onnan a mittenwaldi táborba kerülnek egy rövid időre mielőtt 1950-ben az USA-ba sikerül a kivándorlásuk. Cleveland, Ohio államban telepednek le, ahol egy nagy magyar közösség mellett, húga Szappanosné Márta és családja és Geréby Jánosék is laknak. Tibor mint műszaki rajzoló kap állást, de sajnos rossz egészségi állapota miatt korán, 63 éves korában meghal. Felesége még 22 évig él egymagában. Mindketten Clevelandban vannak eltemetve.

Újhelyi Tibor és Marika
cca. 1950 Mittenwald, Németország

Clevelandi otthonukban

Együtt Szappanosékkal Clevelandban cca. 1960

Gyászjelentés

Fájdalomtól megtört szívvel, Isten akaratában megnyugodva jelentjük, hogy a szeretett, legjobb férj, felejtetetlen testvér, sógor, rokon és barát a Zolyomból származott

Ujhelyi Tibor

a m. kir. földművelésügyi miniszterium volt osztály főnöke és személyi titkára.

1963. okt. 6.-án 31 évi boldog házasság után 62 éves korában vissza adta nemes lelkét Teremtőjének.

Szeretett halottunkat 1963. okt. 9.-én du. 2 órákor a Bodnár kápolnából Nt. Juhász Imre lelkész búcsúztatta és a West Park temetőbe kísértük nyugvó helyére.

Az örök világosság fényeskedjék Neki.
Béke poraira.

Gyászoló özvegye: Született: Endre Mária.

A régi hazában élő testvérei:

Ujhelyi Ilona, férjezett Horváth Györgyné és gyermekei;
Ujhelyi Margit, férjezett Víz Zsigmondné és családja.

Sógornői: Endre Ilona, férjezett Geréby Iménné és családja; Endre Márta, férjezett Szappanos Istvánné és családja; Endre Szidónia;

valamint kiterjedt rokomsága és barátai úgy itt, mint Magyarországon és szétszórva a nagyvilágban.

Emlékeimből (Szerk): Amikor 1944 szeptember 3-án a család utoljára együtt volt Szentkúton, ahol a családi nagytanács Laci bácsi elnökletével megállapította otthonaink azonnali sürgős elhagyásának elkerülhetetlen szükségességét, Tibor bácsi volt az, aki minisztertanácsosi fellépésével és fogalmazásával összefoglalta a konklúzió lényegét: „Mi most elmegyünk, elhagyjuk hazánkat, hogy kvázi 'átmentsük magyarságunkat' a jövő generációknak.”

Akkor egy kicsit mosolyogtunk ezen, de milyen igaza lett. A magyar művelt közép és felső osztály nagy része elhagyta hazáját, de úgy a németországi menekült években, mint a rákövetkező emigrációs években is, ezek voltak azok akik magyar iskolákat, magyar cserkészteket, kultúr egyesületeket, újságokat, folyóiratokat, templomokat létesítettek az idegenben, amivel megőrizték, átmentették magyarságukat.

Mert 1990-ben, a nagy fordulat után, többek között a külföldi Magyar Cserkészszövetség volt az aki életet lehelt az újjá ébredő otthoni cserkészzetbe, visszavive nekik mindazt amit régről átmentettek és 45 év alatt tovább fejlesztettek.

Szomorú szívvel tudatjuk, hogy

özv. ÚJHELYI TIBORNÉ szül. Endre Mária

hosszú és megelégedett, hű barátok és szerető rokonok által körülvelt életét
86 éves korában, 1985. január 21-én
Teremtőjének csendben és szelíden visszaadta.

Búcsúmiséje 1985. január 24-én, csütörtökön délelőtt 10 órákor
a clevelandi magyar Szent Imre római katolikus templomban volt.

Onnan vitték örök nyugvóhelyére a West Park temetőbe, rég elhunyt hitvese mellé.

Gyászolják:

Testvérei: Szappanos Istvánné, Márta (Cleveland), Endre Szidónia (Németország).
Sógora: Szappanos István (Cleveland). Unokaöccsei: Endre Zsigmond (Németország),
Geréby János, ifj. Szappanos István (Cleveland), Szappanos Tamás (Pittsburgh). Unoka-
húgai: Hepeshalmi-Fischer Eleménné, Mária (Ausztrália), Versényi Jenőné, Zsuzsanna
(New York) és számos clevelandi barátja.

MEGFÁRADT LELKÉT ÖLELJE MAGÁHOZ AZ ÚR!

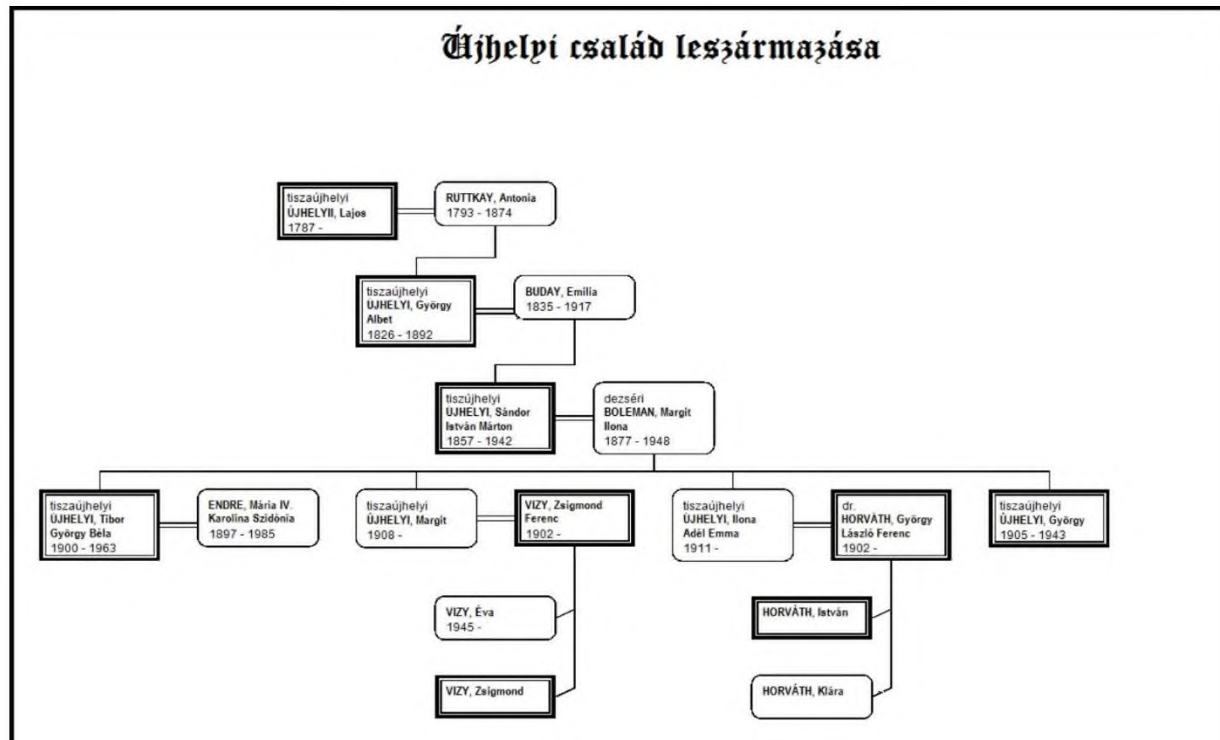
A TISZAUJHELYI ÚJHELYI CSALÁD

A tiszaújhegyi Újhelyi család a Hunt-Pázmán nemzetségből származó család, mely idővel Ugocsa, Szabolcs, Zemplén, Máramaros, Bihar és Szatmár vármegyékben is elterjedt, a hol mindenütt, de főleg Ugocsában kiterjedt birtokaik voltak és már a XIII. században Tiszaújhelyre adományt nyertek, 1365-től pedig pallosjoggal bírtak. Első ismert ősük Marcellinus comes, de genere Hunt-Pázmán. A család alapítójául II. György tekinthető, a ki 1410-ben Szabolcs vármegye alispánja volt. 1453-ban Szatmár vármegyében már Darnó és Kispalád részbirtokosa. Tagjai közül a már említett II. György neje a Káta nembeli Csarnavodai Zsuzsánna volt. Szatmár vármegyébe telepedett újkori tagjai közül Sándor, 1848-49-ben őrnagy. - Mihály, († 1904), vitkai birtokos. - Tamás, jelenleg kir. közalapítványi felügyelő. - Sándor, nagyszőlősi főszolgabíró. - Tivadar joghallgató.

Czímer: kékben, hármás zöld halmon, két egymással szemben ágaskodó eb, egy közéjük czölöpösen állított kardot tartanak. Sisakdísz: könyöklő pánczélos kar, kardot tart. Takarók: kékarany, vörösezüst.
(ref: https://hu.wikibooks.org/wiki/C%C3%ADmerhat%C3%A1roz%C3%B3/Újhelyi_c%C3%ADmer)

A tiszaújhegyi Újhelyi család egyike azoknak, amelyeknek a legrégebbre terjed a családfája. Ez azonban annyi ágra szakad, hogy nehéz rajta kiigazodni Ismertem közülük Tivadart Kopócsapátiban, aggregény volt. Kornélt Vitkánban, felesége ludányi Bay lány; Sándor, ezek hárman testvérek. Károly ezredest. Ezekben az Írásaimban két asszony szerepel, mindkettő Újhelyi és mindkettő Józa. Egyik Jármly Imréné, másik Zoltán Ödönné. Ez utóbbinak fivére volt Újhelyi Hugó, jogi főtanácsos Pesten, kinek özvegyét, Szabó Katica nénét fiatal házasságunkban időnként felkerestünk. Kedves néni volt. Hugo és Józa apja Újhelyi László ugocsai alispán volt. Ismertem a Balkány mellett gazdálkodó Újhelyi Tibort és testvérét Zoltánt, nővérük Margit, özv. Bay (ludányi), aki Szakolyban gazdálkodott. Mindhárman Újhelyi Tamás gyermekei. - /
(Ref: *Jármly Aladár feljegyzései- Endre Zsigától*)

ENDRE ETELKA III. VÁRDAY ISTVÁNNÉ

Endre Etelka III. Izabella Gizella, született Kiskunfélegyházán 1898 június 16-án, meghalt Raubling, Németországban 1954 október 22-én. A budapesti Notre Dame de Sion intézetben nevelkedett. Fiatal korában erős influenza megbetegedés krónikus asztmával sújtotta ami elkísérte egész életében. Emiatt le kellett mondania gyermekáldásról is.

Házasságot kötött Várday Istvánnal 1931-ben. Esküvőjük Kiskunfélegyházán volt.

Dr. Várday István, szül. 1888-ban. Családja ősi magyar nemesi család, de sem róla sem szüleiről, származásáról nem maradt semmi feljegyzés. Foglalkozása, Pest vármegye Árvaszéki Ülnöke. Esküvői násznagyja gróf Pálffy Pál, akivel fiatalkori meleg barátság fűzi össze, később sűrűn hivatalosak a Pálffy gidrafai kastélyba (Pozsony mellett) is. A két barát, vérbeli vadászok, többször mennek együtt szarvas, zerge és mufflonok után a Kis Kárpátokban és Ausztriában. Meghalt 17 éves özvegység után, 1971 március 31-én Münchenben.

1944 őszén Budapestről a nyugatmagyarországi Velembe menekültek a közelgő háború elől, ahol az Endre család többi tagja is várta a sors fordulatait. Onnan a családdal tovább menekültek 1944 decemberében és egy ausztriai kistaluban Josefsbergben telepedet le ideiglenesen a család. 1945 tavaszán onnan is tovább menekült a család, Várdayék dél Bajorországban Rosenheim melletti kistaluban Raublingban találtak végleges otthont. Ez nem volt messze Pessenbachtól, ahol édesanyja élt Szidikével, és ez alkalmat adott többszöri látogatásra is. Kivándorlás nem jött számításba, Etus egészségi állapota miatt. Valóban nagyon fiatalon 54 éves korában hunyt el. Férje özvegy éveit Rosenheimban, majd Münchenben töltötte.

Várday István és felesége Etus raublingi lakásukban

Etus édesanyjával Szentkúton, cca. 1944

ENDRE SZIDÓNIA II.

Endre Szidónia II., Blanka Magdolna, született Kiskunfélegyházán 1999 augusztus 9-én, meghalt 2002 aug 19-én Bad Tölz, Németországban 103 éves korában. Szülei Dr. Endre Zsigmond I. Károly (1885-1944) a felsőházi járás főszolgabírája, később országgyűlési képviselő, majd felsőházi tag, és Gulner Irma (Mária) (1872-1953). Iskolás éveit a sankt pölteni Angol Kisasszonyok intézetében töltötte. Tökéletesen beszélt németül és franciául. Önérzetes magyar lévén az osztrák osztálytársaival többször is nagy vitába keveredett, mert azok őt mint magyart állandóan lenézték, lekezeltek. Ezekben a vitákban soha nem maradt alul, még akkor sem amikor az apácáktól szigorú fenytéseket kapott. Még gyermekkorában polio megbetegedés áldo-

zata lett, aminek eredményeképpen bal lába jó pár centiméterrel rövidebb lett mint a másik, amiért is egész életében erősen bicegve járt, azaz mai szóval mondva komoly mozgáskorlátozott volt. Az akkori szigorú társadalmi normák szerint egy ilyen „handicap-el” rendelkező személy nem gondolhatott házasságra, és ezt a szülői házban könyörtelenül be is tartották. Ennek dacára egész életében derűs és vidám természetű volt, a mindennap apró örömei, a nap meleg sugara, a madarak csicsergése, a gyerekek kacagása volt ami éltette. Szidi néni Szentkút tündére volt. Az unokák rajongtak érte, mert ő volt az, aki játszott velük, hintázott velük, és nagy titokban a spejzba is elvitte őket, ahol mindenféle finom falatokat csempészett a szájukba. Sütemények, cseresznye, kandírozott gyümölcs, birsalma sajt, és még sok minden más finomság. A felnőtt vendégek pedig mindig nagy örömmel vették kedves zongorajátékát, ami a nyitott ablakokon áramlott ki a verandára, ahol még táncolni is lehetett.

Szidi néni a szentkúti nagy háztartás executive managere volt, nagymama mellett, aki a ház úrnője lévén a legfelső igazgatást tartotta kezében. Szidi néni volt az aki pontosan tudta mi van a spejzban, mikor érik be a zöldbab és zöldborsó a veteményes kertben, mikor kell a földieper lekvárt csinálni, aki biztosította, hogy nagymama által leírt heti menü kifogástalanul, pontosan elkészül és az asztalon párologva nagypapa minden szigorú követelményeinek megfelelően.

Szidi néni szüleivel együtt 1944 őszén menekülésre kényszerült az közelgő orosz front elől. A nagy család gyülekezőhelyén a Vas megyei Velem községben telepedett le pár hónapra, majd decemberben tovább kellett nyugatra vonulni a közelgő háború elől. Az ausztriai kis faluban Josefsbergben talált a család szállást az elkövetkezendő pár hónapra, mígnem onnan is tovább űzte a sors őket. Végre, 1945 tavaszán a Kochel melletti kisfaluban Pessenbachban kötött ki ahol Édesanyjával, kezdetben Laci bácsival és fiatal feleségével Katalinnal, Babcival és Zsigával kezdék németországi menekült éveiket. Édesanyjával együtt Pessenbachban életre hívták az új Szentkútot, ahová a család összes tagja időnként elzarándokolt hogy megélje a régi családi hangulatot, lélegzőt. 1949-ben beindult a kivándorlási hullám, és testvérei családjai – Szappanosék, Gerébyék, Újhelyiek felszdték a sátorfájukat. Mikor nagymama is kivándorolt Argentínába, egyedül maradt és beköltözött Bad Tölzbe egy a német szociális intézmény, a Fürsorge által részére bocsájtott lakásba, ahol ugyancsak a Fürsorge ellátta minden anyagi szükségleteivel és gond nélkül élte végig életét.

Egy nagy kirándulásban volt része, amikor 1970-ben az amerikai rokonság segítségével egy hónapra kilátogatott Amerikába, ahol New Yorkban Versényiék (Geréby Zsuzsi), Clevelanban testvéreit Mártát (Szappanosné) és Marikát (Újhelyiné), Geréby Jancsi és Szappanos Pista családját látogatta meg és töltött velük egy pár szép napot. Amikor Zsiga visszaköltözött Németországba, ő is sokat látogatta Szidi nénit. Ennek kapcsán megismerkedett Liesl-el is akivel nagyon jó barátságba kerültek. Liesl volt az aki Szidi néni évenkénti Kneipp lábkezelését Ottobeuren-be lehetővé tette.

1990-ben egy sorozatos szélütés (stroke) önálló életének végét vetett és egy öregotthonba (Josesfistift) került, ahol apácák gondja alatt élt még 12 évet, hanyatló egészségben és szellemi képességben. 1999-ben, századik születésnapján még öcsémel Tamással meglátogattuk. Bizony már nem ismert meg bennünket. Szomorú búcsú volt. A bad tölzi köztemetőben van eltemetve.

SZIDI NÉNINK BÚCSÚZTATÓJA

Kedves Mindnyájak, Zsiga, Babci, Jancsi, Zsuzsi, Tamás, Józsi !

Hetekkel megkésve, kerülő úton értesültem Szidi Néni haláláról. Azonnal telefonáltam a bad tölzi aggmenházba, ahol sajnálattal közölték, hogy Szidi néni valóban elköltözött, és hogy azonnal jelenteni is akarták ezt annál a telefon számnál ami náluk meg volt adva, de az a szám már nem volt jó. Gondolom ez Nógrádi Józsi kölni telefonja volt, és miután ők elköltöztek Singen-be talán elmulasztotta Józsi megadni az új telefon számát. Ez volt hát az oka, hogy a családból senki sem értesült haláláról és senki a családból nem tudott ott lenni a temetésén.

Szidi Nénit utoljára 100.ik születése napján, 1999 aug 9.-ikén láttuk, amikor Tamással külön utat tettünk meg ebből a célból. Szellemileg ő már akkor nagyon messze volt innen, már nem ismert meg bennünket, bár ha magyarul beszélünk hozzá magyarul válaszolt. Ő már nem volt a régi Szidi néni, akit hosszú éveken át ismertünk és rajongóan szerettünk. Ő már akkor csak egy vegetáló váza volt egy emberi alaknak. Szívós fizikuma és a jó gondozás csodálatos módon még három évig életben tartotta.

Elmentével az utolsó szál, kötelék megszakadt a régi világgal. Elment az utolsó személy családkból, aki képviselte számunkra Szentkútat, annak a regényes világnak megtestesítőjét, egy olyan időt életünkben amit soha nem tudtunk elfelejteni, hanem örökké szívünk legmélyebb rekeszében hordunk a mai napig. Elmentével bezárult a kapu, és ezek után már csak a régi emlékek, fényképek, levelek képviselik azt a valószínűtlen világot.

Ki tudja elfelejteni a délutáni kirándulásokat a szentkúti spájzba Szidi néniel, ahol csodálatos finomságok, birsalma sajtok és lekvárok, diók, mogyorók, mazsolák és a holnapi vendégségre készült sütemény titkos kóstolgatása az ő cinkosságával egy kalanddal felért... a fogadóból nyitott ablakon kiszűrődő zongoraszót amikor Szidi néni játszott... a játékokat és kacagásokat aminek mindég ő volt a központja... azt a szót, hogy *riüzig!!* a szentkúti Endre család saját használatra kisajátított, semmilyen szótárban megfelelő értelmezéssel meg nem található Szidi néni által éltre hozott jelzőt... a szentkúti nagy házvitel néhai viszontagságaiból fakadó felsóhajtását: „*beteg gyerek, beteg szobalány, vendég! JAJ!!*”... a sok sok, ma már csak kavargó konkrét testet nem öltő színeket, ízeket, hangokat, forgadalmakat, amik Szidi néni és Szentkút említésével tódulnak lelki szemeink elé.

És nem tudom elfeledni a későbbi években azokat a csodálatosan szép bad tölzi látogatásokat, ahol Szidi néni lakásába belépve azonnal újra Szentkúton érezte magát az ember, ahol sült kacska és dobos torta volt az ünnepi ebéd, és ebéd után mindenkinek le kellett feküdni egy órára. Ahányszor Európába vitt utam, ha csak tehettem meglátogattam Ott voltunk nála Zsuzsával és Kati lányommal 1989 nyarán, az első kis szülése után, amikor még kilencven éves korára is a régi Szidi néni volt, csak már nagyon fáradós. Aztán ott voltam nála később a második komolyabb epizód után, amikor már az aggmenházban volt. A Josefistift árnyas kertjében sétáltunk, tolószékben toltam és szomorúan mondta, hogy Pistikám, most már vége, most már csak azt várom, hogy az Úristen magához szólítson. Később még többször meglátogattam ott, amikor már egy kicsit hozzászólt az új környezethez, és néha néha még felvillant a régi mosoly, egy kis kacaj, de már nem volt miről beszélgetni, emlékei kezdtek összegabajodni, világa összezsugorodott. Akkor már nem volt öröm, mint régen a szép Bad Tölzbe menni, már csak kötelesség volt. Ma nem tudom, hogy vissza tudnék-e még egyszer oda menni. Bezárult ez a kapu is.

Ezzel búcsúzik én most drága Szidi Néninktől, kérve az Úristent, hogy adjon Neki örök nyugalmat és békét.

Atyafiságos szeretettel

Pisti

Willoughby, 2002 október 18.-ikán

Fájó szívvel, de Isten akaratában való megnyugvással tudatjuk,
hogy drága jó nagynénénk

félegyházi Endre Szidónia Blanka Magdolna

életének 103.ik évében, 2002 augusztus 19.-én Bad Tölz-ben,
csendben és megbékélten az utolsó szentségek felvétele után visszaadta nemes magyar lel-
két Teremtőjének.

Lelki üdvéért a bad tölz-i Josefistift kápolnájában mondtak misét, majd a bad tölz-i közte-
metőben helyezték örök nyugalomba.

Gyászolják:

Unokaöccsei és -húgai: v. Endre Zsigmond (Budapest), Hegyeshalmy Elemérné Endre
Mária (Bowral, Ausztrália), Versényi Jenőné Geréby Zsuzsanna (Cleveland, USA), Geréby
János (Cleveland, USA), Szappanos István (Cleveland, USA), Szappanos Tamás (Kecske-
mét), és dr. Nógrádi József (Singen, Németország).

Azoknak házastársai: Versényi Jenő, Geréby Jánosné Nemes Stefánia, Szappanos Istvánné
Petres Zsuzsanna, dr. Nógrádi Józsefné Schneider Inge.

És azoknak gyermekei és unokái.

Emlékét soha el nem múltó szeretettel őrizzük !

Szidi néni Szentkúton a „sokágú fa” tövében

Szentkúton

Pessenbach cca. 1948. B-j: Szappanosné Márta, Nagymama, Újhelyi Tibor, Újhelyiné Marika, Szidike.

Geréby Hannával Bad Tölzben a nyolcvanas években

A festői szépségű Kurort Bad Tölz, Oberbayern, Németország, ahol Szidi néni élt.

Lakásán Bad Tölzben

Kiránduláson a Chiemsee-n 1974

Szentkút óta először zongoránál, Szappanoséknál
Clevelandban 1970-ben

Bad Tölzben – hetvenes évek

ENDRE MÁRTA I. SZAPPANOS ISTVÁNNÉ

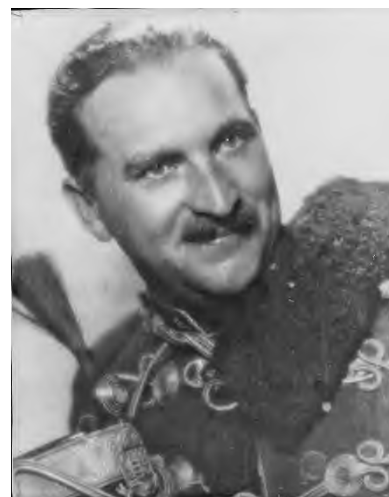
Endre Márta I., Erzsébet Margit, született Kiskunfélegyházán 1903 febr. 24-én. Szülei Dr. Endre Zsigmond I. (1865-1944) kiskunfélegyházi főszolgabíró, később országgyűlési képviselő, majd felsőházi tag és Gulner Mária (Irma) (1872-1953). Meghalt emigrációban, Cleveland, Ohio, USA-ban 1996 november 28-án, 93 éves korában. Középiskolás éveit a budapesti Sacré Coeur intézetben töltötte, ahol az akkori vallásos és polgári nevelés formálta ki egyéniségét. Német és francia nyelvet elsajátította. Fialat leányéveit Szentkúton töltötte, ahol a családi háztartásban megtanulta mindazt amit az akkori jó feleségnek tudnia kellett. Legfiatalabb lévén, szülei kedvence volt. Nagy élményben volt része amikor a húszas évek közepén apjával Dániába látogattak, megcsodálva az akkori modern Koppenhága nyüzsgő életét.

1929 február 9-én volt esküvője Szappanos István Kecskemét környéki földbirtokossal, akinek Városföldön, Páka pusztán, és Bócsán voltak kiterjedt birtokai. A nagyszabású esküvő Szentkúton volt, számos vendéggel. A házasságból két fiúgyermek született: István Imre

(1929-) és Imre Tamás (1936-2003).

Szappanos István VI. (1899-1986) a kiterjedt és prominens, cívis, földbirtokos kecskeméti ns. Szappanos család tagja. 1919-ben avatják a Ludovika Akadémia huszár hadnagyjává. A vesztt háború és a trianoni békediktátum katona pályáját kettétöri, de apja korai halála 1924-ben kezébe adja birtokai vezetését, amit az elkövetkező években sikeresen el is végez. 1924-ben egy családi kúriát építtet a városföldi birtokon, ahova majd fiatal feleségével beköltöznek 1929-ben. A két fiú itt nevelkedik fel, innen járnak iskolába Kecskemétre. 1938-tól többször behívják katonai szolgálatra. Részt vesz a felvidéki (1938), erdélyi (1940) és délvidéki (1941) bevonulásokon, amikor a trianoni megcsonkított területek egy része visszakerült – ha rövid időre is – az anyaországához. Majd 1944-ben a szegedi V.ik hadtesthez kerül beosztásba, és ott szolgálja végig azokat a végzetes időket amikor az országot az orosz haderők végig hengerlik, most már mint százados. Nincs családjával, amikor elérkezik az idő 1944 szeptemberében, hogy menekülni kell. Nélküle kell feleségének a szolgálati személyzet segítségével összekolnálni mindazt ami mentendő és szükséges lesz az ismeretlen elkövetkező menekült élet napjai, hónapjai alatt. Pár héttel az orosz front odaérkezése előtt felpakol Márta asszony és a két gyerekkel vándorbotot vesz kezébe. Vas megyében Kőszeg melletti kis faluban Velemben gyűlik össze az Endre család. Ott végre csatlakozik hozzájuk a családapa is, a katonai szolgálatból elengedték.

1944 december elején a család elhagyja az országot és egy ausztriai alpesi faluban Josefsbergben talál menedéket az elkövetkező pár hónapra, amikor újból tovább kell indulni nyugatra, hogy a vesztt háború után sem kerüljünk orosz megszállás alá. Sok viszontagság után a Szappanos család megérkezik dél Bajorországba, és a Bosch nagygazdaság egyik majorjában Mooseurachban kap elhelyezést és munkát az elkövetkező pár évre. A sors itt összehozza őket a Geréby családdal – Imre, Ilonka, Zsuzsi és Jancsi – és az elkövetkező két évet egy föld alatt töltik. Ahogy 1947-ben megnyílik a passau melletti magyar gimnázium, Geréby Jancsi és SzappanosPisti oda mennek iskolai tanulmányaikat folytatni. Jancsi 47-ben, Pisti 48-ban érettségiznek. Mind a két család idővel átköltöznek a közeli faluba Königsdorfba és ott élnek amíg el nem érkezik a kivándorlás ideje. Mindkét család az USA-ban kap lehetőséget a kivándorlásra és 1949 és 50-ben meg is érkeznek. A Szappanos család Cleveland-ban telepedik le,

A városföldi kúria kertjében kedvenc lován.

ahova még százával érkeznek hasonló körülmények között magyar családok Németországból. Egy teljes magyar szigetet alkotott az 1949-től megindult újonnan kikerkeztett menekültek ezrei. Régi barátok, rokonok, ismerősök itt újra találkoztak és különféle szervezetekbe, egyesülésekbe csoportosultak. Alapító tagja lett a helyi Magyar Harcosok Bajtársi Közösségének (MHBK) ami szervezet a volt katonáknak lett az emigrációban egy komoly összefogó szerve. Több más magyar egyesületnek is lelkes és munkás tagja. Kiterjedt levelezésével és közvetlen természetével rengeteg ismerősre és baráttra tesz szert az USA-n kívül Dél Amerikában és

Ausztráliában is, ahová szintén sok magyar kivándorolt ezekben az években.

Apám Németországban a Bosch nagygazdaság kertészetében kapott munkát, aminek fejében lakást és megélhetést teremtett családjának. Amerikában pedig eleinte pár hónapos kemény gyári munkákat vállalt, majd egy öregamerikás magyar felkarolta és kiképezte szerszámkészítőnek. Későbbi éveiben egy színes ólmozott üveglak készítő üzemben dolgozott, nyugdíjazásáig.

A városföldi kúria úrasszonya

Anyám a városi könyvtárban volt takarítónő. Magán életében művészi képességekkel rendelkezett. Kiválóan zongorázott, festéssel is sikeresen foglalkozott, több csendélet, tájkép díszítette családja falait. Nyugdíjas korában versírói tehetsége jött az előtérbe, két versgyűjteménye is megjelent nyomtatásban.

Amerikában az ötvenes években

Fájó szívvel, de Isten akaratában való megnyugvással tudatjuk, hogy

idős SZAPPANOS ISTVÁN

magyar királyi szolgálaton kívüli százados,
a kerekegyházai egyesült protestáns egyház volt főgondnoka,
Kecskemét város és Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye volt törvényhatósági virilis bizottsági tagja,
életének 87. évében, 1986. november 19-én
Clevelandban visszaadta magyar lelkét teremtőjének.

Barátai, rokonai búcsúztatják 1986. november 28-án, pénteken délelőtt 11 órakor
a Kelet-oldali First Magyar Presbyterian Egyház templomában
(East 126 Street & Buckeye)

Fáradt, hazátlan lelkét ölelje magához az Úr!

Gyászolják:

Felesége: szül. ENDRE MÁRTA MÁRIA

Gyermekei: István Imre és Imre Tamás. *Menye:* szül. Petres Zsuzsánna.

Unokái: Pap Attiláné Szappanos Katalin, László Bócsa, György István és Anikó.

Unokaöccse és húgai: Dusek Péterné Szappanos Katalin (Ft. McMurray, Alberta),
Szappanos László (Kecskemét), Dr. Király Endréné Beretvás Katalin (Kerekegyháza),
Vörös Tiborné Beretvás Zsuzsánna (Kecskemét), Graepel Hugóné Beretvás Judit (London).

Unokatestvérei: Szappanos Endre Zoltán (New York), Szappanos Géza (Budapest),
Szappanos Béla (Budapest), Szappanos István (Kecskemét).

Virág- és koszorú-megváltás fejében adományozott összeget a „Sík Sándor Cserkészpark” javára bocsátjuk.

Fájó szívvel, de Isten akaratában való megnyugvással tudatjuk, hogy

özv. SZAPPANOS ISTVÁNNÉ

született: félegyházi ENDRE MÁRTA

írónő és festőművész, a Szent Imre római katolikus egyház Fatima Családjának tagja,
forrón szerető édesanya, és nagyanya

életének 93. évében, 1996. november 28-án, hosszú évekig tartó várakozás után,
csendben és szelíden visszaadta nemes lelkét Teremtőjének.

Búcsúmiséje 1996. december 2-án, hétfőn a clevelandi Szent Imre római katolikus templomban volt,
ahonnan a West Park Temetőbe vittük örök nyugalóhelyére.

Gyászolják:

Gyermekei: István Imre és Imre Tamás (Magyarország). *Menye:* született Petres Zsuzsanna.

Unokái: Pap Attiláné Katalin, László, György, és Hill Timothyné Anikó.

Dédunokái: Szappanos Kristen, Szappanos Nicholas, Pap Dylan, Szappanos Zachary.

Testvére: Endre Szidónia (Németország).

Unokaöccsei és -húgai: vitéz Endre Zsigmond (Magyarország), Hegyeshalmi-Fischerné Endre Mária (Ausztrália),
Geréby János, Versényiné Geréby Zsuzsanna.

Megfáradt lelkét ölelje magához az Úr.

SZAPPANOS ISTVÁN VIII.

Szappanos István VIII Imre, született 1929 dec. 1-én Kecskeméten. Gyerekkorát apja városföldi gazdaságában töltötte. A gimnázium első négy osztályát a kecskeméti gr. Tisza István Reformárus Gimnáziumban végzi. 10 éves korában ott avatják cserkészsé, majd cserkész őrvezetővé 1944-ben. Ugyancsak elvégzi a Levente Ifjú Vezető Képző tanfolyamot. 1944 őszén családjával nyugatra menekül, Velem, Vas vm.; Josefsberg, Ausztria; Mooseurach majd Königsdorf, Oberbayern, Németország. 1947-48 tanévet a Passau-Waldwerke-i magyar gimnáziumban végzi, ott érettségizik 1948-ban. Családjával 1949-ben kivándorlnak az USA-ba és Cleveland, OH-ban telepednek le. Katonai szolgálatot teljesít az amerikai szárazföldi hadsereg kötelékében, 1951-53-ig ami időből egy évet Koreában szolgál egy harci-utász alakulatban. Hazatérve, a cleveandi Fenn College (később Cleceland State University) villamosmérnöki osztályára iratkozik be, ahonnan

1960-ban kapja meg diplomáját. Eközben megnősül. 1956-ban feleségül veszi Dr. Petres István és Dujmovich Hilda keszthelyi születésű leányát Zsuzsannát (1936-). A házasságból 2 fiú és két lány születik, Katalin, László, György és Anikó.

37 éven át dolgozik egy cégnél, a Reliance Electric Co. (később Rockwell Automation), ahol vezérlés technikában szakosodik és nehézipari gépsorok meghajtására tervez irányító és vezérlő berendezéseket. Privát életében a Külföldi Magyar Cserkészszövetségnél teljsít szolgálatot, elnyeri a cserkészcsapattishti rangot. A Szent László Rend lovagjává avatja. Nyugjias éveit Willoughby majd Mentor, OH, ban (Cleveland külterülete) éli feleségével.

Szappanos István Élettörténete

(autobiaográfia)

A kecskeméti városi kórházban 1929 december elsején láttam napvilágot először. Kecskemét város egyik legősibb református nemesi családjába születtem. Kuruc kapitány ősöm karddal vívott vitészségéért kapta Apaffy Fejedelemtől nemességét, és Biharból elindulva leszármazottjai ebben a városban, mint gazdálkodó családok tettek szert jelentős földbirtokokra szorgalmas munkájukkal. Apám is egy ilyen birtokon gazdálkodott a Kecskemét környéki Városföldön, Páka pusztán és Bócsa pusztán. És már gyerekkoromban eldöntött dolog volt az, hogy a keszthelyi gazdasági akadémia elvégzése után én veszem át mindezt apámtól.

Gyerekkorom éveimet a városföldi családi kúriában és gazdasági majorban töltöttem. Ketten voltunk testvérek. Tamás öcsém 6 évvel fiatalabb lévén, csak, mint bébi testvér szerepelt életemben. Játzópajtásaim a gazdasági cselédek gyerekei voltak, és legjobb két barátom Szécsényi Jancsó, a gazdasági gépész, és Lőrincz Pityu, a gazdatiszt hasonló korú fiai voltak. Velük uraltuk a ház körüli nagy parkos kert titkos búvóhelyeit, kergettük a majorbéli macskákat és másztunk utánuk fel a fákra, és állítottunk nyúlcsapdákat. Szülői tilalom ellenére fürödtünk a kacsáuszatóban, és ettünk éretlen zöld szilvát a fáról. Mikor aztán elkezdődött az elemi iskola, mindennek a nagy szabadságnak vége lett, beadtak a szüleim a városba nagymamám keze alá. Most is emlékszem arra a felismerésre, amikor rádöbentem arra, hogy az örök szabadságnak vége van, és ez a következő 12 évig így lesz. Akkor még azt hittem, hogy ezek az iskolaévek lesznek életemnek legnehezebb évei. Elemi iskolai éveimet a kecskeméti Horthy Miklós Tanítóképző és Gyakorló iskolában végeztem, egy kis kihagyással. Még ma is úgy hiszem, hogy abban az időben az új röntgen technika csodája elbódította az orvosokat és gyerekek tüdejét vizsgálva nagy előszeretettel ijesztgették a szülőket a „hílusokkal”. Ezt a gyanút a képernyőn látható, a tüdő táján való árnyékos foltok felfedezése táplálták, amiknek nagy részét meggyőződésem szerint a röntgensugarak gerjesztő fejének kezdetleges és egyenetlen sugárfelbontása okozhatott. Mindenképpen, erre a szülői válasz csak valamilyen kúra lehetett, és akik tehettek

magaslati levegőre küldték csemetéiket. Egyike ezeknek volt a svábhegyi iskola szanatórium, ahol aztán nekem volt szerencsém a negyedik elemi elvégezni.

A negyvenes évek sok minden újat hoztak. Negyvenben szüleim beírtak a kecskeméti gróf Tisza István Református Gimnázium első osztályába, majd apám a városi nagy házat, ahol eddig nagyanyám lakott egyedül, átalakíttatta, úgy hogy nekünk is lett egy külön családi otthon benne, és mindnyájan beköltöztünk az iskolai hónapokra. A nyári szabadságokat azért még mindig kinn Városföldön töltöttük, ahol tovább élveztem a szabad gyerek életet. Megtanultam flóbert puskával nyulat meg vadkacsát lőni, számárháton, majd később apámmal lóháton nyeregbe szállni. Kiscserkész ígéretet tettem, majd cserkész fogadalmat. Idővel a Leventében is kivettem részem, hisz mindenkinek kötelező volt. Osztálytársaimmal együtt még az Ifjú Vezető Képzőt is elvégeztük, egy időben avval, hogy készültünk a cserkész őrsvezetői vizsga letételére. Ezekben az években a szülői ház, az iskola, a társadalmi környezet mind egy erős nemzeti és hazafias gondolkozásra nevelt bennünket, aminek meg is lett az eredménye. Az otthon maradtok részéről az '56-os szabadságharc ifjai, majd az elmenekültek ezrei között pedig, az emigráns fiatal cserkészvezetők évtizedes építő munkája bizonyították ezt. A mai távlatból nézve tudjuk, hogy mindkettőnek jelentős pozitív történelmi jelentősége volt a magyar nemzet jövőjére nézve.

Apám, mint szolgálaton kívüli (szkv.) huszártiszt sok időt töltött egyenruhában. A felvidéki, erdélyi, délvidéki bevonulásoknál aktív szolgálatot teljesített, és '44 tavaszán újból behívták. Fialább tanáraink közül is egymás után mentek el katonának, egy közülük el is esett a fronton. A háborús légkör mindég jobban nyomasztotta a közhangulatot, a politikai problémák, a németek bevonulása, az oroszok, a kommunizmus és a veszített háborútól való rettegés. Anyai ágon nagyapám, Kiskunfélegyháza környéki földbirtokos és szőlőgazda, országgyűlési képviselő, majd felsőházi tag, és nagybátyám, Pest vármegye alispánja, majd belügyi államtitkár, a korabeli politikai életnek exponált résztvevői voltak. Sokat voltam a felnőttek társaságában és már az akkori gyerek fejemmel is felfogtam, hogy nehéz idők elé nézünk. Amikor '43 szeptemberében nagyszüleim ötven éves házassági évfordulója alkalmával a nagycsalád összes tagja és a barátok sokasága a szentkúti családi kúriában régimódi vendéglátás mellett ünnepeltek, bizony már sokan sejtették, hogy utoljára látják egymást.

1944 szeptemberében vettük kezünkbe a vándorbotot. Apám katonai szolgálatban lévén, anyámnak kétnapos előjelzés mellett, tapasztalat és jó tanács nélkül kellett összecsomagolni az elkövetkező életünkhöz. Es ott hagyni mindazt, ami előző életünknek legtermészetesebb része volt. Reménykedve abban, hogy talán mégis egyszer visszajöhetünk, de tudatunk mélyén érezve azt, hogy soha. Apám hűséges gazdatisztjére, Lőrincz Istvánra bízta a birtokot, a lovakat, a teheneket és disznókat, a gazdasági gépeket, traktort, cséplőgépet és a családi kúriát. Bizony szegény nem sokat tudott tenni a kommunista csőcselék özönével szemben, és hamarosan azok mindent elsöpörtek, feldúltak, kiraboltak, megsemmisítettek. Csak a „Szappanos Kastély” maradt meg hideg falaival, amit hamarosan népi iskolává építettek át, majd a későbbi időkben Kecskemét város vendégháza lett. Ennek köszönhető, hogy még ma is aránylag jó állapotban van, és vissza is vásárolhatnám jó pénzen, azt, amit 55 évvel ezelőtt elkoboztak.

Menekült sorsunk első állomása a Kőszeg melletti Velem községben volt, ahol anyám kiterjedt rokonaival, nagyszüleimmal szállást kaptunk helyi jóembereknél. Itt vártunk és figyeltük a háború, a front közeledését, halogatva az utolsó sorsdöntő elhatározás napját az ország elhagyására. Itt határozta el nagyapám, hogy hazája, birtoka, egzisztenciája elvesztésével, gyökereiből kiszaggatott családjá vándorbotra kerülésével az ő életének értelme megszűnt, hanyatló egészségi állapotával csak gondot okozott volna menekülő családjának. 1944 október 12-ikén önkezével véget vetett életének. Apám katonaruhában ott volt, amikor végre nekiindultunk, hogy elhagyjuk hazánkat, örökre. Tizennégy éves voltam, és még ma is emlékszem arra, hogy magához hívott, megölelt és azt mondta: „Fiam, én nem mehetek most veletek. Te vagy a férfi a családban, rád bízom őket. Ha az Úr Isten is megsegít, majd megtalállak benneteket, ha mindennek itt vége lesz.” Az Úr megsegített, és nem sokára újból együtt volt a család. De ezt a megbízatást, ezt a felelősséget soha nem adtam vissza. Későbbi menekült, majd emigrációs éveinkben egyenlő részt vettem a család eltartásában, főleg azokban az első amerikai éveinkben, amikor szüleink bénító riadalommal találták magukat szemben az Új világ idegenségével és hidegségével.

1944 december hetedikén léptük át az Osztrák határt. Autókkal, teherautókon 5 család jövő életének ingóságai mentünk tovább. A háborúnak még nem volt vége, Magyarország sem volt még teljesen elveszve, még mindég úgy véltük, jobb, ha nem megyünk még túl messzire. Máriazell melletti Josefsberg faluban kaptunk szállást egy turista szállóban. Más magyar menekült csoportok is voltak ebben a faluban. Itt talált bennünket az első menekült Karácsony. Az itt eltöltött, alig négy hónap alatt tanultam meg németül egy idős, kedves német hölgytől, tanultam meg síelni a fantasztikusan szép alpesi hegyoldalakon. Es itt döbbsentem rá, hogy eddigi életünknek vége szakadt. A régi barátok, az iskola, a hátszlovam, a flóbert puskám, a városföldi, kecskeméti otthonunk, és az a megszokott társadalmi rend egy álomvilágba költözött. Hogy az a világ örökre megsemmisült, és mi oda soha többé vissza nem térhetünk.

Ekkor kezdődött az igazi menekülés. A háború utolsó heteiben minden rend felborult, üzemanyag,

élelmiszer, szállás csak annak jutott, aki szerzett, kerített, szerencsés volt. Lakott vidékeket, vasútvonalakat, utakat állandóan bombázások veszélye fenyegette. A visszavonuló német hadsereg tagozatai kihasználta karhatalmukat, hogy elrekviráljanak bármit, amire szükségük volt azoktól, akiknek még valamijük volt. Ebben a zűrzavarban indultunk neki Josefsbergből 1945 április 3-án. Most már csak egy teherautóval és egy személyautóval, amit kötélén húzott a teherautó. Linzen éppen egy nagy szőnyegbombázás után mentünk keresztül. Égő házak, füst mindenütt. Nem sokáig tartott az autóutazásunk. Linz után, St. Florian környékén német katonák elrekvirálták összes benzinünket, mire holminkkal együtt egy kolostorban találtuk magunkat. Egy-két kofferral, hátizsákkal ültünk itt aztán vonatra, hátra hagyva minden más holminkat. Menekültektől, sebesült katonáktól nyüzsgő vonaton elértük Salzburgot, ahonnan egy bombatámadás átvészélése után tovább utaztunk Rosenheimig. Innen a nagy család szétszéledt, ki hova tudott. Mi a Wolfratshausen környéki Bosch nagygazdaság egyik majorjában kaptunk szállást, majd munkát az elkövetkező pár évre.

Itt ért el bennünket a háború vége, az amerikai hadsereg hatalom átvétele. Apámmal együtt jártunk mindennap a gazdasági kertészetbe dolgozni. Nekem, mint 15 éves kamasznak nem volt nagy megerőltetés, de szegény apámnak, aki eddigi életét vagy egyenruhában, vagy birtoka irányításában töltötte, anyámnak, akinek a mindennap nehézségeinek leküzdése nagyon nehéz lehetett, nemcsak a napi nehézségei voltak terhesek, hanem annak az ijesztő felismerése, *hog*y vissza út nincs, hogy eddigi életünk befejeződött és egy új, merőben ismeretlen jövő elé nézünk. Nekik és sok más ezer családfőnek, apának és anyának talán ez volt a legnehezebb ebben a menekült állapotban. De egy dologban szerencsések voltunk, hogy ilyen munkához jutottunk. A napi élelmiszer beszerzéséhez közelebb voltunk a forráshoz, magunk is megtermeltünk sok mindent, és a napi munkával eltöltött életünkben megszabadultunk a menekült tábori élet unalmától és lelket romboló hatásától. Apámmal naponta együtt dolgoztunk, kapáltunk, palántákat ültettünk, vagy éppen trágyát szórtunk. Soha azelőtt, sem utána nem voltunk olyan közel egymáshoz, mint akkor. Ő beszélt és mesélt az otthoni dolgokról, fiatalkori történeteiről, katonaeletről, a rokonokról, a kecskeméti társdalom eseményeiről. Daloltunk sokat, mialatt számtalan régi magyar nótát tanultam meg tőle.

1946 őszén a szomszédos faluban beindult egy Münchenből leköltözött leánygimnázium, és jobb híján beíratk a szüleim az 5-ik osztályba. A Bosch uradalmi gazdatiszt nagy kegyesen engedélyt adott, hogy kimaradjak a munkából, az iskola tartama alatt, és megelégedtek apám munkájával ahhoz, hogy ott maradhassunk. Én már akkor elég jól beszéltem németül, és mondhatom, hogy tizenéves életemnek legszebb idejét töltöttem 38 lány között az osztályban. Nem sokáig tartott a szép idő, mert tudomásunkra jutott, hogy Passau mellett Waldweke-ben megindult egy magyar középiskola, és szüleim úgy látták jónak, hogy ott folytassam, azaz érjem utol tanulmányaimat, hisz ebben az évben már a hetedik gimnáziumból kellene végeznem. Úgy is lett, 1947 januárjában beköltöztem a waldwerkei tábor internátusába. Az iskola egy nagy barakkban volt, ami két részre volt osztva. Az egyik felében az alsósoknak (1-4. osztály), a másikban pedig a felsősöknek (5-8-ik osztály) tartották tanáraink az oktatást. Szeretett és tisztelt igazgatónk Csejty Béla mellett először csak a táborlakókból összeszedett tanult emberek tanították a különböző gimnáziumi tantárgyakat, de később előkerültek menekült sorsú hivatásos tanárok, akik aztán megalapozták, az iskola tekintélyét, olyannyira, hogy az 1948-ban érettségizők már német állami ellenőrök előtt vizsgáztak.

A téli hidegben egy vaskályha állott a tanterem közepén, és az abba kellő tüzelő beszerzés és a terem fűtése a diákok feladata volt. Erdő is volt, balta is volt, és habár a nyersfa csak sercegve égett sokszor, azért mégis volt meleg a teremben. Miből tanultunk? Jó magyar táborlakók hadai gépelték éjjel nappal a különböző tankönyveket stencilre, amiből aztán sokszorosítva a diákok is kaptak. Persze ezeknek legtöbbje vázlatos kivonat volt, így nagyon sokat kellett jegyzetelni, kézzel kiírni fontosabb részeket, egy-egy könyvből. Tanultunk, magoltunk, bütyköltünk, és feleltünk, vizsgáztunk, annak régi rendje és módja szerint. A tananyagot maximumra sűrítve tömték belénk, hisz legtöbbünk 2-3 éves hátralékkal igyekezett elérni saját magát. Így én is az ötödiket 1947 márciusában már lettem, a hatodik és hetedik osztályt pedig összevonva ugyanaz év júliusában. Bizony azon osztályok tananyagának kellően teljes elsajátítása is a háború áldozata lett. Még ma is sokszor érzem, hogy világtörténelmi, irodalom- és művészettörténelmi jártasságomban nagy hiányosságok voltak és vannak. A nyolcadik osztályt és az érettségit azonban már teljes normális módon, egy teljes tanév végén tettem le 1948 júliusában.

Lakásunk, a táborban, az internátusban volt, ami egy ugyanolyan barakk épület volt, mint az iskola. Minden szobában volt egy szobaparancsnok, aki vagy tanár, vagy a tábor egy tekintélyes személye volt. A mi szobánk parancsnoka Pajor Elemér tanár úr volt, aki matematikát és filozófiát tanított az iskolában. Komoly, katonás ember volt, de nagyon szerette diákjait. Minden este takarodó előtt tartott nekünk egy öt perces lelki dumát, amit persze a legtöbb diák ásítózva hallgatott. Én a mai napig emlékszem egy témára, amiben kifejtette azt, hogy mi milyen szerencséteremtényei vagyunk a sorsnak, akik ha mostoha körülmények között is, megtanuljuk, hogy kell kemény becsületes munkával felkészülni az életre, és majdan azt élni, magunk erejéből, magunk eszével és képességével. Akkor én is a többiekkel együtt csak a szememet forgattam és azt gondoltam, hogy lehet ilyen marhaságot mondani. Menekült sors, lerongyolódottság, éhezés, kilátástalanság. Ez szerencse!?

Rövid pár év elteltével rájöttem milyen igaza volt. Az a korcsoport, ami a negyvenes évek végén felső osztályos gimnazistaként Waldwerkében és más magyar menekült középiskolában kapott hasonló nevelést, az emigrációnak legszilárdabb gerincét lett képes alkotni. Nemcsak életerő, de magyarságuk megtartása szempontjából is. Elég idős volt ahhoz, hogy megtanulja a sors leckéit, magába szívja a régi magyar nemzeti kultúra értelmét és értékeit, elég fiatal, tanulékony és rugalmas, hogy az új kívánalmak, nyelvek elsajátítása még flottul menjen. Még egy 10 évvel előtte járó generációnak a kettétört karrierok, menekült sorsban alkalmatlan képzettségek, új nyelvek elsajátításának nehézsége hatalmas akadályokat gördítettek egy új élet sikeres kialakításában, ez a korosztály könnyen beilleszkedett az új környezetébe, karriert csinált, és mindemellett a magyar emigráció művelt, az idegenben otthonosan mozgó oszlopoi maradtak.

A tanulás mellett, itt találtam meg folytatását a már otthon elkezdett cserkész életnek. Amikor Beodray Feri felkért, hogy legyek őrsvezetője a Fecske őrsnek, az akkor frissen alakuló Teleki Pál cserkészcsapatban, szívesen tettem neki eleget és nagy lelkesedéssel folytattam a régen elkezdett munkát. Ezek a cserkész idők, barátságok alapozták meg bennem azt a magyar öntudatot és elszántságot, ami azután életemen át erőt és akaratot adott a cserkészmunka vállalására és elvégzésére, a magyarság szolgálatára.

Waldwerkéből aztán szétszéledtünk a világ minden tájára. Szobatársaim közül sokan ugyancsak az USA-ba, sőt Clevelandban telepedtek le, de voltak olyanok, akikkel évek múltán Sao Paulo-ban, Buenos Airesben találkoztam. Mind szép karriert futott be. Megengedte a sors, hogy Pajor Elemér tanár úrral újra találkozzam. Amikor 1968-ban először újra Európába vitt utam, meglátogattam őt a Burg Kastl-i magyar gimnáziumban, ahol, már mint nyugdíjas tanár lakott. Felidéztek a régi waldwerkei időket, és azt a bizonyos lelki dumát. Bevallottam neki akkori kamaszságomat, de azt is, hogy azóta mennyire rádöbbentem annak igazságára. Úgy láttam, jól esett neki.

Miután 1948-ban leérettségiztem, visszakerültem szüleimhez, akik akkor már elkerülvén a Bosch nagygazdaságból, egy szomszédos faluban, Königsdorfban laktak. Itt hamarosan elszegődtem lakatos inasnak. Ez ugyan csak leegyszerűsítve mondható annak, mert a faluban az én mesterem volt az egyetlen, akinek műhelyében biciklijavítástól kezdve lyukas fazekak foltozásáig mindent csináltunk. És eljártunk házhöz vízvezeték, villanyt szerelni. Így tehát az akadémikus művelődés után kiképeztem magamat egy valóságos ezermesternek, aminek későbbi életemben nagyon nagy hasznát vettem.

Nem sokáig inaskodtam, mert 1949 tavaszán megkaptuk az Argentínába való kivándorlási engedélyünket, és úgy volt, hogy heteken belül indulunk. De apám az utolsó percben visszalépett. Jobb ajánlat jött az USA-ból, és úgy döntött, hogy inkább ide jöjünk. Így 1949 szeptemberében Bremerhafen-ban a General Taylor nevű hajóra szálltunk és 10 napos tengeribeteg állapot után kikötöttünk New York-ban. Itt már vártak a Bujákék, az áldott jó „öreg-amerikás” magyarok Mantua, Ohio-ból, akik annak idején aláírták részünkre az „assurance”-ot. Azt a papírt, amivel minden bevándorlónak rendelkeznie kellett, hogy ide jöhessen. Ezzel a papírral a fogadó biztosította az államot arról, hogy a bevándorlónak gondját viseli, lábára állítja, és arról, hogy az nem válik az állam terhére.

Bujákék mantua-i farmján még az ősszel segítettünk betakarítani a kukoricát, meg a többi őszi munkálatokban segítettünk. Én aztán elszegődtem egy szomszédos „dairy farm”-ra gazdasági munkásnak. Leginkább a traktorokat kezeltem, szántottam, trágyát szórtam, teheneket fejtem géppel. Közben szüleim beköltöztek Clevelandba, apám ott kapott munkát egy nyomdagépjavító és tisztító üzembe, amikor lett lakásuk, én is ott hagytam a teheneket és felköltöztem hozzájuk, és mentem apámmal nyomdagépeket mosogatni. Clevelandba akkor kezdtek érkezni az új bevándorlók. Gyűltünk szaporán, sok magam korú legény és lány került a Buckeye Road környékére, akikkel aztán belekezdünk új életünk kialakításába.

Megérkeztünk Amerikába. Jobb oldalamon anyám, Tamás öcsém és apám.

Napostiszi szolgálatban zászlófelvonásnál az egyik clevelandi Cserkész Napon. Hátsó sorban b-j: Dr. Vareska György, Bedy Balázs, Bodnár Gábor, Beodray Ferenc, Zala László

Ezek az idők egy külön írományt érdemelnek, és nem férnek már bele a jelen elbeszélésbe. Most már csak annyit, hogy megérkeztünk az Új Világba, fiatal fejünknek új kalandok, új feladatok, új barátok, új élet megélésére. 1951-ben behívtak katonának, mint sok más sorstársamat, és a két éves szolgálat felét Koreában töltöttem a harci utászoknál. Ennek a szolgálatnak köszönhetem, hogy saját fillér nélkül elvégezhettem a műgyetemet, és mint elektromérnök végezhettem 1960-ban. Ugyancsak azt, hogy amikor 1956-ban Petres Zsuzsanna hajadont feleségül vettem, ezen „GI Bill” jogaival minimális lefizetéssel, és alacsony kamattal tudtam első házunkat megvenni. Enélkül, bizonyára másként

alakult volna a sorsom.

Két fiú és két lány gyermekünk született, akiktől ma már 9 unokát élvezünk. Mind itt laknak a közelben.

Én, mint elektromérnök, a Reliance Electric cégnél töltöttem 37 évet, nyugdíjba menetelemig. Vezérléstechnikai szakbeosztásomban nehézipari villanymotor meghajtású gépsoroknak irányítási és vezérlési rendszerét terveztem, kiviteleztem, és sok esetben üzembe helyeztem. Ennek kapcsán bejártam a világot, Svájc és Németországtól, Brazilián és Mexikón keresztül Japán, Korea, Kína és Tajvan-ig. Magyar oldalon, az emigrációs társadalomnak végig munkás tagja lévén, a Magyar cserkész mozgalomban fejttem ki legtöbb munkámat, ahol a clevelandi és később a külföldi magyar cserkészlet megalakulásában, megerősödésében vettem ki részemet. Nyugdíjas koromat elérve, egy hosszú munkás élet után, teljes mértékben visszatértem a kizárólagos magyar életbe. Manapság időmet a Clevelandi Magyar Múzeum munkálói között töltöm.

A mérnök úr megszemléli a kész berendest. Jó azt kézzel is megfogni amit az ember papíron megtervezett.

A család 1967-ben. Anikó, Kati, Laci, a szülők között Gyuri

Családi kép, feleségem Petres Zsuzsanna, 80-ik születésnapja alkalmából, fiam Gyuri vitorlása mellett, Mentor Ohio-ban az Erie tó partján. 2016 Június. Jelen van két fiam és két lányom házastársaival és 7 unokám.

Hátó sor balról jobbra: Szappanos László (fiam), Szappanos Miklós (Gyuri fia), Pap Attiláné Sz. Katalin (lányom), Szappanos Zakariás (Gyuri fia), Hill Max (Anikó fia).

Középső sor, balról jobbra: Pap Attila (Kati lányom férje), Hill Tim-né Sz. Anikó (lányom), Hill Tim (Anikó férje), Sz. Lászlóné Krofina Stefani (fiam felesége), Hill Lauren (Anikó lánya), Mami és Apu (nagymama és nagypapa), Pap Dylan (Kati fia), Pap Austin (Kati fia).

Első sor balról jobbra: Hill Katarin (Anikó lánya), Sz. Györgyné Mazzacco Nadine (fiam felesége), Szappanos György (fiam).

Hiányoznak: Szappanos Kristen és András (Laci fiam gyerekei)

Epilógus. 1989 őszén Németországban tartózkodtam, cégem kiküldetésében, azokban az izgalommal és egy lidércálomból való felébredés örömeivel telt történelmi hónapokban, amikor a berlini fal ledőlt,

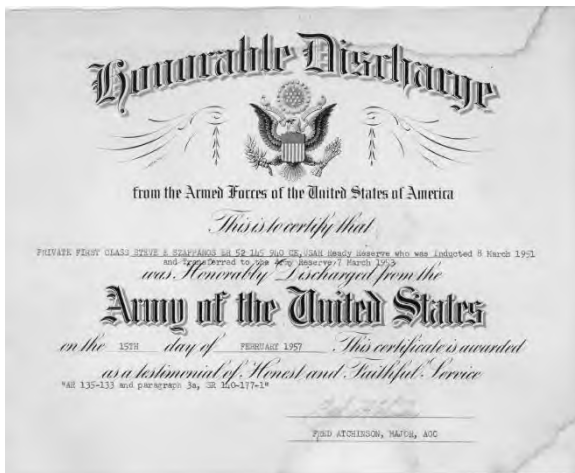

Az egyik clevelandi magyar díszvacsorán feleségemmel

amikor a magyar államfő kijelentette, hogy elszakad a varsói egyezménytől, és a kommunista rendszertől. Amikor egy csepp vér elhullatása nélkül a világnak az a része egyik napról a másikra lerázta magáról a vörös uralmat, amikor Magyarország és a többi csatlós államok, mint a fénix madarak egymás után keltek életre egy félévszázados kábulat után. Otthon voltam 1990 május elsején, amikor a vörös zászlók helyett nemzetiszínű zászlók ezrei díszítették Budapest utcáit, 1991 tavaszán, amikor Kecskemétről az utolsó szovjet katona kivonult. Édesapám, és sokunk édesapja már nem érthette meg ezt az időt. Őbennük a hosszú 45 év alatt lassan leégett, kialudt a mécses és hitevesztetten, reményvesztetten kellett elmenniük. Mi pedig, a másod generáció, akik ebben a történelmi időkből, életünk derekán itt találtuk magunkat a már nem egészen idegenben, itt született gyermekeink, unokáink körében, hirtelen egy nagy kérdés előtt találtuk magunk. Kecskeméten rokonaim kérdezték: hát nem jöttök vissza? Es sok másnak is feltették rokonai, ismerősei, vagy lelkiismerete ezt a kérdést. Sokan,

akik tehették, akiknek gyerekei, családja nem kötötte őket szorosán ide, neki is indultak. Tamás öcsém, aki soha nem nősült meg, az USA Air Force-ból alezredesi ranggal nyugdíjba menve, 54 éves korában, 1990-ben összepakolt és hazaköltözött Kecskemétre. Abból a pénzből, amit az állam, mint „kárpótlás”-t adott a 45 év előtt elkobzott földbirtokért, vidéki kúriáért, városi házért, megvett egy pár hold területet Kecskemét határában, és egy kis házat építtetett rá. Nem az ősi családi birtokok helyén, csak magyar földön. Két másik nőtlen unokatestvérem, Szappanos Bandi és Endre Zsiga, hetvenegynéhány éves korukban ugyancsak visszaköltöztek Magyarországra. Feleségem nővére Judit, aki második házasságában már Németországban élt, amikor elérkezett nyugdíjazásuknak az ideje, ugyancsak úgy határoztak, hogy hazaköltöznek. Férjének még a családban megmaradt Balaton melléki kis házat nyugati pénzen átépítették kényelmes otthonnak. A régi clevelandi barátok közül is többen erre az útra keltek.

Engem és feleségemet már túl sok családi kötelék köt ide Amerikába. Bármennyire is otthon tudom magamat érezni a mai Magyarországon, de mindig tudom, és érzem, hogy én már csak látogató vagyok. Érzelmi kötődéseim kettősek. Otthon átélem a múltat, ősi családom tagjaként, rokonaim között, valódi kecskeméti polgárnak érzem magam. A magyar állampolgárságomat reaktiváltattam. De a negyvenöt év túl nagy üreget hagyott maga után, a valódi folytonosság megszűnt, nekem ott már egyedül, családom nélkül maradásom nincsen. Majd ha fiaim poraimat visszaviszik a kecskeméti családi mauzóleumba, a kör bezárul, és ahonnan elindultam, visszatérek majd örökre.

Szappanos István VIII „becsülettel elbocsájtott” minősítéssel ellátott leszerelő bizonyítványa az amerikai szárazföldi hadseregből (USAR). Szolgálati: idő 1951 márc 8 – 1953 márc 8, majd tartalékos állomány 1957 febr 15.ig.

Szappanos István VIII. villamos-mérnöki diplomája (BEE) melyet a Cleveland State University elődjétől, a Fenn College of Engineering-től kapott 1960 tavaszán.

Szappanos István VIII. a Szent László Rend lovagkeresztjét kapta 2005-ben a külföldi magyarság érdekében kifejtett kimagasló munkásságáért.

Szappanos István VIII, a Külföldi Magyar Cserkészszövetség cserkészcsapattisztje, a Szövetség legmagasabb kitüntetését a „Teleki Érmét” kapta 40 éves szolgálatáért.

SZAPPANOS IMRE IV. TAMÁS ÉLETRAJZA

(Írta bátyja Szappanos István VIII. Imre)

Szappanos Imre IV., Tamás, született Kecskeméten 1936 július 27-én, és meghalt Kecskeméten 2003 április 8-án, 66 éves korában. Ketten voltunk testvérek, ő 6 évvel fiatalabb, mindkettőnk viseli az Imre nevet, Imre nagy-nagybátyánk tiszteletére, akit apánk nagy tiszteletben tartott. Anyánknak viszont a Tamás név tetszett jobban, és ennél fogva második fiát csakis Tamás néven szólította, miután ez megragadt és soha őt Imrének senki nem ismerte.

Gyermekkorunkat apánk városföldi birtokán lévő kúriában és a környező parkban, gazdaságban töltöttük. Aztán a negyvenes évek elején iskola időre beköltöztünk a Széchenyi tér 10 sz. alatt lévő Szappanos házba ahol nagyanyánk is lakott. Apánk a ház egy részét átépíttette ahol kényelmesen laktunk a téli hónapokban. Tamás elemi osztályait a kecskeméti Kaszap utcai Horthy Miklós Református Elemi és Tanítónőképző iskolában kezdte, Magyar Ilonka néni szárnyai alatt. (Ami sokkal később derült ki, a későbbi Nt. Varga László tiszteletes Úrral, a kecskeméti református egyház lelkészével, egy osztályban.)

Tamás nyolc éves volt, amikor a világ felfordult a fejünk felett és 1944 őszén menekülésre kényszerültünk a közelgő szovjet csapatok elől, úgymint a fenyegető kommunista világ elől. Először a Vas megyei Velem községben töltöttünk pát hónapot, majd onnan decemberben tovább kényszerültünk Ausztriába, ahol egy alpesi kis faluban Josefsbergben teleltünk át, majd 1945 áprilisban onnan is tovább Bajorországba. A következő 4 és fél évet ott nyomorogtuk végig, ezer és ezer más menekülttel együtt egy országban, aminek népe hasonló veszett háborús nyomorban szenvedett, és akik bennünket, menekülteket a pokolba kívántak. Németül gyorsan megtanult, egy évet járt is német elemi iskolába, de hamarosan beindult a Passau melletti menekült táborban egy magyar gimnázium, ahova 1947 őszén mindketten beköltöztünk annak a tábori internátusába. Magyarok között voltunk, magyarul beszéltünk, tanultunk, magyar életet éltünk az idegenben. Tamás ott ismerkedett meg a cserkészettel, az ott újra éledő, az otthon letiltott Magyar Cserkészszövetség első csapatában. Ez egy életre szóló kötődést indított be, a fiatalokkal való foglalkozás, és ezen keresztül a magyarság érzés, a magyar nyelv és kultúra megőrzése életvitelének fémjelzője lett.

Át az Atlanti Óceánon 1949 őszén

A negyvenes évek végére sokféle kivándorlási lehetőség nyílt meg és családunk az Amerikai Egyesült Államokat célozta meg. 1949 szeptember végén szálltunk hajóra Bremerhavenban, és két hét múlva kikötöttünk New Yorkban. Onnan pedig mindjárt az Ohio állambeli Clevelandba – az amerikai Debrecenbe – kerültünk, ahová az elkövetkező két évben magyar emigránsok ezrei telepedtek le, megalkotva egy kis magyar szigetet a nagy Amerikában, ahol idegenben is tovább élhettünk magyar szervezetek, templomok, barátok között.

Tamás gyorsan megtanul angolul a helyi középiskolában, leérettségizik, majd a továbbiakban matematika és fizika tanári diplomát szerez mester fokozatban. Közben elvégzi az amerikai légierőknél a tiszti kadet iskolát és 6 év aktív szolgálat után mint százados tartalékos állományba kerül. Az alábbi idézet Tamás saját életrajzából, illusztrálja színes életútját:

„...1955-ben a bencés gimnáziumból érettségizve elszegődtem a Republic Steel acélgárban villanymotor tekerészülő segédnek. Érdemes visszagondolni erre. Azért jártam a Bencésekhez Református létemre, mert valamikor édesapám reverzálást adott. És azért mentem a vasgárba dolgozni, mert azt a családban mindenki tudta, hogy bátyám és én egyetemet fogunk végezni, de erre pénz nincs. Nem tudom ő hogyan fogta ezt fel, de nekem ez abszolút természetes volt. Elmegyek segédmunkásnak, megkeresek annyi pénzt, amivel elkezdhetem az egyetemet, és majd lesz valahogy. És így is lett: valahogy. Csak azt sérelmeztem, hogy mivel a munka időabló foglalkozás, sokszor a cserkészkedést korlátozta.

1959-ben Száhlender Tomi barátommal elindultunk fegyvernemet keresni. Ugyanis várható volt, hogy behívnak katonának, és ha már muszáj, akkor inkább választ az ember, mint hogy besorolják bakancsos bakának. Mindkettlen a légierőt választottuk, de én megpályáztam a tiszti iskolát, ő pedig közlegény lett. Meglátogatott egyszer a kadetiskolában, éppen amikor egy „felsős” maximális elégedetlenségét fejezte ki velem kapcsolatban, amiből Tamás azt a konklúziót vonta le, hogy ő ezt a gyűrődést semmi pénzért nem csinálná.

Így lettem a B-52-esben Electronic Warfare Officer, vagyis a bombázót védő elektronikus szerkezetek kezelője. Szerencsémre egy igen jóindulatú farklövészrel osztottuk meg a fedélzet hátsó fertályát, aki megbízhatóan felrázott álmomból, amikor réám került a Szerep. Meg is voltak velem elégedve a parancsnokságon, de az történt, hogy egy gyönyörű téli napsütéses reggelen, amilyen csak észak Michigan-ben létezik, felébredtem, és elgondolkoztam, hogy valóban ezt akarom-e csinálni véglegesen? A szolgálat ugyan meglehetősen igénybe vette az embert, de abban a korban még bírtam Miben van hát a bézág, Szópy?

Sajnos ilyenkor válaszol Szópy a Tamásnak. Rájöttem, hogy a cserkészlet megfertőzött a gyerekszeretettel. Csapot papot otthagytam és elmentem pedagógusnak. Hazudnék, ha azt mondanám, hogy boldog voltam ezen a pályán. Az amerikai tízenéves gyerek fejvelmeszhetősége, tekintélytisztetele már akkor oly messze távol volt attól amit én kezelhetőnek tartottam, hogy feladtam a harcot. Így amikor Fülöp Gabi, aki akkor fizikából doktorált, elkezdte duruzsolni a fülembé, hogy milyen klassz lenne egy világkörutat csinálni vitorlás hajón, termékeny talajra talált. El is indultunk '69 őszén, a kétárbocos, 42 lábás Vanír hajón, de a pénzünk csak Venezueláig futotta...

Venezuelában elszegődtünk a Berlitz iskolában angolt tanítani, (ezért nem tanultam meg spanyolul, mert ráadásul egy magyar családnál laktam). Illetve Gabi később fizikát is tanított, (spanyolul!) a Universidad de los Andes egyetemen, amíg a diáklázongások véget nem vetettek a tanításnak.

Végül is Édesanyám nagy öröme "megtértem" (még lehet ebből rendes ember is). Megszereztem a Masters-t pedagógiából (Kent State University 1970!) azaz a szándékkal, hogy tanterv szerkesztésben fogok dolgozni. Ebből azonban nem lett semmi, részben az akkori gazdasági helyzet miatt, de be kell vallanom, hogy soha nem voltam sikeres a saját talentumaim marketingolásában. Így visszatértem az Air Force tartalékos aktív szolgálatba, amiből igen jól megéltam, és nem mellékesen becsavarogtam a világot. 1988-ban leszereltem, (alezredesi rangban) és hosszabb felderítő útra jöttem Magyarországra. Vagyis azt akartam megnézni már akkor, hogy hogyan tudnék beilleszkedni az itteni életbe. Ez még a rendszerváltás előtt volt, és nem tudtam teljesen elhatározni, hogy valóban vissza akarok-e jönni. Ugyanis ismerem magamat eléggé, és tudom hogy túl kevés a türelmem és túl nagy a pofám, és ebből csak balhé lehetett volna. Ezután volt sok csalódásom, főleg az amerikai tanítás terén, de aztán megtörtént a rendszerváltás, és úgy határoztam, hogy visszajövök. Nem próba szerencsére, hanem: visszajövök.

Végül is az alapozta meg az elhatározásomat, hogy ha Édesapám, hasonló korban, nyelvtudás és felhasználható szakképzettség nélkül egy családot el tudott látni Amerikában, akkor énnekem ez sokkal könnyebb lesz. És habár bejártam egy-két zsákutcát, és nem úsztam meg kudarc nélkül, mégsem nézek vissza.

Azt is meg kell mondanom, hogy nem azaz a szándékkal jöttem Magyarországra, hogy középiskolában tanítsak. Őszintén szólva, csömöröm volt a tanítással az amerikai tapasztalataim alapján. Angol nyelviskolát akartam csinálni, számítógépes alátámasztással, de sem Amerikában, sem Európában nem találtam meg az ehhez alkalmas software-t. Így Ildikó "sógornőm" nehézsúlyú rábeszelésére hajlottam a középiskolai tanításra. De nem bántam meg. Ezek a rossz gyerekek az ÉN rossz gyerekeim. És ez hatalmas különbség..."

Tamás azon férfiak közé tartozott, akiknek saját függetlenségük sokkal fontosabb, mint az a boldogság amit egy házasetlet ígér. De miután a társadalom szokásai elvárják, hogy fiatal férfiak megnősüljenek neki is adta magát, és egy szép napon egy csinos leányzót el is jegyzett – majdnem. Mikor kérdeztem mi történt, erre csak azt mondta: „...az eljegyzés előtti napon nekem azt mondja: "Tamás holnap azt a sötétkék zakódat meg a fekete cipődet húzd fel! ..És ekkor döbbsentem rá mit is csinállok. Hiiii a nemjőjét. Hogy nekem egy életen át egy fehérnép mondja meg mit csináljak – hát azt már nem!"

Nem is esett kísértésbe azután sem és egész életében boldog aglegény maradt. A család és a gyerekek iránt való szeretete töretlen maradt. Gyerekeim kedvenc nagybácsija volt. Humora, műveltsége, olvasottsága, életbölcssége ismeretes volt mindenki előtt, aki ismerte. Amikor ő Magyarországra visszaköltözött, akkor az ő megfogalmazásában valójában végre haza jött, egy hosszú rákényszerített kalandos út után. De azért az amerikai független életből nem volt könnyű a kecskeméti polgári társadalom viselkedési szabályaihoz igazodni. Ebben Szappanos Laci unokatestvérünk és főleg felesége Ildikó volt legnagyobb segítségére, akivel sűrű heves szóváltások után sikerült az amerikai független aglegényből egy magyar társadalmi lényt faragni.

Magyarországra költözése után 1991-ben Kecskeméten fizikát tanított angolul a Katona József gimnáziumban, majd angolul a Gáspár András Ipari Szakmunkásképző és Szakközépiskolában. Mellékesen fordítással egészítette ki jövedelmét. 1996-ban elérte 60 évesen katonai nyugdíjkorát, amikor is alezredesi nyugdíja esedékessé vált. (Abban az időben ez a havi nyugdíj megfelelt a magyar miniszterelnök fizetésének.). Ennek öröme egy nagy bulit rendezett, száz meghívott vendéggel, mégpedig a régi, apánk által épített városföldi Szappanos kúriában, amit a várostól kibérelt erre az alkalomra. A tisztaúgi népi-citerás-együttes szolgáltatta a talp-alá valót. Hencidától Boncidáig folyt a sárگا lé és a „munka temetése” kellően meg lett ünnepelve.

A kilencvenes évek elején az állami kárpótlási program által apánk régi vagyona után kaptunk is egy maroknyi nevetséges összegű kárpótlási jegyet, azaz részvényt. Ez az összeg lehetővé tette, hogy Tamás Ménteleken megvásároljon egy kis telket, amire hamarosan egy házat is építtetett. Ez lett a Tamás Bátyja Kunyhója. 1998 nyarán számos vendég, családi rokonság és barátok ünnepelték meg együtt a „kunyhó” felszentelését, amit Nt. Varga László végzett.

Tamás öcsém valóban vsszatért szülőföldjére, ahol végre nyugíjjas korára megtalálta azt a nyugalmat és

életörömet amit amerikai életében

hiányolt. Sajnos nem tartott sokáig. 2003 februárjában, 67 éves korában váratlanul meghalt. Átfúródott gyomorfekély operáció a kecskeméti városi kórházban és az abból származó komplikációk vitték el. De azt a 13 évet amit szülőhazájába való visszatérése után élt, nagyon élvezte és talán élete legszebb periódusa volt. Később a „kunyhó” mellé egy garázst és egy csinos vityillót is épített és két kutyájával ott élt haláláig.

„Tamás Bátyva Kunyhóia”

The Ohio State University

hereby confers upon

Emeric Thomas Szappanos

the degree of

Bachelor of Science in Education

together with all the rights, privileges and honors appertaining thereto in consideration of the satisfactory completion of the course prescribed in The College of Education

In Testimony Whereof, the seal of the University and the signatures as authorized by the Board of Trustees are hereunto affixed.

Given at Columbus on the fourteenth day of June in the year of our Lord nineteen hundred sixty-six.

Robert S. Davis
President of the Board of Trustees

Thomas H. Sawett
President of the University

John T. Merritt
Secretary of the Board of Trustees

KENT STATE UNIVERSITY

This is to certify that the Board of Trustees of Kent State University, upon the recommendation of the Faculty, has conferred upon

E. THOMAS SZAPPANOS

the degree of

MASTER OF EDUCATION

Given at Kent, Ohio, this eighteenth day of March, nineteen hundred seventy-two.

Thomas H. Sawett
PRESIDENT, BOARD OF TRUSTEES

Donald P. Feltner
SECRETARY

John L. Ober
PRESIDENT OF THE UNIVERSITY

James W. McNeill
DEAN, GRADUATE SCHOOL

Fájó szívvel, de Isten akaratában való megnyugvással tudatjuk,
hogy drága jó testvérem, sógorom és unokatestvérünk

Szappanos Imre Tamás

ny. repülő alezredes (USAF), cserkésztsízt (Külföldi Magyar Cserkészszövetség)

életének 67. évében, 2003. április 8-án, Kecskeméten

rövid szenvedés után visszaadta nemes magyar lelkét Teremtőjének.

Hamvasztás utáni búcsúztatása 2003. április 25-én, pénteken, du. 14 órakor lesz a kecskeméti református temetőben.

Gyászolják:

Testvére és sógornője: Szappanos István és felesége, Petres Zsuzsanna (USA)

Unokatestvérei: Szappanos László, Dusek Péterné Szappanos Katalin (Kanada), özv. dr. Király Endréné Beretvás Katalin,

özv. Vörös Tiborné Beretvás Zsuzsanna, Graepel Hugóné Beretvás Judit (Anglia),

vitéz Endre Zsigmond, özv. Hegyeshalmi-Fischer Elemérné Endre Mária (Ausztrália),

Geréby János (USA), Versényi Jenőné Geréby Zsuzsanna (USA).

Azoknak házastársai: Szappanos Lászlóné Csáki Ildikó, Dusek Péter,

Graepel Hugó, Geréby Jánosné Nemes Stefánia, Versényi Jenő.

És azoknak gyermekei és unokái, úgyszint számos barátja Magyarországon és az Egyesült Államokban.

Megfáradt lelkét ölelje magához az Úr!

A SZAPPANOS CSALÁD

Történelmi háttér:

Gróf Thököly Imre (1656—1707) élt I. Lipót Habsburg császár uralkodása (1657-1705) idején. Életében megérte Budavár visszavételét a töröktől (1686), és a török hatalom magyarországi befolyásának, és az erdélyi fejedelemségnek alkonyát. Ebben az időben folynak a katolikus Habsburg uralkodóház és a jezsuita rend szorgalmazására a protestáns vallást követőknek, főleg prédikátorainak üldözése. Vagyonelkobzások, családoknak kiirtása, prédikátoroknak gályarabságba való eladása napirenden. Thököly, Apafi I. Mihály erdélyi fejedelemmel egy időben, az osztrákokkal szembeni ellenállásnak lesz vezetője (1671 kuruc felkelés) mint Kuruckirály. Majd később mint Erdélyi Fejedeleme (Apafi utóda) kényszerül menekülésre Buda felszabadulása, az osztrák hatalom hazánkban való megerősödése és a kurucok csillagának hanyatlásával. A karlócai békekötés után (1699) törökországi Nikomédia-ba bujdosik vezérével, és ott hal meg 1704-ben. (Nikomédia, a mai Izmit, Törökország kisázsiai részében Istanbultól keletre kb. 100 km. -re fekszik)

Több mint tíz éves szünet után II. Rákóczi Ferenc veszi fel a kurucok zászlaját és mint kuruc fejedelem 1703-tól 1711-ig vezeti a bécsi udvar elleni szabadságharcot. 1711-ben a nagymajtényi síkon leteszik a zászlót és megkötik a szatmári békét. Rákóczi is elbujdosik, szintén Törökországba, ahol Rodosto-ban 1735-ben meghal. (Rodosto=Redhesztosz= a mai Tekirdag, Törökország európai részén, Isztambultól 150km.-el nyugatra, a Márvány tenger partján.)

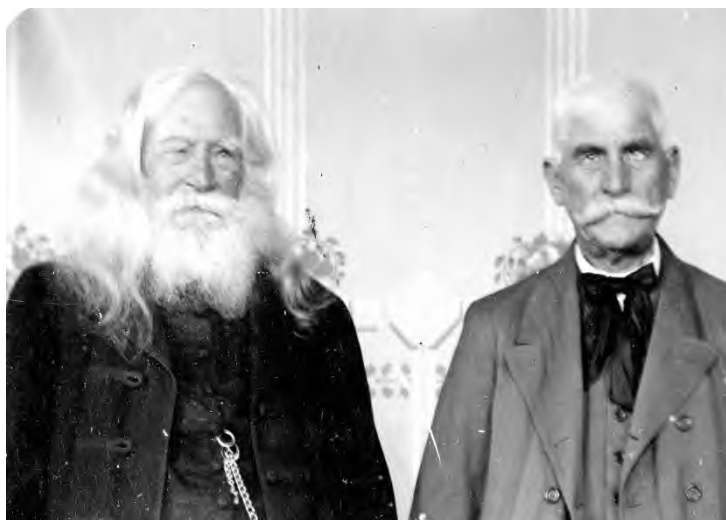
Családtörténet:

A családi hagyomány és feljegyzések szerint Szappanos, másként Brassai Mihály és fia István, a fiatal Gróf Thököly Imrének kedves emberei voltak és később mindkettőn tevékeny részt vettek Thököly fölkeléseiben és szabadságharcában. A nemeslelet 1674-ben Apafi Mihály erdélyi fejedelem állítólag az akkor 17 éves Thököly Imre kérésére és javaslatára adományozta Szappanos Mihálynak és fiának, aki /t.i. a fia/ akkor kb. 20-22 éves lehetett. Szappanos Mihály és fia István, a családi hagyomány szerint, Thököly felkelő seregében harcolt és Thökölyvel ment bujdosásba Törökországba. Mihály, az apa, ott is hal meg. Amikor Rákóczi újra szervezi a kurucokat és megindul a második szabadságharc, sokan a Törökországba elbujdosott kuruc vezérek közül hazatérnek, hogy csatlakozzanak hozzá. Ezek között találunk két Szappanos ezreskapitányt, Istvánt és Mihályt, akiknek neve felbukkan az akkori feljegyzésekben. Mindkettőn elesnek a szabadságharcban

vívott csatákban, István 1703-ban, Mihály 1704-ben. Istvánnak volt családja, egy Mihály fia, aki anyjával 1685-ben kerül Kecskemétre és idővel megalapítja a Szappanos családot.

A huszadik század elejére a kecskeméti Szappanos család kiterjedt, a közéletben prominens, nagy földbirtokokkal rendelkező családdá fejlődött. Soraiban országgyűlési képviselő, egy a város leggazdagabb polgára, és vitéz katoná található többek között.

Szappanos István III. (1818-1917) országgyűlési képviselő, és öccse Szappanos Elek I. (1837-1921), dédapám, a város leggazdagabb polgára.

vitéz Szappanos Jenő I. (1897-1976), Kecskemét város főmérnöke

Szappanos Mihály Ős leszármazottai (1 old)

Nemességszerző ősünk. Thököly szolgálatában kuruc kapitány. Thökölyvel száműzetésbe megy Törökországba 1699 körül, és ott is hal

SZAPPANOS (BRASSAI), Mihály I.
1630 - 1707

(ISMERETLEN)

SZAPPANOS, Mihály Ia.
1653 - 1706

SZAPPANOS, István Ia.
1655 - 1705

KUPA KOMÁROMI, Zsuzsanna
1655 - 1744

SZAPPANOS, János Ia.
1660 -

Mihály két fia, Mihály és István apjukkal együtt kimennek Rákóczy kibontja a szabadság zászlaját, ők ketten visszatérnek és mint ezreskapitányok harcolnak Rákóczy kurucaival. Mindketten hősi halált halnak.

SZAPPANOS (HORVÁTH), Mihály II.
1675 - 1741

BOGYÓ KOVÁCS, Zsuzsanna
1686 - 1763

Mihály ősünk fia János, sógornőjét, István "özvegyét" és Mihály fiát istápolja és menti el Biharból a Veszprém megyei Takácsiba, ahonnan pár év múlva tovább menekülnek Kecskemétre. Nem tudnim István, hazatérte után megatálta-e családját Kecskeméten. Jánosnak nyoma itt eltűnik.

SZAPPANOS, Judit I.
1711 -

SZILÁGYI-NAGY, István

SZAPPANOS, Mihály III.
1712 - 1736

SZAPPANOS, János I.
1713 - 1795

TORMASSY-HEGEDŰS, Judit
1722 - 1793

SZAPPANOS, József
1716 -

SZAPPANOS, Zsuzsanna I.
1718 -

KERKÁPOLI, István

NAGY, Mihály

CSEH, Mihály

SZAPPANOS, Zsuzsanna II.
1741 -

KUN, Pál

SZELL, János

SZAPPANOS, Judit II.
1745 -

KÖNYA, Mihály

SZAPPANOS, Erzsébet I.
1749 -

SZAPPANOS, Mihály IV.
1752 -

SZABÓ, Katalin

SZAPPANOS, József I.
1755 - 1837

PÁZSIT, Rachel
1755 - 1840

SZAPPANOS, János II.
1761 - 1794

KOLOZSVÁRY, Zsuzsanna
1768 - 1844

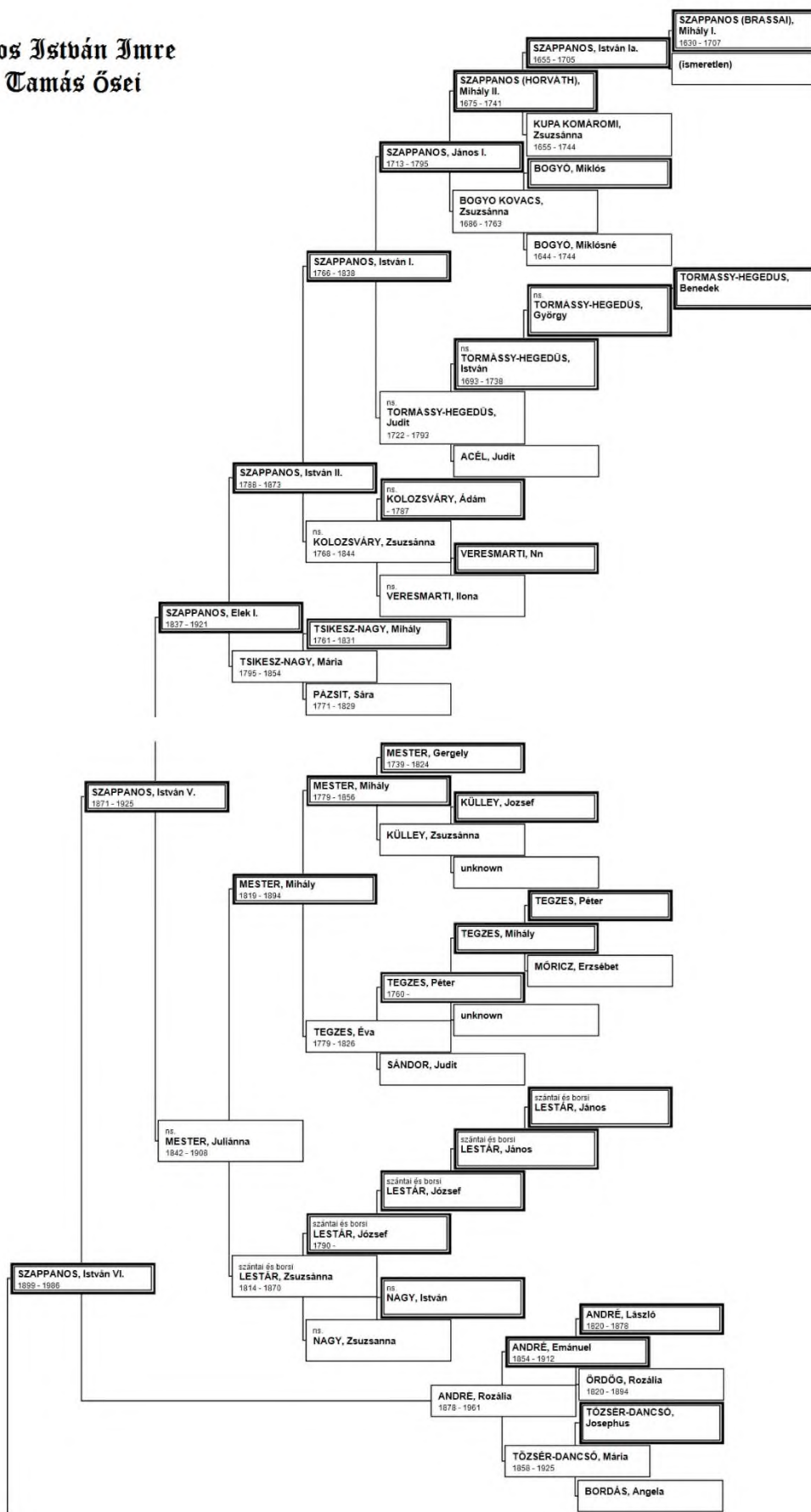
SZAPPANOS, István I.
1766 - 1838

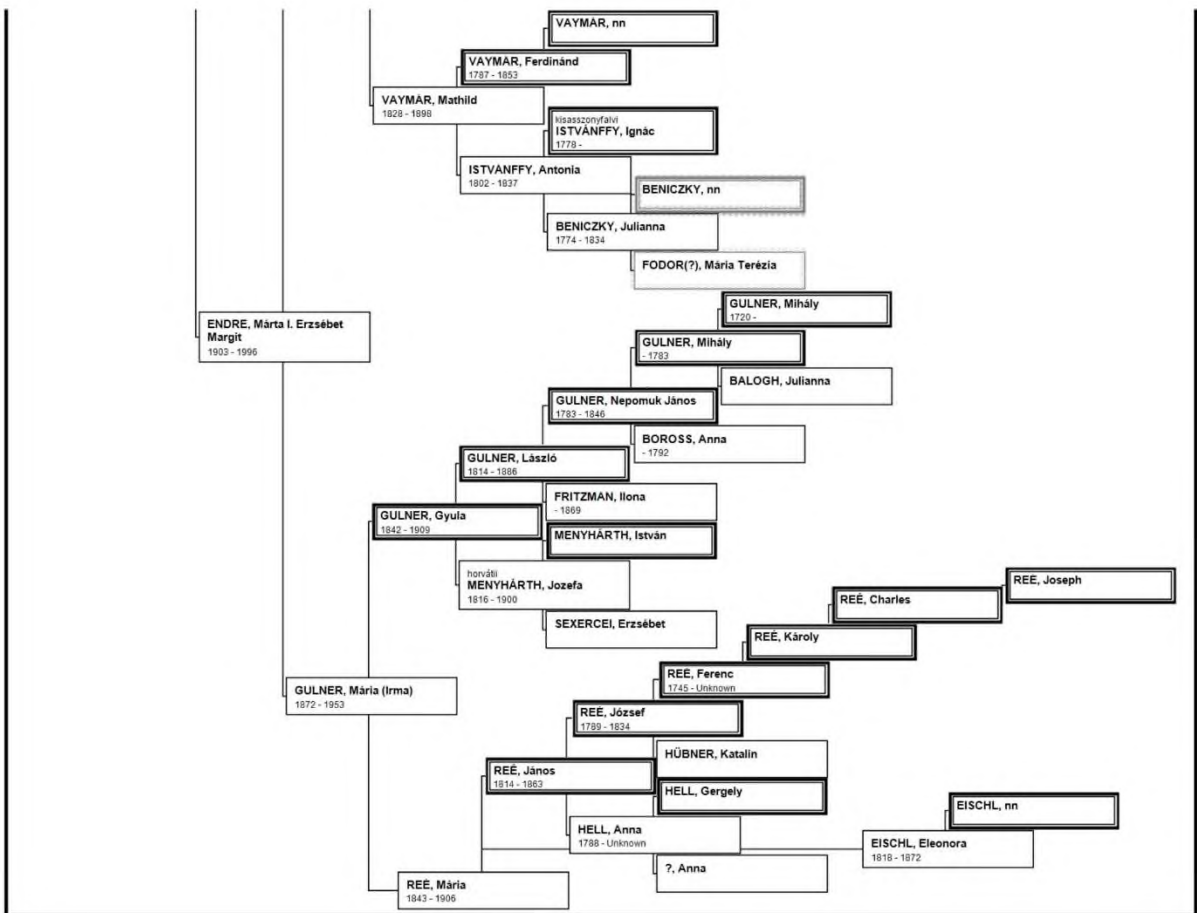
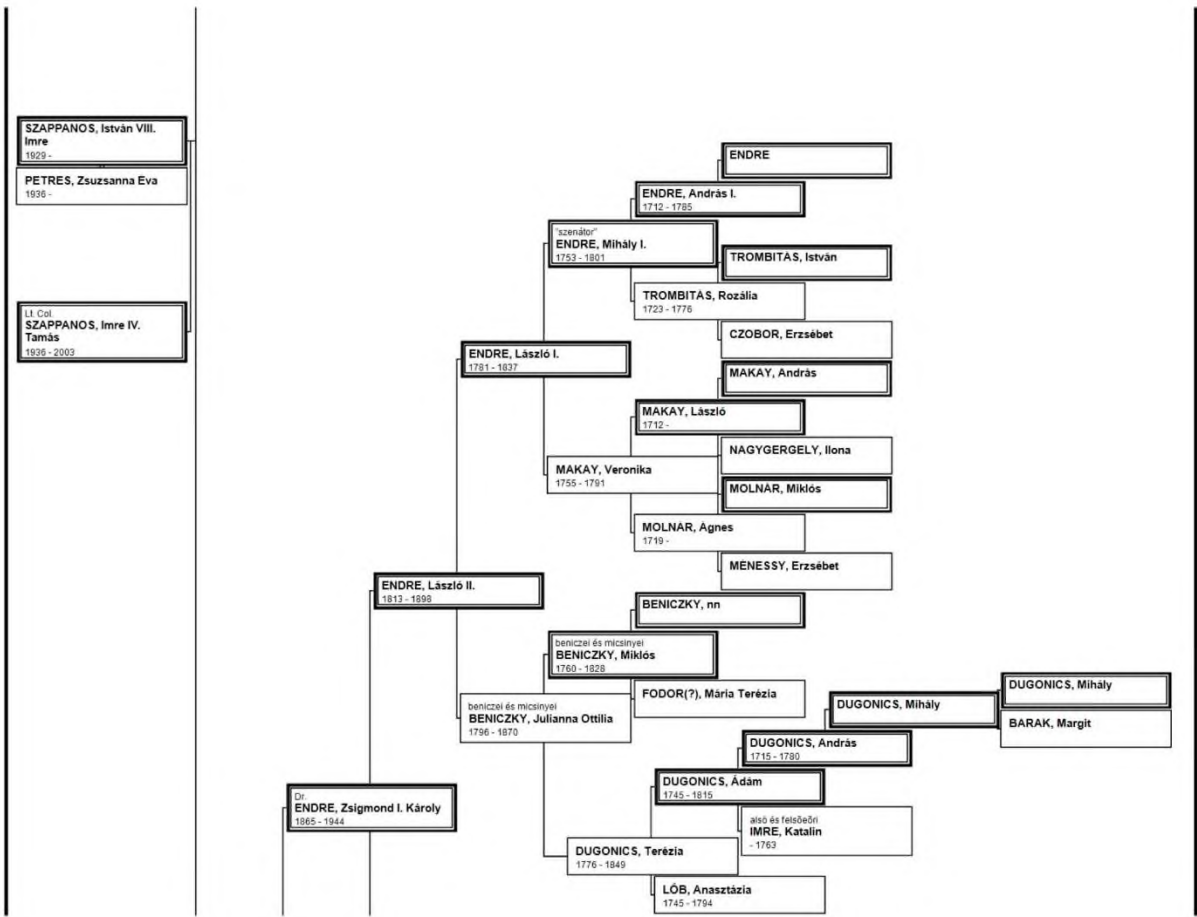
KERKÁPOLI, János
1756 - 1808

szenkirályszabai djai
CSEH, Erzsébet

Ez a generáció arról nevezetes, hogy a testvérek közül hárman is őseik eredetének kutatásával voltak megszállva. IV. Mihály neki indult megkeresni a hódmezővásárhelyi rokonokat, de a hagyomány szerint útközben zsványok áldozata lett. Talán. De az is lehet, hogy mégis eljutott Hódmezővásárhelyig és ott hozzájárult az ottani Szappanos család elszaporodásához. I. József ugyancsak neki indult Bihar felé, hogy őseinket felkurtassa, de megrekedt Tépe községben, ahol beleszeretett Szabó Katalinba és családot alapítottak. Innen származik a családunk baranyai ága. És végül I. István, aki lovas hintóval és testőrökkel eljutott egészen Kolozsvárig, ahol nemeslevelünket kereste az ottani levéltárban. Azt nem lelte, de feleségre talált ő is Kolozsváry Zsuzsanna személyében, akit haza hozott Kecskemétre és leszármazottaival megalpotta a kecskeméti Szappanos család törzsét.

Szappanos István Imre és Imre Tamás Ösei

ENDRE SZIDÓNIA I. HOFFER JÓZSEFNÉ

Endre Szidónia I. Margit Olga született 1868 december 14-én Kiskunfélegyházán, meghalt 1958 július 18-án Chicago USA-ben. Endre László és Vaymár Matild 13-ik, legutolsó gyermeke. Feleségül ment Hoffer Adolf és Horváth Mária fiához, **dr. Hoffer József** jómódú földbirtokos és kormányfőtanácsoshoz 1888 febr 11-én Kiskunfélegyházán.

Az alábbi leírásban megismerjük őt mint Kiskunfélegyháza egyik kimagasló társadalmi nagyszonyát.

Özv. Hoffer Józsefné, Endre Szidónia 1944 őszén a közelgő orosz front és kommunista világ elől elmenekült családjával. Első szállás a nyugatmagyarországi Velem községben, az Endre család többi részével együtt volt, majd a front közeledtével a Hoványi családdal tovább kényszerült menekülni Ausztriába, majd végül Németországban a délbajorországi

Landau közelében lévő Eichendorf-ban telepedett le a Hoványi családdal együtt. Özv. Nógrádyné Lenke és a Hoványi család 1951 körül kivándorolt Csikágóba (USA), özv. Hoffer Józsefné Szidónia is velük ment. Ott is halt meg 1958-ban.

Id. Hoffer József (1859-1939) és Endre Szidóniának (1868-1958) három gyermeke volt.

1. **Hoffer József** (1889-1951) földbirtokos (1655 kat.hold) Páka puszta – Kiskunfélegyháza. 1914-ben bevonult a 13. Jászkun huszárokhoz, mint zászlós. Orosz fogságba esett. Hazajött 1920-ban. Feleségül vette Geréby Margitot, rövid házasság után elváltak. Gyermekek nélkül. Pákai gazdasága mintagazdaság volt. 1944 őszén anyjával és Lenke húgával és annak családjával (Nógrádyné Lenke, léánya Mária (Cicuka) dr. Hoványi Gyuláné, és dr. Hoványi Gyula, fia Nógrády Józsi) nyugatra menekül. Először csak a nyugatmagyarországi Velem községben telepednek le egy pár hónapra, de az orosz front közeledtével tovább menekülnek Ausztriába, majd Németországba. A délbajorországi Chiemsee melletti Seebruck (bez. Traunstein) faluban telepedik le végleg. Még 1947-ben is tervez visszatérni Magyarországra, de mégsem. 1951-ben 62 éves korában itt hal meg.

2. **Dr. Hoffer László**, (1891-1968) a Toll Szindikátus elnöke, országgyűlési képviselő, szanki, örökényi földbirtokos, nagy vadász. Felesége Pálóczy Horváth Irén, két fiuk László és Miklós. 1945-ben a család otthon maradt. Selyem kézi festéssel kereste kenyerét. Többszöri politikai zaklatásban és börtönben szenvedett a kommunista uralom alatt. 77 éves korában Budapesten Halt meg.

3. **Dr. Nógrády Istvánné Hoffer Lenke** korán özvegyé vált 1929-ben. Özvegyégi éveit 3 gyerekekkel Budapesten töltötte. 1944 őszén menekülésre kényszerültek családotól : özv. Nógrády Istvánné Lenke, gyerekei **Nógrády István, Józsi és Dr. Hoványi Gyuláné Nógrády Mária** és férje Dr. Hoványi Gyula, és két kisfiuk Gyula és István. Nógrádyné Lenke fia István (orvoshallgató) Budapesten rekedt és az ostrom alatt eltűnt, feltételezeten életét vesztette.

Az orosz front közeledtével tovább kényszerültek menekülni Ausztriába, majd végül Németországban a délbajorországi Landau közelében lévő Eichendorf-ban telepedett le a Hoványi család. Itt született Hoványi Mária 1946-ban. Itt vészelték át a háború utáni menekült éveket.

Özv. Nógrádyné Lenke és a Hoványi család 1951 körül kivándorolt Csikágóba (USA). Józsi fia Németországban maradt, idővel vegyész diplomát és doktorátust szerzett és a Bayer Leverkusen vegyszergyárban dolgozott nyugdíjazásáig vezető pozícióban. Köln külvárosában lakott német feleségével és két lányával. Nyugdíjazása után a Bodeni Tó közeli Singen kisvárosba költöztek feleségével, ahol 2015-ben meghalt. Két lánya német férjekkel a környéken lakik ma is.

Özv. Nógrádyné Lenke Csikágóban 1951-ben férjhez ment Frankovszky Rudolf, volt tüzér ezredeshez, majd 1953-ban visszaköltöztek Németországba, és Józsi fiához közel a Köln környéki Opladen kisvárosban telepedtek le, ahol 1987-ben meghalt.

Dr. Hoványi Gyula a Csikágói magyar közéletben vezető szerepet vitt, egy időben magyar emigrációs újságot is szerkesztett. Itt még két fiuk született, György és Tamás.

Gyula 1978-ban, Mária 2007-ben haltak meg Csikágóban. Gyerekeik felszívódtak az amerikai társadalomban.

DR. HOFFER JÓZSEF

József (1859-1939) közel az öreg családi házhoz, egészen pontosan annak szomszédos utcájában, a Kiskunfélegyháza, Pázmány út 2-3. szám alatti házban lakott feleségével. Endre Szidónia 9 évvel volt fiatalabb férjénél és sógornőjéhez hasonlóan nekik is négy gyermekük született, ugyanúgy három fiú, s egy leány, akik közül a már említett István egyéves korában meghalt.

József sokkal nagyobb hangsúlyt fektetett a gazdálkodásra, mint a bátyja, birtoka is jelentősen nagyobb volt. A birtok magját az édesapja által vásárolt pákái föld képezte, amit József felesége hozományával és vásárlásokkal is gyarapította.

Az egykor Jászkun kerületi közös tulajdonú Páka pusztá határrészei a tulajdonos községek nevét viselték. Hoffer József és felesége birtokai a kunszentmártoni, a madarasi és a mihálytelki közbirtokossági területeken voltak. A Nagykőrösi út és a Gátéri vízfolyás kereszteződéséhez közel helyezkedett el a nagy major, ahová 1906-ban percenként 50 literes vízhozamú ártézi kutat is fúrtak. Ebben a gazdaságban a tulajdonos leírása szerint állandó alkalmazottként 100 munkást foglalkoztattak. Az állattartó telepen 12 igásló, 200 szarvasmarha, 400 sertés és 300 juh tartására volt lehetőség. A major a 800 kh kiterjedésű birtok közepén volt.

Az ettől elkülönült földterületeken szintén voltak gazdasági épületek. Az ártézi kút közelében, az öntözési lehetőséget kihasználva műveltetett egy 9.923 négyzetméter kiterjedésű kertet. A kút felesleges vizét 17.831 négyzetméteres, átlagosan 1,5 m mélységű mesterséges víztároló medencébe vezették.

A gazdaság vízellátásának megoldása a szándéktól a megvalósulásig 4 évet vett igénybe. Ezt követően Pázmány utcai háza udvarának Iskola utcai - azaz hátsó - frontjára hatállásos istállót és kannát építtetett. 1906 májusában készült el a városi istálló. 1907. márciusában pedig megkezdték Ziegler Géza építési tervei alapján új házuk építését.

A monumentális földszintes, részben alapincézett épület aszimmetrikus alaprajzú, eklektikus stílusú, jellegzetes polgárház. Az udvari részben ferdén benyúló külön szárnyban helyezték el a konyhát és az éléskamrát, valamint a nevelőnő és a cselédek szobáját. A szobák elhelyezése, funkciója nagypolgári életmódot tükröz. Az ebédlőhöz tágas télikert, fogadószoba és szalon csatlakozott. Külön dolgozószobája, két hálószobája és nagy fürdőszobája volt. Érdekes módon nem nevezték a gyerekszobát.

Hoffer József háza a Pázmány u. 6-8. sz.

A nagy társasági életet jelzi, hogy két vendégszobát is létesítettek. A ház belső elrendezése és homlokzati kiképzése egyaránt tükrözi a századforduló évtizedében Félegyházán is meghonosodott polgári építkezési módot. A városi házat kiegészítette a selymes szőlő, ami nem csupán a szőlőművelés színhelye. A nyári hőségben

pihenőhelyként is szolgált.

Hoffer József egyik legfőbb bevétele a sertésexportból származott. Fél-egyházi viszonylatban ez a tevékenysége meghatározó volt a sertés kereskedelemben. Évente több száz sertést exportált Bécsbe. Fenntartott 36 kh dohánykertészetet is. E mennyiséggel nagyságrendileg a dohánytermelők élére került. Testvérei szintén termeltettek dohányt, de csak évi 3-4 kh-as területen. József saját tulajdonú birtokai mellett 815 kh haszonbéres földön is gazdálkodott. A terület Jászszentlászlón volt, s a rendkívül gazdag Kalmár Józsefné alapítványi fedezetként Kiskunfélegyháza városra hagyományozta. Kalmárné halála után e területet Hoffer József bérelte ki. József 1939-ben halt meg 80 éves korában.

Hoffer Józsefné, Szidónia társasvacsorái férje és saját társadalmi helyzete szerint is olyan alkalmak voltak, ahol nem csupán a kisvárosi elit, hanem „idegen” felsőbb hivatali és katonai körökből meghívott vendégek s megjelentek. A József-napi menüben leírt négy fogás mindegyike még további alfogásokra bontható, amelyek önálló különleges húsételek. Ezeket az ételeket részben a feltálalt húsfélék minősége emeli az átlagos vacsorák fölé, részben az elkészítés módja, s nem utolsósorban az egészségnek ünnepi megjelenést adó tálalása. Mindezekhez kiegészítésként különleges édességeket adtak. Sajnos, az italokra nincs utalás, bár más forrásokból tudjuk, hogy elmaradhatatlan tartozékai voltak e vacsoráknak.

Anélkül, hogy az étrendet elemeznénk, hiszen a naplóban feljegyzett ételsorok és receptek alapján az olvasó pontos képet kap azokról, mi csupán a felhasznált nyersanyagokról teszünk néhány megállapítást. A már áttekintett „paraszti” jellegű hétköznapi étkezés nyersanyagait összehasonlítva a társasvacsorák „polgári” fogyasztási szokásaival a hétköznapiakon teljesen ismeretlen nyersanyagokat fedezhetünk fel.

A húsok közül ilyen a marha- és borjúhús, különösen a vesepecsenyéből és a borjúcomból készített ételfélék. Kedveltek a halak és a vadak. A csirke helyet kap a hétköznapi étkezésben is. megkülönböztetett ünnepi jellegét az elkészítési mód adja meg: majonézes, töltött, s igen kedvelt a sokadik fogásként tálalt rántott csirke. A rántott húsok, a különféle fasírozottak, a töltött húsok jellegzetes húskészítési módok a kor polgári konyháin. Szinte állandóan szerepel valamilyen formában a libamáj, a pulyka és a kacska.

A garníring összetevői közül a gomba, a bimbós kel, a spárga, a zöldborsó és a rizs fordul elő legtöbbször. Meg kell jegyezni, hogy ezekben a menükben és receptekben a kását mindig rizskásának nevezi. A hétköznapi étkezésénél viszont csak kásának. A megkülönböztetés jelentheti a hétköznapi köles- vagy árpakása nyersanyagot.

Külön kell szólni a desszertekről, amelyeknek egész sorát feltálalták az étkezés végén. Közöttük megtalálhatók a különféle torták. Kugler-sütemények, parfék, krémek és fagylaltok. Társasági vacsora szinte nincs is fagylalt nélkül. Hasonló módon nem hiányozhat a sajt és a gyümölcs sem. A krémes sütemények közül kedveltek a tejszínesek.

Hoffer Józsefné társadalmi kapcsolatai részben férje révén a helyi gazdátársadalom és a városi igazgatást irányító tisztviselők körébe vezettek. Részben szülei és a közvetlen szomszédságukban lakó testvérbátyja - a kiskunfélegyházi főszolgabíró - felsőbb közigazgatás ismeretségi köréhez csatlakoztak. így a háztartásvezetés és a társasvacsorák mintáját saját, nagy társasági életet élő családjából merítette. Szidónia kitűnő háziasszony hírében állt, konyhájában nem ritkán 30-40 fős vendégsereg számára készítették az ételeket. Konyhája tágas, világos, szellős. verandám nyíló helyiség volt, nagy csempesparhelttel. A cselédszobába beépített búbos kemence a sütésfőzés munkáit is szolgálta. A nyersanyagok ott is döntő többségben a saját gazdaságból kerültek ki. Ez a kettős sütési és főzési technika a naplóban felvázolt háztartásban is jelen volt. Egy olyan átmeneti állapotot tükröznek ezek az évtizedek, amikor a kemence még a polgári háztartásokban is jelen van, de a csempés tűzhely már egyre több ételkészítési technikában jut pótolhatatlan szerephez. Az ebédek menüsorai Szidiéknél levessel kezdődtek, utána rendszerint előétel volt, vagy helyette valamilyen főzött hús, esetleg nyelv körítéssel. Utána tálalták a sültet körítéssel, befőttel, savanyúsággal, esetleg egy közbeiktatott tésztával, például fánkkal. Sült után következett a torta vagy az egyéb sütemény, majd gyümölcs, sajt. fekete kávé.

(Fenti kivonat és alábbi családja: Bánkiné Molnár Erzsébet: Polgárok Kiskunfélegyházán 1890-1913 – Debrecen 1996)

Nógrád Józsi és felesége Schneider Inge

Szidi nagymama az unokákkal Chicagóban cca 1952

**B-j: özv. Hoffer Józsefné Szidónia,
özv. Nógrád Istvánné Lenke, dr.
Hoványi Gyuláné Nógrád Mária
kislányával Máriával.**

Hoffer József és Endre Szidónia aranylakodalma Kiskunfélegyházán, 1938 feb 11-én

Álló sor j-b: ??, Endre Szidónia, Hoványi Gyula, Hoffer László, Nagykéri-Nagy Miklós, ??, ?. Nógrádyné Hoffer Lenke, Hoffer József, ??, Szappanosné Endre Márta, Szappanos István sr., ??.

Ülő sor b-j: ??, Hoffer Lászlóné Pálóczy-Horváth Irén, Endre Zsigmond, Hoffer Józsefné Endre Szidónia, Hoffer József sr., Endre Zsigmondné Gulner Mária, ??, ??.

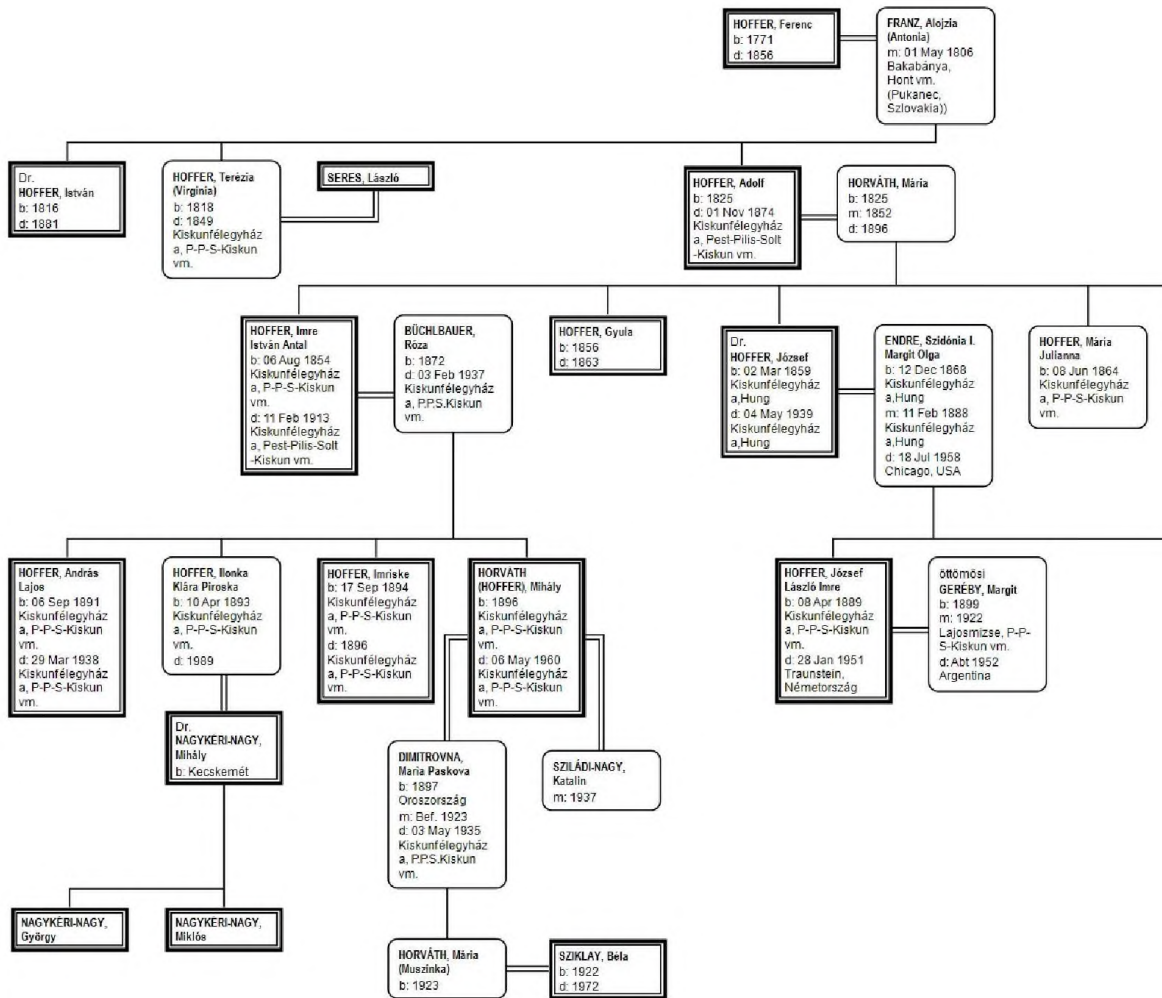
Földön ülők b-j: Hoffer László jr., Nógrády Mária (Cicuka), Hoffer Mikós, Nógrády Józsi, Nógrády István,

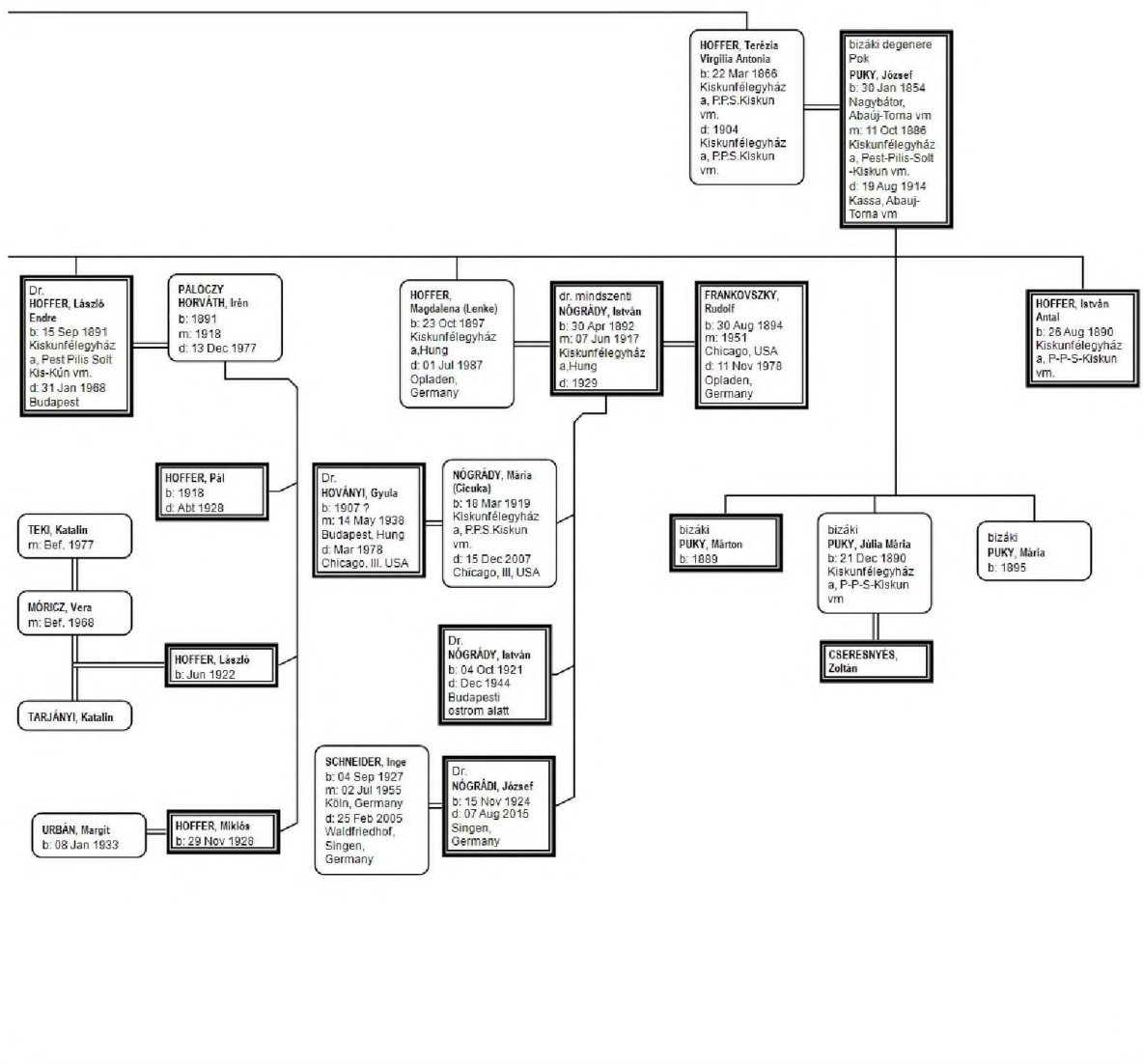

Álló sor b-j: Hoványi Gyula, Nógrády Mária (Cicuka) (to be married to Hoványi on 14 May 1938), Nógrády István, Hoffer Miklós, Nógrády Józsi, Hoffer József, Hoffer László jr., Hoffer László,

Ülő sor b-j: Fr. Nógrády Hoffer Lenke, Fr. Hoffer Endre Szidónia, Hoffer József sr., Fr. Hoffer Pálóczy-Horváth Irén,

Hoffer Ferenc Leszármazottai

Özvegy **dr. Hoffer Józsefné** született **Endre Szidonia** mint felesége, **Hoffer József**, **dr. Hoffer László** és **özv. dr. Nogrády Istvánné**, született **Hoffer Lenke** gyermekei, úgy a maguk, mint az egész rokonság nevében mélyszéges fájdalommal tudatják, hogy a legjobb férj, édesapa, nagypapa, após, nagyapós és rokon:

Dr. HOFFER JÓZSEF

földbírtokos, m. kir. kormányfőtanácsos, a kiskunfélegyházi r. k. egyházközség elnöke, Pestvármegyének 58 éven át törvényhatósági bizottsági tagja, a Félegyházi Takarékpénztár igazgatóságának elnöke

munkás és áldásos életének 81-ik és boldog házasságának 52-ik évében, a haldoklók szentségének ájtatos felvétele után, 1939. évi május hó 4-ik napján visszaadta nemes lelkét Teremtőjének.

Holttestét május 6-án, szombaton reggel 9 órakor fogjuk a gyászházban beszentelni. Utána a kiskunfélegyházi Sarlós Boldogasszonyról nevezett ótemplomban ravatalozzuk fel. A gyászmisét ugyanaznap délelőtt 10 órakor fogjuk érte bemutatni és a délután 5 órakor tartandó gyászszertartás után az alsótemetőben lévő családi sírboltban végső nyugalomra helyezni.

Halálának 8-ik napján, május 11-én reggel 9 órakor fogjuk érte a második szentmisét bemutatni.

dr. Hoffer Lászlóné
sz. Pálóczi Horváth Irén
menye

ij. Hoffer László
Hoffer Miklós
dr. Hoványi Gyuláné
sz. Nogrády Mária
Nogrády István
Nogrády József
unokái

dr. Hoványi Gyula
unoka veje

Legyen áldott az emléke!

Kiskunfélegyháza, 1939. május 4.

Vasszéni nyomda Kiskúza

Dr. Hoffer Lászlóné Pálóczi Horváth Irén, Hoffer László és Miklós, valamint Frankowszky Rudolfné Hoffer Lenke mély fájdalommal tudatják, hogy szeretett férje és Édesapjuk, valamint testvére

Dr. Hoffer László

életének 77-ik, házasságának 50-ik évében, január 31-én, hosszas betegség után, a szentségekkel megerősítve visszaadta nemes lelkét Teremtőjének.

Lelki üdvéért az engesztelő szentmiseáldozatot február hó 9-én, 18.15-kor mutatjuk be a budapesti Martinelli téri (Szervita) templomban.

Budapest, 1968. február hó.

EMLÉKÉT NAGY SZERETETTEL ÓRIZZUK.

Gyászolják:

Ágnes és Katalin, Árpád és Péter unokái, Hoffer Lászlóné Móríc Vera, Hoffer Miklósné Urbán Margit menyei, Szöke Lajosné Pálóczi Horváth Zsuzsanna, Görgey Ferencné Pálóczi Horváth Klára, Frankowszky Rudolf, Görgey Ferenc sógorai, sógorai, Dr. Nogrády József és Mária unokaöccse és húga, valamint rokonai és barátai.

FNYV 13.

Cím: Budapest, VIII., Baross u. 127.

Hoffer László és Miklós, valamint Dr. Szöke Lajosné sz. Pálóczi Horváth Zsuzsanna és Görgey Ferencné sz. Pálóczi Horváth Klára, mély fájdalommal tudatjuk, hogy drága Édesanyánk, illetve Testvérünk

özv. Dr. Hoffer Lászlóné

PÁLÓCZI HORVÁTH IRÉN

életének 87. évében, 1977. december hó 13-án, kimondhatatlan türelemmel viselt szenvedés után, a szentségekkel megerősítve megtért Teremtőjéhez.

Édesapánk mellé temetjük, a római katolikus egyház szertartása szerint az **Ürkényi temetőben**, 1977. december 21-én órakor.

Lelki üdvéért az engesztelő szentmiseáldozatot 1977. december 21-én 17.30 órakor mutatjuk be az Szent Mihály (volt Angolkisasszonyok) templomban (V., Váci u. 47/b.).

Gyászolják még:

Ágnes és Katalin, valamint Éva és Péter, unokái; Hoffer Lászlóné sz. Teki Katalin, Hoffer Miklósné sz. Urbán Margit, menyei; Frankowszky Rudolf és felesége sz. Hoffer Lenke, Görgey Ferenc, sógorai és sógornője; a kiterjedt rokonság, valamint mindazok, akik tisztelték és szerették.

Örök béke védje
síri álmait.

Cím: Hoffer László, 1011 Bp. Jégverem u. 6.
Hoffer Miklós, 2028 Filiszarót, Rákóczi u. 62.

FNYV 13

ENDRE BÉLA I. ÉLETRAJZA

Endre László IV. családtörténeti feljegyzéseiből kivonat:

Endre Béla (Hódmezővásárhely, 1870. nov. 19. – Mártélyfürdő, 1928. aug. 12.): festő, iparművész. Mérnöki tanulmányait abahagyva 1890-től 1898-ig Párizsban festészetet tanult, majd Olaszó.-ban járt. 1908-ban Hódmezővásárhelyen telepedett le, közös műterme volt *Tornyai* Jánossal és *Rudnay* Gyulával. 1911–12-ben részt vett a hódmezővásárhelyi majolikakalep megalapításában, itt maga is készített kerámiát. Hódmezővásárhelyen 1912-ben, Makón 1913-ban, Aradon 1914-ben rendezett kollektív kiállítást. 18 éven át Mártélyon töltötte a nyarakat, s az alföldi embert és tájat festette sajátosan gyengéd, *Tornyai* művészetével rokon stílusban (*Alföldi táj boglyakkal, Felhők, Facsoport*). 1950-ben és 1958-ban Hódmezővásárhelyen, 1951-ben

Bp.-en rendeztek műveiből emlékkiállítást. Fő műve, a *Leszámolás* Munkácsy hatását tükrözi. – *Irod.* Bényi László: E. B. (Bevezető tanulm. az emlékkiállítás katalógusához; Bp., 1951); Kiss Lajos: Vásárhelyi művészet (Bp., 1957).

„...Nagypapa családjáról oldalágon keveset tudunk. Volt egy unokatestvére: András III. (Andor), aki mérnökember volt. Ennek általam nem ismert, 1928-ban elhalt, fia, **Endre Béla** (1870-1928) neves festőművész, és iparművész volt Hódmezővásárhelyen. Felesége Zsóca asszony bohém, de derék asszony és jó anya volt, akitől három gyermeke származott. Művészetében a modern irányt követte. Rudnay Gyula festőművész, Móricz Zsigmond író, és a konzervatív Márkus László újságíró, az Operaház későbbi igazgatója voltak barátai. Felesége szépen énekelt, segített férjének művészetében, is az általa rajzolt gyönyörű varrottasok kidolgozásában. Béla komoly, majdnem komor színekben festett, tompa, sötét tónusban... A Tisza partja.: Mártély voltak kedvenc témái. Interieurjei is voltak. A Rudnay csoport nagyra értékelte művészetét, festőművészetén kívül a híres vásárhelyi fazekas népművészet ujjá élesztésében. A még el nem rontott régi, mintákkal dolgozó, göröncsereket egy kis iparművészeti telepen összegyűjtötte, foglalkoztatta., és a gyönyörű korsók, tányérok, vázák kiállításokon való népszerűsítését is nagy lelkesedéssel szervezte. ...”

EGY ELFELEJTETTMAGYAR FESTŐMŰVÉSZ ENDRE BÉLA

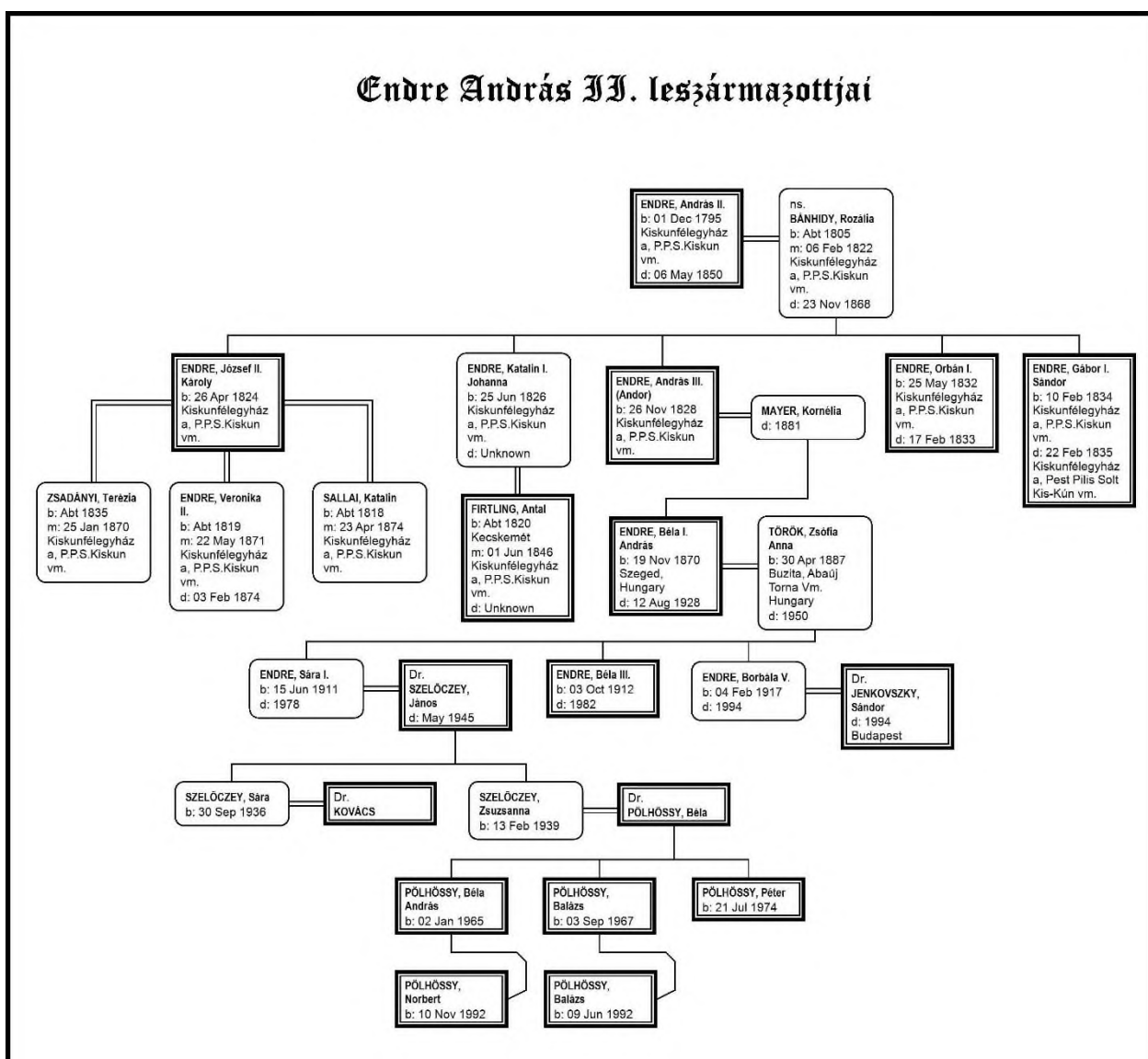
Endre Béla élete igazi magyar sors. Komoly festői tehetséggel áldotta meg az Isten, de szűkebb hazája, Hódmezővásárhely annyira fogva tartotta ősmagyar, tétlen búvkörében, hogy híre is alig terjedt túl a szomszédos alföldi városokon. Makón, Szentesen, Szegeden volt csak jó csengése a művész nevének. Nála is beigazolódott a magyar igazság: ez a föld dúsan termeli a tehetségeket, de nem képes felnevelni, eltartani őket. A magyar ugar elsenyveszti a nagytrőrköt, legfeljebb álmodozásba kergeti, szavukra nem kíváncsiak, nem hallgatják. Még tragikusabb az eset, ha ehhez önbizalom és akaraterő hiánya, túlzott érzékenység járul.

Hogy a főváros előtt is ismeretlen maradt, hogy élete igazi siker nélkül folyt, nagyrészen ennek tudható be. 1870. november 19-én született Szegeden, ereiben előkelő nemesek és nagykulturájú polgárok vére folyt. A kiskunfélegyházai Endre-családból származó apja mérnökember volt és családjával Hódmezővásárhelyen lakott. Középiskoláit Endre Béla Bécsben végezte, majd Budapesten járta a technikát, de határozott festői tehetsége elszólította a gyakorlati pályáról. Törékeny szervezete sem bírta a megfeszített tanulást.

1898-ban két és fél évet töltött a Julien-akadémián Párizsban, ahol a külföldi művészek bohéméletét élte mansardlakásában. Majd másfél évig Rómában tanulmányozta az olasz művészet remekeit. Szándékában volt ellátogatni Angliába, Spanyolországba, atyja megadta rá az anyagi lehetőségeket, de Béla már akkor nehezen tudta magát valamire elhatározni. Az utazás is abbamaradt. Viszont egyszer, mintha csak azért, szembe akart volna szállani alaptermészetével, nyár derekán elutazott Szicíliaba, sőt megváltotta hajójegyét Afrikába is. Nemcsak festői érdeklődése hajtotta, hanem tudománysozomja is. A különböző emberek, az idegen élet, az eltérő kultúrák éppúgy mély benyomást tettek rája, mint a tiszta látási gyönyörűségek. Édesapjához — költői lelkű édesanyja itt hagyta 11 éves fiát — és rokonaihoz írott, megkapó levelei már ekkor arról tanúskodnak, hogy Endre Béla festői elhivatottságánál nem volt kisebb írói készsége. Egész életében tentával is festett, mint ahogy ő mondotta.

Széles érdeklődése, az írás iránt való ösztönös vonzódása, elmélyedő gondolkodása, kritikai hajlama meggátolta egyéniségének határozott, egyirányú kialakulását. Mikor hosszú párizsi és római tartózkodása után hazakerült Hódmezővásárhelyre, annyira megtelt a nyugati nemzetek óriási művészeti kultúrájával, hogy nem tudott rögtön a hazai festői élmények ízére rájönni. Pedig olyan igazi magyar piktorok voltak kenyerespajtásai, mint Rudnay Gyula és Tornyay János, akivel közös műterme volt. Kallós Ede, Várady Gyula, Pásztor János, majd Barcsay Jenő tartoztak még szűkebb barátai közé Hódmezővásárhelyen. Nem egyszer vitte el Endre Béla Tornyay Jankót, Várady Gyulát ebédre, vagy vacsorára nagynénjéhez, Dobosy Lajosnéhoz, akinek földesúri házában anyja halála után lakott. Itt folytak érdekes művészeti vitáik, itt tréfálkoztak vidáman a galambszívű nagyasszony vendégszerető szárnyai alatt. A külföldi élmények hatása alatt Hódmezővásárhelyen óriási fába vágta a fejszét. Hatalmas mitológiai kompozícióba fogott, a Lethe vizébe, amint belőle a halottak feledést mérítenek. Érdekes, hogy ugyanekkor Tornyay is nagyméretű Juss-inak végső fogalmazásával birkózott. A mitológiai és a magyar népi tárgyú festmény egymás mellett függött a közös műteremben. Tornyay vászna honi talajban gyökere.....

Endre András III. leszármazottjai

BENICZKY CSALÁD

Beniczky család beniczei és micsinyei nemesi előnévvel ős-nemes magyar család. Az 1413-ban nemesiséget szerzett ősük Turóc megyében telepedett le. A család számos tagja tett szert hírnévre. Egyik tagja Szegeden a Dugonics családból választott házastársat és így a szegedi ág megalapítója lett.

Beniczky József. *Czímer* városi főjegyzőként említi, de ilyen nevű főjegyző nem ismert. Így személyét az egyéb közölt adatok alapján kell meghatározni. Lásd. Beniczky Miklós és Bánhid József.

Beniczky Miklós (1760, Szeged - 1828) beniczei és micsinyei nemes. Csongrád megyében a főjegyzői állásban találjuk élete vége felé. A megye fizetési táblabírája, ő az, aki Csongrád megyében megtelepedett és nőül vette Dugonics Ádám (1. ott) leányát Terézt. Házasságából Miklós, András (Antal Rókus), Otília, Emilia, Móríc és Mária nevű gyermekei származtak. Szabadka főbírája.

Házassága révén nem kétséges, hogy *Czímer* reá hivatkozik, amikor a nevet tévesen „Beniczky József”-ként jelöli. Lásd. még Dugonics Teréz. 1809. márc. 27-én ő is fogadja Szegeden József nádort.

Beniczky Sándor (Szeged, 1828-1902) beniczei és micsinyei nemes. Miklós Csongrád megye szolgabírája és Oexel Magdolna fia. Iskoláit Szegeden, gimnáziumot a piaristáknál (1838—46) végzett, majd a pesti egyetem jogi karának látogatása után honvédek áll be és a 3. zászlóalj hadfia. De már 1848. június 19-én hadnagy, október 3-án főhadnagy és 1849. ápr. 11-én százados. 1861-ben Temes megye adórovója és 1872-ben árvaszéki ülnöke. Később árvapénztárnokká, majd pedig megyei főpénztárnokká lép elő. A Temes megyebeli Klopádián birtokos. Részt vesz Szegeden 1878-ban a volt 3. honvéd zászlóalj jubileumán.

Beniczky Péter közlése alapján:

Beniczky Sándor (1828 nov. 23 Csongrád (rk.)-1902 Budapest), felesége:Glöckner Jusztina (1837 júli 20 Liebling (ref.) -1865). Gyerekek:

Sándor (1864 febr. 8 Klopodia (ref.)-1928 Budapest), felesége Sass Etelka (1880 nov. 20(rk.) Bp.-1951 Nagyvárad,) házasság kötés 1874 febr. 14. Gyerekek:

1/Etelka (1904 Bp-1989 Nagyvárad), tanítónő, hajadon

2/Olga (1905 Bp-1982 Nagyvárad), hajadon

3/Sándor (1907 Bp-1969 Temesvár), főkönyvelő, gyermektelen

4/László (1912 Bp-1994 Nagyvárad), gimnáziumi matematika tanár, felesége Princzinger Valéria (1912 Csomaköz-) gyerekei a következők:

1/László (1940 Nagyvárad), gépészmérnök, nőtlen

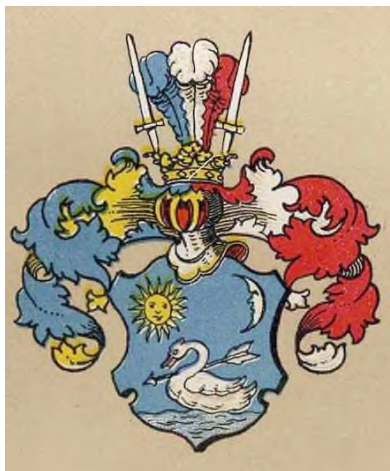
2/István (1942 Nagyvárad), fizikus, Székesfehérváron él, két feleségétől három gyereke van, Mária (1965-), István(1976-), László(1979-)

3/Valéria (1943 Nagyvárad), gyógytornász, férje Serester László, New-Yorkban élnek, egy gyermekük van.

4/Sándor (1946 Nagyvárad), villamos mérnök, Berettyóújfalun él, két feleségétől egy-egy gyereke született, Sándor (1971), Klára (1981). Ifj. Sándor orvos és a szegedi egyetemen tanít.

5/Éva (1947 Nagyvárad), Szabadegyházán él, férje Gyoma László, két gyermekük született.

" ... Van irományaim közt egy IV. Béla király általi adománylevél másolata, melyben a Beniczky család már nemesi birtokaiban és jussaiban megerősítették és a nemesi előjog és praerogativa a Beniczky leányoktól született gyermekeknek is megadták, de a praktikus életben a nemességnek a lányok általi ilylly átszármazását ez egyetlen eseten kívül sem nem hallottam, sem nem olvastam.

... Szépapátokat (Beniczky Miklós (1760-1828)) herceg Grassalkovich, mint Csongrád vármegyének akkori örökös főispánja, hozta és nevezte ki, mint aféle jeles fiatal nőtlen embert, Csongrád megye főjegyzőjévé. Igen szép hivatás volt az akkor, nem úgy, mint most. Nőtlen ember lévén, nem csuda, ha szemei Dugonics Thérézia szépanyátokon megakadtak, mert az időben mind szépség, mind gazdagság tekintetében ő volt Szegednek legkitűnőbb gyöngye. Apja Dugonics Adám szegedi polgármester és a legelsőbbrendű szegedi vagyon birtokosa volt. Mint vagyonos szép egyetlen leány, elkényeztetve neveltetvén, hozzá ment ugyan nőül Beniczky Miklós szépapátokhoz, de mint az elkényeztetésből következtem, boldogok vagy éppen nem, vagy csak rövid ideig lehettek.

... Volt Beniczky Miklós anyai szépapátoknak még két leánytestvére, egyiket Josefínát körülbelül 60 éves korában Pozsonyban mint aggszüzet, jurátusok iránt egész iszonyattal viseltetöt ismertem, ki egész tisztességesen férjhez mehetett volna, ha nemesi büszkesége a nem nemes pozsonyi polgármester kezét vissza nem utasította volna. A másíkról boldogult anyámtól tudom, hogy Hávor consilarius volt a férje.

... Egyik testvére Triesztben gubernális tanácsos volt, volt egy gárdista testvére, volt egy a budai helytartó tanácsnál,

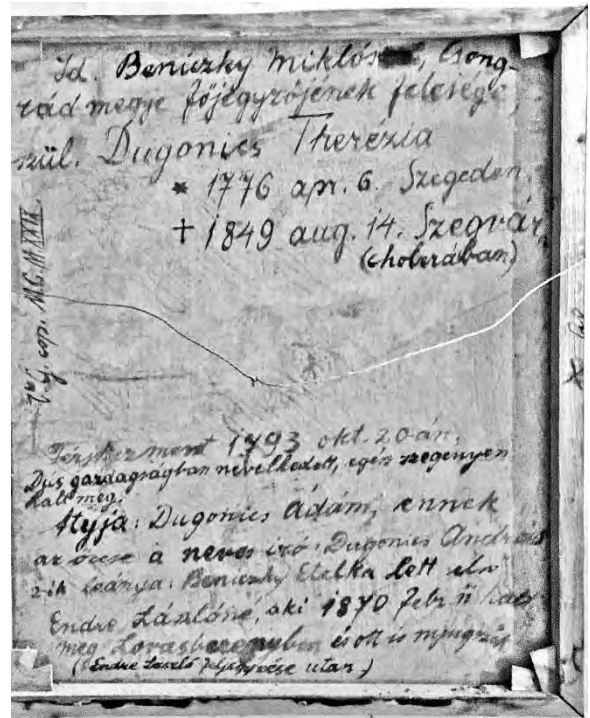
... volt egy leánytestvére, Ernestina, ez a pozsonyi Ursulitáknak főnöke, fejedelemasszony volt, ehhez vitték mint nagynénjéhez nagyanyátokat hat éves korában a klostromba nevelésre és ott volt 12 éves koráig.

... Beniczky Júlia, ki ritka szépségű lévén, egy már nő Erdődy gróf szeretett bele és viszont, úgy annyira, hogy a szülői háztól kétszer szökött meg Erdődyhez, hol ennek bekövetkezett haláláig ezután fény és gazdagságban mindig ott is maradt, nemezvén a gróftól anyai nagyanyátokat, Istvánffy Antóniát. Elhalván Erdődy gróf, a szóban forgó Beniczky Juliának akkoriban igen szép summa pénzt, 30.000 forintot hagyományozott, aranyban is sokat, ezüst asztali ékszereket nagy értékben, így egy darabig magányosan és soha többé férjhez menő szándékkal élt Pozsonyban Julianna, mert mondják, rendkívüli volt a gróf iránti szerelme és hűsége, de meggondolván a gróftól nemzett, bálványozott Antóniájának névtelenségét, hogy annak nevet adjon, férjhez ment Istvánffy huszárcapitányhoz. Így édes gyermekeim, úgy anyai, mint apai nagyanyátok mind a kettő Beniczky vér - van benne grófi is, de azzal ne dicsekedjünk."

... (Félbe kell szakítanom az írást, mert ég már harmadszor másfél év alatt a zsidó korcsmáros háza. Az ördög tudja, mit csinál) ..."

Beniczky Miklós

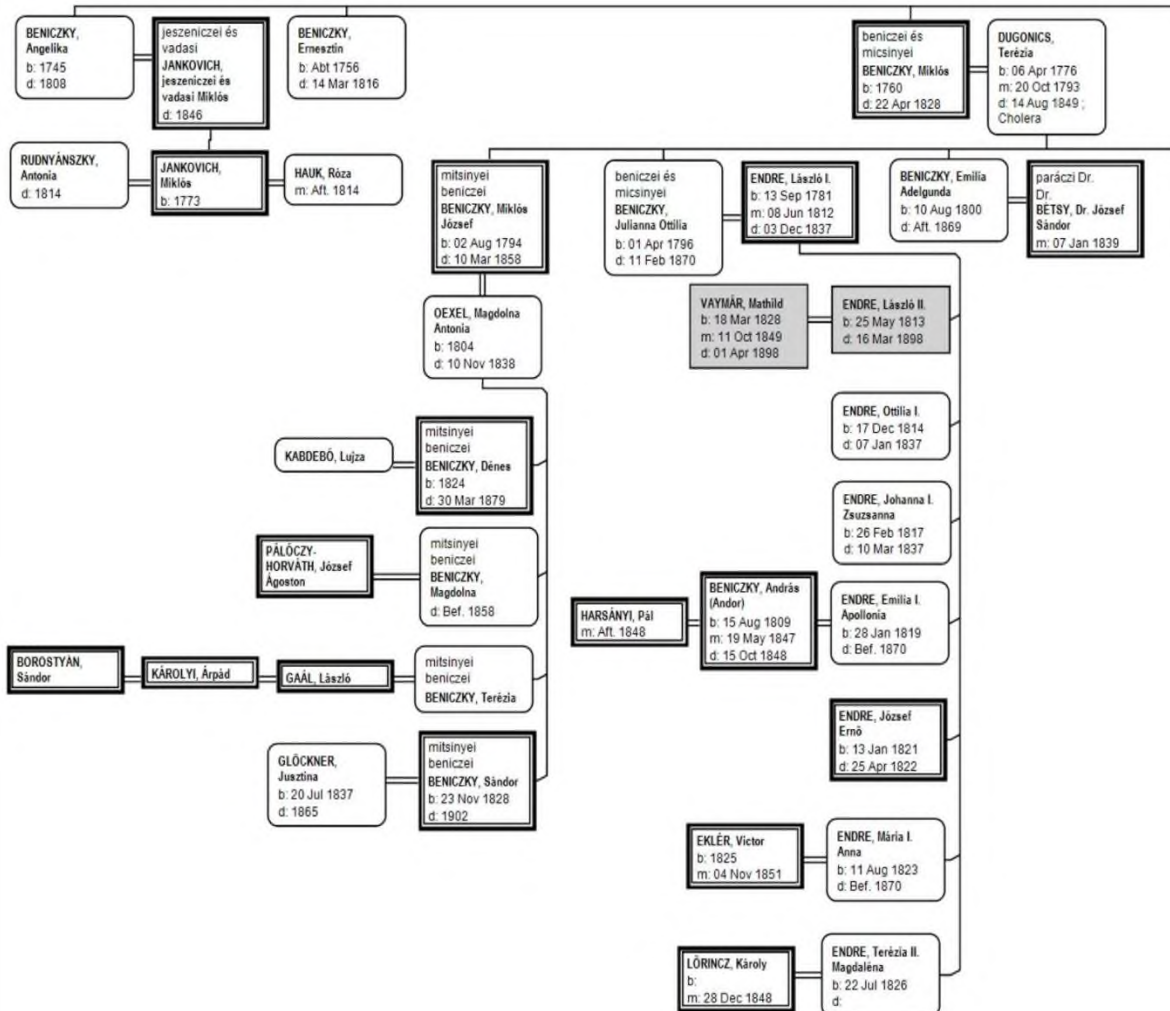
Id. Beniczky Miklós, Csongrád megye főjegyzőjének felesége szül: Dugonics Terézia *1776 apr. 6. Szegeden, + 1849 aug. 14. Szegváron (cholérában). Férjhez ment 1793 okt. 20-án, Dúsgazdagságban született, egész szegényen halt meg. Atyja: Dugonics Ádám, ennek az öccse a neve író Dugonics András. 2-ik leánya: Beniczky Etelka lett első Endre Lászlóné, aki 1870 febr. 11-én halt meg Lovasberényben és ott is nyugszik. (Endre László feljegyzése után)

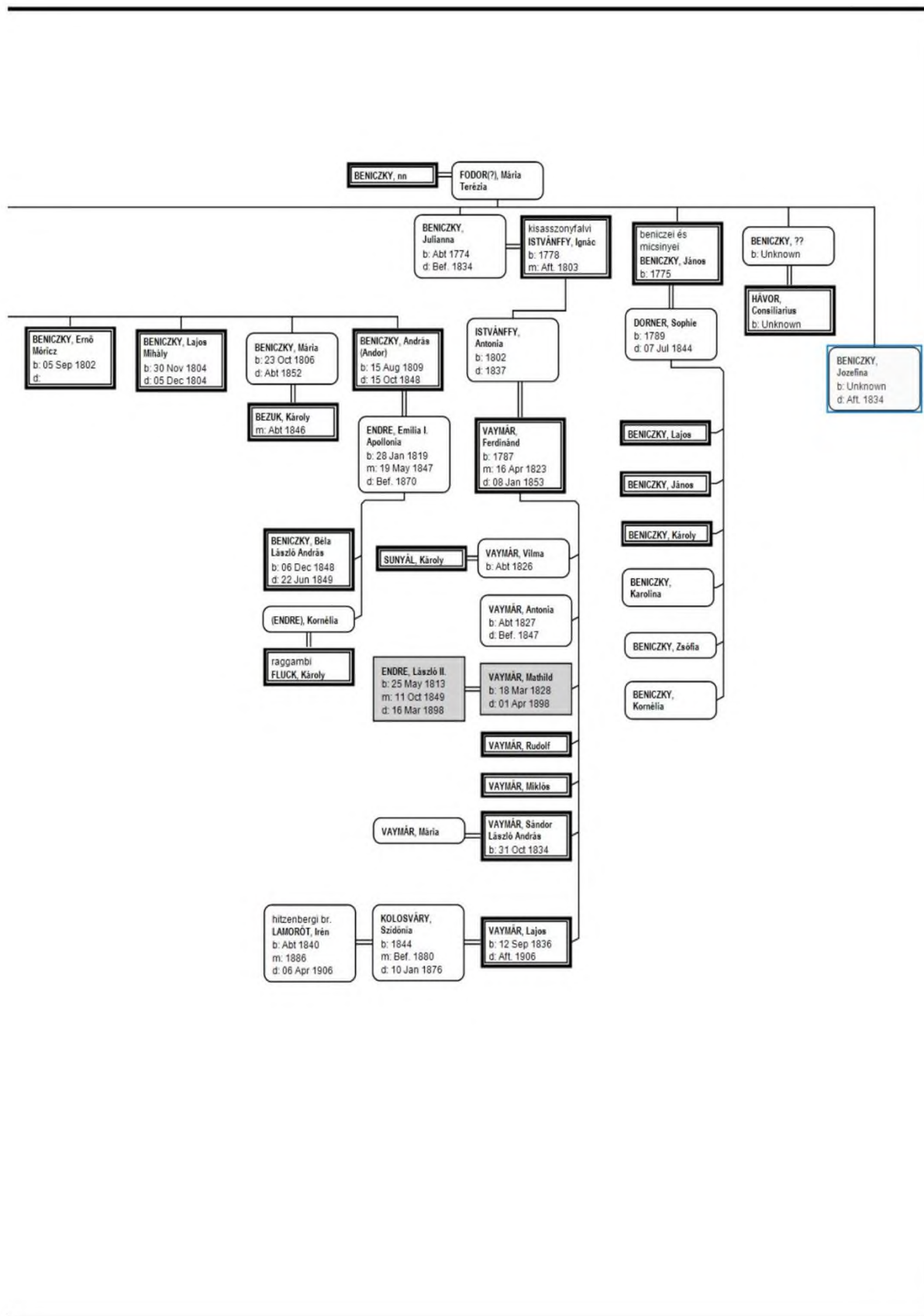

Gyászjelentés

Tekintetes Nemes Nemzetes és Vitézlő Micsinyei és Benitzeyi idősebb
BENICZKY MIKLÓS ÚR
 Jeles és Nemes Csongrád Vármegye fő Jegyzője és Fizeséssel való Tábla Bírója
 meghalt Szegváron Életének 65. évében, 1828 Esztendő Sz.
 György hava 22-én.

Beniczky család leszármazási táblázata

ENDRE LÁSZLÓ s neje Waymár Mathild—ENDRE TERÉZ s férje Lőrincz Károly—Eklér Viator—és gyermekeik szomorodott szívvel jelentik elfelejthetlen édes anyjuknak, illetőleg napjuk s nagyanyjuknak

NEHAI ENDRE LÁSZLÓ NÁDORI TÁBLABÍRÓ ÖZVEGYE

SZÜLETETT MICSINYEI ÉS BENICZEI

Beniczky Ottiliának

hosszasb betegség, és a szentségek ájtatos felvétele után folyó Február hó 11-én délután 1 órakor Lovasberényben történt gyászos kimúltát.

Az engesztelő szent mise-áldozat folyó hó 14-én délelőtt 9 órakor a lovasberényi anyatemplomban fog a Mindenhatónak bemutatni, és utána a megboldogult hült tetemei fognak eltakarítani.

Áldás és béke lebegjen a boldogult hamvai fölött!

Sz. Fehérvár úr. Székessz. Püspökség.

Boros Frigyesné Bánhidy Ilona, Fluck Ferencné — Bánhidy Mária,
Szojka Gusztávné — Bánhidy Terézia a maguk, férjeik és gyermekeik
nevében mély fájdalommal jelentik felejthetlen és szeretett édesanyjuk

özv. Bánhidy Józsefné szül. Dugonics Teréziának

élete 73-ik évében, 1881. évi október hó 4-én történt elhunytát.

A megboldogultnak hült tetemei f. hó 6-án délutáni 4 órakor fognak Dugonics-utca 20-ik számú házatól a felsővárosi ugynevezett Deszkás-temetőbe örök nyugalomra tétetni; az engesztelő gyászmise-áldozat pedig a felsővárosi róm. kath. egyházban, f. hó 7-én reggeli 10 órakor fog a Mindenhatónak bemutatni.

ÁLDÁS EMLÉKÉRE!

Szeged, 1881. október 4-én.

A DUGONICS CSALÁD

Dugonics András ősei dalmát kereskedők voltak, a török kiűzése után telepedtek Szegedre. Nagypjáról szinte semmit sem tudunk. Az édesapa, **Dugonics András** (1715-1780), 1722-ben már a szegedi piarista gimnáziumban tanult. Élete folyamán lassan jómódú kereskedővé vált. 1747 és 1760 között állandóan a külső tanács tagjává választották meg. Ezután is halálig városi tanácsos, az árvák gyámja és 1768-1771 között Szeged Szabad Királyi Város kapitánya volt. Az elszaporodott tolvajok, rablók ellen eredményesen intézkedett. Töltéseket építtetett. 1770-ben egy éjszaka toronyőr volt, a harangozásával felébresztette a város lakosságát, megmentette a tiszai árvízről a várost. 1774-ben az ő kapta feladatul Kistelek puszta betelepítésének megszervezését. A módosabb polgárok közé élete végén került, két háza, több telke, marhái, lovai, malmai voltak. **Dugonics András** 1740. október 18-án látta meg a napvilágot. Két lánytestvére volt, az öccse, **Dugonics Adám** később a város polgármestere lett. Imre Katalin, az édesanya korai halála után az apa ismét megházasodott. Ebből a házasságból is született két leánytestvér.

Dugonics András II. (1740-1918) Életútja

(Beniczky Miklósné Dugonics Terézia nagybátyja)

A magyar irodalom kincsének tekintette a magyar erkölcsöt, a nemzeti érzést és a dicső Édesapja, a polgári származású Dugonics András I. (1715-1780), aki élete folyamán jómódú kereskedővé vált; 1747 és 1760 között állandóan Szeged városa külső tanács tagjává választották meg. Ezután is halálig városi tanácsos, az árvák gyámja és 1768 és 1771 között Szeged Szabad Királyi Város kapitánya volt. Anyja, Imre Katalin volt, aki korán hunyt el. Szülei gondos és alapos neveletésben részesítették.

Szegedi Születésű, családja atyai ágon dalmáciai származású; kegyes- rendi szerzetes, később a »tudákosság«, a matematika tanára a pesti egyetemen, több kedvelt színdarabnak, regénynek, így annak is, amely először jelentett közönségsikert, az Etelkának, (1788) szerzője, a magyaros iskola feje. (Szül. : 1740, megh. : 1818.) Lefordítja az Odysseát, Zrínyi-versekben, erősen magyarítva, két kötetben Magyar példabeszédek és jeles

mondásokat hagy hátra; negyven év alatt 10.182 közmondást gyűjtött; ezeket felhasználta, rendszeresen idegen minta után, de szegedi nyelvjárással írt, Szépirodalmi munkáinak ékesítésére, az Etelkéára is.

Olyannyira kiváló előmenetelt tanúsított iskoláiban, hogy magára vonta a szegedi kegyesrendiek figyelmét is. Iskoláit 1756-ban elvégezve – szülei ellenkezése dacára – maga is a rendbe lépett. A szerzetesi próbaévek után Nagykárolyban bölcséletet, Nyitrán hittudományt tanult. Miséspappá szentelése után költészetet és szónoklattant tanított Erdélyben, Medgyesen. Erdélyi tartózkodása meghatározó befolyással volt szellemi fejlődésére, a nemzeti mondavilágban sajátos romantikus színezetben feltűnő Erdély római, dák, hun és magyar történeti hagyományaival a fiatal tanárban komoly érdeklődést ébresztett a történelem iránt. 1770-ben Nyitrára helyezték át, ahol a püspöki nevelőintézetben a bölcsélet tanításával bízták meg, emellett azonban a költészettel is foglalkozott. Gyöngyösi István volt a példaképe, akit e korszakban az egyetlen klasszikus magyar költőnek tartottak. 1773-ban Magyarországon eltörölték a jezsuita rendet, így az addig jezsuita kézben lévő nagyszombati egyetem is kezdetét veszi a tanári kar újjászervezése, és Dugonicsot a nagyszombati egyetemre helyezték át matematikanárnak. Működését 1774-ben kezdte meg, és akkor is folytatta, amikor 1777-ben az egyetemet Budára áthelyezték. 1788-ban az egyetem rektora lett. 1808-ban öreg kora és testi gyengesége miatt nyugalomba vonult és rokonaihoz ment Szegedre, ahol tíz évre rá meghalt.

Karácsony Chrysostom Incze rendtársa eképp jellemzi Dugonicsot: „Termetére nézve magas, tömött, egyenes szálú ember volt. Szép s eleven képének különös díszére szolgált gyönyörű fodros haja. Édesen, de egyszersmind férfiasan hangzó szava, gyors lépése, könnyű mozdulása belső tűzre s nemes indulatra mutattak... Hízkelésre, alacsonyúságra soha nem hajlott. A sok beszédet kerülte, elmésen mulatni szeretett.”

(Wikipedia)

Dugonics András a legnagyobb szegedi születésű író a 20. századig, Tömörkényig, Móraig, Juhász Gyuláig. Műveivel egyszerre lett a XVIII. század végi nemesi ellenállásnak, a nemzeti öntudatra ébredésnek irodalmi kifejezője és szellemi kincsestára. A 18-19. század fordulóján példakép, ha nem is feltétlen az írók, de a honoráriói középnemesi réteg körében. A felvilágosodás korában a nemzeti érzelmű, hazafias irodalom egyik

legnagyobb, mára az irodalmi köztudat elfelejtett alakja. Irodalomra fogékony olvasóközönséget teremtett, feltárta a népies nyelv múltat. Esztétikai hiányai ellenére korának ünnevelt írója, a népies iskola vezéralakja volt.

Az első magyar best-seller írója: Dugonics András

Dugonics „Etelka”-ja és Kisfaludy „Himfi”-je az a két mű, amely széles olvasóközönséget hódított a magyar szépliteratúrának. Dugonics „Etelka” című regénye az első igazi közönségsiker. Ma úgy mondanánk, az első magyar „best-seller”. Néhány év alatt három kiadást ért meg, jól lehet első kiadása is ezer példányban látott napvilágot. Fél századot, az Eötvös „Karthauzi”-jáig, nincs is hozzá mérhető regénysiker. Regényével Dugonics aktuális politikai célt szolgált: az idegen önkényuralommal szemben felébreszteni, az ellenállási szellemet. Ez önmagában is magyarozatul szolgálhat példátlan népszerűségének. Hozzájárul még ehhez, hogy a sok külföldi ponyvahistória után a közönség végre magyar szellemű regényhez jutott, melynek története magyar földön játszódott és szereplői magyar hősök voltak. Regényét a pesti piarista-házban írta, lévén piarista paptanár, az ő szavával szólva: „kegyes oskolabeli szerzetes pap”, aki az egvetemen a „józan tudakosságnak”, vagyis a matematikának volt az oktatója. Matematikai kézikönyvet írt „A tudakosságnak két könyve” címmel, meg akarván mutatni, hogy a német nyelv — mint írta — „soha oly alkalmatos a tanulmányoknak kimagyarozására, mint a magyar”.

Ő volt az egyetlen, aki II. József korában is az egyetlen magyarul mert előadni. A fiatláságot, amely az egyetemen el volt zárva nemcsak a magyar szellemtől, de a magyar szótól is, érthetően megfogta Dugonics tüzes magyarsága. Méltán írta róla Kazinczynek a szigorú erkölcsű, művelt Virág Benedek: „Ha Dugonicsot nem adta volna a Gondviselés Universitásunknak, oda lett volna a magyar ifjúság”.

Hogy stílusát magyarosabbá tegye eredeti helyesírást szerkesztett és az utókort is arra kérte, műveit az új kiadásokban az ő helyesíráásával jelentessék meg. Az „Etelka” harmadik kiadását maga Dugonics András már így adta közre.

Magyarizálási rögeszméje sokszor mosolyra ingerlő képtelenségeket művelt. Az Odysseát például Zrínyi-
strófákban ültette magyarra; „Szerecsenek” című regényében a görögök és egyiptomiak szegedi dialektusban beszélnek; tudományos igé-

nyű munkáiban is valósággal átköltötte a magyar őstörténetet; máskor külföldi drámák színhelyét egyszerűen áttette honi milióbe és az idegen történeti szereplőknek magyar nevet adott. Mert előtte egyetlen cél lebegett: az idegen hatások, jelesül a németesítő törekvések ellenében a nemzeti öntudat ébresztése és erősítése. Az „Etelka” is kulcsregény, mely tele van aktuális politikai vonatkozásokkal. Hogy milyen hatást ért el, arról Dugonics maga így ír: „...Könyvem szerte-széjjel elvitte az egész országban, kinyitotta a magyaroknak szemeiket...”.

Az „Etelka” 1783-ban jelent meg — így olvassuk a címlapon: „Pozsonyban és Kassán Flúskuti Landerer Mihály költségével és betőivel”. A regény eredeti címe: „Etelka, egy igen ritka magyar kisasszony Világosvárott, Árpád és Zalán fejedelmünk ideiben”.

A regény töről metszett, zamatos nyelvét ma is élvezni lehet még. De az egykori irodalmi közvélemény, — melyet már akkor a kényes ízlésű Kazinczy állásfoglalása formált ki, — nem szívelte stílusát: otrombának, nagyon póriának találta. Mert Kazinczy európai szemhatáru író volt, ellentétben Dugonicsal, akit csak a magyar glóbus érdekelt. Tőle való ez a derűs optimizmust árasztó mondas: „Legjobb elsőben Magyarországnak, aztán a mennyországnak”. S amikor másokat, a legkülönbeket kétségbeejtett Herdernek a magyar nemzet végső enyészeteről szóló profecíája, Dugonics egyetlen velős mondatba summázta véleményét ilyenképpen: „Hazudik a számár német”. A történelem mindenesetre eddig Dugonicsot igazolta.

Találunk az „Etelka”-ban olyan már-már ünnepélyes, komolyan zengő bekezdéseket is, amelyek Zrínyit, vagy éppen Kölcseyt juttatják az eszünkbe. Ilyen az a rész, amelyben Árpád fejedelem a halálos ágyan flának, Zoltánnak ad intelmeket: — „Sömmit hosszú pórázra ne eressz, de szabadságát is senkinek el ne völd. Tudd meg, hogy magyarjaid inkább szenvedik életjüket, mint szabadságjokban a csorbát, élet és Szabadság egyértelmű hangok a magyar fülekben.”

— Szamosi József —

Dugonics Ádám (Szeged, 1745.? - Szeged, 1815, IX. 1.) András polgármester és Imre Katalin fia. Iskoláit Szegeden, gimnáziumot a piaristáknál végezte. Dugonics András szerzetestanár öccse. Neje Lób Anasztázia, kitől Terézia és Antal Károly nevű gyermekei származtak. 1768-ban városi írnok, 1771—1773-ban kultánási tag, 1774-től városi aljegyző, 1779-ben szószóló, 1781—1782-ben városi tanácsnok, 1790—1796-ban a város polgármestere, majd ismét tanácsnokként működik, míg 1804-ben két évre újra polgármesterré választják. 1807 - 1814 között megint városi tanácsnok. 1791-ben nemesség adományozásáért folyamodik, engedélyezése érdekében személyesen jár el I. Lipót előtt, majd annak halála után Ferencnél, ígéretet is kap, de az engedélyezés elmarad. 1790-ben Szegeden üdülő telepet létesít, melyet bátyja egyik regényalakja után Etelka erdejének neveznek el. 1790—1802. években városi céhbiztos. 1797—1803. években előfizető-gyűjtője a meginduló szépirodalmi tudományos irodalmi könyvkiadásnak. 1802-ben Szeged sz. kir. város országgyűlési követe. Polgármestersége idején épül az új kórház. Közkedvelt személy volt a városban, ki számos neves családdal állt kereszt-komasságban. Arcképét Mertz János festette meg 1796-ban.

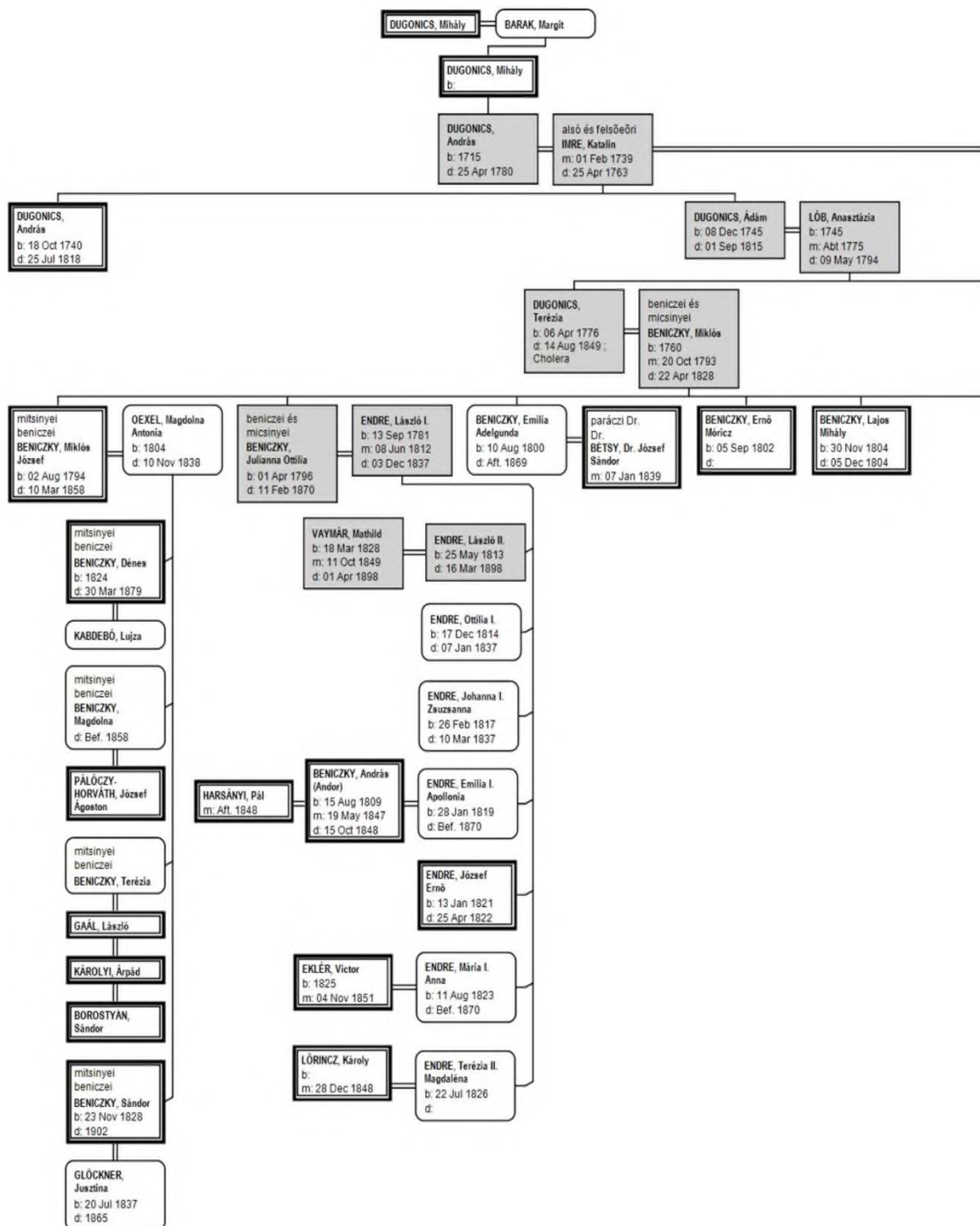
Dugonics András (Szeged, 1715.?—Szeged, 1780. ápr. 25.). Szülei talán Dugony Mihály és Margit voltak. Kétszer köt házasságot. Első neje Imre Katalin, kivel Szegeden 1739. február 1-jén kel egybe, mely házasságból András, (1740-1818), Borbála (1743—?) és Ádám (1742?—1814) gyermekei származtak. Második neje özv. Halaburiczné szül. Müller Kresz-cencia, kivel első nejének 1763. április 25-én történt elhalálása után, Szegeden 1764. augusztus 15-én lép házasságra. E házasságba neje magával hozza az első házasságából született Éva nevű leányát, míg második házasságából Cecília és Jozefa nevű leánya születtek. Iskoláit Szegeden végezte, gimnáziumot a piaristáknál (1722—1728). Városi polgár, 1747—1760. években a kultánács tagja. Árvák gyámja, adószedő. Szüléméi erdőt telepít. 1768—1771 között városi rendőrkapitány. 1775-ben a kisteleki felső pusztát mátravidéki tótokkal telepíti be. Városi tanácsnok, majd 1775-ben polgármester. Szegeden több háza, malma, egyéb vagyona van. Fia bemondása szerint 65 éves, amikor a halál elragadja. A szegedi Szent Györgyről nevezett templomban helyezték örök nyugalomra.

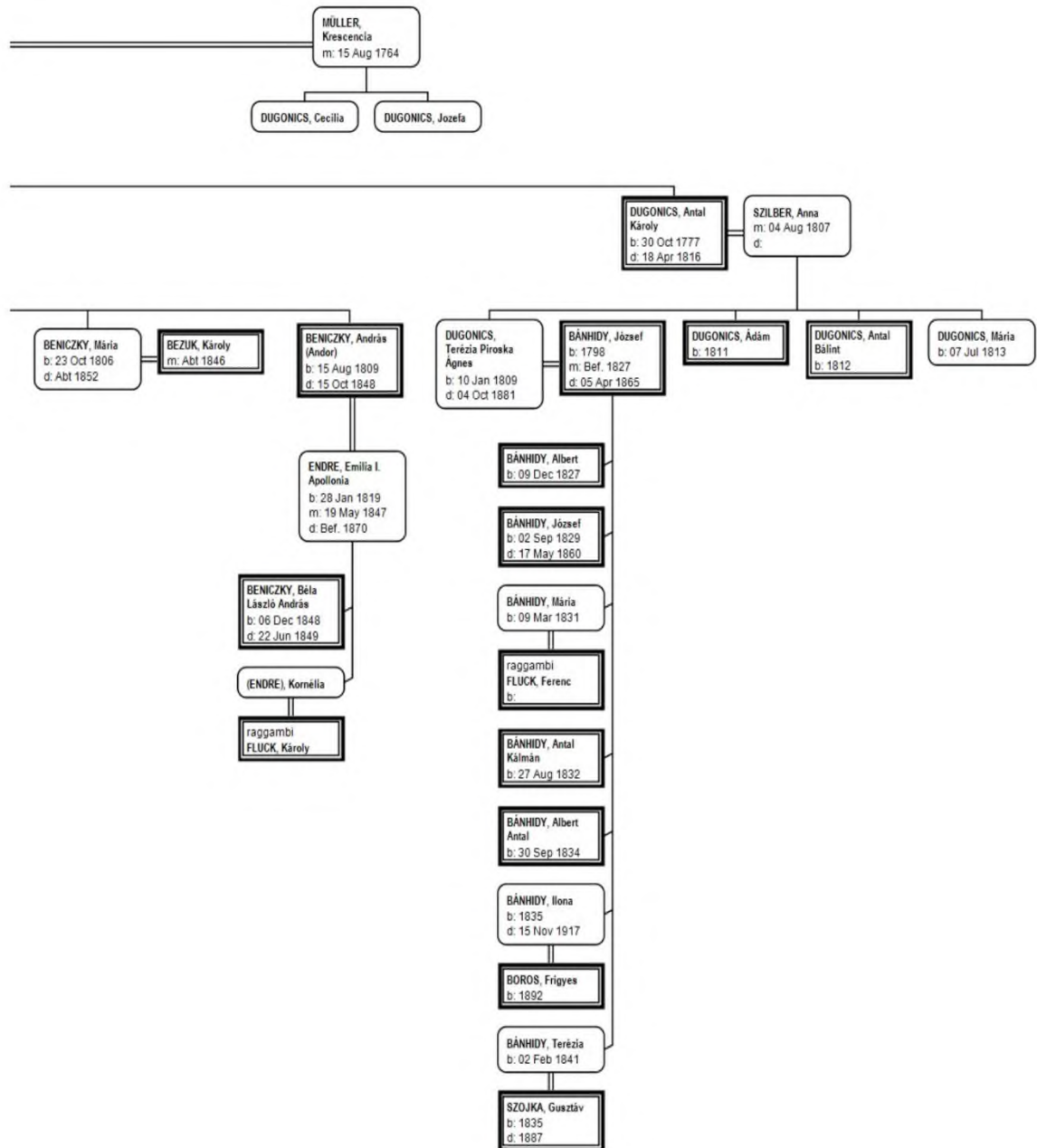
Dugonics András (Szeged, 1740. okt. 17. - Szeged, 1818. júl. 25.) szerzetestanár. Előbbi bátyja. Iskoláit Szegeden, gimnáziumot a piaristáknál végezte. 1756-ban lép be a kegyestanítórendbe. Ezt követően bölcséletet Nagykárolyban és hittudományt Nyitrán tanul. Tanári működését Medgyecsen kezdi. 1773-ban a nagyszombati, 1777-ben a pesti tudományegyetem tanára. 1808-ban vonul nyugalomba és visszaköltözik Szegedre. Széles körű irodalmi és szépirodalmi tevékenysége közismert. Szegeden nevét utca, tér és temető örökíti meg. Sírján 1847-ben rendtársai emeltek obeliszket. 1876-ban szobrot állítottak tiszteletére és emlékalbumot jelentettek meg. Szülőházán emléktábla emlékeztetett reá, mely a ház lebontása után a helyére épített új épületre is átkerült. A szegedi Dugonics Társaság az ő nevét viseli. Szobra Izsó Miklós alkotása (I. ott).

Dugonics Antal Károly (Szeged, 1777. okt. 30.—Szeged, 1816. ápr. 16.) közigazgatási tisztviselő. Ádám polgármester és Lób Anasztázia fia. Őt is — mint néniét — a szüleivel jó barátságban élő Graff Antal gyógyszerész, városi tanácsnok és neje Ottinger Terézia tartotta keresztvíz alá. A szülők és Graffék körülbelül egy időben köthettek házasságot. Iskoláit Szegeden, gimnáziumot a piaristáknál végezte. Alaposan feltehető, hogy a kor szokásának megfelelően egyetemet látogatott és ügyvédi censust is tett. 1805-ben a szeged-felsővárosi lovas polgárőrszázad kapitánya. Városi polgár. 1808-ban, amikor Beniczky Miklós és neje Dugonics Terézia (a húga) fiának Andrásnak a keresztszülőségét vállalják, városi officialis. Földbíró. Feltehetően 1808. év elején kötött házasságot Szilber János és Roller Krisztina leányával: Annával, kitől Teréz (1809—?), Ádám (1811—?), Antal Bálint (1812—?) és Mária (1813—?) gyermekei származtak. 1815-ben városi tanácsnok.

Dugonics Terézia Piroska Ágnes (Szeged, 1809. jan. 10.—Szeged, 1881. ?), Előbbileánya. Szegeden 1829 körül köt házasságot Bánhid József Csongrád megye táblabírájával, megyei főjegyzővel, mely házasságból József, Mária, Terézia és Ilona nevű gyermekei származtak. A szeged-felsővárosi r. k. halotti anyakönyvben felvett 329. sz. a. bejegyzésnél az elhalálkozás napjának bejegyzése elmaradt. Atyja után 1816-ban — többek között — 356 darab juhot is örökölt.

Dugonics Mihály leszármazottjai

Dugonics Ádám

DUGONICS ANDRÁS ARCKÉPE (1796).

A pasztell-képet Wagner festette Pozsonyban, ahol az 56 éves Dugonics mint szegedi követ a diétán tartózkodott. A kép öröklés útján került jelenlegi birtokosához, raggambi Fluck Dezső miniszteri tanácsoshoz, aki Dugonics András fivérének, Dugonics Antal szegedi polgármesternek egyenes leszármazottja. (Fluck Dezső közlése.)

Dugonics András

Dugonics András

REÉ CSALÁD

A Reé családról nagy részletességgel számol be Laci bátyám, az Endre Család Története lapjain, ami e könyv első fejezetében található. Ezért itt nem ismétlem meg mindazt az anyagot. Itt csak a családról kezemben lévő képeket, dokumentumokat szándékozom megörökíteni. A Reé család oly módon kapcsolódik az Endre családhoz, hogy nagyanyám Endre Zsigmondné szül. Gulner Máriának édesanyja Reé Mária volt, aki az itt emlegetett **Reé Jánosnak** leánya volt, azaz anyai ágon az én szépapám is egyidejűleg.

Továbbá megemlítem azt is, hogy Reé János unokája, dédanyám, Reé Mária unokaöccse **Reé István** (1872-1944) és Keller Gabriella 3 fia: Tibor, István és Pál felvették a Lórodi nevet. Pálnak (1915-1978) fia Attila (1942-) Magyarországon nagy családkutató munkát végez, a Reé család történetét megírta és sok általam felhasznált anyag is tőle származik.

1 István REÉ b: 22 Jan 1872, d: 18 Jan 1944 in Székesfehérvár, Fejér vm. Hung
+ Gabriella KELLER b: 20 Oct 1878, m: 10 Jul 1900
...2 Tibor REÉ- LÓRODI b: 13 Jun 1901, d: 05 Dec 1984
+ Olga GRÖHMANN b: 03 Jun 1906, d: 26 Aug 1995
...2 István REÉ- LÓRODI b: 1905, d: 1941 in Keleti Fronton
+ Ilona GYURKOVICS
...2 Pál REÉ-LÓRODI b: 10 Jan 1915, d: 01 Nov 1978
+ Zsuzsanna LENDVAY b: 22 Nov 1917, d: 06 Jun 1988
.....3 Attila LÓRODI b: 09 Dec 1942
+ Kinga SZALAY b: 22 Jul 1941
.....4 László LÓRODI b: 23 Jan 1973
+ Ágnes LAJKO b: 02 Jul 1977 in Székesfehérvár, m: 12 Aug 2000 in Székesfehérvár
.....5 Luca LÓRODI b: 31 Dec 2003 in Budapest
.....4 Kata LÓRODI b: 04 Apr 1976
.....3 Csilla LÓRODI b: 10 Oct 1947
+ László RÉVÉSZ
.....4 Balázs RÉVÉSZ b: 19 Oct 1976
+ György NESZMÉLYI
+ Miklós PÁPAY
.....4 Eszter PÁPAY b: 1982

Eischl Eleonora testvére **Eischl János, alias Lórodi Ede** egy másik egzotikus tagja a családnak.

Székesfehérvár szabad királyi város országgyűlési követe az 1843-44 és az 1847-48-as rendi országgyűléseken, majd a járás képviselője az 1848-as első népképviselői országgyűlésen. Az első felelős magyar minisztérium megalakulása után Szemere Bertalan belügyminiszter minisztériumában tanácsosként dolgozott.

1849. augusztus végén Szemerével, Házmán Ferencsel és Grimm Vincével elásta a szent koronát az Orsava melletti füzesben. A szabadságharc bukása után követte Kossuthot a törökországi - kis-ázsiai - száműzetésbe, majd az Amerikai Egyesült Államokba ment, ahol pl. nyelvtanításból próbált megélni. 1853-ban Kossuth megbízásából visszatért Európába, Törökországba. Neury effendi (Nurin Bég) néven török szolgálatot vállalt, a mohamedán vallást is felvette. Kossuthal "*Edward*" néven levelezett és megbízásából kisebb-nagyobb diplomáciai feladatokat látott el.

Reé János

Reé János és Eischl Eleonora

Reé Jánosné Eischl Eleonora

Reé János

Cserna Karolina (1869–1951),
Réh János unokája, aki a csoportképet
megőrizte (Magántulajdon)

Réh János az Újépületben.
Feltehetően Simonyi Antal festménye
1852-ből (Magántulajdon)

RÉH JÁNOS KALANDOS ÉLETE

A történész muzeológust számtalanszor keríti hatalmába az elkeseredettség, főként olyankor, amikor úgy érzi, hogy egy-egy érdekes tárgy, kép története úgyszólván már megnyílt előtte, de ismereteit mégsem tárhatja fel mások előtt, mert még hiányzik egy döntő momentum, egy bizonyíték, amely a hipotézist megdönt-hetetlen tényé avatja. Sokszor évek telnek el, s a kis jegyzetek várnak egy-egy újabb adatra. Így történt ez Réh János esetében is.

Évek óta foglalkozom 1848/49-es szabadságharc után emigrációba kényszerültek életét megörökítő fényképekkel, próbálgatom összeszedgetni a hozzájuk tartozó írásos emlékeket: leveleket, visszaemlékezéseket, a dokumentumokat a fényképezésekről, az ábrázoltakról. Egy napon a Magyar Nemzeti Múzeum Fényképtárában egy kutató megemlítette, hogy egy negyvennyolcas önkéntes, később garibaldista leszármazottja. Szó szót követett, s kiderült, hogy egy rokona foglalkozik a család történetével, akadnak képek is.

A füstölgő Vezúv előtt

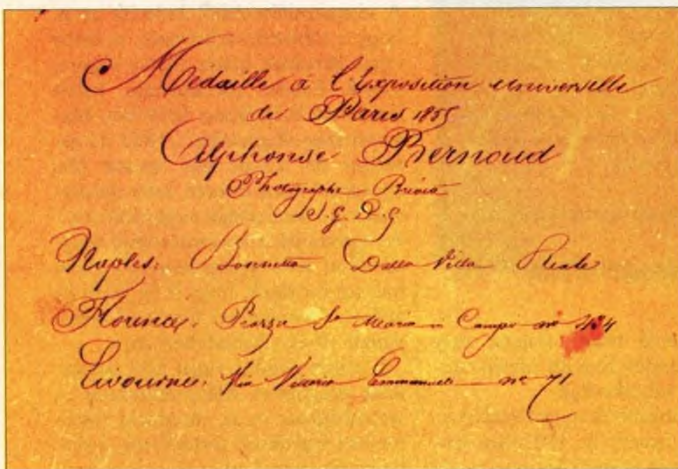
Nem sokkal később a kutató kézíratos életrajzot hozott garibaldistánkról, amelyet annak fia vetett papírra

Csoportkép:
a magyar légió
tagjai Napoly-
ban, középen
Teleki Sándor
gróf, a kép
jobb szélén
Réh János
(Alphonse Ber-
noud felvétele,
magántulajdon)

Réh János
a csoport-
képen

A csoportkép
hátlapja

idős korában. Ezután a leszármazot-
tak – akik különben igen ritkán talál-
koznak – elhozták a múzeumba kin-
cseiket: fényképet, amely a nagynéni
szobájának falán lógott, festményt,
amely újpületi fogságában örökíti
meg az üknagyapát, s a dédnagypapa
családi használatra szánt kéziratát,
amelyeket összetéve a történelmi kut-
tatásokkal, a muzeológusi ismeretek-
kel, történelmünk egy újabb kicsiny-
ke szelete rajzolódik ki.

Réh János „régis ismerősöm” volt
már a véletlen beszélgetéskor: képe
megjelent az egykori garibaldista fegy-
vertárs, *Kunffy Zsigmond* könyvében
1910-ben, amelyben az itáliai mag-
yar légióban töltött évekről emlé-
kezett meg. A Hadtörténelmi Múze-
um fotógyűjteményében is őrzik en-
nek az egész alakos portrének egy
szép példányát. A felvétel Réh Já-
nosról itáliai emigrációjában készült,
feltehetően 1860 végén, 1861 elején

Grillet fotográfus nápolyi
műtermében. A kor fény-
képezkedési szokásainak
megfelelően festett, színe-
zett háttér előtt áll a huszár-
egyenruhás katona, baljával
kardja markolatát fogja. A
szép festett háttéren jól lát-
ható a Vezúv füstölgő kráter-
re. Ez előtt a háttér előtt a jó nevű,
francia származású nápolyi fényképész
sok magyar emigránst örökített meg
az utókornak. A képeket néha sajátke-
zű, egykorú dedikációk kísérik, így
valamikor a Hadtörténelmi Múzeum-
ban őrzött képet is baráti ajánló sorok-
kal adta át *Czirjéke Adolf* századosnak
Réh János.

Réh János életútjáról *Bona Gábor*
Hadnagyok és főhadnagyok az 1848/49.
évi szabadságharcban című munkájában
olvashatunk. Réh 1813-ban született
Székesfehérvárott egy hétgyermekes,
földbirtokos gazdálkodó gyermeke-

ként. Előbb őrmesterként szolgált,
majd *Vetter Antal* tábornok hadnagyi
rangra emelte 1849. július 20-án. A
10. Vilmos huszárezrednél szolgált a
Kmetty hadosztályban. Felesége *Eischl*
Eleonóra. (Érdekességként jegyzem
meg, hogy *Eischl Eleonóra* édestest-
vére volt Lórodi – előbb *Eischl* – *Edu-*
árdnak, aki *Szemere Bertalannal* együtt
1849-ben elásta a magyar koronát,
majd maga is emigrált, s ott halt meg.)
Bona Gábor derítette ki azt is, hogy
Réh Jánost 1850. február 1-jén Pes-
ten besorozták a 2. dragonos ezred-
hez, majd tartósan szabadságolták, ✉

1852-ben pedig a pesti hadbírószágon forradalmi írományok birtoklásáért 6 hét elzárásra ítélték, majd 1858-ban leszerelték.

Bona Gábor szerint Réh 1859–1862 között szolgált huszárszázadosként az olaszországi magyar légiónál. Ám a lé-

A kép közepén azonnal felismertem *Téleki Sándor* grófot, *Petőfi* barátját, rövid ideig a légió parancsnokát. Később sikerült azonosítani többeket a légió tagjai közül. A festményről az idős úr elmondta, hogy Réh Jánost – a családi hagyomány szerint – „egy

megrendezett emlékkiállítás alkalmából kiadott kötetben), majdnem kétséget kizáróan megállapítható, hogy ő festette Réh János képét is. Azért nem jelenthetjük ki teljes bizonyossággal, hogy a festmény Simonyi munkája, mert a kép jelenleg is – milyen a magyar történelem! – Argentínában található magántulajdonban, s magyar kutató még eredetiben nem láthatta, így nem tudható az sem, hogy szignált-e. Azonban Simonyi mindegyik rabportréja háromnegyed profilos, a kart és a kezeket lehetőség szerint nem ábrázoló kép. A háttér zöldesbarna színe is Simonyira jellemző.

A halál csirájával

A visszaemlékezésből kiderült az is, hogy a többszöri feljelentés, továbbá egyik lányának halála, illetve sógora, *Lórodi Eduárd* törökországi halála készítették Réh Jánost 1859-ben Magyarország elhagyására. „1862 évi november hó 23-án édes atyánk édes anyámmal haza érkezett botra támaszkodva és a halál csiráját magával hozva.” Az ugyancsak a leszármazottak tulajdonában lévő gyászjelentésből most már azt is tudjuk, hogy Réh János fiatalon, ötvenévesen hunyt el 1863. január 10-én Székesfehérvárott.

A család gondos tagjai által egyenként megőrzött dokumentumok, a szabadságharc és az emigráció történetével foglalkozó történészek, a történeti fényképek után kutató muzeológus, a neves magyar fényképészek élettörténetét és munkásságát vizsgáló-bemutató Fotográfiai Múzeum kutatása-kiállítása együtt formálnak így kerek egész történetet: egy hétgyermekes családapa, főként lótenyésztéssel sikeresen foglalkozó székesfehérvári földbirtokosból lett huszárszázados, garibaldista XIX. század közepi életútját. Emellett pedig új, ismeretlen adatokat adnak a kutatók kezébe az egyik legkorábbi fényképész, Simonyi Antal élettörténetéhez. Minden mindennel összefügg tehát.

Köszönet illeti Réh János kései leszármazottait, akik megőrizték a képeket, kéziratokat, mentették ideoda őket a múlt századok viharai között. S nemcsak ezért illeti őket köszönet, hanem azért is, mert önzetlenül és segítőkészen engedték meg kutatásukat, majd közlésüket itt, az Élet és Tudomány hasábjain, többségükben első alkalommal.

CS. LENGYEL BEATRIX

Börtönlátogatás

Időközben ismételt compromittáltatása folytán a Pesti újépületbe (Neugebaude) záratott édesapánk és Simonyi festővel egy emeleti cellában voltak tartoztatva, hová édes anyámmal én és Lori testvérem mostani özvegy Cserna Vincénével Bpestre utazva meglátogatni kívántuk édes atyánkat, kihez az Újépület udvarán ágyuk sorfala között vonulunk egész a lépcsőig, hol édes anyámnak tudtára adta a mellénk adott fegyveres őr, hogy nem mehet fel, csak mi ketten gyermekek, édes anyám tehát az udvaron volt kénytelen reánk várakozni. Mi ketten édes atyánkat elég jó színben és meglehetősen kedélyben találtuk, nagyon örült jövetelünknek, összecsókolta és átvette a hozott süteményeket, csak rosszul esett neki, hogy édesanyánkat nem láthatta... – Simonyi térére ültetett bennünket és ott lovazott velünk és nagyon fájlalta, hogy az idők rövidsége miatt nem feshetett le bennünket. – De türelmetlenül szólított fel az őr távozásunkra, melynek eleget teendő elbucszva a látogatottaktól lementünk az udvaron sírdogáló édes jó anyánkhoz.”

(Részlet Réh István visszaemlékezéséből)

gió kutatója, *Lukács József* adatai arra utalnak, hogy valójában 1860 decembere és 1862 áprilisa között szolgált a huszároknál. Az 1861. évi március 14-ei tisztikari kimutatás szerint a *Figyelmessy Fülöp* alezredes vezette huszár tisztikar öt századosának egyike volt.

Egy kép és egy festmény

Ennyit tudtam Réh Jánosról, amikor megkaptam Réh István kéziratban fennmaradt visszaemlékezéseit édesapjáról a Székesfehérvárott élő úkunokától. Majd egy Budapesten élő másik úkunokától egy igen érdekes csoportképet kaptam, amelyről csak annyi volt bizonyos, hogy a jobb szélen látható személy az úkapa. Hoztak még egy festményről készült reprodukciót, amelyen ugyancsak Réh János látható. A csoportkép a *História* hasábjain évekkal ezelőtt olvasói levél formájában megjelent, de az akkor még külföldön élő tulajdonossal nem is remélhettem felvenni a kapcsolatot.

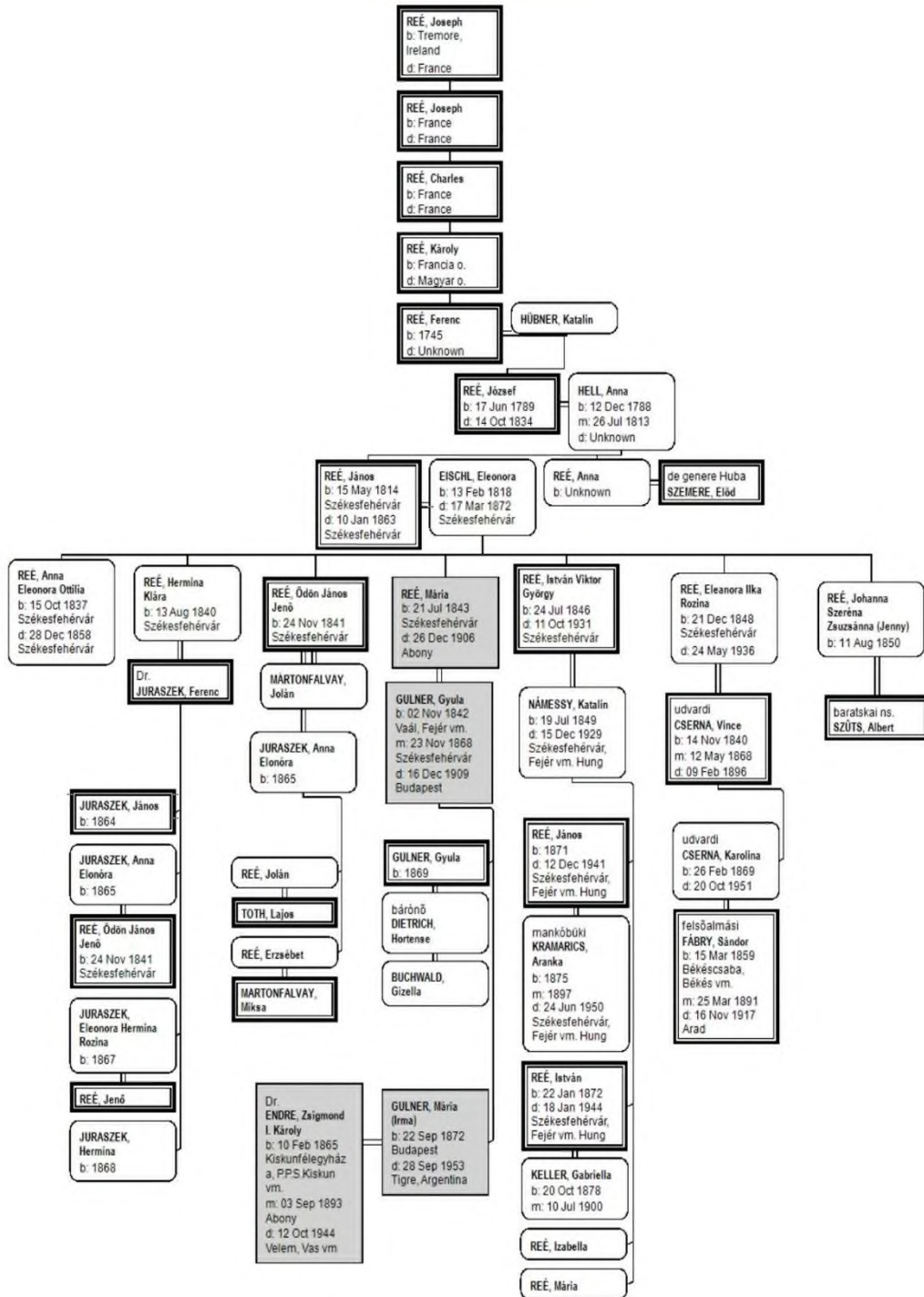
A csoportkép – több mint 140 évvel elkészülte után is – rendkívül jó állapotban van, köszönhetően *Alphonse Bernoud* francia származású nápolyi fényképész kiváló munkájának, s a szerencsés körülményeknek.

Simonyi nevű festő” festette meg még az újépületi fogsága idején, mikor együtt raboskodtak.

A „festő” inkább *Simonyi Antal* fényképészként ismert. Az 1821-ben született, festőnek készülő Simonyi nevét leginkább az 1861-ben összeállított, több mint 300 portrét tartalmazó, az országgyűlési képviselőket és a főrendeket megőrkítő albuma, pontosabban fényképei tették ismertté. Arany János arcát leginkább az ő híres képéről ismerjük, még ha a fényképész neve gyakran nincs is feltüntetve – méltatlanul – a kép mellett. Simonyiról csak kevesen tudják, hogy 1851-ben a Gasparich-féle összeesküvés miatt tartóztatták, s mint az utópista szocializmus hívére egy évig a hírhedt Pesti Újépületben tartották fogva. Ez idő alatt több fogságbéli társa arcmását festette meg, köztük *Dunyov Istvánét*, a későbbi voltormói hőst, aki fél lábát adta Itália egységéért. S mint Réh István emlékezéseiből kiderült, Simonyi egy ideig cellatársa volt édesapjának, Réh Jánosnak.

Az adatok összevetéséből, ismerve Simonyi Antal eddig ismert újépületi rabportréit (együtt megjelentek a Magyar Fotográfiai Múzeum 1992-ben

Reé József Leszármazottai

VAYMÁR CSALÁD

Endre Lászlóné Vaymár Matild

A **Vaymár** családról nagy részletességgel számol be Laci bátyám, az Endre Család Története lapjain, ami e könyv első fejezetében található. Ezért itt nem ismétlem meg mindazt az anyagot. Itt csak a családról kezében lévő képeket, dokumentumokat szándékozik megörökíteni.

A Vaymár család oly módon kapcsolódik az Endre családhoz, hogy dédapám, **Endre László III.** (1813-1898) felesége Vaymár Matild volt.

Vaymár Vilma, Sunyál Károly' s Mathild, Endre László' hitvese, Sándor és Lajos, szerencsétlen árvák, szívzaggatott érzettel jelentik szeretett kedves jó atyuk' özvegy

Vaymár Ferdinánd',

nyugalmazott Hercege Pállly Antal tisztje,

32 napi szenvedés után folyó év Január 8-kán, délelőtti 11 órakor, életének 67-ik évében történt gyászos elhunytát.

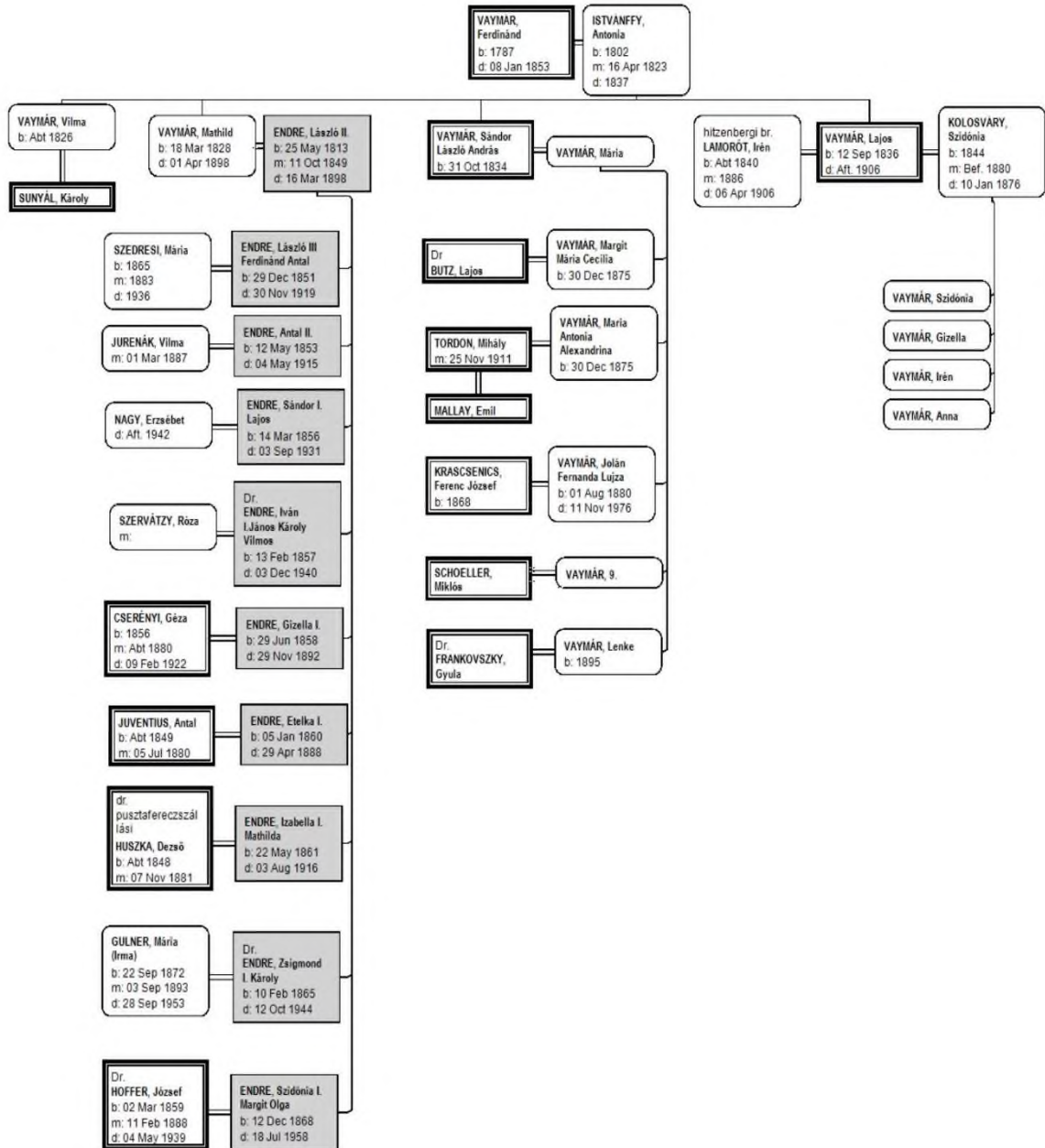
Holt tetemei a' kimultnak folyó hó 10-kén délutáni 1/3 órakor, Sz. András temetőben fognak letéetni.

Az engesztelő Sz. Misék, Január 11-kén a' Borátok templomában reggeli 10 órakor fognak tartatni.

Pozsonyban, Január 9-kén 1853.

Vaymár Ferdinánd, Matild édesapja

Vaymár Ferdinánd leszármazottai

GULNER CSALÁD

A Gulner család őse Gulner Mihály (1720-?) aki nemességet kapott 1761-ben. Felesége Balogh Julianna.

Gulner Mihály (?-1783) Fejér vm. Első aljegyzője, Vaál. Felesége Boross Anna, esküdtek 1782-ben.

Gulner Nepomuk János (17873-1846) Uradalmi ispán Agárd pusztán – Fejér vm. Felesége Fritzmann Ilona.

Gulner László (1814-1886) földbirto-
kos. Felesége Menyhárt Jozefa

Gulner Lászlónak két fia volt Gyula (1842-1909), és Pál (1844-1912)

A Gulner család tűzben megsemmisült nemeslevelének igazolása

Mi fehérvármegyei Karok és Rendek, jelen levelünk kapcsán tudtára adjuk mindazoknak akiket illet, hogy mi midőn kiadott levelünkben jelzett év, nap és hóban szabad és királyi városunkban Fehérvárott bizonyos fontos és nehéz kormányzati ügyek s felséges földi urunktól reánk bízott állásunkat s ezzel is legszorosabban összekötött közös jó gyarapítását s ezen vármegye fennmaradását érintő és előmozdító dolgok és ügyek tárgyalására vármegyei gyűlésünket tartottuk s egyben összegyűlekeztünk: előttünk megjelent Beross Anna, azelőtt nemzeti Gulner Mihálynak, most pedig nemzeti és Tribaisz Ignácnak hitvestársa, alázattal kért bennünket miszerint Gulner Nepomuk Jánosnak: első férjétől, Gulner Mihálytól nemzett fiacskájának, kétségbevonhatatlan nemességéről bizonyági levelet adjunk ki, mert az előbb említett Gulner családot illető nemesség címeres levél, melyet a fennemlített kisfiának Gulner Nepomuk Jánosnak nagyatyja, Gulner Mihály és boldog emlékezetű Mária Terézia Császárnétól kapott, az a mi kéztudomásunk szerint is az ő tartózkodási és egyúttal származási helyükön, Vaál mezővárosban tűz ütven ki, több ingóságokkal a tűzben elhamvadt. Megvizsgálván tehát vármegyénk jegyzőkönyveit, világosan kitűnik, de különben is kéztudomás szerint is bizonyos, hogy az 1761 év januárjának 12-ik napján tartott általános gyűlésünkön, s ugyanazon év november havának 25-ik napján a Gulner Mihály nemességéről szóló kegyesen kiadott címeres levél kihirdettetett. s ezen a kegyesen kiadott címeres levelezésnél fogva ugyanezen Gulner Mihály az ország és ezen vármegye igaz nemesinek sorába minden titkőzés nélkül beiratott és befogadtatott, s ezen címeres levél megszerzőjének a fia hasznoképpen Gulner Mihály előbb megyénknek esküszó, később pedig első aljegyzője, s ki nem rég halt meg, kérelmező hitvesétől Gulner Jánost nemzette. Mivel pedig kéztudomású dolog, hogy a Gulner család a kérvényezett nemesi címeres levél az ő szülő- és lakóhelyükön, Vaál mezővárosban a többi ingóságokkal a tűzben elhamvadt, éppen azért a levél szerzőnek jogos kérését teljesíteni kívánván, elhatároztuk, hogy az ő fiának Gulner Nepomuk Jánosnak kétségbevonhatatlan nemességéről szóló bizonyági levelet közönségesen használt autentikus pecsétünk alatt kiadjuk, az igazság is így hozván az ügyet magával.

Íratott a fenn említett Székesfehérvár szabad és királyi városban az Úr 1786-ik esztendejében június hó 22-ik napján a folytatélagosan tartott részletes megyei gyűlésünkben.

Marich Tamás alispán, Pertrik János szolgabíró, nélnké Zsulinszky Ignác szolgabíró, Vatamen Ignác szolgabíró, Kerechay Gáspár hites esküdt, Fekete Andrus hites esküdt, Jéth Benedek hites esküdt.

Olvasatott és hirdetett

Kapuváry József

Fehér vármegye jegyzője által

Gulner Pál

Gulner Pál, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyének udvari kapitánya és felesége Kormuth Izabella. Budapesti lakosok. Pál Zágrábban hunyt el 1912-ben. Négy gyermekük : Elemér, Irén, Béla és László.

Legidősebb fia Elemér (1882- ?) Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye gazdasági főfelügyelője, felesége földéaki Návay Katalin (1890-1980): 5 gyermekük: Sarolta (1909-1994), László (1910-1985), Gyula (1912-1941), Pál (1913-1942), és Elemér. (1916-1973). Gyula és Pál, úgymint Sarolta első férje Majoross István (1907-1944) százados, hősi halált haltak a II. Világháborúban az orosz fronton, azaz a magyar földön vívott csatában (Majoross). Elemér, feleségével Katalinnal és Sarolta lányával és László fiával 1944-ben elmenekülnek az orosz kommunista hatalomátvétel elől. A háború utáni éveket a délbajorországi Weilheim melletti magyar táborban Pollingban töltik, majd az USA-ba kivándorolnak 1951-ben és Milwaukee, Wisconsin államban telepednek le végleg. Ott is halnak meg. Elemér fia 1944-ben otthon maradt, a kommunista rendszer hamarosan börtönbe hurcolja és kegyetlenül megkínozzák. 1956 előtt szabadul és a Szabadságharc után kimenekül Magyarországról és kivándorol szüleihez az USA-ba. Ott feleségül veszi Vara Etelt és négy gyerekük születik: Brigitta, Pál, Elemér és Barry.

Gulner Gyula

Régi vármegyei tisztviselőcsaládban született Gulner László és Menyhárt Jozefa fiaként. Jogi tanulmányainak befejezése után 1867-ben maga is vármegyei tisztviselőként kezdte pályafutását. Beöthy Lajos oldalán, mint főjegyző működött.

Az országos politikában 1872-től országgyűlési képviselőként vett részt, amikor is a Balközép Párt képviselőjeként nyert mandátumot. Az 1881-1884-es ciklustól eltekintve állandó tagja volt a képviselőháznak. Monor majd Abony országgyűlési képviselője. 1906-ban kinevezték Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye és Kecskemét város főispánjává, mely tisztséget haláláig viselt. A vármegye főispánjaként sokat tett Pestszentlőrinc fejlődéséért. 1903. február 6-án "a közügyek terén szerzett kiváló érdemei" elismeréséül a Lipót-rend középkeresztjével tüntették ki.

Pártjának a Deák-párttal történő fúziója után nem sokkal lépett az utódpartból és előbb 1876. májusában a Független Szabadelvű Párt, majd 1878-ban már az Egyesült Ellenzék tagja. 1899-ben több párttársával együtt a Szabadelvű Pártba lépett át, majd 1903. novemberében Apponyi Alberttel együtt a Nemzeti Párt színeiben politizált tovább, melynek elnökévé választották. 1905. januárjában a Függetlenségi és Negyvennyolcas Párthoz csatlakozott, melynek alelnöke is volt.

Széll Kálmán kormányában 1900. április 24-én belügyminisztériumi államtitkárrá nevezte ki, mely állásáról 1903. november 6-án lemondott. Ő lett az alelnöke annak a 65 tagú bizottságnak, amelynek feladata volt az 1905-1906-os nemzeti ellenállási mozgalom intézkedéseinek a végrehajtása.

(www.hu.wikipedia.com)

Gulner Gyula dr. Endre Zsigmond I. feleségének Gulner Irmának volt az édesapja. Ennek révén a két család szoros rokonsági kapcsolatot ápolt.

(A szerk: Egy kis történelmi háttérmagyarázat látszik szükségesnek, amikor itt is és az Endre család többi tagjainál is felmerül az a heves politikai ellenszegülés az 1867-ez Kiegyezés elveivel és gyakorlatával szemben.

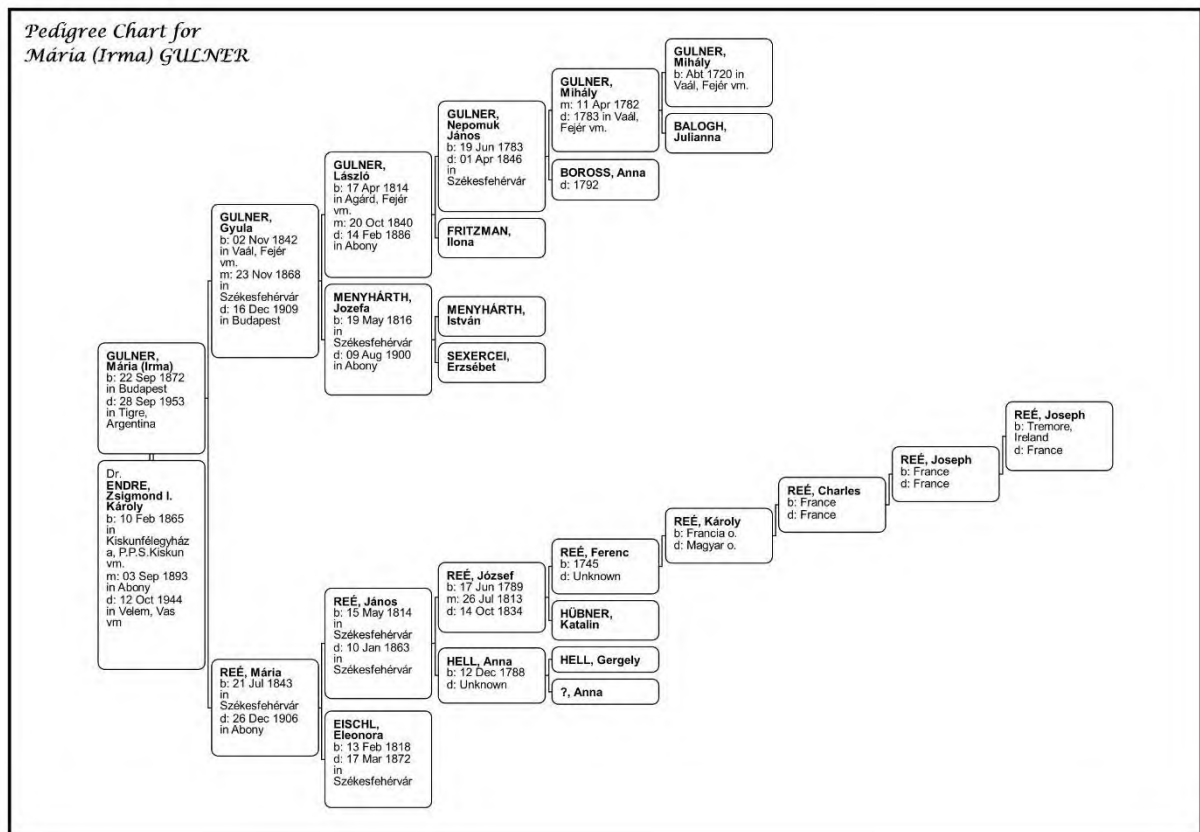
A Wikipédiából: Az 1905–1906-os magyarországi belpolitikai válság az 1905-ös választások után bontakozott ki, ahol, az akkor éppen 30 éve, 1875 óta folyamatosan kormányzó és addig minden választást megnyerő Szabadelvű Párt története során először kisebbségbe került a parlamentben. Ezen az addig harminc éven át abszolút parlamenti többséggel kormányzó, a magyar politikát uraló Szabadelvű Párt vereséget szenvedett a szövetkezett ellenzékkel szemben. A koalíció, melynek többségét a Függetlenségi és Negyvennyolcas Párt (Függetlenségi Párt) adta, alapjaiban kérdőjelezte meg a kiegyezést illetve a dualizmus intézményét és az 1848-as (innen a nevük) célokat és vívmányokat kívánta elérni, illetve kibarcolni, így egyebek mellett önálló magyar hadsereget, valamint saját külügyminisztériumot kívánt felállítani. Ez gyakorlatilag a Magyar Királyság kiválását jelentette volna az Oszták–Magyar Monarchiából, Ausztria és Magyarország között csupán a perszonáluniót megtartva. I. Ferenc József a parlamenti többséget figyelmen kívül hagyva, 1905. június 18-án báró Fejérváry Géza tábornaszemélyt, a magyar királyi darabont testőrség kapitányát nevezte ki miniszterelnökké. Az ideiglenes jelleggel kinevezett Fejérváry-kormány fennállása alatt nem támogatta egyetlen párt sem, így az ellenzék által szervezett „nemzeti ellenállás” gyakorlatilag teljesen cselekvésképtelenné tette. A válságot a Koalíció és az uralkodó között kötött kompromisszum révén Wekerle Sándor (és a koalíciós kormány) 1906. április 8-án kinevezése, illetve az azt megerősítő, ismételten a koalíció győzelmét hozó 1906-os választások oldották fel.

Fejérváry Géza

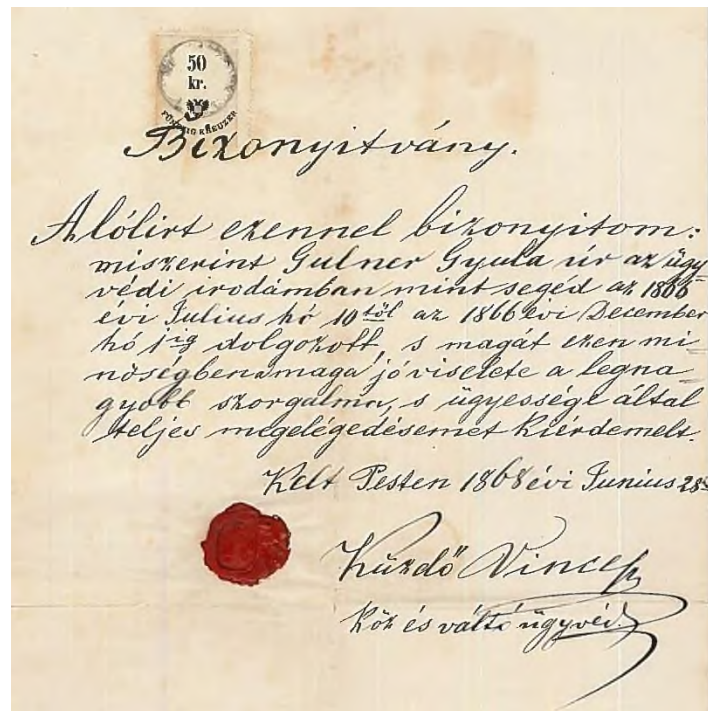
Még ez a fenti magyarázat sem tesz mindent érthetővé, mint ahogyan a magyar politika történelmében ez ismételt előfordul. Jelen esetben leegyszerűsítve a bonyolult politikát és pártoskodást, talán úgy lehet jellemezni őseink politikáját, hogy felismerjük és elfogadjuk azt a hajlamosságot a magyar emberben, ami a mindenkori uralkodó rendszernek – köszönhetően az elmúlt 180 éves Habsburg uralomnak – kritikusai és ellenzékei voltak. Így az 1867-es kiegyezés sem feküdt símán annak a polgári magyar társadalomnak, aminek tagjai az 1848-as szabadságharc eszméjéhez 100%-os elkötelezettséggel voltak, és annak elvesztése utáni Bach korszak elnyomását - amit még bőrükön tapasztaltak - nem tudták egy könnyen áthidalni.)

Gulner Mária Irma ősei

Gulner Gyula, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye és Kecskemét th-jogú város főispánja, m.kir. Belügyi államtitkár, abonyi földbirtokos, a Lipót Rend lovagja, az 1905-évi „nemzeti ellenállás” egyik vezére.

Bizonyítvány

Melnynek erejénél fogva alulírott azen net
bizonyított, ismeretes Gullner Gyula
nagyvéd-jelölt, az 1866 évi december 22-én
fogva 1867 évi április végéig nagyvéd-i jog
keresési iródszobában ismét nagyvéd-
géd és fogalorans általánosra lévén, azen
idő alatt magán természetl erénye cselelt
szorgalma, lépten-erdősen jelleme és meg-
bíhatósága, harszeri hitvánis tudomni-
nyos kiképerletéin alapuló gyors és
helyes felhasználása reá bizonyított és fo-
galorans becsületös kiválti hivatali burgoisga
által aranyra birtokos hi. fogját min-
deztől hivatalosra ajánlani fives
kolektívajamnet ismeres.

Melnek nagyobb hitelesít kiadton
jelen. saját aláírásommal és pecsétom-
mal ellátott bizonyítványt.

Pest Pesten 1867 évi május 1-én

Julius Gulner
Hivatali igazgató.

NOS RECTOR IN ALMA AC CELEB. R. SCIENT. UNIV. HUNGARICA LECTURIS SALUTEM A DOMINO.

Notum et manifestum esse volumus omnibus et singulis, om-
nium Facultatum Doctoribus, Licentiatis, caeterisque omnibus

Dominum: *Julium Gulner*
et Pat. Colla Albonfi

studiis *juridico politicoj* **operam navantem**
in album Universitatis rite relatam esse, id quod manu-propria
et sigillo minori praesentibus appresso testamur.

Pestini in Hungaria, die *3. Oct.* *1862*

L. S.
R. Universit. h. t. Rector.

L. Alexander Károlyi
Facultatis
h. t. Decanus

1864

VÉGBIZONYÍTVÁNY.

(Absoluterium.)

Mi Rector és Dékánja a jog és államtudományi kar tanártestületének, a magyar királyi tudományegylettel, eszenel bizonyítjuk hogy

Gyulovics Gyula ur

születési, a fennírtak szerint magy. szárm. szülötte, a fennírtak szerint 1864. évi augusztus 17-én született 68. számú életrajzi bizonyítvány.

elöljáró, az akadémiai tanulmányokba felvételén az

1864 tanultmányi év *első* szakfő

1864 tanultmányi év *második* szakfő

és magy. kir. szék: egyetemen

a jog és államtudományi tanulmányokat a fennálló szabályok szerint bevégezte;

és azon idő alatt a következő előadásokat látogatta:

Egyetem és kar melyre be volt irattva	Neve a Tanítónak	Tárgya a hallgatott előadásoknak	Asoknak hetenkénti óra száma	Jegyzetek.
Magy. kir. tud. egyet. jogi kar	Dr.	1864. évi előadások		
	Wenzel	Legtöbbiek	5	
	Köchy	Római jog	4	
	Pauler	Jog és államtud. magy. jog	2	
	Kováts	Összetett jog	5	
	Reisinger	Magyar jog története	4	
		Nyári előadások		
	Wenzel	Legtöbbiek	5	
	Reisinger	Római jog	4	
	Pauler	Jog és államtud. magy. jog	1	
	Reisinger	Francia és angol jog	3	
	Toldy	Parlamentary munkáinak magyarázata	1	

Egyetem és kar melyre be volt irattva	Neve a Tanítónak	Tárgya a hallgatott előadásoknak	Asoknak hetenkénti óra száma	Jegyzetek.
		1864. évi előadások		
	Köchy	Legtöbbiek	5	
	Pauler	Jog	4	
	Köchy	Magyar jog története	2	
	Wenzel	Magyar jog	4	
	Köchy	Legtöbbiek	5	
		Nyári előadások		
	Köchy	Legtöbbiek	4	
	Pauler	Jog	4	
	Wenzel	Magyar jog	4	
	Köchy	Római jog	3	
	Wenzel	Magyar jog	1	
		1864. évi előadások		
	Pauler	Magyar jog	4	
	Wenzel	Magyar jog	5	
	Köchy	Magyar jog	5	
	Reisinger	Magyar jog	5	
	Köchy	Magyar jog	4	
	Wenzel	Magyar jog	1	
		Nyári előadások		
	Pauler	Magyar jog	4	
	Wenzel	Magyar jog	5	
	Reisinger	Magyar jog	5	
	Pauler	Magyar jog	1	
	Köchy	Magyar jog	1	

Egyetem és kar melyre be volt irattva	Neve a Tanítónak	Tárgya a hallgatott előadásoknak	Asoknak hetenkénti óra száma	Jegyzetek.
	Dr.	1864. évi előadások		
	Reisinger	Magyar jog	5	
	Wenzel	Magyar jog	3	
	Köchy	Magyar jog	4	
	Wenzel	Magyar jog	2	
	Reisinger	Magyar jog	3	
	Pauler	Magyar jog	1	
	Wenzel	Magyar jog	2	
		Nyári előadások		
	Reisinger	Magyar jog	5	
	Köchy	Magyar jog	6	
	Köchy	Magyar jog	5	
	Wenzel	Magyar jog	1	

Mi a jelennek akadémiai viselői illet. az akadémiai szabályoknak megfelelően.

Annak tanúságul ezen bizonyítvány aláírásunkkal és egyetemen pecsétjével esküdjük.

Pesten, Szeptember 11-én 1868.

Dr. Rector Major
Dr. Chany Lőrincz
a jog és államtudományi tanártestület elnöke

3339 szám.

Éln.

Északi és apostoli királyi Felszige folyó évi április hó
21-én kelt legfelsőbb elhatározásával, előterjesztésemre
Mellősigóddal Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye és
Kecskemét törvényhatósági város főispánjára leg-
kegyelmesebben kinevezni mellőzlalolt. -

Midőn erről Mellősigóddal maxime jidvőrel-
tel értesitem, egyúttal felkérem, hogy a vármegye és
város kormányzatát, átvenni, s ennek meglátásáról
hozzám jelentést tenni vévessék. -

A közzétett, előt leendő eskü mindaján két-
két példányban, jidvőrel, ply felkéréssel, küldöm
meg Mellősigódnak, hogy, azokhoz raján részéről
aláírni, s annak egy-egy, - az eskü letétele igazoló-
záradékkal, ellátott példányát felterjeszteni oi-
vessék. -

Főispáni állásával, egybekötött évi 10000 ko-
rona fizetését, évi 2000 korona prémieyi jövedelmét
és évi 1200 korona lakjénxét, államtitkári nyugdíját.

Mellősigós Gulner Gyula úrnak,
nyugalmasított államtitkárnak.

Budapest.

1534. évi oklevél

Ócsinári és apostoli királyi Felügyelői írás 1900. évi április hó 19-
kelti 2. felsőbb elhatározásával előterjesztésem foly-
kán Nagyságodat belügyminisztériumi államtitkár-
sá legmeggyelmesebben kinevezni méltóvalakél.
Család @ Máltóságodat hazafelől megrököltetv mel-
lett avval értesítem, hogy államtitkári állásival
egybekötött javadalomban és más feljövési lehetőségek iránt
a hivatalos eskü leírásán után fogok járni.
Budapest, 1900. évi április hó 20-án

[Handwritten signature]

Magyar királyi belügyminiszter

1534. évi oklevél

Nagyságos

Gulner Gyula úrnak,
országgyűlési képviselőnek

Hivatalból

Budapest

Nagyságos Gulner Gyula úrnak,
országgyűlési képviselőnek

Budapest

Gulner Gyula belügyi államtitkárrá való kinevezésének oklevele 1900 ápr. 20.-án.

Gulner László úgy saját mint neje, született **Menyhárh Jozefa**, **szülei Gyula és Pál, Gulner Ferencz és Izabella** férjezett **Gaal Gyuláné** nevében is szomorodott szívvel jelenti feledhetlen anyja, illetőleg napa és nagyanyjuk,

özv. Gulner Jánosné szül. Fritzmann Ilonának

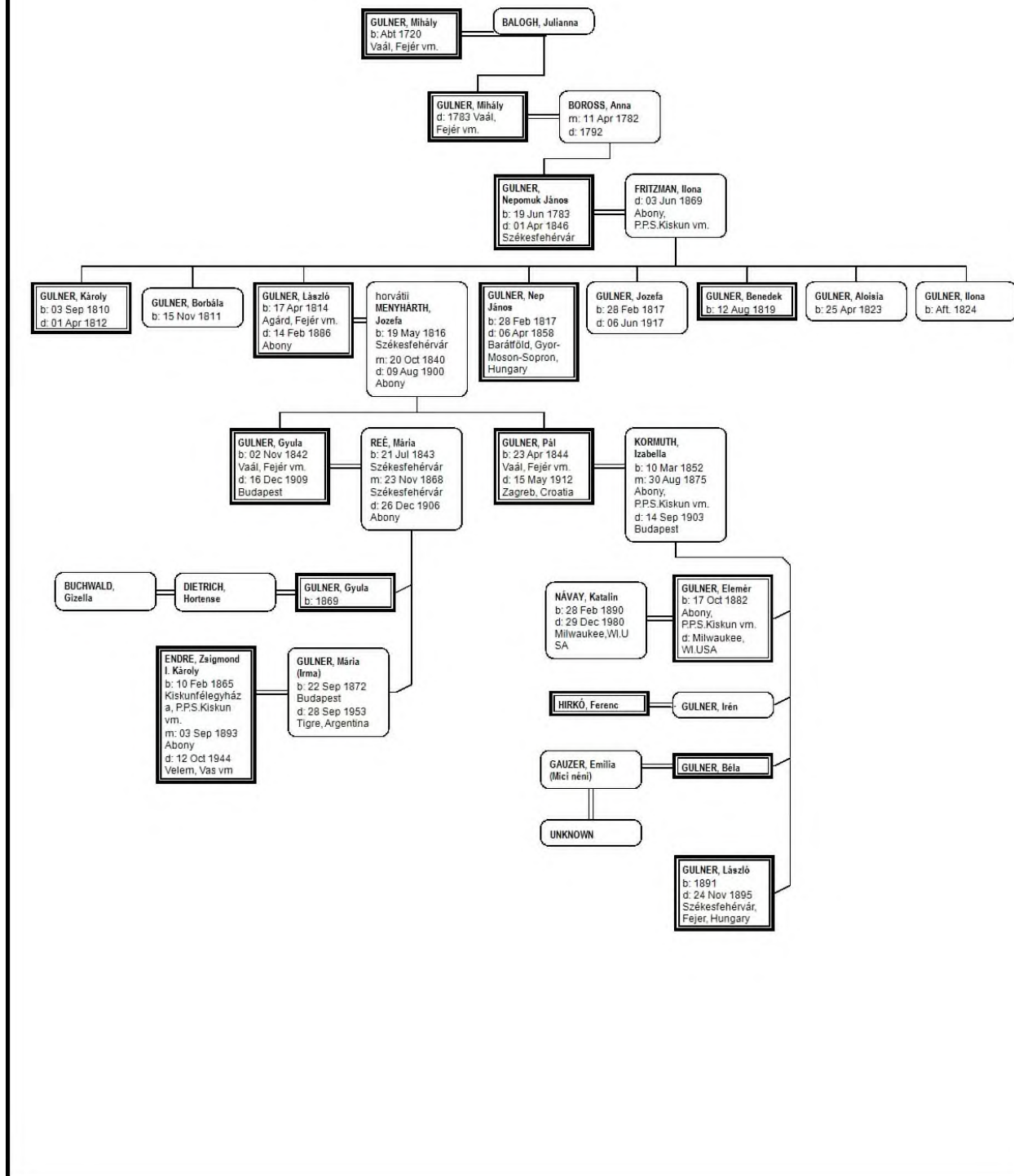
f. évi június 3-án délelőtti 8 órakor történt gyászos kimúltát. — A boldogultak hült tetemei f. hó 4-én délutáni 5 órakor fognak az öröknyugalom sírkertjében elhelyeztetni, az engesztelő sz. mise áldozat pedig ugyan-e hó 7-én fog az urnak bemutatattani. *g. o. r. d. u. v.*

Kelt Abonyban 1869. június 3-án.

Béke hamvaira!

Font. nyomdai Václav E. 1864

Gulner Mihály Leszármazottai

Özv. Gulner Lászlóné szül. Menyhárt Jozefa, — Gulner Gyula orsz. képviselő és neje szül. Réé Mária egy gyermekeik: Gyula és Irma. — Gulner Pál és neje szül. Kormuth Izabella és gyermekeik: Béla, Irén és Elemér valamint az összes rokonság nevében is fájdalomtól megtört szívvel jelentik a legjobb, legszeretőbb és önfeláldozásban határt nem ismert férjnek, atyának és nagyatyának:

GULNER LÁSZLÓ

földbirtokosnak

munkás élete 69-ik, boldog házassága 46-ik évében hosszas szenvedés és a halotti szentség ájtatos felvétele után f. é. február 14-én d. e. 10 órakor történt gyászos elhunytát.

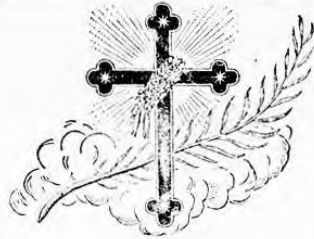
A szeretett drága halott földi maradványai f. é. február 16-án d. u. 2 és fél órakor fognak a gyászháztól a rom. kath. hitvallás szertartásai szerint a nagy-abonyi sírkertben örök nyugalomra helyeztetni.

Az engesztelő szent mise áldozat pedig a nagy-abonyi plébánia templomban f. hó 17-én d. e. 9 órakor fog az egek Urának bemutatni.

Nagy Abony, 1886. évi február hó 14-én.

Áldott legyen poraiban!

Bakos és Perényi megyei könyvnyomtatásból Szolnokon.

GULNER GYULA m. k. belügyminist. államtitkár és orsz. gyűl. képviselő úgy a maga, mint neje szül: RÉE MÁRIA, gyermekeik ifj. GULNER GYULA és GULNER IRMA, valamint ennek férje dr. ENDRE ZSIGMOND Pestvármegye főszolgabírája s az utóbbiak kiskorú gyermekei nevében is, GULNER PÁL Pestvármegyei számvéző úgy a maga, mint neje szül: KORMUTH IZABELLA; gyermekeik: BÉLA, IRÉN és ELEMÉR nevében is, valamint az összes rokonság nevében fájdalomtól megtört szívvel jelentik, hogy a legjobb és legönfeláldozóbb édes anyja, anyós, nagyanya, illetőleg szépanya:

ÖZV. GULNER LÁSZLÓNÉ

szül. horvátii Menyhárth Jozefa

áldásos életének 85-ik évében Abonyban f. é. augusztus hó 9-én délután 1 órakor a haldoklók szentségének felvétele után az úrban hosszas szenvedés után jobblétre szenderült.

A drága halott hült tetemei f. hó 11-én délután 4 órakor fognak a rom. kath. egyház szertartásai szerint Abonyban a családi gyászháznál beszenteltetni és a rom. kath. temetőben levő családi sírboltban örök nyugalomra helyeztetni.

Az engesztelő szent mise áldozat Abonyban f. hó 13-án délelőtt 9 órakor fog a kegyelem urának bemutatni.

Abony, 1900. augusztus hó 9-én.

Örök Szűz Mária! vedd fel az elköltözöttet igazaid közé, mert azt egész életével költöztetted.

Szendehelyi J. Abony.

GULNER GYULA a maga és gyermekei: **GYULA** és ennek neje szül. **Buchwald Gizella, IRMA** és férje **dr. Endre Zsigmond**, ugyszintén unokái: **Endre László, Ilonka, Mariska, Etuska, Szidike és Márta**, valamint az összes rokonok nevében mély fájdalommal jelenti, hogy forrón szeretett, felejtethetlen felesége, édesanyjuk, illetve anyósuk, nagyanyjuk és rokonuk

GULNER GYULÁNÉ szül. **RÉE MÁRIA** urnő

folyó hó 26-án délután 1 órakor, hosszas szenvedés után, életének 60-ik, boldog házasságának 39-ik évében az Urban jobblétre szenderült.

A drága halott hült tetemei folyó hó 28-án délelőtt 11 órakor fognak a gyászházban: **IV. ker. Kossuth Lajos-utca 20. szám alatt**, a róm. kath. egyház szertartása szerint beszenteltetni és **Abonyba** szállítatván, ott folyó hó 29-én délelőtt 11 órakor ufolagos beszentelés után a családi sírboltba örök nyugalomra helyeztetni.

Az engesztelő szent miseáldozat Abonyban, folyó hó 31-én délelőtt 10 órakor fog az Egek Urának bemutatatni.

Budapest, 1906. évi december hó 26-án.

Áldás és béke áldott poraira!

Entreprise des pompes funebres: IV. kigyó-utca 5.

Buschmann F. Budapest.

Gulner Gyula és neje **Buchwald Gizella**, **Gulner Irma** és férje **dr. Endre Zsigmond**, valamint gyermekeik: **László, Ilonka, Mariska, Etelka, Szidónia** és **Márta**, továbbá **Gulner Pál** az elhunytak testvére és családja melyen megszorodott szívvvel jelentik felejtethetlen édesatyjuknak, apósuknak, nagyatyjuknak, fivérenek és rokonuknak

MÉLTÓSÁGOS **NEMES GULNER GYULA**

Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye és Kecskemét th. város főispánjának, nyugalmazott belügyministeri államtitkárnak, a Lipót-rend középkeresztésének

élete 68-ik évében, rövid szenvedés és a haldoklók szentségének ájtatos felvétele után, folyó hó 18-án délelőtt 10 órakor történt gyászos elhunytát.

A megboldogult hült tetemei folyó hó 20-án délelőtt 10 órakor fognak **Budapesten, Pestvármegye székházának dísztermében** a róm. kath. egyház szertartása szerint beszenteltetni s azután 21-én délután 1/3 órakor **Abonyban** a családi sírboltban örök nyugalomra tétetni.

Az engesztelő szent miseáldozat **Abonyban** folyó hó 21-én délelőtt 10 órakor a róm. kath. plébániatemplomban fog a Mindenhatóknak bemutatatni.

Budapest, 1909. december hó 18-án.

ÁLDÁS ÉS BÉKE PORAIRA!

Entreprise des pompes funebres: IV. kigyó-utca 5. (Telefon 9-61)

Nyomt. Buschmann F.

IV. VÁGRENDELETEK, BIRTOK

ENDRE ANDRÁS I. ÖRÖKVÁLTSÁG LEVELE

Kiskunfélegyházi Városi Szalay Gyula Múzeum

8/1940.szám.

M é l t ó s á g o s Alispán Ur!

Tudva azt, hogy Méltóságod Nemes Családja története iránt érdeklődik, tisztelettel jelentem, hogy az 1743-ban Jászárokszállásáról Főlegyházára költözött Endre András Urnak Örökváltság Levelét a Városi Lovóltárban megtaláltam, amelyet másolatban van szerencsém megküldeni.

Az eredeti okirat 43x 30 cm. nagyságban van meg szép, vastag, merített papíron a Város pecsétjével, részint nyomatva, részint írva. Az ilyen fontos okmányokat annak idején a redemptusok a Városi Lovóltárban, mint bármikor visszavehető tulajdonukat letették, hogy ol ne vesszen.

Azon reményben, hogy Méltóságos Alispán Ur értesítésemet szívesen veszi, Muzoumunk iránt való kegyes érdeklődését és segítségét a jövőben is kérve, vagyok Méltóságodnak,

Kiskunfélegyházán, 1940 év február hó 29. napján,

alázatos szolgája:

Pál Kálmán

városi múzeumőr.

Másolat.

Die 12^a Mensis Junii Anno 1773.

*Min. N. Priviléggiált Kis - Kun - Fél - Egyháza helysége
Főbírája és Tanácsa közönségessen adgyuk tudtára mindeneknek,
akiknek illik, levelünknek rendjiben :*

Hogy minekutánna Felséges Aposteli Koronás Királyné Asszonyunk **Maria Therésia** különös Királyi Keggyelméből, ezen Nemes Jász és Nagy és Kis-Kun Districtusok régi Priviléggiumit még ez előtt Ezer Hetszáz Negyven-Ötödik Esztendőben rész szerént Keggyelmesen confirmálni, rész-szerént pedig újabb Királyi Keggyelmekkel tetézni méltóztatott volna, és azon Nemes Districtusok Királyi Aerariumban fizetett Redemptiális summát ingrémiaált Helységekre és Praediumokra repartiaáltak volna; Endre András ezen prviléggiált Helységünk lakosa, ugyan Helységünk Territóriumának, és ahoztartozó Praediumoknak Redemptiójában in Summa 362 fl. 60 dr. id est Három-Száz - Hatvankét forintokat, és Hatvan pénzeket effective be-fizetvén, illendőképpen kért bennünket, hogy azon Redemptióban investiaált Summáról Testimoniális adnánk: Cum autem Justa patenti haud denegandus esset assensus, hogy sen irt **Endre András** az említett Summát Helységünk Cassájában hiba nélkül bizonyosan megfizette attestáltk, ellenben mi Ő Keggyelmének praedenótált fizetéséhez képest Helységünk Territóriumból s alább nevezendő praediumokból igaz proportió szerént excindáltunk és assignáltunk. Úgymint: Kiss-Szállási Határunkban Közönséges osztályunk, és osztályunk Kényvinyek mutatása szerint Sub Nr. 258 Vereb Mártony és Törteli Jakab, úgy Banus Mártony és Mihálovics Successori Possessoriumi között Négy Negyedrészbül, ismét Galambosi-Kun Pusztánkban Szabó Antal, és Nagy Mihály Birtokai között Egy Hatodrészbül álló Szántó, és Kaszálló földet, s Kerthelyet, eztett Csölyösi Kun Pusztánkban követő jussal edgyütt. Melly praemittált mód-szerént ki-mutatott portióknak Dominiumában introducálván, azokat minden hozzá-tartózkodó Beneficiumokkal, mind Helységünk Territóriumában, úgy nevezett pusztákban, azon Jussal, melly minékünk privilégiumunk - szerént engedtetett repetált **Endre András** lakosunknak, Házas-Társának és Maradékának szabadossan usuálni, és örökössen bírni által adtuk, engedték ezen Testimoniálisunknak erejével.

Kélt Kis-Kun-Fél-Egyháza Helységében. Dia 12, Mensis Junii,
Annó 1773.

Extradat: per me Gabr: Mihálovics m.b. Jur. Or. Notarium. L.S.
L. 82. ca. 2. sz. 1. (5). (Másolat)

ENDRE MIHÁLY I., ÉS ANDRÁS I. VÉGRENDELETEI

KISKUN MÚZEUM
6101 Kiskunfélegyháza
Dr. Holló Lajos u. 9.
Postafiók: 17.
Tel: 361-468, Tel/Fax: 362-542

vitész Endre Zsigmond
úrnak

Dr. Ladislao Endre
címén

Calle Italia 1869

1602 Florida

Pcia. Bunerros Aires
Argentina

Kiskunfélegyháza, 1995.V.10.

Tisztelt Endre Úr!

Szíves elnézését kérem, amiért a tavaly szeptemberben küldött fotómásolatokat, fénymásolatokat csak most köszöjöm meg.

Mindegyik darabja történeti dokumentum-értékű, pontos információt ad az Endre család tagjainak életéről, munkásságáról. Külön örültem a családtörténeti feljegyzéseknek, s újabb önzetlen ajánlatának is anyai és apai dédapja viseleti darabjainak esetleges átadásával kapcsolatban. Arra kérem, sziveskedjék megírni, hogy mikorra tervezi legközelebbi félegyházi útját, szeretném, ha itt lehetnék az átvételnél. A küldött dokumentumokat az adattári gyűjteményünkbe leltároztam az év végén.

Engedje meg, hogy eddigi ajándék-küldeményét egy talán meglepő dokumentum-másolattal próbáljam viszonzni. Tisztelettel küldöm Endre András és Endre Mihály testamentumáról készített fénymásolatainkat. /Ugyanígy Endre Mihály feleségének vagyontárgyairól készült feljegyzés másolatát is./ Ezeket éppúgy Pál Kálnán kolléga találta a levéltárban, mint a redemptuslevelet.

Ismét megköszönve kedves ajánlatát, tisztelettel köszöntöm, és várom újabb levelét.

Remélem, hogy levelem nem kallódhat el.

Dr. Fazekas István
múzeumigazgató

ENDRE MIHÁLY I. TESTAMENTUMA

1791. 20. szept. Aranyak és pénzek és pénz levek Itenek Heriben Amman,
 Itenek Regyelmesigibül ep és Ejszics Jossan elnival és Jelen levő:
 Rendeléseim. Ekepen tekem Sucesoraim köföit, Förtimel bit.
 Hattomasom esne. Sen kinch Ados Nem Vagyal. Ammval.
1ma Hiveseimnek Javaimbul Ad. Szarad Malinov Adony Had: Funtay
 Sal a Melly Meltere Vagyon es 500. forintokal ha Pedig.
 ad Meli Nem Terdik csak Helyet 1000. forintokal in paratis.
 ki Adgyak. Hogy ha Pedig több itökeket 10 Vagy 15 An.
 dal el folnamal Velem Együtt Ben vedne Vagy Ezzel
 ortene allapotom Meg Nem Fordulna Ad Javaim több
 Importalra Ezenben 133 tölöl Ad Szom fiakal ha Adig
 Meg Szaradnamal Ad Nem Consignatú Jozagon Vagy Szadi
 Eszadoket Vagy in Naturn Vagy kis Pünel eszoket ki fűzesse
2do Ad Meli Ekektal el Szaradme Ad Ad Szom finim Ezenben 132.
3do ^{Tostamaly} Lelekemnek Szom Miselre adafon Mofistad siginyelnek 150 f.
 de Vagy hog ad Jödel Puntum allat ortem Ad Tisztel.
 Szaraditatomatt. Mellynek Itagyabb Vallozagan adam
 Sz Jelen Kezem Szarad. Szarad Pettesemmel Meg
 erositem Költö Sz. Andras Szaradmal 10 Dil Vagy
 1791. Szaradban

 Endre Mihály

Acto 1800. die 22a Septembris eten Inventarium, és Rendelés mind Endre Mihály fia;
 mind Szarad Szarad Szarad, elos jelen levőimben, szol Szarad van, annak Sz
 szarad mind Szarad Szarad et Szarad, és akt jelen Szarad is meg erositett. Vagy
 Szarad Szarad Szarad.
 Ort: Biro Gulyás Szarad Szarad.
 Ort: Szarad Szarad Szarad.

Specifiatioja

Azon Isoragott, melyek Kiebek Katalin
 Endre Mihály Vt. Hivatala 1860. szept.
 Szeptemberis Tálal sorsol

- 40: Cirrus veta Dura.
- 70: J. J. Arpa.
- 40: J. J. Zab.
- 5: J. J. Len mag.
- 3: J. J. Zab.
- 1: Flexura vis Defusfal
- 4: abtalo ar igil almizonal
- 2: agal
- 1: Kasa fih
- 2: vir nfa
- 3: bograj
- 3: vaf lab
- 2: zoskil
- 3: Fejij
- 2: kaga
- 1: szif fih
- 2: fa lapar
- 1: fzo
- 1: Fejfe
- 12: zabato
- 4: kadal
- 1: chf kade
- 1: vafat Deben
- 1: tal Jaxalo
- 2: abot hord
- 1: 3 J
- 1: 2 J J
- 2: Kulacj
- 3: Puthony
- 1: Csap, Kulacj
- 4: Derfke
- 3: Felhnyo
- 1: veta

- 3: falog fih
- 3: Panyva
- 20: Zab
- 2: Kaza Nyel
- 2: bany Zelenre
- 2: vaf karmal
- 1: Foma vezelo
- 1: fofis
- 1: vaf moepis
- 4: vaf fedi
- 2: Nyas: kine
- 2: vaf tiz foga
- 1: Zs: tve
- 1: Fontolo
- 1: abotat fozfoga
- 1: vaf hebre
- 1: vaf is migel
- 1: vaf kanyf
- 2: Dax fante
- 24: vafes fip
- 4: fa fanyis
- 2: feresre
- 2: Dax hira
- 2: kanyfal Tal Jin
- 2: kadal fali
- 12: Jin fanyis
- 3: Jin fofis
- 5: dimple vaf gestyate
- 5: kany vira
- 1: 2 of fanyis
- 2: kany malon
- 1: fentele vis fante
- 3: pany fanyis
- 2: vaf J
- 2: migel J
- 4: Dax fanyis Salarakoval
- 2: vaf fanyis Pabir

Csem Conignatioja Altren Lend Nyg
 Vanch a Maltuch Nyg, abt. Dikonyag
 na Adon, Peter Kesem Jaxat, Dikony
 Tom, Pabir Pabirakoval.

Endre Mihály

Endre Mihály
 vepedlete
 - a ggemelke
 a speci-
 josa + fihleis
 - Kfflan 1860
 sept. 22.

Endre Mihály I. Végrendelete - átirat

1791 : 20: 8 ben:

Atyának és Fiúnak és Szentlélek Istennek Nevében, Amen!

Istennek kegyelmesigibül ép és egisiges jószan elmivel ez jelen levő rendeletemett. Éképen tettem sucescrám¹³ között. Törtintetbül: Hállomásom esne. Senkinek adós nem vagyok. Semmivel.

1mo Hitvesemnek javaimból az száraz malmott azon házi suntussal¹⁴ a melly mellete vagyok és 300 ferintokkal, ha pedig az neki nem tetszik ezek helyett 1000 ferintokatt in paratis¹⁵ ki adgyák. Hogy ha pedig több üdőkett 10 vagy 15 esztendők el folnanak velem együtt szenvedne vagy egyett értene állapotom Meg nem fordulna az javaim többet impertálna Egyenlően osztazzék az 3^{om} fiakal ha addig meg maradnának. N.B. Az azon consignált jós (z)ágot vagy házi es (z)közöket vagy in natura vagy kis pinzzel elsőben ki fizessék

2de. Az mi ezektül el maradna az az 3^{om} fiaim egyenlen osztazzanak.

3°. Lelkemér szent misékre adasson 100 f: Házi szegényeknek 150 f: de úgy hogy az 3^{dik} puntum¹⁶ alatt érven az tisztos. takarításomatt. Mellynek nagyobb vallóságára adom jelen kezem irását. Szokott petsétemmel meg erősítem. Kélt Szent András (november) Havának 20dik napon 1791. esztendőben.

Endre Mihály

A 1800 die 22^a Septembris ezen Inventarium és Rendelés mind Endre Mihály úr mint Keresz. Katalin asszony előtt jelen létünkben fell olvastatván, annak valóságát mind két részül ellösmerték, és azt a jövőndőre is megerősítették. Sign.

Félegyháza ut supra¹⁷

ord. bír¹⁸ Gulyás János sk.

ord. Not¹⁹. Balajthy Imre sk.

¹³ utódaim

¹⁴ telekkel

¹⁵ készpénzben

¹⁶ pont

¹⁷ mint fent

¹⁸ főbíró

¹⁹ főjegyző

Specificatioja

Ezen jószágoknak, melyeket Krebesz Katalin Endre Mihály Urnak hitvesse Anno 1791 13a Septembris által hozott

40 circitor ²⁰ véka búza	2 kulacs	4 fa tanyér
70 -"- árpa	3 puttony	2 szekercze
40 -"- zab	1 cserép kulacs	2 bér hűtő
5 -"- len mag	4 dézsa	2 leveses tál zin ²⁵
3 -"- bab	3 teknyo	2 kerek táll
1 flexorum ²¹ kis Jossussal	1 véka	12 zin tanyér
4 asztalok az egyik almárjonnal	3 gyalog szék	5 zin cósze
2 ágyak	3 pnyva	5 szimpla réz gyertyatarto
7 kar szék	20 zsák	5 hamu vivő
2 réz üst	2 kasza nyél	1 rozs tácza
3 bogrács	2 batog ²³ szelencze	2 káve mafel
3 vas láb	2 vas kanál	1 szentelt víz tarto
2 rostél	1 torna reszelő	3 pintes palack
3 tepsy	1 tőcsér	2 iczés palack
... kupa	1 vas mozsár	... meszes palack
1 kis füresz	4 vas fődő	4 pár fincsa ²⁶ kalkanakval
2. fa lapát	2 nyárs 1 ...	2 rozsolis pohár
1 ásó	2 vas tűz fege	15 pár kés
1 fejsze	1 zsótar ²⁴	18 cin kanál
12 szakasztó	1 fentelo	1 leveses kanál
4 ládák	1 abrakos tarisznya	8 szál deszka
1 élés láda	1 kis tseber	1 uti kalamaris
1 vasas debent ²²	1 icze és meszel	2 ruha szarito kétél
1 só daráló	1 üveg lámpás	1 ezüstös pácza
2 akós hordó	2 pár szarito	
13 akós hordó	24 üveges kép	
12 akós hordó		

Ezen consignatijék előtem lettek úgy vannak amellynek nagyobb biznására adom jelen kezem irását. Bizonytom szokott pecsétemmel.

PECSÉJ

Endre Mihály sk.

²⁰ körülbelül
²¹ imazsámoly
²² bödön
²³ bádóg
²⁴ zsoltár?
²⁵ cin, ón
²⁶ findzsa

ENDRE ANDRÁS I. TESTAMENTUMA

Ittjánah, és Fünah, és Sant Péter, József, és Péter
Amen!

Alábbis megírta Endre András Öreg Apjának maatt. testi egészségemnek
váltóságát ezéveim magamban; de elömben ép, és egészséges lévén
kogy az övéle váltógnak, úgyani készülttlenül; indítanom re-
szálattajom Híresen, és Magratim hozott, elömben kezdő Rendelés
livanom téren.

1°: Vagyom E. Fer. álló Háram hűtönös portákon. Egy Egész Szpis Földem
Kis földem. 34. jászos, és Harcsó ölcsem. Öreg Fehér fiam
30. darabb. Cséhen lincik egyebb. János Mészárosnak, és Lovainak
úgy Jánosnak, fiamlakását az het fiam tudgale, mellyelhet
is Mattyás, és János fiam egyenlően osztassanak, mind János,
Lé, és Juh vagy leány fele barmolhat,

2°: A het Háramis legyen a het felefi gyermekeim, úgy hogy Mattyásnak
habad választása legyen ahaz mellyelhet ahazja veani.

3°: Használó legyen a Felambosi földem is mind a levők kogyon a het fiam
nak Mattyás, és Jánosnak, de egyaránt egyenlően vele.

4°: Az egész Szpis Földem is Mattyás, és János fiamnak úgy használt
lele fele kogy az Nagy István, Alodly, és boronyi ott egyike veje
khet, az Hára, Pincze, és Nagy hecs pedig máské részket
epen; de a földet egyenlő edemben osztál 2. fele. magok hozt abaz
mellyik rész lele legyen magok egyfajta kezvétel.

5°: Kész pénz vagyon 1000. linc: Activa adójog: k: 25. a Német Béknel. Endre
János orszonál k: 14. de ezt néli kogyon.

6°: Vagyom a Kereskedő Companiának egy Contractum nálem a Décsi Hóbecsajéceli
adójogánál, Horvát János, és Rajtsóff János Mandelinnak, melly
de meg lecsütend koronad része fogja Mattyást, és János illeteni.
Máské Compania Iffabó fabó tudgale, Homokó fabó Andrá, és Csizbó
János névelhet együt lele Contractumon Orsai Hóca, és Galai Máské
nak lele adójoghoz is meggyed része vagyon, és is Mattyás, és János
részre legyen; de a Contractum gimes lecsütend.

7°: Kálló. Orsai Hóbecsajéceli kogyon 200. hat.

8°: Mihály Fiamnak amelly földket, Háras, Földet, és gaderéghoz tartozó jászagot attem
attem 100. Földemmel együtt, mellyet a Nyésem adtem, legyen Jánosnak,
és meg adtem néli is 100. linc

9°: Talán isomra, és fent Mice folytatásra hagyok 50: hat.
 10°: Matyas Fiaival a Primito 1°: specificat örökléül osztály clott választva
 adyom 2. öltő gazdaságosáért.

11°: A Hingem még el alán ebben a litys hában, ahaz a medely hában helyen fi-
 tórel tócsák a fiaim. Minden egytendőben, a két fiaim Matyas,
 és Imre adyomak 15: véha bírák mag öölve. 15: véha áját, és
 egy kúdot, Dóvalis esztendőben a kereszt 2. fiak. segesék, így
 hogy midőn több tősem 0: alót, midőn kegyebb 3. így 4. alót együtt
 adyomak. Ugy 8: Dóse vajaz, 8. Sajót. egyébb két szachholis segesék
 a gyümölcsök, pedig szabad képen magy földeségese dequosomást tenni.

12°: Az Szitalyra hagyok 10: hat: és a holdrészek egy egy jethat alik halatomban
 kérsnek..

13°: Öreges Leányomnak hagyok 2: 4etf" tinót, és egy feléd telenet a közöl.

14°: Rósi Leányomnak is azon fölül amit magam hi atom hagyok még k: 10.

Egyébb azint ezim elvondelt régő alomatomat hivanom
 hogy mind a két ájon lévő misadélum minden bontogatás nél-
 kül meg tócsák, és Stenck Aldásában atyafiságos bébeségben
 a testamentumhoz tartván magokat egyenli Stencken hivanom.

Melynek is valóságául adom saját kezem kegyet vonásomat
 bizonyítván, hogy ezek tulajdon szabad alomatombil a feseint rendel-
 tettek, és alöttem elolvasztván minden szilheltyeben acceptáltam,
 és helyben lattan. Signatf. Felegyháza. Die 11^a: Aprilis.
 Anno 1785:

Miklósunk mint hi rendelt
 Deputatusok clott.

Bánki di Jozsef ~~1785~~ Senator

Gyáki Matyas ~~1785~~ Senator

Endre Andrák saját kezem

Per me juratum Curiamali Offici

Felegyháza Or: Notar: Joannem Guljaf

Anno 785: Die 23^a: Oct: Horvat Imre Or: Dics Mikl, Tarjányi Miklály, Máté Matyas,
 Meszely Jozsef: Szolnoki Miklály Senator, és Guljaf János Or: Notar kea.
 "inik jelen lévelben meg jelenen Kalló Or: sebet Özevgy, Endre Matyas,
 Miklály, Imre, Ökse, és Rósi, Özen Testamentoni fel felhasználván pu-
 blicatlatott, és az Özevgy úgy Matyas, és Imre duquosok által acceptál-
 tott, Miklály, Ökse, és Rósi pedig magok Delegationokat fel fügcsztették.

Endre András I. Végrendelete -átírás

Átjának és Fiúnak és Szentlélek Istennek nevében, Amen!

Alább is megírott Endre András öreg napjaim miatt testi egészségemnek változását érezvén magamban: de elmémben ép, és egészséges lévén, hogy az örökkévalóságnak uttyára készületlenül indulásom ne találtasson, hitvesem és magzatim között elkövetkezendő Rendelést kívánom tenni.

1° =: Vagyon: Fenn álló Házam különös pertákon Egy Egész sessió Földem Kiss Szálláson. 34. jármos és Ffeverő ökreim, öreg tehén szám 30 drb. Ezeken kívül apró szarvasmarháimnak és Lovaimnak úgy juhaimnak, számlálását a két fiam tudják melyekből is Mátyás és Imre fiaim egyenlően osztazzanak, mint szarvas, só és juh vagy sertésféle barmokkal.

2° =: A két házam is legyen a két férfi gyermekeimé, úgyhogy Mátyásnak szabad választása legyen, ahol akármelyikét akarja venni.

3° =: Hasonszerűen, a Galambosi szőlőt is mint a kettőt hagyom a két fiamnak, Mátyás és Imrének, de egyaránt osztazzanak véle.

4° =: Az egész sessió földem is Mátyás és Imre fiamnak úgy hasítassék két fele: hogy az Nagy Istálló, akelly, és Bernyú áll egyik részhez, az Ház, Pincze, és Nagy kert pedig másik részhez essen, de a földet egyenlő érdemben osszák 2. felé, magok közt akármelyik rész kié legyen magok egyességére hagyatik.

5° =: Kész pénz vagyon 1000: forint: Activa adósság h:25: a Német Péknel, Endre György öcsémnél h:14: de ezt neki hagyom.

6° =: Vagyon, a Kereskedő Companinak egy contractusa nálam a Bécsi Ffebermajerék adósságaként, Ffevat Imre és Kristoff János maradékaival, melly ha megbecsülend harmadrésze fogja Mátyást és Imrét illetni. Másik Compania ifjabb Szabó András, Homoki Szabó Antal és Csipkő Istvány, urakkal együtt lévő Contractuson Óvári Ház és Szalai ...nak lévő adóssághoz is negyed részes vagyok, ez is Mátyás és Imre része legyen, de a contractus nincs kezemnél.

7° =: Kálló Erzsébet hitvesemnek hagyok 200 forintokat.

8° =: Mihály fiamnak mely földeket, házat, szőlőt és gazdasághoz tartozó jószágot adtam, azon 100: tallérral együtt melyet a nyáron adtam, legyen jussába és még adasson neki is 100: forint.

9° =: Takarításomra, és Szent Miso szolgálatokra hagyok 50: forintot.

10° =: Mátyás fiamnak a punkto 1° =:ben specificált ökrökből osztály előtt választva adasson 2. ökr gazdálkodásáért.

11° =: A hitvesem még el akár ebben a kis házban, akár a méhely házban lakjon, fűtővel tartsák a fiaim. Minden esztendőben a két fiam Mátyás és Imre adjanak 15: véka búzát megörölve, 15: véka árpát és 1 sűdőt. Borvalis (?) esztendőnként a nevezett 2. fiak segítsék úgy, hogy minden több terem

6: akét, minden kevesebb 3. vagy 4. akét együtt adgyanak. Úgy 8. ince vajat, 8. sajtot, egyéb házi adalékokból is segítvén. A gyümölcsösösből pedig szabad legyen maga szükségére elegendő provisiót tenni.

12° =: Az ispotályra hagyok 10: ferinteket és a keldüseknek egy egy petáket akik halálemker ott lesznek.

13° =: Örsébet lányomra hagyok 2: ?edsű tinót és egy szeléd tehenet a közbül.

Egyéb aránt ezen elrendelt végső akaratomat kívánom, hogy mind a két ágon levő maradékim minden bontogatás nélkül megtartsák és Istennek áldadásában, atyafiságos békeességben testamentumhoz tartván magokat, éljenek Istenesen, kívánom. Mellsynek is valóságáruul, adom saját kezem kereszt vonásomat bizonyítván, hogy csak tulajdon szabad akaratombul eszerint rendeltettek és előttem elolvastatván minden czikkelyében anptáltam és helyben hattam.

Signát: Félégyháza Die 11° =: Április. Anno 1785.

Endre András, saját kezem

Mielőttünk mint kirendelt deputánsok előtt:

Bánhídi Ferencz, Senator

Czakó Mátyás, Senator

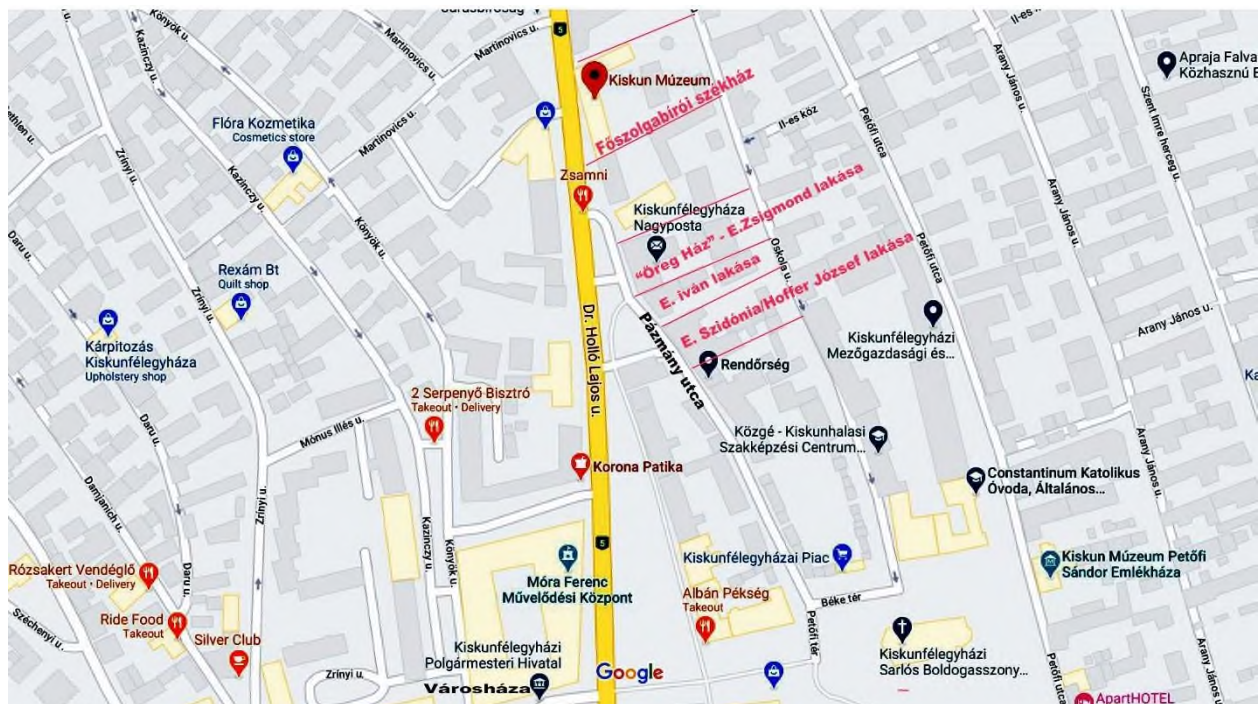
Per me juratum cumanicalis Oppidi.

Félégyháza cv. notar. Ioannem Gyulyas

Anno 785, Die 23° =: ?? Hervát Imre cv: Bíró úr, Tarjányi Mihály, Mák Mátyás, Mészelyi István, Szelenek Mihály Senator, és Gyulyas János cv: notar, kinek jelenlétében megjelenvén Kalló Erzsébet özvegy, Endre Mátyás, Mihály Imre, Örsze és Rezszi, ezen testamentom fel szakasztatván publicáltatott és az özvegy úgy Mátyás és Imre ??ssorok által acceptáltatott, Mihály, Örsze és Rezszi pedig magok deklarációjukat felfüggesztették.

(Másolat az eredetiről – Szerk.)

A FÉLEGYHÁZI ENDRE HÁZAK

(*Endre László IV. emlékirataiból:*)

Házaink egy sorban álltak a Budapest-szegedi országút mentén. Legfelül a mi házunk, az „öreg ház”, (alaprajza a következő oldalakon látható - a húszas évek elején amikor E. Zsigmond kiköltözött Szentkútra családjával, a házat eladta, majd azt lebontották és lett belőle a mai két emeletes Posta. *Szerke*) a mellette Iván bácsi háza, amellet Szidi néniéké . Ők az 1900-as években nagy költséggel két telken újja építették egyszerűbb házukat egy hatalmas, földszintes kis barokk palotává, amely valóban egyik legdíszesebb családi háza volt a Duna-Tisza köze városi lakóházainak. (Alaprajza látható a köv. oldalakon - ez a ház ma is áll nagyszerűen karbantartott állapotban – lásd képeket a köv. lapokon. *Szerke*)

A. félegyházi öreg ház - nem csak azért, mert a benne lejátszódó események folytán egy kis darab magyar történelmet jelent, hanem építészeti tökéletességénél fogva is megérdemli, hogy emlékét, megörökítsük. Építéséről Nagyapa is megemlékezik 1898-ban lezárult naplójában.

A XV. században virágzó Félegyházát az ennél nagyobb Ferencszállásával együtt a török teljesen felégette, tönkretette. Eleink egy része a megmaradt Kecskeméten és Kőrösön, keresett menedéket, nagyobb része felhúzódott a Jászságba, Nógrádba; a megye vezetősége Fülekre, Szécsénybe. Ősapáink Jászfényszaruából költöztek vissza, a török kiűzése után Félegyházára, ahol akkor nem volt más épület, mint a régi Szabó ház, a mostani Járásbíróság helyén álló „Posta”, s még egy korcsma épület. Elsőnek a mi nagy öreg házunk épült, később a mellette lévő ház; onnan három házzal tovább épült a Kiskun Kerületek székhaza. Ebben az épületben székelték Szép- és Dédapáink, Nagypapánk, mint a Kiskun kerületek kapitányai és nádori táblabírái, s ugyanebbe az épületbe került 1898-ban Édesapám, mint a kiskunfélegyházi járás főszolgabírája, 1922.-ben országgyűlési képviselővé történt megválasztásáig. Ezt a házat 1940-1942 közt, mint a megye alispánja, korabeli rajzok alapján gyönyörűen renováltattam. Alul a Kiskun- Múzeumot helyeztük el, fent az emeleten megmaradt a főszolgabírói, lakás és hivatal. Képei benne szerepelnek az ”Ezer év Pest vármegye földjén” című, könyvünkben.

97. Kiskunfélegyháza: Kiskun kerületi kapitány székháza.
Ma kiskun múzeum es járási főszolgabírói székház.

”Ezer év Pest vármegye földjén” c.
könyvből

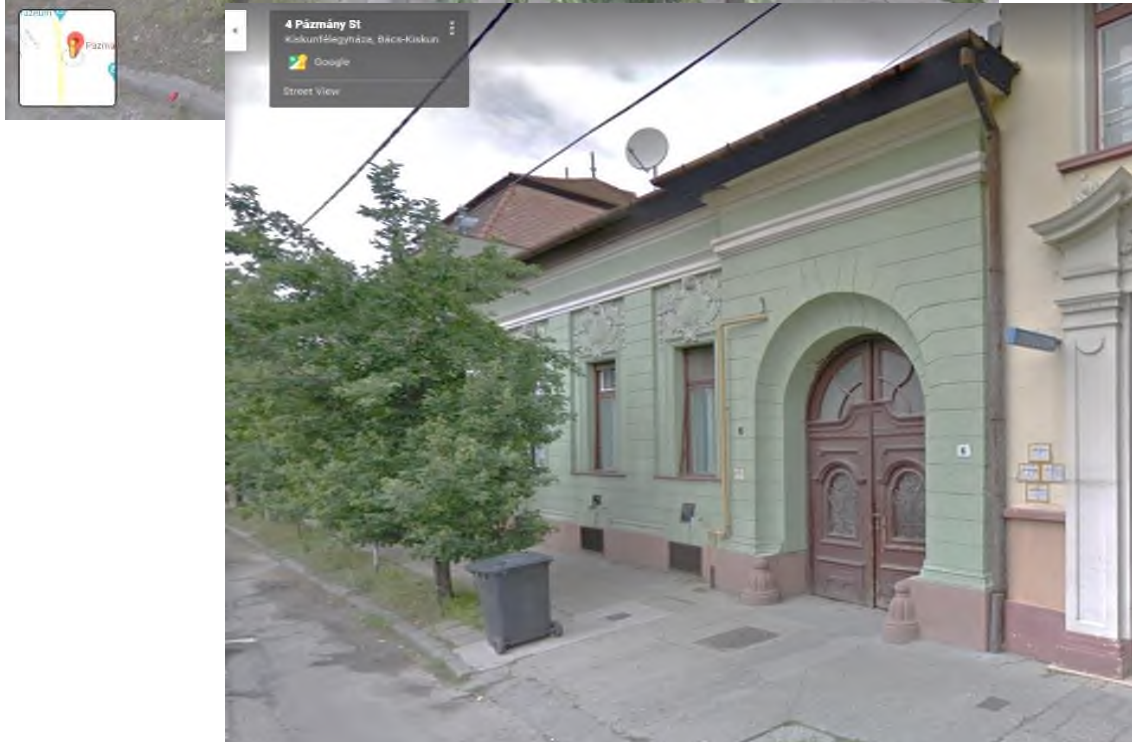
98. Kiskunfélegyháza: Kerületi kapitányi székház. Udvarrészlet.

99. Kiskunfélegyháza: Kiskun kerületi kapitányi székház belső udvari része.

Hoffer József egykori városi kúriája a Pázmány utca 6-8. sz. alatt, ahogyan az 2019-ben felvett Google térképcsatlomány szerint látható. Felső kép bal végén látható a személy bejárat, középső képen az épület középső része az emelt homlokzattal, alsó képen a kúria jobb vége a

- FÖLDSZINTI ALAPRAJZ -

- FÖLDSZINTI ALAPRAJZ -

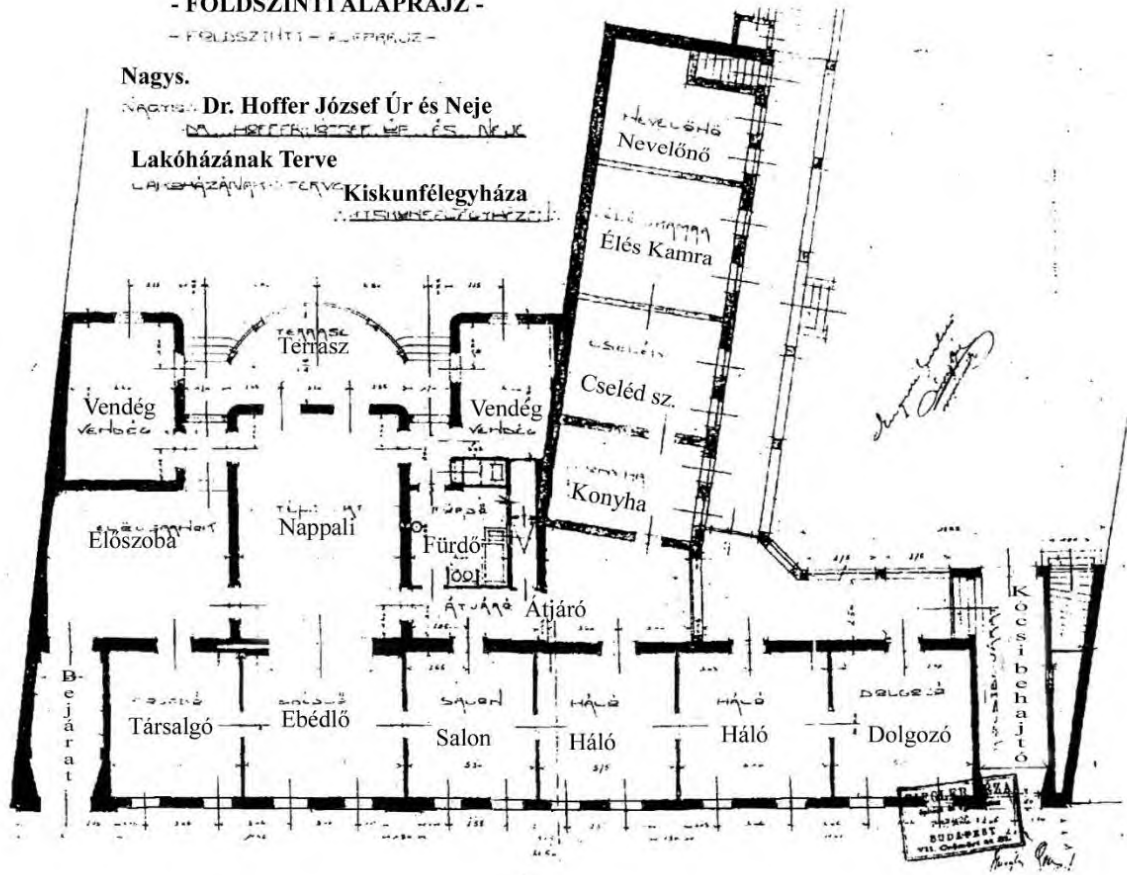
Nagys.

NAGYS. Dr. Hoffer József Úr és Neje

Dr. Hoffer József Úr és Neje

Lakóházának Terve

LAKÓHÁZÁNAK TERVE Kiskunfélegyháza

A SZENTKÚTI BIRTOK

(*Endre László IV. feljegyzéseiből*)

„A várostól déli irányban 12 km-nyire fekvő volt Ferenczszállásának, negyvenes évek elején Pálósszentkútnak nevezett tanya, mely 109 kát. hold II. Lászlótól örökölt redemptiós ősi kun családi föld volt, 28 kát. holdat pedig a mi gyerekkorunkban vett hozzá a Holló családtól, így az ősi földet nemcsak megtartotta, de meg is növelte holdakban is. Ezen felül azonban belső értékében is sokban gyarapította. Mintegy 10 kát. hold új szőlőt telepített majdnem értéktelen buckás homokon, 4 hold öreg szőlőt felújított, sok fát ültetett. Szemben a vasúttal van egy 12 kát. holdas erdő, bent a családi ház körül 2 hold park, mögötte ki az útig 8 hold akác, s mellette mintegy 2 hold tölgyes.

A XX. század elején Endre Zsigmond (1865-1944) teremtette meg a modern gazdaság feltételeit a család szentkúti birtokán. A szentkúti (mai Petőfiszállás) földbirtokán gabona- és szőlőtermesz-

A szentkúti gazdaság nagymajorja, gémeskút az itató vályúval, tehének

téssel, valamint erdőgazdálkodással foglalkozó Zsigmond nagy beruházásba fogva felépítette a legendássá vált Endre-kúriát, amelyet a népnyelvben - elképesztő méretei miatt - kastélynak neveztek. Az öreg négyszobás tanyaház mellé szép magas alapincézett nyolc szobás egészséges úri lakot építtetett körbefutó folyosóval, hatalmas verandával, nádtetővel és vízvezetékekkel, fürdőszobával, gázvilágítással. A régi ház vendégház lett. Tetőzete, alacsonyabb volta miatt pala. Új borház, magtár, ló- és marha istálló, kocsiszín, gazda- és cselédlakások, szénapajta, jégverem épült. Nem csak jó és praktikus, hanem szép épületek is voltak ezek, amelyeket utolsóig maga tervezte a homlokzatuktól az ablak díszekig.”

Endre Zsigmond és családja 1922-ben költöztek ide ki Félegyházáról, ahol a következő években pezsgő társadalmi élet folyt. 6 gyereke közül mindegyiknek – egy kivételével – itt volt az esküvőjük is.

nappal kikötve de éjszakára szabadon eresztve éltek, vigyáztak a birtokra.

A SZENTKÚTI BIRTOK LEÍRÁSA

Írta. Endre Zsigmond II.

Az egykori szentkúti - később pálosszentkúti - jelenleg petőfiszállási vasútállomásról három út vezetett az Endre-tanyára, Egyik a "Mariska néni" kocsmája és az akkori gazdakör közt, majd Ganié Arnold ny. MAV főfelügyelő példásan gondozott gyümölcsöse és Zámbó katonaiskolai lelkész nyaralója mellett elhaladva, német nevű állatorvos tanyájával szemben fordult be a mi szőlőnkbe. Amikor már érni kezdett a gyümölcs, a szőlőkapukat lezárták s ilyenkor a mi szőlőnk mellett elhaladva, a pálinkafőző közelében fordult az út a búcsújáráhely felé, majd a jelenlegi akácok mellett balra a tanyánk felé. A harmadik út a vasúti sínek mellett vitt a sorompóig és onnan a kápolna és a tanyánk felé. Ez volt a leghosszabb, de legjobb út a másik két homokos dűlőút helyett.

Az érkezőket kocsni várta az állomáson. A kocsis az alkalomtól függően díszes sárgaréz pitykegombos sujtásos sötétkék posztó dolmányt viselt, vagy csak egyszerűbb kék-fehér csikós zubbonyt, de mindig darutollas sötétkék posztó kalppal.

A kertet és a gazdasági udvart egyszerű, de hibátlan léckerítés vette körül. A kerítés a ház mellett zöldre volt festve és befuttatva Izabella- szőlővel. A kert és a gazdasági udvar közt kétszárnyú kapu állt; inkább csak jelképesen, mert mindig ki volt tárva. Jobbkéz felé kis fenyőerdő volt a kertben, a kerítés külső oldalán pedig hársfák sorakoztak. A konyhától kezdve kis gömbakác-fák álltak a belső oldalon. A fenyőfák után kapu nyílt a ház felé. Mögötte oldalt kerek szivattyús kút a ház vízszükségletére, a padláson hatalmas "rezervoárral": víztartállyal.

A kaputól balra eperfák sorakoztak a külső kerítés mellett. Az első épület volt a náddal fedett jégverem. Télen a Tiszáról hozták belé a jeget, ami a következő tél beálltaig - rétegenként szalmával gondosan befedve - elegendő volt a háztartás részére. A jégverem után nyílt a belső veteményeskert kapuja Nagymamám gondos irányítása és sajátkezű munkája mellett megtermett benne mindaz, amire a konyhában szükség volt; paprika, paradicsom, saláta, sóska, zeller, retek, rebarbara, tojásgyümölcs, spárga, spenót, karóra futtatott bab, zöldborsó sárgarépa, kapor, torna cékla, uborka, kalarábé, vöröshagyma, fokhagyma, karfiol, kelkáposzta, eper, sárgadinnye, málna, ribizli, egres, sőt még füge is.

Balra második épület a magtár, ami a félegyházi családi ház lebontásából fennmaradt téglából épült. Az oszlopos előtérből jobbra egy kis szoba nyílt igénytelenebb vendégek számára, balra egy mennyezetig polcokkal borított falú raktárhelyiség, középen a borospince kapuja, attól kétoldalt ajtó a magtárhoz; Felül padlás, gabona tárolására. Ezt csapóajtókon lehetett leeresztetni.

Következett a borház, ha jól emlékszem hat préssel. Szüret elmúltával néhány gazdasági kézigép állt a tágas helyiségben, különféle szemes termények tisztítására, szétválogatására. Kis oldalkamrában álltak a ceprés hordók.

Az épület gazdasági udvar felé eső oldalán terjedelmes előtér terült el asztalokkal és padokkal a "bennkosztosok" számára. Az előtér két oldaláról

A borház bejárata

egy- egy kis lakás nyílt a gazdasági alkalmazottak számára. Egyik kétszobás, a

A kocsiszin mellett a hátsó gazdasági udvar felé széles átjáró rész nyílt. A szinnel párhuzamos épületben tágas helyiség a napszámosok éjjeli szállására. Másik helyiségben a hullott almát tárolták, nagyrészt a disznóknak. Bizonyosan volt még több helyisége is, de már nem emlékszem, hogy mely célra. Fölül nádtetős padlás.

Ezután kifelé a másik oldalon a disznóólak sorakoztak. Az ólak után egy lóvontatású körfürész volt, rengeteg felfürészelt hasábfával.

A hátsó gazdasági udvarban álltak a hatalmas szénakazlak. Ott folyt a cséplés is, Hideg Andor cséplőgépevel. A szalmakazlak és a külső kerítés közt egy nagy kacsaszató volt, akkora, hogy gyerekkorunkban mosóteknőben azon "csónakáztunk".

A marhaakol mögött féltető alatt álltak a gazdasági gépek: ekék, vetőgépek, boronák, lovas szénagereblyék. Minden darab ló- vagy ökörvontatású.

Ennek a hátsó gazdasági udvarnak is volt egy kapuja, a vasuti állomás felé eső oldalán. Ugyanigy a kertnek is volt egy hátsó kapuja s azon is be lehetett volna hajtani kocsiival, de nagyapám ezt nem szerette, mert nagyon felvágta a kerti utakat. A kert hátsó kapujától kétoldali diófasor vezetett el az "öregszőlő" mellett az értékesebb, Nagyapám idejében telepített szőlőbe. A különféle, jobbnál jobb csemegeszőlő és borszőlő mellett sok gyümölcsfa is volt itt: cseresznye, meggy, alma, körte, szilva, ringló, kevés őszi-barack, sok sárgabarack, mandula, birsalma. Görög- és sárgadinnye is termett a szőlő egyik sarkában. Aogyoróbokrok az unokák öröme a ház körüli kertben kínálták a termésüket. A szőlővesszők a kecskeméti Mathiász János nemesítéséből származtak.

Boraink országos viszonylatban is kiemelkedőek voltak, különösen az aranyárga sauvignon és az aszuszőlőből készült "malaga", de jók voltak a "hétköznapi" boraink is: burgundi, rizling, furmint, kadarka, stb.

Nagyamam viszont finom likőröket készített, mint régi időben minden valamirevaló háziasszony. Én a kávé-, vörösbor-, dió-, ánizs- és köménylikőrére emlékszem.

Hiresek voltak a pálinkáink is. Elsősorban a barackpálinka és a szilvórium. Megkönnyeztette, aki egyszerre lehajtotta. A törkölypálinka főként a cselédség számára készült. Szombat délutáni napszámfizetéskor minden jól dolgozó napszámosnak kijárt egy pohár bor, vagy kupica pálinka is. Többnyire Péteriből valók voltak. Csapatban mentek haza, amikor megkapták a heti keresetüket. Már messze jártak, de még hallatszott, amikor énekelték: "Lányok, lányok, ne higgyetek senkinek, csak a világoskékszemű legénynek, mert a világoskékszemű barna legény nem csal meg, a babájának csak az igazat mondja meg".

Tőlem pávatollat kunyoráltak folyton. Következő napszámfizetéskor három pávatollat ajándékoztam a legcsinosabbik lánynak, kettőt a következőnek, egyet a harmadiknak. Persze, a többiek elégedetlenkedtek. Némi gondolkodás után, következő héten kihirdettem, hogy szombaton díjkiosztáskor megint kapnak pávatollat, de most jutalmul kapják azok, akik legjobban kiérdemelték. Hogy mivel,

érdemelhetik ki, azt nem árultam el nekik. Nagypám ezekben a hetekben kórházban feküdt és így nyílt alkalom az önállóságra. Megbízta a "gazdát" - ha jól emlékszem "Mitró urnak" szólitották, hogy napról napra figyelje és jegyezze fel, hogy kik dolgoznak legügyesebben, legszorgalmasabban. Amikor már nyilvánvaló volt az eredmény, Márta nagynéném férje: Szappanos István városföldi földbirtokos, aki éppen nálunk időzött, kérésemre egy díszesen kiállított oklevelet szerkesztett, Szidi nagynéném megtöltötte egy nagy kosarat mindenféle finomsággal, Mitró ur kikészítette a napszámokat, én pedig a szokásos italokról gondoskodtam. Ezután egy verandai asztal egyik oldalának a közepére ültem, mellém egyik oldalra Mitró ur, másik oldalra talán nagynéném s ünnepélyesen kihirdettem az eredményt. Ma is emlékszem: az első díjat, az oklevelet és a kosár ajándékot Pintér Julis kapta /megtoldva három pávatollal a második díjat Fekete Mari, a harmadikat Bakos Regina. A dícsőségen felül nekik is jutott valami természetben. Később mesélték, hogy az oklevél szépen berámázva díszíti a győztes lány szobáját.

Nagyszüleim korán keltek, rendszerint már 6 óra tájban és este elég korán lefeküdtek. Nagypám reggeltől estig a gazdaságot járta, Nagymamám az apróbaromfit meg a veteményeseket /három volt/ gondozta, most 101 éves Szidi nagynéném a konyha és élőkamra felügyeletét végezte. Otthon köpülték a vaját, készítették a turót, különféle sajtokat, tarhót, otthon dagasztották és kemencében sütötték a "félbarna" kenyeret és az aransárga kalácsot, aszalták a szilvát és almát, kandirozták az arravaló gyümölcsöket, készítették a befőttek, lekvárok, savanyúságok garmadáit, a tarhonyát, lebbencset, savanyukáposztát, süritett paradicsomot; disznóölés után a füstölt sonkát, kolbászt, szalonnát, disznósajtot, kenőmájast és az utolsó években már a szalámit is, eredeti szegedi Pick-recept alapján. Alma, körte, szilva, szőlő dőlben és este naponta került az asztalra, egészen az új termés érkezéig. A szőlőt egy külön erre a célra készített rud-soron felfüggesztve tartották épségben. Méhészetünk is volt. Az unokák örömeire birsalmasajt is bőségesen készült. A szilvalekvárt - főként a cselédség számára - hatalmas üstökben a szabadban főzték. Házilag készült a mosószappan is.

A gazdasági termények: buza, rozs, árpa, zab, kukorica, napraforgó, *repe* köles, cirok, csicsóka, ricinus, lucerna, csalamádé, takarmányrépa, krumpli, tök, bab, uborka, dinnye, mák, dió, lencse, stb. *Főztesek az eladárak körüli gyümölcs, és az házi urakban gyártott, jó minőségű keszmet, melyben fehér és sárga színűek is voltak.*

Környékbeliek gyakran kértek Nagypámtól felérföldet, leginkább dinnye és kukoricaföldet. Ha becsületesen megművelték, megtarthatták sok éven át.

Az aratást részesaratók végezték, a cséplést a gép személyzete, a mi embereink segítségével, a többi munkát napszamosok és az állandó személyzet.

Emlékezetem szerint minden épületnek volt padlása, még a cselédházaknak is, csak természetesen az épület nagyságának megfelelőleg kisebb és alacsonyabb, mint a nagyobb épületek fölött. Pince csak a magtár és főépület alatt készült. Ez utóbbinak egy részében különféle termények és hűvösen tartandó készítmények /tarhó, tejföl; savanyukáposzta, stb/ is álltak egy külön helyiségben, tehát nem a boroshordók közelében.

A széna szakszerűen megépített tágas, szellős szénapajtában állt. Ez az épület emlékezetem szerint a 30-as években készült.

Az u.n. alsólakás kivételével valamennyi épület nádtető volt, az alsólakás eternit palatető. A nádtető állandó gondozást és gyakori javítást, kitoldást kíván, de a legideálisabb hőszigetelő: télen melegen tartja a lakást, nyáron pedig hűvösen.

A Hollótanya felé vezető, koronaakácfaaktól szegélyezett ut mentén állt a tágas csikóakol. Az elnevezés a multba mutatott, mert az utóbbi években már nem volt csikónevelés s így a lovak legelésztek benne.

A cselédházakat ^{bubos} kemencével fűtötték. A mi konyháknak is volt kemencéje. Mind a főépületben, mind az alsólakásban szép cserépkályhák szolgáltatták a meleget. Begyújtáshoz gyakran szőlővenyigét és kukoricacsutkát használtak.

A gazdasági cselédség egy ispánból, egy parádéskocsisból, egy igáskocsisból, egy gulyásból, egy birkapásztorból s néhány fiatalabb "mindenesből" állt. Napszamosokat az időszerű munkák szerint fogadott Nagypám. Nyáron legalább két tucatnyian voltak, néha többen is.

A házi cselédség mindössze egy szakácsnéből és egy szobalányból állt. Nagyobb vendégségek esetén, ami gyakran előfordult, bejöttek kisegíteni a környékre férjhez ment egykori szobalányok és szakácsnék is, Félegyházáról pedig kijött az "Öreg Ürszi néni" - Szilágyiné, egykori szoptatósdaajka és ő vette át a konyhában a parancsnokságot. "Öreg Szidi néniék": Hoffer Józsefné és férje néha kihozta az ő legmagasabb igényeknek is megfelelő szobalányait. Alpárról átjött Czinege János kocsmáros, Nagypám egykori hajduja és beöltözött a gondosan molyzsákban megőrzött öreg hajduruhák valamelyikébe, így aztán kifogástalan volt a parádé.

Egészen kivételes alkalmakkor /például amikor 1933-ban 70 vendéget fogadtunk ebéddel, köztük Horthy István lovassági tábornokot, a kormányzó ur bátyját - és a szász-meiningeni hercegi párt, Habsburg Ottó feleségének a szüleit, akik éjszakai szállásra is nálunk maradtak/, hivatásos szakácsot szerződtettek nagyszüleim.

Szüretkor gyakran kijött Félegyházáról Vízhányó rajztanár, Alpárról pedig Kerepesi Jóska /ő is egykori hajduja Nagypámnak/, hogy felügyeljenek és segítsenek, mert tulajdonképpen a sárgabarack és almaeladás mellett csak a bor értékesítése jelentett komoly jövedelmet. Ezért mondta a petőfiszállási termelőségvetkezet elnöke, hogy Nagypám gazdálkodása "csak olyan hobby-gazdálkodás" volt. De talán több embernek adott kenyeret, mint ugyanaz a föld manapság. Szüleim és Pesten lakó testvérei sonka, kolbász, szalonna, bor, stb egész évi szükséglete csaknem teljes egészében Szentkutról került ki, ahol Nagyszüleim gyerekei és unokái bármikor olyan vendéglátásban részesültek, mint a mesében. Amikor a jobbnál jobb ételek és borok hosszú sorát felszolgálták, Nagypám jogos büszkeséggel mondhatta: ami itt az asztalra került, az a fűszerek kivételével mind a saját gazdaságunk terméke!

Nagyapám szigorú ember hírében állt, de a jó munkást megbecsülte. Volt nálunk egy kanászgyerek, Fekete Orbánnak hívták. Esténként ő tisztította a cipőket, csizmákat, nyáron a konyha előtti verandán, télen a konyhában. Deceitlen, szorgalmas gyerek volt, de szutykos. Nagyapám egyszer elvitte a főlegyházi gőzfürdőbe. Amikor kijött, vadonatúj ruházatot talált a levetett régi helyén. Huzd fel, Orbán, ez a tiéd. De mától fogva mindig ilyen tisztán akarlak látni! - mondta neki nagyapám. Árva gyerek volt, rajtunk kívül nem volt senkije. 44.szeptemberében ő is eljött velünk Velembe, onnan a Mariazellel szomszédos Josefsbergre, s végül velem Salzburg vidékére. Erdőszéli szénapajtában laktunk. Reggelenként elmesélte, hogy álmában Szentkúton járt. Az erdőben kószálva előbált katonaruhákat, csizmákat talált, kitűnő állapotban. Egy este hiába vártam. Kisült, hogy az amerikaiak aznap razzsiát tartottak, bujkáló katonákat kerestek. Német katonaruhájában őt is elvitték. Hiába kutattam, többé nem akadtam a nyomára.

Két szentkúti pálos szerzetes is velünk jött Josefsbergre. Mikor hazatértek, eleinte békén hagyták őket. Lukács atyát ^{1951.} március végén letartóztatták, István atyát pedig ^{par napra rá} agyonlőtték s utána a vasuti sínekre fektették, hogy úgy nézzen ki, mintha elütötte volna a vonat. Vezér Ferencet, a fiatal perjel köhölt vád alapján már korábban kivégezték; hírek szerint agyonverték a börtönben. 1946.januárjában néhány napig a páloskolostorban laktam. Ha a hatóságok tudomására jut, ez külön vádpont lett volna ellenük.

A pálos atyák gyakran voltak vendégeink, főként P.Gyula és P.Ákos. P.Gyulát 45.végén a fővárosba helyezték, P.Ákost pedig Pécsre.

Szentkúton sok tekintélyes ember megfordult a házunkban. József Ferenc királyi herceg a Társadalmi Egyesületek Szövetségének díszelnökéként a TESz. érdemkeresztjét Szentkúton személyesen adta át nagyapámnak. Másnap reggel nagyanyámmal ellátogatott a bucsujáráhelyre és buzgón imádkozott egy régen áhitott fiutódéért. Néhány hónappal később nagyanyámnak kedves levélben mondott köszönetet, miután első fia megszületett.- Pálffy Pál, az utolsó pozsonyi gróf, több várkastély és hatalmas birtokok ura, Etus nagy-néném férjének kisgyerekkoruktól haláláig meghitt barátja, szentkúti esküvőjén a násznagya volt. Ettől kezdve minden nyáron néhány hétig vendégei voltak pudmerici kastélyában, ahol angol lordok, német birodalmi hercegek és indiai maharadzsa társaságában ültek az asztalnál.

Bár nem ide tartozik: ez a Pálffy Pál fiataalkorában tüdőbajt kapott. Davosba küldték gyógyulni. Fülébe jutott, hogy valamelyik svájci városban egy magyar cigányzenekar muzsikál. Meghívta a bandát Davosba, lakást bérelt nekik és minden este cigányzene mellett mulatott, míg meg nem gyógyult.

Miniszterek, akik Szentkúton vendégeink voltak: Klebelsberg Kunó gróf Hóman Bálint, Karaffiáth Jenő és Haller István kultuszminister, Rakovszky Iván és vitéz Jaross Andor belügyminister, Pesthy Pál igazságügy minister Sztranyovszky Sándor fölműv.ügyi minister, a képviselőház elnöke, Hegyes-halmy Lajos keresk.ü.minister, talán Gömbös Gyula és Darányi Kálmán is.

Több napilap vagy folyóirat főszerkesztője: Milotay István o.gy.képv. /Magyarság, később Uj Magyarság/, Oláh György o.gy.képv. /Egyedül Vagyunk/ Fiala Ferenc, 44. évszén sajtófőnök /Összetartás/, stb.

Pestmegyei és más főispánok, alispánok: Preszly Elemér, Erdélyi Loránt, Sági József, Farkas Béla csongrádi főispán, Latinovits Tibor, stb.

vitéz Görgey György tbk., a testőrség parancsnoka, Makkay Zsigmond és báró Kaas Ede testőrtisztek, Rudnyánszky Ferenc huszár alezredes és Feördeős Vilmos huszárezredes, az évenkénti lovaslevente távlovaglások főszervezői, Héjjas Iván, Hefty Richard és Kaszala Károly, az ellenforradalom ismert alakjai. Kaszala Károly volt a szegedi ellenkormány pilótája, gépével le szállt nálunk Szentkúton is.

A 20-as években a Kormányzó ur is látogatást akart tenni nagyszüleimnél. Negyedórahosszat várakozott a Turul nevű különvonatában a szentkúti állomáson. Valami rendezési hiba folytán nagyapám ugyanakkor Félegyházán várta a Kormányzó urat. "Ami késik, nem mulik" - mondta legközelebb nagyapámnak, de bizony később már nem került sor a látogatásra.

Félegyházán Puskás Béláékkal, Jenovay Dezsőékkal, Sóhalmiékkal, Haller közjegyzővel, a Thury gyógyszerész házaspárral tartottak nagyszüleim baráti kapcsolatot. Ezek közül Szentkútról csak Thuryékra emlékszem.

Hoffer József és felesége: nagyapám testvérhuga minden évben többször is kilátogattak Szentkútra, családotól. Rendszerint lovaskocsival érkeztek.

Hires volt nagyapám pipatóriuma, legalább ötven hosszúsáru tajtékipával. Íróasztalával szembeni fal egyik oldalán a pipatórium volt elhelyezve, a másik oldalon a fegyvertár. Fölötte szarvasagancs, két oldalán őzagancsokkal. Ezek nagyapám pötölepusztai bérletéről származtak. A fegyvertáron 5-6 duplacsővű sörétespuska, egy karabély, egy lovassági kard, vadászkiürt, stb. Íróasztala mögött az ajtó mindkét oldalán egy-egy menyezetig érő könyvtár. A könyvek közt Dugonics András összes művei bőrkötésben és hasonló ritkaságok. Háboru után valószínűleg mindet eltűzelték.

Ebéd után nagyszüleim félórára lepihentek, átolvasták a napilapokat, stb. Édesapám és azok a vendégek, akik otthonosan érezték magukat a házban, kérdés nélkül lekasztottak egy vadászpuskát és szétnéztek a környéken. Egy-egy nyul mindig akadt puska végre. Nagyapám is jó vadász volt, élete végéig. A szőlőben, lucernásban, stb. mindig akadt nyul, fogoly, fürj, néha fácán és nagyritkán még őz is. Édesapám rendszerint kilovagolt a Péteri-tóra s onnan szép vadkacsákat hozott.

Említettem a szép hintókat. A ragyogó tisztán tartott lószerszám méltó volt a hintókhöz. Legtöbbje rezes szesám volt, de volt köztük egy ezüstös, sallangos szerszám is. Ez díjat nyert a párizsi világiállításon.

A gazdasági udvar közepén gémeskut állt. Mellette az itatóvályuk, lépcsőzetesen egyre alacsonyabbak, a jószág magasságának megfelelőleg. Itatáshoz mindig friss vizet huztak. A gémeskut másik oldalán, terebélyes, magas fa alatt állt a Hattyu nevű házórző kuvasz háza. Éjjelre szabadon engedték.

Szentkúti Endre Kúria

Szentkúti Endre Kúria emelkedett részének
1944-ben

1972 aug.

Parterre részének
az ötödik

Régi melléképület
munka helyiségek

Régi főépület
munka-helyiségek

Építési projektívái
munka helyiségek

Parke

gazdasági udvar

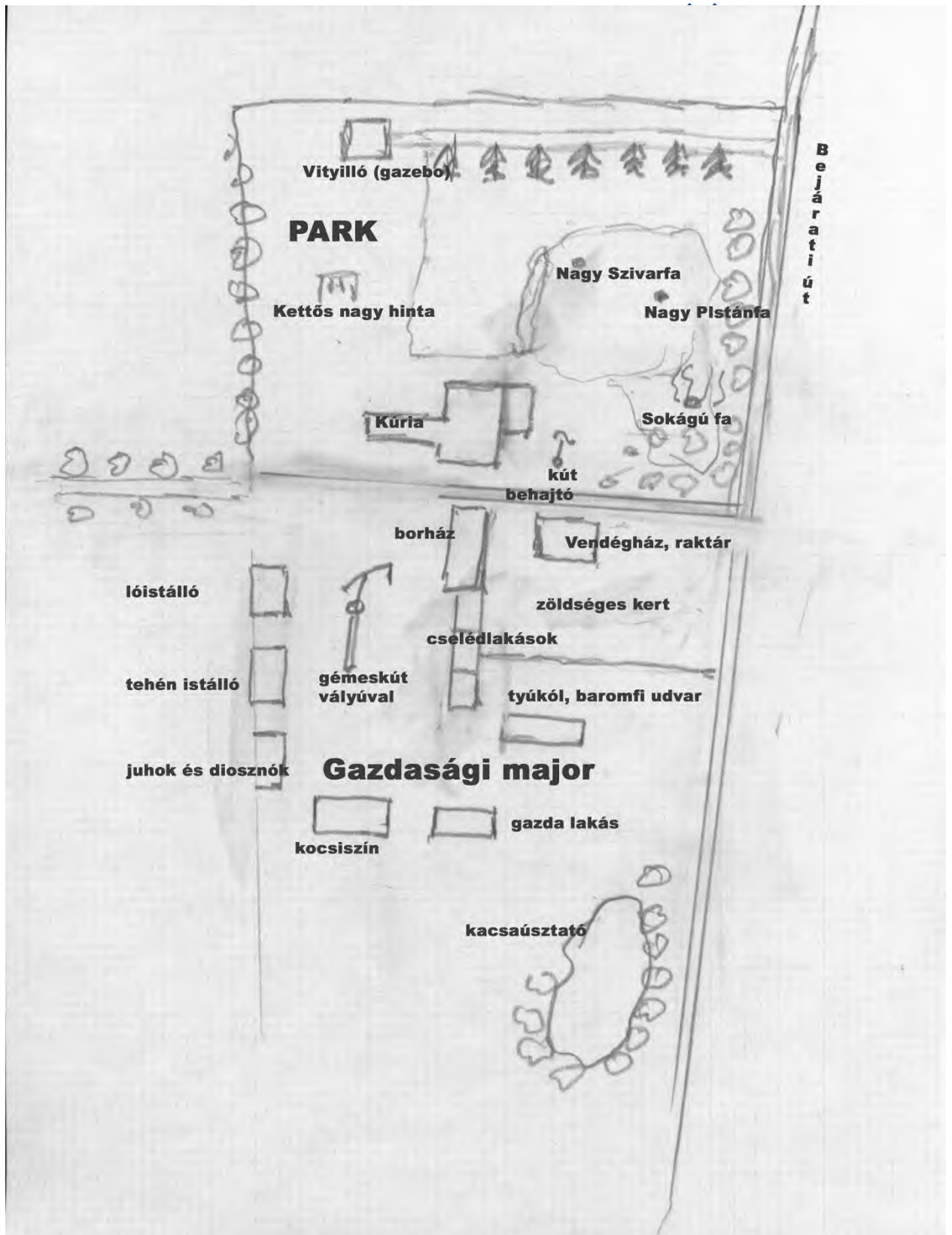

Lec kénitős

Kőzetes kút

Parke

Magyarországon két „Szentkút” helynév van. Az egyik a matraián eszaki mtravereberyi melletti, a másik Kiskunfélegyházától délre a mai Petőfiszállás település határain belül, Pálosszentkút névvel.

Google - Petőfiszállás, Hungary.

Pálos-Szentkút kegyhely

V. FÜGGELÉK

NAPLÓKIVONATOK 1944 SZEPT-1945 JÚLIUS.

Dátum	Apám	Laci bácsi	Sz. Pista -én
1944/ sep 1	Szent Tamás	Vörös János, Török követ	
1944/ sep 2	Szent Tamás	10:45 Kormánzó Úr	Laci Bácsival Szentkútra. 51.-ik házassági évforduló. Nagy vacsora. Másnap délelőtt menekülési megbeszélések. Ezüst elásva. Ebéd Félegyházán Hoffer Szidi néniék-nél.
1944/ sep 3		Szentkút	
1944/ sep 4		Sztójay, Boncos	Egész nap pakolás. D.e. Laci bácsi nagypapával autóval jönnek. Holnap indulnak a kocsik Velembe. Másnap reggelre a szentkúti kocsi itt van Szigetváryval. Győri bácsi a mi kocsinkat hajtja sok csomaggal a kis orosz lovakkal elindulnak Szigetváryval Velembe. Itthon tovább pakolás.
1944/ sep 5		Búcsúztatás a Pom-ban. D.U. Városföld, ...Siófok	
1944/ sep 6		Hévíz, Pöse, Velem, Cák	
1944/ sep 7		Szerdahely, Velem, Pöse, Bp	
1944/ sep 8		Reggel Gödöllő, d.u Margittal Pöse, Velem	D.u. 2h-kor váratlanul jön Csupor, hogy ő most megy Szentkútra, nagymamáékért, 2 óra múlva jön értünk. Lázás sietség. Megérkeztek, felpakoltunk, és sok búcsúzás és búsulás között elhagytuk Városföldet, végleg. Éjjel Balatonalmádi
1944/ sep 9		Pöse, Velem	Ind Csuporral, Herend, Sárvár Velem
1944/ sep 10		Velem, Kószeg	Győri bácsi megérkezett a kocsival
1944/ sep 11			
1944/ sep 12		Édsanya névnap	
1944/ sep 13		Lábgógyítás	
1944/ sep 14		12 VM	
1944/ sep 15			
1944/ sep 16			
1944/ sep 17		Szerdahely, Sággy látogatása	
1944/ sep 18		Ebédén Méhelyéknél, du ...nálás	
1944/ sep 19		Du Méhelyék nálunk	
1944/ sep 20		Kószeg, Hon...., Bozsok, Határ	
1944/ sep 21		Bozsok, Rohonc, Takáts – Bírónál	

Dátum	Apám	Laci bácsi	Sz. Pista -én
1944/ sep 22		Takáts – Zsiga érkezése	
1944/ sep 23		Lábjavulás	
1944/ sep 24		Búcsú Velemenben	
1944/ sep 25		Egész nap esett. DU Csupor s Berciéknél	
1944/ sep 26		Du Zsigával Bp-re	
1944/ sep 27		Bp 12 Baky Dut Rp Magy Gel....	
1944/ sep 28		12 Winkelman, Bólyai, Eichman	
1944/ sep 29		Szentkút, Kecskemét, jogakadémán, Keszthely	
1944/ sep 30		Velem Édsapa Zsigával Wéberék Velemenben	
1944/ okt 1		Mise Szerdahelyen. Búcsúebéd Velemenben. Várday p., Zsigával (?) ...	
1944/ okt 2		Frankovszkyék...Lakatanya...Vezk Főnök. Dut. Zsigával autón	
1944/ okt 3		... dut, Kondoros német Ese Sarkad	
1944/ okt 4		...Dut Nagyszalonta	
1944/ okt 5	Pécs	...páncélos parnoksághoz kerültem. Éjjel a ..orosz ...	
1944/ okt 6		Tóthkumlóson...tűzharc	
1944/ okt 7		Lóháton ... Szentesre ... Éjjel Szentkút	
1944/ okt 8		... Csongrád ...dut Szentkót, Pálmonostora	
1944/ okt 9		...Éjjel Szentkót, Del foglyok útbaindítása, Izsák	
1944/ okt 10		Del F-háza...disznóés bor vételezés	
1944/ okt 11		... reggeltől Szatymaz...	
1944/ okt 12	Édsapa Velemenben szíven lőtte magát	Félegyháza, Szentkút, Kistelek	nagypapa halála
1944/ okt 13		... Este bevetés	
1944/ okt 14	Édsapa halálának híre	...Del bevetés Dut 3 Édsapa halála. 5 kor .. Zsigával ... Soltvadkert, D Földváron, Simontornya	
1944/ okt 15	Fegyverszüneti hír, Kitarítás, Győzünk, Éljen Szálasi	... Zsigával 3 kor érke Velembe. Édsapa temetése. Kormány ..ám-lása	nagypapa temetése
1944/ okt 16		Szálasi kormány... jött	
1944/ okt 17		Hartberg, Pinkafő... Éanyával	

Dátum	Apám	Laci bácsi	Sz. Pista -én
1944/ okt 18		... Hűvösvölgy, Szombathely	
1944/ okt 19		del P... Dut otthon .Kat....	marhák megérkeztek Szentkútról
1944/ okt 20	Pécs – d.e. éles lövészet, este átcsoportosítás Duna arcvonalra	Marhák és fogatok érkezése Velembe- szüret	Üveges hintó megérkezik Szentkútról
1944/ okt 21	Pécs d.e. eskütétel Szálasira	Del Szerdahely, Hűvösvölgy	
1944/ okt 22	Autó oszloppal Pécs-Mohács-Bátaszék-Alsónyék	Velem	
1944/ okt 23	Alsónyék	Simontornya ...B.földvár	Laci bácsi Zsigával, József gazdával egy motorbiciklin elindulnak Szentkútra – az orosz már ott van onnan Városföldre
1944/ okt 24	Alsónyék . Rádió bementa Kiskunfélegyháza elesését	Izsák, JakabszállásLégítámadás (?) ... Városföld, Bp	
1944/ okt 25	Alsónyék – Városföldről a traktor és állatok elindultak. Szécsényi, Fodor, Győri	Beregffy Vajna...	
1944/ okt 26		... Gödöllő ... Vacsorán Eichmannal	
1944/ okt 27	Alsónyék-Bátaszék	De Vajna, Mocsányi, Dut Wesenmeyer...	Lőrinc gazda Pityuval megjön koscsival
1944/ okt 28	Autóval Alsónyékről Kalocsára. Lőrincz megérkezett Velembe 1 szekérrel, Pityuval	BM kbizottság Dut Bercivel Csorna...tovább Velem	
1944/ okt 29	Autóval Kalocsáról Nagykőrösre Kecskeméten át. Horváth Dönci, Liszka Béla – éjszaka pincében alvás	Velem, Kőszeg ... Zsiga éjjel ér. Velembe nem talál ...	
1944/ okt 30	Nagykőrös. Harc. Állandó légítámadás. Éjszaka felöltözve pincébe.	Kőszegen ...Bp-re Csornára Ilonkákhoz...	
1944/ okt 31	d.e. autóval Somogi Kurthall Cegléd és vissza. d.u. nagy légítámadás. Autóval Solymárra. Alvás Solymáron.	Dut Szálas, Beregffy utána...	
1944/ nov 1	Reggel autóval Bp-re- Örkény-Cegléd. Éjszakázás Cegléd/Örkény iskola	D.e 11 ért. nálam ... felesége. Soroksár, Gödöllő	
1944/ nov 2	Cegléd. D.e nagy páncélos és légi csata. Autókkalmenekülés Nagykátára. Gr. Keglevics kastély	Farkas Ferenc, Vajna, Beregffy	
1944/ nov 3	Nagykáta. Gr. Keglevics uradalmi intéző	Mokcsay, Bodroghy, Babi nálam. Zsiga megérkezett	
1944/ nov 4	Hajnaltól riadó, autóval Turára. Átcsoportosítás, összekötő törzs marad. Többiek vissza Penc-Redre , ideiglenesen maradok az összekötő törzsnél		

Dátum	Apám	Laci bácsi	Sz. Pista -én
1944/ nov 5	Tura. Tömegszállítás szalmán. Garday fhdgy nem jött meg, helyette én megyek	12 ért. nálam Dut 3 Szálasi BMban	
1944/ nov 6	Tura- autóval Zsámbóc		Városföldről megérk a gépész a traktorral
1944/ nov 7	Zsámbóc plébánia	Déli 12 ért. nálam	
1944/ nov 8	- ditto -		
1944/ nov 9	Zsámbóc – erős tüzérségi tűz Üllő felől	Del 10 Szálasi Dut 6 Baánnal értekezlet	
1944/ nov 10	Zsámbok – autóval Vácra. Parság – püspöki palota. Szállítás püspöki jószág korm. főerdő mérnök	... Szálasi	
1944/ nov 11	Vác.	... hadműv. Területen	Hoffer Józsi bácsiék érkeztek meg traktorral, kocsikkal Velembe.
1944/ nov 12	2 tgkval Solymárra. Bp-en át Imre bácsinál. Zimay L. tgk-kal tovább Székesfehérvár - Alsónyék		
1944/ nov 13	Solymár – leltározás Öröm	...Szombathely... ért.	
1944/ nov 14		...11:30 Farkas... ért.	
1944/ nov 15		... Eichmann és ... államelnök	
1944/ nov 16	Solymár- nyilt parancs alapján anyagot átadtam 5 részére		
1944/ nov 17	Solymár- kp. küldönc Vácra. Birike lejött. Este 2 tgk megérkezett Alsónyékre Zimay Lacival	Baky ...Geschke	
1944/ nov 18	Solymár Anyag lerakás, rendezés. Kp. küldönc visszaérk	BM, .. Vajna.. Velem	
1944/ nov 19	Solymár- 2 tgk reggel útba indul Vácra- délben vissza jöttek – új parancs. D.u. tgk-k megrakása. Kártya Kocsis mérnökéknél.	Pápán Stefán... Zsiga megsebesült	Zsiga súlyosan megsebesült Vecsésnél. Bal vállát és karját több lövés érte. Bécsbe került a katona kórházba.
1944/ nov 20	Solymár 2 tgk-val Dorogra. Szállítás Bertényi Ivánnál	Éanyával Pestre ... Zsiga siestában	
1944/ nov 21	Dorog	del siestában, 12 Wesenmayer 1 Mikl, ½ 4 Friesener...	
1944/ nov 22		Gödöllő ... Vácrátót, ... Vác	
1944/ nov 23	Gk oszloppal Dorogról Balatonszemes	del Éanyával. Gellért Pálnok, Szálasi Dut 4 nemzet.ért	
1944/ nov 24	Balatonszemes – Gk oszloppal Nagykanizsa- József Főherceg laktanya	Del Bu..nál és ker parnokok ért. ...	
1944/ nov 25	Nagykanizsa- autóbusszal Maort gkjár. Rigyáci kastély. Gk rendezés Este vacsora gr. Benyovszky Móric	Del Lad...főispánol Kat. értekezleten. D.u. 4-6 P.V.	

Dátum	Apám	Laci bácsi	Sz. Pista -én
	kastélyában Garday Gy búcsúztatója		
1944/ nov 26	d.u tgg val Rigyacról Nagykanizsára. Este kocsmázás		
1944/ nov 27	Nagykanizsa. Szálláscsinálás		
1944/ nov 28		d.e 10 Koronatan+ács ...1/2 4 Esküvő ...1/4-kor tanács	
1944/ nov 29		Bp ...D.u Veszprémbe Zsigával	
1944/ nov 30		Del Szálasi érk. Veszprémbe ... fogadás ... ebéd. Dut beteg voltam	
1944/ dec 1	Nagykanizsa – eligazításnál menet parancs	Velem Zsigával	
1944/ dec 2	Oszloppal 7-kor indulás Nagykanizsa Tapolca		
1944/ dec 3	Tapolca- betegen a szálláson	Bp. Kat-al ... dut Velem	
1944/ dec 4	- ditto -		
1944/ dec 5	- ditto - d.u. autóval Márta és gyerekek megérkeztek. Velük megyek Velembe.	Dut Oberwarth...	Tegnap kaptunk apukától levelet, hogy Devecserbe mennek 3.-án. Ahol gazda bácsiék is vannak. Ma reggel Laci bácsit jó kedvébe találva anyuka kérésére megkaptunk egy autót Csuporral (sofőr) és elmentünk Devecserbe. Ott apukát kerestük de még nem jött meg. Tanakodtunk, és hajrá! tovább Tapolcára. Este sötétben megtaláltuk apukát. Szabadságot kért és jött velünk. Az Isten megsegített, de sajnos nem sokáig örülhettünk. Az oroszok a Balatonnál áttörték a harc vonalat és tovább megállás nem volt. Nekünk innen sürgősen mennünk kellett tovább.
1944/ dec 6	Velem – este Mártával a temetőbe	SS parnok Kocsárd...Szöllősi náálam	
1944/ dec 7	Tgk. val és szgk-val Mártáék elmentek Ausztriába	Katalinékkal mozi, Dut Velem, éjjel Veszprém	December 7.-én csütörtökön elindultunk Velemből Ausztriába. A Csupor nagy teherautójával és Grosschmidt Pista (Katalin sógora) bácsi vezetésével egy Mercedesszel. Bécsben éjszakázunk
1944/ dec 8	Velem. Este vacsora Szidi néniéknél (Hoffer)	12 Szálásinál dut Sárvár Velem	Másnap estére nagy hóesés közben megérkeztünk Josefsbergbe. Gyönyörű hely, jó viszonyok. Központi fűtés, hideg meleg víz, villany, kényelmes 3 szobás konyhás szép lakás. Josefsberg egy hat lakóházból álló kis helység. Etus Néni Pista Bácsival, Babci, Szidi néni és mi hárman.

Dátum	Apám	Laci bácsi	Sz. Pista -én
1944/ dec 9	Velem – Mkp-on Devecserbe. D.u tiszti gyűlés búcsúzás. Szállás Bertényi. Muray . Lőrinczel találkoztam. Lőrinczet kocsival Velembe rendeltem	Del koronatanács Sopronban	
1944/ dec 10	Devecser. Mkp-on Velembe. D.u. alvás		
1944/ dec 11	Velem. D.e telefon szolg.		
1944/ dec 12	Velem. d.u. tők val Sziombathely Vas-Szécsény	Wienerneustadt... d.u. 6 Szálasi	
1944/ dec 13	Velem. Lőrincz a kocsival nem jött meg	... Szombathely ...	
1944/ dec 14	Velem. Reggel Édsanyáék elmentek. D.u. rakodás	Wienerneustadt, Du 4 Brenberg ...járásra Szálasi	nagymama is megérkezett.
1944/ dec 15	Velem. Előkészületek az útra.	Wienerneustadt ½ 11 bejáró törzs nálam...	
1944/ dec 16	Velem. 2 traktor 9 kocsival ind 9-hkor. 2 traktor lemaradt. Kőszeg határátlépés. Oberpullendorf. Lovak br. Lohonczy kast. Mi a városházán.	...Josefsberg	Laci bácsival és Várday P. b val Lillianfeld, Türnitz, Ilonka néniék
1944/ dec 17	Oberpullendorf. d.e. traktorok nem jöttek, d.u autóval határra. Kőszeg-Velem. Lőrinczet a csendőrök előhajtották fogattal együtt.	Josefberg d.u. 3 min.. Tanács ...du 4 Brenberg (?) ...	Gerébyék csomagjával ind Josgbe. elakadunk Annabergben. Kalandos lovas szánkós továbbmenetel
1944/ dec 18	Velem. Reggel tők-val Oberpullendorf.- Kőszegről elvittük a ... és élelmet. Vissza Vemebe Nógrády Józssival	Brenberg... Somsich lámpa Tóth	Kalandos lovas szánkós továbbmenetel
1944/ dec 19	Velem Traktor javítás Kőszegen	Kőszeg ...	
1944/ dec 20	Velem . Traktor javítás Kőszegen. Lovas kocsimat Laci Szombathelyre küldte	Velem	Végre megérkeztünk Josefsbergbe a Geréby csomagokkal és Ilonka néniel.
1944/ dec 21	Velem. d.u. kocsival Nógrádi Józssival Velemből Kőszeg	Kőszeg, eskütétel	
1944/ dec 22	Kocsival és traktorokkal Kőszegről Oberpullendorfba. Hoffer traktor Nógrády Józssival lemaradt. Traktor javítás. Telefon.		
1944/ dec 23	O.pullendorf. d.e. telefon, hivatalok. Hoffer traktor beérkezett N. Józssival. d.u. lepakolás szekerekről.	Josefsberg	
1944/ dec 24	O.pullendorf. d.e. templom 100P perselybe. ebéd kocsmában. Hoványi Gyusziék autóval kerestek bennünket, de tovább mentek. Szent este elhagyottan kocsmában kegyelemből kapott egy tál levestel.	Josefsberg, Mitterbach	Együtt vagyunk mindnyájan. Laci Bácsiék, Zsiga. Igaz apuka, Imre Bácsi és Jancsi még jönnek a kocsikkal, de ők is itt lesznek pár nap múlva.

Dátum	Apám	Laci bácsi	Sz. Pista -én
	Ígéret tgg-ra, ami kedden elvisz.		
1944/ dec 25	D.u. hivatal járás tgg csak Wienerneustadtig visz. Br. Rohonczynál vizit. Torok gyulladás	Jberg Wienerbruck...	
1944/ dec 26	d.e. tgg felpakolás. Tgg-val Lehenrotte. Kocsival Türnitzre. Geréby Imréék-nél szállás	Wien, Sopronból vonat Kőszegre	
1944/ dec 27	Türnitz. Geréby Imrééknél	d.e 10... Kőszeg ... min. tanács	megérkeztek apukáék is Imre Bácsival és Zsigával
1944/ dec 28	2 szánnal Türnitz-Josefsberg. Geréby Imre, Jancsi, Zsuzsi. Gyönyörű út. Meseország. Este együtt a családdal.	del 10 Sárvár...	
1944/ dec 29	Josefsberg. Az Ötscher csúccsal szemben – mese szép vidék. Hóesés	...del 10 Kőszeg H.M. Kun Berci reaktiválása	
1944/ dec 30	Josefsberg. d.e szoba padló súrolás. d.u Geréby Imrével bevásárolni Mitterbach 6+6 km. Gyalog- hóesés.	... del 10 Kőszeg H.M.	
1944/ dec 31	Josefsberg, Hóesés-hófúvások. Este együtt éjfélig. Édsanya, Szidi, Geréby Imre, Ilonka, Zsuzsi, Jancsi, Várday Pista, Etus, Babci, Márta, Pisti, Tamás, István atya	Nálunk Szöllösiék Gál Csaba s hivataliak	

Dátum	Apám	Laci bácsi	Sz. Pista / Zsiga
1945/ jan. 1			
1945/ jan. 2		Kőszeg	
1945/ jan. 3		Mín. tanács Kőszeg. Wesenmayer éjjel 11-ig	
1945/ jan. 4	Josefsberg. d.e hókével Mitterbach bevásárlás, gyalog vissza. Várday Pista, Pisti	Kőszeg	
1945/ jan. 5		Ebédén Vers és Szombathelyi	
1945/ jan. 6	Josefsberg. d.e. G. Imre, V. Pista, Pisti és Jancsi gyalog Mitterbach. Bevásárlás. Este 2 autóval megérkezett E. Laci, Zsiga, Szlávó, stb.	Kőszeg, tájékoztatás Helyettesének ... Sopron kórház. Steyerrel Virág törzsőrmesterrel Freyland, Türnitz, Hoffer József, Horváth József, Josefsberg.	Szlávyék Josefsbergbe vittek
1945/ jan. 7	Josefsberg. Laciék elmentek	DU Csepreg	De.e indulás Josefsberből, Kosacskyéknál „ebéd”, Újhelyiéknél vacsora
1945/ jan. 8			
1945/ jan. 9	Várday Pistával Wienerbruck. Szánkón 80 kg krumplit felhúztunk. Nehéz volt.		
1945/ jan. 10		Mín. tanács, NV-nél Vajna, Beregffy. Budinszky, Szöllőssy. Zsiga érk.	

Dátum	Apám	Laci bácsi	Sz. Pista / Zsiga
1945/ jan. 11	V. Pista, G. Imre, Pisti, Jancsi bevásárlás Mitterbach. Erőős havazás	NV-nél Pálffy, Szabadváry (?), Szász, Beniczky...áttelepülő pontos kimutatás Seminariumban. Wesenmayer-hez Andreánszkyhoz Szombathelyen	Teherautóval Bécsbe
1945/ jan. 12		NV. Jur...(?), Hellebr., Rajniss, Kassai	
1945/ jan. 13	d.d bevásárlás Wienerbruck	Főcsop. ért. D.e. Sopron Vm-háza előtt várjuk NV-t	Új gipszet kaptam a kórházban (Bécs)
1945/ jan. 14		Sopron	
1945/ jan. 15		Sopron – Kőszeg. HM tájékoztató ... Lukácsháza, Szeleczy	
1945/ jan. 16		NV., Kemény, ..., ..., Géza Szombathely	Nógrády Józsi Bécsben
1945/ jan. 17		NV-n.l	
1945/ jan. 18			D.U. indulás Sct. Pölten-Josefsberg. ¼ 10-kor érk.
1945/ jan. 19		Mín tanács	
1945/ jan. 20		O-járás. Győr, Moson, Sopron,	
1945/ jan. 21		O-járás Győr, Veszprém, Pannonhalmi járás, Zirci járás	
1945/ jan. 22		O-járás Sopron, Kőszeg, gyalog Velembe	Babcival, Zsizsival Günzing
1945/ jan. 23		Veszprém, Siófok, Lepcsény, Polgárdi, Székesfehérvár	
1945/ jan. 24			Günzing
1945/ jan. 25	Josefsberg. Délben megjött Hoffer Józsi és Nógrády Józsi. D.u. elment Hoffer Józsi, lekísértem.		
1945/ jan. 26	Délben Wienerbruckba hivatott Hoffer Józsi. Este doktorék nálunk gyerekek nagy társasjátékja.	Kőszegen Koronatanács	Mariazell
1945/ jan. 27		Hófúvás miatt értekezlet elmarad. Szöllőssy del nálunk	
1945/ jan. 28	este Laci megérkezett gyalog. Megyek vissza Magyarországra	O-járás elmarad. Kőszeg tájékoztató – min. elnökség. Búdinszkyvel Sopronba, innen tovább Frei...., Sággyék, Lehenrotte ... hófúvásban lerekedtünk. Gyalog fel Annabergre, gyalog Wienerbruck. Találk. Zsiga, Babi. Gyalog, majd végén ... szánkón Josefsbergbe, vacsora kedves családi körben	D.e. séta Mitterbachig. Édesapám este Josefsbergbe érk. Édsanyával Reith-ig eléje mentünk.
1945/ jan. 29	Laci, V. Pista, Zsiga, Jancsi szánkón Reit-be, gyalog Annaberg onnan szánkó autóig. Hóviharban. Indulás autóval Laci, Pista- hófúvás. Szállás Kaumberg	O-járás elmarad. Szánkón Reithig, onnan gyalog Annaberg, onnan szánkón Zsiga, Jancsi, Szappanos és Várday Pistával. Keserves indulás Bergbauerből, állandó hófúvás. Kaumbergben végleg elakadtunk. -30 fokos vérfagyasztó szél és hideg. Szállás a korcsma padokon.	Jan. 29.én hétfőn Laci bácsi elvitte apukát és Várday Pista bácsit Magyarországra, hogy majd nemsokára vissza jönnek. Anyukáék meg voltak ijedve, de nagyobb baj nem történt. Pista bácsi febr.7.-én szerdán sok viszontagságok közt meg is jött, de apuka Sopronban maradt mint földművelésügyi összekötő.

Dátum	Apám	Laci bácsi	Sz. Pista / Zsiga
			Óriási hóvihár. Édesapámat és Pista bácsiékat elkísértük Annabergen túl (kb. 30 km. „séta”)
1945/ jan. 30	Vonattal 7-13 h-ig Kamumberg-Leobersdorf-Wr.Neustadt- Sopron. Szállás Újhelyi Tiboréknál.	Sopron. Hóvihár .Ebéd alispánal. Minden út be van havazva. Sopronban kellett maradni. Szappanos és Várday Pistával Mariakáéknál megvacsoráztunk és aludtunk, még fürödtünk is.	
1945/ jan. 31	E. Lacival, V. Pistával reggeli vonattal Sopronból Szombathelyre onnan autóval Velembe. D.u. látogatás Gaál Csabánál, Jancsucskonál, este Hoványi Gy. Paska Z.	Szánkóval Velem. Min. tanács dut Kőszegen. Sopron Szombathely közt Sínauton 2 Pistával... Ki Velembe. Dut be min. tanácsra. Közben megenyhült az idő. Min. tanácson, hadi események miatt nyomott hangulat. Beregffy, Komolyabb ügy ... munkahadsege. Közben vacsora, tárgyalás éjfélig. Velembe.	
1945/ feb. 1	Autóval Szombathelyre, értekezlet vármegyeházán. Esteli vonattal Sopronba. Éjfélre értünk haza. Tiborék elmentek, lakás lezárva. Vissza Zsigával szállást keresni	Várday Pista nálunk aludt Del 10 ... Htpkv értekezlet	
1945/ feb. 2	d.e. Hoványival lakás ügy. Kiss Bandinál. d.u szálláson Víz Zsigánál	Del Miniszterelnökség	
1945/ feb. 3	Sopron. d.e. Földművelési Minisztériumban (fm). Szállás Tiboréknál.	Bozsok, Rohonc, Szombathely	Mitterbach, Mariazell
1945/ feb. 4	Ebéd fm. ben Szállás Tiboréknál	Velem	
1945/ feb. 5	Sopron. d.e bejelentő hivatal tűzifa beszerzés. Ebéd fm.ben .Este Tatár Géza főispánnal	Velem	
1945/ feb. 6	Belügyminiszteri értekezlet Sopron vármegyeházán Endre Lacival. Somsich Bélaéknál d.u.	Sopron szállás Újhelyiéknél	D.U. utazás Bécsbe
1945/ feb. 7	Reggel 7 h-kor tgg-val indulás Balatonfüredre. Anyukáékka, Hugiékka találkozás	Min. tanács Kőszeg	Várday Pista bácsi megérkezett Sopronból sok viszontagság között Levették a gipszet a karomról.
1945/ feb. 8	Balatonfüred, anyukáéknál. Zsuzsát el akarták vinni. Este Kap.. László vk. szds		
1945/ feb. 9	Reggel 6-h.kor indulás tgg-n Badacsonyra. Borbeszerzés. Tapolca. Éjszakai szállás Badacsony	NV., Vajna, Beregffy, Szőlőssy. Velemben otthoni munkák	
1945/ feb. 10	d.e. borfejtés , indulás tgg-val. Este ér. Sopronba.	O-járás. Zalaegerszeg, Besenyő, Nova, ...Botzföld.... Kőszeg	

Dátum	Apám	Laci bácsi	Sz. Pista / Zsiga
		találkozás..... Zalabeszenyőn Botzföldön.... Értekezlet Nován	
1945/ feb. 11	Sopron. Tűzfa szerzés.	O-járás.... Keszthelyen értekezlet, Hévízszentandrás Csendőri üdülőben vacsora szállás. Budapest elveszett.	
1945/ feb. 12		O-járás. Szt Góton értekezlet utána 7-kor indulás haza Útközben 11-kor ér. Velembe	
1945/ feb. 13	Tgk-val ...Miklóssal Badacsony	NV- Pálffy, Szdkv, Szász, Reményi. Bozsokon vadászunk. Én lőttem 5 nyúl, 1 róka, Tardi: 6 nyúl 1 róka. 19 puskás, összesen 38 nyúl. Vacsora Flór v. Ujvesti vendéglős villájában	
1945/ feb. 14	Tgk. Almádi, Veszprém, Vöcsök. Anyukáékat meglátogattam B Füreden	NV., Jurcsek, Hellebr., Rajnis, Kassai. Csendőrnapi minden őr Szkhly. Min. tanács? Bozsok. Vadászat Del 9 mise 1/2 11 hósi emlék...	
1945/ feb. 15	Tgk Szombathely . Értekezlet. Sopron.	NV., Kemény, Kov., Kis Károly, Géza. 1/2 11 Szombathely 1/2 2 Szöllőssy ebéd	
1945/ feb. 16	Sopron. Mocsáry D.	NV 10-12 és 16-18, Cseres Min. tanács Del 10 Kőszeg.	
1945/ feb. 17	Vacsora vitéz Konetzky vörögy	O-járás	
1945/ feb. 18	Radocsay Pubi hozzám költözött. Koncz Dani nálam	Velem	
1945/ feb. 19	Sopron. Értekezlet közellátási mem. Tatár G. és Mocsai P.val	Sági, Csupor indulása Mariazellbe. Velem. Vacsorán Kőszegen Hallernál	
1945/ feb. 20	Sopron Légi riadó	Velem	
1945/ feb. 21	Sopron bombázása. Lakás ablak betört. Gyalog Aggfalvára Szappanos Sanyiéknál, Németh Gyuszinál. Tífusz oltás	Min. tanács. Del 10. Min elnökség Kőszegen	
1945/ feb. 22	Sopron. Muraközy Józsi	Tel. Mocsáry. Nagypénteken Sopronban vagyok. Ebéd Szöllőssynél. General von Booth Oberst, Főhadnagy Krauskopf	
1945/ feb. 23	Sopron. Mocsáry D., Gesztelyi I.	Del 9 Kőszeg Koronatanács 13-ig közben ebéden nálunk Rajnis és felesége Velemben. Ebéd után 3/4 3-kor egy 4 motoros amerikai bombázó motorhibával (olajjégés) lebukott Velemben. Sajnos nem nézhettük meg a gépet mert a Koronatanács folytatására 4-re vissza kellett mennünk Kőszegre. 6-kor jó vacsora volt a HM-ben. Utána este át Sopronba Katalinnal, Ságival, Jancsakával, Csonka Emillel. Elakadtunk. Jurcsekék vittek Sopronba.	

Dátum	Apám	Laci bácsi	Sz. Pista / Zsiga
1945/ feb. 24	F.m. Sággy J. d.u. vitéz Kovaczký vörögy. Tiboréknál Katalin	O-járás. Érk Nyékladány, Duna-szerdahely, Somorja. Id. ½ 6 Sopron ...-ből	
1945/ feb. 25	Vonattal Szombathely. Sággy, Hoványi, Lentai . autóval Velem.	O-járás. Galánta, Vágsege, Deákiban	
1945/ feb. 26	Velem. Lezuhant Liberátor.	O-járás, Érsekújvár, Komárom, értekezlet Nagy megyeházán. Ebéd. Dut 3 indulás NV-vel. Dut Győrön át Sopronba. Vacsora és szállás Katalinnal Kosackýéknál – Sági Jóska és Pista	
1945/ feb. 27	Autóval Kőszeg-Sopron. Tircka Lóránd, Értekezlet E. Lacival	Jó reggeli K.éknál Del főispáni értekezlet Sopronban utána Katalin és 2 Kosackýval, Sági Jóskaival Chevrolettel Esztergomba. Katalin és Kosacký Mária Mihályiban maradt. Rendőrségen voltam Serédi prímásnál közel 2 óra ...máig. Győrben vaj és benzin. ben elakadtunk Ácsnál. Akumlátor indítás elromlott. Haj 3 kor érk. MihályiK. Máriával haza Velembé.	
1945/ feb. 28	Fm. Beszélgetés Pálffy Fidél miniszterrel. Gyalog Ágfalvára Németh Gyuszinál ebéd. 2. flecktífusz oltás.	Reggel 6-kor érkezés , min. tanács elmaradt. Későn keltünk. Lediktáltam az és országjárási anyagot	
1945/ márc. 1	Reggel vonattal Szombathely. Értekezlet. Autón Velem. Sággy J. Endre L. Este Mocsáry D, Újhelyi	Hspkv értekezlet Szombathelyen. Katalin Kosacký Mária Pösén Mihályéknál. Lakásházán megnéztük marhákat. Szolnoki-Málnás Mocsáry, Újhelyiek, Marikának, Szappanos Pista vacsorán nálunk.	
1945/ márc. 2	Velem	Délben min. tanács Kőszegen, Min. elnökségen. Hadm. K.biztonságok megszüntetését tárgyaltuk le. V.o. betelepülés. Jó ebéd. Dut folytatás Végén felolvastam Serédinél tett látogatásomról felvett emléiratot. 10_kor vége. Hideg van. Utána Szöllősyt is elhoztam DKV-van	
1945/ márc. 3	Velem	Velemben hivatal, aztán megnéztük a 4 motoros repülőgépet, utána céllövészet 2 Mauserral. Katalin ... Szappanos Pista, Sági Jóska. Dut nálunk Haller – teán.	
1945/ márc. 4	Tgk-val Laciékkal Velemből Lehenrotte. Éjszakázás Gsettenhof-ban Horváth Józseféknál	Indulás teherautón Páskáké .. Csuporék..Csomagjaikkal. Katalin, Kis, Kosacký, Hoványi, Sági, Szappanos Pista. Bendorf légiriadó egy órával utánunk bombáztak. ½ 3-kor Freiland, 3 Lehenrotte, ½ 4 Tünnitz útra való, Horváth	

Dátum	Apám	Laci bácsi	Sz. Pista / Zsiga
		Józsefék. Havazás miatt ott éjjeleztünk	
1945/ márc. 5	Szánkóval Laciékkel Josefsbergbe. Hóvihar	5-kor kelés. Bergbeuerig teherautón Annabergig gyalog, onnan kegyetlen hózivatarban, részben szánkón a Lipicaiakkal, részben gyalog Josefsbergbe érke. 1/2 1-kor. Szánkót úton hagytuk, lovakat bevezettük istállóba. Orvosné. Kedves családi együttlét. Vacsora sörözéssel. Korán fekvés.	<p>Március 5. hétfő. Nagy hófúvás, szélvihar már napok óta. Teljesen befújt bennünket a hó. A motoros hóeke, mely igazán nagy teljesítményű volt, alig tudott mozogni.</p> <p>És ebben a nagy hófúvásban d.e. jön Gstettenhof-ból (ahol József gazdáék a két lipicai lóval és az üveges hintóval laktak) egy telefon értesítés, hogy Laci Bácsiék ott vannak autóval, de nem tudnak tovább jönni.</p> <p>De délre nagy küzdelmek árán mégiscsak felértek hozzánk. Volt nagy öröm, mert hát apuka is megérkezett.</p>

Dátum	Zsiga	Laci bácsi	Sz. Pista - én
1945/ márc. 6	D.u. Josefsbergbe hasig hóban! Josefsbergen Édesapám, Katalin	Későn kelés, jó reggeli. Egész nap havazás. Voltunk a Wirth-nél, fűszeresnél, papnál. Család egész nap tépést csinált. Édsanya, Bábi, Kis Kosicky kötöttek nekem egy remek gyapjú harisnyát. Egész nap havazás és orkán. Zsiga este megérkezett.	
1945/ márc. 7	D.u. négyen vonaton Sct Pölten, onnan teherautón Bécsbe	Del. Nagy öröm Zsigával Wirth kioktatása ...Korán ebéd. 1/2 1 kor hóviharban le Wienerbruckba. Katalin, Kosicky, Mária, Zsiga, én. Kiséret Bábi, Jancsi Erika. Villamos vonattal St. Pöltenbe. Közben a nap kisütött, onnan teherautón Wien-be. Kollégium Hungaricumban szállás. Többiek a Hoványi, Sági Jóska, Csupo, Németh, Csöke, Urui (?), Liszt Nándor. Mi négyen aludtunk Liszt Nándor szobájában.	
1945/ márc. 8	Megérkezés Velembe	Reggel 8-kor ind. Wien-ből. Vásárlás Gürtelsdorf, Wienerneustadtban. Reggeli Seebensteiben. Útközben légiriadó, német határon 9 bombatalálat. 1/2 2 kor érke. Velem. Dut. Hivatalban. Vacsorán nálunk az egész társaság.	
1945/ márc. 9		Min. tanács, del 10 Honv min-ban. Del otthon a Kozaczkiekkal. Aztán hivatal. Dr. Kovács Ernő jelentkezése. Nálunk volt ebéden. Dut Szeleczy Zita, 3 kor Min. tanács. Rozgonyi, Bán orvosok	
1945/márc. 10		O' lépítés hivatal. Szeleczy Zita és Barabás Sári, Dut Katalin,	

Dátum	Zsiga	Laci bácsi	Sz. Pista - én
		Kozaczky, Zsiga, Horváth Feri, Bíró, Pecöli Margittal Fülekre gyalog. Este favágás. Jó vacsora. Rádió hallgatás.	
1945/márc.11			
1945/ márc. 12		Dut ½ 7 Vajna lakás .hely Pető villa. Kisebbségi értekezlet.	
1945/ márc. 13	D.u. Rohonc. Jelentkezés. Vonattal Friedberg. Ott várakozás ½ 6-tól ¾ 11-ig. Bécsújhely 10 óra tájban érkezik.	Bozsok vadászat	
1945/ márc. 14	3 körül ind. Bécsújhely, 5 felé Bécsben. Rövid alvás kórházban. ½ 10-kor indulás tovább Sct Pölten, 1/4 11-3-ig, közben riadó. Wienerbruckból Jancsival, Pista bácsival a hegyre.7 felé érkezik.	...hoz jelentés létszámról, anyagról. Pontos vagonigénylés. Del 8:30 német hősök ünnepe Kőszegen.	
1945/ márc. 15	D.u. bombázás Mariazell felé. ¾ 4 -kor indultam, Babci lekésett. Sct Pöltent bombázták. Alpenhopfból gyalog ¼ 12-kor érkezik. Bécsbe. Wehrmachtshaimben aludtam.	Del Hpkv ért. Velem. Dut ½ 5 Szombathelyi ünnepély.	
1945/ márc. 16	¾ 7-kor ind. Südhof-ból ¼ 11 érkezik. Bécsújhelyre. A repülő hangárhoz (belső része szétbombázva), gyalog a város másik végéig, mire odaértem, riadó. Autóbuszszal Schwatzau a/St-ig, onnan 4 falun át gyalog (közben kémgyanús lettem) Scheiblingkirchenben Muraközy, Zubornyák és kecskeméti aszszonyok.		
1945/ márc. 17	½ 8 tájban indulok tovább. 9-kor érkezik. Friedberg. Jó alvás ismerős vendéglőben. ¾ 5-kor ébredtem, ½ 6 ind. ¾ 8 Rohonc, ¾ 10 érkezik Velem.	O-járás. Berakodás, Szentgottárdi járás, Körmenői járás, Rábakéthely	
1945/ márc. 18		O-járás Berakodás. Vasvári járás, Celldömölki járás, Rábahídvég 12:30 püspöki tanács.....	
1945/ márc. 19	Velem	O-járás. Indulás. Sárvári járás, Szombathelyi járás,.....Nagysimonyi	
1945/ márc. 20	Velem	Katalin és Zsigával Kőszegre..... Szabóhegy. Nemzetvezetőség Ebéd hivatal Kovács Ernő referáltak	
1945/ márc. 21	Beköltöztem a szombathelyi kórházba	Del Kőszeg. Franz Sch..... Minisztertanács. Makay ales orvos, utána Rábahídvég, Zalaegerszeg (...) Nagykanizsa, Martali, Boronka, Keszthely, Balaton.....	

Dátum	Zsiga	Laci bácsi	Sz. Pista - én
1945/ márc. 22	Szombathely		
1945/ márc. 23	Szombathely		
1945/ márc. 24	Szombathely		
1945/ márc. 25	Virágvasárnap		Március 25. vasárnap. Gyümölcsoltó Boldogasszony ünnepe. Délután Engel néni a férjével átjöttek hozzánk beszélgetni. Sajnos nagyon komolyodik a politikai helyzet, mi sem tudjuk mit csináljunk. Várjuk Laci Bácsit.
1945/ márc. 26	Kórházból elbocsájtás és 3 hét szabadság. Bomázás Szombathelyen. Búcsúzás.	Hétfő. Reggel 6-kor Katalin és Hoványi Gyuszi DKW-n, Csopor teherautón, a Forddal elindult Velemből. 8-ra Rohoncon át Zsigáért Szombathelyre. Makayval Kőszeg, főorvos Franz. Este Zsigával csomagolás. Éjjel telefon, Rapvály, Vájna, Máckósy/?/.	
1945/ márc. 27	Este ind. Velemből, éjfélkor át a határon	Del. Kőszeg, Szöllősi, Henney. Búcsú Jágerék, Geröly, Hersits, Horváth Feriék. DKW-n Zsiga velem, Steyren Páska, Chevoleten Sági. Irénke, Imre, Gombos. Tel. Szöllősi Beregfy, Vajna. Este 11-kor, indulás. 12-kor léptük át a határt. Egy marék föld. Fél tízkor nagy bombázás Szombathelyen.	
1945/ márc. 28	½ 7-kor érk. Semmeringre. D.u. találkozás Szálasival. Kezet fogott.	Kirchschlag, Aspang, Kirchbergen át reggel 5-kor érk. Semmeringre. Alvás délig. Jó szobák, fűtetlenek, de nem baj. Megjött Szöllősi, Reményi-Schneller, Jurcsek. Dut. nemzetvezetővel összetalálkoztunk. Zsiga is jelen volt.	Március 28. szerda. Tegnap Dr. Schindl megjött, hogy ők már menekülnek tovább. Ingstetten, Weissenhorn (Schwaben) a céljuk Ulm környékén.
1945/ márc. 29	Bemutatkozás Szálasinak. Édesapámmal autón kőszegi határig. Kőszegen harc.	Reggel Nemzetvezetővel találkoztunk, Zsigával, Ságival. Megjegyezte, hogy nehéz lenne letagadni hogy az én fiam. 11-kor ind. Zsigával, 2-kor érk. kőszegi vámhoz. Hidakat felrobbantották. Kőszegen erős gépfegyver-és géppisztolytűz. Vissza borzalmas forgalom, rengeteg menekült, sok karambol. 6-kor érk. vissza Semmeringre.	
1945/ márc. 30	Nagypéntek. Semmering	Nagypéntek. Templom. 12-kor min. tanács. Tétovázás, tanácstalanság. Ejjel Deák vörögy. parancsot adott, hogy három autót adjak felderítő járőröknek. Két kocsit adtam, azok tönkre is mentek. Egész éjjel fenn voltunk.	
1945/ márc. 31	Délben ind. Semmeringről. Bruck a.d. Mur elakadás. Autóban aludtunk.	Nagyszombat. Indulás Semmeringről Mürzzuschlag felé. én DKW-n Zsigával, Páska Stayrel.	

Dátum	Zsiga	Laci bácsi	Sz. Pista - én
		Brucknál szemtelenül lefoglak Landrat utasítására. Három, órai várakozás után tovább M.Zell felé. Feleuton elakadtunk. Ejjelezés országuton.	
1945/ ápr. 1	Húsvét vasárnap. Német teherautó elvitt a Hochschwabig. Érk Josefsbergbe. Baky László a családjával.	Húsvétvasárnap. DKW kuplungja Schneebergen tönkrement. Nemet katonák húzattak utánkövetve M.Zell, Josefsberg felé. Kegyetlen utazás. Erk.1 körül. Nagy pakolás. Bementem Gstettenhofba Katalinhoz. Ott éjjelezés. Ott is pakolás. Bakyék sokáig ott rostokoltak	húsvét vasárnap. Laci Bácsi és Zsiga megérkezett a DKW-val. Pakolás, sürgősen indulás. Mától kezdve borzasztó forgalom a műúton. D.u. Jancsi kerékpáron Gstettenhof-ba ment. Később Laci Bácsi is elment.
1945/ ápr. 2	Húsvét hétfő. A család elindul Josefsbergből.	Húsvéthétfő. Reggel DKW és teherautóval, Katalinnal vissza Josefsbergre. Átpakolás. Asszonyokkal dut. 4 felé ind. Tüornitz, Kirchbergen át. Ejjelezés folyóparton, a szabadban.	húsvét hétfő. Laci Bácsi és Csopor a Hangya autóval megjötték Gstettenhof-ból. Pakolás. D.u. 1/2 5-kor indulás. Teher autó, DKW, Steyr autókkal a nők és Tamás elmentek. Apuka, Imre bácsi, Pista bácsi, Zsiga, Jancsi és én itt maradtunk. Este vagy holnap jön két autó és elviszi a még maradt csomagokat, Pista bácsit, Imre bácsit meg engem Kirchbergbe. Este egy autó megérkezett. A katonák fent aludtak nálunk. Még este felpakoltunk. (éjszaka egy zsíros bődönt elloptak az autóról)
1945/ ápr. 3	D.e. teherautóval Mitterbach. Jelentkezés. Délben onnan vonattal Bécsbe. Kijelentkezés végett. Este érk. A kórház kiürítve. Piroska	Steyert leahagytuk. Del.Kirchberg, Rabenstein, Geschke, igazolvány. Dut. továbbindulás. Steyrben gyalázatos igazoltatás. Lisztet, zsírt elvették. Ennsben új igazoltatás, fegyvereket elvették. Autót is alig tudtuk megmenteni. Ejjelezés St.Flórián kolostorban. Autót is alig tudtuk megmenteni.	Reggel elindultunk Josefsberg-ből végleg. Délután megérkeztünk Kirchbergbe, ahol Geschke német ezredesnek kellett volna fogadni, de nem volt ott. Visszamentünk 6 km.re Rabenstein-re és ott megtaláltuk. Bonyodalmak, előzetes tévedések. Etünk valamit. Pista bácsi, Imre bácsi elmentek apukának telefonálni. Telefonálni nem lehet.
1945/ ápr. 4	Bécsben. D.e. fényképekért. Jobbné. Collégium Hungaricum. Este ind. Josefsbergbe	Csupor visszament Josefsbergre a családjáért. Katalinnal reggel 8-kor Linzbe utazási igazolványok, stb.miatt. Dut. Asten állomáson érdeklődés feladások miatt.	Április 4.szerda. Végre sikerült telefonálni Josefsbergbe. Jancsival beszéltek. Közben a reggeli vonattal apuka megérkezett, de este újra visszament Josefsbergbe. Reggel Csupor az autóval vissza érkezett Josefsberg-re St.Florian-ból ahol a család ideiglenesen megtelepedett. Felpakoltak és Jancsival elindultak hozzánk, de nem tudták hogy nem Kirchberg-ben vagyunk és ott kerestek, de hiába. Megaludtak.
1945/ ápr. 5	D.u. Kirchberg. Sütővel elhoztuk Katalin lovát	St.Flóriánban. Csomagolás. 20 csomag horvát kocsiával Asten állomásra. Csuporék	Másnap reggel találkoztak véletlenül Geschke-vel, aki megmondta nekik, hogy hol

Dátum	Zsiga	Laci bácsi	Sz. Pista - én
	(Útravalót) de Sütővel együtt elfogták	este megérkeztek. Elakadtak Ennsnél, mert benzinjét elvették, Vittem neki 20 lt-t. Éjjel három Pistával befutottak.	vagyunk. Aztán apuka is újra megérkezett a vonattal. Csupor teher autójára apukával felültünk és indultunk vissza St Flóriánba. Velünk jöttek még Várday Pista bácsi, Csupor családja, Gáspár csendőr és Margit. Jancsi és Imre bácsi ott maradtak a még megmaradt csomagokat őrizni.
1945/ ápr. 6	Reggel István atyával, Jancsival Josefsbergből Rabenstein. Trudigist (?), leszállás, teherautóval tovább. Csendőrségen fegyverek miatt. Délben Rabensteinből Jancsival vissza Josefsbergbe. Pakolás. Paplakban éjjelezés.	Katalinnal Linzbe vasúti utaz. engedély miatt. Családtagok útbaindítása személypodgyászaikkal 1/2 12 helyett dut.6—kor. Zsúfolt vonat, tolongás, zűrzavar. Berakodás Astenben. Mi visszamentünk aludni és pakolni St.Flóriánba.	Reggel a teherautó Csuporral megérkezett a kontroll (checkpoint) alól. Lepakoltunk (a családi csomagokat, élelmiszert, edényeket, tartalék ruhát) és felpakoltuk az asten-i állomásra viendő személyi poggyászt. Mi is megyünk vonattal Rosenheim-be. Laci bácsiék autóval próbálnak jönni. Imre bácsiékkal nem tudjuk mi lesz Rabenstein-ben, mert Csupor nem tud már még egyszer vissza menni az autóval, mint ahogy akkor gondoltuk. A vonat 4 óra késéssel megérkezett (még csoda hogy egyáltalán jött!). Igaz, hogy nem az amit vártunk, de felszálltunk. Hely alig volt, szerencsére magyarok is voltak és így kaptunk helyet. Később, a megürülő helyekre ázott, büdös szerbek jöttek, melyek miatt az éjszaka borzalmassá vált.
1945/ ápr. 7	Imre bácsi, Jancsi, Orbán és én Geschke teherautón Rabensteinbe . SS-esek és zsidók.	szombat. Indulás reggel 7-kor teherautón és', DKW-n Édsanya Katalin, Babci, Margit Gáspárral mellékutakon Salzburgba. Édsanya közben' megfázott, 39 fokos lázzal. Érkezés délután Salzburgba. Kormány West Hof-ban, mi a Bristolban két jó szobát kaptunk szalonnáért.	Reggelre nagy kínlódások között megérkeztünk Salzburgba. 14:25-kor indul München felé a vonatunk. Délelőtt bepakoltunk a vonatba. 'Megebédeltünk', sőt még kezét is mostunk! Délben légi riadó miatt a vonatot kitoltatták a nyílt pályára. Szerencsére bent ültünk. 4 óra hosszaiig tartott. (csak később tudtam meg, hogy ez alatt a 4 óra alatt tropára bombázták a salzburgi vasútállomást) Este felé megérkeztünk Rosenheim-be az állomásra. Az 1-2 osztályú váróteremben találtunk szállást. Ott megvacsoráztunk és megvackalódtunk a hátizsákokon."
1945/ ápr. 8	Orbán Josefsbergre Márta néniék maradt holmijáért	vasárnap. Édsanya 39,8 lázzal feküdt. Bábival orvos és orvosság után jártunk. Találtunk egy orvost, az eljött Édsanyához. Kissé jobban kezdett lenni. Szomjásék/?/ Hofban. Várakozás másnap ígéretre.	Április 8, vasárnap (fehér vasárnap). Reggel, mivel hogy nekünk a váróteremben csak az éjszaka volt szabad lenni, apukáék kerestek más szállást. Véletlenül megtudták, hogy van egy katonai

Dátum	Zsiga	Laci bácsi	Sz. Pista - én
			kórház, ott esetleg van hely. Éppen egy autóbusz volt attól a kórháztól ott, így arra felpakolva elmentünk. Nagyszerű ellátás. Meleg kávé, kenyér, lekvár, tiszta ágyak, meleg víz. De délutánra el kellett mennünk. Szerencsével járva beutalt az N.S.V. a 'Goldener Hirsch' Stadt Cafee hotelba. Ott gyönyörű szobákat kaptunk. Hideg, meleg víz, de itt is csak két napig maradhatunk.!
1945/ ápr. 9	Rabenstein	Salzburg. loholás Gauleiteramt, Rakovszky, további utazási igazolások. Hotel Ost Hofban Vájna, stb. Indulás 1-kor autobahnon. Kitérő Traunstein, Rosenheim. Itt légiriadó. Nagy nehezen megtaláltuk Mártáékát. Öröm. Beszállásolás hozzájuk Golden Hirsch-be, Délután eredménytelen szállás keresés.	Éjszaka (légi)riadó, - reggel riadó, - nappal riadó, állandóan. Borzasztó! A németek mesterséges köddel borították el a várost, hogy az utcán alig lehet látni. Reggel felkelve apukáék hivatalos helyekre jártak, részint azért, hogy valami elhelyezést nyerjünk, részint azért, hogy akár Imre bácsiék, akár Laci bácsiék ha érdeklődnek hollétünk felől az N.S.V. és a Landrat-nál meghagytuk hogy hol vagyunk. Délután, anyuka boltba lévén, az utcán véletlenül találkozott Laci bácsiékkal. Nagy öröm. Ilonka néni és Zsuzsi elementek Neubeuer-be lakást keresni. Éjszaka vonattal visszaérkeztek, de nem engedték ki az állomásról. Másnap reggel érkeztek csak meg.
1945/ ápr. 10	Rabenstein	Szereztünk élelmiszerjegyeket. Szaladgálás munka, lakás után. légiriadó. indulás 10-kor autókkal, férfiak gyalog Raublingba. Dut.2-kor utolérték. Átrakodás, veszekedés felőtig. Innen csak legszűkebb család és Csuporék. Dut.6-kor érk. Kufsteinbe. N.S.B. Kufstein tele, különösen nem németeknek. Jó szállás Hotel Eggerben.	Reggel hivatalos közegek után való szaladgálások. Eredmény: 3 napos 'Urlauber' élelmiszer jegyeket kaptunk, Kufsteinbe vagyunk irányítva. Autóra ültünk Etus -, Szidi -, Ilonka nénival és Tamással (apuka, anyuka, Pista bácsi, Csuporné, Margit gyalog jöttek, 8km.). (én gyomor rontás miatt olyan gyöngye voltam hogy nem tudtam gyalog menni.) Raubling községig mentünk, itt összevártuk a gyalog jövöket. Sok tanácskozások és dilémázások között a Geréby, Várday, Szappanos család és Szidi néni lepakoltunk az út szélére. Nagymamától, Babcitól, Laci bácsitól, Katalin nénitől elbúcsúztunk. Apukáék szállás után néztek. Egy sváb menekült táborban, ami egy iskolából lett átalakítva, kaptunk ideiglenes szállást.
1945/ ápr. 11	Orbán hozott egy zsák zabot Josefsbergből. Imre bácsi	Kufstein. Légiriadó. Munkaalkalmak után jártunk, de hiába. Arbeitsamt, Landrat, egyik	Reggel apuka és Ilonka néni elementek Neubeuer-be lakást

Dátum	Zsiga	Laci bácsi	Sz. Pista - én
	kétszer lekészt a vonatról. Izgalom a zöld miatt SS-el. (zsidó segédszemélyzet)	a másikhoz küldött. Kaptunk némi márkát. Dut. vonaton Raublingba Ilonkák után. Cédulát találtunk, őket nem.	keresni. Zsuzsi bement Rosenheim-ba az állomásra Imre bácsiékát várni, és az N.S.V. hoz levelet leadni részükre. Újból légitámadó, bombázták Rosenheim-et és géppuskáztak.
1945/ ápr. 12	Reggel hosszú tanakodás után Imre bácsi és Jancsi vonattal St. Florianba. Cip...er eltűnt. Orbán k.... Türitzbe, nem volt vonatja.	Gyászmise Édsapa fél éves halálára. Indulás vissza bajorföldre, előbb Thiersee, Landl, Bayrisch Zell, ott ebéd, dut. Schliersee, Miesbach. Igazi mies."Tilos terület." Landrat: Hely nincs. Nagy kegyesen 3 napra Flüchtlings lágerben egy iskolában. Azt mondja, menjek Münchenbe.	Apuka reggel Neubeuber-be ment Spányi nevű magyar diplomatához, akivel közben barátságot kötött. Eredménytelen visszatérés, csak remények a látáron. Hivatalos szaladgálások. A (élelmiszer)jegyeket megkaptuk. A tanítóéknál főztünk és megengedték, hogy az egyik szobájukban ehetünk. Ott is vacsoráztunk.
1945/ ápr. 13	Orbán Türitzbe utazott	Indulás Miesbachból Münchenbe. Gauleiteramt, Ob.Reg.Rat Gráf Klessing. Min.Dir.Siebert. Bauerführer Dr.Ekker. Oberstallmeister Kilincselés, Ígéret. F.M-ban volt néhány derék úr. Ejjelzés Bábival Münchenben egy folyosón.	Reggel a Lagerführer megtudván hogy mi a tanítók padlására akarunk költözni, mindenféle akadályokat gördített elé, így hivatalos közegek elé kellett állnunk. Kivizsgálás miatt még 2-3 napig kell várunk a költözködéssel.
1945/ ápr. 14	Orbán megjött. Nem eresztették be Türitzbe. (Közben orosz hadifogolyoknak nézték)	Reggel Murnau-Schwaiganger. Ménesbirtok. Dr.Hausler intéző komisz ember, helyet nem akart adni. Reményvesztetten útközben Pessenbachban Fr. Penzbergertől jó szót és ígéretet kaptunk. Bad Tölzben ebéd. Landrat igen derék ember. Dut.vissza Miesbachba.	Reggel fél 7-kor indulás apukával Altenbeuer-ba a Spányi úrhoz. Voltunk Neubeuber-ban is. Nagyon szép falu. Spányi nem volt ott, eredmény semmi.
1945/ ápr. 15	Türitzbe németekkel útravalóért. Gstettenhofban József gazdáéknál. Megjöttek Jancsiék. Pakolás.	vasárnap. Miesbachból utrakeltünk és megérkezés Pessenbachba, Kirakodás. Első nyugodt éjszaka.	
1945/ ápr. 16	Délben 5 lovaskocsival továbbindulás. ½ 11 -kor érkezés Wieselburg. A váróterem padokon aludtunk.		
1945/ ápr. 17	Felváltva virrasztunk. Du. személykocsiban Pöelilarn-ig (?) félóra alatt átrakodás tehervonatba. Alvás nyitott szesenkocsiban. Amstetten – Waidhofen – Klienreifling – Selzthal		Délelőtt Zsuzsival sós-kát szedtünk a réten. Ilonka néni telefon által megtudta, hogy Imre bácsiék voltak Hallein-ban (Salzburg mellett, első találkozási célunk), de onnan Brixlegg-be utasították őket. Mindjárt elhatározták, hogy elmennek ebbe a Kufstein - Innsbruck között fekvő városba. Ilonka néni Zsuzsival, egy autót az úton leállítva el is mentek. Délben Laci bácsi jött autóval, hírral hogy van kilátás

Dátum	Zsiga	Laci bácsi	Sz. Pista - én
			elhelyezésre. Apuka és Várdy Pista bácsi elmentek vele helyet nézni.
1945/ ápr. 18	(talák. Széchenyi Lajosékkal és a Rabensteinben megimert Manyival) este értek. Steinach-Irdning.		Megnyiratkoztam. Rosenheim-ban nagy bombázás. Este, nagy meglepetésünkre Muraközy Jóska bácsiék betoppantak. Endorf-ban a Hunyadi hadosztállyal lévén, egy apuka által küldött levélen az írását felismerte, és ezáltal megtudta hollétünket.
1945/ ápr. 19	Ébredés Stainach-Irdning onnan Selzthal (vonattal Bruck...?) légiriadó alatt átrakodás lezárt „titkos” katonakocsiba. Este Schladming.		Reggel apuka és Pista bácsi visszaérkeztek. Laci bácsival voltak a Bosch birtokon. Előreláthatólag van hely. Apuka nagyon megörült Muraközyéknek. Rosenheim-ben bombázás. Délben Ilonka néni és Zsuzsi eredménytelenül visszatértek Brixlegg-ből. Magyarok voltak ugyan ott, de őket elutasították. Így a végső remény is megszűnt. Esti elhatározás: Holnap reggel Muraközyékkel elindulunk lovas kocsijukon a Bosch birtok felé. Már ők sem tudnak Donauwörth-be menni az angolok miatt.
1945/ ápr. 20	Vasúti restiben Szécsy Lajosék. Ébredés Altenmarktban. D.U. Széchenyiékkel, Zarándékkal stb. Napoztunk a hegyoldalon Széchenyiékkel váltva Imre bácsi és Jancsi helyén két lányvendég aludt.		Reggel fél 8 kor elindultunk Raublig-ből. Nagy búcsúzások. A többiek nem tudják mi lesz velük, de Laci bácsi megígérte, hogy eljön értük a teherautóval. Délelőtt a két tyúk közül az egyik megfulladt. (valaki rátett a ketrecre egy nagy ponyvát). Déli pihenő közben, egy tanyában anyukáék felpuolták. Ma kb. 30-35 km.t tettünk meg. Jól haladtunk. Estére Miesbach előtt betértünk a tanyák közé. A lovak egy fészkerben, mi meg egy meleg konyhában kaptunk éjjeli szállást, ahol anyukáék a felpuolt tyúkot megfőzték.
1945/ ápr. 21	Manyi és Zoráné átjött a mi „lakásunkba” látogatásba. D.u. mindketten a ... gyermek, vizesésben fürödtem. Együtt voltunk, éjjel 1-re haza értek.		Reggel 8 kor Márta néni (Muraközyné), apuka és én bementünk gyalog Miesbach-ba bevásárolni. Jóska bácsi, anyuka és Tamás kocsival később jöttek utánunk. Délben egy nagy eső miatt várakoznunk kellett, egy

Dátum	Zsiga	Laci bácsi	Sz. Pista - én
			nagyon barátságos porosoz úriember gazdaságában. Éjszakai szállást Waakirchen-ben tartottunk (oroszlános szobor). A háziak nem valami kedvesek. Cúgos színben, szalmán aludtunk.
1945/ ápr. 22	Voltam Manyiéknál		Reggelre hó borított mindent. Egész délelőtt esik a havas eső. Ebédelni elmentünk egy Gasthaus-ba. Utána nekiindultunk az útnak havas eső közben. Nagyon hátráltatta az előrehaladást. Egész eláztunk. Estére Bad Tölz után 3 km.re találtunk éjszakára szállást. Jó meleg konyhában aludtunk.
1945/ ápr. 23	Uzsonnára... magyar asszony vendége voltam, szereztem hozzá egy liter tejet		Reggel megint esőben indulunk tovább. Délben az eső elől bementünk Benediktbeuerba. Apuka elment gyalog Laci bácsiékhöz, kik egy közeli faluban (?) telepedtek le. Mi elmentünk ebédelni egy Gasthaus-ba. Délután a Gáspár csendőr megérkezett apuka levelével, melyben: holnap reggel 8 órára jön, éjszakai szállást keresünk. Találtunk. Muraközyék a szénapadláson aludtak, mi egy öreg anyóknál kaptunk a konyhában helyet.
1945/ ápr. 24	Reggel azonnal küldtem tejetEbédre a két asszony volt a vendégünk, uzsonnára én voltam náluk. Zarádné nekem adta a férje Este a vonat ..., az ő		Reggel 8 órakor apuka megérkezett nagymamáéktól, a Gáspár csendőrrel, kis kocsit húzva. Benne volt liszt, írógép, esernyő, szőnyegek, stb. Délelőtt még bevásároltunk, amit lehetett és elindultunk a Bosch birtok felé. Délután 5 órakor megérkeztünk Mooseurach-ba. Nem akartak szállást adni, mondván hogy az ígéret csak egy családnak szólt, és most két család jött. Laci bácsinak levelet írtunk és a velünk jött Gáspár csendőrrel elküldtük. Később megnyhültek és egy pár napra mégis adtak szállást. Címünk: Sz.I. Mooseurach, Post Beuerberg, Oberbayern. Két szobánk van, 1-1 ágy, mi földön de jól aludtunk.
1945/ ápr. 25	Imre bácsi és Jancsi elindult felkutatni a családot.		Délben Laci bácsi, nagymama, Katalin néni autóval megérkeztek. Az igazgatóval elintézték a dolgunkat. Maradhatunk. Délután elmentek.

Dátum	Zsiga	Laci bácsi	Sz. Pista - én
1945/ ápr. 26	Orbán szerzett 23 tojást		
1945/ ápr. 27	Estebédre Orbánnal finom borsó főzelék. mesés volt.		
1945/ ápr. 28	D.u. Takáts Berciék autójában viziteltem. Megint esik		Reggel kocsival bementünk Königsdorf-ba bejelentkezni, de nem sikerült. Hétfőn kell újra jönni. Amerikai csapatok közelednek, állítólag két óra múlva itt lesznek.
1945/ ápr. 29	Reggelre hó volt. D.u. Szilágyiéknaál és Takátséknaál + (general konzul)		Délelőtt repülő támadás a környéken. A beuerbergi állomáson álló szerelvényt, amiben koncentrációs lágerbeli zsidók voltak, a saját tudtukon kívül meggéppuskázták. Délután lövöldözés egész közelről. Éjszaka nem vetkőztünk le.
1945/ ápr. 30	Radstadtban élelmiszer jegyért. D.u. hegyoldalon nagy séta. Erős hóesés..	Egész napos ágyútűz Koc-hel és Benediktbeuern között.	Apukáék a bejelentkezés és az élelmiszer jegyek miatt el akartak menni Königsdorf-ba, de a nagy felfordulás miatt nem mertek elmenni. Körül vagyunk véve, a Loisach folyó hidjait felrobbantották. A Beuerberg-en álló vonsz szerelvényből a zsidó foglyok kiszabadultak.
1945/május 1	Hüttauban látogatóban Manyninál és Maydánál (gyalog 16 km.)	Hideg havazás. Gépfegyvertűz Schlehdorf felől. Dut.4 órakor Benediktbeuern felől első amerikai páncélosok.	Minden féle kósza hírek. A kiszabadult zsidó foglyok rabolnak mindenfelé. Jóska bácsi fogott négy magyar katonát. A gazdaságban felfogadták őket.

Dátum	Zsiga	Laci bácsi	Sz. Pista - én
1945/május 2	D.e. cipésznél, D.u. Orbán Hüttauban, vitte a cipőt és májpestétomot. Láda felnyitás.		
1945/május 3	D.u. Orbán Hüttauban, csizmatalpat hozott ajándékba Magdiéktól.		
1945/május 4	Csizmatalpalás. D.u. lakás-keresés, Este a porcellán egy részét már felvittük a hegyre.		
1945/május 5	A kivett lakás elesett, de szereztem másikat. D.u beköltözés ...		
1945/május 6			
1945/május 7			
1945/május 8	Délben kellett volna megjönni az Amerikaiaknak, de nem jöttek		
1945/május 9			
1945/május 10	Orbánnal átköltöztünk egy csukott vagonba.		

Dátum	Zsiga	Laci bácsi	Sz. Pista - én
1945/május 11	Megjöttek az Amerikaiak.	amerikaiak bevonulása Altenmarktba	
1945/május 12			
1945/május 13			
1945/május 14			
1945/május 15			
1945/május 16			
1945/május 17			
1945/május 18			
1945/május 19			
1945/május 20			
1945/május 21			
1945/május 22			
1945/május 23			
1945/május 24			
1945/május 25	D.e Radstadtba, D.u. elvittek a vagonunkat. Este átköltözés. Orbán kinn aludt.		
1945/május 26	Beköltöztünk egy istállóba. Közben amerikai katonák „megvizsgálta” a fényképezőgépet és elrobogtak vele.		
1945/május 27			
1945/május 28			Az alattunk lakó ukrán család elköltözött egy gyűjtőtáborba. Sok minden általuk itt hagyott holmit összeszedtünk magunknak. Reméljük nagyon hogy a felszabadult lakást (két szoba) megkaphatjuk. Mauk az uradalmi igazgató engedélyezné.
1945/május 29			
1945/május 30			
1945/május 31			
1945/június 1	Hírek édesapámról		Hírt kaptunk, hogy Újhelyi Tibor bácsiék, Marika néniével is előkerültek, itt vannak tőlünk 15 km.re Seeshaupt-ban. Egy vasúti vagonban laknak.
1945/június 2	Újonnan organizált vaslásban Orbánnal lóhúst főztünk.		
1945/június 3			
1945/június 4			Apuka vett a mézáróstól 50 márkáért egy órát. Délben Marika néniék sofőrje itt volt és vettünk tőle én és Tamás számára jó vászon félcipőt.
1945/június 5	Ellátás Gélócsy táborból		
1945/június 6	D.e. Radstadtban voltam és azelőtt Orbán eltűnt!		

Dátum	Zsiga	Laci bácsi	Sz. Pista - én
1945/június 7	Egész nap fogdosták össze a magyarokat. Végül is :”tévedés!” D.e Takáchéknál, este a Gélócsy táborban		
1945/június 8	D.e. Gelocsy táborban		
1945/június 9			
1945/június 10		D.e.Kochelban, d.u.Riedben igazolványokért.	Apuka bement a majorba Mauk igazgatóhoz, de nem volt itthon. Tegnap azt hallottuk hogy az ukránok által kiürült lakást az igazgató nem nekünk szánja. Fél 12-kor mikor Mauk megjött, apuka felment hozzá megkérdezni a tényállást, mire ő azt mondta, hogy természetesen megkapjuk. Holnap jön a piktör (falfestő) és rendbe teszi a szobákat. Apuka és Jóska bácsi (Muraközy) holnap indulnak lóháton Tirolba a csikóménest elhajtani.
1945/június 11			
1945/június 12			
1945/június 13			Apuka, Jóska bácsi Margit lován elment az öszvérekkel Hohenburg-ba. Ő vezette a 70 mulit lóháton és négy kerékpáros kísérte a menetet. Bad Tölz-ön keresztül 28 km.t mentek egy pihenővel erős iramban. Sok baj volt a mulikkal. Apukával ment a közeli Huppenberg-ben táborozó tüzérektől egy zászlós és egy hadapród.
1945/június 14			Délben találkoztam hazafelé jövet Grosschmidt Pista bácsival (Katalin sógora). Garmisch-Partenkirchen-ből jött valami elhelyezkedést keresni.
1945/június 15			
1945/június 16			
1945/június 17			
1945/június 18			
1945/június 19		D.e.Kochelban, d.u.Riedben igazolványokért. Penzi nálunk vacsorán.	
1945/június 20		D.u.2-kor Katalinnal gyalog Indulás, Ried-Bichl közt teherautón, aztán Bad Tölz után éjjelezés szénában.	
1945/június 21		1/2 7-től 10-ig gyalog, azután két teherautón Chiemseeig, aztán egy lovas-, egy személy- és egy teherkocsin Seebruck, Ságiékhoz. Kerékpáron Roitham.	
1945/június 22		Reggel Simonyiék kocsiján Roithamba. Hofferékhoz. Onnan Hoffer Józsi kocsiján	

Dátum	Zsiga	Laci bácsi	Sz. Pista - én
		Rosenheimen át Raublingba. Etuséknál éjjelezés a barakkban.	
1945/június 23		Katalinnal. Neubeuern, Hinterholz, Altenmarkt. Mosdás az Innben Borbélynál. Szállás Etuséknál.	
1945/június 24		Reggel Aiblingig teherautón. Onnan Ellmosen, Schmidthausen. Magyar megnéztük. Éjjelezés Holzhausenben László Bélánál.	Apuka kerékpáron elment Seeshaupt-ba Marika néniéket felkeresni. Másnap jött vissza. Megtalálta őket és jól vannak. Nekik is fantasztikus kalandos menekülésük volt.
1945/június 25	Plakátok : a magyarokat hazaszállítják.	Reggel autón Bad Aibling, gyalog Harthausen, onnan Lohholtz. Ebéd Litomericzky ezredesnél. Teherautón Harthausen, Ellmosen, Hilperring. Tattenhausen, újra gyalog Hilperring. Itt első nyomok Zsigárról. Éjjelezés Thalacikér/??/ Lászlónál.	
1945/június 26		Reggel autón Aibling, gyalog Autobahn, teherautón Holzkirchen, Schultzék kocsiján Buchen, gyalog Bichl, onnan haza autón.	
1945/június 27	Takách Bercit és Szilágyit letartóztatták az Amerikaiak	Katalin születésnapja, én névnapom. Jó ebéd, kedves pihenőnap.	
1945/június 28		Riedben úti igazolvány ért.	
1945/június 29			
1945/június 30		Bábival Brunnenbachig gyalog a tőzegen, folyón keresztül. Sindelsdorf, Weilheim. Horthy Jenő. Polling. Éjjelezés Marikáéknál.	
1945/július 1		Vissza gyalog, 8 km autón közel Penzbergig, ott ebéd, onnan végig gyalog Pessenbachba.	
1945/július 2		D.e. későn keltünk. 12-re Édsanya, Katalin, Babi, én Kocchelban. Ebéd és újlenyomatoss igazolványok. 4-re itthon.	
1945/július 3			Egy Dr. Gácsér bencés páter jött apukát meglátogatni.
1945/július 4			
1945/július 5			
1945/július 6	Édesapám és Katalin érkezése Altenmarktba. Utcán találkoztunk Takátsnéval, de intett, hogy "ne ismerjük fel egymást". Vasúti étteremben vacsora.		
1945/július 7	Édesapámmal és Katalinnal Radstadtban. Ott beszélt Takátsnéval? Amerikai parancsnokságon és Kirchneréknél. Horvát barátunk nálunk. Szállítóval tárgyalás. Katalin szabad-tűzőn főzött vacsorát.		

Dátum	Zsiga	Laci bácsi	Sz. Pista - én
1945/július 8	Édesapám és K.első házassági évfordulója. Pöttleréktől elhoztuk a herendi készletet. Erdőben áfonyázás. Vasúti étteremben vacsora.		
1945/július 9	Katalinnal és Manyival Radstadtban. Military Governmenten. Délután Takátsné nálunk. Manyiék lakását figyelik! Este rajtunk ütöttek. Bochkor Karoly, stb. letartóztatás.		

ENDRE ZSDIGMOND II. FINNORSZÁGI NAPLÓJÁNAK KIVONATA

Viiala Mustakallio család

1941 Aug 8 Megjött a behívóm

Aug 11. Helsinki – beöltözés finn egyenruhába. Este indulás Taavetti-be.

Aug 12. Taavetti közelében. Elők. Ezred. Emeletes deszkaágyak, szalmazsákkal matrac nélkül. Lövészetben a században 2.ik legjobb lettem. Zászlóaljparancsnokom Magyarországon vadászott.

Aug 13. Taavetti (közelében) – Lapeenranta – Joulveno. Harcgyakorlat, rohambüroépítés, sauna, kivonulás után ebéd előtt fürdés, úszás tóban. Zászlóaljparancsnok bemutatott, beszélt a magyar v...ök gazdákodásról, a honvéd szó jelentéséről. Hadnagyom egy kereskedőügynök Viipuriból.

Aug 15. Egész napos menetgyakorlat, kb 18 km. Harcgyakorlat, sauna. Ezredparancsnokom Blomquist 31-ben távlovaglás M.O.-on.

Aug. 16. Taavetti – Lapeenranta – Joulveno (elosztóállomás) matracágyas tiszt szobában.

Aug. 17. Suokumaa-i zászlóalj kávédelutánja – zene, ének – még engem is énekeltek (Elveszettbjkh a lovam...) Joutseno – Suokumaa 4.ik század nehézpuskás raj.

Aug 18. Suokumaa – menetgyakorlat, jéghideg vízben úszás, aknafelszedési gyakorlat.

Aug. 19. Suokumaa – Önkéntes gazdasági munka, sokkal jobb termőföld mint Viialában. Ebéd előtt mindenki megmosta kezét, arcát. Vacsora előtt derékig.

Aug. 20. Este eskütétel Suokumaa. D.e. 11-kor csajka áfonyaszedés. Lövészet, legjobb eredményem a század emberei között.

Aug. 21. Átléptük a kényszerhatárt. Irány Viipuri. Előbb minden nélkülözhető holminkat lekell....tuk. Én az élszakasz élén. Tűzharc. Sebesültek, foglyok. Éjjel valaki fenyővel befalazott.

Aug 22. Minden ház leégve. Zuhogó esőben 17 km.-re előre. Ebéd, vajban sült újkrumpli és ribizli (önellátás). Érk. Kavantsaari minden urasági kastély. Sok hátrahagyott hadianyag, sebesültek, halottak. Sok fogoly.

Aug 23. Éjjel 3-kopr ébresztő, de csak délután indulás. Karisalopinál ütközet. Sebesülésem 17h. S.... vasúti híd felrobbantva. Vissza Kavantsaari-ba. Kemény harcok.

Aug 24. Katonakórházban, Lamm-ban. K..... lábizomi operáció. D.U.- ind. érk Lahti.

Szept 10.ig Lahti kórházban

Szept 11 Lahti – Lapeenranta

Szept 12. Lapeenranta -Pieksämäki

Szept 13. Pieksämäki – Jänisjärvi

Szept 14. Jänisjärvi – Suoyarvi – Jessoila. 5. gyalogezred 5. század

Szept 15. Säämäjärvi (mai Syamozero, Russia)

Szept 16. Második sebesülésem egy önkéntes vállalkozás sorban. Lábújjamat lőtték kersztül. Szomszédom kötszert dobott, következő pillanatban fejbe lőtték. Veskelys – 2) Kentf.... , amputáció.

Szept 17. Veskelys (mai Veshkelitsa, Russia)– Suoyarvi – 3) Kentf..... Gipsz

Szept 19. Suoyarvi 5 S.V.

Szept 20. Hämeenlinna kórház, éjjel 1-kor érk.

Szept 30. 2. finn kit. : I. oszt. ezüst vit. Érem

Okt 2. Hämeenlinna kórházban. Szomszéd ágyban Rehbinder.

Okt 3. László Zsuzsa nevű lotta látogatása.

Okt 4. Saimi és Estlanderné látogatása

Okt 7. Útbaindulásom előtt két lotta kötött az útra gyapjúharisnyát

Dec 11-20. Szabadságon Viialában

Dec 21. Utazás Äänislinna (mai Petrozavodsk, Russia) felé

Dec 23. Karhomäki

Dec 24. D.e. tábori mise. Este ünnepség a karácsonyfa körül. kezeltük és végeztük. Minden szobában ke... a tartalékból tartalmas csomag süteménye. Hat ismerőstől külömb. Ajándék. Este rizspuding gyümölcs kompottal, kávé és édesség.

Dec 25. Reggel Úszni. Délben kiképzés, lógyakorlat puskával, géppisztollyal, DC puska kisvető. Meglévő és harcalakulatok

Dec 26. Torna, járőrverseny (mi nyertük meg), tájékozódás. Délben torna, uszás. D.u. zene előadás. Szd ber....fejlesztése. Este felszerelés vizsga. Előadás

1942 Július 13-22. Szabadságon. Viiala-Helsinki-Viiala

Július 20-22 Úton Viiala-Lahti- Äänislinna (mai Petrozavodsk, Russia) – Malu arcvonal.

Július 23-aug 22. Tűzvonalon

Aug 23- szept 16. Tartalékban

Szept 17-okt 11 szabadságon, Viiala-Helsinki- Viiala

Okt 9-11 Úton Viiala-Helsinki- Äänislinna (mai Petrozavodsk, Russia) – Malu bevonulás

Okt 11-13 Harctéren. Áthelyezési parancs

Okt 13-15 Úton Malv-Savojärvi- Äänislinna- Matkaselki- Mikkeli

Okt. 15-17 Mikkeli

Okt 17-26 Szabadságon.

17-23 édesapámmal

17. Paasonen-né, Követség, Viiala

18-19. Viieda, Tampere, Ylöjärvi – Aaltonennál

20. Viiala

21. Viiala, Helsinki, Murei bácsiék, ujságírók. Édeaspám vacsorát adott Seurahuonóban

22. Aamulehti, Hejnlahomat, Blücher követnél

23. Búcsúebéd Musfáéktól. Ind.e Paasonenné, Marci b.-ék. Marjával vacsora, náluk alvás.

Okt, 25-26 Viiala

Okt. 26-27 Viiala-Mikkeli

Okt 31. Paasonen Aladár ezredes Hallamaa

Nov 1-Dec 28 Mikkeli

Dec. 29. Helsinki

1943 Jan 4. Helsinki-Viiala (Tomberg)

Jan 5-Febr 1. Mikkeli. Jelentkezés Paasonen-nál. Jan 20. Örvezetői (corporal) kinevezés

Febr 26. Örmesteri kinveezés

Ápr 16 . Vieho

Ápr 17- 29. Helsinki-Viiala- Avlanka

Május 4-10 Mikkeli

Aug 16- Okt 17. Szabadságon

Aug. 22-28. Helsinki-Tallin-Riga-Königsberg-Berlin-Breslau-Wien-Budapest

Aug. 29-Szept 21. Budapest-Szentkút-Budapest

Szept 22-Okt 1. Erdélyi körút

Okt 2-4. Szentkút

Okt. 5-10. Budapest

Okt 10-15. Budapest Helsinki

1944 Jan 15. Vonattal Kuopio – Iisalmi – Kontiomäki – Sotkamo – Kuhmo 678 km. északra Helsinki-től

Feb 26. ig Kuhmo

Feb 26 Oulu

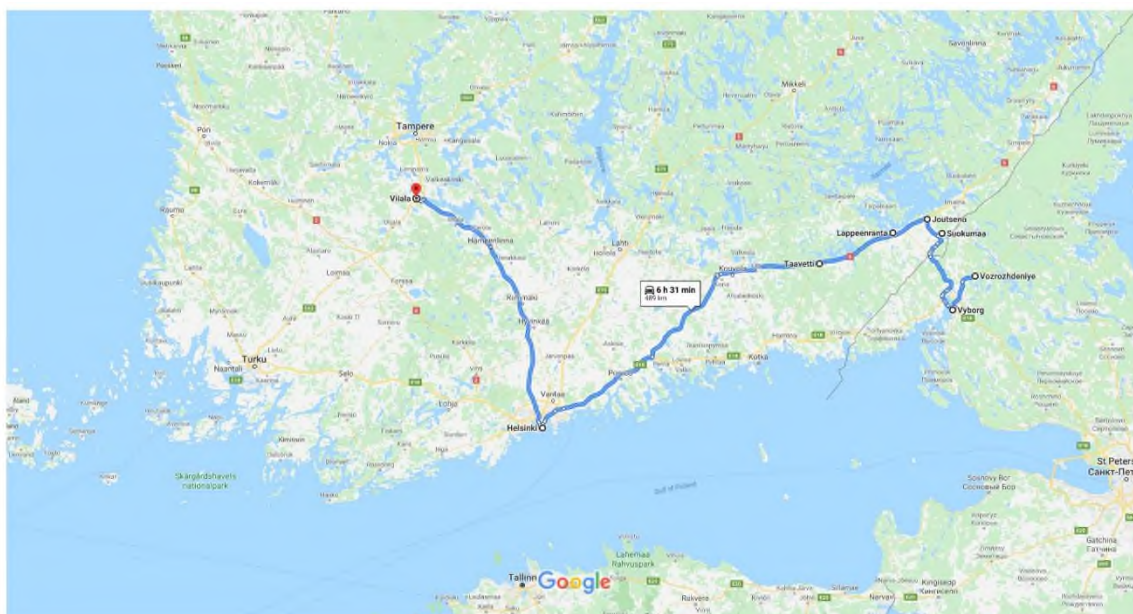
Feb 28.- márc 28 Tuhkala- Konanainen (?) 65°46'N31°14'E

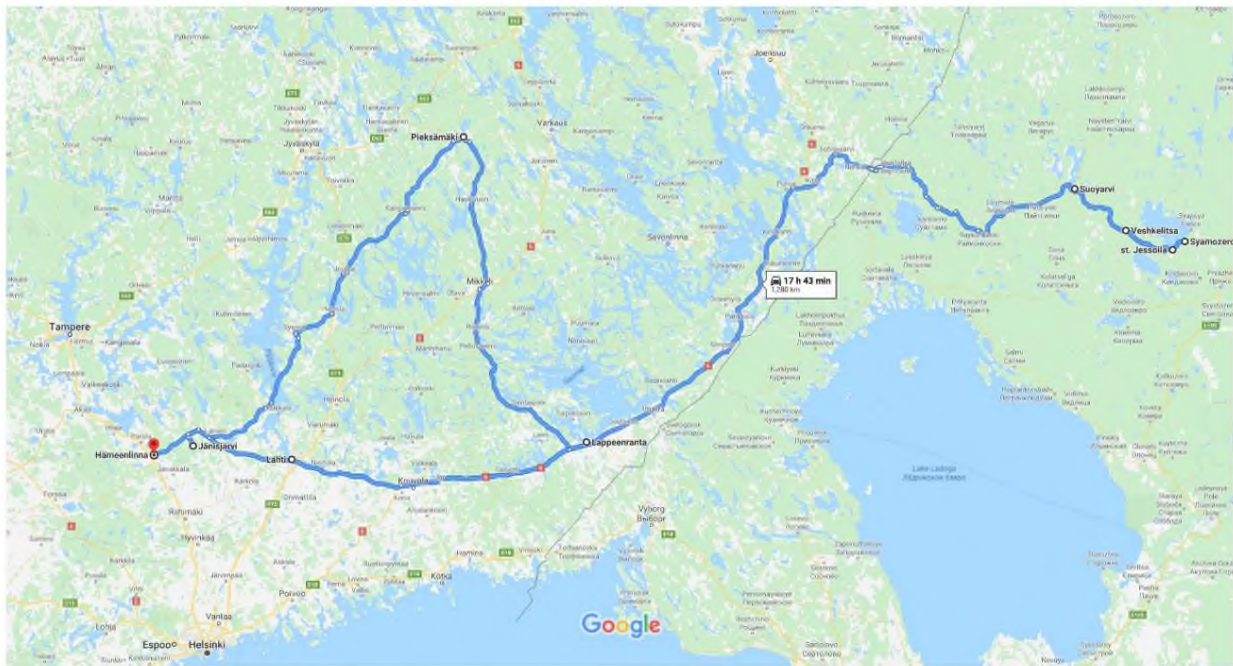
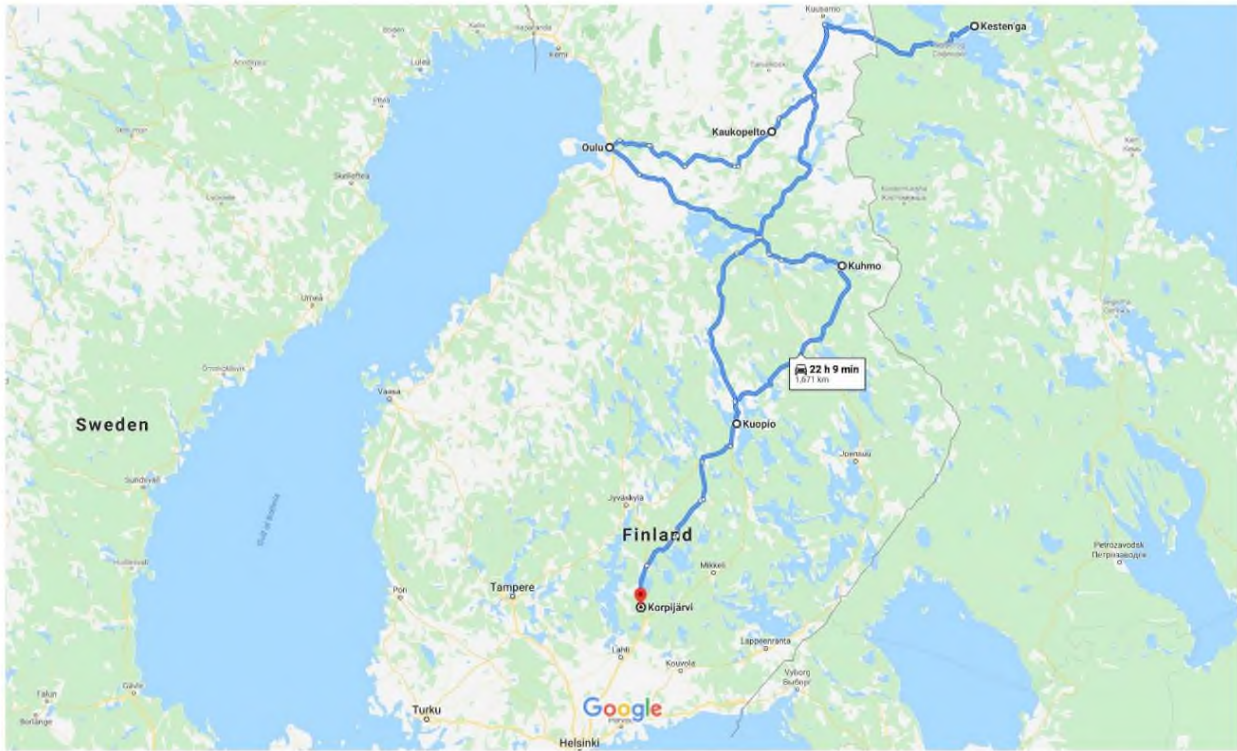
Márc 26 – nagy hidegben füle megfagyott - kórházba
Márc 28 Kaukpelto-Korpjärvi
Márc 30- áthelyezés – hopva ?

Nincs több napló

Szept ?-22. Helsinki- Velem, M.O.

1944 márc 18. Saukkonen két levelet és csomagot hozott atyámtól Yämäsről, otthonról Kólor hozta. A csomagban pompás szentkúti szárazkolbász Édsanyától, gödöllői birsalmasajt, mazsolás csokoládé bonbonok, mogyoró cukor, gyümölcsös...szeletek. A levelek közül az első febr 24-ről Kólor odaérkezésére Febr 28-ról a jan 23-i címre. Kólor beszámolt helyzetem változásáról, kíváncsi vagyok, hogyan adta elő „Túlzó gavallér rie...”, „nekik is drága virágokat vittem” (Hát még mit nem) Egyetem és tiszti iskola. Csodálatos értetlenséggel kezelik otthon min a kettőt. Jövő: Szentkútból 25 hold, kertészet, újságírás, ügyvédség, erdészet. „gondolkojd egy kicsit rajta s írd meg terveidet”. Érdekes, hogy nem akarja senki elhinni, amit 3 éve rendületlenül vallok : Szentkút és gazdálkodás. Vagypedig mindekitől függetlenül egész új élet, tengerészet vagy akármi, magam erejéből, semmivel nem törődve, idegenben. Végcéllal ekkor is Szentkút. Szentkút senkinek nem jelenti azt amit nekem. A legszűkebb családban is mindenki csak értéket keres benne, nyaralóhely – az is csak jobb hijján, hazai csomagok feladó állomása – egyedül nekem egyetlen igazi otthon, amiről soha nem fogok lemondani.

JÁSZKUN REDEMPCIÓ

A török hódoltság kora

A mohácsi csatavesztés, és az ország három részre szakadása után a Kunság a török porta hódoltsági területei közé tagozódott be, ami tragikus következményekkel járt a kunok számára is. A török hódoltság és annak következményei az ország középső részét sújtották leginkább. A korszakban gyakran költözni kellett a kunoknak a törökök és martalócaik ismételt támadásai miatt.

A 16. században a török háborúk idején a kunok területe tovább zsugorodott, eltűnt a Csanád megyei Szentelt-szék és a Fejér-megyei Hantos-szék. A Duna-Tisza közi szállások is nagy pusztulást szenvedtek, ezzel magyarázzák a Kiskunság kifejezés kialakulását, szemben a Nagykunsággal, amelyik nem nép-telenedett el az első harcok során. Először az egri vár 1558-as összeírása nevezi a megmaradt három Duna-Tisza közi szék lakosságát kiskunoknak és a Tisza-Körös közi Kolbáz-székét pedig nagykunoknak.^[4]

A háborúk alatt sok kun elvándorolt, például hajdúk lettek. Régi területükre a török kiűzése után más etnikumok is költöztek, mindez elősegítette a kunok asszimilációját. Az utolsó kun nyelvű szövegek a reformáció idejéből ismertek. Gyakori volt a török portyák során az elfogott népesség rabszolgasorba hajtása, és elhurcolása. A Kunság török által elnéptelenített déli területei -az Oszmán birodalom számára megbízható, magyarországi uralmukat fenntartó- szerb katonaparasztokkal népesültek be. A letragikusabb esemény azonban a kunok történetében a Szent Liga háborújának korszakára esik. 1683-ban a Bécs ellen vonuló oszmán hadsereggel szövetséges krími tatár segédcsapatok módszeresen végigdúlták a Kunság területét, az eredeti még megmaradt kun népesség többségét gyakorlatilag szinte teljesen kiirtották.^[8]

A pusztító török háborúk sorozata után a Habsburgok a területet baranyai és somogyi protestáns magyar telepésekkel, jászokkal, szerbekkel kisebb részben románokkal telepítették be az új jövődöbéli "tulajdonos" a Német Lovagrend felügyelete alatt.

Jászkun redemptio, 18. század

Gyökeres fordulatot hozott a török kiűzése a kunság területén is. A Habsburgok és a kamara az eredeti népesség drasztikus etnikai megváltozása okán érvénytelennek tekintette a kiváltságokat, és 1702-ben az egész jászkun kerületet eladta a Német Lovagrendnek.

A hódoltság korszaka után a kunság területére nagy számban érkeztek felvidéki és dél-dunántúli protestáns magyar telepések, a török háborúkat átvészelt jászok, valamint kisebb számban szerb, illetve román telepések is érkeztek, akik az itt talált kevés számú kun túlélővel összefogtak annak érdekében, hogy az úgynevezett hajdani „kun” jogokat maguk számára megvalósítsák a jövődöben. Ennek komoly politikai, gazdasági és társadalmi hatásai voltak, így nem csoda, hogy népmozgalom szerű összefogás bontakozott ki a kívánt cél elérése érdekében, szinte eggyé kovácsolva a sokfelől érkező közösséget. Ha a hajdani kunok jogait megkapja a közösség, akkor teljesen mentesülnek a földesurak befolyása alól, azaz nincs földesúri birtok, nincs a földesúr által szedett adó, nincs robot, valamint a feudális bírászkodás és joghatóság sem érvényesülhet felettük. Ezen felül megilleti még őket a mentesség a vámok és illetékek alól, saját pallosjog, ítélkezés, valamint szabad tisztviselő- és lelkészválasztás. Azonban a küzdelemnek és anyagi megváltásuknak ára volt, mivel a lovagrend szeretett volna kárpótláshoz jutni, hogy az általa az uralkodótól megvásárolt jászkun kerület vételárát visszakapja. A pesti Invadilusok Házától ezért hitelt vettek fel a telepések 575 900 arany értékben, valamint hozzá kellett járulniuk a nádor fizetéséhez (aki a kunok legfőbb tisztségviselője) és ezer lovaskatona kiállításához. Küzdelmük végül sikerhez vezetett, 1745 tavaszán Mária Terézia Királynő aláírta az elismerést és kiváltságokat biztosító Redemptio okmányát.^[10] A telepések a Redemptióhoz való anyagi hozzájárulásukkal arányosan jutottak különböző nagyságú földterületekhez a Kunság területén. A nemességhez hasonlatos jogok és kiváltságok megalapozták a helyiek új kun büszkeségét, és hozzájárultak a későbbi generációknál egy új helyi kun öntudat kialakulásához.^[11]

A jászkun kerület jogi különállása az 1876-os közigazgatási reformmal szűnt meg, ekkor betagolták a szomszédos megyékbe.

(Wikipedia)